

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

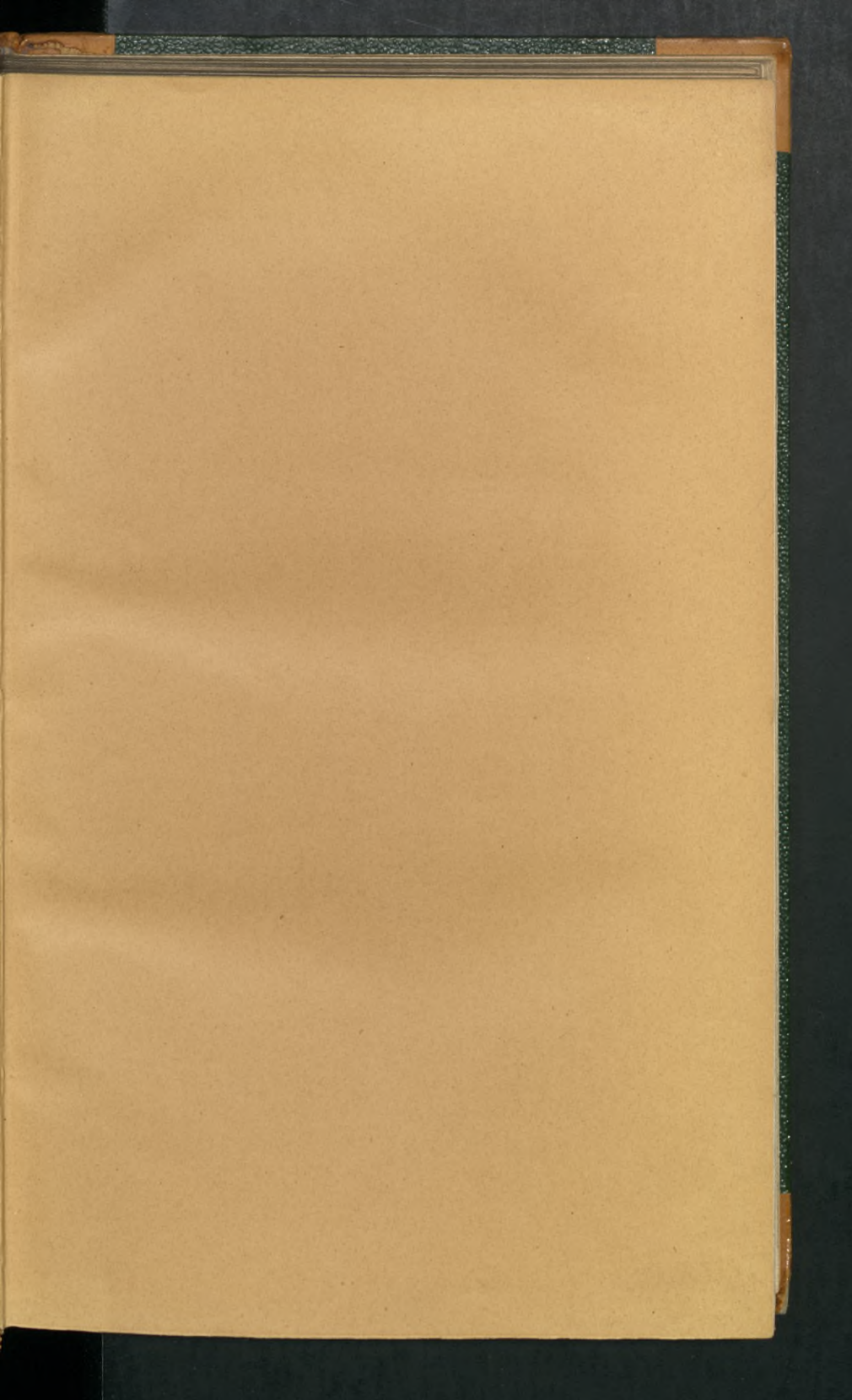

Allmänna Sektionen

Jurid.
Sv.

LÄROBOK

I

SVERIGES ALLMÄNNA NU GÄLLANDE

CIVIL-RÄTT,

AF

FREDRIK SCHREVELIUS,

PROFESSOR VID LUNDS UNIVERSITET.

TREDJE DELEN:

FAMILJERÄTTEN.

ANDRA UPPLAGAN (TILLÖKT OCH FÖRBÄTTRAD).

LUND,

TRYCKT UTI BERLINGSKA BOKTRYCKERIET,

PÅ FR. BERLINGS FÖRLAG,

1858.

LÄROBOK

SÄKRINGS ALMANNA I GÄLLANDE

CIVIL-RÄTT.

FREDRIK SÖRENVELIUS,

PROFESSOR I JURIS TIDNINGEN.

FAMILJERÄTTEN

FRÅGA 1. 1843

1843

STOCKHOLM: HÖRSÄLINGSBOKFÖRLAGET.

N:o 1. 1843

1843

Förord.

Sedan andra upplagan af denna Läroboks första Del trycktes hafva åtskilliga skrifter utkommit, som innehålla anmärkningar mot denna tredje Dels första upplaga. Dessa anmärkningar synas mig likväl för det mesta oriktiga. Jag har derföre ansett mig böra dem till granskning upptaga, hufvudsakligen för att visa, hvarföre jag icke ansett mig böra ändra hvad första upplagan innehåller i öfverensstämmelse med dessa anmärkningar. I sammanhang dermed vill jag dock äfven taga mig friheten, att sjelf anmärka åtskilligt, som i dessa skrifter synes mig oriktigt, för så vidt det står i sammanhang med denna Delens innehåll.

Handbok i Finlands Kyrkorätt af Frans Ludvig Schauman. Förra Delen. Helsingfors 1853. Det är bekant, att så väl i Finland som i Sverige Kyrkorätten föreläses af Professorer så väl i Theologiska som i Juridiska Fakulteten. Orsaken är att kunskap i Kyrkorätten förnämligast för prester anses vara af nöden. En följd deraf har blifvit, att denna vetenskapsgren har mera af Theologen än af Juristen blifvit bearbetad. Som nu likväl Kyrkorätten i sjelfva verket är en juridisk och icke en theologisk vetenskap har detta icke varit för denna vetenskap förmänligt. Härmed nekar jag dock visserligen icke, att Kyrkorätten i mycket grundar sig dels i den Heliga Skrift dels i Kyrkofädernas Skrifter och att det i detta hänseendet kan vara

nyttigt, att den både af Theologer och Jurister bearbetas. Juristerna böra vara tacksamma för de upplysningar, som i detta hänseende af Theologerna meddelas och icke lätteligen tilltro sig, att i den delen mästra dem. Men å andra sidan tror jag äfven, att Theologerna göra klokt om de icke tro sig allt för väl när det kommer an på, att besvara mera juridiska frågor, eller att döma emellan juristerne när desse sins emellan äro af olika meningar. Hvad särskildt detta arbete beträffar, så är det mig ett nöje att erkänna, det jag anser det vida öfverträffa hvad hittills hos oss af andra Theologer (t. ex. af *Wahlin*) blifvit i denna vetenskapsgren præsteradt. Författaren synes mig vara en både lärd och skarpsinnig man och hans Verk vittnar om ett omfattande studium af både källorna och litteraturen samt ett sundt och opartiskt omdöme. Det kan således icke annat än ganska mycket fägna mig, att en sådan man i ganska mycket gillar mina meningar och åsigt, äfven der dessa afvika från äldre och ansedda juristers. Men Jurist är han dock egentligen icke och denna omständigheten tillskrifver jag de brister, som i hans arbete förefinnas. Vårt Lagspråk har han icke nog grundligt studerat. Det systematiska sammanhang, hvori särskildta lagstadganden stå till hvarandra, har han icke alltid riktigt insett. Stundom låter han för mycket hänföra sig af förut fattade meningar, så att han icke tillägger motskålen den vikt, som dem rätteligen tillkommer. I sin lagtolkning låter han icke alltid leda sig af fasta och säkra tolkningsreglor, utan inrymmer allt för mycket åt sin subjectiva åsigt när den icke öfverensstämmer med lagstiftarens mening. — Jag vill nu särskildt till grauskning upptaga den delen af hans arbete, som angår äktenskapsrätten (sid. 352—442) och hufvudsakligen de anmärkningar, han gjort mot denna tredje Dels första upplaga.

Sid. 333 antages, att ett äktenskap kan uppkomma genom Domarens förklaring "när på lägersmål följt äktenskapslöfte". Detta är icke riktigt. Den allmänna reglen är, att äktenskap uppkommer endast genom vigsel och denna regel lider endast då ett undantag, när Lagen uttryckeligen stadgar ett sådant, men detta är icke händelsen i närvarande fall och sådana undantag få icke tolkas extensivt. Derföre säger också Kongl. Br. d. 10 Nov. 1772, att ett sådant äktenskapslöfte icke skall annorlunda anses än "en vanlig Fästning eller Trolofning".

Sid. 339 säger Förf. att "äktenskap *upkomna utan vigsel* kallas rättast blott *borgerliga*". Detta är icke alldeles riktigt och står i strid med hvad han sjelf straxt efter säger: "att benämningen *borgerligt* icke passar på den Förening, som uppkommer derigenom, att Fästeman häfdar sin Fästeqvinna och hvilken Förening i 5: 9 GB. kallas *äktenskap*".

Sid. 340 ogillas det yttrandet af mig, att det naturliga äktenskapet medför "inga" borgerliga verkningar, fastän det med Fästeqvinna aflade barn blir äkta. Men då Förf. likväl sjelf medgifver, att detta icke är en följd af äktenskapet, och att barnet kan vara äkta fastän alldeles intet äktenskap äger rum, så kan jag icke annat finna, än att denna anmärkning förfaller. — Men deremot tror jag att han har rätt i den anmärkningen, att ett sådant äktenskap icke kan kallas "kyrkligt". Också har jag icke så kallat det. Jag medger att det är vigslen som kallas "kyrkans band" 45: 13 KyrkoL.

Sid. 347 klandras, att jag anfört en förut varande oupplöst Trolofning bland de absoluta äktenskapshindren. Strängt taget är detta klander icke utan skäl. Sannt är, att detta äktenskapshinder är icke *alldeles*, utan endast *på det närmaste* absolut. Men just derföre har jag ansett mig tillräckligen befogad, att sammanställa

detsamma med ett annat, hvarmed det har den närmaste likhet, nemligen ett förut varande oupplost äktenskap. Såsom skäl härtill får jag för öfrigt åberopa de allmänna grundsatser angående juridiska Indelningar, som jag i Andra Delen af min Lärobok sid. 370 anført. Allt för mycket härklyfveri uti juridiska Indelningar är säkerligen icke nyttigt.

Sid. 350 anmärkes, att naturlig oförmögenhet till äktenskap icke är något "i *Lag grundadt*" äktenskapshinder. Detta är nu visserligen så vida riktigt, att åtminstone, såsom jag äfven anmärkt, 13: 8 GB. endast talar om "svikeligt förledande till giftermål". Men en annan fråga är dock om detta äktenskapshinder icke är så *grundadt i sakens natur*, att det icke behöft genom uttrycklig Lag stadgas. Orsaken, hvarföre personer af samma kön icke få ingå äktenskap, är just densamma, eller att de äro naturligen oförmögne till äktenskap med hvarandra och att så är betviflas af ingen, utan afseende på om en Lag finnes, som uttryckligen stadgar det, eller icke.

Sid. 351 anser Förf. ännu icke skedd afvittring efter Enkling eller Enka icke rätteligen böra hänföras till äktenskapshindren. Såsom skäl dertill uppgifves, att "afvittringen är en iakttagelse, hvilken kan äga rum, när hellst man det önskar, och således helt och hållet är beroende af äktenskapscontrahenten sjelf". Detta skäl bevisar icke det, som skulle bevisas. Att ett äktenskapshinder kan upphöra bevisar icke att det är ett hinder till dess, att det upphört. Härtill kommer, att i Kongl. Resol. på Presterskapets besvär d. 14 Sept. 1731 § 8 ännu icke skedd afvittring med tydliga och uttryckliga ord kallas "*laga hinder emot äktenskapet*".

Sid. 352 anmärkes såsom inconseqvent, att ej skedd Lysning icke hänföres till äktenskapshindren, då ej skedd afvittring dit hänföres. Deruti har Förf. också

visserligen rätt. Men min mening har icke heller varit den, att neka, det ej skedd Lysning är ett hinder mot äktenskap. Jag har endast trott, att läran om Lysning på ett annat ställe kunde lämpligare afhandlas.

— Deremot vill Förf. icke medgifva, att jäf mot äktenskap är ett äktenskapshinder. Det uppgifna skälet är, att detta "är endast en anmälan af något eller några bland dessa (äktenskapshinder) för att derigenom förekomma ett tillämnadt äktenskap". Men härfpå kan svaras, att just denna anmälan verkligen för en tid hindrar äktenskapet och det alldeles oberoende af det anförda skälets verklighet eller bevislighet. — Snarare skulle man kunna säga, att det af honom själf nämnda äktenskapshindret, "nekadt samtycke af den person, med hvilken man vill ingå äktenskap", icke hör hänföras till denna class. Detta är ju intet annat, än en följd deraf, att äktenskapet är ett aftal och till hvart och ett aftal fordras samtycke. Det ligger således i själfva begreppet af ett äktenskap. När man vet hvad ett äktenskap är, så behöfver följaktligen detta icke mera nämnas.

Sid. 555. Klandrar Förf. *Holmbergsson* derföre, att han skiljer mellan *Trolofning* och *Fästning*, hvilka Förf. deremot anser såsom synonyma. Dermed förhåller sig på följande sätt. Egentligen ligger i ordet *Trolofning* ingenting mer än att en man och en qvinna lofva hvarandra Tro (äktenskap), jfr. KL. 15: 12. Att också giftomannen samtycker ligger icke i detta begrepp; naturligtvis upphör dock Trolofningen icke att vara Trolofning, fastän också giftomannen samtycker. Men nu är det så, att en trolofning utan giftomans samtycke icke har någon juridisk kraft och verkan. Häraf kommer det, att Lagboken icke talar om annan än *sådan* Trolofning, eller, hvilket kommer på ett ut, att, såsom Förf. riktigt anmärker, orden *Fästning* och *Trolofning* der förekomma i samma betydelse. Icke

desto mindre är det en viktig skilnad emellan Trolofning med och utan giftomans samtycke och det kan derföre icke skada, att för den sednare hafva en särskild benämning. Vill man nu, enligt 5: 10 GB., kalla den sednare *äktenskapslöfte*, så går detta visserligen an, men ordet *Trolofning* synes mig väl så betecknande. Det är ungefärligen ett sådant förhållande mellan orden *Trolofning* och *Fästning*, som emellan orden *Lån* och *Försträckning*. I vanligt tal och ofta äfven i Lagboken tages ordet *Lån* så vidsträckt, att det innefattar både egentligt *Lån* och *Försträckning*, men i teknisk betydelse afser ordet *Lån* endast non-fangibla ting och *Försträckning* deremot fungibla.

Sid. 554 uppkastas den frågan, hvad med *Fästning* rätteligen förstås. Förf. påstår, att det är alldeles väsendtligt, att, enligt 5: 1 GB., giftoman med fyra vittnen dervid äro närvarande och förkastar min mening, att det i allmänhet endast kommer derpå an, att giftomannen samtycker till paciscenternas förening. Emot denna Författarens mening tror jag dock, att ganska viktiga invändningar kunna göras. 1) är vår Lagbok i allmänhet ganska litet formalistisk. Ofta är det så, att Lagboken vid första påseendet tyckes föreskrifva någon viss form, som skall iakttagas vid ett aftals ingående, men vill man blott litet närmare gifva akt på Lagens ord, så finner man dock lätt, att Lagens mening icke är sådan. För att visa detta vill jag till en början anföra ett exempel, som har stor likhet med det i 5: 1 GB. förekommande. I 11: 1 ÄB. stadgas att, om arfvingar med hvarandra vilja göra öfverenskommelse, att lefva samman i bo oskifta, "så skall *skrifteliga* uppsättas med hvad vilkor the sig therom förenna, och tvänne vitnen thet underskrifva". Detta synes således vara en formalitet, som nödvändigt måste iakttagas vid ett sådant aftals upprättande. Men

läser man litet längre ned i samma §, så finner man lätt, att det endast kommer derpå an, att contractet kan på hvad sätt det vara må lagligen bevisas. På samma sätt förekomma i Handelsbalken nästan vid hvarje contract föreskrifter om hvad som skall iakttagas vid contractets afslutande och likväl är det allmänt känt och erkänt, att dessa föreskrifters iakttagande alldeles icke äro några vilkor för contractets giltighet. 2) Heter det i 5: 4 GB. "sker thet annorledes vare then Fästning ogild, om giftoman therå kärer", hvaraf man kan a contrario sluta, att den icke är ogild om giftoman icke therå kärer, således ännu mindre om han sedan gillar och godkänner öfverenskommelsen. Häremot invänder väl Förf. att dessa ord äro mindre tydliga, men om man också vill medgifva detta, så försvinner dock denna otydlighet när det af jmförelse med andra lagrum kan visas, att Lagens mening verkligen är sådan. I 5: 2 GB. säges uttryckeligen, att en skriftlig förbindelse till äktenskap är giltig om giftomans samtycke dertill kommer. Men hvilket rimligt skäl kan uppgifvas, hvarföre en muntlig bevislig öfverenskommelse icke skulle vara likaså förbindande, som t. ex. ett uti ett bref gifvet löfte om äktenskap? Detsamma bevisas äfven af den skillnad, som i 5: 9 och 10 GB. göres emellan *Fästning* och *Äktenskapslöfte*. I 10 § fordras faders och moders samtycke; hvarföre icke äfven i 9 §? Uppenbarligen derföre, att när Fästning ägt rum, så har giftoman samtyckt. Detta är således den väsendtliga skillnaden mellan Fästning och äktenskapslöfte, att till Fästning fordras giftomans samtycke; till äktenskapslöfte icke. Detsamma bekräftas äfven af de följande orden i 10 §. Först sedan fader och moder samtyckt heter det att mannen "skal" taga qvinnan till äkta, då först är hon hans "*Fästeqvinna*" och kan såsom sådan i kyrkan intagas. 3) Är det bevisligt, att kort före den

tid, då Lagboken utkom, man icke ansett formliga Trolofningar såsom de enda giltiga och lagliga. K. Förordn. d. 14 Januari 1726 § 4 innehåller derom följande: "De med godt moget betänkande, *vederbörandes råd och samtycke*, men icke af tvång, räddhåga, lättsinnighet, lösaktighet, fylleri eller annat sådant skedde trolofningar, böra ej för den orsaken för ofullkomlige anses, *att inga vitnen tillstådes varit*, utan kunna i Trolofnings- och äktenskapstvister, *egot tillstående* och skriftliga försäkringar, som på bemälte sätt skedda äro, hvarom noga af vederbörande Domare undersökas bör, der det bestridas skulle, *vara lika gällande skäl och bevis, som laglige och ojäfaktige vitnen*". Jfr. härmed Resol. på Prest. Besv. d. 22 Oct. 1725 § 4. Här anses Trolofningar utan vitnen och som blott genom egen bekännelse kunna bevisas, såsom fullkomligen giltige. Att sedermera innan Lagboken utkom meningen härom skulle hafva ändrat sig, är icke troligt. 4) Om det så vore, som Förf. påstår, så skulle deraf blifva en följd, att allt hvad vår Lag innehåller om Fästning och Trolofning vore så godt som antiqveradt, ty den form, som anses väsendtlig, iakttages nästan aldrig. Men icke desto mindre äberopas och tillämpas de Lagrum, som angå Fästning, ständigt, utan afseende på om den förutnämnda formen blifvit iakttagen, eller icke. Detta bevisar, att Författarens mening icke heller är med praxis och allmänna tänkesättet öfverensstämmande. — Men fastän i allmänhet till Fästning erfordras paciscen- ternas och giftomannens samtycke, så är likväl denna regel icke alldeles ntan undantag. Har mannen förut lägrat qvinnan, så är giftomannens samtycke icke tillräckligt, utan det erfordras antingen både faders och moders eller Domarens samtycke. 2: 10. 3: 10 GB. Men å andra sidan erfordras, om en Enka vill gifta sig, icke något samtycke af giftoman 19: 5 AB. hvaraf

otvunget följer, att en Enka, som af en man erhållit äktenskapslöfte, alltid är att anse såsom Fästeqvinna, hvarföre, om hon sedan af honom lägras, 9, och icke 10, § af 3 Cap. GB. bör tillämpas.

Sid. 557 säger Förf. att "Trolofning icke är någon nödvändig förberedelse till äktenskap". Detta öfverensstämmer väl med hans åsigt, att trolofning alltid måste vara *formlig*; en mera nödvändig förberedelse blir Fästning om dertill endast erfordras fästehjonens och giftomannens samtycke. Likväl är det sannt, att giftomannens samtycke icke är så nödvändigt, att äktenskapet blir ogildt om det saknas.

Mindre consequent deremot sybes det mig, att Förf. sid. 558 godkänner *Brings* mening, att "sedan Lysningen blifvit behörigen begärd och *verkställd*, lærer ingen tvifla, att personerne äro *trolofvade*." Här åtnöjer han sig med en blott præsuntion såsom bevis på Trolofning, fastän han förut icke varit nöjd med *vanligt*, utan erfordrat *formligt* bevis. Visserligen bör man väl förmoda, att, innan Lysningen blifvit beviljad och verkställd, Presten icke underlåtit, att göra sig förvissad om pacienternas och giftomannens samtycke; men detta är dock ingalunda *otvifvelaktigt*.

Sid. 560 gör Förf. en distinction, som svårligen kan anses vara i Lag grundad. Han säger att orden "på svikeligt sätt förledd" utmärka en lägre grad af bedrägeri." Så är det icke. Öfverallt der orden "*svek*" och "*bedrägeri*" i Lagen förekomma äro de helt och hållet liktydiga.

Sid. 561 anmärker Förf. ganska riktigt emot *Tengvall* och *Wählin*, att i det fall, som nämnes i 4:4 GB. Domcapitlet borde meddela skiljobref. Men härvid måste jag dock foga den anmärkningen, att ett sådant tillkännagifvande i Domcapitlet, som der nämnes, numera alldrig äger rum, hvarföre icke heller något skiljobref

meddelas. I detta hänseendet kan man således anse ofvannämnde § såsom genom en motsatt praxis antiqverad.

Sid. 368 förekommer en oriktig definition på *Respectus Parentelæ*. Förf. säger, att *Respectus Parentelæ* "säges, äga rum med afseende å någon i dess förhållande till de personer, hvilka i sidolineen äro närmare till stammen än han sjelf." Detta är icke nog. Det fordras nödvändigt, att den ene är i första led från stammen. Denna definition leder till oriktiga praktiska resultat. I andra ledet, som af Förf. sid. 369 nämnes, röjer sig väl detta ännu icke, men går man blott till tredje led, så visar sig strax oriktigheten. Om nemligen den ene är i andra led från stammen och den andra i tredje led, så är äktenskap dem emellan alldeles icke förbudet fastän, efter Författarens definition, *Respectus Parentelæ* dem emellan äger rum. Äfvenså oriktigt blir det, som Förf. säger sid. 370, nemligen att "i första svägerlaget och sidolineen äro äktenskap förbjudne i alla leder, der *Respectus Parentelæ* äger rum", om detta ord tages i den af honom uppgifna betydelsen.

Sid. 371 göres mot mig följande anmärkning: "att hänföra de i mom. 5 (af 2: 5 GB.) förekommande orden: *theras afkommo*" äfven till de öfriga momm. anse vi vara orätt, då sålunda verkligen den mening kunde dragas, att äktenskapet med de der nämnda personernas *Enkors* afkomma, *med hvilka man icke är besvägrad*, vore förbudet". — Men just derföre kan icke denna mening dragas, enär i denna § äktenskap är förbudet endast emellan sådana personer, som äro *besvägrade*.

Sid. 376 påstår Förf. att stadgandet i 2: 8 sista mom. GB. bör extenderas till ascenderer och descenderer i allmänhet. Skälet skall vara, att Lagens grund "fullkomligen inträffar" på dem. Men just detta är

alldeles falskt. Lagens grund är i detta fall bestämdt uppgifven, hvilket annars är högst sällsynt, och den talar endast om "Föräldrar och Barn"; alldeles icke om ascendenter och descendenter i allmänhet. Man må tro bäst man vill, att Lagstiftaren haft skäl, att utsträcka förbudet vidare. Nog af; han har icke gjort det, och det är för ingen del tillåtet, att utsträcka ett lagbud vidare än Lagens grund medgifver. Sker det, så är vägen öppnad för ett gränslöst godtycke. Då finnes i sjelfva verket ingen Lag, utan det är Lagtolkaren eller Lagtillämparen, som efter behag stiftar sådan.

Sid. 578 påstår Förf., att 2: 41 GB., som förbjuder dem, som gjort hor med hvarandra, att bygga äktenskap "har en vida djupare grund än den af mig anförd". Härvid vill jag blott anmärka, att när man vill veta en Lags grund, så är ett af de säkraste medlen dertill, att rådfråga den Källa, hvaraf Lagen är hämtad. Men nu är det så, att nämnde stadgande är hämtadt ur Kanoniska Rätten, (Cap. 6 X 4: 7). Men denna Rätt går till och med något längre än vår Lag och förbjuder äktenskap endast när den ena maken verkligen stämplat mot den andras lif. Här af synes det mig klart nog, att Lagstiftarens *verkliga* grund till förbudet är den af mig uppgifna. Orden: "äntå at then oskyldiga maken död är" syfta äfven tydligt nog på denna grund. Andra länders Rättslärdar, i hvilkas Lagar ett enahanda äktenskapsförbud blifvit ur Canoniska Rätten hämtadt, antaga äfven, att Lagens grund är den af mig uppgifna. Se t. ex. angående Norrige. *Collett*, Foreläsningar over Personretten efter den norske Lovgifning. 2:den Deel. Christiania 1850 sid. 154.

Sid. 586 talar Förf. om en Derivation af ordet *Afvitring*, som skall finnas uppgifven i *Collins* och *Schlyters* Glossarium till ÖGL. Men der finnes icke någon sådan Derivation. Den af Förf. nämnda Derivation har

han uppenbarligen hemtat ur min Lærobok i Civilrätten, 3 Delen sid. 16, hvilken han dock på detta ställe icke behagat citera.

Sid. 390 anför Förf. några fall, då, efter hans förmenande, någon afvittring icke skall behövas, när Enkling eller Euka vill ingå nytt gifte. Hvad Förf. derom säger torde knappast vid närmare granskning befinnas riktigt. Dessa fall äro följande: 1) "Då den efterlevande maken gjort sig *urarfova*". Härvid anmärkes, att som den ena maken (såsom sådan) icke har någon arfsrätt efter den andra, så kan hon icke heller göra sig *urarfova*. 2) "Då boet blifvit öfverlåtet till borgenärens förnöjande". Härpå svaras, I detta fall är det ofta så, att gälden skall betalas antingen af den ena eller andra makans lott i boet. Derföre är det nödigt, att veta, huru stor hvarderas lott är, och detta får man veta genom afvittring och följaktligen är sådan äfven i detta fall nödig. 3) "Då arfvingarna afsagt sig sin rättighet till förmån för den efterlevande maken." Här kommer det derpå an, hvad som menas med "*arfvingarna*". Således står detta fall i sammanhang med det följande. 4) "Då den aflidnes hela förmögenhet blifvit testamenterad." Detta påstående grundas derpå, att i 12: 1 GB. talas om, att "*arfvingar*" skola afvitras, men "Testamentsarfvingar är ett i vår Lag okänt begrepp." Detta är ett ganska klent skäl. Det förhåller sig med ordet *arf* och *arfvingar* lika som med de flesta andra. Det tages stundom i vidsträcktare, stundom i inskräntare betydelse. Hvar och en, som vill med uppmärksamhet genomläsa de Capitel i Ärfdabalken, som handla om Intestatarf, skall tydligen finna, att mycket som der stadgas om *arf* och *arfvingar* både kan och bör tillämpas äfven på Testamentstagare. För öfrigt erkänner ju Förf. sjelf (sid. 387) att afvittring bör ske, äfven då någon, som är

skild vid sin maka, vill ingå nytt äktenskap." I detta fall existera ju inga "arfvingar" alls? Lagens ändamål är att förekomma det icke, när den ena maken vill ingå nytt äktenskap, den andra makans lott i boet sammablandas med den persons gods, med hvilken det nya äktenskapet ingås. Huruvida den andra makans lott i boet tillfaller henne sjelf, eller dess creditorer, eller dess intestatarfvingar eller testamentstagare är i detta hänseendet fullkomligen likgiltigt. Lagen vill lika så litet, att den ene, som den andre skall blifva lidande genom den confusion och villervalla, som kan blifva en följd af afvittringens försummande.

Sid. 393 yttrar Förf. följande mening: "Att med uttrycket: "ligga på sotesäng" (Kyrkol. 15: 18) icke menas, att blott vare sängliggande sjuk såsom S. antager, utan att vara så illa sjuk, att lifvet är i fara, och att det således är liktydigt med det på andra ställen i KL. förekommande uttrycket: "vara i dödsfara", anse vi ligga i sakens natur." Att detta är riktigt vågar jag, att högeligen betvifla. 1) Är det fullkomligen säkert, att de anförda orden verkligen hafva den af mig nämnda betydelsen. 2) Är det icke ovanligt, att samma ord i andra äldre Författningar tagas i denna betydelse. T. ex. i 1654 års Regeringsform § 37 och Landshöfdinge-Instructionen d. 8 Januarii 1655 § 44. På båda ställena äsyftas med dessa ord samma laga förfall, som i 12: 1 RB. af vår nuvarande Lag uttryckes med orden: "om man sjuk är." 3) Att också Lagcommissionen tagit orden i denna betydelsen synes tydligen af det Protokoll, som hölls vid Ständernas granskning af 7: 2 GB. Presteståndet yrkade, att Kyrkolagens förutnämnde stadgande skulle intagas i Lagboken. Men Lagcommissionen satte sig deremot, af det skälet, att "mången skulle göra sig sjuk och skaffa sig *attest derpå*, samt således i hast bringa sig

till vigsel." 4) Frågan är således den: gifves i detta fall något giltigt skäl, att åt de förutnämnda orden gifva en annan än sin egentliga betydelse och särskildt *den* betydelse, som Förf. åt dem vill gifva? Detta bestrider jag på det högsta. Äktenskapet är stiftadt för de lefvande och icke för de döda. Om ett äktenskap ingås på dödssängen, så kan man vara säker på, att äktenskapet endast begagnas såsom ett *medel* för andra världsliga ändamål, att, såsom Lagcommissionen L. cit. uttrycker sig, det, som egentligen åsyftas, är "Participation i egendomen, arfvingarna till præjudice." Derröföre anses det också i Norrige såsom mycket tyfvelaktigt om den, "som är uppgifven af Läkaren" kan fordra vigsel. "Der haves, säger *Collett* (Forelæsninger over Personretten efter den norske Lovgivning. 2:den Deel. Christiania 1850 sid. 94) en saa stor vished, som i menneskelige anliggender kan haves for, at ægteskabets Hensigt ikke vil kunne opnaaes, og at vielsen altsaa kun vil være en Form for at fremme andre oiemed." Samme författare anmärker äfven, att i flere främmande Lagar äktenskap på dödssängen äro förbudna. Detta tyckes också långt mera "ligga i sakens natur," än det Förf. påstår. Det är besynnerligt nog, att han, som på ett annat ställe, (sid. 374) ganska riktigt, förklarar sig mot äktenskap, "som ingås af motiver, främmande för äktenskapets sanna betydelse," i detta fall synes hysa en annan åsigt.

Sid. 402 erkänner Förf., att hvad jag sagt derom, att presten bör fortsätta lysningen fastän jäf blifvit gjordt mot äktenskap, är juridiskt riktigt, och han drager deraf den slutsatsen, att presten *kan* fortsätta lysningen, ehuru jäf blifvit anmäldt. Detta torde väl böra sålunda rättas, att han *bör* göra det, ty att det skulle bero af prestens godfinnande om han vill eller icke vill handla juridiskt riktigt, d. v. s. i öfverensstämmelse med lag,

kan väl icke antagas. Den invändning, som Förf. häremot från kyrklig synpunkt framställer, nemligen att det "kan icke annat än anses högst *opassande* att lysningen i förevarande fall fortsättes", emedan församlingen då skulle uppmanas, "att bedja om lycka och välsignelse till en fästning, (äktenskap?) hvars laglighet blifvit satt i fråga", har häremot ingenting, att betyda. I händelse ett sådant böneformulär varit intaget i den Kyrkohandbok, som gällde när Lagboken utkom, så kunde det varit sannolikt, att Lagstiftaren derpå gjort något afseende; men enär detta icke var händelsen, och, såsom Förf. sjelf upplyser, (sid. 592) det böneformulär, som vid lysningar begagnas, utfärdas af Domcapitlen, så bör väl detta lämpas efter Lagen, och icke Lagen vridas efter Domcapitlets böneformulär.

Sid. 404 klandrar Förf. med rätta *Wählin* därför, att denne påstår, att, när jäf göres mot äktenskap, "Borgensbevis bör för kyrkoherden upvisas, *innan den dag infaller, då vigslen annars skulle för sig gå*"; men dervid begär han sjelf ett icke obetydligt misstag. Såsom det synes hufvudsakligen på grund af *Nordströms* Kyrkolagförslag för Finland tager han, lika med andra Theologico-juridiska författare, för gifvet, att ett sådant borgensbevis *bör för kyrkoherden upprevisas*, hvarföre han anser *önskligt*, att, på sätt i nämnde Lagförslag skett, någon viss tid bestämdes, inom hvilken detta skulle ske. Men en sådan tidsbestämmelse är i sjelfva verket *alldeles onödigt*. Förf. har helt och hållet förbisett det sammanhang, hvori det, som i 7: 5 GB. stadgas om borgen för kostnad och skada, står med det, som Lagen i allmänhet föreskrifver om sådan borgen i Rättegångsmål. Vanligen är det så, att sådan borgen är ett vilkor för målets *fullföljande* i högre instans, se t. ex. 26: 4 RB.; men i detta fallet är den ett vilkor för Rättegångens *begynnande* i första instans. I förra fallet är det den Dom-

stol, der målet skall fullföljas, som äger att tillse, att borgen blifvit ställd innan målet kan upptagas; i detta fallet är det den Domare, som utfärdar stämningen, som efterfrågar sådan borgen innan stämningen beviljas. I intetdera fallet har presten något dermed, att skaffa. Kan nu den, som gjort jäf mot äktenskap, icke förete sådan borgen när han begär stämning, så får han ingen sådan, och deraf följer vidare, att, om han icke instämt saken inom den i Lagen föreskrifna tid, så förfaller jäfvet. Då således i detta fall, enligt sakens natur, tiden, inom hvilken borgen skall vara ställd, bestämmer sig sjelf, är en ytterligare bestämmelse alldeles öfverflödig.

Sid. 420 säger Förf., att ingenting i Lagen nämnes derom, att ett äktenskap skall vara ogiltigt då någon blifvit till äktenskapet tvungen. — Hvad betyda då orden: "Ej må någon til giftermål tvingas" 4: 5 GB.? Men om äfven så vore, att detta icke vore särskildt om äktenskapet stadgadt, vore det väl ändock nog, att detta är en regel, som gäller om aftal i allmänhet. Att samma sats för hvarje serskildt aftal upprepas kan väl icke anses nödigt. Hvad Förf. sedan tillägger, nemligen, "att något sådant tvång till äktenskapets ingående, att det kunde inför Lagen gälla som skäl till äktenskapets förklarande för ogiltigt, *icke kan erkännas*, då contracterna vid vigslen uppmanas, att inför Gud svara, om de vilja hafva hvarandra till äkta, och ett nekande svar, *hvertill de hafva full frihet*, gör det tilltänkta äktenskapet om intet", kan jag icke heller anse såsom riktigt. Nog är det ganska möjligt, att t. ex. en svag kvinna genom hotelser skrämnes, att vid vigselakten säga ja. Skall hon derföre under hela sin listid vara sammankedjad med en man, som hon afskyr, fastän hon sedan, när tvånget upphört, tillkännagifver och bevisar, att hon genom hotelser blifvit förmådd, att till-

kännagifva ett samtycke, som icke i sjelfva verket existerat?

Sid 424 gör Förf. en skilnad emellan "*bepröfva*" och "*fullt bevisa*", som svårigen lär kunna anses riktig eller med Lagen öfverensstämmande. Antingen man vill derivera detta ord af det danska ordet *prøve* eller det tyska *probe*, så betyda de båda bevis. För att bevisa sin sats hade Förf. bort anföra något eller några ställen i Lagen, der det nämnda ordet förekommer i den af honom antagna betydelsen. Deremot lär det med många Exempel kunna styrkas, att ordet *pröfva* i Lagboken ofta betyder detsamma som bevisa; t. ex. då det heter: "*pröfvas thet (fostret) ej fullgånget vara*" 46: 1 MB. "*Kan tå pröfvas, at dråpet af våda skedt är*" 29: 2 MB. "*Kan thet pröfvas, att han visste thet okynne*" 55: 1 MB. "*pröfvas thet ljusliga, at han af then handaverkan död blef*" 59: 2 MB. o. s. v.

Vägledning för prester i äktenskapsmål af F. E. Fant Consist.-Notarie. Upsala 1853. Detta arbete vittnar om, att Förf. icke blott flitigt begagnat de äldre och nyare Författningar, som röra hans ämne, utan äfven lika flitigt rådfrågat de skriftställare, som behandlat detsamma. Äfven min Lärobok har han ofta rådfrågat och i de flesta fall äfven rättat sig derefter. Men stundom har han dock afvikit derifrån och gått sin egen väg, hvilket, såsom mig synes, icke lyckats väl. Erfarenhet i behandlingen af äktenskapsmål har han, såsom Consistoriinotarie, naturligtvis icke saknat tillfälle, att förvärfva. Men å andra sidan har detta arbete också sina betydliga brister, hvilka det torde vara så mycket mera skäl, att anmärka, som detsamma utan tvifvel är mycket begagnadt. Ofta äro Författarens meningar mycket vacklande och obestämda, så att, om man slår upp en sida i hans bok, man lätteligen kan tro, att han är af

en mening, som likväl står i uppenbar motsägelse med den, som han på ett annat ställe yttrar. Icke sällan sammanblandar han sådana begrepp, som det likväl är af mycken vigt, att noga skilja från hvarandra. Stundom tillstyrker han presterna, att tilltaga sig en makt och myndighet, som dem icke lagligen tillkommer, förnämligast att fordra vissa prestanda, som Lagen icke erfordrar, såsom vilkor för lysnings eller vigfels erhållande, hvarigenom således de, som vilja ingå äktenskap, endast onödigtvis tracasseras. Någon gång går detta så långt, att en prest, som ville följa hans råd, skulle riskera att mista ämbetet. Allt för ofta hänvisar han presterna till Domcapitlet för att der erhålla förklaring öfver Lagens rätta förstånd. Dermed är i hufvudsaken föga vunnit, enär Domcapitlet vid lagtolkning måste följa samma regler, som hvar och en annan, och det alldeles icke är mera sannolikt, att Domcapitlet träffar det rätta, än att en enskild Jurist gör det. Det enda, som dermed vinnes och väl också hufvudsakligen åsyftas, är att man kan hvälfva ansvarigheten för en oriktig tolkning från sig på Domcapitlet. Bättre hade det onekligen varit om Förf. sjelf besvarat sådana frågor, så att hans bok kunnat tjena till vägledning äfven för Ledamöter af Domcapitlet, hvilka ju också äro prester. Sedan detta blifvit i allmänhet anmärkt, går jag till de särskilda anmärkningar, som mot arbetet kunna göras.

Huruvida till Fästning eller Trolofning (i detta ordets inskränkta betydelse) det är alldeles nödvändigt och väsendtligt, att den skett på sådant sätt, som 1 mom. af 5: 4 GB. föreskrifver, eller icke, derom yttrar sig Förf. på särskilda ställen i sin bok, på olika sätt. Stundom synes han antaga, att den der föreskrifna Form är alldeles väsendtlig. Således t. ex. säger han sid. 8, att Fästning är "ett i *laglig Form* ingånget aftal &c." sid. 42 säger han, att "de vanliga, *utan iakt-*

tagande af lagliga Formaliteter, försiggående Trolofningar, *icke äga annan än moraliskt gällande betydelse*". På ett annat ställe (sid. 11) synes han vara i villrådighet om, hvilket som är det rätta; han anser saken icke vara riktigt klar och lemnar frågan derhän. På andra ställen deremot synes han antaga, att den förutnämnda Formen icke är väsendtlig. Sid. 10 säger han, att hvad 1 mom. 3: 1 GB. innehåller är *återtaget* genom det strax efter följande tillägget. Sid. 14 säger han ännu mera bestämdt, att "så väl giftermålsbalkens, som öfriga (af Förf.) anförda stadganden *tydligt* visa, att man *frångått* den högtidiga form, som förr ansågs nödvändig för en Trolofnings juridiska giltighet."

Sid. 14 anser Förf. "uttagen lysning till äktenskap" såsom en art af Fästning. Detta är någorlunda consequent, om man icke anser den i 1 mom. af 3: 1 GB. föreskrifna Form såsom väsendtlig; men härvid bör man dock icke glömma, att paciscenternas och gifto-mannens samtycke är det, hvarpå det egentligen ankommer. Hade Förf. riktigt besinnat detta, så hade han icke kunnat vara i tvivel om, huruvida det mest ankommer på lysningens *uttagande* eller *afkunnande*; kan hända hade han då äfven ansett mindre nödigt, att antaga detta såsom en särskild art af Fästning.

Sid. 15 har Förf. äfven upptagit såsom en särskild art af Fästning "när qvinna blifvit häfdad under äktenskapslöfte och Domaren förklarar löftet fast eller mannen låtit kyrkotaga henne såsom sin Fästeqvinna". Härvid kan anmärkas, att Förf. uteglömt det väsendtliga, nemligen faders och moders eller Domarens samtycke (2: 10. 5: 10 GB.). Att Domaren förklarar löftet fast, eller mannen låtit kyrkotaga qvinnan är icke väsendtligt. I sammanhang härmed uppkastar Förf. äfven (sid. 16) den frågan, "om det må vara icke till laga ålder

kommen yngling tillåtet, att låta såsom sin fästevinna kyrkotaga en kvinna, som han häfdat". Det är klart, att denna frågans besvarande beror deraf, om en sådan yngling kan ingå en sådan Fästning. Kan han det och är hon således hans fästevinna, så måtte han väl kunna låta kyrkotaga henne såsom sådan. Det skäl, som han deremot anför, "att detta slags fästning af Lagen anses rent af såsom ett äktenskap", är alldeles falskt. Om Förf. blott med uppmärksamhet genomläst det ställe i Kyrkolagen, (15: 14 Kyrkol.) som han sjelf åberopat, hade han lätteligen kunnat finna detta. Huru kan det sägas om någon, att han är "förpligtad", att "taga till äkta" den, som han redan har till äkta? Tviiflar han ännu, så behöfver han blott jemsföra 3: 40 GB. med 9 § i samma Cap. Af hvad som nu är sagdt, torde följa, att den af Förf. äfven i detta fall tillstyrkta "yttersta resourcen", eller att fråga Domcapitlet, torde vara mindre nödig.

Sid. 18 anser han äfven såsom en art af Fästning "när qvinna blifvit af sin fästeman häfdad" (de tillagda orden: "efter det laga fästning mellan dem skett" äro alldeles öfverflödiga. Detta är icke Fästning, utan äktenskap. Sjelf erkänner han också att det "närmar sig" till ett äktenskap. Men detta är icke nog. 3: 9 GB. säger uttryckligen, att det *är* ett äktenskap. Men deraf följer dock icke, att, såsom han säger, det är "inför verldslig lag, att såsom sådant anse", att det är "ur borgerlig synpunkt, att anse alldeles lika med ett äktenskap" (sid. 26). Här sammanblandar han två händelser, som äro hvarandra alldeles olika; den, då qvinnan blifvit förklarad för hans äkta hustru, och den då hon ännu icke blifvit det. I båda fallen existerar emellan ett äktenskap, men endast i det förra fallet gäller det, som Förf. sagt.

Sid. 21 påstår Förf. att giftomans samtycke är

nödigt då fästehjon enligt 4: 4 GB. komma öfverens, att skiljas. Han medger, att detta icke är i Lag föreskrifvet, men anser det vara "en klar följd, af stadgandet, att detta samtycke fordras för Fästningens *ingående*". Men denna slutsats är alldeles falsk. Grunden till giftomannarätten är *allenast*, att giftomannen skall *hindra* ett äktenskap, som synes skola blifva olyckligt. Att tolka så, som Förf. gör, är att extendera en Lag vidare, än dess grund medgifver, och ett sådant tolkningssätt är alldeles förkastligt, emedan det är helt och hållet godtyckligt.

Sid. 56 tror Förf., att om en "till laga ålder kommen, men omyndig förklarad mansperson" vill ingå äktenskap, det "*icke bör klandras*", om presten "*för säkerhets skull*" fordrar "bifall af närmaste frände, med förmyndares råd". Detta är ett ibland de många fall, då Förf. tillstyrker presterna, att tillägna sig en myndighet, som dem alldeles icke tillkommer. Det är beaktant nog, att Lagen alldeles icke stadgat något sådant. Om nu, såsom Förf. vill, "verldsliga rätten" skall afgöra om en sådan person skall ingå äktenskap, hvad blir följden? Ingen annan än den, att presten onödigtvis uppehållit och tracasserat honom, samt inledt honom i onödiga kostnader, ty det är en gifven sak, att den "Verldsliga Rättens" Utslag i detta fall icke kan blifva annat än, att han alldeles icke behöfver hvarken närmaste frändes eller förmyndares samtycke för att ingå äktenskap. Det är visserligen sannt, att, såsom Förf. säger, det är klandervärdt om pastor felar "*genom efterlåtenhet*" och försummande af hvad Lagen föreskrifver; men det är säkerligen icke mindre klandervärdt, och presten gör sig till och med skyldig till ansvar, om han, troende sig vara klokare än lagstiftaren, genom onödigt fjesk förorsakar dem, som vilja ingå äktenskap, besvär och kostnad.

Sid. 40 tror Förf., att om någon af fader eller moder blifvit förordnad till giftoman, han, för att utöfva sin giftomannarätt, behöfver "Domarens bevis derpå, att han blifvit utsedd dertill *på sätt 16: 1 ÄB. stadgar om Testamente*". Detta är i tvänne hänseenden oriktigt. Först och främst är man icke berättigad, att extendera hvad Lagen innehåller om förmyndares förordnande, äfven på giftomän. Det är i många hänseenden af vida större vigt, att en förmyndare är försedd med Domstols förordnande, än att en giftoman är det. Sedan är det ingenstädes föreskrifvet, att en giftoman skall förordnas "på sätt 16: 1 ÄB. stadgar om testamente". Man må derföre tänka hvad man vill om nödvändigheten af den i 16: 1 ÄB. föreskrifna form för testamentens upprättande, så är detta utan inflytande när fråga är om giftomans förordnande.

Sid. 41 hvarest Förf. talar om "närmaste fränders" giftomannarätt tillägger han: "om närmare och fjerimare leder i skyldskap se för öfrigt 2 Cap. GB. och 3 Cap. ÄB." En prest, som läser detta, skall naturligtvis tro, att det är likgiltigt om han beräknar skyldskapens närhet efter det förstnämnda eller det sistnämnda Capitulet. Men så är det icke. Förf. hade således bort säga hvilketdera, det Canoniska eller Civila räknesättet, i detta fall bör följas, och icke, såsom här skett, sammanblanda båda.

Sid. 42 begagnar Förf. ordet "sidolinien" i en ovanlig betydelse. Visserligen är det sannt, att han sjelf förklarar hvad han dermed menar, nemligen "sådana, hvilkas skyldskap uppkommit genom lägersmål"; men i allmänhet är det icke att recommendera, att orden tagas i en annan betydelse än den vanliga. Detta kan nemligen lätt åstadkomma missförstånd. Det samma kan sägas om den betydelse han gifver åt ordet "absolut". Vanligen opponerar man t. ex. ett *absolut*

äktenskapshinder mot ett *relativt*; men han säger (sid. 60) att i 2: 11 GB. är horsbrott ett absolut äktenskapshinder, hvaremot i 15: 2 GB. det är ett *vilkorligt*.

Sid. 61 anför Förf. såsom ett särskildt äktenskapshinder "så beskaffadt lägersmål, som vid dödsstraff eller högsta kroppsplikt är förbudet". Härvid bör först anmärkas, att det åberopade lagrummet (2: 12 GB.) endast talar om dödsstraff; icke om högsta kroppsplikt. Sedan tyckes Förf. äfven i öfrigt på ett besynnerligt sätt missförstå detta Lagställe. Om t. ex. en prest sammanviger en broder eller en syster, så är det samlag dem emellan, som sedan äger rum, ett *lägersmål* af den grofva beskaffenhet, hvarom här är fråga (se 59: 3 MB.) och orsaken, hvarföre presten i detta fall straffas så hårdt, är den, att han på sätt och vis varit vållande till denna blodskam. I detta fall är det uppenbart, att äktenskapshindret är detsamma, som nämnes i 2: 2 GB. Lägersmålet är icke något nytt sådant. I 2: 12 GB. är således icke fråga om något annat "lägersmål" än det, som äger rum emellan de sammanvigde. Om de benådas från dödsstraffet är 2: 12 GB. alldeles icke något hinder för dem, att ingå äktenskap med annan person, såsom Förf. tyckes antaga. Jag slutar detta bland annat deraf, att han såsom exempel på sådant lägersmål nämner äfven *våldtägt*; ty om man också ville antaga, att en man, som blifvit sammanvigd med en qvinna, kunde emot henne göra sig skyldig till sådan våldtägt, att han derföre kunde dömas till lifsstraff, så vore det väl ändå höjden af orimlighet, att presten som vigt honom, derföre skulle straffas efter 2: 12 GB.

Angående afvittring, såsom vilkor för enklings eller enkas rätt, att träda i nytt gifte, hyser Förf. hvarjehanda besynnerliga föreställningar. Han börjar (sid. 64) med, att gifva en alldeles oriktig Definition på afvittring

Han säger, att dermed menas "arfskifte efter död eller fränskiljd maka". Men huru kan man tala om arfskifte efter fränskiljd maka? Först och främst har den ena maken, såsom sådan, ingen arfsrätt efter den andra, och sedan: huru kan man ärfva den, som ännu lefver? — Men äfven att afvitring är "arfskifte" är egentligen oriktigt. Vål är det sannt, att när den ena maken är död, så förekommer afvitringen vanligen i sammanhang med det egentliga arfskiftet, jfr. 12: 5 ÅB. och detta är orsaken, hvarföre också i Kongl. Förkl. d. 15 Junii 1818 talas om arfskifte, fastän frågan egentligen är om afvitring. Men detta är alldeles icke väsendtligt. Sedan afvitringen skett, är ingenting, som hindrar, att arfvingarna kunna komma öfverens, att sitta i bo oskifto, och i sådant fall äger icke något egentligt arfskifte rum, jfr. 11 Cap. ÅB. Håri har *Hambraeus*, som Förf. (sid. 66) klandrar, alldeles rätt. Dessutom erkänner ju Förf. sjelf, (sid. 64) att, när makar skiljas, afvitring bör äga rum, fastän då såsom nyss är nämndt, något arfskifte icke är möjligt. Hade Förf. besinnat detta, så hade han icke behöft göra den anmärkningen, som förekommer sid. 72, att afvitring icke behöfs "när, i afseende på fränskiljda makars egendom laga boskilnad ägt rum". Hvad Förf. här kallar "boskilnad" är i sjelfva verket detsamma, som afvitring och Förf. har härmed intet annat sagt, än att, när afvitring en gång skett, så behöfs ingen afvitring.

Sid. 71 förkastar han, likasom *Schauman*, min mening, att afvitring bör äga rum äfven om testamente är gjordt; men de skäl han anför, äro andra. Han åberopar 1) att min mening "har praxis emot sig". Men härpå tviiflar jag högeligen. Att Förf. häri måste hafva orätt, bevisas äfven deraf, att i vanliga praktiska Formulärsamlingar, uti de der förekommande formulärer till afvittrings-instrumenter, ofta förutsättas, att testamente

finnes. Se t. ex. *Sellanders* Formulär-Samling. Lund 1802 sid. 15. Men äfven om en så orimlig praxis finnes, så borde den väl rättas efter Lag. 2) Säger han, att om testamente är gjordt, blir afvitringen "en betydelslös formalitet." Besynnerligt! 17: 6 ÅB. stadgar, att "testamente må ej tagas af bo oskifto, utan af dens del, som gifvit hafver." Men nu är det just genom afvitringen, man får veta, hvilken och huru stor testators *del* eller lott i boet verkligen är. Och likväl skulle afvitringen vara "en betydelslös formalitet?" Sedan Förf. sålunda förkastat Lagens rätta mening, så är det helt naturligt, att han allt mer och mer går vilse, och att följaktligen hans "vägledning" blir allt mer och mer osäker. Sid. 71 hopar han den ena oriktigheten på den andra, utan att kunna eller ens försöka, att åberopa något lagligt stöd för sina meningar. Sålunda påstår han, 1) att när testamente finnes, så träder detta i afvittringens ställe. Detta är en alldeles falsk inbillning. Testamentet och afvittringsinstrumentet äro documenter, som bevisa helt olika saker, och det ena kan följaktligen alldeles icke sättas i det andras ställe. Genom afvittringsinstrumentet bevisas, huru stor testators lott i boet är; testamentet åter, huru mycket deraf bör undantagas innan intestatarvingarne få skifta sins emellan. Häraf följer, att testamentet alldeles icke behöfver uppvisas för presten, såsom Förf. påstår. Ingen Lag finnes, som föreskrifver det. 2) Säger han att, om testamente finnes, presten, innan han viger, kan och bör fordra antingen vederbörande Domstols lagakraftvunna Utslag, hvarigenom klander mot testamente ogillas, eller påskrift å detsamma af samtliga arfvingarna, att de fått del deraf och icke erna deröfver anföra besvär, eller ock försäkran genom communicationsbeviset, att tiden för klander är tilländalupen, d. v. s. att år och dag förlupit, efter det de af

testamentet fått del, i hvilket fall likväl derjemte erfordras Diariibetyg från Domstolen, att besvär verkligen icke blifvit anförda." Allt detta är helt och hållet oriktigt. Sedan afvitring skett är testamentsklander en tvist, som endast föres emellan intestatarfvingarne och testamentstagaren och som alldeles icke har något inflytande på den efterlevande makans rätt. Hvad henne beträffar är det således fullkomligen likgiltigt, om sådant klander äger rum, eller icke. Följaktligen är ingen prest berättigad, att fordra hvad Förf. här nämnt. Häraf följer, att det slutligen äfven är alldeles oriktigt, som Förf. 5) påstår, nemligen att, "om antingen Rättegång rörande testamentet uppstått eller tiden för klander icke är tilländalupen", den efterlevande maken, som vill ingå nytt äktenskap, måste ställa "borgens för all den skada, som med afseende på ifrågavarande testamente kan uppkomma genom det tilltänkta äktenskapet". Saken är nemligen den, att detta äktenskap, under nämnde förutsättning, alldeles icke kan hvarken för intestatarfvingarna eller testamentstagaren medföra någon skada alls.

Beträffande de öfriga af Förf. sid. 72 nämnda förmenta fall, då afvitring icke skulle vara behöflig, åberopar jag hvad jag dels nyss förut, dels i min Recension öfver *Schaumans* bok anført. Endast deri har Förf. onekligen rätt, att när ingenting finnes, att dela, så behöfs ingen delning. Men denna satsen är också nästan af samma beskaffenhet, som den bekanta, att ju mer man lånar, ju mer sätter man sig i skuld.

Sid. 78 vidrör Förf. frågan om rätta betydelsen af det i KyrkoL. 15: 18 förekommande talesättet: "ligga på sotesång". Han åberopar praxis, och deri har han denna gången rätt. Men denna praxis härrör allenast deraf, att man icke riktigt förstått betydelsen af dessa

ord. För öfrigt hänvisar jag till hvad redan i Recensionen öfver *Schaumans* bok är sagdt.

Sid. 84 sammanhopar Förf. på ett ställe åtskilliga oriktigheter. Han säger, att när giftomannen "inhiberar lysningen" (gör jäf mot äktenskap) eger *naturligtvis* ej den (i 7: 3 GB.) omförmälda borgen rum." — Huru kan han finna detta så naturligt, då Lagen uttryckeligen stadgar motsatsen? — Vidare säger han, att i samma fall det är "*brudgummen*," som äger att instämman målet till verldslig rätt". Äfven detta är stridande mot Lagens tydliga och uttryckliga ord, som bestämt innehålla, att densamme, som gör jäf, också skall instämman målet till Domstol; hvilket också ligger i sakens natur. Slutligen säger han, att "det synes också kunna antagas, att borgen ej behöfver ställas, när någon med klara bevis styrker, att äktenskapet är rent af stridande mot Lag". Men härvid möter den svårigheten, att Lagstiftaren alldeles icke satt presten till Domare i denna sak. Det är inför Domstolen, och således icke hos honom, som detta skall styrkas. Men innan detta får ske, måste enligt Lagens uttryckliga föreskrift, borgen vara ställd.

Sid. 85 erkänner Förf. att af mig viktiga Invändningar blifvit gjorda mot den meningen, att lysningen skall afstadna när jäf blifvit gjordt mot äktenskap; men icke desto mindre deciderar han sig för motsatsen på, såsom mig synes, ganska kläna skäl. Han åberopar 1) "*fördelen*, att hafva alla äktenskapshinder undanröjda, när 5:dje Lysningen blifvit afkunnad". Men denna "*fördelen*" betyder ingenting, när det är öfverensstämmande med Lag, att lysningen fortsättes. Men derom mera sedan. 2) att "man får derigenom en allmän regel, som blifver tillämplig på alla slags jäf". Men hvarföre kan icke denna *regel* likasåväl blifva den, att lysningen skall fortsättas, som att den skall afstadna?

Det af Förf. anförda exemplet "när någondera af con-
trahenterna sjelfva begär lysnings inställande" hör icke
hit, ty detta fall kan icke subsumeras under 7: 3 GB.
I detta fall är strax klart, att något äktenskap icke kan
äga rum, emedan dertill fordras bådas samtycke. Jfr.
4: 5 GB. — Härtill kommer att, om lysningen fort-
sättes, den ytterligare onödiga tidsutdrägt förekommes,
som blifver en följd deraf, att, om jäfvet af Domstol
ogillas, ny lysning å tre Söndagar, såsom Förf. sjelf
(sid. 86) riktigt anmärker, skulle erfordras, innan vig-
sel finge äga rum.

Sid. 87 säger Förf., att "man synes böra med
fullt skäl antaga, att *terminus ultimus* för jäfs anförande
tilländagått i och med detsamma tredje lysningen af-
kunnats". Men det värsta är, att Herr Fant icke har
någon magt, att stadga en sådan præscriptionstid. Om
en prest förlitar sig på dessa hans ord, så kan detta
för honom hafva ledsama påföljder. Ponera, att någon
efter tredje lysningens afkunnande gör jäf mot äkten-
skap. Presten säger, att det är för sent. Detta hindrar
icke den jäfvande, att fullfölja saken vid Domstol. Emed-
lertid viger presten, i förlitande på Herr Fants ord.
Derefter faller Domstolens Utslag, som innehåller, att
de personer, som blifvit sammanvigde, äro sådana, "som
äktenskap ej bygga måge". Hvad följer deraf? Jo, att
presten enligt 2: 12 GB. mister embetet dertföre, att
han följt Herr Fants "Vägledning".

Sid. 88 säger Förf.: "att en jäfvande skall, om
jäfvet må kunna anses bindande, inför pastor styrka,
att han verkligen ställt den föreskrifna borgen, torde
få anses ovedersägligt". Icke desto mindre fördristar
jag mig, att motsäga detta påstående. Lagen säger icke
ett ord derom, och det, som jag i Recensionen öfver
Schaumans bok visat, af goda skäl. Här af låter det
lätt förklara sig, hvarföre Juristerna, såsom Förf. säger,

"halka öfver" frågan, "inom hvilken tid" detta förmenta prästandum bör prästeras. Annorlunda är förhållandet med de prester, som skrivit öfver Kyrkorätten (*Wählin, Schubert, Pettersson, Schauman* och *Fant*). Dessa hafva icke af Lagens tystnad kunnat förstå, att den icke fordrar något sådant, hvarföre de, dock på mycket olika sätt, försöka, att besvara den nämnda frågan. Den sistnämnde går till och med ännu ett steg längre än sina föregångare, och påstår (sid. 90) "att det *borde* ock älligga honom, (den jäfvande) att hos pastor förete Rättsens bevis om uttagen stämning. Men i detta fall synes han dock icke vara så fullkomligt säker på, att Lagen fordrar detta, och häri kan jag icke annat än med honom instämma. — Men ännu i ett annat hänseende går Förf. längre än de öfriga. Han säger (sid. 89) "att pastor, om han anser jäfvet vara af någon betydighet, — hvilket han alltid må kunna bedöma — kan förelägga den jäfvande en viss tid, lämpad efter ortens aflägsenhet från Landshöfdingesätet, inom hvilken han bör förete Landshöfdinge-Embetsens ifrågavarande betyg, (derom att borgen blifvit ställd) med tillkännagifvande för fästehjonen, att vigseln inställes *determinstone* intil denna tid förlupit" (hvaraf naturligtvis följer, att sedan denna tid förlupit, är presten oförhindrad att viga). Detta är ett exempel bland många, huru Förf. tillstyrker presterna, att tilltaga sig en myndighet, som dem alldeles icke tillkommer. I detta fall behöfver den jäfvande alldeles icke fråga efter ett sådant prestens *föreläggande*, emedan, om det skulle falla honom in, att, enligt Författarens råd, efter den förelagda tidens utgång förrätta vigslen och Domstolen sedan godkänner jäfvet, vigslen, enligt 2: 12 GB. blir ogild och presten mister sitt embete; och det bör tilläggas att det till och med är desto farligare för en prest, att följa Herr Fants råd, af ju större "betydighet" det i

fråga varande jäfvet är. — Om jag åtagit mig, att vägleda prester i äktenskapsmål, så skulle mitt råd, blifva ett af aldeles motsatt beskaffenhet med Förfaltarens. Jag skulle råda hvar och en prest, för hvilken jäf blifvit, på sätt 7: 5 GB. innehåller, "tillkännagifvet", att helt och hållet slå sig till ro och icke besvära sig med någon onödig nyfikenhet hvarken angående borgen eller stämning, eller målets fullföljande i öfrigt, att till och med icke göra sig minsta besvär för att "skaffa sig" (sid. 90) underrättelse om målet blifvit fullföljdt, eller icke. De, som vilja vigas, lära nemligen icke underlåta, att underrätta honom om sakens utgång och då är det också aldeles tids nog, att han derom underrättas. Skulle åter en sådan underrättelse uteblifva, så kan han anse detta såsom ett bevis på, att jäfvet blifvit godkändt, eller att i alla fall någon vigsel icke begäres.

Sid. 404 tror Förf., att orden i 4: 7 GB. "hvilken, som drucken sig fäster, --- vare ej skyldig thet löfte hålla" också låta tillämpa sig på vigsel. Men detta torde icke vara så säkert, som det vid första påseendet kan synas. Förhållandet är nemligen i båda dessa fall betydligt olika. Är någon nemligen drucken då han fäster sig, så kan man visserligen säga, att tillförlitlig säkerhet felas om ett rent samtycke. Annorlunda om någon är drucken vid vigslen. Då finnas så många andra bevis på hans samtycke, att man icke har skäligen anledning, att tvifla derpå. Han har ju samtyckt till Fästningen, till lysningen, han har under hela Fästningstiden erkänt och utgifvit sig för qvinnans Fästeman. Att i detta fall anse äktenskapet såsom ogildt vore en stor hårdhet och orättvisa mot den andra mak. Väl kan man säga, att presten, om han, när han skall förrätta vigslen, finner, att någon af Fästehjonen är drucken, bör uppskjuta dermed. Men har han urakt-

låt it detta och likväl sammanvigt dem, så blir äkten-
skapet, i allmänhet åtminstone, utan tvifvel bestående.

Sid. 405 påstår Förf., att skilnad till säng och säte,
som förr var ett correctionsmedel, nu är förvandlad till
"en blott *förberedelsegrad* för äktenskapskilnad". Detta är
icke alldeles riktigt. Skilnad till säng och säte är i
sjelfva verket ännu hvad den förr varit, nemligen dels
ett försök, att bringa makarna till försöring med hvar-
andra, dels ett medel, att utröna om oenigheten dem
emellan verkligen är så stor, att ingen varaktig för-
söring är att hoppas. Vinnes nu det förstnämnda syf-
temålet, så äger ingen äktenskapskilnad rum och då
kan man följaktligen icke säga, att skilnaden till säng
och säte är en sådan förberedelse, som Förf. antager.
Vinnes detta åter icke, så är det väl sannt, att skilnad
till säng och säte alltid föregår verkelig äktenskaps-
kilnad, men det är dock icke Lagens mening, att den
alltid skall hafva sådan till slutlig följd. Snarare kan
man säga, att Lagen vill raka motsatsen.

Då Förf. sid. 107 kallar det, som stadgas i 15: 2
GB. jemförd med K. Br. d. 7 Sept. 1791, nemligen,
att den, som äktenskap med hor brutit, *ej må förr
gå i annat gifte*, än den oskyldige död eller gift är,
eller dertill samtycker och Konungen (i det sistnämnda
fallet) gifver der lof till, *Poena coelibatus*, så kunde det
vid första påseendet synas vara ganska likgiltigt om
denna benämning begagnas, eller icke. Men då man
besinnar, att den kan leda till falska slutsatser, blir för-
hållandet annorlunda. Om det vore sannt, att det nyss-
nämnda stadgandet är en verkelig straffbestämmelse, så
kunde man med skäl deraf sluta, att den, såsom sådan,
icke bör extenderas till andra fall, och detta synes också
vara Författarens mening. Men annorlunda blir för-
hållandet om man besinnar denna Lagens verkliga grund.
Denna är följande. Lagstiftaren ser ogera, att äkten-

skapsskilnad äger rum och önskar hellst, att, om den likväl skett, de skilda makarna åter måtte försona sig med hvarandra och förnya äktenskapet. Derföre har han velat att, medan den oskyldige lefver ogift, den brottslige icke genom sitt giftermål må kunna göra en sådan försoning omöjlig. Denna Lagens grund är utan tvifvel af den beskaffenheten, att en extensiv tolkning derpå kan städja sig. Orsaken, hvarföre Lagen härom ingenting nämmt då äktenskapskilnad sker för egenvilligt öfvergifvande, låter lätt förklara sig. I detta fall förutsättes, att den brottslige vistas *utrikes*, och följaktligen beror det icke på Svensk utan på utländsk Lag om han får ingå nytt äktenskap, eller icke. Men skulle han hit återkomma ogift, då den öfvergifna maken också lefver ogift, så anser jag 15: 2 GB. genom extensiv tolkning allt för väl kunna tillämpas på honom. Huruvida detta Lagrum också låter tillämpa sig på de fall, som nämnas i K. F. d. 27 April 1810, är en fråga, som jag nu särskildt skall besvara.

Sid. 116 klandrar Förf., att jag ansett 15: 2 GB. *möjligen* kunna tillämpas på några af de fall, som 1810 års Förordning nämner. Likväl har jag uttryckeligen sagt, att de fall, då, enligt denna Förordning, Domstol dömer till skilnad, icke äro af den beskaffenheten, att äktenskapets förnyelse kan anses önskligt. Endast om dem, för hvilka äktenskapskilnad hos Konungen sökes, kan fråga derom blifva. Då det beror på Kongl. Maj:t, att bevilja eller afslå ansökningen, så måtte det väl äfven bero på honom, att, om han så finner godt, bevilja den med det vilkor 15: 2 GB. innehåller. Att omständigheterna möjligen kunna vara sådana, att dertill är likså mycket eller mera skäl än i det fall, som uttryckeligen nämnes i 15: 2 GB., är väl ostridigt. Har nu Konungen verkligen gjort detta, så måste hans befallning tjena, till efterrättelse och häremot betyda de

af Förf. anförda skäl mindre än intet. Hvad först beträffar den af honom åberopade praxis, så, om också Konungen alldrig begagnat denna sin rättighet, följer dock icke deraf, att han icke har en sådan; och hvad angår de i 1810 års Förordning förekommande orden: "De makar, som varda i äktenskapet skiljda, må ej träda i annat gifte *förr* än efter den tid och i den ordning 12: 2 GB. samt 5:dje punkten af Kongl. Förkl. d. 25 Mars 1807 föreskrifva", så bevisa de visserligen, att de ej *förr* få gå i nytt gifte; men deraf följer icke ovilkorligen, att de alltid *sedan* få det. Om Konungen uttryckligen fästat den till skilnaden vållandes rättighet, att gå i nytt gifte vid det förutnämnda vilkoret, så är det klart, att hans befallning tjenar till esterrättelse.

Slutligen vill jag blott i korthet anmärka, att Förf. sid. 116, likasom på flere andra ställen, i sin bok, oriktigt sammanblandar Fästning och äktenskap, *civilt* äktenskap och annat äktenskap, "*äktenskapsförbindelse*" och äktenskap, skiljobref i Fästning och i äktenskap.

Rättshistoriska Bidrag till Tolkningen af 1734 års Lag. Akademisk Afhandling af Johan Philip Palmén. Första häftet. Helsingfors 1852.

Detta arbete innehåller hufvudsakligen en samling och sammanställning af sådana ställen, dels i Lagcommissionens Protokoller, dels i en del gamla Lagförslag, som anses kunna upplysa rätta förståndet af vår nu gällande Lag. Min mening är icke, att skriva någon Recension öfver detta arbete. Jag vill blott besvara några få anmärkningar, som der förekomma öfver ställen i 5:dje Delen af min Lärobok.

Sid. 101 beskyllar Förf. mig för "*en* missledande tydning af 1801 års Förklaring". Sedan har äfven *Olivecrona* (Juridiska Föreningens Tidskrift, 8:de häftet sid. 212) på sitt vanliga kittsliga sätt skyndat, att in-

stämman, i det han med ännu mera *emphas* försäkrat, att min tydning är "alldeles" missledande, hvarvid han icke heller underlåtit, att framkasta en vink om, huru vådlig min ledning är för "den studerande Juristen", hvaraf vidare helt naturligt följer, att hvar och en sådan, som vill i Civilrätten blifva ledd på den enda rätta vägen, måste anförtro sig åt hans egen mera upplysta ledning. Nu är det så, att denna beskyllning grundar sig på "en missledande tydning" af mina ord, hvilka jag derföre nu måste något närmare förklara. Jag har först och främst sagt, att ett testamente är giltigt när det "med *otvifvelaktiga skäl* kan bevisas". Alldeles detsamma säger också 1804 års Förklaring. Der säges, att det är giltigt när det är "så styrkt, att tvifvelsmål om testators vilja samt testamentets verklighet ej uppstå". Men här kan nu ytterligare den frågan göras, är det då möjligt, att ett testamente kan så *styrkas* annorlunda än på de tvänne i 16: 1 ÄB. uttryckeligen nämnda sätt? Denna fråga besvaras väl i 1804 års Förklaring nekande och häraf kan det vid första påseendet så synas, som om jag har orätt då jag säger, att det icke är alldeles omöjligt, att ett testamente kan också *med andra* skäl bevisas. Men härvid är en ganska vigtig omständighet att märka. Innehållet af 1804 års Förklaring, så vidt den rör denna fråga, har blifvit i den sedan utkomna Kongl. Förordn. den 27 April 1810 upptaget; men detta har icke skett utan högst vigtiga och väsendtliga förändringar. Just de orden, som innehålla att ett testamente *icke på något annat sätt*, än de i 16: 1 ÄB. uttryckeligen nämnda, kan styrkas, äro der uteslutna. Häraf följer, att denna Förordning förhåller sig till 1804 års Förklaring alldeles så, som en ny Lag, hvilken ändrar eller förklarar en äldre. Hade jag nu, då jag citerat 1804 års Förklaring tillagt orden "jemsförd med Kongl.

F. d. 27 April 1810", så hade väl detta missförstånd om min mening kunnat förekommas; men om nu likväl hvad jag sagt är i hufvudsaken riktigt, så lär väl dock min tydning icke med skäl kunna kallas "missledande". Resultatet blir således, att hvad Finland beträffar, hvarest 1804 års Förklaring ännu är oförändrad gällande, har Prof. Palmén i hufvudsaken rätt. Annorlunda åter är förhållandet i Sverige, hvarest denna Förklaring genom 1810 års Förordning erhållit en ny förändrad Redaction. För öfrigt hänvisas angående denna fråga till 427 § af denna andra upplagan af min Lärobok.

Sid. 115 har Förf. mot mig anmärkt, att jag i läran om Fideicommissar dels "icke antydtt derpå, att 16: 4 ÄB. härvid främst och hufvudsakligen borde tagas till grund", dels "icke fästat speciell vikt vid dylika stiftelsers vilkorliga egenskap". — Härom behöfver icke mycket sägas. Att Fideicommissar äro vilkorliga testamenten är intet nytt. Det säges tydligt nog i Testamentstadgans 5:te Punkt. Äfven jag har sagt det, om också icke med egna ord, dock med anförande af Testamentstadgans; hvilket kan komma på ett ut. För öfrigt äro de i 16: 4 ÄB. förekommande torra orden, att testamente kan ske "med vilkor", föga upplysande för den, som vill veta hvad ett Fideicommiss är. Den, som vill veta detta, vinner utan tvifvel långt mera upplysning om han rådfrågar nämnde ställe i Testamentstadgan, än af de anförda orden i 16: 4 ÄB.

Sid. 155 har Förf. klandrat, att jag, lika med *Holmbergsson*, antagit, att makas före äktenskapet gjorda enskilda gäld bör i första rummet utgå af denna makans enskildta gods och först om detta icke räcker till af penningar och lösören. Deremot påstår Förf. med åberopande af 3: 8. 5: 4, 5 UB. att gälden bör betalas först med penningar och lösören och endast om

dessa icke räcka till af fast gods. Men härvid synes mig Förf. icke hafva gjort tillbörligt afseende å den i 5: 9 UB. uttalade viktiga grundsatsen, att "all utmätning bör ske utan förfång af den rätt, som annar till gäldenärs gods äger". *I allmänhet* är det visserligen riktigt, att lösören böra tillgripas först och fastigheter sist. Orsaken dertill är också lätt förklarad. Detta anses vara förmånligast både för borgenären, emedan löst gods *snart* kan vändas i penningar, jfr. 5: 6 UB. och för gäldenären, emedan han anses hafva svårare för, att umbära sitt fasta än sitt lösa gods; jfr. 5: 2, 7, 8 UB. Så länge frågan gäller allenast borgenären och gäldenären inbördes är följaktligen den af Förf. åberopade processuella och, om jag så får kalla den, bekvämlighetsgrundsatsen, ganska god och tillämplig; men helt annat blir förhållandet när frågan rörer tredje man, när denna grundsatsens tillämpning länder till hans förfång. Då måste denna grundsatsen vika för den högre, som uttalas i 5: 9 UB. Och sådant är förhållandet i detta fall. Genom äktenskapet har den andra makans erhållit giftorätt i den gäldskyldiga makans bo. Denna hennes rätt bör henne icke onödigtvis betagas. Kan därför gälden betalas, utan att hennes rätt henne betages, så bör det utan tvifvel ske. Ponera att båda makarna infört i boet lika mycket löst gods, t. ex. till ett värde af 5000 R:dr; men det, som den ene af dem infört, användes helt och hållet till betalning af dess gäld, fastän denna kan af annat dess gods betalas, och sedan, tager gäldenären sin giftorätt i den andras gods oafkortad. Är detta rättvist? är detta billigt? Förf. säger väl, att i detta fall bör förfaras alldeles så, som om gälden skulle betalas före äktenskapet och således utan allt afseende på det sedan inträffade äktenskapet. Men detta är lättare sagt än bevisat och jag kan alldeles icke medgifva att de skäl,

som Förf. anfört, äro starka nog, att bevisa detta. Det enda, som man med skäl kan säga, är, att Creditorernas äldre rätt icke bör lida någon minskning genom andra makans sednare rätt. Men då de erhålla sina fordringar betalda, hvad kunna de mera begära? kan man icke då på dem tillämpa den bekanta grundsatsen: *Quilibet tenetur jure suo civiliter uti, ita ut alteri, quantum fieri potest, non noceatur?* Den andra maken är sannerligen en *tertius interveniens*, som icke låter afvisa sig så lätt, som Förf. synes tro.

Heilken är Svenska Statsreligionen? Hvad förstodo 1809 års Lagstiftare med den i 16:de § Regeringsformen stadgade Religionsfrihet? Två frågor besvarade af Chr. Naumann. Lund 1857.

Min mening är icke, att recensera denna lilla brochure i sin helhet, ehuru mycket också derom kunde vara att säga. Jag vill blott till granskning upptaga Författarens svar på trenne, till Civilrätten hörande frågor.

Första Frågan. Är Kongl. Kungörelsen d. 24 Januari 1781 upphäven genom 16:de § i Regeringsformen? I Första Delen af min Lärobok § 35 har jag behandlat denna Kungörelse såsom ännu gällande Lag. Förf. deremot påstår (sid. 24) att den är upphäven genom 16:de § i Regeringsformen. Detta är en ny upptäckt af Herr Naumann. Till och med Författaren af den år 1815 på Konungens Befallning utgifna Kyrkolagsamlingen har icke haft någon aning derom (ehuru han sjelf varit en af "1809 års Lagstiftare") då han der upptagit den bland Författningar, som "ännu äro till efterlefnad gällande". — Låtom oss tillse, huru dermed hänger tillsammans. Om en äldre Lag skall vara genom en yngre upphäven, så måste den förra antingen genom den sednare vara uttryckeligen afskaffad eller

måste denna med den förra stå uti en så uppenbar motsägelse, att de omöjligen kunna på en gång vara gällande. Är derom det minsta tvifvel, så är det icke bevist, att den sednare upphäft den förra och derföre gälla de båda och stå helt fredligt vid sidan af hvarandra. Nu är det väl så, att 16 § i Regeringsformen innehåller, att konungen skall "skydda *hvar och en* vid en fri utöfning af sin (dess) Religion" och om denna §:s mening också vore den, att detta skall gälla om alla och en hvar, utan undantag, så vore det en verklig motsägelse mellan denna § och 1781 års Kungörelse, emedan denna icke tillerkänner fri Religionsöfning åt Turkar och Hedningar. Men nu erkänner Förf. sjelf (sid. 3) att många personer finnas, som icke innefattas under orden: "hvar och en". Prinsar af Kongliga Huset, Domare och Civila Embetsmän i allmänhet äro sådana, som icke hafva fri Religionsöfning. Till och med Konungen sjelf står det icke fritt, att bekänna sig till hvilken Religion, som hellst. Väl är det sannt, att Förf. (sid. 14) säger, att orden "hvar och en" icke lida några andra inskränkningar än de, som innefattas i sjelfva Grundlagen; men äfven detta vidhåller han icke consequent. Han säger (sid. 17) att "öfvergång till annan *tolererad Religionslära* (således icke till någon, som icke är tolererad), äfven från Statsreligionen, är tillåten för *personer, som kommit till mogen ålder*" (således icke tillåten för personer, som icke kommit till *mogen ålder*). Här hafva vi återigen en betydlig mängd af personer, som icke innefattas under orden "hvar och en". Nog af. Dessa orden betyda icke allt hvad de synas betyda. De måste tolkas restrictivt. Men derigenom försvinner också motsägelsen emellan 16 § i Regeringsformen och 1781 års Kungörelse. Denna motsägelse är endast *skenbar*; icke verklig. Men just derföre är icke heller denna Kungörelse upphäfven ge-

nom nämnde § i Regeringsformen. De kunna helt fredligt bestå vid sidan af hvarandra. Behöfdes något ytterligare bevis för denna sats, så skulle det till öfverflöd kunna hämtas ur Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Rikets Ständer angående utvidgad Religionsfrihet och vissa dermed gemenskap egande ämnen; gifven Stockholm d. 30 Maj 1857, hvarest Kongl. Maj:t, efter Högsta Domstolens och Statsrådets hörande, "ansett *de föreskrifter, som vidare finnas gifna för främmande Religionsförwandter*, (hvarmed tydligen syftas på 1781 års Kungörelse) kunna och böra tjena till esterrättelse" och detta förklarar Kongl. Maj:t icke lända till rubbning af någon bestämmelse, som i Grundlagen är gifven. (Således icke heller af 16 § RF.).

Andra Frågan. Är 7: 4 ÄB. upphäfen genom 16 § RF? I 1:sta uppl. af denna 5:dje Del sid. 242 har jag sagt, att den icke är upphäfen. Förf. deremot påstår och söker att bevisa motsatsen. Härvid vill jag till en början anmärka, att hans mening har præsuntionen mycket emot sig. Det är nemligen så, att icke allenast, såsom Förf. sjelf medgifver, (sid. 24), "Domstolarna" antaga, att 1: 3 MB. och den derpå grundade 7: 4 ÄB. ännu äro gällande Lag. Sveriges mest ansedda Theoretiska Jurister äro äfven af samma mening. Att *Schlyter* är af denna tanka synes tydligen af han Reservation mot Lagberedningens Förslag till Straffbalk 12 Cap. Äfvenså *L. G. Rabenius*. Lärobok i Svenska Kyrkolagfarenheten. Örebro 1856 sid. 41 och 402. Att *Holmbergson* varit af samma mening kan jag väl icke med någon af honom utgifven tryckt skrift bevisa, men om någon i denna delen vill sätta tro till mina ord, så kan jag försäkra, att jag sjelf hört honom föreläsa öfver 1: 3 MB. och att han var så långt ifrån, att antaga, det denna Lag vore genom 16 § RF. upphäfen, att han icke ens satte detta i fråga. Som

nu *Holmbergson* just vid 1809 års Riksdag var Sekreterare i Lagutskottet, så måtte det väl vara sannolikt, att han tog någon notis om de Förslag, som gjordes till ändring i allmänna Lagen och de vid denna Riksdag rådande meningarne derom. Måne det nu är sannolikt, att ingen af dem skulle insett den uppenbara motsägelse, som måste finnas emellan 16 § RF. och 1: 5 MB., om man skall antaga, att den förre upphäver den sednare? Författarens hufvudargument är, att en af Constitutions-Utskottets Ledamöter reservationsvis yttrat, "att han *icke i annan mening* kunde bifalla hvad uti 16 § RF. om en fri Religionsöfning stadgades, än att derigenom icke skulle vara förändradt hvad allmänna Lagen om Svensk mans Religion förordnar", hvaraf han slutar, att icke allenast Constitutions-Utskottets öfriga Ledamöter, utan äfven Kongl. Maj:t och Rikets Ständer varit af en motsatt mening. Men denna slutsatsen är allt för djerf. Om man också vill medgifva dess riktighet med hänseende till Constitutions-Utskottets öfrige Ledamöter, så följer dock ingalunda, att Kongl. Maj:t och Rikets Ständer varit af samma mening. Snarare vill det synas som om de bifallit Lagförslaget i samma mening, som Reservanten, enär ingenting i allmänna Lagen sedan blifvit till följe af 16:de § RF. genom uttryckelig Lag verkligen upphävet. Förf. vill väl (sid. 25) härleda detta af en annan orsak, nemligen "den reaction, hvilken genast efter Regeringsformens antagande och Hertig Carls uppstigande på thronen inträdde". Men huru vet han så till punkt och pricka, att Reactionen började just då. Är det icke möjligt, att den inträffat förr och att de flesta derföre bifallit Förslaget till 16 § RF. att, såsom jag sedan skall visa, ordalagen verkligen ingenting innehålla, som stå i strid med allmänna Lagen? Att under discussionen om denna § åtskilligt hit och dit yttrades, att t. ex. någon, som

satte sig mot Föslaget, trodde, att derigenom "alla band skulle på en gång lossas", bevisar litet eller intet. I allmänhet är det en vanskelig sak, att af sådana strödda yttranden vid öfverläggningen om att Lagförslag söka utröna Lagens rätta mening. Bättre synes mig den vanliga methoden, att ur *Lagens egna ord* utröna dess mening. *Svedelius* (Om Statsrådets ansvarighet. Ups. 1856 sid. 555) yttrar sig, i ett annat dylikt fall, såsom jag tycker, ganska riktigt, på följande sätt: "1809 års Constitutions-Utskotts auctoritet är allsicke någon bindande regel. Det kan omöjligen vara Lagstiftarens rätt, att binda efterverlden till den tydning, han sjelf vill gifva sin Lag, så vida icke denna tydning ovedersägligen följer af ordalydelsen. Lagen skall tydas sådan den är skriven, tolkas i den mening, som finnes i ordalydelsen, ehvad Lagstiftaren än må hafva annorlunda tänkt. Det är Lagstiftarens egen sak, om han skrifver Lagen så, att den icke säger hvad den skulle säga". Låt om oss då tillse hvad orden innehålla. 16 § RF. säger, att Konungen skall "ingens samvete tvinga eller tvinga låta". Bokstafiligen taget är detta icke möjligt. Samvetet *kan icke* tvingas. Hvad är då meningen dermed? Man behöfver icke gå långt efter förklaringen. Ordet "utan" visar tydligen, att de näst följande orden skola förklara dessa. Då Konungen "skyddar hvar och en vid en fri utöfning af sin (dess) Religion", så tvingar han ingens samvete. På förklaringen af dessa orden kommer det således an. Kan man säga, att någon *utöfvar sin Religion*, då han *affaller från sin Religion*? Detta skulle jag väl knappast tro, att någon vill påstå. Men antages icke detta, så kan det i 16:de § RF. nämnda skyddet ganska väl stå tillsammans dermed, att Lagen utsätter straff för affall, och således äger alldeles ingen motsägelse rum emellan 16 § RF. och 1: 3 MB. Ville man antaga detta, så skulle alldeles på samma sätt kunna

bevisas, att motsägelse äger rum emellan 16 § RF. och t. ex. 28 § RF. Konungen skyddar en Evangelisk-Luthersk Prest i utöfningen af dess Religion. Men om han nu affaller ifrån sin Religion, så lär det vara en gifven sak, att han icke kan behålla sitt prestembete. Om han derföre icke sjelf tager afsked, så måste han afsättas. Men afsättning är ju ett straff? Då nu detta straff kan stå tillsammans med 16 § RF. så måtte väl äfven det i 1: 3 MB. stadgade allmänna straff för affall kunna det? Ännu ett exempel. En Konglig Prins måtte väl äfven skola innefattas under orden *hvar och en* i 16 § Reg.Formen. Således skulle han, om Herr Naumanns Tolkning är riktig, icke kunna straffas för affall från Evangeliska Läran. Men nu innehåller likväl 4 § i Successions-Ordningen, att han mister sin arfsrätt till kronan. Hvarföre kunna då icke andra personer af samma skäl mista annan arfsrätt? Står 4 § i Successions-Ordningen icke i strid med 16 § Reg.Formen, så står lika litet 7: 4 ÄB. i strid dermed. — Men nog härom. Då Kongl. Maj:t först helt nyligen, (d. 30 Maj 1857) efter Högsta Domstolens och Statsrådets hörande, föreslagit Rikets Ständer, att 1: 3 MB. samt 4: 7 ÄB. skulle upphävas, så måtte väl deraf vara klart nog, att de icke redan äro upphäfna? Sedan har äfven Lagutskottet gifvit fullkomlig Dementi åt Herr Naumanns tolkning af 16 § Reg.Formen. Svenska Tidningen för d. 15 och 16 Oct. 1857 (N:o 240 och 241) innehåller äfven en ganska grundlig och god vederläggning af Herr Naumanns förmenta skäl. Visserligen har han i Post- och Inrikes Tidningar för 1857 N:o 265 (d. 28 Oct.) 275 (d. 9 Nov.) 282 och 283 (d. 17 Nov.), svarat derpå, men detta svar, ehuru temligen vidlyftigt, bevisar likväl lika litet som hans Brochure det, som han ville bevisa. Under öfverläggningarne vid sista Riksdagen om Religionsfrihetsfrågan hafva äfven flere

Ledamöter af Riksstånden, t. ex. Riksarkivarien *Nordström* (anförande i Presteståndet intaget i Svenska Tidningen för 1857 N:o 260 (d. 7 Nov.) och Domprostén *Bring* (anförande vid Riksståndens gemensamma öfverläggningar angående Religionsfrihetsfrågan; i Svensk Kyrkotidning för 1857 N:o 24 (Nov.) hvar och en på sitt sätt så tillintetgjort Herr Naumanns Tolkning af 16:de §:n Regerings-Formen, att det hädanefter synes vara föga värdt, att hvarken han eller någon annan ytterligare försöker, att försvara en mening, som i sjelfva verket är oförsvarlig.

Dessa äro nu de frågor, som Förf. besvarat anorlunda än jag i min Lärobok ansett dem böra besvaras. Men ännu en annan vigtig fråga, som af Förf. besvaras, kan jag icke med tysthet förbigå. Den rör Civillagens förhållande till Grundlagen. Förf. stadnar icke vid det påståendet, som förekommer sid. 6, att "hvarje uti *äldre* Civillag gifvet stadgande, som icke med Grundlagens Bud öfverensstämmer, är ogiltigt". Han förkunnar strax derefter (sid. 7) med mycken högtidlighet, att det är en "af all theori för lagtolkning och i afseende på alla constitutionella länders Författningar, *jembäl i tillämpningen*, städse antagen Grundsats, att i de fall, då särskilda Lagar i samma ämne finnas hvar emot annan stridande, *allmän Lag skall vika för Grundlag*". Sid. 21 talar han om "Grundlagens företräde och gällande kraft framför *hvarje annan Lag* i samhället (*äfven vid Domstol, då Lag der skall tillämpas*), så att *hvarje* uti Civil- ("borgerlig"), Kriminal-, Kyrko- och Krigs- eller annan Lag, eller Specialförfattning gifvet stadgande, som icke med Grundlagens Bud öfverensstämmer, *är ogiltigt*" och detsamma upprepås äfven sid. 22. — Det är besynnerligt, att han icke kunnat se, hvartill ett sådant antagande kan leda. Jag vill upplysa detta genom ett Exempel. Det är ostridigt, att den Re-

ligionsfrihet, som Kongl. Maj:t i sin Proposition d. 30 Maj 1857 föreslagit, ehuru *utvidgad*, likväl icke är så stor, som Förf. anser vara med Grundlagen öfverensstämmande. Om nu detta Förslag af Ständerna blifvit antaget och af Konungen stadfästadt, hvarigenom det blifvit Lag, så skulle Herr Naumann, om han vore Domare i en sak, som skulle bedömas efter denna Lag, men hvori den efter hans förmenande, icke öfverensstämmer med Grundlagen, förklara densamma ogiltig och vägra, att dömma derefter. Männe han verkligen skulle göra detta? Jag för min del tviflar derpå och tror, att han väl torde besinna sig mer än en gång innan han gjorde det. Men snarare kunde det vara möjligt, att någon annan vore enfaldig nog, att låta narra sig af hans med så mycken tillförsigt uttalade ord. Då Konung och Ständer stiftat en Lag, så måtte det väl få antagas, att *de* icke anse den vara i strid med Grundlagen, och om också en enskild domare vore af motsatt mening, så får han väl icke vara oförskämnd nog, att gifva dem Dementi? Vår Statsrättslärare har icke besinnat, att han genom sitt antagande sätter den dömande magten öfver den lagstiftande och gifver hvar och en enskild person tillfälle, att försöka tillintetgöra Lagen genom Domstolarnas biträde. I Danmark har helt nyligen en Lag blifvit föreslagen i denna syftning, som Herr Naumann förklarar vara öfverensstämmande med "alla Constitutionella Länders Författningar", men detta Förslag har blifvit *förkastadt*. Se *Örsted*. Til Belysning af Fästesagen, med särdeles Hänsyn til den paa siste Rigsdag angaaende samme tagne Beslutning. Köpenh. 1856 sid. 62. Tror väl Herr *Naumann*, att ett dylikt Lagförslag icke i Sverige skulle röna samma öde?

Slutligen kan jag icke underlåta, att med några ord besvara en uppsats af Professor *Olivecrona*, som finnes i Juridiska Föreningens Tidskrift 7:de häftet sid.

208 följ. Utö en i samma Tidskrift 6:te Bandet sid. 159 intagen uppsats hade jag försökt, att beriktiga åtskilliga i praxis förekommande oriktiga föreställningar om rätta förståndet af 3: 10 GB. och K. F. d. 5 April 1810. Öfver denna uppsats iunefattar den förutnämnde uppsatsen af O. som han kallar "*Svar till Professor Schrevelius*", ett slags Recension af den beskaffenheten, att jag icke riktigt vet, hvaröfver jag mest skall förundra mig, anmärkningarnas enfalldighet eller den öfversittareton, hvari de framställas. Då jag nu äfven annars tydligen märkt, att han begagnar hvarje tillfälle, att med stickord och försmädliga uttåtelser anfålla mig, och denna Recension kan anses såsom ett slags prof på hans kritiska förmåga, så har jag ansett mig böra visa allmänheten, huru dermed hänger tillsammans. Det ändamål, som jag dermed åsyftar är hufvudsakligen, att framdeles slippa, att besvara några anmärkningar af honom, enår jag både sjelf tror, och hoppas nu kunna visa, att han är af det slags folket, som man gerna kan låta hafva fritt språk, utan att behöfva besvåra sig med, att vederlägga dem.

Stridsfrågan är hufvudsakligen följande: Jag har påstått, att qvinna, som blifvit lägrad under åktenskapslöfte, nu sedan 1810 års Förordning utkommit, icke såsom förr, enligt 3: 10 GB. bör af Domstol förklaras för åkta hustru, men att hon *möjligen kan* af Konungen förklaras för åkta hustru. O. deremot påstår motsatsen.

Han börjar dock med, att på ett alldeles oförsvarligt sätt missförstå mina klara och tydliga ord. Han påstår redan sid. 209 och upprepar sedan nästan på hvarje sida, att jag sagt, det Konungen "*skall*" och "*bör*" förklara qvinnan för åkta hustru. Detta har jag aldrig sagt och han hade lätteligen bort finna, att min mening alldeles icke är sådan. Vore fråga blott om

min enskilda tanke, så skulle jag till och med gå vida längre. Jag tillstår uppriktigt, att jag har svårt att föreställa mig något giltigt skäl, hvarföre Kongl. Maj:t skulle stadfästa en sådan äktenskapsförbindelse. Om jag vore Lagstiftare, så skulle jag säga, att när mannen och qvinnan icke af Domcapitlet kunna förmås till förlikning, äktenskapsförbindelsen *alltid* bör upplösas och att det följaktligen är onödigt, att Kongl. Maj:t besväras med frågan derom; men då nu Kongl. Maj:t och Rikets Ständer varit af en annan tanka, så får både jag och Herr O. finna oss deri. Att nemligen Kongl. Maj:t och Rikets Ständer trott, att omständigheterna möjligen kunna vara sådana, att konungen kan anse äktenskapsförbindelsen böra stadfästas, synes tydligen af 1810 års Förordning. I annat fall gifves intet rimligt skäl, hvarföre Konungen behöfde besväras med en sådan sak. Domcapitlet hade då alltför väl kunnat åläggas, att alltid meddela skiljobref när den ene yrkar, men den andre vägrar äktenskapets fullbordan. Emedlertid bör hvar och en, utom tilläventyrs O., af hvad jag nu sagt kunna finna, att det är helt och hållet likgiltigt, om Konungen hittills någonsin i sådant fall förklarar en qvinna för äkta hustru, eller icke. Jag har endast och allenast sagt, att Konungen *kan* göra det, att han har *magt dertill*, och den magten betages honom visserligen icke af O. — Ofta har jag frågat mig sjelf om det är möjligt, att så tydliga ord, som mina i detta fall varit, kunna af en person, hvars syssla det är, att tyda andras ord, så missförstås; men då jag jemför det ena med det andra vill det verkligen så synas, som om ingå ord kunna vara så tydliga, att man kan vara säker på, att de af O. förstås.

Sedan försöker han, att på sitt vis vederlägga mig. Jag hade yttrat, att hvarken har 1810 års förordning uttryckeligen sagt, att qvinna, som blifvit lägrad under

äktenskapslöfte, skall af Domstol förklaras för äkta hustru, eller låter en sådan mening förena sig med denna Förordnings innehåll. Nu vänder han sig först mot den anmärkningen, att Förordningen icke uttryckligen sagt detta och försöker, att deraf draga de befängdaste slutsatser. Deraf skall följa, påstår han; att jag framställt den orimliga lagtolkningsreglen, att "om en yngre lag, som ändrar eller förklarar en äldre, icke i bestämda ordalag innehåller, att det i de eller de delar skall förblifva såsom förut, efter den äldre Lagen, måste Domaren ändock nödgas antaga eller supponera, att någon ändring ägt rum". Om han litet bättre förstått att tyda andras ord, så kunde han lätteligen hafva funnit, att min mening icke är sådan. Jag har för ingen del velat lägga en sådan vigt derpå, att Förordningen icke *uttryckligen* sagt detta. Kunde en sådan mening det oaktadt stå tillsammans med Förordningens öfriga innehåll, så skulle jag vara den förste, som medgälfve, att detta betyder ingen ting, och att 3: 10 GB. i denna del icke är ändrad. Nu åtminstone måtte jag väl så tydligt hafva sagt min mening, att äfven O. kan begripa den. — Men han stadnar icke härvid, han går ännu vida längre och gör mig (sid. 244) den i högsta grad löjliga och orimliga tillvitelsen, att jag med nyssnämnde argument velat bevisa, "att jag och alla andra jurister under de sist förflutna 45 åren farit vilse". Här om är ingenting annat att säga, än att O. synes lika litet veta hvad han *sjelf* säger, som han förstår *andras* ord.

Sid. 245 finner Herr O. det "lika *besynnerligt*, som helt och hållet *felaktigt*", att jag påstått, det ett äktenskap, som äger rum *emot enderas vilja*, är ett *trunget* äktenskap. Men här om har jag icke lust att spilla många ord. Med den, som kan påstå, att ett sådant äktenskap är *frivilligt*, anser jag onödigt, att inlåta mig i någon disput. Men han säger äfven

(sid. 214) att det är en "oförklarlig" inconseqvens, att jag å ena sidan påstår, att mannen och qvinnan icke af *Domstol* kunna förklaras för äkta makar; men å andra sidan medgifver, att Konungen har en sådan magt. Å ja! Nog kan det vara sannt, att det blir svårt att förklara detta för Herr O., ty nog finner jag, att det icke är så lätt, att göra något klart för honom; men deremot tror jag, att det ganska lätt kan förklaras för andra. Jag har ingalunda sagt, såsom Herr O. här återigen falskeligen upprepar, att de af Kongl. Maj:t "skola" förklaras för äkta makar. Tvertom är det att förutse, att Kongl. Maj:t högst sällan, kanske alldrig, begagnar denna sin magt. Att densamma nu är lagd i Konungens hand är således vida mindre betänkligt än att, såsom förr, Domstolen *alltid* skulle förklara dem för äkta makar när äktenskapslöftet ansågs såsom bevist och gällande.

Uti min uppsats har jag påstått, att det uti 1840 års Förordning förekommande ordet "äktenskapsförbindelse" icke, såsom Herr O. förmenar, betyder "ett verkligt, ehuru med vigsel icke fullkomnad äktenskap", utan förbindelse till äktenskap, löfte om äktenskap, förlofning, fästning, till bevis hvarpå jag åberopat ett Presteståndets Protokoll för d. 24 Nov. 1809. Detta tror nu Herr O. (sid. 215) sig helt behändigt kunna vederlägga med den anmärkningen, att "tydligt bör vara, att om, under discussionen af en Lagfråga i ett af Riksstånden, *en eller annan Ledamot* begagnar ett qvi pro qvo, sådant icke vid Lagtolkning får åberopas". Salunda *gissar* han till innehållet af detta Protokoll och derefter bygger han sin vederläggning på denna *gissning*. Detta Document är i sjelfva verket så viktigt, att det icke bort vara en Professor i Civilrätten obekant, men att, då jag för honom pekat på detsamma, han ändock icke gittat, att derom taga notis, utan ansett det tillräckligt

att gissa till dess innehåll; hvad skall man säga derom? Det ju är ett vackert bevis på grundlighet? Saken är, att det icke är "en eller annan Ledamot", som begagnat ett "qvi pro qvo", utan det är just Herr O. sjelf som gjort detta. Det är icke blott "en eller annan Ledamot" utan hela Rikets Presterskap, som sålunda, som jag sagt, förklarar ordet "äktenskapsförbindelse", och, hvad mera är, ingen anledning finnes, att hvarken de öfriga Stånden eller Kongl. Maj:t sjelf derom varit af annan mening. Detta hoppas jag Herr O. måste medgifva är något, som "vid Lagtolkning får återopas". På det att hädanefter hvarken Herr O. eller andra må behöfva *gissa* till innehållet af detta vigtiga Document, som med skäl kan anses såsom den bästa och mest upplysande Commentar till 1810 års Förordning, så vill jag intaga detsamma och vid sidan deraf sjelfva Förordningen, på det att det så mycket bättre må falla i ögonen, huru det förra tjenar till upplysning af den sednare.

Utdrag af Protokollet hållet hos Högvärldige Presteståndet d. 24 Nov. 1809.

S. d. Vid öfvervägande så väl af Rikens Höglofliga Ständers Lagutskotts Betänkande, som af sedermera i anledning af skedde anmärkningar inkomne närmare Förklaringar, angående ändring i Lagens stadgande 5 Cap. 10 § Giftermåls-Balken om häfdande under äktenskapslöfte, har *Presteståndet* inhämtat, att välbestämda Utskott fästat sin uppmärksamhet så väl vid nyssnämnde Lagens rum, som 2 § 8 Cap. Ärfda-Balken samt Kongl. Förordningen d. 25 Julii 1755, som bjuder att, då förmaningar

Kongl. Förordningen d. 5 April 1810.

Vi CARL etc. göre vetterligt; att som vi, uppå Rikets Ständers derom hos oss gjorde underdåniga hemställan funnit Lagens stadgande i 5 Cap. 10 § Giftermåls-Balken, att, då Qvinna blifvit häfdad under äktenskapslöfte och Domaren förklarar löftet fast, eller mannen låtit kyrkotaga qvinnan såsom äkta hustru, han icke äger makt löftet ändra, ändock att hon sin rätt till äktenskapet eftergifva vill, samt Kongl. Förordningen d. 25 Julii 1755, som utsätter vissa tvångsmedel i händelse af motvilja till

ej verka, med vatten- och brödstraff tvinga de tredskande till giftermåls fullbordan, enär häfdande under äktenskapslöfte tillkommit.— Då nyssnämnda Kongl. Förordning åsyftar ett bestämdt tvång till giftermåls ingående, hvilket synes stridande emot äktenskapets begrepp och afsigt, samt erfarenheten tillika visat, att sådana medel sällan bidraga till ändamålet, och, om så sker, ofta till olyckliga äktenskap, har *Presteståndet* funnit skäl, att för sin del bifalla bemänte Utskotts Betänkande i den del, det angår upphäfvandet af denna Författning, dock med förbehåll, att vid uppkommande tvifvelsmål och vägrande af dylika *äktenskapslöftens* fullbordan, Parterne, på sätt 1 § 16 Cap. Kyrkolagen bjuder, instämmas till Domcapitlet till förmaningars erhållande, då i fall de begge skulle sig förena om *trolofningens återgång*, *skiljobref* kunde meddelas, men i händelse endera vägrade äktenskapets fullbordan, saken, efter *föregången ranssakning* vid vederbörlig Domstol, öfverlemnades jemte Consistorii Utlåtande i underdånighet till Kongl. Maj:ts nådiga *afgörande*, i hvad den rörer upplösning af den ingångne *äktenskapsförbindelsen*. — — —

— — ut supra

Ex Protocollo

J. U. Almqvist.

Emot detta Presteståndets Betänkande hafva de öfriga Stånden icke haft något att anmärka. Bondestän-

ett sådant äktenskaps fullbordan, vara stridande emot begreppet och afsigten med en äkta förening; alltså hafve vi, med Rikets Ständer, funnit godt i nåder förordna: det sistnämnde Kongl. Förordning kommer att hädanefter till all kraft och verkan upphöra, samt sålunda *ändra* och förklara 10 § af 3 Cap. Giftermåls-Balken, att, sedan det af häfdad qvinna föreburne *äktenskapslöfte* blifvit af Domaren ansett vara *bevist* och *gällande*, men mannen icke dess mindre vägrar, att detsamma genom vigsel fullborda, skola de, enligt 1 § 16 Cap. Kyrkolagen, instämmas till Domcapitlet, för att erhålla nödige föreställningar, då, i händelse de om *äktenskapsförbindelsens upphäfvande* sig i godo förena, *skiljobref* genast må meddelas, men åter vid ett motsatt förhållande, om den ene yrkar och den andre vägrar äktenskapets fullbordan, hör målet, hvad *äktenskapsförbindelsens upplösning* angår, öfverlemnas till vårt eget nödiga *afgörande*, dock att hvad Lagen om Qvinnans och Barnets öfrige rättigheter stadgar, utan hinder af det, *utfästa* äktenskapets upphäfvande, kommer att äga bestånd.

Det alle etc.

det har till och med uttryckeligen bifallit detsamma d. 6 Dec. 1809. Se Riksdags-Tidningar 1809 sid. 519. Af detta Betänkande, jemfördt med 1810 års Förordning, följer tydligen och uppenbarligen: 1) Då saken instämnes till Domcapitlet är fråga endast om "äktenskapslöftes fullbordande"; något förut varande äktenskap supponeras således alldeles icke. 2) Deraf följer vidare, att mannen och qvinnan der väl kunna "förena sig" om "trolofningens återgång"; men alldeles icke om någon äktenskapsskilnad. 3) Det här omtalade "skiljobref" är skiljobref i fästning; icke i äktenskap. 4) Det i 1810 års Förordning förekommande ordet "äktenskapsförbindelse" betyder förbindelse till äktenskap; (= trolofning) men alldeles icke, såsom O. förmodar, ett verkeligt äktenskap. 5) Om saken instämnes till Domstolen den går till Domcapitlet, så tillhör det Domstolen endast att "ransaka", hufvudsakligen om löftet kan bevisas vara verkeligen gifvet och "gällande", hvilket i allmänhet beror derpå, att qvinnans fader och moder dertill samtyckt 3: 40 GB., men sedan skall "ransakningen" insändas till Kongl. Maj:t och underställas hans "afgörande".

Sid. 219 påstår Herr O. att jag sagt, "att Kongl. Maj:t först skulle (skall?) förklara mannen och qvinnan för äkta makar och sedan genast upplösa äktenskapsförbindelsen". Allt värre och värre! Är då hans oförmåga, att förstå de klaraste och tydligaste ord, alldeles ohjelpig! En sådan orimlighet har jag visserligen aldrig hvarken sagt eller menat. Jag har sagt, att Kongl. Maj:t kan *antingen* stadfästa äktenskapsförbindelsen (= förklara dem för äkta makar) *eller* upplösa den; men alldeles icke att han först skall stadfästa den och sedan genast upplösa den. Den, som *så* kan misstyda andras ord, synes i sanning vara föga passande, att tolka Lag vid ett Universitet.

Jag hade sagt, att om man förutsätter, att mannen och qvinnan ännu, såsom förr, kunna af Domstolen förklarade för äkta makar, så skulle de icke sedan inför Domcapitlet alldeles godtyckligt och utan laga skäl sjelfva kunna öfverenskomma om äktenskapsskilnad. Denna svårighet löser Herr O. på ett behändigt sätt. Han säger, att i Kongl. Förordn. d. 24 April 1810 endast talas om "sådana äktenskap, som med *häfdad Fästeqvinna* (märk: "häfdad Fästeqvinna") äro begynte", hvaraf han drager den slutsatsen, att om en qvinna, som är häfdad under äktenskapslöfte, af Domstolen är förklarad för äkta hustru, så är detta ett äktenskap, som "kan genom contrahenternas ömsesidiga samtycke och utan uppgifven orsak upplösas" (sid. 218) och det fastän han sjelf kört förut (sid. 215) sagt, "att det *väsentliga* i ett äktenskap är, att föreningen emellan man och qvinna är ingången för lifstiden, *så att den icke kan af endera eller begge makarna godtyckligt eller efter öfverenskommelse upplösas*". Här halva vi således ett äktenskap, som saknar "det väsentliga i ett äktenskap"? Här är det *Lagens* tydliga ord, som han icke kan begripa. Han kan icke förstå, att "*häfdad fästeqvinna*" kan vara antingen en, som var fästeqvinna, innan hon blef häfdad, (5: 9 GB.) eller en sådan, som blifvit fästeqvinna sedan hon redan är häfdad (5: 10 GB.). Hvad berättigar honom, att tolka dessa orden restrictivt och tillämpa dem endast på den förstnämnda? Måne det skälet är tillräckligt, att han sålunda kan updigta ett nytt slags äktenskap, som Lagen i sjelfva verket icke vet om? ett äktenskap så onaturligt, att man knappt kan veta hvad man skall kalla det, så vida man icke bör benämna det, efter uppfinnaren, *det Olivecronska äktenskapet*. — Men äfven om man ville antaga, att med *häfdad fästeqvinna* i K. F. d. 27 April 1810 endast menas en sådan qvinna, som före häf-

dandet var fästevinna, så låter det dock ganska naturligt förklara sig, hvarföre denna Förordning ingenting nämnt om qvinnas lägrad under äktenskapslöfte. Då enligt den nyss förut utkomna K. F. d. 5 April 1810 en sådan qvinna icke af *Domstol* kan förklaras för äkta maka, så kan icke heller på detta sätt något äktenskap begynnas. Väl är det sannt, att en sådan qvinna möjligen kan af *Konungen* förklaras för äkta maka; men att ett sådant äktenskap måste anses lika oupplösligt, som ett, hvilket uppkommit genom *Domstols* Förklaring, kunde med skäl anses så klart, att det icke särskildt behöfde sägas.

Till slut upprepar Herr O. i korthet de hufvudskäl, hvarmed han tror sig hafva styrkt, att jag har orätt i mitt påstående, "att, enligt K. F. d. 5 April 1810, icke *Domstolen*, utan *Kongl. Maj:t eger* (magt) att förklara en under äktenskapslöfte häfdad qvinna för äkta hustru". — De flesta af dessa "så kallade" skäl skall jag nu lika kort besvara. Men några af dem äro af den beskaffenheten, att de gifva mig anledning, att göra ett och annat tillägg till det, som jag förut anförde. De äro följande:

I. "Att detta icke alls kan härledas af de i *Författningen* begagnade ordalag". Motsatsen tror jag mig hafva visat. "Ordalagen" äro i sig sjelfva tydliga nog. Visserligen är det möjligt, att de icke äro tydliga nog för Herr O., men detta låter lätt förklara sig af hvad jag i det föregående sagt. Hufvudsaken är, att icke, såsom han, inbilla sig, att ordet "äktenskapsförbindelse" betyder detsamma, som äktenskap. Vet man blott detta, så förstås det öfriga nästan af sig sjelf.

II. "Att det icke heller kan bevisas, att det någonsin varit lagstiftande maktens mening, att öfverflytta den ifrågavarande åtgärden ifrån den allmänna *Domsto-*

len i första instans till Kongl. Maj:t? — Att Herr O. så tror bevisar ingenting.

III. "Att om sådant likväl varit meningen, en så viktig lagförändring nödvändigt måst genom orden i den utkomna Författningen uttryckas". Detta är detsamma, som först blifvit sagdt (I).

IV. "Att det hvarken finner stöd af sammanhanget mellan 5: 40 GB. och K. F. d. 5 April 1810, eller af systemålet med denna Författning". Sagdt, men icke bevist.

V. "Att enär qvinna, genom stämning, måste göra påstående om, att blifva förklarad för äkta maka, så är det orimligt, att någon annan auctoritet, än Domstol, skulle pröfva hennes påstående och meddela den ifrågavarande Förklaringen". Men hvarföre är det då så nödvändigt, att qvinnan skall göra ett sådant "påstående"? Utan tvifvel derföre, att det är Domstolen, som skall förklara henne för äkta maka. Men tänk, om hon icke har någon rätt, att fordra detta? Skall hon då likväl göra ett sådant "påstående"? Detta är icke första gången Herr O., när han vill bevisa något, så oförmärkt lägger till grund för beviset just det, som skulle bevisas, och sedan derpå bygger sin slutsats. Jag påminner mig, att när hans afhandling om Giftorätt nyss utkommit en af mina vänner gjorde mig uppmärksam på, att han der begagnade ett sådant Hocus Pocus. Metoden är förträfflig, ty på detta sätt kan man utan svårighet bevisa allt hvad man vill.

VI. "Att emedan Förklaringen för äkta maka innebär ett tillerkännande åt qvinnan af vissa rättigheter, kan Kongl. Maj:t icke till omedelbar pröfning upptaga och afgöra en fråga, som beror på bevisning af factiska förhållanden och som tillika inverkar på annan persons rätt". — Kan han då icke begripa, att det är just dessa "factiska förhållanden", som förut böra vara vid Domstol

utredda och att det är just *Ransakningen* derom, som skall till Kongl. Maj:t insändas? Är det då honom obekant, att stundom en Domstol ransakar, men en annan dömer? Och hvarföre är det då så besynnerligt, att i detta fall ransakningen tillhör Domstol, men afgörandet Kongl. Maj:t?

VII. "Att hvarken Rikets Ständer eller Kongl. Maj:t, såsom inhämtas kan af K. Circ. Br. d. 16 Nov. 1841, veta af, att häfdad qvinna kan tillerkännas äkta makas rätt annorlunda än genom "*Domstols Beslut*". — Hvad 1810 års Förordning antingen uttryckligen innehåller, eller deraf kan genom riktiga slutsatser deduceras, måtte väl Kongl. Maj:t och Rikets Ständer, som stiftat denna Lag, få antagas "veta af". Hvad särskildt beträffar K. Circ. Br. d. 16 Nov. 1841, så innehåller det uttryckligen, "att qvinna kan erhålla äkta makas rätt *antingen* genom Domstols Beslut", (3: 9 GB.) *eller* "i följd af erkännande inför Domstol", (1810 års Förordning). För öfrigt är meningen med detta Circ. Bref alldeles icke, att upphäffa 1810 års Förordning, och det kommer således i alla fall endast och allenast an på en riktig tolkning af denna.

VIII. "Att allmän Domstolspraxis under 45 år, eller allt sedan 1810 års Förordning utkommit, icke godkänner Prof. Si: äsigt". — För att bättre förstå vigten af detta argument bör man veta, att Herr O. varit vice Härads höfding innan han blef Professor, hvaraf jag slutar, att han väl suttit ett par, tre Härads-Ting, och den visdom han derigenom förvärfvat anser han vara så stor, att han med förnämt förakt blickar ned på mig såsom varande en blott theoretiker. Juridisk praktik är enligt hans tanka (se Juridiska Föreningens Tidskrift 42:te häftet sid. 95) lika nödvändig för en Jurist, som medicinsk för en Läkare. — Härvid är dock att märka, det alla liknelser halta. Medicinen är en vida mera empirisk vetenskap än Juridiken och det är följaktligen alldeles icke gifvet, att

hyvad i detta hänseendet gäller om den förra, det gäller äfven om den sednare. Jag vill visserligen icke företaga mig att afgöra, om det är möjligt, att bli en skicklig Läkare utan praktik; men deremot är det fullkomligen säkert, att det är möjligt, att blifva en god Jurist utan sådan. Juridikens Litterärhistoria företer mångfaldiga exempel, att just de allra största Jurister nästan alldeles icke befattat sig med praktik. Bland mångfaldiga exempel vill jag anföra blott ett. Den namnkunnige Hugo, Professor i Göttingen, en af de största Jurister, som Tyskland haft, erkänner sjelf, att han nästan alldeles icke befattat sig med praktik. Se den lilla uppsatsen: *Practische Laufbahn eines blossen Theoretikers*, som finnes intagen i 6:te Bandet af hans *Civilistischen Magazin*. Herr O. öfverskattar således allt för mycket värdet af praxis. "Nae illi apte et argute disputant, *Praxin in normam praeos erigentes!* Nam si fieri solitum pro jure foret, quid opus esset jus?" säger med rätta *Holmbergsson* (*De Jure in Re per Contractus acquirendo*. Ups. 1806 sid. 2). Märkvärdigt är äfven, att en anonym, och efter allt utseende praktisk Jurist, i en liten i det nästföljande 3:de häftet af Juridiska Föreningens Tidskrift intagen uppsats ("Huruvidt bör man vid lagskipning göra afseende på praxis"), såsom jag vore frestad att tro, just med afseende på Herr O:s öfverdrifna uppskattning af praxis, derom framställer långt mera moderata och sansade grundsatser än dem denne synes hysa. För min del kan jag icke se något ondt deri, att de i praxis förekommande meningar undergå granskning och, om de befinnas icke öfverensstämma med Lag, derefter rättas.

Slutligen vill jag blott tillägga, att Herr O. missräknat sig då han säkerligen trott (sid. 209) "att *icke någon* Jurist kan instämma med mig i den af mig llemnade Förklaring af Kongl. Förordn. d. 3 April 1810".

och att jag icke har den äran, som han (sid. 224) säger sig så gerna unna mig, "att alltjemt förblifva ensam om min mening". Några af "de aktade och upplyste jurister", för hvilka han (sid. 209) med så mycken grace och complaisance bugar sig, äro nu af samma mening, som jag, och det sedan och oaktadt Herr O. med så artiga argumenter och på ett så utomordentligt suffisant sätt uppenbarligen ådagalagt min förmenta villfarelse. Det ländar dessa Herrar till verklig heder, att de aktat sanningen högre än complimenter, och icke, såsom Herr O., fattat det oryggliga beslutet "att alltid blifva af motsatt tanka med mig". (sid. 240). — Jönköpings Läns afdelning af Juridiska Föreningen, som förr oriktigt antagit, icke blott att qvinna, som är häfdad under äktenskapslöfte, bör af Domaren förklaras för äkta hustru, utan äfven, att hennes kyrkotagning såsom fästeqvinna är att anse lika med Domarens Förklaring, (se Juridiska Föreningens Tidskrift 5:te häftet. Stockh. 1852 sid. 59) har nu helt och hållet och det med stor pluralitet, öfvergått till min mening och antager lika med mig, 1) att den i 1810 års Förordning omtalade "äktenskapsförbindelse" icke är något äktenskap utan "blott en förbindelse till äktenskap", 2) att Domaren endast förklarar äktenskapslöftet bevist och gällande, men 3) att det beror på Kongl. Maj:t, att antingen upplösa äktenskapsförbindelsen, eller "förklara qvinnan för lägersmannens äkta hustru". Se Juridiska Föreningens Tidskrift, 13:de häftet. Stockh. 1856, sid. 148, 149. Att just denna afdelning, som håller sina sammankomster i en Hofrättsstad, och som således med fullt skäl kan anses bestå af Ledamöter, som äro vida mera praktiska än Herr O., öfvergått till min mening, borde åtminstone kunna visa honom, att han något förhastat sig då han, i förlitande på de praktiska Juristernas bifall, på ett så öfvermodigt sätt angripit mig. Att äf-

ven andra Jurister, och bland dem sådana, som i skarp-sinnighet vida öfverträffa Herr O., dela min mening, fastän de icke ansett nödigt, att offentligen förkunna detta, derom har jag haft tillfälle, att förvissa mig och jag är fullt öfvertygad, att äfven många andra, hvilkas mening jag icke varit i tillfälle, att inhämta, instämma med mig och Jönköpings Jurister. Att slutligen härvarande Domcapitel icke anser den i K. F. d. 3 April 1810 nämnda "äktenskapsförbindelsen" såsom ett äktenskap, utan såsom en Trolofning, bevisas af det tryckta Formulär till skiljobref i det der nämnda fall, som af detta Domcapitel begagnas. Det börjar nemligen sålunda: "Consistorii Ecclesiastici i Lund Skiljobref emellan — — — — hvilka om *Trolofningens återgång* sig förenat" etc. Här af bevisas äfven, att Domstolarna, då man lägrat qvinna under äktenskapslöfte, *icke förklara dem för äkta makar*; ty i sådan händelse kunde Domcapitlet icke sedan tala om "*Trolofningens återgång*". Således är i detta stora stift (hela Skåne och Bleking) Praxis icke sådan, som den store Praktikern Herr O. påstår.

Lund i December 1858.

Innehåll.

Första Hufvudafdelningen. Egentlig Familjerätt.

Första Afdelningen. Rättsförhållanden mellan äkta makar.

Första Kapitlet. Äktenskapets Begrepp, Arter och Ingående.

Begrepp. § 359.

Arter. § 360.

Ingående.

- a) Hinder för äktenskapets ingående.
 - a¹) i allmänhet. § 361.
 - b¹) Absoluta äktenskapshinder.
 - a¹¹) Felande samtycke af Giftoman. § 362.
 - b¹¹) Andra absoluta äktenskapshinder. § 363.
 - c¹) Relativa äktenskapshinder.
 - a¹¹) Skyldskap och svägerskap. § 364.
 - b¹¹) Andra relativa äktenskapshinder. § 365.
 - d¹) verkan. § 366.
 - e¹) upphörande. § 367.
- b) Förberedelser till äktenskaps ingående.
 - a¹) Trolofning.
 - a¹¹) Begrepp och arter. § 368.
 - b¹¹) verkan. § 369.
 - c¹¹) upphörande. § 370.
 - b¹) Lysning. § 371.
- c) Äktenskapets verkliga ingående. § 372.

Andra Kapitlet. Äktenskapets verkningar och påföljder.

Inledning. § 373.

Personliga Rättsförhållanden.

- a) Ömsesidiga rättigheter och skyldigheter. § 374.
- b) Mannens särskilda rättigheter. § 375.
- c) Hustruns särskilda rättigheter. § 376.
- d) Tillämpning på ofullkomligt äktenskap. § 377.

Förmögenhetsförhållanden.

- a) Giftorätt i bo.
 - a¹) i allmänhet. § 378.
 - b¹) Legal Giftorätt. § 379.
 - c¹) Conventionell Giftorätt. § 380.
- b) Boets förvaltning. § 381.

- c) Makars gäld. § 382.
- d) Morgongälfva. § 383.
- e) Hemföljd. § 384.
- f) Fordel. § 385.

Tredje Kapitlet. Äktenskapets upplösning.

Sätt, hvarigenom äktenskapet upplöses, i allmänhet. § 386.

Annulation.

- a) orsaker. § 387.
- b) verkan. § 388.

Egentlig äktenskapsskilnad.

- a) Orsaker. § 389.
- b) Procedere. § 390.
- c) Verkan. § 391.

Skilnad till säng och säte. § 392.

Andra Afdelningen. Rättsförhållandet mellan Föräldrar och Barn.

Rättsförhållandet mellan föräldrar och barn i allmänhet. § 393.

Rättsförhållandet mellan föräldrar och äkta barn.

- a) Uppkomst. - § 394.
- b) Ömsesidiga rättigheter och skyldigheter.
 - a') Personliga. § 395.
 - b') Förmögenhetsförhållanden. § 396.
- c) Upphörande. § 397.

Rättsförhållandet mellan föräldrar och oäkta barn. § 398.

Rättsförhållandet mellan fosterföräldrar och fosterbarn. § 399.

Tredje Afdelningen. Rättsförhållandet mellan Husbönder och Tjenstehjon.

Personerna. § 400.

Rättsförhållandets uppkomst. § 401.

Ömsesidiga skyldigheter.

- a) Tjenstehjonets. § 402.
- b) Husbondens. § 403.

Succession. § 404.

Rättsförhållandets upplösning. § 405.

Andra Hufvudafdelningen. Rättsförhållanden mellan personer hörande till samma ätt.

Första Afdelningen. Arfsrätten.

Första Kapitlet. Om den egentliga Arfsrätten.

Inledning.

- a) Arf och arter af arf. § 406.
- b) Hvad som måste förutgå, innan arf tages.
 - a') Bouppteckning. § 407.
 - b') Gældens betalning. § 408.

Arfsrätt på grund af skyldskap.

- a) i allmänhet. § 409.
 - b) Arfsordningen. § 410.
 - c) Rättsförhållandet mellan samarfva.
 - a¹) när de lefva samman i bo oskifta. § 411.
 - b¹) när de skola skifta arvet.
 - a¹¹) Olika delningssätt. § 412.
 - b¹¹) Arfskiftet. § 413.
 - c¹¹) Jämkning deri. § 414.
 - d) Arfsrättens upphörande.
 - a¹) Arflogörelse. § 415.
 - b¹) Arfsrättens förverkande. § 416.
 - c¹) Præscription. § 417.
 - d¹) Urarfvagörelse. § 418.
 - e¹) Bosättning utrikes. § 419.
- Andra arter af lagbestämd arfsrätt. § 420.

Andra Kapitlet. Om Testamenten.

Om Testamenten i allmänhet.

- a) Begrepp. § 421.
- b) Arter. § 422.
- c) Personerna.
 - a¹) Testamentsgifvaren. § 423.
 - b¹) Testamentstagaren. § 424.
 - c¹) Testamentsexecutorer. § 425.
- d) Objectet. § 426.
- e) Testamentets form. § 427.
- f) Tolkning. § 428.
- g) Bevakning. § 429.
- h) Ogiltighet. § 430.

Särskilda Testamenten.

- a) Fideicommissor. § 431.
- b) Inbördes Testamenten. § 432.

Tredje Kapitlet. Om Arfsföreningar.

Arfsföreningar i allmänhet.

- a) Begrepp. § 433.
- b) Arter. § 434.
- c) Giltighet. § 435.

Särskilda Arfsföreningar.

- a) Adquisitiva.
 - a¹) Ingående. § 436.
 - b¹) Verkan. § 437.
 - c¹) Upphafvande. § 438.
- b) Renunciativa.
 - a¹) Begrepp. § 439.
 - b¹) Ingående. § 440.
 - c¹) Verkan. § 441.
 - d¹) Upphafvande. § 442.
- c) Aftal om arf efter tredje man. (Pactum de hereditate tertii). § 443.

Andra Afdelningen. Förmynderskapsrätten.

Begrepp och Arter. § 444.

Personerna.

- a) Pupillen (then som under förmyndare stå bör. 19 ÄB. rubr.). § 445.
- b) Förmyndaren. § 446.
- c) Fränderna och deras functioner. § 447.

Förmynderskapets begynnelse.

- a) Hinder för förmynderskapets tillträdande.

- a¹⁾ i allmänhet. § 448.
- b¹⁾ Jaf mot förmyndare. § 449.
- c¹⁾ Laga ursäkt från förmynderskap. § 450.
- b) Förmyndares förordnande. § 451.

Förmynderskapets förvaltning.

- a) i allmänhet. § 452.

- b) Förmyndarens skyldigheter.

- a¹⁾ med hänseende till myndlingens person. § 455.
- b¹⁾ med hänseende till myndlingens förmögenhet.
 - a¹¹⁾ med hänseende till förmögenhetens inventering. § 454.
 - b¹¹⁾ med hänseende till förmögenhetens conservation. § 455.
 - c¹¹⁾ med hänseende till förmögenhetens förökande. § 456.
 - d¹¹⁾ med hänseende till förmögenhetens minskning. § 457.
 - e¹¹⁾ Redogörelseskyldighet. § 458.
- c¹⁾ Med hänseende till myndlingens rättsärender. § 459.
- d¹⁾ Med hänseende till myndlingens Rättegångar. § 460.

- c) Förmyndarens rättigheter. § 461.

Förmynderskapets upphörande. § 462.

Tredje Afdelningen. Bördsrätten.

Begrepp. § 465.

Personerna. § 464.

Objectet. § 465.

De rättärender, hvari bördsrätt äger rum. § 466.

Bördsrättens utöfning.

- a) i allmänhet. § 467.

- b) Då jaf göres mot bördelösen.

- a¹⁾ Stämningen. § 468.

- b¹⁾ Bördeskillingens nedsättning och lyftning. § 469.

- c¹⁾ Jaf mot bördelösen. § 470.

- d¹⁾ Den bördade fastighetens tillträde. § 471.

Bördsrättens upphörande. § 472.

Första Hufvudafdelningen. Egentlig Familjerätt.

Första Afdelningen.

Rättsförhållanden mellan äkta makar.

- Loccenius.* De Jure Connubiorum. Ups. 1647. De Jure Personarum, de Nuptiis et Tutela. Ups. 1632.
- Lundius.* De Connubio. Ups. 1707.
- Wezionius.* De Jure Connubiorum. Åbo 1652.
- Lipstorpheus.* De Nuptiis. Ups. 1655.
- Wall.* De Casibus nonnullis Conjugii ex Collectione Jusleniana. Ups. 1759.
- Drissel.* Meditationes circa casus nonnullos in Tit. De Jure matrimonii. Ups. 1812.
- Tjeder.* Commentatio de jure matrimonii. Åbo 1824.
- Schlyter.* Stycken hörande till läran om äktenskapet, enligt Sveriges äldre och nyare lagar. (Juridiska Afhandlingar. Första Häftet. Upsala 1836, sid. 140 följ.)
- Sundvall.* Utkast till en systematisk uppställning af de till Finlands Pastoral-Lagfarenhet hörande ämnen i läran om Giftermål. Helsingfors 1859—1842.
- Ziemssen.* Ueber Ehe und Ehescheidung nach Schwedischem Rechte. Greifswald 1841.
- Fant.* Vägledning för Prester i Äktenskapsmål. Ups. 1855.

Första Kapitlet.

Äktenskapets Begrepp, Arter och Ingående.

§. 559.

Begrepp.

Schlyter. Några anmärkningar angående äktenskapets väsende och ändamål. (Juridiska Afhandlingar sid. 140.)

Angående äktenskapets natur och väsende hafva meningarna varit och äro ännu ganska olika. Men denna

meningsolikhet har hufvudsakligen härrört deraf, att man betraktat äktenskapet från en allmän filosofisk eller ethisk ståndpunkt. Mindre svårt är det att bestämma äktenskapets begrepp såsom Rättsinstitut betraktadt, ty dervid kommer det endast derpå an, att afgöra hvad Lagen förstår med äktenskap, eller af hvad beskaffenhet den förening är, som Lagen så kallar, och som derföre medför ett äktenskaps juridiska påföljder och verkningar. Från denna synpunkt betraktadt kan man säga, att äktenskapet, enligt vår lag, är *en på lagligt sätt för lifstiden ingången intim förening mellan en man och en qvinna, med hänseende till alla de lifvets förhållanden, som medgifva en så beskaffad innerlig gemenskap.* Härvid bör dock naturligtvis icke lemnas ur sigte, att äktenskapet, när det är hvad det bör vara, visserligen icke är ett blott och bart rättsinstitut, utan äfven, dels resultatet af en naturinrättning, som afser vårt släktes fortplantning, dels ett moraliskt och religiöst, samt såsom sådant med vår positiva Religion i sammanhang stående institut, i hvilket sednare hänseende detsamma dock mera är föremål för Kyrkorätten än för Civilrätten.

§. 560.

Arter.

- Ol. Rabenius.* De Matrimonio clandestino. Ups. 1759.
- Holmbergson.* Om högtidligt och ohögtidligt äktenskapslofte samt borgerligt och kyrkligt äktenskap i anledning af 9 och 10 §§. 5 Cap. GB. jemförde med Kyrkolagen samt Kongl. Förordningarne af d. 5 och 27 April 1810. (Juridiska Skrifter Christianstad 1845 sid. 80).
- Schrevelius.* Om de i Sveriges Lag förekommande arter af äktenskap. (Juridiskt arkiv, utgifvet af *Carl Schmidt.* 15:de Bandets 3:dje Häfte sid. 441).

Hos de flesta folk har det varit och är det ännu

brukligt, att genom religiösa ceremonier helga äktenskapets ingående. Bland de christna har derföre äfven från äldre tider tillbaka vigsel vid äktenskaps ingående varit bruklig. Jfr *Schlyter*. Om vigsel såsom vilkor för lagligt äktenskap (Juridiska afhandlingar, sid. 152 följ.) Häraf härleder sig dels, att äktenskapet redan under medeltiden blifvit ett föremål för kyrklig lagstiftning och kyrklig jurisdiction, dels att detsamma än i dag säges "fullkomnas med vigsel" 5: 9 GB., hvarföre man också med skäl kan kalla ett sålunda genom vigsel ingånget äktenskap ett *fullkomligt* äktenskap, och hvar och ett annat *ofullkomligt*. Ett sådant, med vigsel fullkomadt, äktenskap medför nemligen äfven alla borgerliga verkningar och påföljder, så att det är ett på en gång kyrkligt och borgerligt rättsförhållande, hvaremot ett äktenskap, som icke är fullkomadt med vigsel, är allenast ett äktenskap *för Gud*, Westerås ordinantia 1527, eller, kanske rättare, ett blott *naturligt* äktenskap, hvilket icke medför de borgerliga påföljder och verkningar, som ett med vigsel fullkomadt äktenskap har med sig; eller allenast *borgerligt*, åtminstone i så måtto, att det icke af kyrkan erkännes såsom ett fullgiltigt äktenskap, fastän det medför de borgerliga verkningar och påföljder, som ett med vigsel fullkomadt äktenskap har med sig. Ett äktenskap af det förra slaget är det, som uppkommer derigenom, att en fästeman häfdar sin fästevinna 5: 9 GB.; ett af senare slaget deremot det, som uppkommer derigenom, att tvenne personer af Domaren eller *möjligen* af Kongl. Maj:t förklaras för äkta makar. 5: 9 GB. Kongl. Förordningen d. 5 April 1810. Mindre passande synes det mig vara, att i allmänhet kalla ett icke med vigsel fullkomadt äktenskap (såsom Ol. Rabenius i den ofvan citerade Disputationen gör) ett *hemligt* äktenskap, (*matrimonium clandestinum*)

destinum) ty denna benämning passar åtminstone icke på det äktenskap, som uppkommer genom Domarens eller Kongl. Maj:ts förklaring; eller (såsom *Holmbergson* i den ofvan citerade afhandlingen gör) ett *borgerligt* äktenskap; ty denna benämning passar icke på det äktenskap, som uppkommer derigenom, att fästeman häfdar sin fästevinna, enär ett sådant äktenskap, förr än Domarens förklaring dertill kommer, icke medför några borgerliga verkningar och påföljder. Vill man deremot kalla det äktenskap, som uppkommer derigenom, att en fästeman häfdar sin fästevinna, *hemligt* äktenskap, och det, som uppkommer genom Konungens eller Domarens förklaring, *borgerligt* äktenskap, så har jag deremot ingenting att påminna. Utom de nu nämnda arterna af äktenskap skulle, om man ville sätta tro till *Olivecrona* (svar till Professor Schrevelius. I Juridiska Föreningens Tidskrift 7:de Häftet sid. 208 följ.) ännu ett annat äktenskap hos oss finnas, som hufvudsakligen deri skiljer sig från de andra, att det stiftas egentligen för att åter upplösas, hvarföre det också af båda makarna alldeles godtyckligt kan upplösas. Funnes nu verkligen hos oss ett sådant äktenskap, så må jag säga, att det väl knappast förtjenar namnet. Men de skäl, som han för sin mening anför, äro så ytterst svaga, att det väl borde vara tillåtet att tvifla, att det varit Kongl. Maj:ts och Rikets Ständers (särdeles Rikets Presterskaps) mening, att genom Kongl. Förordningen d. 5 April 1810 hos oss införa ett sådant vidunder af ett äktenskap.

§. 561.

Ingående.a) **Hinder för äktenskapets ingående.**a¹) **i allmänhet.**

Flyggare. De matrimonii prohibitis. Ups. 1781.

Det förstås af sig sjelf, att om ett äktenskap skall ingås, så måste inga sådana orsaker finnas, som hindra ett äktenskaps ingående antingen i allmänhet eller åtminstone mellan de ifrågavarande personerna. Sådana orsaker kallar man derföre *äktenskapshinder* (*Impedimenta matrimonii*). Deremot torde det vara mindre riktigt, att, såsom somliga göra, (se t. ex. *L. G. Rabenius. Lärobok i Svenska Kyrkolagfarenheten. Örebro 1836 sid. 354*) till de egentliga äktenskapshindren äfven hänföra tvång eller list, hvarigenom någon förmås till äktenskap. Dessa äktenskapshinder indelas af de Rättslärdas på hvarjehanda sätt; se t. ex. *Rabenius Loc. cit. sid. 354*; men en del af dessa indelningar äro mindre nödiga eller upplysande, andra åter blir det tjenligare att omtala vid beskrifningen af den olika *verkan*, som de särskildta äktenskapshindren kunna hafva med sig. En indelning allenast, hvilken redan förut är antydd, är af den vigt, att den här bör särskildt nämnas och kan äfven läggas till grund vid beskrifningen af de särskildta äktenskapshinder, som i vår lag förekomma. Jag menar distinctionen mellan *Absoluta* och *Relativa* äktenskapshinder. Med *Absoluta* äktenskapshinder förstår man sådana, som hindra äktenskap öfverhufvud och i allmänhet. *Relativa* åter kallar man sådana, som hindra äktenskap allenast med

en bestämd person. Båda slagen vill jag nu närmare beskrifva.

§. 562.

b^I) Absoluta äktenskapshinder.

a^{II}) Felande samtycke af Giftoman.

<i>Colling.</i>	Om Giftomannarätt. Lund 1768.
<i>Solander.</i>	De jure parentum in matrimonia liberorum. Ups. 1756.
<i>Hernbergh.</i>	De jure parentum in matrimonia liberorum Ups. 1785.
<i>L. G. Rabenius.</i>	De potestate elocatoria. Ups. 1806.
<i>Chronander.</i>	Ovåldiga tankar om Giftomannarätt och brott theremot.

Med *Giftoman* förstås en person, som kan och bör *hindra* ett med *mö* sökt för henne *skadligt* äktenskap. Af denna definition följer: 1) att Giftomannens rätt är allenast *prohibitiv*. Han kan allenast *neka* sitt samtycke, när äktenskapet efter all sannolikhet skulle blifva olyckligt; men deremot har han ingen rätt att, såsom i forna dar, tvinga *mö*, att ingå ett äktenskap, om det också skulle synas aldrig så förmånligt. 1: 5 GB. 2) Endast *mör*, d. v. s. sådana qvinnor, som ännu icke varit gifta, (Jfr §. 24) behöfva, när de vilja ingå äktenskap, Giftomans samtycke. Orsaken är, att de icke supponeras äga den erfarenhet och det välde öfver sig sjelfva, att de förmå riktigt urskilja, om ett äktenskap, hvaraf dock hela deras lefnads lycka så väsendtligen beror, för dem kan blifva nyttigt eller skadligt. Visserligen kunde det synas, som om denna grund endast, eller åtminstone hufvudsakligen, gäller om sådana qvinnor, som ännu icke hunnit till mogen ålder, men erfarenheten visar dock, att qvinnor, de må vara så kloka och erfarna som helst i livets vanliga bestyr, likväl lätt kunna förledas till ett för dem

skadligt äktenskap. Derföre behöfva äfven sådana qvinnor, som af Konungen blifvit myndiga förklarade, till äktenskaps ingående Giftomans samtycke. Huruvida qvinnan är i egentlig mening mö, eller om hon redan förut låtit lägga sig, derpå kommer väl i allmänhet ingenting an, dock är, hvilket man vanligtvis icke nog observerar, icke heller denna omständighet alldeles utan inflytande. Om nemligen fråga är om äktenskap med lägersmannen, så synes man af 2: 40. 3: 40 GB. kunna sluta, att om qvinnans båda föräldrar lefva, det icke, såsom annars, är nog, att endast fadren gifver sitt samtycke till Giftermälet, utan att äfven modrens samtycke erfordras, och om endera eller båda äro döda, eller endera vägrar sitt samtycke, så måste, om ett sådant äktenskap skall tillåtas, Domaren först pröfva "at goda skäl thertill styrka," så att en annan Giftomans samtycke i sådant fall icke är tillräckligt. Grunden till detta lagens stadgande är uppenbarligen den, att ett sålunda sökt äktenskap af Lagen præsumeras vara ganska vådligt, hvarföre större præcautioner än vanligt erfordras innan det tillåtes. Denna tolkning af ofvan åberopade Lagrum lär väl icke vara öfverensstämmande med praxis, enär man tvärtom vanligen antager, att det, som dessa lagrum innehålla om faders och moders samtycke, icke är annat, än hvad 1: 2 GB. i allmänhet föreskrifver. Men om så vore kan jag icke finna, hvarföre lagstiftaren i 2: 40 GB. behöft upprepa detsamma, som han redan förut sagt. Att så är, torde det icke vara med en sund lagtolkning förenligt, att utan i nödfall antaga. Deremot behöfver icke en kvinna, som redan varit gift, Giftomans samtycke till ingående af äktenskap, emedan hon supponeras redan under sitt föregående äktenskap hafva inhämtat den erfarenhet, att hon bättre förmår urskilja hvad som för henne kan vara nyttigt eller skadligt.

19: 5 AB. Mera tvifelaktigt kan det vara, huruvida en omyndig yngling, då det någon gång undantagsvis är honom tillåtet, att ingå äktenskap, dertill behöfver Giftomans samtycke, eller icke. För den meningen, att Giftomans samtycke erfordras, skulle kunna anföras: 1) att adeliga privilegierna §. 29 innehålla, "att ingen, som icke fyllt sina 21 år, eller står under sine föräldrars vård . . . skall gifta sig utan sine föräldrars ja och samtycke." 2) Att äfven Kyrkolagen 15: 6 innehåller, att om en mansperson vill tråda i äktenskap och äger föräldrar i lifvet, så bör han förut inhämta deras råd och samtycke. 3) Att då sådana omyndiga manspersoner ännu äga ringa erfarenhet, så vore det väl, att en förständig Giftoman kunde hindra en sådan från ingående af ett olyckligt äktenskap. 4) Att man icke med säkerhet kan sluta af det tillstånd, sådana personer i särskildta fall kunna hafva erhållit, att ingå äktenskap, att detta äfven får ske utan att behöfva inhämta giftomans råd och samtycke. Af denna mening synes *Holmbergson* vara. (Om minderårighet såsom lagligt hinder mot äktenskap. I Juridiska Skrifter. Christianstad 1845 sid. 75). Deremot kunde för den motsatta åsigten anföras: 1) att 1736 års Lag, öfverallt der den talar om Giftoman, endast nämner mö, såsom af honom beroende. 2) Att äfven våra äldre Lagar icke veta af någon giftomannarätt med hänseende till andra personer. 3) Att då en mansperson anses hafva det förstånd, att han kan såsom hufvader förestå ett hushåll, så må han väl äfven anses hafva förstånd nog, att sjelf välja sin maka. Af denna tanka är *L. G. Rabenius*. Loc. cit. pag. 7. Häremot har den invändningen ingenting att betyda, att enligt 6: 2 GB. son och dotter, som är Enka, kan af föräldrarna göras arflös, om han eller hon gifter sig mot deras vilja, medan de vistas i föräldrarnas hus, och äta deras bröd, så

vida detta sker af förakt och sidvördnad, eller med någon, som ej hafver godt namn och rykte; ty deraf följer icke, att en son eller dotter *nödvändigt* behöfver föräldrarnas samtycke, för att ingå äktenskap, så att en prest skulle kunna vägra att viga, om sådant samtycke felas. I detta fall kan således föräldrarnas felande samtycke icke anses såsom något äktenskaps-hinder. — Man kan indela Giftomän, med hänseende till deras inbördes företräde framför hvarandra, i följande Hufvudclasser: 1) Föräldrar, hvilka af naturen äro ämnade att sörja för sina barns välfärd och förekomma hvad som är dem skadligt. (*Sponsores naturales*). Lefver fadren, så är det han, som deciderar, men inhämtar allenast modrens råd. 1: 2 GB. Är han död, så är modren Giftoman, men inhämtar då de skyldemäns af fädernet råd, som äro närmast henne, att blifva Giftomän. 1: 2, 3 GB. Jfr 20: 2 ÄB. Att föräldrar äro Giftomän icke blott för äkta, utan äfven för oäkta dotter, är uppenbart, enär Lagen, med hänseende till dem, icke här gör någon skilnad, och dess grund är lika för båda. 2) Sådana personer, som af fader eller moder blifvit nämnda till Giftomän. (*Sponsores testamentarii*). Utnämmandet kan ske genom testamente, men detta är icke väsendtligt. Om derföre en sådan Giftoman är nämnd i ett ogildt testamente, så hindrar detta dock icke, att ett sådant förordnande ändock är giltigt, om det kan med laga bevis styrkas. Är det fadren, som förordnar en sådan Giftoman, så bör han utan tvivel äfven i detta fall inhämta modrens råd, och är det modren, så innehåller 1: 2 GB. uttryckligen, att hon skall taga nästa (fäderne) fränders råd. Huruvida den, som nämnes, nödvändigt måste vara en man, eller om föräldrarna, i händelse de så finna för godt, äfven kunna nämna en qvinna, kunde i fråga sättas. 1: 5 GB. bevisar åtminstone ingenting för

den förra meningen, ty det är långt större skäl, att Giftomannen skall vara "man och ej qvinna" när en persons rätt, att vara Giftoman, endast beror af skyldskapens närhet, än då, såsom i närvarande fall, Föräldrarna hafva tillfälle, att välja en person, som de anse såsom tjenlig. 5) Sådana personer, som i Lagen nämnas, såsom näst efter dessa berättigade, att vara Giftomän. (*Sponsores legitimi*). Vid bestämmande af dessas inbördes företråde framför hvarandra gälla enligt 1: 5 GB. följande regler: a) vid beräkningen af skyldskapens närhet begagnas civil computation. b) Endast män, men icke qvinnor, hafva i denna classen gifto-mannarätt. c) Descendenter och sådana collateraler, som på stamtaffan stå under den qvinna, hvarom fråga är, få icke vara Giftomän. Man skulle, om man så vill, kunna kalla sådana Collateraler, till skilnad från andra, *Collateraldescendenter*; hvaremot man å andra sidan kunde kalla sådana Collateraler, som stå högre än qvinnan på stamtaffan, *Collateralascendenter*. Således t. ex. får (Schem. N:o 1) hvarken B eller C vara Giftoman åt A. d) Annars har en skyldeman af närmare led, han må vara Ascendent eller Collateral, företråde framför en af fjermare led. Sålunda t. ex. (Schem. N:o 2) har B, som är en Ascendent i andra led, företråde framför C, som är en Collateral i tredje led. e) En Collateral har företråde framför en Ascendent af samma led. T. ex. (Schem. N:o 3) C, som är en Collateral i andra led, har företråde framför B, som är en Ascendent i samma led. f) Af tvenne Collateraler i samma led, tar den företrädet, som är af närmare gren. Således t. ex. (Schem. N:o 4) har B företråde framför C, fastän båda äro af samma led. g) Om tvenne Ascendenter eller tvenne Collateraler äro jemnskylda, men den ene å fädernet och den andre å mödernet, så har den företrädet, som är å fädernet

T. ex. (Schem. N:o 5.) B har företräde framför C, och D framför E. h) En helskyld har företräde framför en halfskyld af samma led. Således t. ex. (Schem. N:o 6) har B företräde framför C, fastän de båda äro Collateralen af samma led. i) En halfskyld af fäderne har företräde framför en halfskyld af möderne, när båda äro af samma led. Således t. ex. (Schem. N:o 7) har B, som med A har samma fader, företräde framför C, som med henne har samma moder. k) En äldre Broder har företräde framför en yngre. l) Finnas inga skyldemän, så är Förmyndare Giftoman. — Då en fädernefrände är Giftoman åligger det honom, att inhämta den närmaste skyldemannens å mödernet råd, och när en mödernefrände är Giftoman skall han rådfråga näste skyldeman å fädernet. Derjemte åligger det båda, att äfven rådgöra med Qvinnans förmyndare. 4: 5 GB. Mera tvifvel underkastad kan den frågan vara, huruvida de skyldemän, som enligt denna §. hafva Giftomannarätt, äro dertill lika berättigade, när skyldskapen med den ifrågavarande qvinnan grundar sig icke på äktenskap utan på lägersmål. Då man besinnar, att de oäkta på sätt och vis äro utom familjen och ätten, hvarföre de icke i allmänhet hafva någon arfsrätt 3: 7 ÄB., hvaraf man ytterligare utan tvifvel är berättigad att sluta, det desamme icke heller äro hvarken berättigade eller skyldiga, att vara förmyndare för skyldemän af äkta säng, så tyckes det, som om denna fråga borde nekande besvaras. Jfr *L. G. Rabenius*. Loc. cit. pag. 14. 4) Sådana, som af Domaren förordnas, när antingen ingen af förutnämnde personer finnes, eller också den, som enligt lagens föreskrift borde vara Giftoman, icke är dertill fallen eller välviljande (*Sponsors dativi*) 4: 4 GB. I hvilka fall detta är händelsen, är svårt att i allmänhet bestämma. 20: 3 ÄB. är det enda lagrum, hvaraf i detta hänseende ana-

logie kan hämtas. Men de orsaker, hvarföre en person icke får vara förmyndare, äro icke alla tillämpliga på Giftomän. Så mycket är säkert, att ingen får vara Giftoman, som är vansinnig eller qvinnans vederdeloman. Å andra sidan är det visst, att ingen derföre är hindrad, att vara Giftoman, att han är uppboordsman eller gammal. Att icke heller den, som af annan lära är, af detta skäl är hindrad, att vara Giftoman, synes vara klart nog, ty att sådan icke får vara förmyndare har tydligen afseende derpå, att det åligger honom, att uppfostra den omyndige i den rätta Evangeliska läran, 22: 2 ÅB.; ett skäl, som icke passar på Giftoman. I allmänhet lär väl icke heller någon vara hindrad från att vara Giftoman derföre, att han är gäldbunden, fattig eller slösare, ty att sådana personer icke få vara förmyndare har tydligen afseende derpå, att det åligger förmyndaren, att förvalta den omyndiges gods, ett skäl, som icke passar på Giftomän. Emedlertid kunna omständigheterna vara sådana, att icke heller Giftomannarätt med säkerhet kan åt sådana personer betros. Å andra sidan kan det väl i allmänhet antagas, att utländsk man icke får vara Giftoman, såsom också *Nehrman* (Föreläsningar öfver Giftermålsbalken sid. 8) antager, men alldeles utan undantåg lär väl dock icke denna regel vara. Om t. ex. en utlänning skickar sin dotter hit till en släkting, för att uppfostras, och hon skall här ingå äktenskap, så kan det utan tvifvel icke förnekas fadren, att vara sin dotters Giftoman. Hvad ålder en person måste hafva, för att få vara Giftoman, kunde äfven vara tvifvel underkastadt. För 25 år kunde anföras: a) att 20: 8. ÅB. föreskrifver, att en Förmyndare skall vara så gammal. b) Att af detta lagrum inhämtas, att lagen i allmänhet fordrar, att en person måste vara kommen till mera mogen ålder för att sköta en annans, än sina egna angelägen-

heter. c) Att då lagen fordrar, att en förmyndare, som skall bedöma huruvida mindre viktiga aftal t. ex. köp, skifte &c. äro för den omyndige nyttiga eller skadliga, skall vara 25 år gammal, så är det långt mera skäl, att en Giftoman, som skall bedömma, huruvida ett aftal, hvaraf en kvinnas hela framtida välfärd så hufvudsakligen beror, måste vara kommen till lika mogen ålder. Jfr *L. G. Rabenius* Loc. cit. pag. 44, 12. Deremot kunde för 21 års tillräcklighet sägas:

a) att det fordras mera erfarenhet och vana vid affärrer, att väl förvalta en annans gods; vid Giftomannarättens utöfning deremot är välvilja och ett naturligt godt förstånd, som vid 21 års ålder kan anses vara tillräckligen utveckladt, af större vikt. b) Att då en mansperson vid 21 års ålder får sjelf ingå äktenskap, så synes det vara långt mera skäl, hvarföre han vid samma ålder bör kunna vara Giftoman för en annan. Den nemligen, som sjelf skall välja sig en maka, kan ofta vara af passionen förblindad, men deremot plägar det vara långt lättare att se, om ett äktenskap, som en annan vill ingå, skall blifva lyckligt eller icke.

§. 565.

b^u) Andra absoluta äktenskapshinder.

Holmbergson. Minderårighet såsom lagligt hinder mot äktenskap. (Juridiska Skrifter. Christianstad 1845 sid. 72).

1) *Felande samtycke af militärchef.* Detta äktenskapshinder nämnes i första rummet endast för dess likhet med det i föregående §. nämnda. En Soldat, som vill ingå äktenskap, behöfver nemligen dertill sin Compagniechefs tillstånd, ehuru detta icke får vägras, om intet mot kvinnans vandel är att anmärka. Kongl.

Tjenstgörings-Reglementet för Armeen d. 1 Mars 1819. 1 Del. 5 Cap. §. 52. Deremot hör det icke egentligen hit, att vid värfvadt Regemente i garnison, om en soldat vill gifta sig, *anmälan* om äktenskapet bör göras hos polisen i staden, der en sådan är inrättad, *ibid.* och att en officerare, som vill ingå äktenskap, bör derom göra *anmälan* hos Regements-chefen, och en underofficerare hos Compagnie-chefen, *ibid.* ty i dessa fall erfordras icke de nämnda personernas *tillstånd* till äktenskapets ingående. 2) *Minderårighet*. 1: 6 GB. stadgar nemligen, att en mansperson icke får ingå äktenskap förr än han är 21 och en kvinna icke förr än hon är 15 år gammal, från hvilken regel dock ännu det undantag äger rum, att Lappdrängar få gifta sig vid 17 års ålder. Kongl. Br. d. 15 Febr. 1745. d. 6 Febr. 1849. Jfr Juridiskt Arkif af *Schmidt*. 20:de Bandets 2:dra Häfte sid. 248. I sammanhang härmed, kan äfven den frågan besvaras, huruvida någon, som är mycket gammal, af detta skäl är lagligen förhindrad, att ingå äktenskap? I allmänhet måste denna fråga nekande besvaras. Kongl. Br. d. 9 Juni 1696 (hos *Nehrman* Föreläsningar öfver Giftermålsbalken sid. 42) och d. 2 Nov. 1699 (i *Wallqvists* Ecclesiastike samlingar 2 Fl. sid. 165). Men om en mycket gammal vill gifta sig med en mycket ung, så bör dock äktenskapet afstyrkas. Presterskapets Artiklar 1560 §. 2 (i Bihaget till *Stjernmans* Riksdagars och Mörens Beslut sid. 189). *L. G. Rabenius* (Lärobok i Kyrkolagfarenheten sid. 358) tror väl, att detta numera icke behöfver iakttagas, men jag kan icke finna annat, än att dertill är verkligen mycket skäl. 3) *Bristande Christendomskunskap*. Kyrkolagen 15: 11 föreskrifver nemligen, att ingen får trolofvas, (således ännu mindre ingå äktenskap) som icke kan Luthers Cateches och gått till Herrans Nattvard. 4) *Ett förut varande*

ouplöst äktenskap eller trolofning. Till och med om domstol redan dömt till äktenskapsskillnad och denna dom vunnit laga kraft, så är detta ändock icke nog, utan det erfordras tillika att Dom-Capitlet skall hafva utfärdat skiljobref, emedan dessförinnan skilnaden icke anses såsom "lagliga skedd" jfr 15: 2 GB. 5) *Naturlig oförmögenhet till äktenskap.* Likväl kunde det ifrågasättas om sådan oförmögenhet i och för sig sjelf, alltid är ett absolut äktenskapshinder. Häremot skulle kunna anföras, dels att 15: 8 GB. endast talar om den händelsen, att en till äktenskap oförmögen "svikelig förleder en annan till giftermål," dels att både utländska Lagar och Christna Religionslärare anse äktenskap med sådana personer utan betänkande kunna tillätas. Jfr *Falck.* Handbuch des Schleswig-Hollsteinischen Privatrechts 4:ter Band pag. 526. Denna mening synes också vara den hos oss i praxis rådande. Jfr Juridiskt Arkiv af *Schmidt.* 24:de Bandets 5:dje Häfte sid. 566, 567. Af annan tanka är dock *Nehrman.* Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 201 §. 60. Lika med sådan oförmögenhet anses det enligt vår lag äfven om endera "drages med obotlig smittosam sjukdom" till och med om sjukdomen endast i så måtto är smittosam, att den går öfver på barnen, såsom förhållandet är med fallande sot. Kongl. Br. d. 25 Nov. 1757. Såsom sådan naturlig oförmögenhet till äktenskap kan äfven vansinnighet anses, emedan den vansinnige är oförmögen att samtycka, hvilket dock till äktenskap, likasom till andra aftal, nödvändigt erfordras. I Romerska Lagen säges äfven detta uttryckligen. Se Fr. 16 §. 2 D 25: 2. Härtil kommer, att om äfven den vansinnige har lucida intervalla, så att det kunde tyckas icke vara omöjligt, att han under ett sådant inginge ett giltigt äktenskap, så måste dock galenskapen så mycket mera anses som

ett äktenskapshinder, som det till och med är en orsak, hvarföre ett redan ingånget äktenskap kan upplösas, Kongl. Förordn. d. 27 April 1810, hvarförutan det dessutom är ganska svårt, att med full visshet veta, att ett sådant *lucidum intervallum* *verkeligen* är förhanden. Jfr *v. Zeiller*. Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie. Wien und Triest 1811. 1:ster Band pag. 179. Deremot är icke döfstumhet såsom giltigt äktenskapshinder att anse, när den döfstumme kan genom tillräckligen tydliga tecken gifva sitt samtycke tillkänna. Kongl. Br. d. 10 Januar. 1755. 6) *Fängelse*. Kongl. Br. d. 28 Aug. 1754 innehåller nemligen, att den, som är dömd till fängelse på viss tid, icke får fullborda äktenskapet under fängelsetiden. Här af följer, att lifstidsfångar icke kunna ingå äktenskap. Jfr Kongl. Br. d. 24 Januari 1745. Dock kan Kongl. Maj:t meddela Dispens. I sammanhang härmed kan nämnas, att äktenskap med krigsfångar åtminstone bör afstyrkas. Kongl. Resol. d. 4 Oct. 1716. Kongl. Br. d. 5 Nov. 1719 (hos *L. G. Rabenius*. Lärobok i Kyrkolagf. sid. 558). 7) *Ännu icke skedd afvitring*. 12: 1 GB. innehåller nemligen, att Enkling eller Enka ej får gå i annat gifte, förr än än barn eller andra arfvingar *afvittrade* äro. Angående detta ordets betydelse och etymologie hafva meningarna varit ganska delade. *Loccenius* tror, att ordet *afvittra* betyder *afdela, afskilja*; *Nehrman* likaledes, att det är sammansatt af *af* och *vitra*, som, efter hans förmenande, betyder *dela, fränksilja*. *Ihre* deremot, och efter honom *Bring*, att det egentligen är detsamma som *afyttra*. Det rätta är, att detta ord är sammansatt af *af* och *vitra*, som betyder detsamma som *göra veterligt*, (Jfr 24 Egnasal. ÖGL. och Collins och Schlyters Glossar. till denna Lag) emedan det genom afvit-

ringen göres vederligt, huru mycket, som rätteligen tillhör den döda makans arfvingar. Med afvitring menas nemligen intet annat, än bodelning mellan dessa och den efterlevande maken. Orsaken, hvarföre lagen erfordrar sådan, innan den efterlevande får gå i nytt gifte, förklaras ganska väl i Kongl. Stadg. d. 5 Oct. 1664 §. 5, "såsom mycken *oreda* plägar förorsakas deraf, att när Brud och Brudgumme kunna tillförene hafva varit i äktenskap och den förrige *kullen* icke är vorden riktig afvitrat, arfvingarne derhos icke hafva deras *visshet*, hvad *dödehuset* till den ene eller andre kullen kan vara skyldigt; alltså och på det *tråtor* och *olägenheter*, som deraf kunna komma, måge efter görligheten afvärjas, thy skall etc. Af denna lagens grund kunna vi draga följande slutsatser: 1) att afvitring är lika nödvändig om någon, som är skiljd från sin maka, vill ingå nytt äktenskap, till och med om det förra äktenskapet är allenast ett *Civilt* äktenskap (Jfr §. 560). 2) Att detsamma äfven gäller om Kongl. Majt förklarar, att äktenskapsförbindelsen mellan tvenne personer, som lägrat hvarandra under äktenskapslöfte, skall upplösas. Kongl. Förordn. d. 3 April 1810. 3) Att om någon häfdat sin fästevinna, och en af fästehjonen förut varit gift, så böra de icke af Domaren förklaras för äkta makar förr än afvitring efter förra maken skett. Jfr 3: 9 GB. 4) Att det är helt och hållet likgiltigt, om äfven den döda makans arfvingar hafva delat arfvet sig emellan, eller icke. 5) Äfvenså likgiltigt är det, om den döda makans arfvingar äro intestatarfvingar, eller testamentsarfvingar. Arg. 17: 6 ÅB. *Flintbergs* påstående, (Lagfarehetsbibliothek 2 Del. sid. 125) att i sednare fallet ingen afvitring behöfves, saknar all grund. Ty det skäl, som redan *Tengvall* (Anmärkningar till Giftermåls-Balken sid. 40) för samma mening anfört, nemligen att "testamente är i slikt fall detsam-

ma som afvitring, ty det visar hvad Enkan eller Enklingen tillhör" bevisar ingenting. Med samma skäl skulle man lika väl kunna bevisa, att *aldrig* någon afvitring behöfves, ty när intet testamente finnes, så visar ju *Lagen* hvad arfvingarna tillhör? — Till bevis om, att afvitringen "*lagliga* skedd är," erfordras dock icke, såsom man förr inbillat sig, någon stadfästelse af Domaren. Se Kongl. Resolutionen på Presterskapets Besvär d. 24 Oct. 1751 §. 8. Ännu mindre behöfver den Prest, som skall lysa eller viga, inlåta sig uti någon pröfning af afvittringens *laglighet*, utan är det nog, att jemte bouppteckningen, hvaraf det kan inhämtas, hvilka som äro den dödes arfvingar, antingen af behörig person hållet arfskifte, underskrifvet af samtliga sterbhusdelägarne och, om någon af dem är omtydd, af tillförordnad förmyndare, eller ock vederbörande arfvingars samt förmyndares bevis och erkännande, att delning af den aflidna makans qvarlätenskap skedd är, för honom företes. Kongl. Förklaringen d. 15 Juni 1818. — Dessutom är reglen om afvittrings nödvändighet när Enkling eller Enka vill gå i nytt gifte icke alldeles utan undantag. Om nemligen afvittringens verkställande derigenom fördröjes, att tvist uppkommer mellan den efterlevande maken och den dödes arfvingar, så kan den förra, om hon vill gå i nytt gifte, ställa borgen "för thet, som tvistas om," d. v. s. det, som arfvingarna påstå tillhöra sig, såvida icke Domaren anser äktenskapet ändock böra uppskjutas, till dess att afvitringen verkligen skett. 42: 2 GB. 3) *Ännu icke skedd Lysning*. Men derom blir tjenligare tillfälle att tala sedan. (Se §. 571). 9) *Att sorgetiden ännu icke är förfluten*. Bruket fordrar nemligen, att en man sörjer sin aflidna hustru ett halft och en qvinna sin aflidne man ett helt år, och det anses därför oanständigt, att någon af dem före denna tidens förlopp

ingår nytt äktenskap. Att detta är grunden för det i 12: 3 GB. förekommande stadgande synes tydligen af jemförelse med Kyrkolagen 15: 24. Likväl kan det förtjena att anmärkas, att ändamålet med denna Lag, som är hemtad från Romerska Lagen, ursprungligen varit ett annat, nemligen förekommande af *turbatio sanguinis*, hvarföre förbudet, enligt denna Lag, blott gällde om qvinna, men icke om man. Numera kunde det väl synas, som om sorgtiden för Enka genom Kongl. Förordn. d. 1 Sept. 1744 §. 2 vore förkortad till sex månader, men der är allenast fråga om bärande af sorgedragt. Då man vet att grunden till stadgandet i 12: 3 GB. är den ofvannämnda, så är det uppenbart, att detta lagrum icke är tillämpligt på fränskiljda makar. Om derföre en man är skiljd vid sin hustru, så kan han, om intet annat hinder deremot är, genast ingå nytt äktenskap, och hon behöfver allenast vänta så länge, till dess att hon framfödt eller kunnat framföda det foster, hvarmed hon varit hafvande, då målet om äktenskapsskilnad till domstol instämades. Kongl. Förkl. d. 25 Mars 1807; hvilket stadgande dock utan tvifvel så bör förstås, att om hon verkligten framfödt barn, något nytt äktenskap icke kan tillåtas förr än hon är vederbörligen kyrkotagen. 10) Om någon för hor blifvit skiljd från sin maka, så får hon eller han icke ingå nytt äktenskap förr, än den *oskyldige* är död eller gift, eller, i annan händelse, dertill samtycker, i hvilket fall dock äfven Konungens samtycke dertill erfordras. 15: 2 GB. Jfr Kongl. Br. d. 7 Sept. 1794. Detta är dock icke att anse såsom något straff (*poena coelibatus*) såsom L. G. Rabenius (Lärobok i Kyrkolagfarenheten sid. 355) synes antaga, utan ändamålet härmed är allenast, att det skall vara den oskyldige möjligt, att åter förena sig med den brottslige, och förnya äktenskapet. Derföre saknas icke exempel, att

äktenskap verkligen blifvit den brottslige tillåtet äfven utan den oskyldiges samtycke, när denne sjelf gjort en sådan återförening än mer osannolik; t. ex. om han rest utrikes, så att man icke vet hvarest han finnes, se Kongl. Br. d. 6 Mars 1778 (hos *Flintberg*. Lagfarenhets-Bibliothek 2:dra Delen sid. 140). Slutligen är 44) äfven *jäf mot äktenskap* att anse såsom ett sådant äktenskapshinder. *Jäf* (egentligen tvifvel) säges göras, när någon hos Kyrkoherden i den församling, der den qvinna bor, med hvilken en annan vill ingå äktenskap (Kyrkolagen 15: 26) anmäler, att något laga hinder finnes, hvarföre de ifrågavarande personerna icke få gifta sig med hvarandra. Det vanligaste hindret, som sålunda anmäles, är visserligen en äldre trolofning, men det är utan tvifvel, att samma grundsatser äro användbara på alla de fall, då någon, af hvad orsak det vara må, anser sig berättigad, att hindra ett äktenskaps ingående. I sådant fall bör den förutnämnda anmälan hos Kyrkoherden, enligt 7: 5 GB., ske "i tvenne mäns närvaro," men som detta utan tvifvel är stadgadt för bevisets skull och icke såsom en formalitet, hvilken nödvändigt måste iakttagas, går det väl äfven an, att taga skriftligt bevis af Kyrkoherden, att jäfvet blifvit anmaldt. Derefter bör "*strax*," d. v. s. så fort möjligt är, borgen hos Konungens Befallningshafvande ställas för all skada och kostnad och sedan stämning tagas till nästa Rättegångstima å then, som jäf göres emot d. v. s. å fästemannen och fästeqvinnan sjelf, om hon är Enka, men är hon mö, så bör stämningen tagas å hennes Giftoman, emedan han i sådana mål är att anse som hennes målsman. Har allt detta blifvit iakttaget, så blir följden deraf den, att intet äktenskap kan äga rum, förr än Domstolen i saken dömt och domen vunnit laga kraft. Jfr 7 Cap. GB. rubr. och 3 §.

§. 564.

c^I) Relativa äktenskapshinder.a^{II}) Skyldskap och Svågerskap.

Lundius. De gradibus in conjugio contrahendo jure prohibitis. Ups. 1702.

Riddermark (Wetterham). De Gradibus Matrimonii prohibitis. Lund 1704.

(Gräberg). Kort och enfaldig Anvisning, att med lätthet känna de leder af skyld- eller svågerskap, inom hvilka dels efter Guds ord, dels ock dessutom efter Sveriges Lag är förbudet ingå äktenskap. Stockh. 1761. 2:dra uppl. Stockh. 1794.

Holmbergson. De connubiis inter cognatos et affines prohibitis. Lund 1813. (Juridiska Skrifter sid. 58.)

Densamme. Om incestuösa Giftermål m. m. i anledning af en i Lund 1813 utgifven Academisk afhandling: de connubiis inter cognatos et affines prohibitis. (ibid. sid. 63.)

Lagus. Theses juridicae de matrimoniis inter cognatos aut affines prohibitis. Helsingfors 1832; och andra delen på Svenska s. å. (Juridiska Theser om förbudna Leder.)

Björklund. De nuptiis Consobrinorum. Åbo 1755.

Ett af de viktigaste relativa äktenskapshinder och som derföre bör här i första rummet nämnas är nära skyldskap och svågerskap. Det är märkvärdigt, att sådana äktenskapsförbud finnas hafva ägt rum hos de flesta såväl äldre som nyare någorlunda civiliserade nationer. Men frågar man efter orsakerna till dessa förbud, eller det ändamål, som dermed äsyftas, så erhåller man de mest skiljaktiga svar, och det är långt ifrån, att meningarna derom ännu äro eniga. Här vill jag blott nämna dem, som verkligen hafva någon sannolikhet för sig, eller äro, åtminstone till någon del, grundade. Sådana äro: 1) Att dessa förbud härleda sig från den "unitas carnis," som äger rum mellan sådana nära beslägtade personer, och att afskyn för sådana beblandelser har någon likhet med sjelfbefräckel-

sens skändlighet. Se t. ex. *Lundius* Loc. cit. pag. 37, 47, 48, 54, 58. 2) Att ändamålet med dessa förbud är förekommande af otukt inom familjerna. Detta skäl finnes redan af gamla Judiska Rabbiner åberopadt, se *Lundius* Loc. cit. pag. 60, och har äfven af nyare författare med mycken förkärlek blifvit omfattadt. 3) Att ändamålet med dessa förbud är att förhindra det icke vissa familjer förmycket isolera sig, och att vänskaps- och släktskapsförbindelser mellan serskilda slägter så mycket mera må befordras. Detta skäl finnes redan anfördt af *Plutarchus*. Qv. Rom. Qv. 108, och sedan, äfven af *Augustinus*. Jfr. *Lundius* Loc. cit. pag. 81. 4) Att äktenskap mellan sådana personer åstadkomma förvirring i familjeförhållandena, sålunda t. ex. att förhållandet efter äktenskapet blir helt och hållet motsatt hvad det förut varit, att den, som förut till följe af släktskapen kunde fordra vördnad af den andre, sedan, till följe af äktenskapet, blir den andre undergifven, och släktskapsbenämningarna confunderas o. s. v. Jfr *Lundius* Loc. cit. pag. 75. 5) Att könskärleken icke är förenlig med den vördnad, som i vissa fall den ene är den andre skyldig. Jfr *Lundius* Loc. cit. pag. 59. Det är visserligen sannt, att dessa skäl verkligen hafva mycket för sig. Sålunda är det otvifvelaktigt, att dessa förbud verkligen tjena till förekommande af otukt inom familjerna och deremot befordra släktskapsförbindelser mellan serskilda familjer. Äfvenså visst är det, att hos de flesta nationer äktenskap mellan Ascendenter och Descendenter varit de, som isynnerhet och mest allmänt varit förbudna, och att de familjeförhållanden, som äro af den beskaffenheten, att den ene är den andre *Loco Parentis*, hafva en viss likhet med det förhållande, som äger rum mellan en Ascendent och en Descendent. Men icke desto mindre äro de ofvannämnda förklaringsarna af dessa förbuds egentliga grund knappast

fullt tillfredsställande. Man måste till och med i allmänhet erkänna, att det är ytterst svårt, om icke omöjligt, att med förnuftsskäl på ett tillfredsställande sätt förklara grunden till förbudet mot äktenskap mellan nära skylda och besvägrade. Se t. ex. *Ihre*. De Differentia Legum divinarum, naturalis et positivæ, circa societatem conjugalem. Ups. 1751. §§. 5 och 4. Rättare torde det därför vara, att dessa äktenskapsförbud, liksom all rätt, (jfr §. 2) hafva sin egentliga grund uti en hos folken rådande öfvertygelse om sådana förbindelsers otillåtlighet, eller, om man så vill, uti en hos folken rådande moralisk känsla, till följe hvaraf sådana förbindelser anses som skamliga (*Blodskam*) och afskyvärda. Vill man sedan ytterligare forska efter denna öfvertygelsens eller denna känslans ursprung, så kommer man återigen till samma resultat, som förut (Loc. cit.) angående rättöfvertygelsen är nämndt, eller att den är af *gudomligt* ursprung. Redan forntidens visa t. ex. *Socrates* (se *Xenophon*. Memorabilia Socratis. 4: 4) och *Plato* (de Legibus L. 3) hafva insett detta, och bland de christna är det en allmänt rådande öfvertygelse, att dessa förbud äro af *gudomligt* ursprung. Äfven deruti stämmer öfvertygelsen om sådana förbindelsers otillåtlighet öfverens med all annan rättsöfvertygelse, att den är något *obestämd*. (Jfr §. 4). Deraf kommer det, att fastän, såsom förut är nämndt, de flesta civiliserade nationer varit öfvertygade om sådana förbindelsers otillåtlighet, så hafva likväl *gränserna*, inom hvilka sådana förbindelser ansetts som blodskam, varierat allt efter folkens olika seder och tänkesätt. Att de christna folken, enär de, såsom förut är nämndt, ansett förbuden mot sådana förbindelser vara af *gudomligt* ursprung, vid bestämmandet af dessa gränser rådfrågat "Guds Lag" (Mosaiska Lagen), är således ganska naturligt, och deraf härleder sig, att hvad så

väl vår som andra Europeiska folks Lagar derom innehålla verkligen är ur denna lag hämtadt. — Innan jag närmare beskrifver de särskildta fall, då äktenskap för skyldskaps eller svågerskaps skull är förbudet, böra följande allmänna anmärkningar förutskickas. 1) Vid ledernas beräkning begagnas Canonisk computation. (Jfr §. 25). 2) Det är tiggiltigt om blodbandet härrör af äktenskap eller lägersmål. 2: 9 GB., men ett verkeligt *blodband* måste dock existera om äktenskapet skall vara förbudet. Här af följer, att äktenskap icke är förbudet mellan fosterföräldrar och fosterbarn eller deras inbördes anhöriga. Icke heller uppkommer genom en blott trolofning något sådant svågerskap, som hindrar äktenskap. Deremot är det likgiltigt om det äktenskap, hvarigenom svågerlaget uppkommit, är ett verkeligt äktenskap, eller om det af någon orsak är ogiltigt, allenast personerna, som ingått detsamma, icke äro alldeles oskickliga till beblandelse med hvarandra. Vidare följer af den förutnämnda grundsatsen, att åtskilliga i de lagrum, som angå förbudna leder, förekommande benämningar, der hafva en vidsträcktare betydelse än annars. Ordet *Hustru* betyder icke blott en kvinna, med hvilken en man är gift, utan äfven en, som han lägrat. T. ex. då det i 2: 4 GB. talas om "faderfaders eller moderfaders andra hustru." På samma sätt betyder ordet *Enka* ibid. icke blott en kvinna, med hvilken man varit gift, utan äfven en, som han lägrat. Ordet *Stjufmoder* ibid. betyder hvar och en kvinna, som fadren lägrat, och om någon lägrar en kvinna, som förut eller sedan aflat en dotter med en annan man, så säges hon vara hans *stjufdotter* ibid. Äfvenså om någons hustru i hordom aflar en dotter, så är hon hans *stjufdotter* o. s. v. 5) Det, som de lagrum, hvilka angå förbudna leder, stadga om *man*, det kan äfven tillämpas på *qvinna*. 2: 7 GB. Derföre begagnar

jag för kortheten skull uti de Schemata, hvarmed de förbudna lederna betecknas, ett sammansatt tecken, som utmärker både man och qvinna. 4) Uti dessa äkten- skapsförbud göres ingen skilnad mellan *hel-* och *half- skylda*. 2: 9 GB. Häraf kan man draga den slutsat- sen, att uti de Schemata, som begagnas för att ut- röna om äktenskap mellan tvenne personer är förbu- det, eller icke, utan fara för misstag halfskylda kunna betecknas såsom helskylda. — De fall, då äktenskap enligt vår Lag för skyldskaps och svägerskaps skull är förbudet, kunna indelas i tvenne hufvudclasser, nemli- gen: 1) sådana, då äktenskap ovilkorligen är förbudet, (*Indispensabla fall*) och 2) sådana, då äktenskap väl i allmänhet är förbudet, men likväl Konungen kan med- dela dispens eller tillstånd, att personer, som äro i så- dan slägtskap med hvarandra, få ingå äktenskap (*Dis- pensabla fall*). Dessa fall skall jag derföre här nämna hvar för sig:

A. *Indispensabla fall.*

1) *I rätt upp- och nedstigande skyldskap* är äk- tenskap alltid förbudet 2: 1 GB. Sålunda t. ex. är äktenskap förbudet mellan alla de på Schem. N:o 8 förekommande personer och så vidare uppåt och ned- åt in infinitum.

2) *I skyldskap å sidone* är deremot numera äk- tenskap endast förbudet när antingen begge de ifrå- gavarande personerna eller en af dem är omedelbarli- gen under den gemensamma stammen, eller, med an- dra ord, mellan syskon och sådana Collateraler, mel- lan hvilka respectus parentelæ är. (Jfr §. 25) 2: 2 GB. Således t. ex. (Schem. N:o 9) är äktenskap för- budet mellan A och B, A och C, A och D o. s. v. nedåt in infinitum.

3) *I första Svägerlaget* är äfven äktenskap ovil- korligen förbudet i hvad led som helst, om sväger-

laget är rätt upp- och nedstigande. 2: 4 GB. Således t. ex. (Schem. N:o 10) får A icke gifta sig hvarken med B, C eller D o. s. v. *nedåt* in infinitum, icke heller (Schem. N:o 11) A med B, C, D o. s. v. *uppåt* in infinitum.

B. *Dispensabla fall.*

1) I första svägerlaget å sidone är äktenskap förbudet, om icke Konungen gifver der lof till, mellan en person och dess concumbents syskon, äfvensom när qvasi respectus parentelæ äger rum mellan de ifrågavarande personerna i hvad led som helst, men annars *åtminstone* till och med tredje led. 2: 5 GB. Kongl. Förordn. d. 10 April 1810. (Jfr §. 27). Således (Schem. N:o 12) är äktenskap förbudet mellan A och B, A och C, A och D o. s. v. *nedåt* in infinitum. Äfvenså (Schem. N:o 13) är äktenskap förbudet mellan A och B, A och C, A och D, så vida icke Konungen gifver der lof till. Mera tvifvelaktigt kan det vara, om icke Konungens dispens erfordras äfven för äktenskap mellan A och E o. s. v. *nedåt* *Holmbergson* (Loc. cit. sid. 51) nekar detta, och påstår, att äktenskap utan dispens är tillåtet. Hans skäl äro hufvudsakligen följande: 1) att vid orden i 2: 5 GB. "*Broders eller systers sonsons eller dottersons Enka*" tillägges icke: *och theras afkomma*. 2) Att om man ville hänföra de längre ned i samma §. förekommande orden: "*och theras afkomma*," äfven till 1:sta mom. i samma §., så skulle det vara förbudet, att gifta sig med sin broders Enkas afkomma, med hvilken man icke är slägt. Utom dessa skäl har han väl äfven anfört: 3) att om orden: "*och theras afkomma*" äfven hänföras till det sista mom. i samma §., så skulle den orimligheten uppkomma, att man icke finge gifta sig med sin hustrus faderssysters afkomma, "med hvilken han hvarken är skyld eller besvägrad," men detta har

han sedan i det anförda tillägget till Disputationen, själf rättat. — Men äfven de andra skälen synas mig icke vara af någon särdeles vigt. Man kan deremot anföras: 1) att om orden "*och theras afkomma*" hänföres äfven till 1:sta mom. så kan meningen dermed dock icke, såsom han förmodar, blifva den, att det skulle vara förbudet, att gifta sig med sin *broders Enkas afkomma*, utan med sin *broders sonasons sons Enka*, och med henne är man visserligen besvägrad. 2) Att det icke är orimligare, att orden: "*och theras afkomma*" i 5 §. hänföres äfven till 1:sta mom., än att orden *och så vidare*, i slutet af 4 §. hänföres till alla de fall, som förekomma i samma §. 3) Att ju aflägsnare ledet är, desto större är vanligen skilnaden i ålder, så att äfven af detta skäl äktenskapet icke är rådligt. 4) Att i ett tvifvelaktigt fall det är säkrare, att sträcka förbudet något för långt, än att anse äktenskap tillåtet, då det icke är det, och då lagens mening är så oviss, så synes det icke vara ur vägen, att Konungens lof sökes. Hvilkendera meningen man nu också vill anse som den rätta, så synes dock frågan vara af ringa praktisk vigt, ty ganska sällan lär väl den händelsen inträffa, att någon vill gifta sig med t. ex. sin broders sonasons sons Enka.

2) I *andra svågerlaget* är äfven äktenskap, utan Konungen gifver der lof till, om svågerlaget är rätt *upp- och nedstigande*, förbudet i första led alltid och *åtminstone* i vissa fall af andra ledet. Således är äktenskap i *första ledet* förbudet mellan A och B (Schem. N:o 14) C och D (Schem. N:o 15) E och F (Schem. N:o 16) och i *andra ledet* icke blott, såsom *Holmbergson* (Loc. cit. pag. 58) antager, i tvenne fall, nemligen med stufsons sons Enka och stufdotters dotters efterlemnade man, utan, af aldeles samma skäl, äfven med stufdotters sons efterlemnade Enka och

stjufsons dotters efterlemnade man, så att man kan uttrycka de otvivelaktigt förbudna fallen i andra led på följande sätt: (Schem. N:o 17) G och H få icke, utan Konungens tillstånd, gifta sig med hvarandra. — Men det kunde till och med mycket i fråga sättas, om icke Konungens dispens i allmänhet erfordras i andra ledet af sådant svägerlag. Så mycket är åtminstone säkert, att Kongl. Maj:t så tolkat 2: 6 GB., att enligt denna §. äktenskap är förbudet äfven i andra händelser af 2:dra ledet än den, som är uttryckeligen nämnd, och de, som man kan sluta sig till af jämförelse med 7 §. Sälunda innehåller Kongl. Br. d. 25 Dec. 1752, att äktenskap är förbudet med "moders stjuffaders Enka" och Kongl. Br. d. 8 Aug. 1774, att det äfvenledes är förbudet med "faderns stjuffaders Enka." *Holmbergson* (Loc. cit. pag. 56) är väl af den tankan, att Kongl. Förord. d. 10 April 1810 skulle i denna delen vara annorlunda att förstå, än 2: 6 GB. men den enda ändring denna förordning gör i nämnde §. består deri, att orden: "*utan Konungen dertill gifver lof*" finnas tillagda. För öfrigt är denna §. bibehållen, sådan den förut var. Var derföre en sådan tolkning af 2: 6 GB. riktig, så är den icke mindre riktig, när den användes på 1810 års förordning; men att tolkningen är riktig får väl tills vidare antagas, enär den är autentik.

§. 565.

bⁱⁱ) Andra relativa äktenskapshinder.

Nehrman. De Connubio cum persona diversæ Religionis. Lund 1743.

1) Fastän (Schem. N:o 18) hvarken skyldskap eller svågerskap äger rum mellan C och D, så inne-

håller dock 2: 8 GB. att C icke får gifta sig med D, så länge hans fader A lefver och hafver D's dotter B; och såsom grund till denna lag uppgifves, att vördnaden mellan föräldrar och barn genom ett sådant äktenskap skulle spillas. Saken är nemligen den, att om C gifter sig med D, så blir han derigenom sin egen faders stjufsvärfader (Schem. N:o 19). En oförståndig och otacksam son kunde således häraf taga sig anledning, att icke allenast neka sin fader den vördnad, han är honom skyldig, utan äfven sjelf göra anspråk på en onaturlig vördnad af honom. Af denna lagens ordalydelse, jemförd med dess nyssnämnda grund, synes man, vid betraktande äfven deraf, att den är ett undantag från den förut i samma §. uppställda regeln, kunna draga följande slutsatser: a) att om (Schem. N:o 20) modren A är gift med sonen B, så är det lika förbudet för dottren C att gifta sig med fadren D, ty i detta fall existerar alldeles samma grund, enär genom ett sådant äktenskap C skulle blifva sin egen moders stjufsvärmöder; så att man i allmänhet kan uttrycka detta äktenskapsförbud genom följande Schema (N:o 21). C får icke gifta sig med D, så länge A lefver och hafver B. b) Om (Schem. N:o 24) C är gift med D, så får icke heller A gifta sig med B, ty genom ett sådant äktenskap skulle på samma sätt vördnaden mellan föräldrar och barn spillas. c) Om deremot A är död eller skiljd vid B, så är det tillåtet för C att gifta sig med D. Detta är icke allenast öfverensstämmande med lagens uttryckeliga ord, utan äfven en följd deraf, att genom döden eller skilnaden *familjebandet* mellan A och B är upplöst, hvarföre det anses likasom om intet sådant existerat, ehuru blodsbandet dem emellan visserligen fortfar, men derpå göres i *detta fall* intet afseende. *Holmbergson* (de Connubiis inter cognatos et adfines prohibitis. Juridiska skrif-

ter pag. 61) är väl af den tankan, att äktenskap mellan C och D icke är tillåtet förr än både A och B äro döda, men detta kommer deraf, att han gjort för mycket afseende på det mellan A och B varande blodsband. d) Af samma skäl är icke heller någonting, som hindrar, att C gifter sig med D, fastän A lägrat B. Här betyder den invändningen ingenting, att enligt 2: 9 GB. äktenskap är lika förbudet, om *blodsbandet* kommer af äktenskap eller lägersmål; ty i detta fall är det icke något *blodsband*, som hindrar äktenskapet. e) Icke heller är C förhindrad, att gifta sig med D, deraf att A allenast är eller varit förlofvad med B, ty genom en blott förlofning uppkommer icke något familjeförhållande. f) Att förbudet endast gäller om Ascendenter och Descendenter i första led, kan man se både af dess ord och dess grund. Denna säges nemligen vara, "att vördnaden mellan *föräldrar och barn* ej spillas må". Men att här med föräldrar och barn endast menas ascendenter och descendenter i första led, synes deraf, att här blott talas om *fader och son, moder och dotter*. Dessutom är, såsom förut är nämnt, detta förbud ett undantag, och undantag äro, såsom bekant är, *strictissimi juris*. Äfven i detta hänseendet är dock *Holmbergson* (Loc. cit. pag. 59) af annan mening. 2) De, som begått *hor* med hvarandra, få icke heller ingå äktenskap. 2: 44 GB. Detta närmast ur Kyrkolagen, (15: 7) men ursprungligen ur Romerska och Canoniska Lagarna (Fr. 15 D 54: 9. Cap. 1. X 4: 7) hämtade stadgande har sin grund deri, att erfarenheten ofta visat, att de, som begå hor, just för att få gifta sig med hvarandra, stämpla mot den oskyldiga makans lif. Det kunde i fråga sättas, huruvida dispens i detta fall kan af Konungen meddelas? *Tengvall* (Anmärkningar till Ciftermålsbalken sid. 23) tror detta, och så mycket är visserligen sannt, att från

den tid, som närmast föregick vår närvarande lags utgifvande, exempel verkligen finnas, att dispens blifvit meddelad; Se t. ex. Kongl. Br. till Svea Hof-Rätt d. 4 Dec. 1724 och till Götha Hof-Rätt d. 4 Mars 1726 (hos *Abrahamson*. Anmärkningar till Landslagen sid. 725). Men då lagen ingenting nämner om dispens i detta fall och det i sjelfva verket kunde vara ganska vådligt för den oskyldiga makans lif, att de brottsliga hafva minsta skynt af hopp om, att med hvarandra få ingå äktenskap, torde det med mycket skäl kunna betviflas, att *Tengvalls* mening är riktig. Detta relativa äktenskapshinder bör icke sammanblandas med det i 15: 2 GB. nämnda absoluta, så att i detta fall de brottsliga icke ens om den oskyldige der-till samtycker kunna med hvarandra få ingå äktenskap.

5) Är äfven *religionsolikhet* ett sådant relativt äktenskapshinder. Kongl. Kung. d. 24 Januari 1781 innehåller derom, att giftermål mellan personer af olika religion böra afstyrkas, hvarförutan, om qvinnan är Luthersk men mannen *en annan religionsförvandt*, aftal bör "*i alla fall*" före äktenskapet ske, i hvilkendera religionen barnen skola uppfostas. Det kunde dock mycket i fråga sättas, om detta stadgande är tillämpligt äfven på judar och andra ochristna, eller äktenskap mellan en christen och en ochristen är att anse som ovilkorligen förbudet. Jude-Reglem. d. 27 Maj 1782 §. 23 stadgar nemligen, att "Judarna här i landet må ingå giftermål blott med sina religionsförvänder, men ej med några andra" hvaraf *L. G. Rabenius* (Lärobok i Svenska Kyrkolagfarenheten pag. 356) drager den slutsatsen, att detsamma måste gälla äfven annars när "ändera bekänner sig till annan än christelig troslära". Häremot skulle dock kunna anföras: a) att detta Reglemente nu är genom Kongl. Förordn. d. 30 Juni 1858 upphäfvat. b) Att denna Förordning

icke innehåller ett ord om något sådant äktenskapsförbud. c) Att samma Förordning till och med i 4 §. innehåller det uttryckliga stadgande, att Mosaiska trosbekännare skola hädanefter *i alla hänseenden* vara ställda i lika rättsförhållanden med öfrige Svenske undersåter, *utan andra inskränkingar* än Sveriges grundlagar för främmande trosbekännare bestämna, eller i denna Förordning *särskildt* stadgas. d) Att derföre icke heller det ofvannämnda äktenskapsförbudet blifvit i den år 1845 utgifna Kyrkolagsamlingen såsom ännu gällande intaget. e) Dertill kommer äfven att äktenskap mellan christna och ochristna icke heller skall vara i den Heliga Skrift förbudet. — Å den andra sidan kunna dock ganska viktiga skäl deremot anföras. (Dit hör a) Om också äktenskap mellan christna och ochristna icke är i den Heliga Skrift *uttryckeligen* förbudet, så är det dock åtminstone *twifelaktigt*, om sådana äktenskap kunna anses med christna läran öfverensstämmande. Somliga påstå verkligen att 1 Cor. 7: 39. 9: 5 *implicite* innehålla förbud mot sådana äktenskap. Se t. ex. *Hammar. Paulinæ de Matrimonio Doctrinæ Expositio.* Lund 1847 pag. 49. Af samma tanka är äfven *Schauman. Handbok i Finlands kyrkorätt 1 Delen.* Helsingfors 1855 sid. 580. b) Att en Jude till och med icke kan med godt samvete underkasta sig christlig vigsel och christliga äktenskapslagar, emedan detta vore stridande mot hans religions grundsatser. Om man derföre icke vill anse vigslen såsom en rent borgerlig ceremoni och äktenskapet såsom ett contract, utan all religiös betydelse, kan väl ett sådant äktenskap svårligen tillåtas eller en christlig prest anmodas, att med sin välsignelse stadfästa detsamma. Jfr *Bornemann. Systematische Darstellung des Preussischen Civilrechts* 5:te Band. Berlin 1845 pag. 38 och *v. Zeiller. Commentar till Österrikiska Civil-Lagen.* 1:sta

Bandet. Wien och Triest 1811 pag. 215. c) Att derföre också i de flesta andra christna länder det är åtminstone i Praxis antaget, om icke genom uttrycklig lag stadgadt, att sådana äktenskap icke i allmänhet kunna tillåtas. Se t. ex. angående Preussen *Bornemann*. Loc. cit., om Danmark och Norrige. *Örsted*. Haandbog i den Danske og Norske Lovkyndighed 21:ste Bind 1:ste stycke pag. 120, om Schlesvig och Holstein. *Falck*. Handbuch des Schlesvig-Holsteinischen Privat-rechts 4:ter Band pag. 346; att detsamma äfven gäller i allmänhet i de Tyska länder, som icke hafva något särskildt stadgande härom, se ibid. äfvensom de till Österrikiska monarkien hörande arfländer, se Österrikiska Civil-Lagen §. 64 o. s. v. d) Att äfven hos oss sådana äktenskap, förr än det nu upphäfnade Jude-Reglementet utkom, åtminstone i praxis och af våra rättslärdas varit ansedda såsom otillåtna. Se *Nehrman* Diss. cit. §. 3, och att orsaken, hvarföre detsamma icke blifvit uttryckligen stadgadt, icke varit någon annan än den, att det ansetts vara i sig sjelf så tydligt, att intet uttryckeligt stadgande behöfdes. e) Då enligt vår Lag äfven äktenskap mellan Lutheraner och bekännare af annan *Christen* religion böra afstyrkas, så kan den ännu mindre anses gilla och godkänna äktenskap mellan christna och judar. För öfrigt kan angående denna fråga jämföras *Saalschütz*. Das Mosaische Recht mit Berücksichtigung des spätern Jüdischen. Berlin 1848. 2 Th. pag. 795 och *Linde*. Über gemischte Ehen zwischen Christen und Juden (i Zeitschrift für Civilrecht und Process. Neue Folge 4:ter Band pag. 7.) — Slutligen bör det anmärkas, att *oförmögenhet* icke alltid är ett absolut, utan kan äfven vara ett relativt äktenskapshinder. Att äktenskap mellan personer af *mycket olika ålder* åtminstone bör afstyrkas, är redan i det föregående nämndt (§. 365).

§. 366.

d^I) Verkan.

De förut nämnda äktenskapshindren stämma väl med hvarandra deri öfverens, att de alla, åtminstone i någon mån, hindra ett äktenskaps ingående, men för öfrigt äro de till sin verkan af mycket olika beskaffenhet. Somliga af dem icke allenast hindra ett äktenskaps ingående, utan förorsaka äfven, att, om äktenskap icke desto mindre äger rum, detsamma blir helt och hållet ogiltigt (*Impedimenta dirimentia*). Af denna beskaffenhet äro alla de äktenskapshinder, som förekomma i 2 Cap. Giftermåls-Balken, utan afseende på om de äro indispensabla eller dispensabla, Se 2: 12 GB.; äfvenså det, som nämnes i 15: 2 GB., ehuru exempel icke alldeles lär saknas, att i detta fall äktenskapet af Konungen blifvit förklaradt giltigt. *Nehrman* (Föreläsningar öfver Giftermåls-Balken sid. 189.) citerar såsom bevis derpå ett Kongl. Br. af d. 31 Juli 1741. Att ett äktenskap är ogildt, som ingås, fastän ett annat äktenskap redan existerar, som icke är lagligen upplöst, är äfvenledes uppenbart. Att i det fall, som nämnes i 15: 8 GB. äktenskapet går åter, är äfven uttryckligen sagdt. Att om en Lifstidsfånge fått tillfälle, att ingå äktenskap, detta måste anses vara ogildt, synes äfven, ehuru det icke är uttryckligen sagdt, ligga i sakens natur. Jfr Kongl. Br. d. 24 Januari 1745. Äfvenså lär det väl icke kunna betviflas, att om någon fått tillfälle, att ingå ett äktenskap, hvaremot jäf på lagligt sätt blifvit gjordt, detta äktenskap måste anses ogildt. — Deremot äro andra äktenskapshinder af den beskaffenheten, att de väl hindra ett äktenskaps ingående, men om det oaktadt ett äktenskap verkligen blifvit ingånget, så blir det bestående (*Impedimenta*

impedientia). Af denna beskaffenheten är enligt nu gällande Lag felande samtycke af Giftoman, jfr *L. G. Rabenius*. De potestate elocatoria pag. 24. Att förhållandet är enahanda med felande samtycke af militärchef och bristande christendomskunskap lär väl af ingen sättas i tvifvel. Lika uppenbart är, att ett äktenskap icke dertfore är ogiltigt, att en af makarna förut varit trolofvad med en annan, äfven om denna trolofning då äktenskapet ingicks icke var upplöst. Att ett äktenskap skall vara ogiltigt, som af Enkling eller Enka ingås, fastän afvitring ännu icke skett, säges icke i 12: 4 GB. och icke heller synes dertill vara något giltigt skäl. Andra äktenskapshinder äro återigen af den beskaffenheten, att de endast förorsaka uppskof med äktenskapets ingående, men om, oaktadt ett sådant hinder, äktenskapet likväl blifvit ingånget, så blir väl följden den, att de gifta måste flytta ifrån hvarandra, till dess att uppskofstiden är ute, eller att det icke tillåtes dem, att dessförinnan flytta tillsammans, men sedan är ingenting, som hindrar, att äktenskapet blir beständande. Af denna beskaffenhet är den omständigheten, att sorgetiden ännu icke är förfluten. 12: 5 GB. Likadan blir utan tvifvel äfven påföljden om en person, som är dömd till fängelse på viss tid, skulle få tillfälle att ingå äktenskap, förr än denna tiden är förfluten. Jfr Kongl. Br. d. 28 Aug. 1754. Ex paritate rationis lär det samma kunna sägas om äktenskap ingånget af en minderårig. 4: 6 GB. I Romerska Lagen (Fr. 4 D 23: 2) säges detsamma uttryckligen. — Slutligen äro en del äktenskapshinder af den beskaffenheten, att, när sådant hinder finnes, äktenskapet bör afstyrkas. Men om å ett sådant afstyrkande intet afseende göres, så är äktenskapet icke förbudet. Ännu mindre är det ogiltigt om det redan är ingånget.

Af denna beskaffenhet äro, såsom redan förut är nämndt, olika christen religion och stor olikhet i ålder.

§. 567.

e') Upphörande.

De sätt, hvarigenom äktenskapshindren kunna häfvas och upphöra, äro olika efter deras olika beskaffenhet. Vägrar Giftoman sitt samtycke, så kommer det derpå an, om han kan anföra giltiga skäl för sin vägran, eller icke. I sednare fallet kan Domaren icke desto mindre tillåta äktenskapet. 1: 4. 6: 4 GB. Är qvinnan af adeligt stånd bör i sådant fall Konungens tillstånd begäras. Adel. Priv. d. 16 Oct, 1725 §. 29. Att någorlunda fullständigt classificera de orsaker, för hvilka en Giftoman skäligen kan vägra sitt samtycke, är svårt, men följande kunna dock nämnas: 1) Om mannen icke kan föda och försörja en hustru. 2) Om han icke har godt namn och rykte, jfr 4: 3. 6: 2 GB., hvartill äfven kan hänföras om han är begifven på dryckenskap, spel eller annan liderlighet. 3) Om han förut varit gift, och skulden till äktenskapets upplösning varit hos honom. 4) Om han är en slösare. 5) Om han är af mycket olika stånd. Häremot skulle visserligen kunna invändas att Kongl. Resol. d. 7 Mars 1685 innehåller "att intet äktenskap för ståndets olikhet får förhjudas, eller vägras" men dermed är meningen allenast den, att olikhet i stånd icke är något ovilkorligt äktenskapshinder, men erfarenheten visar llikväl, att stor olikhet i detta hänseende ofta kan vålla, att äktenskapet icke blir lyckigt, så att detta verkeligen kan vara ett ganska giltigt skäl för Giftoman, att vägra sitt samtycke. 6) Om mannen försökt att ge-

nom olagliga medel (t. ex. enlevering, hemlig trolofning, lägersmål etc.) vinna sitt syftemål, arg. 6: 4 GB. orden "lagliga sökes" jfr 2: 10. 5: 10 GB. 7) Alla lagliga äktenskapshinder och alla lagliga orsaker till skilnad i äktenskap eller trolofning. Och slutligen i allmänhet 8) alla sådana omständigheter, som göra det sannolikt, att äktenskapet icke skulle blifva lyckligt. I det fall, då militärchefs samtycke erfordras och detta vägras kan äfven detta äktenskapshinder af Domaren häfvas, om emot qvinnansandel ingenting är att anmärka. (Jfr §. 565). — Att i de fall, då äktenskap under en viss tid är förbudet, endast denna tidens förlopp behöfver afvaktas, säger sig sjelf. — Består hindret i en förut varande trolofning, så är ingenting, som hindrar, att det kan genom inbördes samtycke upphävas. 4: 4 GB. — Slutligen är *dispensation* eller af Konungen gifvet tillstånd till äktenskap, i sådana fall, då detsamma annars är förbudet, ett af de allmännaste sätt, hvarigenom äktenskapshinder kunna häfvas. Sådan dispensation kan äga rum i de fall, som nämnas i 4: 6 GB. Kongl. Br. d. 24 Januari 1745, 13: 2 GB. och Kongl. Förordn. d. 10 April 1810. Deremot kan det mycket i fråga sättas, huruvida dispensation kan äga rum äfven i andra fall, då lagen ingenting derom nämner. Häremot skulle kunna anföras, att de fall, då dispensation är medgifven, äro undantag, och sådana äro strictissimi juris. Men hvad man också härom i allmänhet må tänka; så mycket är åtminstone visst, att dispensation alldeles icke kan äga rum, när den skulle göra intrång i tredje mans rätt; t. ex. i det fall, som nämnes i 15: 2 GB., om den oskyldiga makan icke samtyckt. Det samma gäller äfven om sådana äktenskapsförbud, som hafva sin grund i moraliska eller religiösa grundsatser, som hos alla christna folk äga en absolut giltighet, eller som anses grundade i "Guds

Lag.⁷ Således kan det alldeles icke komma i fråga, att Konungen skulle meddela dispens till äktenskap i de förbudna leder, som nämnas i 2: 1, 2 och 4 GB.

§. 368.

b) Förberedelser till äktenskaps ingående.

a^I) Trolofning. a^{II}) Begrepp och Arter.

Solander. Theses de Sponsalibus. Ups. 1766.

Holmbergson. Om högtidligt och ohögtidligt äktenskapslöfte. (Juridiska Skrifter sid. 80.)

Schlyter. Om formaliteter vid trolofning. (Juridiska Afhandlingar sid. 146.)

Med Trolofning förstås ett förberedande aftal, hvarigenom en man och en kvinna öfverenskomma, att *framdeles* med hvarandra ingå äktenskap. Om nu tillika Giftomannen samtycker, antingen då detta samtycke meddelas genast eller efteråt (subsequens ratihabitus) och antingen det är uttryckligt eller stillatigande, eller också, i fall Giftomannen oskäligen vägrar sitt samtycke, detsamma af Domaren suppleras, så kallas trolofningen *fästning*, jfr 5: 1, 2, 10. 6: 4 GB., annars *hemlig trolofning*, 15: 10. Kyrkolagen 5: 10 GB. Visserligen är det sant, att fästning väl egentligen har sitt namn af de vitnen, (fasta) som enligt 5: 1 GB. dervid böra vara närvarande; detta lagrum föreskrifver nemligen, att vid fästning bör Giftoman med fyra vitnen, tvenne å mannens vägnar och tvenne å kvinnans, vara närvarande; hvarföre också *Holmbergson* (Loc. cit.) antager, at skillnaden mellan fästning och annan trolofning består deri, att i den förra är äktenskapslöftet "högtidligt," i den sednare åter "ohögtidligt;" men att denna omständighet dock icke är väsendtlig, och att

det tvärtom hufvudsakligen derpå kommer an, om Giftomannen, eller i hans ställe Domaren samtycker, eller icke, synes tydligen af de ofvan åberopade lagrum. Numera är äfven sådan högtidlig fästning mindre bruklig. Förr var det äfven vanligt, att den skedde "i Kyrkan i Guds församlings närvaro." Nyköpings Riksdagsbeslut d. 7 Jan. 1712 §. 5, och sedermera, att åtminstone presten dervid var närvarande. Jfr *Nehrman*. Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 490 §. 39, men äfven detta har numera kommit ur bruk. Deremot är det ännu temmeligen vanligt, att de, som trolofvas, med hvarandra vexla ringar, hvarföre också "*fästningaring*" i 17: 4 GB. nämnes; men äfven detta är icke väsendtligt; äfvenså likgilligt är det, om öfverenskommelsen sker muntligen eller skriftligen 3: 2 GB., ehuru naturligtvis i båda fallen blotta kärleksbetygelser noga måste skiljas från verkliga äktenskapslöften. — Först sedan en man och en qvinna på förutnämnde sätt med Giftomannens eller Domarens samtycke äro trolofvade kallas de *fästehjon* 3: 8 GB., mannen *fästeman* och qvinnan *fästeqvinna*. 3: 3, 9 GB. — Likasom andra aftal, så kunna äfven trolofningar ske med *vilkor* eller *tidsbestämmelser*. Likväl föreskrifver Kyrkolagen 15: 17, att de böra afrådas, emedan de vanligen förorsaka långt uppskof med äktenskapets fullbordande, hvilket i många hänseenden är skadligt. I förra fallet anses äfven häfdande såsom en tyst remission af vilkoret. Jfr 3: 9 GB. — Ännu mindre är något, som hindrar, att trolofningar kunna, likasom andra aftal, på åtskilliga sätt ytterligare bestyrkas. Såsom ett sådant kunna *fästningagåfvor*, som gifvas vid sjelfva trolofningstillfället, anses, emedan de kunna betraktas såsom en art af *fästepennning* (*arrha sponsalitia*). Äfven fästningagåfvor, som ske sedan, under trolofningens fortfarande, (*sponsalitia largitas*) hafva ena-

handa verkan. Jfr 3: 6, 7 GB. Äfvenledes är enligt vår lag ingenting, som hindrar, att vid trolofning *vite* kan utfästas, hvartill den skall vara förfallen, som sedan bryter aftalet. Det är nemligen långt ifrån, att ett sådant aftal hos oss såsom hos Romarna anses såsom osedligt. — Äfven angående den Gifstorätt, som uti ett blifvande äktenskap båda makarna skola hafva i hvarandras bo kan visserligen vid trolofning öfverenskomelse göras, men sådana aftal (*äktenskapsförord*) äro af en särskild beskaffenhet, och om dem blir tjenligare tillfälle, att framdeles tala, sedan jag förut beskrifvit den Gifstorätt, som enligt lag äger rum makar emellan.

§. 369.

bⁱⁱ) Verkan.

Den hufvudsakligaste verkan af fästning består deri, att fästehjonen äro hvarandra trohet skyldiga, hvaraf följer, att om någon af dem sedan fäster sig med en annan, så är den sednare fästningen ogild, och detta gäller äfven om den sednare qvinnan häfdas. 3: 5 GB. Stadgandet i 3: 9 GB. är i detta fall icke tillämpligt, emedan den sednare icke är "fästeqvinna." Men om det andra fästehjonet vill för den begångna otroheten söka skilnad i trolofningen, hvartill detsamma visserligen är berättigadt, så blir följden deraf den, att den sednare fästningen, oaktadt den från början var ogild, erhåller laga kraft. 3: 5 GB. Om den första fästningen är ovilkorlig, eller allenast vilkorlig, gör i allmänhet intet till saken. En föregående vilkorlig fästning har företrädet äfven för en sednare ovilkorlig, ehuru det förstås af sig sjelf, att om den förra trolofningen för vilkorets uteblifvande upplöses,

så är ingenting, som hindrar, att den sednare trolofningen blir beståndande. — Långt mera tvifvelaktigt är, huruvida äfven fästning enligt vår lag har den verkan med sig, att om endera af fästehjonen utan giltiga skäl vägrar, att fullborda äktenskapet, då det af den andra begäres, några tvångsmedel emot densamma kunna användas, hvarigenom han förmås till löftets fullbordande. Jfr härom *Nehrman*. Inledning til then Svenska Jurisprudenciam Civilem sid. 195 §. 46. Visserligen innehålla Örebro Artiklar af d. 6 Maj 1586 (I Lagerbrings Historiska samlingar på Lunds Akad. Bibliotek. Bibl. Msc. H. c. 4:0 8) följande stadgande: "Icke skall efter trolofningen länge dröjas med bröllopet, efter theraf plägar orede komma, utan the, som i så måtto med föräldrarnas eller näste fränders samtyckio hafve lofvat sig i äktenskap tillhopa *skall en viss tid föreläggias*, på hvilken the efter lag och kyrkiones rätt, skole fullkomna theras samtyckte äktenskap." Men detta stadgande lär vara föga känt. Åtminstone har jag icke funnit det återopadt i någon lagsamling. Att i sådant fall använda Kongl. Förordn. d. 3 April 1810, dertill synes äfven tillräckliga skäl saknas. — Hemlig trolofning deremot åstadkommer i allmänhet icke något rättsförhållande mellan de trolofvade. Att de inför hedrens och samvetets domstol äro hvarandra trohet skyldiga nekas härmed icke. Häraf följer, att om en af dem, som hemligen förlofvat sig, sedan lagligen fäster sig med en annan, så är den sednare trolofningen giltig och den otrogne hvarken till böter eller skadeersättning förbunden. Denna regel lider dock tvenne viktiga undantag. Då lagen nemligen icke gjort en Enkas äktenskap beroende af Giftomans samtycke, 19: 3 ÄB., så är det klart, att hvar och en trolofning med en Enka medför samma kraft och verkan, som fästning; och om någon efter föregående hemlig tro-

lofning lägrar mö, så är han till och med strängare förbunden till äktenskapets fullbordande än en vanlig fästeman, om hon det påstår och hennes fader och moder dertill samtycka. Om han nemligen antingen *uttryckeligen* erkänt, att han gifvit henne äktenskapslöfte, eller *ock* medgifvit detta, derigenom, att han låtit henne intagas i kyrkan såsom sin fästeqvinna, eller också, om tvist angående äktenskapslöftets verklighet uppstått, domstolen ansett detsamma vara bevist och gällande, så böra, om han det oakadt vägrar, att fullborda äktenskapet, de trolofvade först instämmas till Domcapitlet och der erhålla nödiga föreställningar, men om han sedan ändock icke vill fullborda äktenskapet, ehuru qvinnan detsamma yrkar, så öfverlemnas målet till Kongl. Maj:ts eget nådiga afgörande, som då efter omständigheterna antingen förklarar dem för äkta makar, eller (hvilket visserligen är det vanligaste) upplöser förbindelsen, i hvilket sednare fall dock qvinnans rättigheter blifva desamma, som om ett redan ingånget äktenskap blifvit lagligen upplöst. Kongl. Förordn. d. 3 April 1810. — Äfven i detta fall talar således lagen allenast om en *mannen åliggande* förpliktelse; deremot åstadkommer icke lägersmålet *i och för sig sjelf*, att qvinnans förpliktelse blir större, än den förut var, eller, med andra ord, ett den förvandlar sig från en blott *moralisk* till en *juridisk* förpliktelse. Först sedan hennes faders och moders samtycke tillkommit, och sålunda den förut varande hemliga trolofningen förvandlat sig till en verkelig fästning, blir förhållandet annorlunda.

§. 370.

c^{II}) Upphörande.

De sätt, hvarigenom trolofning eller fästning kan upphöra, äro hufvudsakligen följande: 1) Om de trolofvade verkligen fullborda det dem emellan öfverenskomna äktenskap. 2) Om endera ingår äktenskap med en annan; ty ehuru det visserligen är förbudet den, som är fäst med en, att gifva sig med en annan, 4: 5 GB., så är det dock icke omöjligt, att det kan ske, och fastän om någon, som är fäst med en, sedan fäster sig med en annan, den sednare fästningen är ogild, så är dock icke förhållandet enahanda, om han ingår äktenskap med den sednare, ty detta blir då icke desto mindre bestående och fästningen går åter. 5) Om endera dör, 4) Genom *skilnad i trolofningar*. 4 Cap. GB. rubr. eller *fästningaskilnad* 5: 7 GB., hvarmed i vår lag (4 Cap. GB.) afses icke blott den händelsen, då en *verkelig* trolofning eller fästning upplöses (*egentlig fästningaskilnad*) utan äfven då fästningen förklaras hafva varit från början ogild (*Declaratio nullitatis*). De fall, då fästning är från början ogild, kunna hänföras till följande hufvudclasser: a) om paciscenterna sakna de i allmänhet till aftals ingående nödiga egenskaper. T. ex. om endera är vansinnig eller drucken. 4: 2, 7 GB. b) Om ett fritt och verkeligt samtycke felas. Af detta skäl är fästningen ogild a^I) om endera blifvit till fästningen *tvungen*. 4: 1 GB. b^I) Om endera blifvit till fästningen *på svikeligt sätt förledd*. 4: 7 GB., t. ex. om okänd man gifvit sig ut till namn eller stånd för annan än den han är. 4: 6 GB. c^I) Om endera är i *vilfarelse* angående någon sådan den andre rörande omständighet, som är att anse såsom ett tyst vilkor för trolofningens giltighet

Dit hör om den ene icke vet, att den andre har en smittosam och obotelig sjukdom eller något vederstyggeligt och stort fel och lyte 4: 2 GB., eller före fästningen begått lägersmål med en annan 4: 5 GB., eller begått någon vanhederlig handling, om den också icke är af den grofva art, att den medför egentlig ärelöshet. *ibid.* I alla dessa fall är det i sig sjelf tydligt, att endast den, som blifvit tvungen eller förledd, har rätt att fordra, det trolofningen skall gå åter, och att hon eller han äfven kan renuntiera denna sin rätt; hvilket kan ske både uttryckeligen och stillatigande, t. ex. genom häfdande. 4: 1, 6 GB. c) Är fästning äfven ogild om Giftoman antingen alldeles icke dertill samtyckt, eller också blifvit tvungen eller svikeligen förledd, att gifva sitt samtycke. Äfven i detta fall är dock ingenting, som hindrar, att Giftoman sedan kan samtycka, hvilket äfvenledes kan ske både uttryckeligen och tacite. 5: 1 GB. d) Om annars något hinder vid trolofningens slutande finnes, till följe hvaraf äktenskap mellan de i frågavarande personerna är i lag förbudet. 5: 6 GB. Denna regel är dock icke utan sina undantag. Dit hör i synnerhet om hindret är allenast temporärt. Således är ingenting, som hindrar, att en minderårig kan trolofva sig, allenast han kommit till den ålder, att han kan gifva ett giltigt samtycke tillkänna. Likaledes är ingenting, som hindrar, att en Enkling eller Enka kan trolofva sig, innan afvitring skett, eller innan sorgetiden är ute, fastän de icke dessförinnan få ingå äktenskap o. s. v. — Deremot äger egentlig fästningaskilnad rum af följande skäl: a) om endera icke bevisar den andre den *trohet*, hvartill han förbundit sig. Dit hör a¹) om endera trolofvar sig med en annan. I sådant fall är väl den sednare trolofningen i och för sig sjelf ogild, men om den oskyldige vill skiljas, så är detta dertill ett giltigt

skäl. 3: 5 GB. b¹) Om endera efter fästningen begär lägersmål med en annan. 4: 3 GB. c¹) Om endera *egenwilligt* d. v. s. utan giltiga skäl (jfr 13: 6 GB.) reser bort ifrån den andra och utan dess samtycke blifver borta öfver år och dag. 4: 3 GB. Jfr *Nehrman*. Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem, sid. 195 §. 45. Slutligen d¹) tyckes det, som om man äfven hit kunde hänföra om endera, utan att der-till kunna uppgifva något giltigt skäl, vägrar att fullborda äktenskapet, när den andre det begär. Jfr *Tengvall* (Anmärkningar till Giftermålsbalken sid. 49 §. 3. b) Om trolofningen är vilkorlig och vilkoret inträffat, om detsamma är resolutivt, eller det är visst, att det icke mera kan inträffa, om vilkoret är suspensivt. c) I allmänhet sådana förändrade omständigheter, som an-tingen, om de inträffat före trolofningen, sannolikt skulle hafva förorsakat, att trolofningen icke ägt rum, eller åtminstone gifva skälig anledning, att förmoda, det äktenskapet icke kan blifva lyckligt. Hit hör om en-dera efter fästningen råkat i en smittosam eller obotlig sjukdom, eller blifvit mycket vanskapad, eller börjat att föra ett elakt lefverne t. ex. förfallit till dryckenskap, spel eller slöseri, eller ändrat Religion, om fästevinnan blifvit af en annan våldtagen o. s. v. 4: 2, 3, 5 GB. I sådana fall är det i synnerhet uppenbart, att alla de skäl, som äro tillräckliga till äktenskapsskilnads vinnande, ännu mera måste anses tillräckliga för vin-nande af skilnad i trolofning. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. Jfr *Nehrman* Loc. cit. d) Efter trolof-ningen uppkomna äktenskapshinder, de må vara abso-luta eller relativa t. ex. svägerlag af den beskaffenhe-ten, att de icke med hvarandra få bygga äktenskap (*Affinitas superveniens*). e) Om fästehjonen öfverens-komma, att skiljas, så vida de icke häfdat hvarandra 4: 4 GB., emedan i sådant fall ett äktenskap dem

emellan äger rum, 5: 9 GB., hvilket följaktligen icke kan upplösas utom i de fall, då annars äktenskaps-skilnad enligt lag är tillåten. Se Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. För öfrigt synes en sådan öfverenskommelse om skilnad i trolofning kunna ske antingen uttryckeligen eller tacite, t. ex. sålunda, att den ene återsänder fästningagåfvorna och fästningaringen och den andre mottager dem och låter dervid bero. Giftomännens samtycke är icke nödigt, såsom *Tengvall* (Anmärkningar till Giftermålsbalken sid. 42 §. 5) synes antaga, och fastän 4: 4 GB. innehåller, att öfverenskommelsen skall gifvas Domcapitlet tillkänna, så har dock detta stadgande nästan helt och hållet kommit ur bruk. Deremot är det ännu brukligt, att om en domstol dömer till skilnad i trolofning, parterna hänvisas till Domcapitlet, som meddelar skiljobref. — Sedan nu trolofningen på något af förutnämnde sätt upphört, så äro följderna deraf hufvudsakligen följande: 1) om trolofning upphört genom enderas död, eller derigenom, att endera ingått äktenskap med en annan, eller genom fästningaskilnad, så är ingenting, som hindrar, att i sistnämnda fallet båda och i de båda förstnämnda fallen den ledige kan ingå ny trolofning eller äktenskap. 2) Med hänseende till fästningagåfvorna skiljer lagen mellan följande fall: a) om trolofning upplöses genom enderas död, så kommer det derpå an, om det är fästegvinnan eller fästemannen, som dör. I förra fallet återgifver han hvad han fått och återtager hvad han gifvit. I sednare fallet åter får fästegvinnan såsom souvenir behålla hvad hon erhållit i lösören. Men har hon erhållit penningar, så måste hon återbetala dem; hvaremot hon är berättigad, att återtaga sina gåfvor. 5: 3 GB. b) Upphör åter trolofningen derigenom, att de trolofvade gifta sig med hvarandra, så blifva de å ömse sidor gifna fästningagåfvorna bådås gemensamma

egendom, ehuru ingenting hindrar, att om endera sedan dör, den efterlevande kan, såsom fördel, behålla sina fästningagåfvor, så vida icke deras värde öfverstiger det i lagen bestämda maximum. 10. 17: 4 GB. c) Sker fästningaskilnad genom enderas vållande, så måste han återgifva hvad han fått, hvaremot den oskyldiga behåller de gåfvor, som han gifvit. 5: 6 GB. Äro åter båda mer eller mindre vållande, så tillfalla alla gåfvorna de fattiga i den församling, der fästningen skett. 3: 7 GB. d) Upplöses slutligen trolofningen genom inbördes öfverenskommelse, så står det paciscenterna fritt, att äfven öfverenskomma om gåfvorna, så som de för godt finna. Hafva de åter derom ingenting bestämt, så ligger det i sakens natur, att båda återgifva hvad de fått, och återtaga hvad de gifvit. 3) Är vite af endera utfäst och trolofningen sedan genom hans vållande upplöses, så säger det sig sjelf, att detta måste till den andra utbetalas.

§. 371.

b') Lysning.

Innan äktenskap äger rum bör regulariter äfven *lysning* hafva föregått. Ändamålet dermed är dels 1) att emedan äktenskapet är ett *rättsinstitut*, som på så mångfaldigt sätt kan inverka på tredje mans rätt, så bör det äfven hafva vederbörlig *publicitet*, i synnerhet på det att sådana personer, som kunna, till följe af äldre trolofning hafva anspråk på någon af dem, som vilja ingå äktenskap, må kunna göra jaf deremot. I detta hänseendet har lysning stor likhet med *proclama* i concurs och *upbud*. (Tyskarna kalla den till och

med *aufgebot*). 2) Som äktenskapet äfven är ett så viktigt *kyrkligt institut*, så anses det böra för församlingen kungöras, på det att det må beledsagas af dess *förbön*. Ehuru det icke är i lag föreskrifvet, att lysningen skall ske *någon viss tid* före äktenskapets ingående, så är det likväl vanligt, att den sker *kort före* vigseln. Enligt 7: 2 GB. bör den ske å "*tre Söndagar*" d. v. s. tre efter hvarannan följande Söndagar, "*tre Söndagar å slag*," såsom det heter i Kyrkolagen 15: 18 hvilket stadgande återigen är hämtadt ur Tridentinska mötets Beslut, Sess. 24 de Reform. Cap. 4, hvarest det heter, att lysningen borde ske "*tribus continuis festivis diebus*." Ändamålet härmed är, att det skall blifva en vecka mellan hvarje lysning, så att den, som vill göra jäf mot äktenskapet, må dertill hafva tillräckligt rådrum. Lysningen afkunnas från predikstolen i den församling, der Bruden *tages*, d. v. s. der hon har sitt *rätta hemvist*, jfr Kongl. Förordn. d. 24 Nov. 1794, likasom andra kungörelser efter slutad gudstjenst, och i städerna, der flere gudstjenster hvarje Söndag hållas, bör den alltid ske efter *Högmässans slut* "*inter missarum solennia*" såsom det heter i Tridentinska mötets Beslut, Loc. cit. — Något visst formulär, som behöfver följas, är väl icke nu såsom förr föreskrifvet, men det ligger dock i sakens natur, att de blifvande makarnas namn och titel böra nämnas, med tillkännagifvande om lysningen sker för första, andra eller tredje gången. Slutligen beledsagas den vanligtvis af en kort bön för deras lycka och välsignelse. Jfr Kyrkol. 15: 18. Är qvinnan förut lägrad, så får dock detta icke på något sätt uti lysningen tillkännagifvas. Kongl. Br. d. 17 Oct. 1778 mom. 4. — Innan lysningen sker bör dock Kyrkoherden i församlingen, så vidt möjligt är, undersöka om några laga hinder för äktenskapets ingående finnas. Kan då icke

den, som vill ingå äktenskap, antingen med skriftliga documenter, t. ex. prestbetyg, eller trovärdiga mäns vitnesbörd, Kyrkolagen 15: 49, styrka sin hinderlöshet, så kommer det först och främst derpå an, om han är inländsk, eller en hit inkommen utländning. I förra fallet bör kungörelse om det tilltänkta äktenskapet införas i officiella tidningen, med tillkännagifvande af Prestens namn och adress, samt den tid, inom hvilken den, som vill göra jäf mot äktenskapet, bör det samma hos honom anmäla, hvilken tid är olika om den person, som icke kan styrka sin hinderlöshet, vistats utrikes, eller icke, nemligen i förra fallet ett år från kungörelsens införande och i sednare fallet tre till sex månader från samma tid, allt efter som han vistats inom Riket på längre eller kortare afstånd från det ställe, der lysningen skall ske. Kongl. Br. d. 26 Oct. 1791. — Är åter personen en hit inkommen utländning, så kommer det vidare derpå an, om han eller hon i tvenne år sig här i Riket uppehållit, eller icke. I förra fallet sker kungörelse på samma sätt, som förut är nämndt, och tiden för jäfs anförande är då alltid ett år från den dag, då kungörelsen blifvit i officiella tidningen införd. I sednare fallet åter får ingen lysning ske, om icke hinderlöshet kan med laga bevis styrkas. Kongl. Br. d. 12 Dec. 1798. Har nu Presten vid anställd undersökning funnit, att intet hinder mot det tilltänkta äktenskapet förefinnes, eller är den förutnämnda tiden till jäfs anförande förfluten, så kan han "*bevilja* lysning" Kongl. Br. d. 11 Dec. 1750, hvarefter den kan antingen af honom sjelf eller någon annan *verkställas*, äfven om denne icke är Prest. Deremot följer deraf, att en sådan undersökning bör föregå lysningens beviljande, att densamma icke kan *beviljas* Enkling eller Enka af en Prest, som sjelf förrättat bouppteckningen eller afvitringen, emedan han då skulle

”pröfva och skärskåda hvad han sjelf gjort” Kongl. Br. d. 11 Dec. 1750; deremot synes ingenting hindra, att han verkställer lysningen, när en annan beviljat densamma. Vägrar Presten lysning, så kan klagan deröfver anföras i Domcapitlet, som deröfver meddelar utslag, men om någon dermed är missnöjd, böra besvär deröfver anföras icke hos Hofrätten, utan directe hos Kongl. Maj:t. Se Förord. om Rättegång i Domcapitlet d. 11 Febr. 1687 §. 24. Jfr Juridiskt Arkif af *Schmidt* 19:de Bandets 1:sta Häfte sid. 155 och 22:dra Bandets 3:dje Häfte sid. 515. — Från hvad som ofvan är nämnt om lysning till äktenskap gifvas dock åtskilliga undantag. Dit hör, 1) att ingen lysning föregår ofullkomligt äktenskap. 2) För militäre, civile och ecclesiastike tjenstemän vid värfvade Regementer lysas af Regementspresten, fastän bruden har sitt hemvist inom en annan församling. Kongl. Br. d. 17 April 1760. Kongl. Resol. d. 5 Maj 1801. 3) I vissa fall är det tillåtet, att lysning sker allenast en gång, nemligen: om fästemannen är anställd vid krigsmakten, och uppbrott sker mot fienden. 7: 2 GB. 4) Om fästemannen för annat rikets ärende utskickad varder. *ibid.* 5) Om fästemannen eller fästeqvinnan ligger på *sotesäng*. KyrkoL. 15: 18. Hvad dermed förstås, kunde dock i fråga sättas. Vanligen antager man, att dermed menas, det endera ligger på sitt yttersta, hvarföre också *Tengvall* (Anmärkningar till Giftermålsbalken sid. 58), är af den tankan, att bevis att någon å sotesäng ligger svårligen lära åstadkommas. Men egentligen ligger icke en sådan mening i orden. *Sot* betyder sjukdom och ”att ligga på sotesäng” betyder således egentligen intet annat, än att vara sängliggande sjuk. Emedertid synes den antagna tolkningen bekräftas deraf, att äfven utomlands på flere ställen frikallelse från lysning äger rum när en af fästebjopen är i ”dödsfara.” Se

t. ex. *Falck*. Handbuch des Schlesvig-Holsteinischen Privatrechts. 4:ter Band pag. 385. *Bornemann*. Systematische Darstellung des Preussischen Civilrechts. 5:ter Band pag. 65. Österrikiska Civil-lagen §. 86. I jemnbredd med detta fall sätta äfven en del utländska lagar det, då fästepvinnan är nära att komma på barnsäng; se *Falck* Loc. cit., men som undantag äro strictissimi juris torde det vara ganska tvifvelaktigt, om detta får anses gälla äfven hos oss. Då sålunda lysningen får ske allenast en gång, är det likgiltigt om den sker å en Söndag eller annan helgedag, men det är då nödvändigt, att det tydligen tillkännagifves, att icke flere lysningar komma att äga rum, på det att ingen må tro sig hafva längre tid till jäfs anförande, än lagen i detta fall medgifver. Kyrkolagen 15: 18 uttrycker detta tydligare än 7: 2 GB. sålunda, att der säges, att *alla tre lysningarne* må ske på en gång. I denna händelse får icke vigsel ske förr än två dagar efter lysningen 7: 2 GB., emedan den, som vill göra jäf mot äktenskapet, dertill bör hafva rådrum. Här af följer, att detsamma icke gäller när lysningen skett tre gånger. I sådant fall är ingenting, som hindrar, att vigseln sker strax efter tredje lysningen. 4) Är det så, att af dem, som skola ingå äktenskap, den ena bekänner sig till Lutherska läran, men den andra tillhör annan christen trosbekännelse, så skall lysning *afkunnas* så väl uti kyrkan inom den församling, qvinnan tillhör, som inom den, till hvilken mannen hör, men lysningen bör alltid *utfärdas* (= *beviljas*) af den Lutherske Presten, hvilken derföre äfven ansvarar för dess laglighet. Kongl. Kung. d. 19 Jan. 1847. — Om nu under lysningstiden jäf göres mot äktenskapet kan det i fråga sättas, huruvida lysningen derföre behöfver afstadna, eller icke? Den förra meningen sy-

nes vara den allmännast i praxis antagna, (se t. ex. Backmans Lagsamling 1:sta häftet sid. 39) hvarföre man också i dagligt tal säger, att den, som gör jäf mot äktenskap, förbjuder lysningen. *Tengvall* (Anmärkningar till Giftermålsbalken sid. 39) är äfven af den tankan, att det är "säkrast, att låta lysningen stadna, emedan Presten är skyldig, att på begäran meddela bevis om *oklandrad* lysning." Häremot torde dock icke obetydliga invändningar kunna göras: 1) att lagen i 7: 3 GB. endast talar om jäf mot *äktenskap*, men alldeles icke om jäf mot lysning. 2) Att äfven i Kyrkolagen 15: 26 talas endast om "qvarstad å *vigningen*." 3) Analögien af hvad som är stadgadt om uppbud i 5: 3 JB. 4) Att lysningens fortsättande icke kan medföra någon skada, utan snarare gagn, emedan derigenom till äfventyrs någon annan, som har ännu bättre rätt, än den, som först gjort jäf, kan erhålla kunskap om det tilltänkta äktenskapet. 5) Att äfven i andra Protestantiska länder sådant jäf icke anses såsom något skäl, hvarföre lysningen behöfver afstadna. Se t. ex. *Falck*. Handbuch des Schleswig-Holsteinischen Privatrechts 4:ter Band pag. 383). 3) Att det af *Tengvall* anförda motskäl ingenting bevisar, ty om också Presten, som lyst, är skyldig, att meddela lysningsattest, så följer icke deraf, att denna bör innehålla en osanning, utan bör han, om sådan gifves, deri nämna, att jäf mot äktenskapet blifvit gjordt. — Äfven den frågan är af mycken vigt, huruvida ett äktenskap, som blifvit ingånget utan föregången så beskaffad lysning, som ofvan är nämndt, är ogildt, eller icke? *Nehrman* (Föreläsningar öfver Giftermålsbalken sid. 109) säger, att detta beror af omständigheterna; men rättare torde det vara att äktenskapet alldrig för denna orsaken allenast är ogildt.

7: 2 GB. talar i detta fall endast om straff för Presten som viger, men säger icke, att äktenskapet är ogildt, och att äfven i andra Protestantiska länder äktenskapet icke derföre anses ogildt bevitnas af *Böhmer*. (Jus Ecclesiasticum Protestantium. Tom. 3 pag. 1284). Jfr *Bornemann*. Systematische Darstellung des Preussischen Civilrechts 5:ter Band pag. 61. Likadant är förhållandet äfven i Frankrike (Code Civil art. 162 och 192). I Österrike har man i detta hänseendet försökt, att gå en medelväg. Se Österrikska Civil-lagen §. 74 och *v. Zeillers* Commentarius dertill. — Slutligen bör det nämnas, att om lysning skett, men de trolofvade sedan blifvit skiljda, så bör, om de åter trolofva sig med hvarandra, innan äktenskapet ingås, ny lysning äga rum. Kongl. Br. d. 8 Mars 1797. Detsamma gäller äfven om skiljda makar, som återigen vilja förnya sitt äktenskap. Kongl. Kung. d. 21 Mars 1835.

§. 572.

c) Äktenskapets verkliga ingående.

Lagerbring. De Hierologia in Nuptiis solenni. Lund 1753.

Schlyter. Om vigsel, såsom villkor för lagligt äktenskap. (Juridiska Afhandlingar sid. 152.)

Så väl hos oss som de flesta andra christna nationer är det från äldre tider tillbaka brukligt, att äktenskapet ingås med vissa föreskrifna religieusa ceremonier, hvarigenom det stadfästes och likasom *helgas* och hvilka derföre kallas *vigsel*. Det formulär, som nu dervid begagnas, finnes i Kyrkohandboken intaget. Som icke den ringaste afvikelse derifrån får

ske, Kyrko-lagen 1: 7. 15: 24, kunna vi deraf angående detta aftal draga följande slutsatser: 1) att båda makarna måste vid äktenskapets ingående vara *personligen tillstädes*, så att detta aftal icke såsom andra kan slutas genom fullmäktig. 2) Att det *aldrig* kan vara *vilkorligt*. Dessutom är uttryckeligen stadgadt, (2: 12 GB.) att vigseln icke får förrättas af någon annan än en Prest. Deremot är det icke lika nödvändigt, att vigseln skall förrättas af samma Prest, som beviljat eller förrättat lysningen, Kongl. Br. d. 15 Sept. 1775; men om vigseln skall förrättas af en annan Prest, så bör han dessförinnan vara försedd med lysningsattest af den Prest, som beviljat lysningen, hvilken bör innehålla, att intet jäf mot äktenskapet blifvit gjordt, *ibid.* och i de fall, då undantagsvis lysningen får ske i annan församling, än der bruden tages, bör äfven den Prest, som förrättat lysningen, innan vigsel får ske, vara försedd med bevis af Presten i förutnämnde församling, att lysningen der blifvit kungjord, och att intet hinder mot äktenskapet å kvinnans sida förefinnes. Kongl. Br. d. 17 April 1760. Är endera af dem, som skola ingå äktenskap, af annan religion än den Lutherska, så är ingenting, som hindrar, att utom den vigsel, som förrättas med de hos oss brukliga ceremonier, vid ett annat tillfälle vigsel sker med de ceremonier, som äro brukliga, då personer af den andra makans religion ingå äktenskap, Kongl. Kung. d. 24 Jan. 1781. Äro båda af främmande religion, så är äfvenledes ingenting, som hindrar, att vigseln kan förrättas af deras Prest och med deras ceremonier. *ibid.* Men den kan också förrättas af Luthersk Prest, om han frivilligt derom anmodas. *ibid.* — Att vigseln förrättas i *kyrkan* är visserligen ofta brukligt, men dock icke, såsom på många andra ställen, nödvändigt, så att ingen Kongl. dispens er-

fordras för att få förrätta vigslen annorstädes. Till och med om vigslen förrättats *utomlands*, så är den icke derföre ogild, så vida icke detta skett derföre, att densamma inom Riket icke lagligen kunnat ske; men äfven i sådant fall kommer det såsom annars derpå an, om äktenskapshindret är ett impedimentum *impediens* eller *dirimens*; likväl äro i båda händelserna de personer, som begagnat en sådan utväg, straff underkastade. Kongl. Br. d. 22 Maj 1760. — Sedan vigslen sålunda skett, är det äfven af största vigt, att *anteckning i kyrkoboken* derom sker, på det att icke bevis må saknas om ett aftal, hvaraf så många och så viktiga rättigheter bero. Kyrkol. 24: 8 mom. 9. På det att detta viktiga ändamål så mycket säkrare må vinnas, är det föreskrifvet icke allenast att den Prest, som förrättat vigslen, genast derefter skall hos Kyrkoherden i den församling, der vigslen skett, uppgifva de sammanvigda personernas namn och stånd, utan äfven, att om lysningen icke skett der, utan i en annan församling, skall han antingen genast efter vigslen, om den skett i Stockholm, eller, om vigslen skett på landet, inom sex veckor derefter, hos Kyrkoherden i den församling, der lysningen skett, anmäla hvad dag uppå lysningsattesten vigsel blifvit förrättad, eller ock inom samma tid ingifva skriftelig berättelse derom till det Consistorium, hvarunder han sjelf lyder, som sedermera genom det Consistorium, derunder lysningsstället hörer, gifver sådant Kyrkoherden derstädes tillkänna, att han må kunna derom göra anteckning i kyrkoboken. Kongl. Br. d. 15 Sept. 1775. — Att likväl vigsel, ehuru visserligen det vanligaste, dock icke är det enda sätt, hvarigenom äktenskap kan uppkomma, och att ett *ofullkomligt* äktenskap äfven sålunda kan äga rum, att

en fästeman häfdar sin fästepvinna, eller derigenom, att fästehjon och personer som lägrat hvarandra under äktenskapslöfte, af Domaren eller Konungen förklarar för äkta makar, är redan i det föregående nämndt. (Jfr §. 360.)

Andra Kapitlet.

Äktenskapets verkningar och påföljder.

Hernbergh. De Effectibus ex legitimo matrimonio derivandis. Ups.
1780—85.

§. 373.

Inledning.

Med äktenskapets verkningar och påföljder förstår jag här de rättsförhållanden, som genom äktenskapet uppkomma makarna emellan. Visserligen uppkomma genom äktenskapet också rättsförhållanden mellan makarna och andra personer, i synnerhet barnen och tjänstefolket, men dessa förhållanden stå dock icke i ett så väsendtligt samband med äktenskapet, att det icke äfven kan vara möjligt, både att sådana förhållanden icke genom äktenskapet uppkomma, och att sådana förhållanden äga rum, utan något föregående äktenskap; hvarföre jag har ansett lämpligast, att särskildt afhandla och beskrifva dem. (Jfr §. 37). Naturligtvis afser jag i första rummet de rättsförhållanden, som härröra af ett fullkomligt äktenskap; likväl skall jag icke försumma, att anmärka, huruvida det, som om dessa är sagdt, äfven låter tillämpa sig på ofullkomligt äktenskap. Dessa rättsförhållanden kunna hänföras till tvenne hufvudclasser: *personliga* och *förmögenhetsförhållanden*. De förra, åtminstone de viktigaste af dem, äro dock mera af moralisk än rent juri-

disk natur. De äro derföre af en så delikat och ömtålig beskaffenhet, att de med yttersta varsamhet måste vidröras, och just häri har, om jag icke mycket be- drager mig, vår Lag ett stort företräde framför de flesta andra, äfven nyaste, Europeiska Lagar. I stället nemligen, att dessa genom stela rättsreglor, som icke sällan vitna om en nog stor råhet i tänkesätten, försökt, att regulera dessa förhållanden, har i stället vår Lagstiftare antingen visligen kastat en slöja öfver de delicataste af dessa förhållanden, eller rätteligen hänvisat dem till själasörjarens jurisdiction; ett förfarande, som onekeligen vitnar om stor lagstiftande klokhet. Det förhåller sig nemligen med denna, i hänseende till dessa förhållanden, ungefärligen på samma sätt, som det, enligt en berömd författare, förhåller sig med mästerskap i stil, att den nemligen röjer sig mindre genom det, som är sagdt, än genom det, som är förtegadt. För öfrigt kunna makarnas personliga rättigheter mot hvarandra hänföras till tre classer: sådana, som äro ömsesidiga d. v. s. tillkomma både mannen och hustrun; sådana, som särskildt tillhöra mannen; och sådana, som särskildt tillhöra hustrun. Dessa skall jag nu hvar för sig närmare beskrifva.

§. 574.

Personliga Rättsförhållanden.

a) Ömsesidiga rättigheter och skyldigheter.

Här bör jag väl i första rummet nämna den så kallade äktenskapspligten, (*Debitum conjugale*) emedan den just *företrädesvis* så kallas. Härvid kan jag icke underlåta att anmärka, det man både i äldre och ny-

are lagar och i de rättslärda's skrifter finner föreställningar om denna *så kallade* pligt, som vitna om mer eller mindre råhet i tänkesätten. Canoniska Lagen (c 5 C 35 qv. 5) går till och med så långt, att den tillerkänner båda makarna en ömsesidig *tvångsrätt* i detta hänseende. Detta har man väl i sednare tider funnit vara orimligt, (se t. ex. v. Zeiller. Commentar till Österrikiska Civil-lagen 1:sta Band. sid. 247.) men man finner dock denna *så kallade* pligt och en förment deremot svarande *rättighet* äfven i nyare lagar *uttryckeligen* nämnd, och till och med den berömde *Örsted* (Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed 2:et Bind Förste Stycke sid. 188) är af den tankan, att "det är alldeles intet tvifvel om, att makar *efter äktenskapets natur*, hafva en *positiv* ömsesidig *rätt*, att fordra den så kallade äktenskapspligtens uppfyllande," fastän han medgifver, att den icke kan *directe* göras gällande vid domstolarna. Äfven denna åsigt af saken och att ens en sådan *rättighet* nämnes, synes mig innefatta en viss råhet, och att således föreställningen härom behöfver att än mera luftras. Om jag icke mycket bedrager mig är den rätta och äfven med vår lags anda öfverensstämmande åsigten följande. Om äktenskapet är, hvad det bör vara, d. v. s. om makarna till hvarandra hysa inbördes kärlek, så *behöfves alldeles icke* en sådan *rättighet*. Om åter det, som man förmenar vara föremål för en sådan *rättighet*, af den ene fordras, och af den andre nekas, så kan orsaken dertill icke vara någon annan än bristande kärlek, eller som lagen kallar det "*osämja*," (14 Cap. GB. rubr.) men det är då likaså väl möjligt, att felet kan vara hos den, som *fordrar*, som hos den, som *nekar*, ty det är ganska sannt, som en af våra skalder säger, "offer fordrar icke kärleken. Den offret är" men i hvad fall som helst, åligger det makarnas själasörjare,

att, när han erhåller förtroende af den mellan makarna rådande "osämja," förmana dem till christlig kärlek, och om hans förmaningar icke hjälpa, så kunna de i samma ändamål inkallas till Domcapitlet, och der erhålla föreställningar. 14: 1 GB. 16: 11 Kyrko-lagen. Vinnes icke heller dermed det åsyftade ändamålet, så försökes, att genom böter, och slutligen genom skilnad till säng och säte förmå dem, att afstå från sin "osämja" ibid. Men att någon sådan *rättighet*, som utländska lagar och Jurister antaga, skulle få vid Svensk domstol *ens nämnas*, vore en uppenbar skandal. Vår lag *erkänner icke* någon sådan rättighet, och den *behöfves*, såsom förut är nämndt, *icke heller*, om förhållandet makarne emellan är som det bör vara, och är det icke sådant, så kommer det endast derpå an, att, om möjligt är, *å nyo* åstadkomma ett sådant förhållande dem emellan. Är åter detta icke möjligt, så kan och bör skilnad i äktenskapet äga rum. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. Jfr för öfrigt om den så kallade äktenskapspligten hvad den Heliga Skrift (1 Cor. 7: 3—6) derom innehåller. En annan utan tvivel mera verklig personlig rättighet är 2) Rättigheten att af hvarandra fordra *äktenskaplig trohet*, i detta ordets egentliga betydelse, d. v. s. att ingen af makarna får hafva köttsligt umgänge med någon annan. Denna rättighet är så väsendtlig, att om endera i detta hänseendet åsidosätter sin pligt, så anses han derigenom på sätt och vis hafva *de facto* upplöst äktenskapet, hvilket, om den andre fordrar det, äfven formligen och *lagligen* upplöses, hvarföre man plägar kalla hor och tvegifte *äktenskapsbrott*. 3) Rättigheten att af hvarandra fordra ett *anständigt och christligt bemötande*, hvartill äfven hör, att de skola vara hvarandra till hjälp och bistånd i alla lifvets förhållanden. Äfven denna rättighet, och den deremot svarande pligt, är

dock ofta af en mera moralisk än egentligen juridisk natur. Hvad som i särskildta fall kan anses vara tillbörligt, eller icke, beror så mycket på makarnas stånd, afsigten, allmänna opinionen angående hvad som är passande eller icke. Ofta kan derföre, om endera i detta hänseendet förgår sig mot den andre, endast en varning och förmaning af själasörjaren behövas. Endast om dermed intet uträttas, eller förolämpningen är af en gröfre art, är den äfven underkastad borgerligt straff. 14: 5 GB. 56: 1 MB. 4) *Cohabitationsrätten*, 12: 5 GB. är äfven en ömsesidig, ett fullkomligt äktenskap åtföljande rättighet, som icke mindre tillkommer den ena maken, än den andra, ehuru den är något olika för mannen och för hustrun. Mannen är nemligen i allmänhet berättigad, att efter behag välja sitt hemvist och kan fordra, att hustrun der bor hos honom. arg. 10: 1 RB. (Jfr §. 36). Deremot får mannen icke neka hustrun att bo hos sig. 14: 2 GB. I intetdera hänseendet äger dock enligt vår lag någon egentlig tvångsrätt rum. Om derföre mannen icke vill tillåta hustrun att bo hos sig, eller hon icke vill bo hos honom, så är detta ett bevis på "osämja" dem emellan, hvarföre de medel böra användas, som 16: 11 Kyrko-lagen och 14: 4 GB. föreskrifva. Men är det icke möjligt, att sålunda återbringa dem till sämja, så har lagstiftaren ansett det vara bättre, att de skiljas, Kongl. Förordn. d. 27 April 1810, än att personer, som till hvarandra hysa hat och bitterhet, skulle tvingas, att lefva tillsamman. Ännu mindre kan det således förmenas makarna att, om de så finna för godt, öfverenskomma att lefva hvar för sig. Likväl har en sådan öfverenskommelse, strängt taget, icke någon juridisk verkan, och gäller icke längre, än *båda* makarne låta sig dermed nöja. Det samma gäller äfven i allmänhet om öfverenskommelser makarna emellan

om andra deras rent personliga rättsförhållanden. Att sådana öfverenskommelser icke kunna äga någon juridisk giltighet, när de äro stridande mot äktenskapets ändamål och väsende säger sig sjelf. För öfrigt är icke heller den förutnämnda rättigheten utan sina undantag. Att makarna icke ens få bo tillsamman, när de äro dömda till skilnad till säng och säte, säger sig sjelf. Men dessutom är, om den ena maken är dömd till landsflykt, den andra åtminstone icke juridiskt förbunden, att följa henne, hvilket man kan sluta deraf, att äktenskapsskilnad för denna orsak tillåtes. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. Det samma gäller om endera är dömd till fästningsstraff antingen på lifstid, eller på vissa år. *ibid.* — Af denna makarnas skyldighet att bo tillsamman, följer äfven att endera icke får egenvilligt, d. v. s. utan giltiga skäl, och i afsigt att öfvergifva den andra, resa bort, antingen då resan sker utrikes, 15: 4 GB., eller den bortreste håller sig i landet uppe. 14: 2 GB. Ja till och med temporärt aflägsnande i lofliga ärender, när det fortfar allt för länge, är icke ovillkorligen tillåtet. 15: 6 GB. Slutligen 5) åligger äfven makarna en ömsesidig *skyldighet*, att efter förmåga *bidraga till hvarandras underhåll*. Visserligen är detta en skyldighet, som i första rummet åligger mannen. 15: 1 GB. Men att äfven hustrun, efter sin förmåga, måste, när så nödigt är, bidraga till mannens underhåll, följer af den båda makarna åliggande skyldighet, att vara hvarandra till hjälp och bistånd, jfr 15: 2 GB. och denna underhållsskyldighet upphör till och med icke alltid genom äktenskapsskilnad. Se Kongl. Förordn. d. 27 April 1810.

b) Mannens särskilda rättigheter.

- Ihre.* De Fundamento potestatis maritalis. Ups. 1743.
Nelander. De Imperio maritali. Lund 1768.
Schlyter. Om mannens valde öfver hustrun, i afseende på hennes person. (Juridiska Afhandlingar 1:sta häftet sid. 169.)

Mannens särskilda rättigheter äro hufvudsakligen följande tvenne, nemligen: 1) *Mannens husbondevälde.* Han är nemligen familjens hufvud, styresman och ledare af dess angelägenheter. Men nu förhåller det sig med denna styrelse på samma sätt, som med hvar och en annan. Om den skall vara god, så måste deri finnas enhet och planmässighet. Detta vore åter icke möjligt, om hustruns vilja skulle gälla lika mycket som mannens. I de fall derföre, då mannens och hustruns vilja icke öfverensstämma, är det alltid han, som deciderar. Visserligen har en förståndig, och thy värr ofta äfven en oförståndig, hustru mångfaldiga medel, att inverka på mannens vilja, och i det hänseendet är i de flesta fall hennes magt så stor, som den någonsin behöfver vara; men kan hon med vänlighet och öfvertalande intet uträtta, så bör och måste hon foga sig efter mannens vilja. Är hon motspänstig, ligger det till och med i sakens natur, att mannen till en viss grad måste hafva rätt, att sjelf med egen magt ställa sina beslut i verket. Ville den lagstiftande eller domaremagten alltför bestälsamt intränga i den husliga kretsen, så skulle säkerligen deraf förorsakas mera ondt än godt. Endast om mannen öfverskrider de naturliga gränserna för sitt husbondevälde, då, men också först då, är han underkastad statens för sådana öfverträdelse gifna strafflagar. 2) *Mannens målsmansrätt för Hustrun.* Hustrun är af sin ställning i samhället för-

hindrad, att förvärfva den erfarenhet i borgerliga ärenden, att hon skulle kunna själf föra sin talan vid en domstol. Dessutom vore det i flere andra hänseenden skadligt, att hon aflägsnades ifrån de husliga göromål, för hvilka hon är ämnad, och i stället inblandades i det borgerliga lifvets bestyr. Derföre stadgar Lagen, 9: 4 GB., att mannen är hustruns "rätte målsman" eller, som är det samma, att han, utan att dertill behöfva någon serskild fullmägt, "äger söka och svara för henne" d. v. s., att antingen någon rättegång å hennes vägnar skall anställas mot en annan, eller en annan anställer rättegång mot henne, så är det mannen, som för hennes talan. Denna regel är dock icke utan sina undantag och modificationer. Dit hör: a) att om hustrun anklagas för ett brott, mannen visserligen kan understödja henne i rättegången, men hon måste dock inställa sig för Rätta och personligen besvara de frågor, som Domaren på henne ställer. 15: 4 RB. b) Ligger det i sakens natur, att om man och hustru själfva komma i process med hvarandra, eller annars deras intressen äro i strid med hvarandra, så kan han icke vara hennes målsman. Derföre stadgar t. ex. Concurr-Lagen d. 12 Mars 1850 §. 107, att om mannen cederar bonis, så bör Rätten förordna en *god man* för hustrun, att henne biträda, om hon vill söka boskilnad; och fastän detsamma icke lika uttryckeligen är stadgådt i andra dylika fall, så är man dock utan tvifvel berättigad, att sluta af det, som i 20: 7 ÄB. om förmyndare stadgas, att hustrun äfven i andra dylika händelser kan fordra, att en *god man* till hennes biträde af Domaren förordnas, t. ex. om mannen utan hustruns samtycke förytttrat hennes fasta gods, och hon vill söka detsamma åter af den, till hvilken det är förytttradt. 11: 8 GB. Att i detta fall mannen icke kan vara hustruns målsman, följer deraf, att han själf

i sådant fall är skyldig, att i hemul stånda, hvarföre det vore mot hans intresse, att hustrun skulle vinna processen. Dessutom skulle han, om han i detta fall kunde vara hustruns målsman, såsom sådan vara kärande, men såsom hemulsman svarande i en och samma rättegång, hvilket icke låter sig göra. c) Att mannens målsmansrätt äfven hvilar, när man och hustru äro skiljda till säng och säte, synes man äfven med skäl kunna sluta deraf, att i sådant fall mannen icke i allmänhet kan anses hysa den välvilja för hustrun, som erfordras hos den, som det skall tillätas, att föra en annans talan. Jfr *Hernbergh*. Loc. cit. Part. I §. 5.

§. 376.

c) Hustruns särskilda rättigheter.

Thre. De officio maritali. Ups. 1755.

Hustruns personliga rättigheter bero hufvudsakligen af mannens, och stå med dem i det närmaste sammanhang. Således 1) följer hustrun mannens *stånd*. 9: 1 GB. Om han t. ex. är adelsman, så blir äfven hon af adeligt stånd, men är han ofrälse, så blir äfven hon det, om hon också förut var af adel. Derrföre antager äfven hustrun mannens tillnamn och har han någon titel eller rang, så blir äfven hustrun deraf delaktig. Kongl. Förordn. d. 24 Febr. 1695. Kongl. Förkl. d. 22 Febr. 1699. Lyder mannen med hänseende till sitt stånd eller embete under något forum privilegium, så kommer detta äfven hustrun till godo, 10: 1 RB. Till och med om mannen dör, eller hon blir skiljd vid honom, eller han genom brott förverkar sitt adelskap, så synes detta icke böra hafva inflytande på hustruns rätt. Arg. 11: 4 GB. Kongl.

Resol. d. 19 Febr. 1725. 2) Likasom mannen är berättigad, att vara hustruns målsman, så är äfven hon å sin sida berättigad, att fordra, det han verkligen skall beskydda och försvara henne för all den orätt, som någon annan kan henne tillfoga. 3) Likasom mannen regulariter är familjens hufvud och styresman, så synes, när han är frånvarande, eller af annan orsak icke kan sköta familjens angelägenheter, hustrun, när han icke annorlunda förordnat, på grund af ett *mandatum præsuntum*, träda i hans ställe och rätt, arg. 11: 6 GB., ja i vissa fall, såsom när mannen förlöper hustrun, eller genom hans vållande skilnad sker till säng och säte, kan till och med emot hans vilja husbondeväldet öfverflyttas på hustrun. arg. 13: 4. 15: 1 GB.

§. 377.

d) Tillämpning på ofullkomligt äktenskap.

Fråga vi nu, huruvida de ofvan nämnda rättigheterna äga rum äfven i ett ofullkomligt äktenskap, så bör utan tvifvel i de flesta fall denna fråga nekande besvaras. Således är det af 12: 5 GB. uppenbart, att i ett sådant äktenskap makarna icke få bo tillsammans. Häraf kan man äfven sluta, att äktenskapligt sängelag dem emellan anses såsom otidigt. Jfr 55: 5 MB. Att mannen i ett sådant äktenskap icke heller är sin hustrus målsman synes af 9: 1 GB., och är dessutom en följd af den "motvilja," som han supponeras mot henne hysa. 5: 9 GB. Häraf kan man utan tvifvel äfven sluta, att om någon vill anställa rättegång mot hustrun i ett "tvistemål, som thes person rörer," så bör hon icke såsom vanligt stämmas till mannens, utan till sitt eget forum domicilii. 10: 1 RB. Att något

mannens husbondevälde icke heller kan komma i fråga är äfven en följd deraf, att, såsom förut är nämnt, makarna icke få bo tillsammans, och häraf torde man väl äfven få draga den slutsatsen, att de icke äro juridiskt förpligtade, att bidraga till hvarandras underhåll, ehuru denna regel väl icke är utan sina undantag. Deremot äro de å ömse sidor förpligtade till äktenskaplig trohet, ehuru äktenskapsbrott, när makarna icke äro sammanvigde, icke straffas så strängt, som när detta är händelsen. 9: 2. 55: 2 MB. Huruvida hustrun i ett sådant äktenskap följer mannens stånd, antager hans namn, titel och rang, beror dels derpå, om äktenskapet är *civilt*, eller allenast *naturligt*, dels derpå, om i förra fallet det är hon eller mannen, som undandrager sig vigslen. I sednare fallet följer vår lag den grundsatsen, att hustrun icke bör blifva lidande genom mannens motvilja, utan erhåller alla de rättigheter och förmåner, som hon skulle hafva erhållit om han låtit viga sig vid henne, ehuru han å sin sida icke erhåller de äktenskapliga rättigheter, som vigsel medför. 3: 9, 10 GB. Kongl. Förordn. d. 5 April 1810. Är det åter kvinnan sjelf, som undandrager sig vigslen, eller är äktenskapet icke ett civilt äktenskap, så kan det icke heller medföra dessa civila påföljder.

§. 378.

Förmögenhetsförhållanden.

a) **Giftorätt i Bo. a^I) i allmänhet.**

Nehrman. De Communione Bonorum inter conjuges. Lund 1752.

Med *giftorätt* skulle väl egentligen förstås all den rätt eller alla de rättigheter, som makarne genom gif-

termålet erhålla, särdeles de, som uttryckeligen nämnas i den gamla giftermålsformeln. UplL. ÅB. 3: pr. Ll. GB. 5: pr. Jfr *Stjernhök*. En kort tractat om morgongåvor. Stockholm 1651 Cap. IV §. 10. men så vidsträckt betydelse har dock vanligtvis icke detta ord, utan dermed menas detsamma som *giftorätt i bo*. Med *bo* deremot förstås sådant gods, som tillhör flere personer gemensamt. *Giftorätt* eller *giftorätt i bo* betyder således den rätt, som makarne genom äktenskapet erhålla i hvarandras *gods*, d. v. s. icke blott i kroppsliga, utan äfven okroppsliga ting t. ex. fordringar, frälseränta, o. s. v. så vida detta gods är af den beskaffenheten, att det kan blifva gemensamt. Båda makarnas *förmögenhet* betraktas således såsom en gemensam massa, hvori båda erhålla rättigheter, utan att vidare i allmänhet någon skilnad göres emellan det, som förut tillhört den ene, eller den andra. Men fastän således giftorätten egentligen har afseende på boets *activa*, så ligger det dock i sakens natur, att i detta *bolag*, likasom i andra, bolagsmännen måste taga del "*så i ledt som ljust*" 15: 8 HB., så att äfven deras andel i gälden är af giftorätten beroende. 11: 3 GB. Men derom mera sedan. — Af hvad som nu är nämntt synes, att denna förmögenhetsgemenskap till sitt *omfång* kan vara antingen *allmän*, (*Communio bonorum universalis*) då intet gods är undantaget, hvori en sådan gemenskap icke äger rum, eller *partikulär*, (*Communio bonorum particularis*) då detta är händelsen. Med hänseende åter till den *rättsgrund*, hvarpå den stödjer sig, kan den vara antingen *legal*, då den grundar sig på lagens föreskrift, eller *conventionell*, då den blifvit bestämd genom före äktenskapet gjord öfverenskommelse (*äktenskapsförord*). — Regulariter *tagger den sin början* med vigseln 10: 4 GB., men undantagsvis kan giftorätt äfven uppkomma genom civilt

äktenskap. Denna skiljer sig dock från den förra derigenom, att den *icke* är *ömsesidig*. Den nemligen, som undandraget sig vigslen, erhåller ingen giftorätt, 3: 9. 10: 7 GB. Så länge äktenskapet sedan fortfar är giftorätten till sin verkan egentligen hvilande; men när detta genom döden eller äktenskapsskilnad upphör, så *upphör* äfven giftorätten, och den yttrar då sin verkan derigenom, att den tjenar som norm för bodelningen. Undantagsvis kan dock förmögenhetsgemenskapen äfven, åtminstone till en del, upphöra, oaktadt äktenskapet fortfar, derigenom, att endera maken söker och erhåller *boskilnad*, på det att dess egendom icke må komma att häfta för den andra makans gäld. Concurslagen d. 12 Mars 1850 Cap. 7. I detta fall är visserligen så mycket visst, att giftorätten måste upphöra i det gods, som blifvit makarna emellan deladt. Jfr ibid. §. 117; men deremot kunde det ifrågasättas, om icke det oaktadt Giftorätten fortfar i den ränta och afkomst, som hvarderas enskilda gods sedan gifver af sig? Af 14: 2 GB. skulle man kunna sluta, att denna fråga bör nekande besvaras. Det heter nemligen der, att för den ena makans gäld får icke räntan och inkomsten af den andres odaljord i betalning sökas mer än *en gång för alla*. Om nemligen den förras giftorätt, oaktadt boskilnaden, deri fortföre, så skulle man tycka, att det icke kunde förmenas dess creditorer, att derur söka sin betalning. Men deremot synes 118 §. Concurs-Lagen leda till ett motsatt resultat, ty der säges uttryckeligen, att om, sedan boskilnad (af mannen) söktes, någon egendom fallit hustrun till, så kan mannen deri erhålla giftorätt; och att detta verkligen är meningen bekräftas äfven af Lagutskottets vid 1850 års Riksdag utlåtande i 2:dra Bandet 1:sta häftet sid. 58, ty der säges med tydliga ord att "så länge mannen lefver och äktenskapet fortvarar, fortvarar ock

hans giftorätt, ehvad hustrun söker och vinner boskildnad, eller ej, derest ej giftorätten blifvit genom äktenskapsförord eller särskildt förordnande upphäffen eller inskränkt." De ofvan åberopade orden i 11: 2. GB. "*en gång för alla och ej flera*" synas hafva afseende derpå, att enligt Lagboken en gäldenär, som en gång vunnit afträdesförmån, icke var skyldig, att betala med hvad han sedan kunde erhålla (16: 2 HB.) eller, som det heter i Kongl. Förkl. d. 28 Maj 1687 membr. 2 §. 5, att "creditorerna kunna intet mera fordra af honom, sedan the honom allt thet i hans mackt stod, afprässat, emedan högste rätten *intet mera än en gång* i sådan händelse skäligen kan brukas;" men då detta nu, enligt vår gällande Conkurs-Lag §. 40, förhåller sig annorlunda, så kunde det mycket i fråga sättas, huruvida det nämnde stadgandet i 11: 2 GB. borde anses såsom ännu gällande. Som likväl dessa orden finnas intagna ännu i den sista redactionen af denna §., sådan den finnes i Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845, är man väl ändock tvungen. att anse det samma, som i 11: 2 GB. säges, såsom ännu gällande. Märkvärdigt är det dock, att hvarken *Holmbergson* i sin utredning af denna §. (Juridiska Skrifter sid. 99) eller någon annan observerat detta stadgandes förhållande till vår nu gällande Conkurs-Lag. I en dom af Götha Hof-Rätt d. 28 Juni 1839 (Juridiskt Arkif 15:de Bandets 1:sta häfte sid. 253 följ.) synes en mot 1850 års Lagutskotts mening stridande grundsats vara följd. Men man må härom tänka huru som helst; så mycket synes åtminstone vara visst, att i det, som makarna efter boskildnaden gemensamt förvärfva, äger, oakadt boskildnaden, giftorätt rum. Slutligen bör det här nämnas. att giftorätten också kan genom brott antingen alldeles eller till en del *förverkas*. Se 15: 1, 4, 5 GB. 6: 5 ÅB. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. — Denna

förmögenhetsgemenskap makarna emellan bör för öfrigt skiljas från den så kallade fortsatta förmögenhetsgemenskap, (*Communio bonorum prorogata*) som efter endera makans död kan äga rum emellan den efterlevande maken och den dödes arfvingar, antingen till följe deraf, att den döde genom testamente förordnat, att den efterlevande skall sitta i orubbadt bo, eller att den efterlevande och den dödes arfvingar derom öfverenskommit. 11: 1 ÄB. En sådan förmögenhetsgemenskap kan äga rum äfven med hänseende till sådant gods, hvori ingen giftorätt under äktenskapet existerat, och läran derom står med arfsrätten och i synnerhet läran om arfskifte i närmaste sammanhang.

§. 579.

b¹) Legal Giftorätt.

Olivecrona. Om Lagbestämd Giftorätt i Bo. Ups. 1851.

Ursprungligen har det sannolikt genom öfverenskommelse i hvarje särskildt fall blifvit bestämdt, i hvad egendom giftorätt skulle äga rum, och huru stor del hvardera maken skulle äga i boet; men det var naturligt, att det sålunda snart skulle bilda sig ett allmänt bruk, som i detta hänseende följdes, och detta bruk har sedan blifvit genom *skrifven lag* stadfästadt. Den nu härom gällande lag är 10: 2 GB. sådan den lyder i Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845, men det förstås af sig sjelf, att den icke får hafva retroactiv verkan (jfr §. 7), och således icke tillämpas på sådana äktenskap, som redan voro ingångna före densammas publication. Jfr Kongl. Kung. d. 6 Oct. 1848. Enligt denna lag äger numera giftorätt rum: 1) i all lös

egendom, antingen den består af kroppsliga eller okroppsliga ting, t. ex. fordringar, ränta, afrad och afkastning såväl af lösören som af fastigheter. Nu mera gäller om sådana penningar och lösören, som vid arfskifte blifvit satta i stället för arfvejord, alldeles detsamma som om andra penningar och lösören. arg. 17: 2 ÄB. sådan den lyder i Kongl. Förordn. d. 6 Febr. 1849. Beträffande sådana lösören, som äro tillbehör till fastigheter, så beror det naturligtvis derpå, om den fastighet, till hvilken de äro tillbehör, är communicabel eller icke, huruvida i dem någon giftorätt kan äga rum. Deremot är det utan tvifvel oriktigt, att anse sådana lösören, som blifvit gifna i hemföljd åt den ena maken, såsom dennas enskilda egendom, såvida icke hemföljden är gifven med sådant vilkor. Jfr dock Kongl. Maj:ts Dom d. 5 Sept. 1852 (i Juridiskt Arkif af *Schmidt* 4:de Bandets 1:sta häfte sid. 156). 2) Fast egendom i stad, eller å stadens mark. Angående stadsfastigheter, som blifvit satta i arfvejords ställe, gäller detsamma. som angående lösören är nämndt. 3) Fast egendom på landet, som under äktenskapet förvärfvas, hvartill äfven sådana kronohemman kunna hänföras, som under äktenskapet lösas till skatte. Kongl. Förordn. d. 19 Aug. 1802. Det samma gäller utan tvifvel om sådana okroppsliga ting, som anses lika med fastigheter på landet, t. ex. frälseränta, eller äro tillbehör till sådana, t. ex. jordbruksservituter o. s. v. Hvad frälseränta beträffar, kunde väl detta synas vara stridande mot Lagens ord, men man måste besinna, att det är stor skilnad mellan frälseränta d. v. s. den ständiga rättigheten till sådan, hvilken hör till fastigheternas class, och den *arlige* räntan, hvilken är af lösörenatur. — I allt sådant gods, som nu är nämndt, hafva numera båda makarna giftorätt *till hälften hvar-dera*. Deremot äger icke någon giftorätt rum: 1) i

arfvejord på landet, hvartill utan tvifvel äfven sådan jord på landet bör räknas, som af föräldrar gifves i hemföljd åt söner eller döttrar, emedan hemföljd i sjelfva verket icke är annat, än anticiperad arf. Jfr 16: 1 GB. 2) Sådan aflingjord på landet, som blifvit förvärfvad af endera maken före äktenskapet. 3) Sådant gods, det må vara löst eller fast, som genom gåfva eller testamente blifvit under äktenskapet till den ena maken gifvet med vilkor, att det honom eller henne enskildt tillhöra skall. Det samma gäller utan tvifvel 4) om gods af fideicommissnatur, det må vara löst eller fast, och utan afseende på, om det före eller under äktenskapet tillfallit endera maken. — Hurvida giftorätt äger rum i bördköpt jord, eller icke, är väl i 1845 års Förordning icke nämndt, men som den icke heller innehåller, att Kongl. Förkl. d. 25 Mars 1807 skall anses som upphäfvnen, så måste densamma ännu tjena till efterlefnad; till följe hvaraf det kommer derpå an, om jorden är *köpt i börd* eller *löst i börd*. (Jfr §. 49). I förra fallet anses den lika med aflingjord, hvarföre giftorätt deri äger rum, om den blifvit köpt under äktenskapet, såvida icke köpbrevet innehåller, att den blifvit såld *endast åt den skylda maken*, i hvilket fall detsamma gäller, som förut är nämndt om gåfva eller testamente under sådant vilkor. Men är den köpt före äktenskapet, så äger i alla fall ingen giftorätt deri rum. I sednare fallet åter anses den lika med arfvejord, hvarföre ingen giftorätt deri äger rum, antingen den blifvit löst före eller under äktenskapet.

c¹) **Conventionell Giftorätt.**

Calonius. De pactis antenuptialibus. Åbo 1781. Äfven öfversatt på Svenska. (Om äktenskapsförord af *Matthias Calonius*. Lund 1834).

Lagen om giftorätt är icke någon absolut, utan allenast en förmedlande lag. Deraf följer, att den kan genom förord *brytas*, eller att ändring deri kan ske genom *äktenskapsförord*, d. v. s. sådana *före äktenskapet* mellan vederbörande gjorda aftal, hvarigenom den lagbestämda giftorätten antingen ändras, eller upphäfves. Deraf, att alla sådana aftal måste ske *före äktenskapet*, 8: 1 GB. Kongl. Förordn. d. 15 Juli 1818, kunna ytterligare ganska viktiga slutsatser dragas. Deraf följer nemligen ingenting mindre, än att icke allenast gåfvor, som man och hustru under äktenskapet gifva hvarandra, äro ogiltiga, jfr *Nehrman* Loc. cit. pag. 21, utan att detsamma äfven gäller om andra dem emellan under äktenskapet slutade aftal. Ofta ligger detta så i sakens natur, att om man ville antaga, det ett sådant aftal vore giltigt, detsamma likväl skulle af sig sjelf förfalla. Antag t. ex. att mannen före äktenskapet ägt ett hus i staden, hvilket han under äktenskapet gifver till sin hustru. Då äger hustrun förr än gåfvan sker hälften af detta hus, och mer erhåller hon icke heller efter gåfvan, så att gåfvan medför alldeles ingen verkan. Likadant blir förhållandet om mannen t. ex. säljer huset till henne för 3000 R:dr. Då äger hon äfven före köpet hälften af huset, och mannen hälften af penningarna, och annorlunda blir förhållandet icke heller efter köpet. Men äfven om aftalet icke sålunda upplöser sig sjelf till ett intet, så måste det ändock anses ogiltigt, enär det

förorsakar en ändring i giftorätten, som allenast får ske genom ett före äktenskapet gjordt aftal; t. ex. om mannen gifver eller säljer till hustrun ett hemman på landet, som han ägt före äktenskapet. Följden deraf blir nemligen den, att giftorätt i detta hemman, tvärt- emot lagens stadgande, och utan att något förord derom skett, kommer att äga rum, hvilket ofta kan lända till creditorers förfång. — Dessa äktenskapsförord kunna, om mannen är myndig och qvinnan Enka, slutas af de blifvande makarna sjelfva, men måste å en omyndig ynglings vägnar upprättas af hans förmyndare och å qvinnans vägnar af hennes giftoman; en regel, som icke ens då lider ett undantag, om qvinnan är af Konungen myndig förklarad. — Angående det gods, hvarom sådana aftal kunna slutas, gäller i allmänhet den reglen, att angående allt sådant gods, som kan titulo benefico föryttras, kan äfven äktenskapsförord göras, och tvärtom. Häraf följer, att äktenskapsförord väl kan göras 1) om lösören, för så vidt de som sådana anses, och 2) om sådana fastigheter, hvartill makarna hafva *verklig* äganderätt, men deremot icke 1) om fideicommiss, antingen det, såsom vanligen händelsen är, består af fast, eller det består af löst gods; 2) arfvejord, 8: 1 JB. Det samma gäller 3) om jord, som är *löst i börd*; men är den allenast *köpt i börd*, så lär väl numera, enligt Kongl. Förkl. d. 25 Mars 1807, äktenskapsförord derom kunna slutas. Då nemligen legal giftorätt i sådan jord kan äga rum, så kan ingenting hindra, att giftorätten annorlunda bestämmes, än lagen innehåller, t. ex., att endera makans giftorätt blir $\frac{2}{3}$ i stället för $\frac{1}{2}$ enligt lagens stadgande. 4) Sådant gods, som blifvit till endera före äktenskapet antingen såldt, gifvet eller testamenteradt med det vilkor, att, om emottagaren sedan ingår äktenskap, dess maka icke deri skall erhålla någon giftorätt. *ibid.* Kongl.

Förordn. d. 19 Maj 1845; 5) säger det sig sjelf, att om någon har i ett ting en sakrätt, t. ex. ständig besittningsrätt, frälserätt o. s. v. eller allenast en personlig obligatorisk rättighet t. ex. arrenderätt o. s. v., han icke derföre är berättigad, att genom förord gifva sin blifvande maka någon giftorätt i *sjelfva tinget*; men detta hindrar dock icke, att hon kan erhålla giftorätt uti besittningsrätten, nyttjanderätten o. s. v. om denna är af den beskaffenheten, att den medgifver en sådan delning, se t. ex. om kronorusthåll Kongl. Förordn. d. 22 Febr. 1749. — Beträffande *innehållet* af dessa aftal så kan det, äfvensom den derigenom bestämda conventionella Giftorättens förhållande till den legala på mångfaldigt sätt variera. De hufvudsakligaste och vanligaste händelserna äro dock följande: a) att all giftorätt upphäfves, b) att giftorätt väl upphäfves i det, som hvardera infört i boet, men bibehålles i det, som under äktenskapet förvärfvas. c) Att giftorätten i det gods, som enligt lag bör vara gemensamt, å ena sidan utvidgas och å den andra inskränkes. d) Att den ena maken äfven erhåller giftorätt i sådant gods, som den andra infört i boet, men som är af den beskaffenheten, att enligt lag ingen giftorätt deri skolat äga rum, förutsatt nemligen, att detta gods är sådant, att enligt hvad förut är nämnt förord derom kan göras, hvilket t. ex. icke gäller om arfvejord på landet, men väl om före äktenskapet förvärfvad aflingejord. — Emedan dessa aftal hafva ett ganska stort inflytande på tredje mans rätt, t. ex. på creditorernas rätt, att ur makarnas egendom erhålla sin betalning, 11: 5 GB., så är det äfven af största vigt, att dessa aftal erhålla den *publicitet*, att hvar och en, som vill och behöfver det, kan få kunskap om deras innehåll. För detta ändamål föreskrifver Kongl. Förordn. d. 15 Juli 1818, att äktenskapsförord skall skrifteligen och med tvenne vittnen

upprättas, hvarefter det bör öppet ingifvas till Rätten i den ort, der makarna hafva sitt bo och hemvist, eller sätta sig neder att bo, i staden inom åttonde dagen, och på landet å nästa ting, sedan vigsel skett, hvarefter detsamma bör i ett särskildt så kalladt äktenskapsförords-protokoll *intecknas*. Men har vigslen skett å annan ort, så skall förordet först hos Rätten i vigningsorten företes, och sedan, när makarna till boningsorten ankommit, inom en månad derefter, om de bo i stad, och vid det ting, som näst efter tre månader infaller, om de bo å landet, ingifvas till domstolen i boningsorten, d. v. s. till Rådstufvu-Rätt i stad och Härads-Rätt på landet, hvarest då äfven bevis af Rätten i vigningsorten, att det der företedt varit, bör bifogas, hvarefter det bör i förutnämnda protokoll antecknas. Sedan är hvar och en, som begär det, berättigad att deraf få del. — Af samma skäl måste äfven ett utom lands upprättadt äktenskapsförord, om det här skall medföra någon verkan, icke allenast vara enligt vår lags stadgande före vigslen skrifteligen med vittnen upprättadt, utan äfven här intecknas, hvilket, om makarna sedan flytta hit, bör ske inom sex veckor, om de äro här födde, men annars inom sex månader, vid domstolen i boningsorten. 8: 5 GB. Men angår förordet en här belägen fastighet, hvarom utländningar gjort förord, så bör utan tvifvel inteckningen i stället ske å den ort, der fastigheten är belägen, inom samma tid, räknad från äktenskapets ingående. Blifva utländningarna boende utomlands, så bör inteckningen ske, der fastigheten är belägen, inom natt och år. 8: 2 GB. Jfr *Calonius* Loc. cit. §. 8 not. 4. — Sedan ett äktenskapsförord sålunda är upprättadt och intecknadt, så består, om äktenskap sedan följer, dess *verkan* deri, att det, hvad giftorätten beträffar, gäller som lag icke allenast makarna emellan, utan äfven för

tredje man, för så vidt han efter inteckningen mot endera eller båda erhållit någon rättighet, som af deras giftorätt är beroende. Deremot är det klart, att förr än sådan inteckning skett detta aftal icke mer än hvar och ett annat kan hafva någon giltighet mot tredje man, och att det således icke kan eller får lända någon till förfång, som förut hade bättre rätt till något gods, hvarom förordet innehåller bestämmelser. Se Kongl. Förordn. d. 15 Juli 1818. Lika tydligt är det, att om de i lagen föreskrifna formaliteter icke blifvit iakttagna förordet icke medför någon verkan, eller att det då anses som intet förord. *ibid.* Är det deremot till sitt innehåll icke fullt öfverensstämmande med lag, t. ex. om en af makarna genom förord disponerat öfver sådant gods, hvarom förord, enligt hvad förut är nämndt, icke får göras, så kan utan tvifvel förordet icke desto mindre gälla *för så vidt*, som det är lagligt, ehuru de olagliga bestämmelserna blifva utan kraft och verkan. Arg. 17: 7 ÅB. — Slutligen är äfven den frågan af mycken vigt, huruvida ett sådant aftal också kan genom inbördes samtycke *upphävas*? Att nu ett sådant upphäfvande icke på något sätt får lända tredje man till förfång, det är visserligen säkert och otvifvelaktigt; men det kunde ifrågasättas, huruvida det får upphävas åtminstone för så vidt, som det rör makarna sjelfva. Detta antager *Calonius* Loc. cit. §. 9, alldeles utan allt betänkande. Icke desto mindre torde det vara tvifvelaktigt nog. Om nemligen detta antages, så blir det ganska lätt för en illasinnad man, att tillintetgöra en omtänksam giftomans omsorg för en qvinnas bästa. I de flesta fall kan det nemligen icke falla sig svårt för honom, att utverka sin hustrus samtycke till upphäfvande af ett äktenskapsförord, som han icke finner vara för sig nog förmanligt.

§. 381.

b) Boets förvaltning.

I allmänhet tillhör förvaltningen af all makarnas förmögenhet, så länge äktenskapet fortfar, mannen ensam, utan åtskilnad om godset är gemensamt, eller endera makans enskilda egendom. Hustrun deremot har, utan mannens samtycke, ingen dispositionsrätt hvarken öfver lösören eller fastigheter, till och med om det vore hennes odalfasta, 11: 6 GB. 1: 8 HB., hvarföre också af henne, utom mannens samtycke, ingången borgen är ogiltig. 10: 13 HB. Dessa regler äro dock icke utan sina betydliga undantag och modificationer. Dit hör: 1) att hustrun, utan tvifvel på grund af ett præsumeradt mannens samtycke, sköter den inre hushållningen; till följe hvaraf hon äfven bör anses berättigad, att på ett för mannen förpligtande sätt sluta sådana rättsärender, som dermed stå i närmare sammanhang. I den gamla giftermålsformeln, sådan den förekommer både i Uplands-Lagen ÄB 3: pr. och Lands-Lagen GB. 5: pr. utmärktes denna hustruns rätt dermed, att hon sades giftas *till lås och nycklar*. Äfven i de andra gamla lagarna förekomma stadganden, som härpå hafva afseenden. Se t. ex. Hels.L. ÄB. 6: 1. Fastän nu i vår närvarande lag intet sådant uttryckligt stadgande förekommer, så är det dock utom tvifvel, att hustrun i detta hänseendet ännu har samma rätt, som förr. 2) Har hustrun äfven rätt, att i mannens ställe förvalta boet, om mannen är afvita, eller en längre tid frånvarande, eller förlöper hustrun. 11: 6 GB. 3) Att, om mannen för slöseri eller andra orsaker icke kan vårda sitt gods, och derföre ställes under förmyndare, 19: 4 ÄB., hans förvaltningsrätt upphör, säger sig sjelf. 4) Att om hustrun begär bo-

skilnad, en god man för henne bör förordnas, och att, om hon sedan dom fallit, icke vill låta mannen tillträda förvaltningen af hvad henne tilldömdt är, denne kan dermed fortfara, ses af Concurr-Lagen d. 12 Mars 1830 §§. 107 och 117. Det samma gäller om förvaltningen af det gods, som hustrun enligt 118 §. Concurr-Lagen, då boskilnad är sökt, får undanskifta.

5) Om man och hustru skiljas till säng och säte och mannen är dertill vållande, så kan äfven hustrun eller af Domaren förordnade gode män i hans ställe boet förestå och förvalta. 15: 1, 2, GB. Här af kan man äfven draga den slutsatsen, att uti ett ofullkomligt äktenskap mannen icke har en sådan förvaltningsrätt, såvida det är han, som vållar, att äktenskapet icke med vigsel fullkomnas. Kan hända skulle man till och med af hvad som i 9: 1 GB. stadgas om målsmansrätten kunna sluta, att han i intet fall har en sådan förvaltningsrätt, med hänseende till hustruns gods, när äktenskapet är allenast ofullkomligt.

6) Är ingenting, som hindrar, att hustrun kan, utan att dertill behöfva mannens samtycke, genom testamente disponera så väl öfver sin enskilda egendom, som sin andel i den gemensamma. 17: 6 ÅB.

7) Slutligen är äfven mannens dispositionsrätt öfver det fasta gods å landet, samt jord och hus i staden, som genom hustrun kommit i boet. (Jfr *Holmbergson*. Hvad förstås med hustruns hus och jord i staden i 11 Cap. Giftermåls-Balken? i dess Juridiska Skrifter. Christianstad 1845 sid. 95 följ.) sålunda inskränkt, att han icke får hvarken bortskifta, förpanta eller sälja d. v. s. i allmänhet icke titulo oneroso och ännu mindre titulo benefico föryttra sådant gods, om han icke dertill har hennes skriftliga samtycke i tvenne goda mäns närvaro, eller, om samtycket är muntligt, hon inför Rätta detsamma tillstått. 14: 1 GB. Det der förekommande tillägget: "ehvad

the hafva barn samman eller ej" har endast afseende derpå, att mannens föryttringsrätt förr var deraf beroende. Se t. ex. SudermL. JB. 3: pr. ÖGL. GB. 14: 1. StL. JB. 16: 1. Sådant är äfven förhållandet enligt en del äldre och nyare utländska Lagar. Se t. ex. Jutska Lagen 4: 55. Lybeckska Lagen 4, 5. art. 8 och 9. Danska Lagen 5—3—16 och Franska Civil-Lagen art. 1555, 1556. — Men fastän det sålunda kunde synas, som om mannens rätt, att föryttra hustruns fasta gods, alltid vore beroende af hennes samtycke, så är det dock klart, att denna regel lider undantag när godset måste föryttras till betalning af hustruns gäld, eller när annars "nöd tränger." Enär nemligen i sådant fall enligt 11: 6 GB. äfven hustrun kan få sälja mannens fasta gods, så kan man häraf än mera sluta, att mannen för samma orsak må kunna sälja hennes. Jfr ÖGL. GB. 14: 1. — Men om också sådant skäl till föryttringen icke finnes, så blir ändock föryttringen icke derföre nödvändigt ogiltig. Påföljden blir till en början endast den, att det föryttrades värde bör hustrun ersättas med fast gods, om sådant finnes, men annars med penningar och lösören, antingen helt och hållet, om godset blifvit föryttradt till mannens enskilda nytta, eller till hälften, om det blifvit föryttradt till begge makarnas gemensamma nytta. 11: 7 GB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. Endast om tillgång till sådan ersättning saknas, är hustrun berättigad, att återtaga godset, om det sker inom natt och år, sedan hon fått kunskap om den skedda föryttringen, 11: 8 GB., dock utan tvifvel med det vilkor, att, om det är föryttradt till boets gemensamma nytta, hon åtminstone återgäldar sin andel i köpeskillingen; arg. 11: 3 GB. Jfr *Hernbergh*. Angående rätta tillämpningen af några rum uti allmänna Lagen. Ups. 1787 §. 4; men hans påstående, att, om köparen fått

fasta på jorden, denna först måste häfvas, innan jorden kan af hustrun återtagas, saknar all grund. Samma rätt äga äfven hustruns arfvingar, om den af dem begagnas inom samma tid, räknad från hustruns död, åtminstone om hon icke under sin lifstid försuttit den i lagen bestämda præscriptionstiden. Mera tvivelaktigt kan det vara, om de äga en sådan rätt, äfven om detta är händelsen? För den meningen, att de icke då hafva en sådan rätt, kunde anföras, att i allmänhet arfvingar icke hafva bättre rätt än den döde, i hvars ställe de träd. För den motsatta meningen åter: a) att ordalagen i 11: 8 GB. synas i allmänhet och utan ett sådant undantag tillerkänna hustruns arfvingar en sådan rätt. b) Att det äfven synes vara ganska billigt, att om hustrun, för att undvika osämja med sin man, underlåtit, att återsöka det föryttrade, denna omständighet icke länder hennes arfvingar till förfång. c) Att så är, är äfven i det hänseendet bättre, att arfvingarna då sakna skäl, att förmå henne till en rättegång, hvaraf osämja i äktenskapet kunde blifva en följd. d) Att, för att förekomma osämja i äktenskapet, både våra äldre lagar och äfven utländska innehålla, antingen att ingen sådan rättegång bör i mannens lifstid anställas, eller att præscription under äktenskapet suspenderas i det fall, då mannen, som sålt hustruns gods utan hennes samtycke, är, i händelse af klander, skyldig att i hemul stånda, äfvensom i alla andra fall, då en af hustrun anställd rättegång skulle indirecte drabba mannen. Se t. ex. Skånel. 1: 8 ÖGL. GB. 14: 2. Romerska Lagen l. 50 in fine C. 5: 12. Franska Civil-Lagen Art. 2256.

§. 382.

c) Makars gäld.

Boëthius. De ære alieno ex conjugum bonis solvendo. Ups. 1825—26.

Palmén. Om betalning af Makars gäld. (I Rätthistoriska Bidrag till tolkningen af 1754 års Lag. 5 Cap. Helsingfors 1851.)

Likasom, enligt hvad förut är nämndt, makars egendom antingen är gemensam eller enskild, och denna sednare antingen i boet inbragt, eller under äktenskapet förvärfvad, så är äfven makars gäld antingen *gemensam* eller *enskild*, och denna sednare antingen *gjord före äktenskapet*, eller *gjord under äktenskapet*. I allmänhet gäller den reglen, att all gäld, som af endera maken är gjord före äktenskapet, anses som enskild, om det icke kan särskildt bevisas, att den ändock är gjord för äktenskapets skull, t. ex. till fästning eller bröllopskostnad 11: 5 GB. och all gäld, som är gjord under äktenskapet, anses som gemensam, om det icke kan särskildt bevisas, att den ändock är enskild, nemligen om den är af mannens eller hustruns särskildta *vällande* och *förgörelse* tillkommen, och att den andra maken deraf ingen nytta haft, hvilket dock icke är så att förstå, som skulle den ena maken vara skyldig, att gifva den andra ersättning för hvad af boets egendom genom dess vällande förkommer eller förgöres. Deremot får man icke af 118 §. Concurs-Lagen sluta, att äfven sådan gäld är som enskild att anse, som hustrun gjort ”i och för köpenskap eller annan näring, som hon, efter särskildt tillstånd, idkat” ty detta hindrar icke, att gälden ändock är gjord till boets gemensamma nytta. — Angående betalning af dessa särskilda arter af gäld gälla i allmänhet följande grundsatser: a) *Den ena makans före äktenskapet gjorda enskilda gäld* betales 1) ”af det han eller hon förut

ägde." 11: 2 GB. Den frågan kan dock uppkastas: om den gäldskyldiga maken före äktenskapet ägde både sådant gods, hvori den andra maken kan få giftorätt, (för korthetens skull kunna vi kalla det *communicabelt gods*) och sådant, hvori den andra maken icke erhåller giftorätt, (i 11: 2 GB. förekommer det under namn af "odaljord") antingen skall då det communicabla godset eller odaljorden först tillgripas? Denna fråga är i synnerhet derföre af vigt, att om det communicabla godset först tillgripes, så erhåller den andra maken deri ingen giftorätt; om deremot odaljorden först användes, så kan hon erhålla giftorätt i den del deraf, som återstår efter gäldens betalning. Det sista är utan tvifvel det rätta, ty den andra maken bör hafva giftorätt. Visserligen kunde det så synas, som om detta lände den gäldskyldigas arvingar till förfång; men detta kommer icke i betraktande, ty deras rätt tager icke sin början, förr än vid gäldenärens död; då deremot den andra makans rätt tager sin början med sjelfva äktenskapet. Af samma skäl är det klart, att om den gäldskyldiga maken har under äktenskapet förvärfvat odalgods, så bör äfven detta tagas till gäldens betalning, innan det communicabla godset tillgripes. Räcker deremot odalgodset icke till, så bör äfven det i boet inbragta communicabla godset tagas, och den andra maken kan endast få giftorätt i så mycket deraf, som återstår sedan denna gälden är betald, ty mera kan den gäldskyldiga icke sägas i *sträng mening* äga. Af denna grundsats synes man äfven kunna sluta, att 2) om den gäldskyldiga maken under äktenskapet ärft något communicabelt gods, så bör äfven detta tagas till gäldens betalning, och den andra maken erhåller endast giftorätt i så mycket deraf, som återstår sedan denna gäld är betald. Räcker icke heller detta till, så tillgripes slutligen 3) den gäldskyldiges giftorätt i

den andra makans communicabla gods, hvartill, såsom förut är nämnt, äfven räknas ränta och inkomst af dess odalgods; dock får denna icke tillgripas vidare än för så vidt den influtit, eller inflyta bort, då boskildnaden sker, och det en gång för alla; så att om sedan sådan ränta och inkomst i boet inflyter, får den icke tillgripas till denna gäldens betalning. 11: 2 GB. Jfr *Holmbergsons* utredning af detta lagställe, i dess Juridiska Skrifter sid. 99. Han synes dock pag. 101 vara af den tankan, att gäldenärens "under äktenskapet ärfda fasta egendom på landet" icke får tillgripas till gäldens betalning förr än all dess communicabla egendom är dertill använd; men fastän denna mening visserligen kunde synas hafva orden i §. för sig, så är den dock utan tvifvel oriktig. Att den oskyldiga makkan icke skulle erhålla giftorätt i det communicabla godset, fastän den gäldskyldigas odalgods räcker till gäldens betalning, kan icke antagas. Likasom lagen, vid fråga om giftorätt, icke gör någon skilnad mellan före eller under äktenskapet ärfd jord, så gör den, riktigt förstådd, icke heller i 11: 2 GB. någon sådan skilnad. Detta påstående står dessutom i strid med den grundsats, som samme författare sjelf nyss förut antagit, att nemligen "om gäldenärens odalgods är tillräckligt, så böra lösa egendomen och fordringarna skonas, för den orsak, att den andra maken deri äger giftorätt," b) *Makarnas gemensamma gäld* betales 1) af deras gemensamma gods, så långt det räcker. 2) Om det icke räcker till, så fylles resten af hvarderas enskilda gods, efter den andel, som hvardera har i äktenskapsbolaget, antingen då denna är genom lag eller förord bestämd, ty i båda fallen gäller i allmänhet den reglen, att hvardera skall taga lika del i ledt som ljuft. 11: 3 GB. Jfr 15: 8 HB. 3) Om en af makarna antingen icke har något enskildt gods, eller

åtminstone icke så mycket, som på dess andel belöper sig, enligt hvad nyss är nämndt, så är den andra mak, om det är hustrun, icke skyldig, att fylla hvad som brister; men är det mannen, och han har mer enskildt gods, så måste han med detta, så långt det räcker, fylla hvad som brister i hustruns andel. De nu nämnda reglorna lida dock tvenne undantag. a¹) Om det är mannen, som icke har så mycket enskildt gods, att han, såsom nyss är nämndt, dermed kan gälda sin andel, så måste bustrun, om båda makarna begge för en och en för begge förskrifvit sig till gäldens betalning, med sitt enskilda gods, så långt det räcker, gälda hvad som brister. 11: 5 GB. Men har Enka en gång afträdt både sin lott i boet och sin enskilda egendom, så långt de förslå, till betalning af gemensam gäld, så behöfver hon *sedan* icke betala mera, fastän hon och mannen en för begge och begge för en förbundet sig till gäldens betalning. Det samma gäller äfven om hon gått i borgen för sådan gäld. Äfven skiljd hustru är under samma vilkor fri från skyldighet, att betala sådan gäld, med egendom, hvilken tillfallit henne efter äktenskapsskilnaden. Concurslagen d. 12 Mars 1850 Cap. 8 §. 125. b¹) Om hustrun sökt boskilnad, och sedan något gods tillfallit henne, så är hon dock icke skyldig, att med samma gods, om det är henne enskildt tillhörigt, eller med sin giftorätt deri, om det är communicabelt, ansvara för den gäld, som under äktenskapet gjord är, innan boskilnadsansökningen till Rätten ingafs, fastän hon för densamma gått i borgen, eller lika med mannen förbundet sig till dess betalning, så vida hon icke sjelf gjort gälden i och för köpenskap, eller annan näring, som hon efter särskildt tillstånd idkat. Concurslagen d. 12 Mars 1850 §. 118. c) *Den ena makans under äktenskapet gjorda enskilda gäld* betales, såsom

man kan sluta af 11: 4 GB., dels af dess "fasta gods" d. v. s. dess *odalfasta*, såsom det kallas i 11: 5 GB., eller, som är detsamma, dess fasta odalgods, och i allmänhet af dess enskilda gods, dels af dess "rättighet i boet" d. v. s. dess giftorätt, eller andel i det gemensamma. Att ettdera skall tagas företrädesvis framför det andra säges icke, och dertill är icke heller i detta fall något skäl; hvarför de allmänna reglor, som 5 Cap. UB. innehåller angående den ordning, som bör följas, då gods skall utmätas till gälds betalning, äfven i detta fall tjena till esterrättelse. — Hittills hafva vi blott afsett *gäldenärens person*. Vilja vi nu i stället afse *borgenärens person*, så kan makars gäld återigen vara af tre slag, nemligen: 1) gäld till *den ena makan*, 2) *till hela äktenskapsbolaget*, d. v. s. till båda makarna, och 3) till *tredje man*. Denna distinction är i det hänseendet af vigt, att då gälden är af det första eller andra slaget försvinner merändels en del af gälden genom *confusion*. Sålunda kan 1) den ena makans före äktenskapet gjorda enskilda gäld vara a¹) *till den andra makan*. I detta fall försvinner så mycket af gälden, som svarar mot gäldenärens genom äktenskapet vunna giftorätt; emedan gäldenären kommer att hafva så mycket att fordra af sig sjelf. b¹) *Till tredje man*. Derom gäller det, som förut är nämnt, utan någon modification. — Deremot kan sådan gäld icke vara *till hela äktenskapsbolaget*, ty före äktenskapet existerar icke något sådant. 2) Den gemensamma gälden kan äfvenledes vara a¹) *till den ena makan*; t. ex. om mannen sålt hustruns, eller hustrun mannens *odaljord*, d. v. s. det fasta gods, hvori den andra icke har giftorätt, "till begges theras nytto." 11: 7 GB. I sådant fall föreskrifver nemligen detta lagrum, jemfördt med Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845, att den skall af hvardera gäldas i mån af dess giftorätt.

rätt; hvaraf följer, att den, hvars jord är såld, kommer att hafva så mycket att fordra af sig sjelf, eller, som är detsamma, att så mycket af gälden kommer, att genom confusion försvinna. b¹) *till tredje man.* Derom gäller detsamma, som nyss förut är nämndt. Deremot kan icke heller denna gälden vara *till hela äktenskapsbolaget*, emedan i sådant fall gälden helt och hållet genom confusion skulle försvinna i och med detsamma, som den uppkommer, eller, som är detsamma, den kan icke uppkomma; t. ex. om gemensam egendom säljes till äktenskapsbolagets gemensamma nytta. Slutligen kan 3) den ena makans under äktenskapet gjorda enskilda gäld vara a¹) *till den andra maken.* T. ex. om den ena maken under äktenskapet guldit sin enskilda gäld med den andra makans enskildta gods, eller sålt dess odaljord till sin enskilda nytta 11: 7 GB. I detta fall försvinner icke något af gälden genom confusion, emedan gäldenär och borgenär äro helt och hållet olika personer. Sådan gäld får dock icke emot borgenärer "i concurs" återopas, d. v. s. att dessa hafva förmånsrätt till utbekommande af sina fordringar, och först om något sedan blir öfrigt, är cessionantens maka berättigad, att utbekomma denna sin fordran. 116 §. Concurs-Lagen. b¹) *Till hela äktenskapsbolaget.* T. ex. om endera under äktenskapet guldit sin enskilda gäld med begges theras del i boet. 11: 5 GB. I detta fall försvinner en del af gälden genom confusion, d. v. s. så mycket, som svarar mot gäldenärens egen lott i boet. *ibid.* Äfven denna gälden får dock icke concurrera med annan gäld, om den-gäldskyldiga maken cederar bonis. 116 §. Concurs-Lagen. c¹) *Till tredje man.* Derom är ingenting särskildt, att nämna. — Slutligen bör det anmärkas, att de särskilda arterna af gäld också kunna med hvarandra concurrera; men detta förorsakar icke

någon ändring i de förutnämnda reglorna angående gäldens betalning; icke heller har någondera, såsom sådan företråde framför de andra. Den ena makans före äktenskapet gjorda gäld har t. ex. intet företråde framför den gäld, som uppkommit först under äktenskapet, den gemensamma icke framför den enskilda o. s. v. Om derföre egendomen icke förslår till gäldens betalning, så måste alla creditorerna, så vida de icke af annan orsak hafva någon förmånsrätt, med hvarandra fälla slikt af mark, som af mark. 17: 15 HB. Men en omständighet bör man dock härvid icke för- glömma; den nemligen, att de gemensamma credito- rerna i *så måtto* hafva företråde framför de enskilda, att de för sin betalning kunna hålla sig till båda makarnas gods, då deremot de enskilda creditorerna endast kunna göra sig betalda af sin gäldenärs odalgods och gifterätt i boet.

§. 585.

d) Morgongåfva.

- (*Stjernhöök*). En kort Tractat om Morgongåfvor. Stockholm 1651.
Svederus. De dono matutinali; Svethice *Morgongåfva*. Åbo 1699.
Castovius. De origine et jure Dotis matutinalis. Ups. 1720.
Nehrman. De Dote mariti, speciatim *Morgongåfva*. Lund 1742.

Det är bekant, att morgongåfvan har sitt namn deraf, att den fordom gafs om *morgonen* efter bröllopet, sedan man och hustru om natten legat tillsamman, och att mannen derigenom sades *hedra* hustrun, d. v. s. att den ansågs såsom ett erkännande af, att hustrun bibehållit sin qvinliga ära. Numera har dock morgongåfvan i många delar förändrat sin natur och beskaffenhet. Således 1) fastän den kallas *gåfva* och

9: 2 GB. talar om dess utfästade, så beror det dock icke numera på mannen, om han vill gifva morgongåfva eller icke. Lagen säger *Loc. cit.* att den "skall" eller måste gifvas, jfr *Stjernhöök Loc. cit. Cap. 2 §. 1, Cap. 7 §. 5*, ehuru *Nehrman* (Inledning til then Svenska *Jurisprudentiam Civilem* pag. 204 §. 65) är af annan tanka. Derföre om den också icke blifvit *verkeligen* gifven, så *anses* det likväl som om den vore det. 9: 7 GB., och deremot är det högst sällsynt, att den numera *verkeligen* utfästes, hvarföre den snarare kan *anses* som en på lag än på öfverenskommelse grundad rättighet. Såsom en *absolut* lag bör dock lagen om morgongåfva icke *anses*, så att hustrun icke skulle kunna estergifva sin rätt dertill. Jfr *Boëthius. De jure feminarum ex Legibus Svecanis. Ups. 1827 pag. 16.* 2) Är morgongåfvan alltid *vilkorlig*. Om nemligen hustrun skall *verkeligen* erhålla morgongåfvan eller icke, beror regulariter på tvenne vilkor, nemligen a) att hon öfverlever mannen, 9: 5 GB., hvarföre man numera kan anse morgongåfvan såsom ett understöd åt qvinnan i hennes Enkostånd. Deraf kommer det, att till och med om hon redan mottagit densamma, så måste hon dock återlemna den, när hon går i nytt gifte, om morgongåfvan är gifven i fast gods. 9: 4 GB. Det förstås af sig sjelf, att om någon gåfva skall äga rum, det måste vara bevisligt, att hustrun öfverlevat mannen, hvarföre ingen sådan kan fordras i sådana fall, som nämnas i 4: 4 ÄB. Men till och med om det vore bevisligt, att hustrun något öfverlevat mannen, så synes det vara ganska tvifvelaktigt, om någon morgongåfva bör äga rum, när hustrun ändock dött före arfskiftet, då morgongåfvan enligt lag bör uttagas 12: 5 ÄB., enär, såsom förut är nämndt, morgongåfvan är ämnad till understöd för Enkan, men icke att öka hennes arfvingars lott till för-

fång för mannens arfvingar, hvilket numera vore så mycket mer obilligt, som enligt nu gällande lag de förra af det gemensamma boet erhålla lika mycket, som de sednare. Den reglen, att om morgongåfva skall äga rum, hustrun måste öfverleva mannen, är dock icke utan sina undantag. Dit hör a¹) det märkvärdiga stadgandet, som förekommer i 6: 5 ÄB., att om mannen dräper hustrun med vilja eller groft vållande, så erhålla hennes arfvingar morgongåfva, om den i lösören utfäst är, hvaraf man således a contrario kan sluta, att de äfven i detta fall icke erhålla sådan, om antingen morgongåfvan icke är utfäst, eller väl utfäst, men i fast gods. b¹) Äfven om äktenskapsskilnad genom mannens vållande äger rum, synes det med skäl kunna antagas, att hustrun bör hafva morgongåfva, enär hon i sitt Enkestånd likaså väl behöfver den då, som om mannen vore död, och det icke synes rimligt, att mannen, t. ex. genom sitt äktenskapsbrott, skulle förverka hustruns rätt till morgongåfva. 11: 4 GB. in fine. Detsamma synes man äfven kunna a contrario sluta af 15: 4 GB. Då nemligen der säges, att hustrun mister sin morgongåfva, om äktenskapsskilnad sker för af *henne* begånget hor, så synes deraf följa, att hon erhåller den, om det är mannen, som begått hor. Äfven 9: 4 GB. förutsätter, att morgongåfva kan äga rum, äfven då mannen icke är död. Det andra vilkoret, hvaraf det numera i allmänhet beror, om hustrun skall erhålla morgongåfva, är b) att hon icke har barn efter honom. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. Här af kan man dock sluta, att hon erhåller morgongåfva a¹) om mannen lemnar barn efter sig, som han haft med en annan hustru. b¹) Om hustrun väl haft barn med honom, men dessa äro förut döda. 5) Gifves morgongåfva numera så väl åt Enka som mö. 9: 2 GB. Sannolikt bör ordet "mö" här som annars i vår

Lagbok tagas så vidsträckt, att derunder innefattas äfven sådana qvinnor, som begått lägersmål, enär lagstiftaren icke på något sätt antyd, att han här tager ordet i en annan betydelse än den vanliga. — Men fastän morgongåfvan således är af annan beskaffenhet nu än förr, så är det dock icke alldeles utan, att den bibehållit några spår af sin ursprungliga betydelse. Dit hör: 1) att om morgongåfvan är gifven i fast gods, så mister Enkan den om hon icke "*ärliga* lefver" 9: 4 GB., hvarmed egentligen afses den händelsen, att hon genom lägersmål gör sig förlustig af sin *qvinliga ära*. 2) Att hustru förverkar sin morgongåfva genom hor. 15: 1 GB. Det samma gäller 3) om hon under trolofningen begått lägersmål med en annan man 15: 7 GB. och till och med 4) om lägersmålet blifvit begånget före fästningen om detta först efter vigslen blir kunnigt, och mannen icke vill förlåta henne. *ibid.* — Angående *morgongåfvans utfästande* innehåller lagen ganska litet. Det enda, som 9: 2 GB. derom nämner, är 1) att det skall ske "*före viglen*," emedan, såsom förut är nämndt, gåfvor äkta makar emellan icke äro tillåtna. Förr var det icke ovanligt, att mannen, om han tyckte, att den en gång gifna morgongåfvan var för liten, sedermera gaf så kallad *förbättring* derå. Se t. ex. Kongl. Resol. på Adels Besv. d. 17 Sept. 1668 §. 26. Kongl. Stadg. d. 19 Dec. 1688 §. 5. Men att en sådan, antingen den gifves efter vigslen, eller i alla fall morgongåfvan derigenom blir större, än den enligt lag får vara, nu icke kan anses såsom tillåten, är uppenbart. Grefvar och Baroner brukade äfven förr att utom morgongåfvan gifva så kalladt *Lifgeding*, (Tysk. *Leibgeding*) vanligen i länegods. Se Kongl. Stadg. d. 17 Dec. 1644 §. 7. Men äfven detta har, så vidt jag vet, numera kommit alldeles ur bruk; och 2) att den skall utfästas "antingen i löst eller fast, men ej i

båda tillika" sannolikt derföre, att lagen i 9: 4 och 5 GB. bestämt ett olika maximum för morgongåfva i löst och fast, hvarföre om den vore gifven både i löst och fast, det icke skulle vara möjligt, att afgöra om den är för stor eller icke. Deremot är det likgiltigt, om utfästandet sker muntligen eller skriftligen och de förr vid morgongåfvas utfästande brukliga ceremonier hafva längesedan försvunnit. Till och med om gåfvan gifves i fast gods, så är det likväl icke nödigt, att den sker med de i 4: 2 JB. föreskrifna formaliteter, enär någon äganderätt icke derigenom öfverlåtes. 9: 4 GB.

— *Det gods, som kan gifvas i morgongåfva*, är icke allenast sådant, som också genom annan gåfva kan bortgifvas, utan äfven annat. Sålunda synes tydligen af 9: 4 GB. att äfven *arfvejord* kan gifvas som morgongåfva. Jfr *Hernbergh. Loc. cit. P. 2 pag. 4.* Det samma gäller således utan tvifvel äfven om bördköpt jord. Att mannen har s. k. dominium plenum till det fasta gods, som gifves i morgongåfva, synes icke heller vara nödvändigt. Att *stadsjord* kan gifvas i morgongåfva, äfven om den icke är så kallad själfägande jord, synes af 9: 4 GB., ehuru *Nehrman. Föreläsningar öfver Giftermålsbalken pag. 154,* nekar detta. Att *sämje-, stadge-, stubb- och rögselrättshemman* kunna gifvas, erkännes äfven af honom. *Loc. cit.* och att detsamma gäller äfven om *Krono-Rusthåll* synes man kunna sluta deraf, att Kongl. Förordn. d. 22 Febr. 1749 tillåter mannen, att, om han ej har barn, lemna besittningsrätten till ett sådant hemman åt sin hustru efter sin död. Mera tvifvelaktigt kan det vara, om äfven sådan jord å landet, som mannen har i lifstidsförläning, eller hvarå han har lifstidsstadsja, kan gifvas åt hustrun i morgongåfva. Visserligen kunde man säga, att ändamålet med morgongåfvan, som är, att den skall vara till understöd åt hustrun i hennes Enkestånd, af-

ven härigenom vinnes; men häremot kan dock å andra sidan invändas, att hon genom sådan gifva ingenting erhåller, enär hon det oaktadt är berättigad, att under sitt Enkestånd behålla förläningen eller lifstidsstädjan. Häradsfogde Instr. 1688 §. 15. 16: 2 JB. — *Morgongåfvans kvantitet* är af lagstiftaren inskränkt inom vissa gränser. Om den nemligen utfästes före vigslen har det ansetts nödigt, att derför bestämma ett *maximum*, emedan mannen supponeras då lätteligen kunna förmås, att till sina arfvingars förfång gifva *allt för mycket*. Deremot om ingen morgongåfva är utfäst, har lagstiftaren tvärtom bestämt ett *minimum*, som den icke får understiga, emedan mannens arfvingar annars väl kunde vara sinnade, att gifva *allt för litet*. Det maximum, som lagen för morgongåfvan bestämt, är olika om den utfästes i fast eller löst gods. I förra fallet får den icke öfverstiga ”tridjung af mannens behållna lott i löst och fast, när han dör eller morgongåfvan annars uttages.” 9: 4 GB. Men finnes då icke så mycket fast gods, så kan hon i stället af lösören erhålla så stor ränta eller inkomst, som för henne brister. *ibid.* I sednare fallet åter får morgongåfvan icke öfverstiga en tiondedel af mannens behållna lott. Men finnes, då morgongåfvan skall uttagas, icke så mycket i lösören, så kan hustrun i stället ”till bruk och nyttjande” erhålla så mycket fast gods, ”som mot bristen svarar” d. v. s. att hon har laga ränta, af det till henne utfästa capital, till dess att arfvingarna lösa henne ut. 9: 5 GB. Naturligtvis står det dock äfven arfvingarna fritt, att om de så vilja och derom med Enkan kunna komma öfverens, gifva henne fast gods till full ägo, i hvilket fall hon deraf kan erhålla mindre, än om detsamma blifvit henne gifvet allenast, att nyttja och bruka. Jfr Kongl. Maj:ts Dom d. 5 Dec. 1825 (i Backmans lagsamling 1 häftet pag. 42). Är

något tvifvel om, hvilket som varit meningen, så bör den dock endast anses såsom gifven till nyttjande. — Äro *vissa* lösören eller en *viss art* af sådana gifna såsom morgongåfva, och finnes, då morgongåfvan skall uttagas, icke det, som är gifvet, eller gods af sådan art, så säger det sig sjelf, att annat af samma värde i stället måste till henne lemnas. Arg. 9: 5 HB. 5: 1 UB. Är åter ingen morgongåfva utfäst, så beror det väl på arfvingarne, om de vilja gifva den i fast eller löst gods, men den får då icke, utan hustruns eget medgifvande, vara mindre än hälften af det, som enligt hvad nyss är nämnt högst gifvas kunde 9: 7 GB. Deremot synes i detta fall ingenting hindra, att den också kan vara större, om arfvingarna så vilja. — Så länge äktenskapet fortfar är, såsom förut är nämnt, morgongåfvan ännu in suspensio; men när äktenskapet antingen genom döden eller äktenskapsskilnad upplöses, så *utgår morgongåfvan*. Deremot synes det vara mot dess ändamål stridande, att den skulle uttagas när boskilnad sker för gäld, oaktadt äktenskapet fortfar. Den bör, såsom förut är nämnt, utgå af mannens "*behållna lott*." Häraf kunna vi sluta, att hustrun icke med hänseende till morgongåfvan bör anses lika med en annan fordringsägare, så att, om egendomen icke räcker till gäldens betalning, hon med andra creditorer skulle kunna concurrera. Att så är synes äfven af jämförelse mellan 10: 4 samt 12: 4 ÄB. Deremot lär det vara tydligt, att fastän, om mannen gjort testamente, också detta bör utgå af mannens behållna lott, 17: 6 ÄB., morgongåfvan likväl bör först utgå innan testamente minskas hustruns rätt till morgongåfva är icke rimligt. — *Den rätt, som hustrun i morgongåfvan erhåller*, är olika om den gifves i fast eller löst gods. I förra fallet erhåller hon dertill endast

nyttjanderätt, hvilken hon behåller "så länge hon Enka sitter och ärliga lefver," hvaraf följer, att hon icke allenast i allmänhet är ansvarig om godset genom hennes vållande försämras, utan äfven, om morgongåfvan är gifven i jord på landet, är underkastad de skyldigheter med hänseende till hemmanets häfd, som enligt Byggningsbalken och särskilda Författningar åligga landbor. 9: 4 GB. Å andra sidan synes häraf följa, ehuru meningarna derom i praxis äro delade, att Enka, om hon går i annat gifte, och hennes arfvingar, om hon dör, böra njuta laga fardag å sådant Morgongåfvogods. Jfr Juridiskt Arkif af *Schmidt*. 21:sta Bandets 2:dra Häfte sid. 365—373. Deraf, att hustrun endast erhåller nyttjanderätt till morgongåfva, som är gifven i fast gods, och att hon förlorar denna nyttjanderätt om hon går i nytt gifte eller icke ärliga lefver, kan man å andra sidan sluta, att förhållandet blir detsamma om *nyttjanderätt till fast gods* (ränta och afrad deraf) blifvit gifven såsom morgongåfva, ty detta är i sjelfva verket till påföljden alldeles detsamma, som om sjelfva godset blifvit gifvet. Det är således oriktigt, att man velat anse sådan morgongåfva såsom gifven i löst gods. Kongl. Maj:ts Dom d. 14 Dec. 1827 (i Juridiskt Arkif af *Schmidt*. 4:de Bandets 2:dra Häfte sid. 294—296.) Men fastän, såsom nu är nämndt, Enkan i *allmänhet* endast erhåller nyttjanderätt till morgongåfva, som är gifven i fast gods, så är dock ingenting, som hindrar, att mannen kan också gifva hustrun fast gods i morgongåfva till full ägo; men då gäller om sådan gåfva alldeles detsamma, som om gåfva i allmänhet, att den nemligen måste ske skriftligen 4: 2 JB. att godset måste vara sådant, som kan bortgifvas till full ägo o. s. v. Är åter morgongåfvan gifven i löst gods, så blir den hennes evärdeliga egendom, 9: 5 GB. — Hustruns rätt till morgongåfvan kan på åtskilliga sätt

förverkas, nemligen: 1) såsom förut är nämndt, genom horsbrott. 15: 4 GB. 2) Derigenom, att hon dräper mannen med vilja eller af groft vållande 6: 3 ÄB. in fine. 5) Derigenom, att hon efter mannens död icke "ärliga lefver," så vida morgongåfvan är gifven i fast gods. 9: 4 GB. Att hustrun i detta fall äfven måste återlemna morgongåfvan, om hon går i annat gifte, är, såsom redan förut är nämndt, en följd af morgongåfvans natur och ändamål. — Slutligen bör äfven den frågan här besvaras, huruvida morgongåfva äger rum, äfven då äktenskapet är allenast ofullkomligt? Denna fråga måste i olika fall olika besvaras. Att morgongåfva icke äger rum, då äktenskapet är allenast *naturligt*, är, såsom förut blifvit visadt, en följd deraf, att ett sådant äktenskap icke medför några civila påföljder. Är deremot äktenskapet *civilt*, så kommer det återigen derpå an, om det är hustrun eller mannen, som är vållande, att äktenskapet icke med vigsel fullkomnas. I förra fallet får hustrun ingen morgongåfva. I sednare fallet åter bör hustrun enligt lagens tydliga mening icke förlora något af sin rätt genom mannens motvilja, och intet giltigt skäl finnes dertfore, att i sådant fall neka henne morgongåfva. Jfr 5: 9. 5: 4 GB. Kongl. Förordn. d. 5 April 1810. *Hernbergh* Loc. cit. P. 2 pag. 7. *Boëthius* Loc. cit. pag. 17. Den förstnämnde författaren åberopar till bevis härpå ett Kongligt Bref af d. 5 Nov. 1685, som uttryckeligen skall innehålla ett sådant stadgande, men detta Bref har jag icke haft tillfälle att se. I *Schmedemans* Justitieverk finnes det icke intaget. *Boëthius* vet icke heller något derom.

§. 384.

e) Hemföljd.

Wall. De Dote Parentum Sveth. *Hemföljd* (16 Cap. GB.) Ups. 1799.

Hemföljd, eller, som den äfven kallas, *hemgift* och *medgift* 16 GB. rubr. 17: 2 HB. har sitt namn deraf att den *följde* med eller *gafs med* dotter *hemifrån*, då hon lemnade föräldrarnas hus och flyttade till mannen. Men i vår närvarande lag tages ordet *hemföljd* i en långt vidsträcktare betydelse, så att dermed menas hvarje gåfva af värde, som af föräldrar gifves till äkta son eller dotter, med vilkor, att densamma skall vid arfskifte antingen återbäras eller åtminstone beräknas på gåfvotagarens arfslott, antingen då denna gåfva gifves "vid theras giftermål" eller då de "ur hus och bo skiljas" eller "vid annat tillfälle." Visserligen kan ordet *hemföljd* tagas till och med i en ännu vidsträcktare betydelse, så att dermed menas äfven sådan gåfva till son eller dotter, som gifves "till full ägo" och sålunda, att den icke skall återbäras eller beräknas, 16: 1 GB. in fine; men sådan gåfva skiljer sig på intet sätt från annan gåfva till andra personer, och derom är således ingenting särskildt att säga. Här tager jag derföre ordet i den förstnämnda inskränkta betydelsen. Då lagen säger, att *hemföljd* är en *gåfva*, så ligger deri, att det beror på föräldrarnas fria behag, om de vilja gifva sådan eller icke. Någon skyldighet i detta hänseendet åligger dem icke. Till och med om de lofvat sådan, gäller väl derom detsamma, som om annat så kalladt *löfte om gåfva*, så att föräldrarna väl icke gerna kunna *vingas*, att hålla detsamma, ehuru *Nehrman*. (Föreläsningar öfver Giftermålsbalken pag. 215) antager detta. Här af följer äfven det, som stadgas i 12: 10 AB., att "hvad föräldrarna kosta på sina

barn, til theras *nödorftiga* födo, kläder, uptucltelse och bröllopskost" icke skall anses såsom hemföljd. Orsaken dertill är nemligen den, att det, som sålunda användes, icke anses såsom en frivillig gåfva, utan såsom en föräldrarne åliggande skyldighet. För öfrigt är väl hemföljd, fastän den kallas gåfva, snarare att anse såsom ett slags prænumeration på ett blifvande arf, än som egentlig gåfva. Här af kunna vi draga den slutsatsen, att äfven sådant gods, som annars icke får bortgifvas, t. ex. arfvejord och bördköpt jord, 8: 4 JB., kan alltförväl det oaktadt gifvas såsom hemföljd, enär det är af den beskaffenheten, att det kan gå i arf. — Då jag vidare i definitionen sagt, att gåfvan måste vara "*af värde*" om den skall såsom hemföljd anses, så stödjer sig detta på 12: 9 ÅB. Men här uppstår den frågan: när kan man då säga att det gifna är *af värde*? naturligtvis bör detta bestämmas i förhållande till gifvarens förmögenhet, ty en gåfva, som för en gifvare är betydlig, kan för en annan vara af ringa värde. Det rättaste torde derfore vara, att bestämma detta sålunda, att om gåfvan är så betydlig, att den kan anses såsom tagen af gifvarens capitalförmögenhet, och icke blott af hans årliga ränta och inkomst, så skall den anses som hemföljd. Att hemföljd icke kan gifvas till annan än *äkta* son eller dotter är icke annat än en följd deraf, att, såsom nyss är nämnt, densamma är en prænumeration på arfvet; ty oäkta barn hafva, såsom bekant är, ingen arfsrätt efter sina föräldrar. 3: 7 ÅB. Jfr *Wall Loc. cit.* pag. 7. — Att hemgiften gifves vid barns, i synnerhet döttrars, giftermål, är väl ännu, likasom förr, det vanligaste, och endast för så vidt hör densamma till läran om äktenskapet; men att detta alldeles icke är väsendtligt, och att den icke med äktenskapet står i ett sådant nödvändigt sammanhang, som t. ex. Romarnas *Dos*, det

synes tydligen af 16: 1 GB. — Angående *sättet*, huru *hemföljden skall gifvas*, föreskrifver 16: 1 GB. 1) att det, som gifves, skall upptecknas, på det att man sedan må med visshet veta *hvad*, som är gifvet. 2) Att å lösören skall sättas skäligt värde, emedan dessa sedan lätteligen kunna förkomma, så att det icke mera är möjligt, att värdera dem. Något klagomål att värderingen är *oskäligh* lär väl dock knappast kunna ägarum; ty menar hemföljdtagaren, att värderingen är *för hög*, så står det honom fritt, att vägra hemföljdens mottagande. Ännu mindre kunna de andra syskonen klaga, att den är *för låg*, ty då föräldrarna kunna det, som mera är, nemligen gifva till full ägo, så må de äfven kunna det, som mindre är, nemligen sätta å det, som gifves, ett lågt värde. 3) Att qvittobref derå skall tagas. — Att likväl dessa föreskrifter icke nödvändigt måste iakttagas, utan endast äro att anse såsom välmenta råd af lagstiftaren, synes tydligen af jembörelse med 16: 2 GB. — *Hvad rätt hemföljdtagaren i det gifna erhåller* kan i åtskilliga hänseenden vara något tvifvel underkastadt. Så mycket är visserligen säkert, att han dertill erhåller nyttjanderätt, och att, om det gifna är sådant, att det kastar af sig någon ränta eller afkomst, han får behålla den. 16: 1 GB. 12: 9 ÄB. Å andra sidan är det äfven visst, att hemföljdtagaren icke erhåller det gifna *"till full ägo"* 16: 1 GB., och att tvärtom hemgiften anses ännu *höra* hemföljdtagaren *till* 17: 2 HB. Men det kunde i fråga sättas, om icke hemföljdtagaren till det gifna erhåller *återkalleligh äganderätt*, och om han icke kan med laga verkan föryttra det emottagna? Det ser ut, som om i detta hänseendet skilnad borde göras mellan fastigheter och lösören. Angående fast gods heter det nemligen i 16: 1 GB. att hemföljdtagaren skall *hålla* hus och jord *vid makt*, som lag

säger," hvaraf det kan synas, som om han icke finge förtjandra den, utan vore att anse med hänseende till nyttjanderätten lika med en landbo. Deremot förutsättes i 16: 2 GB. att husgeråd, som blifvit mottaget som hemföljd, kan vara "borto," således väl äfven förtjadt, och i 17: 2 HB., att hemgiften kan vara "förvandlad och ej i behåll," utan att någon vindicationsrätt tillägges hemföljdgifvaren. Jfr äfven *Nehrman*. Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 207 §. 75. Beträffande slutligen *hemföljdens restitution*, så är det 1) en följd deraf, att hemföljden, såsom förut är nämndt, icke är annat än en prænumeration på ett blifvande arf, att sådan äger rum *vid hemföljdgifvarens död*. (*Collatio bonorum*). Af orden "dör *enthera*" 16: 4 GB. kunde det väl så synas, som om, när en af föräldrarna gifvit hemföljd, denna borde restitueras äfven vid den andras död, men dessa ord hafva utan tvifvel afseende på den visserligen vanligaste händelsen, att hemföljden är gifven af båda föräldrarnas gemensamma gods, jfr 16: 5 GB. Deremot synes intet skäl förefinnas, hvarföre hemföljden äfven bör återgå, om den är gifven af enderas enskildta gods och gifvaren ännu lefver. Huruvida, då den återgår, det gifna måste in natura återbäras, eller det är nog, att detsamma allenast beräknas på hemföljdtagarens arfslott, beror hufvudsakligen derpå, om jemngodt gods finnes, som de öfriga syskonen kunna erhålla, eller icke. 12: 4 ÄB. 2) Återgår äfven hemföljden *vid hemföljdtagarens död*, så vida han nemligen dör, utan att lemna barn efter sig. Men har han barn, så bör utan tvifvel hemföljden på dem fördelas, i mån af hvarderas arfslott, och sedan behålla de hvar sin lott, med samma vilkor, som den förste hemföljdtagaren. Dör sedan äfven en af dessa, så delas på samma sätt hans lott mellan de öfriga. Men dö de alla, så åter-

går hemföljden till gifvaren. 16: 3 GB. 5) Att hemföljden äfven återgår *om hemföljdtagaren cederar bonis* skulle man möjligtvis kunna sluta af 17: 2 H2. Men det rätta är dock utan tvifvel, att fastän hemföljden i sådant fall undantages, hvarföre den icke går till betalning af hemföljdtagarens gäld, så är dock cessionen ensam icke något laga skäl, hvarföre hemföljden kan af gifvaren återtagas. Jfr Kongl. Förkl. d. 28 Maj 1687 membr. 2 §. 5. 4) Att hemföljden deremot bör återgå *om gifvaren cederar bonis*, tyckes man kunna sluta af den förutnämnda grundsatsen, att hemföljd är ett anticiperadt arf, men innan arf får tagas bör gälden vara betald. 10: 4 ÄB. Annars skulle hemföljd lätteligen kunna missbrukas till creditorers förfång. Deremot bör enligt vår lag, hemföljden icke derföre restitueras, att det äktenskap, vid hvars ingående den blifvit gifven, genom skilnad upplöses. Den distinction som *Wall Loc. cit. pag. 10* vill göra mellan det fall, då hemföljdtagaren är vållande till skilnaden, eller icke, synes mig sakna stöd af lag. Icke heller säger vår lag, att hemföljden skall återgå om föräldrarnas äktenskap genom skilnad upplöses, ehuru dertill visserligen vore mera skäl. Jfr dock *Wall Loc. cit. pag. 9*. — Jemte hemföljden böra äfven de *accessioner* restitueras, som den erhållit, med undantag, såsom förut är nämnt, af den ränta och afkomst, som den gifvit af sig. Men deremot är hemföljdtagaren regulariter berättigad, att beräkna sig till godo den nödiga och nyttiga kostnad, han gjort å det emottagna, jfr angående nyttig kostnad *HelsL. ÄB. 8: 2*, men för impensæ voluptuariæ kan han icke fordra någon ersättning. Dock är han berättigad, att borttaga sådana zirater och försköningar, som utan skada kunna borttagas. Icke heller är han berättigad till ersättning för sådana kostnader, som blifvit gjorda för afkomstens producerande

eller inhämtande, eller för att enligt lag "hålla jord och hus vid makt" 16: 1 GB., icke heller för "skatt och tunga," som deraf blifvit utgjord. Arg. 16: 2 JB. — Har något af det emottagna blifvit genom hemföljdtagarens vållande skadadt eller förstördt, är det klart, att han derföre bör gifva ersättning. Mera tvifvelaktigt kan det vara, om han äfven bör ersätta den minskning i värdet, som det emottagna genom vanligt bruk, eller en inträffad olyckshändelse lidit. Å ena sidan kunde tyckas, att detta vore väl strängt, och äfven stridande mot den grundsatsen, att den nytta, hemföljdtagaren haft af hemföljden, icke får beräknas. Men å andra sidan synes 16: 2 GB. in fine tala för den motsatta meningen. Det kunde så tyckas, som om denna grundsats vore hemtad ur Romerska lagen. Enligt denna lag præsumerades nemligen värderad hemföljd (*Dos aestimata*) vara, såsom det hette, *aestimata venditionis caussa*, eller med andra ord, den ansågs liksom hade den blifvit såld för det åsatta värdet; hvaraf vidare följde, att emottagaren led förlusten, om det emottagna, äfven utan hans vållande, försämrades eller förstördes. Se *Göschén*. Vorlesungen über das gemeine Civilrecht 5:ter Band 1:ste Abth. pag. 73. Äfven våra äldre lagar synas leda till samma resultat; se t. ex. HelsL. ÅB. 8: 2. Likaså den bekanta rättsreglen: then skal ock stå fahran som båtnan och profiten haffver" 40:de Domarereglen; hvarföre också *Nehrman*. Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 401 §. 34 antager, att hemföljdtagaren lider den skada, som kan tillstötta det han undfått. — Är det bevisligt, att hemföljd blifvit gifven, men icke *huru mycket*, eller *af hvad värde*, så är hemföljdtagaren berättigad, att återbära hvad han säger sig hafva erhållit, men detta måste då ske "med svornom Ede" 16: 2 GB. d. v. s. han måste då tillika besvärja hvad

han mottagit och huru mycket det varit värdt. Utan tvifvel bör han derföre äfven vid boupteckningen ingifva med edligt förpligtelse underskrifven förteckning derå. Jfr 9: 1 ÅB.

§. 385.

f) Fördel.

- Wall.* De Auctoramento, Sveth. *Fördel.* Ups. 1758.
Anon. Om fördel af bo oskifto. (i Juridiskt Arkif, utgifvet af *Carl Schmidt*. 8:de Bandels 3:dje häfte sid. 469).
Palmén. Om fördel af bo oskifto. (Rättshistoriska bidrag till tolkningen af 1754 års Lag. Helsingfors 1849 Cap. 4).

Då gemensamt gods skall delas är det icke alldeles ovanligt, att en af delägarna får utan lott och byte, såsom man säger, förut undantaga något. Redan hos Homerus finna vi exempel derpå. Odysseen, 9:de Sången i slutet. Äfven i våra äldre Lagar se vi, att mannen eller hustrun fått vid bodelningen förut undantaga sådana lösörepersedlar, som antigen för honom eller henne voro särdeles nödiga, eller åtminstone ansågos hafva ett *pretium affectionis*. Sålunda t. ex. fick mannen undantaga en häst, med tillhörande sadel, sina vapen o. s. v., hustrun åter sina helgdagskläder, sina ringar o. s. v. Suderm.L. GB. 6. Upl.L. ÅB. 10: pr. Ll. GB. 16, 17. St.L. GB. 12, 15 o. s. v. I Sudermann-Lagen Loc. cit. förekomma dessa lösörepersedlar under namn af *Enfä*, till skilnad från det gemensamma godset, som skulle skiftas. I vår närvarande Lag, 17 Cap. GB. kallas de *fördel*. Då på detta ställe säges, att fördelen skall tagas "af bo oskifto" och det samma äfven säges om gälden i 10: 1 ÅB., så har detta föranlett tvifvel, om gälden bör vara betald innan fördelen uttages, eller icke; men detta tvifvel synes

dock vara lätt häfvet, när man besinnar, att fördelens uttagande står i det närmaste sammanhang med bodelningen, och att denna icke äger rum, förr än gälden är betald. Jfr 10: 4. 12: 5 ÄB. Äfvenledes har det varit tvifvel underkastadt, om fördel endast bör äga rum när en af makarna är död, eller äfven då äktenskapet genom skilnad upplöses. Vill man hålla sig strängt vid Lagens bokstaf, så synes väl den förra meningen vara den rätta, och af den tankan är äfven *Wall Loc. cit. pag. 4 §. 3*; men då man besinnar, att om endera är vållande till äktenskapsskilnaden, det icke är billigt, att denna derigenom betager den andra dess rätt till fördel, jfr 11: 4 GB., så synes dock den sednare meningen icke destomindre hafva mera för sig, så att i detta fall den oskyldiga maken vid bodelningen bör hafva rätt, att före skiftet uttaga sin fördel. Af denna tanka är äfven *Hernbergh. Loc. cit. P. 3 pag. 9. Nehrman, Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 215, 216, 217.* aantager, att mannen, om han begår hor, förlorar sin fördel, hvaraf man utan tvifvel kan sluta, att det varit hans mening, att hustrun i sådant fall behåller sin. Deremot äro arfvingar alldrig berättigade till fördel. — Då vår närvarande Lag icke, såsom våra äldre Lagar, endast bestämmer *några vissa lösörepersedlar*, som få tagas såsom fördel, utan tillåter den till fördel berättigade, att taga "thet han eller hon *hellst vill* af lösören" så skulle denna rättighet, om den äfven med hänseende till kvantiteten af det, som får tagas, vore lika obegränsad, lätteligen kunna missbrukas till arfvingarnas eller den andra makans förfång. Derföre stadgar Lagen, att regulariter icke mer får i fördel tagas, än tjugonedelen af lösöreboet. 17: 1 GB. Kongl. Förkl. d. 15 Juni 1818. Denna regel lider dock ett undantag, om boet är fattigt och ringa; i hvilket fall den till fördel berättigade

makan får taga sin fästningaring, dageliga säng och nödiga gångkläder, fastän detta något öfver tjugonedelen stiga kunde. Häraf kan man utan tvifvel draga den slutsatsen, att när de nämnda lösörepersedlarna väl utgöra mer än en tjugonedel af det behållna lösöreboet, men likväl endast "något" öfverstiga tjugonedelen få de tagas såsom fördel. Svårare är det att med någorlunda säkerhet bestämma detta "något." Likväl synes man med tillräckligt skäl kunna antaga, att de nämnda persedlarna mer än *något* öfverstiga en tjugonedel af lösöreboet, om de fullt uppgå till dubbelt så mycket, eller en tiondedel deraf. Då här talas om den till fördel berättigades "*dageliga säng*" synes det vara uppenbart, att dermed menas icke blott sjelfva sängen utan äfven dess tillbehör sängkläderna. I våra äldre Lagar säges det ännu tydligare. Se t. ex. Suderm.L. GB. 6. Upl.L. ÅB. 10: pr. LL. GB. 16. St.L. GB. 12. Men å andra sidan är det lika tydligt, att icke de bästa sängkläder, som finnas, få tagas, utan det måste vara de, som i den sängen varit brukade. Något svårare kan det vara, att bestämma hvad här menas med "*nödiga gångkläder*," om dermed förstås endast en hvardagsklädning, eller äfven en helgdagsklädning derunder bör innefattas. Men då man besinnar, att våra äldre Lagar uttryckeligen säga, att helgdagskläder finge tagas som fördel, så tyckes det, som om den sednare meningen hade mera skäl för sig. Se de nyss återopade stälлена i våra gamla Lagar. — Här uppstår dock en annan fråga, hvars besvarande kan vara något tvifvel underkastad. Vi hafva sett, att gälden bör vara betald, innan fördelen uttages. Om nu i boet finnes både fastigheter och lösören, så är det klart, att fördelen mycket deraf beror, om fastigheterna eller lösörena användas till gäldens betalning. Frågan blir således den: antingen skola fastigheterna användas till gäldens be-

talning, på det att fördelen må blifva så mycket större, eller skola lösörena först användas, på det att arfvinnans lott må blifva så mycket större? Då lagen derom ingenting särskildt stadgar lär väl denna fråga icke annorlunda kunna besvaras, än att de allmänna reglorna om betalning af gäld, och särskildt af makars gäld, böra följas, och sedan får den till fördel berättigade maken låta sig nöja med sin lagliga lott i det, som återstår. — Om och på hvad sätt *fördelen kan förverkas*, derom nämner väl vår Lag uttryckeligen ingenting, men då man besinnar denna rättighets sammanhang med Giftoätten, synes dock fullt skäl vara, att antaga, det när den sednare är alldeles eller till en del förverkad, äfven fördelen måste anses vara det. Af denna tankan är åtminstone *Hernbergh* Loc. cit. pag. 14 §. 6, och äfven *Nehrman* Loc. cit. pag. 215 §. 94. — Slutligen bör äfven den frågan besvaras, om fördel är en rättighet, som allenast medföljer *fullkomligt* eller äfven *civilt* äktenskap. Denna fråga bör utan tvifvel, i enlighet med de redan förut nämnda angående den sistnämnda arten af äktenskap gällande grundsatser, sålunda besvaras, att om tvenne personer äro af Domaren eller Konungen för äkta makar förklarade, så är väl den oskyldiga maken, men icke den, som af motvilja undandragit sig vigslen, till fördel berättigad. Af denna tankan är äfven *Hernbergh* Loc. cit. pag. 7 §. 5.

Tredje Kapitlet.

Äktenskapets Upplösning.

§. 386.

Sätt, hvarigenom äktenskapet upplöses, i allmänhet.

Det vanligaste sätt, hvarigenom äktenskapet upplöses, är *endera makans död*. Men ehuru derigenom den personliga gemenskapen makarna emellan upphör, så får man dock icke deraf sluta, att också alla de af äktenskapet följande personliga rättigheter upphöra. Fastän mannen är död, behåller Enkan icke desto mindre hans namn och rang, samt räknas till hans stånd, så att om han på grund deraf haft ett forum privilegiatum, fortfar hon att äfven efter hans död derunder lyda o. s. v. Deremot förorsakar dödsfallet en väsendtlig förändring i den förmögenhetsgemenskap, som makarna emellan ägt rum. Den *communio incidens*, som derigenom uppkommer emellan den efterlevande makten och den dödas arfvingar, är nemligen af en helt annan beskaffenhet. Om nemligen före skiftet, under den tid, då den efterlevande maken ännu fortfar med besittningen och förvaltningen af det gemensamma boet, detta antingen erhåller någon tillväxt, eller lider någon förlust, så fördelas den på alla sterbhusdelägarna i mån af deras andel deri. Men om deremot den efterlevande maken genom arf, gåfva, testamente eller någon annan lyckträff t. ex. genom vinst på lotteri, efter dödsfallet erhåller något, så kommer detta henne ensam

till godo. Det samma gäller i allmänhet om allt, hvad den efterlevande maken efter dödsfallet förvärfvar, som icke står i något sammanhang med det gemensamma boet. Vid bodelningen bör naturligtvis hvardera makans enskilda förmögenhet först afskiljas, och sedan tager den efterlevande först sin fördel och sedan sin giftorätt efter lag eller förord. 12: 5 ÅB. — Är deremot den ena maken icke verkligen död, utan allenast ansedd såsom död, så är det klart, att denna omständighet icke innefattar en upplösning af äktenskapet. Om derföre den för död ansedda maken återkommer sedan den andra redan ingått ett nytt äktenskap, så hindrar icke detta, att den förra återtager alla sina äktenskapliga rättigheter, så vida icke egenvilligt öfvergifvande faller honom till last, så att *af det skälet* det förra äktenskapet anses såsom upplöst. 15: 6 GB. in fine. — Det nu nämnda sättet är dock icke det enda, hvarigenom ett äktenskap kan upplösas. Det kan nemligen äfven upphöra genom så kallad *äktenskaps-skilnad*, hvilket ord dock tages uti en vidsträcktare betydelse, så att man dermed icke allenast förstår ett verkligt äktenskaps upphäfvande under båda makarnas lifstid, (*egentlig äktenskapsskilnad; divortium*) utan äfven den händelsen, då ett äktenskap förklaras hafva varit ifrån början ogildt, (*annullation; declaratio nullitatis*). Slutligen bör det anmärkas, att här äfven gifves en annan art af skilnad i äktenskap, hvarigenom dock icke sjelfva äktenskapet upplöses, utan allenast makarnas cohabitation för en tid upphör. (*Skilnad till säng och säte; separatio quoad thorum et mensam*). Dessa särskilda arter af äktenskapsskilnad skall jag nu hvar för sig närmare beskrifva.

§. 587.

Annulation. a) Orsaker.

De orsaker, för hvilka ett äktenskap är från början ogiltigt, synas kunna hänföras till följande tre hufvudclasser, nämligen: 1:o *Då ett rent samtycke felas*, d. v. s. då antingen endera blifvit bedragen eller tvungen till äktenskap, eller också blifvit genom en väsendtlig villfarelse till äktenskap förmådd. T. ex. om endera gifvit sig ut till namn eller stånd för annan än den han är, 4: 6 GB., eller om endera, som är oförmögen till äktenskap, eller drages med obotlig smittosam sjukdom, svikeliga förledt den andra till äktenskap, 15: 8 GB. Att det är den ene, som bedragit eller tvingat den andre, är icke alldeles nödvändigt. Äktenskapet är äfven ogildt, om bedrägeriet eller tvånget härrör från en annan person. Deremot är det väl uppenbart, att den af paciscenterna, som bedragit eller tvingat den andre till äktenskap, icke kan af detta skäl sjelf påstå, att äktenskapet skall vara ogildt, om den andre vill, att det skall blifva beständande. Hvilka villfarelser, som i detta hänseendet böra anses som *väsendtliga*, kan vara mera tvifvelaktigt. Det rätta är väl, att villfarelsen är att anse som väsendtlig, när icke blott till följe af den ene paciscentens tänkesätt och bialsigter något samtycke icke skulle hafva ägt rum, om rätta förhållandet varit känt, utan då man i *allmänhet* kan antaga, att i sådant fall något samtycke icke skulle hafva blifvit gifvet. Jfr *Gitzler*. Handbuch des gemeinen und Preussischen Eherechts. Breslau 1840 pag. 74. Sålunda t. ex. är villfarelsen väsendtlig, om någon erhållit till äkta en helt annan person, än han ville hafva; men deremot är äktenskapet icke ogildt, om villfarelsen endast angick personens ålder, förmö-

genhet eller personliga egenskaper i allmänhet. Att likväl enderas okunnighet derom, att den andre under fästningen begått lägersmål med en annan, eller mannens derom, att qvinnan före fästningen låtit lägra sig, är att anse som en väsendtlig vilfarelse, ses af 15: 7 GB. — Men fastän ett äktenskap för en af de nu nämnda orsaker är ogiltigt, så är dock denna nullitet icke alldeles ohjelpig. Den kan nemligen genom påföljande rätthabition häfvas, så att äktenskapet icke desto mindre blir giltigt. I det fall, som nämnes i 4: 6 GB., förutsättes tydligen, att äktenskapet icke går åter, om förlikning äger rum. Äfvenså, enligt 15: 7 GB., om qvinnan före fästningen begått lägersmål, men mannen förlåter benne det. Att äktenskapet äfven i det fall, då endera efter fästningen begått lägersmål, kan blifva bestående, om den oskyldige förlåter den brottlige, synes äfven tydligen af jämförelse mellan 15: 4 och 7 GB. Att detsamma äfven gäller i det fall, som nämnes i 15: 8 GB., kan väl vara något mera tvifvelaktigt, men har dock mycket för sig. Jfr *Gitzler* Loc. cit. pag. 78. 2:o *Då vigslen är olaglig*, t. ex. när den är förrättad af någon, som icke är Prest. 2: 12 GB. I detta fall är det uppenbart, att nulliteten icke kan annorlunda än genom ny laga vigsel afhjelpas. ibid. 3:o *Då ett Impedimentum dirimens hindrar äktenskapets giltighet*. I detta fall kan det stundom vara kinkigare, att afgöra, om nulliteten är ohjelpig eller icke. Så mycket är visserligen säkert, att när äktenskapets fortsättning skulle vara uppenbarligen stridande mot sedligheten, så måste det återgå, och om icke en af paciscenterna sjelf yrkar detta, så måste offentlig åklagare påstå ett sådant äktenskaps upphäfvande. Sålunda t. ex. kan det väl icke falla någon in, att ett sådant äktenskap skulle kunna blifva bestående, som är slutadt mellan personer, som äro så nära skylda

eller besvägrade, att ingen dispens kan äga rum. I andra fall deremot synes äktenskapet, fastän det från början var ogiltigt, likväl med vissa vilkor kunna blifva beståndande. Sålunda t. ex. se vi af 15: 6 GB. in fine, att om en hemmavarande maka efter den andras bortresa fått tillstånd, att ingå nytt äktenskap, detta äktenskap kan blifva beståndande, oaktadt den förra maken återkommer och visar laga förfall, så vida nemligen denna dertill gifver sitt samtycke. Att den hemmavarande maken, som ingått nytt äktenskap, sjelf skulle kunna fordra dettas återgång och det förra äktenskapets fortsättning, gifver vår lag ingen anledning, att antaga. Till och med om det sednare äktenskapet redan är genom döden eller skilsmässa upplöst, innan den förra maken återkommer, är det ganska tvifvelaktigt, huruvida denna är skyldig, att fortsätta äktenskapet. Vill deremot den hemkommande återtaga sin förra maka, så lär det väl knappast vara nödigt, att, såsom, *Tengvall* (Anmärkningar till Giftermålsbalken pag. 64 §. 24) förmodar, något bevis af honom prästeras, att han *icke* ingått nytt äktenskap, eller, om han det icke kan, att någon kungörelse i tidningarna införes, ännu mindre att ny vigsel äger rum. — Äfvenså lär det väl icke skäligen kunna betviflas, att om äktenskap blifvit ingånget mellan skylda eller besvägrade, ett sådant äktenskap kan genom Konungens samtycke blifva beståndande, så vida fallet är dispensabelt. Likaledes kan man utan tvifvel antaga, att om någon, som för horsbrott blifvit skiljd, utan vederbörligt tillstånd ingått nytt äktenskap, detta genom den oskyldiga makans och Konungens påföljande samtycke kan blifva giltigt. 15: 2 GB. o. s. v. — Men om nu ett äktenskap, för någon af förutnämnda orsaker, är ogiltigt, så är det en annan fråga, om i sådant fall de förmenta makarna också få på eget bevåg skilja sig från hvarandra? Denna

fråga torde, åtminstone i de flesta fall, då ett sådant förment äktenskap likväl är genom ordentlig vigsel ingånget, böra nekande besvaras; så att äktenskapet måste af vederbörlig Domstol *för ogiltigt förklaras*. Jfr Kyrko-Lagen 16: 4 in fine. Emedan nemligen äktenskapet är ett aftal, som har så mångfaldigt inflytande på tredje mans rätt, så är det äfven af stor vikt, att både dess afslutande och upplösning erhåller en sådan publicitet, att ingen annan derigenom må blifva narrad. Deremot lär väl i sådant fall något skiljebref knappast erfordras, åtminstone icke, om ej till äfventyrs, när vigslen ej skett af behörig person, eller annars på olagligt sätt, och utan iakttagande af de i Kyrkohandboken föreskrifna ceremonier. *Nehrman*. Inledning til then Svenska Jurisprudenciam Civilem pag. 218 §. 99. Jfr dock *Tengvall*. Anmärkningar till Giftermålsbalken pag. 54.

§. 588.

b) Verkan.

Ett ogildt äktenskap är detsamma, som intet äktenskap. Följden deraf, att ett äktenskap annulleras, måste således regulariter blifva den, att detsamma helt och hållet förlorar sin juridiska verksamhet, eller, som är detsamma, att det icke medför någon af de juridiska verkningar, som ett lagligt och giltigt äktenskap har med sig; att t. ex. mannen och qvinnan icke erhålla någon giftorätt i hvarandras gods, utan hvar och en återtager hvad han i boet infört. 5: 5. 13: 7 GB. Har den ene förledt den andra till ett sådant äktenskap, så är det äfven klart, att han måste ersätta henne den kostnad och skada, som af det ogiltiga äktenskapet blifvit en följd, och återlemna de gåfvor, som han

af den oskyldiga erhållit, hvaremot den oskyldiga synes berättigad, att behålla de gåfvor, som hon af den brottslige emottagit. 15: 7, 8 GB. Alldeles utan undantag äro dock icke de förutnämnda reglorna. Har nemligen under ett sådant äktenskap något med egna slöjder blifvit afladt, så bör det utan tvifvel delas dem emellan, i mån af den giftorätt, som hvardera deri skulle haft, om äktenskapet varit giltigt; 5: 3 GB., och är qvinnan in bona fide, så erhåller hon till och med sin morgongåfva. *ibid.* Att i det fall, som 15: 7 GB. in pr. nämner, nemligen då äktenskapet är ogildt derföre, att endera under fästningen begått lägersmål med en annan, äfven giftorätt äger rum, och att med hänseende till de civila påföljderna förhållandet då blir lika, som om endera efter ingånget äktenskap begått hor, ses af samma §., och då det derföre i den påföljande 8 §. säges, att om någon, som är oförmögen till äktenskap, eller drages med obotlig smittosam sjukdom, svikeliga förleder en annan till giftermål med sig, den brottslige icke skall njuta giftorätt i boet, så äro vi deraf utan tvifvel berättigade att sluta, det äfven i detta fall, oaktadt äktenskapet är ogildt, den oskyldiga ändock njuter giftorätt i den andres gods.

§. 389.

Egentlig Äktenskapsskilnad.

a) Orsaker.

Humbla. De Caussis Divortii. Lund 1845.

Colling. Examen juridicum caussarum Divortii secundariarum. Lund 1771.

Det är icke med äktenskapet såsom med andra aftal, att det kan genom inbördes öfverenskommelse

upplösas. Det är tvertom till sin natur egentligen oupplösligt, jfr *Matthei* Ev. 19: 6 och får derföre, åtminstone icke utan de viktigaste orsaker, åtskiljas. Vore det icke så; skulle, såsom Romerska Historien tillräckligt visar, se t. ex. *Juvenalis* Sat. 6 vers. 144—148. 229, 250. och *Martialis* 6: 7, den största sedeslöshet deraf blifva en följd, och äfven barnens vård och uppfostran i betydlig mån försummas, så att en sådan lätthet att erhålla äktenskapsskilnad kunde leda till ett fullkomligt undergräfvande af de grundvalar, på hvilka hela samhällsbyggnaden hvilar. Äfven vår Lag tillåter derföre icke skilnad i ett verkligt och lagligt äktenskap utan de viktigaste orsaker, hvilka dock nu enligt 15 Cap. GB., jemfördt med Kongl. Förordningen d. 27 April 1810, kunna hänföras till tvenne hufvudclasser, nemligen: A. sådana, för hvilka domstol kan döma till skilnad, och B. sådana, för hvilka skilnad kan hos Kongl. Maj:t sökas. — A. till denna class hör: a) *hor* 15: 1 GB.; under hvilken benämning naturligtvis äfven sådana horsbrott innefattas, som äro af en gröfre art och hafva ett annat namn, såsom *blodskam* och *vegifte*. Mera kunde det i fråga sättas, huruvida *tidslag* bör föras hit. Å den ena sidan kunde man säga, att då samlag med en människa är skäl till äktenskapsskilnad, så måste coitus med ett oskäligt kreatur ännu mera vara det; hvarföre också Preussiska Lagen verkligen sätter detta brott, äfvensom andra onaturliga laster af samma slag, i jernbredd med hor. Se *Gitzler* Loc. cit. pag. 181. Å andra sidan kunde man dock invända, att detta brott likväl icke är en art af hor. Orsaken, hvarföre vår Lagbok ingenting nämnt om detta brott, såsom en orsak till äktenskapsskilnad, torde vara dels den, att det med mycket skäl kan förutsättas, att detta brott högst sällan af en gift person begås, dels den, att 10: 1 MB. för detta brott utsätter dödsstraff.

— Om hor skall vara ett skäl till äktenskapsskilnad, så måste det dock 1) vara lagligen bevist. Både angående *hvad*, som egentligen behöfver bevisas, och sättet, *huru* det skall bevisas, hafva likväl meningarna varit ganska delade. Ville man i det förra hänseendet vara mycket sträng i sina fordringar, så skulle det visserligen kunna så tyckas, som om *verkelig beblandelse* (*res in re* och *effusio seminis*) måste bevisas. För denna mening skulle åtminstone kunna anföras, att Kyrko-Lagen 16: 6 verkligen synes fordra en så sträng bevisning. Men å andra sidan tyckes det, som om man icke rimligen kan fordra mer, än att ett *factum* är bevist, som är af den beskaffenheten, att, när det är bevist, ingen människa med sundt förstånd gerna kan tvifla om den anklagades otrohet. (T. ex. det bekanta *solus cum sola, nudus cum nuda*). Ville man gå så långt i skepticism, att man icke ansåg detta tillräckligt, så skulle det leda till den största hårdhet och obillighet mot den oskyldiga maken. Jfr *Örsted*. Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed 2:det Bind 4:ste stycke pag. 204 och 205. Denna mening bestyrkes äfven deraf, att vi hafva många prajudikater, som medgifva äktenskapsskilnad för långt mindre skäl. Jfr *Flintberg*. Lagfarenhets-Bibliothek. 2:dra delen pag. 154—156. — Beträffande sedan sättet, huru horsbrottet skall bevisas, så föreskrifver Kyrko-Lagen 16: 6, att detsamma skall vara "så väl af andra skäl, som egen bekännelse" styrkt, hvaraf man stundom velat draga den slutsatsen, att det i detta fall icke är nog, att prætera sådan bevisning, som annars anses som *full*, om icke egen bekännelse dertill kommer; jfr Kongl. Br. d. 3 Jan. 1724 (hos *Flintberg* Loc. cit. pag. 154) en mening, som kunde synas bekräftas af den förutnämnda förutsättningen, att *beblandelse* måste bevisas; enär detta icke gerna annorlunda, än genom egen be-

kännelse låter sig göra. Icke desto mindre är denna mening alldeles oriktig. Det åberopade stället i Kyrko-Lagen visar allenast, att egen bekännelse allena icke i detta fall, såsom annars, får anses såsom fullt bevis, emedan det kan vara sannolikt, att denna icke stödjer sig på annat än en af makarna sjelfva, för att vinna äktenskapsskilnad, gjord öfverenskommelse. Kongl. Kung. d. 5 Dec. 1793. Jfr *Örsted* Loc. cit. pag. 206, 207.

2) Den oskyldiga maken skall icke hafva förlåtit den brottslige. Det är dock icke nödvändigt, att en sådan förlåtelse skall vara gifven med uttryckeliga ord; den kan äfven *tacite* meddelas. Såsom en sådan tyst förlåtelse kan anses a¹) om den oskyldiga *haft sängelag* med den brottslige sedan det blef henne kunnigt, att horsbrottet blifvit begånget. 15: 1 GB. Hvad dermed rätteligen menas, derom kunde dock meningarna vara olika. Man skulle möjligen kunna tro, att det måste bevisas, att den oskyldiga maken haft *samlag* (coitus) med den brottslige. Denna mening synes bekräftas deraf, att Kyrko-Lagen 16: 1 talar om att "den oskyldiga parten hafver *häfdat* den andra, sedan thess brott honom eller henne bekant var," hvarföre *Abrahamson* (Anmärkningar till Lands-Lagen pag. 260) säger, att om tvist uppstod huruvida häfdande ägt rum, eller icke, så skulle detta bevisas genom den oskyldiga makans Ed; till stöd hvarför han åberopar ett Kongligt Bref, till Consistorium i Stockholm d. 24 Sept. 1725. Icke desto mindre är väl denna mening knappast riktig. Mera skäl är verkligen för, att talesättet "*hafva sängelag* med någon" bör tagas alldeles efter orden; att sjelfva samlaget eller beblandelsen behöfver särskildt bevisas, synes föga rimligt. Det är anmärkningsvärdt, att Danska och Norska Lagarna innehålla ett dylikt talesätt, hvarom äfven dessa länders Jurister varit af olika meningar; men *Örsted* Loc. cit. pag. 207, 208

har, som det mig synes, fullkomligt rätt deri, att detsamma bör förstås alldeles efter ordalydelsen. b¹) Kan det äfven anses såsom en tacite meddelad förlåtelse, om den oskyldiga makan försummar, att inom den i Kongl. Kung. d. 5 Dec. 1798 stadgade tid, eller ett halft år, sedan hon fick kunskap om brottet, söka äktenskapsskilnad. Häraf är dock naturligtvis actor publicus icke förhindrad, att äfven efter denna tidens förlopp åtala sjelfva brottet, ehuru han i *allmänhet* icke kan fordra, att äktenskapet derföre skall upplösas. Men å andra sidan är icke heller den oskyldiga makan förhindrad, att söka äktenskapsskilnad äfven efter den i Kongl. Förordningen d. 20 Januari 1779 bestämda præscriptionstids förlopp, allenast den i Kongl. Kung. d. 5 Dec. 1798 stadgade tid icke blifvit försutten. Jfr Kongl. Förordningen d. 10 Juni 1841. — Deraf att, såsom nu är nämndt, någon äktenskapsskilnad icke äger rum, när den oskyldiga förlåtit den skyldige, kan man naturligtvis än mera sluta, att detsamma måste gälla, när den ene på förhand gifvit den andra tillstånd, att begå ett sådant brott, eller sjelf förledt henne dertill, en nedrighet, hvarpå exempel icke saknas. — Det är icke nödvändigt, att förlåtelsen skall vara meddelad förr än skilnadsprocessen börjades. Ingenting hindrar, att den också kan ske under Rättegången genom förlikning, hvartill Domaren, när det finnes tjenligt och ändamålsenligt, bör försöka att förmå den oskyldiga makan. Jfr 20: 2 RB. Men har domstolen redan dömt till skilnad, så beror det icke mera på den oskyldiga allena om skilnad skall ske eller icke. Kongl. Resol. d. 20 Juli 1795. — Slutligen bör det anmärkas, att den reglen, att ingen äktenskapsskilnad äger rum, när den oskyldiga förlåter den brottslige, lider ett undantag, då horsbrottet äfven innefattar sådan blodskam, för hvilken Lagen utsätter dödsstraff,

men den brottslige blifvit benådad, så att han får behålla lifvet. Kongl. Förkl. d. 25 Mars 1807 p. 22.

5) Om båda makarna begått hor och endera med den andra ej förut blifvit förlikt, så äger ingen skilnad rum. 15: 4 GB in fine. Sannolikt har Lagstiftaren genom detta stadgande velat förekomma, att icke, när den ena maken begått hor, den andra skall hämnas, genom att begå samma brott. Häraf kan man a contrario sluta, att om den, som först begått hor, erhållit förlåtelse af den andra, på sätt förut är nämndt, och sedan denna äfven begår hor, så är ingenting, som hindrar, att den andra kan begära äktenskapsskilnad. Icke heller hindras äktenskapsskilnaden derigenom, att sedan Domstolen redan dömt till skilnad, men innan skiljebref hinner att af Domcapitlet utfärdas, den oskyldiga maken begår lägersmål. Kongl. Br. d. 9 Dec. 1699 (hos *Flinberg* Loc. cit. pag. 154).

4) Slutligen är det klart, att ingen skilnad äger rum, om den ena maken väl haft samlag med en annan person, men detta skett under sådana omständigheter, att det icke kan anses och straffas som hor; t. ex. om hustrun blifvit våldtagen, eller af villfarelse haft samlag med en annan person, som hon ansåg för sin man, eller då hon hade skäligen anledning, att anse mannen såsom död o. s. v. Deremot upphäfves alldeles icke begreppet om hor derigenom, att makarna äro skiljda till säng och säte. Icke heller gör det, med hänseende till äktenskapsskilnaden, något till saken antingen horsbrottet blifvit begånget inom eller utom Riket. — b) *Egenvilligt öfvergifvande (malitiosa desertio)*. Om äktenskapsskilnad för denna orsak skall äga rum, så erfordras: 1) att den ena maken skall hafva rest *utrikes*, 15: 4, 6 GB. Kyrkolagen 16: 8. Ehuru 15: 4, 6 GB. egentligen talar om mannen, emedan det utan tvifvel är vanligare, att han öfvergifver hustrun, än att hustrun sålunda öfver-

gifver honom, så synes dock både af 15: 4 GB. in fine och 16: 3 Kyrko-Lagen, att detsamma gäller om båda makarna. Har den af makarna, som öfvergifvit den andra, icke rest utrikes, utan "håller sig i landet uppe," så gälla icke de i 15 Cap. GB. om äktenskaps-skilnad gifna föreskrifter, utan då är 14 Cap. GB. tillämpligt. Se 14: 2 GB. Svea Hof-Rätts Circulaire d. 24 Febr. 1818. Alldeles nödvändigt är det dock icke, att det skall vara fullkomligen bevist, att den bortresta maken vistas utrikes. Stundom, när man icke vet hvarest han sig uppehåller, och detsamma icke heller kunnat utrönas, *præsumeras* detta. Jfr 15: 4 GB. 2) Det skall vara den bortrestes afsigt, att ej mera "blifva och bo" med sin kvarlemnade maka 15: 4 GB. Är afsigten icke sådan, (*desertio simplex*) så äger ingen äktenskapsskilnad rum. Deremot är det icke nödvändigt, att det nämnda uppsätet skall vara fattadt innan resan skedde, *ibid.* Det kan äfven vara, att resan skett i något "nödigt ärende" 15: 6 GB., eller för nöjes skull, eller att någon rymt för gäld, eller ett begånget brott, och att uppsätet att öfvergifva den andra maken först sedan fattas. Äfven detta uppsåt behöfver dock icke nödvändigt vara fullkomligen styrkt. Det är nog, att sådana omständigheter förefinnas, som göra detsamma sannolikt. 3) Den hemmavarande maken skall icke sjelf hafva begått äktenskabsbrott, ty då få de i så måtto qvitta med hvarandra, att någon äktenskapsskilnad icke tillåtes. 15: 4, 6 GB. — c) *Lifstids fängelse och landsflykt.* Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. Visserligen finna vi, att dessa orsaker redan förr än denna Förordning utkom varit ansedda såsom *jemförliga* med egenvilligt öfvergifvande; se t. ex. Kongl. Br. d. 11 Dec. 1745, men så stor ansågs dock icke likheten vara, att någon Domstol vågade af dessa skäl döma till äktenskapsskilnad, utan måste den

i hvarje fall hos Kongl. Maj:t sökas. — De grunder, på hvilka tillåtelsen af äktenskapsskilnad i detta fall stödjer sig, äro desamma, hvarföre *ingående* af äktenskap med lifstidsfänge är i allmänhet förbudet, nemligen: 1) att en sådan person icke kan bevisa sin maka och sina barn den hjälp och det bistånd, som en maka och fader eller moder åligger. Kongl. Br. d. 24 Januari 1745. 2) Att en sådan fänge eller landsflyktig är likasom den, hvilken satt sig ner utrikes, "ifrån det borgerliga samhället alldeles afskiljd" Kongl. Br. d. 11 Dec. 1745. 3) Att, om för dessa orsaker äktenskapsskilnad icke vore tillåten, den oskyldiga maken skulle komma att "taga en stor och öm känning af den brottsliges straff." *ibid.* — Skall likväl Domstol af dessa skäl döma till äktenskapsskilnad, så måste 1) fängelset eller landsflykten vara "*på lifstid.*" Är således den ena maken allenast "*till viss tid* biltog lagd" 7: 5 ÄB. t. ex. i det fall, som nämnes i Kongl. Förordn. d. 10 Dec. 1744 §. 4, så kan ingen domstol döma till skilnad. 2) Fastän, om man ville hålla sig strängt vid orden, det kunde så tyckas, som om det vore nog, att den ena maken vore "*dömd*" på lifstid till fängelse eller landsflykt, så synes det dock vara klart nog, när man besinnar Lagens grunder, att ingen äktenskapsskilnad äger rum, om den brottslige fått nåd, antingen helt och hållet, eller åtminstone sålunda, att lifstidsfängelset eller landsflykten blifvit förvandlad till fängelse eller landsflykt på vissa år. Härigenom låter äfven den frågan besvara sig, huruvida affall från Evangeliska Lärnan är ett skäl, hvarföre äktenskapsskilnad kan äga rum. Denna fråga bör utan tvifvel sålunda besvaras, att den oskyldiga måste vänta i fem år; men om under denna tid apostaten icke återgått till den Evangeliska Lärnan och till Riket återkommit, så kan skilnad äga rum. 7: 4 ÄB. Jfr *Colling Loc. cit.* pag. 49.

3) Den af makarna, som söker äktenskapsskilnad, skall icke hafva mer eller mindre varit vållande till eller delaktig i den andres brott. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. Jfr Kongl. Br. d. 11 Dec. 1745. — d) *Stämplingar och försåt mot den andra makans lif*. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. Äfven denna orsak sättes, såsom hvar och en finner, med största skäl i jembredd med egenvilligt öfvergifvande; men fastän man redan förr insett och erkänt detta, jfr *Colling* Loc. cit. pag. 14, så har likväl icke före 1810 någon Domstol af detta skäl kunnat döma till skilnad. Jfr *Tengvall* (Anmärkningar til Giftermålsbalken pag. 65). Samme författare nämner äfven ett fall, då Kongl. Maj:t för denna orsak beviljat äktenskapsskilnad, dock utan att anföra den Kongl. Resolutionens datum. Af detta skäl tillätes dock icke äktenskapsskilnad, om makarna efter den brottsliges bestraffning änyo sammanflyttat och haft samlag. Det kunde visserligen i fråga sättas, om det icke vore lika mycket skäl, att Domstol dömer till skilnad, när den ena maken gjort sig skyldig till en sådan "tyrannisk" och *omensklig* behandling mot den andra, som Kongl. Br. d. 2 Oct. 1724 (hos *Colling* Loc. cit. pag. 16) omtalar; men det säkraste torde dock vara, att i sådant fall skilnaden, efter föregångna varningsgrader, sökes hos Kongl. Maj:t. — e) *Galenskap*. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. Äfven för denna orsak finnes visserligen, att äktenskapsskilnad blifvit förr af Kongl. Maj:t beviljad; dock synes det, som om skilnaden för denna orsak ansetts mera betänkelig än de förutnämnda. Se t. ex. Kongl. Br. d. 7 April 1759 (hos *Colling* Loc. cit. pag. 18). Det lär vara detsamma, som *Tengvall* (Anmärkningar til Giftermålsbalken pag. 66) säger vara af d. 27 April 1759. Om äktenskapsskilnad af detta skäl skall äga rum, så erfordras, 4) att det skall vara säkert, att galenskapen

är *verklig*. Detta måste derföre genom vederbörligt läkarebetyg styrkas. 2) All förhoppning måste hafva försvunnit om den vansinniges återställande till hälsan. För att bevisa detta är det dock icke alldeles nog med läkarebetyg allenast, utan præsumptionen härom måste vara äfven derigenom bestyrkt, att galenskapen redan i fulla tre år oafbrutet fortfarit. 3) Galenskapen måste vara af den beskaffenheten, att den vansinnige icke har några lucida intervalla. Att detta varit Lagstiftarens mening, synes man kunna sluta deraf, att Förordningen talar om, att galenskapen skall hafva *oafbrutet* fortfarit. Också kan det väl icke nekas, att det i motsatt fall vore långt betänkligare, att tillåta en äktenskapsskilnad, som möjligen kunde förorsaka den olycklige stor sorg och bekymmer. Denna tolkning synes äfven deraf bekräftas, att ordet *oafbrutet* icke fanns i Lagutskottets första Betänkande om äktenskapsskilnad d. 10 Aug. 1809 (i Ridderskapets och Adels protocoler vid Riksdagen 1809 d. 24 Aug. pag. 1258) men sedan blef, i anledning af deröfver gjorda anmärkningar, Utskottets förslag sålunda ändradt, att skilnad endast med det vilkor skulle tillåtas, att sjukdomen *under hela tiden oafbrutet* fortfarit. Se Lagutskottets utlåtande d. 31 Oct. 1809. (Samma protokoller för d. 13 Nov. 1809 pag. 764). 4) Anledningen till galenskapen skall icke vara gifven eller påskyndad af den andra makans förhållande; hvilket af Domaren måste utrönas genom anställd undersökning om makarnas förra sammanlefnad; för hvilket ändamål den vansinniges närmaste släktingar, eller, då de ej finnas, dess förre förmyndare eller giftoman böra höras. — B. De orsaker, för hvilka Kongl. Maj:t, efter skedd ansökning, kan bevilja äktenskapsskilnad, äro i det hänseendet väsendtligen olika de förut nämnda, att om också en sådan orsak verkligen existerar, så är

det dock icke derföre aldeles säkert, att äktenskaps-skilnad kan vinnas, utan Kongl. Maj:t kan ändock, efter omständigheternas föränledande, antingen bevilja eller afslå ansökningen. De till denna class hörande fall äro hufvudsakligen följande: a) om den ena makkan blifvit genom laga kraftvunnen dom till lifvets eller ärans förlust skyldig känd; naturligtvis, i den första händelsen, under den förutsättning, att den brottslige blifvit af Kongl. Maj:t till lifvet benådad. I sednare fallet kan äfven skilnad erhållas, fastän den brottslige genom Konglig nåd fått sig äran återskänkt. b) Om endera blifvit förvunnen till något annat *groft* brott, d. v. s. ett sådant, som icke får med penningar allena försonas, eller också till ett *verkligt vanfrejdande* brott, d. v. s. ett sådant, som medför den högre graden af *infamia juris*, fastän Lagen icke uttryckeligen stadgat, att det skall medföra *ärans förlust*; Jfr Kongl. Br. till Consistorium i Stockholm d. 2 Oct. 1724 (hos *Abrahamson*. Anmärkningar till Ll. pag. 793) t. ex. Försök till Tidelag. Jfr Högsta Domstolens protokoll d. 16 Januari 1810 (i Ridd. och Adelns protokoller för Riksdagen 1810 5:te Bandets 2:dra Afdeln. pag. 1570) och Lagutskottets Betänkande d. 16 Mars samma år. (ibid. 6:te Bandets 1:sta Afdeln. pag. 926). I detta fall har det varit i fråga satt, huruvida äktenskaps-skilnad får äga rum om makarna, efter den brottsliges bestraffning, sammanflyttat och aflat barn; men då man besinnar, att Lagen icke säger detta och att det beror på Kongl. Maj:t, att bevilja eller afslå ansökningen, lär detta, i allmänhet åtminstone, icke kunna antagas. Jfr Juridiskt Arkif af *Schmidt*. 20:de Bandets 3:dje Häfte sid. 495—497. c) Om endera maken blifvit dömd till fästningsstraff på bestämda år, d. v. s. icke på lifstid, ty då gäller det, som är förut nämndt. I detta fall kunde det i fråga sättas, huruvida äktenskaps-

skilnaden kan erhållas genast, eller först sedan den brottslige utstått sitt straff? För den förra meningen talar ordet "dömd" äfvensom den omständigheten, att den äktenskapliga sammanlefnaden genom straffet hindras, hvilket synes vara just den grund, hvarföre äktenskapsskilnad i detta fall kan tillåtas; för den sednare meningen åter, att Förordningen äfven i detta fall tyckes fordra "betyg om straffets verkställande." Den förra meningen synes dock verkligen hafva långt mera för sig än den sednare. d) Slöseri, dryckenskap och (eller?) våldsamt sinnelag. Att alla tre dessa orsaker skola vara förenade synes dock icke vara nödvändigt, fastän ordet "och" kunde till en sådan mening gifva anledning. e) En sådan stridighet i lynne och tänkesätt, som slutligen öfvergår (förmodas skola öfvergå, eller verkligen öfvergått) till afsky och hat. — Det kunde likväl i fråga sättas, om dessa äro de *enda* orsaker, för hvilka Kongl. Maj:t kan bevilja äktenskapsskilnad, eller om den också *möjligtvis* i andra fall må kunna medgifvas. För den förra meningen har blifvit anfördt: 1) att i Inledningen till 1810 års Förordning ändamålet dermed uppgifves vara "att närmare bestämma *i hvilka händelser* sådan skilnad *finge* hos Kongl. Maj:t i underdånighet sökas" hvaraf man slutar, att i andra händelser får skilnad *icke* sökas. 2) Att det skulle lända till minskning af äktenskapets helgd, om skilnad finge sökas för andra orsaker. Häremot kan likväl å andra sidan sägas: 1) att förr än 1810 års Förordning utkom var det *ostridigt* tillåtet, att hos Konungen söka äktenskapsskilnad äfven för andra orsaker. 2) Att denna Förordning icke häri gjort någon ändring synes tydligen deraf, att de nämnda orsakerna endast anföras såsom exempel. 3) Att andra orsaker visserligen gifvas, som kunna anses såsom lika så viktiga eller viktigare än de nämnda. Såsom exempel

härpå vill jag endast nämna ett af *Örsted* (Haandbog i den Danske og Norske Lovkyndighed 2:det Bind 1:ste stycke pag. 224) nämndt fall; nemligen om en hustru frivilligt låter enlevera sig, utan att det precis låter bevisa sig, att hor blifvit begånget. Ett annat dylikt, som är ännu mera bevisande, är det, som nämnes i Nov. 117 Cap. 9 §. 3. 4) Att äktenskapets helgd icke synes härigenom särdeles mycket äfventyras, enär det i alla fall beror på Kongl. Maj:t, att afslå ansökningen, och det är att förmoda, det Kongl. Maj:t icke utan giltiga skäl med sådana ansökningar besväras, enär det i allmänhet väl är föga sannolikt, att skilnad beviljas för någon annan orsak, än de i Förordningen nämnda. — Slutligen bör det anmärkas, att alldeles samma orsaker erfordras till skilnad i ett ofullkomligt som i ett fullkomligt äktenskap. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810 in fine. Häremot invänder väl *Olivecrona* (svar till Professor Schrevelius, i Juridiska Föreningens Tidskrift 7:de Häftet sid. 224) att Kongl. Förordn. d. 27 April 1810 endast talar om sådana äktenskap, ”som med häfdad fästeqvinna äro begynte, men ej genom vigsel fullbordade,” hvaraf, efter hans förmenande, följer, att detsamma icke gäller om en qvinna lägrad under äktenskapslöfte blifvit af Domstol för äkta hustru förklarad enligt 5: 10 GB., som han anser såsom i denna del ännu gällande. I sin ifver, att vederlägga mig, märker han icke i hvilken motsägelse han invecklar sig med tydlig och klar Lag. Om en häfdad fästeqvinna blifvit af Domstol förklarad för äkta hustru, så måste väl ett sådant äktenskap icke vara lättare upplösligt, än det var förr än detta skedde. Men nu sättes i 5: 10 GB. ett sådant äktenskap, som uppkommer derigenom, att qvinna lägrad under äktenskapslöfte af Domstol förklaras för äkta hustru, helt och hållet i jembredd med detta och måste således enligt

Lagens tydliga mening icke kunna upplösas för andra orsaker än sådana, för hvilka det förra kan upplösas. Detta hade också utan tvifvel blifvit i Kongl. Förordn. d. 27 April 1810 särskildt nämndt, om 3: 40 GB. varit i denna del ännu gällande. Men då Kongl. Förordn. d. 3 April 1810 nyss förut i denna del ändrat 3: 40 GB. så att, när Kongl. Förordn. d. 27 April 1810 utkom, något sådant genom Domstols förklaring uppkommet äktenskap med qvinna lägrad under äktenskapslöfte, icke mera lagligen kunde existera, så var det väl ganska naturligt, att denna Förordning derom ingenting nämnde. Att icke heller något blifvit särskildt nämndt om det äktenskap, som kan uppkomma derigenom, att Konungen stadfäster äktenskapsförbindelsen mellan en man och en qvinna, som han lägrat under äktenskapslöfte, låter äfven lätt förklara sig. Ehuru Konungen visserligen *kan* göra detta, så supponerades väl, och det med skäl, att han högst sällan skulle göra det, och att väl i alla fall ingen skulle draga i tvifvel, att ett äktenskap uppkommet genom Kongl. Maj:ts Förklaring vore lika kraftigt, som ett sådant uppkommet genom Domstols Förklaring. För öfrigt är äfven detta fall innefattadt under Lagens ord, ty med "*häfdad fästevinna*" förstås icke allenast den, som var fästevinna när hon häfdades, utan äfven den, som blifvit fästevinna efter häfdandet.

§. 390.

b) **Procedere.**

Fastän läran om det förfarande, som äger rum då äktenskapskiöldnad sökes, egentligen hör till civilprocessen och dessutom de processualiska grundsatser,

som derom gälla, i allmänhet och med undantag af hvad angående bevisningen i föregående §. är nämndt, äro de samma, som äfven i andra civila Rättegångsmål iakttagas, så innehåller dock vår Lag derom åtskilliga speciella bestämmelser, som här icke böra med tysthet förbigås. Dit hör först och främst, att när till äktenskapsskilnad dömes, domen bör innehålla hänvisning till Domcapitlet, att der erhålla skiljobref, Kongl. Br. d. 24 Mars 1748, vid hvars utfärdande det i 16: 6 Kyrko-Lagen förekommande formulär hufvudsakligen följes, dock med nödiga modificationer efter omständigheterna. Denna regel lider dock ett undantag, när båda makarna äro af annan Religion än den Evangeliskt-Lutherska, i hvilket fall ingen remiss till Domcapitlet äger rum, utan skilnaden anses skedd, så snart skilnadsdomen vunnit laga kraft. Kongl. Br. d. 15 Nov. 1795. — Vidare innehåller Lagen äfven särskilda föreskrifter om hvad, som skall iakttagas, då skilnad sökes för egenvilligt öfvergifvande. (*Desertionsprocessen*). Det kommer då först och främst derpå an, om skälig anledning är, att den bortreste redan innan sin afresa fattat uppsåt, att öfvergifva sin maka, eller icke. I förra fallet bör han, om man vet hvarest han vistas, instämmas till Domstolen i den ort, der den hemmavarande maken bor. 13: 4 GB. 10: 10 11 4 RB. Jfr 16: 8 Kyrko-Lagen (hvaraf synes, att stämningen skall vara *offentlig* och således bör anslås å Rättens dörr). Derefter fortsättes processen på vanligt sätt. Vet man deremot icke, hvarest den bortreste sig uppehåller, så bör den hemmavarande maken anmäla detta hos Domstolen i den ort, der han eller hon bor, som då först genom Presterskapets och andre vederbörandes hörande skaffar sig upplysning om den tilltalte verkliga förlupit sin maka, och så vidt möjligt är gör sig underrättad om begge makarnas förra sammanlefnad

och den bortrestes närvarande vistelseort, Kongl. Br. d. 4 Febr. 1818. Men kan angående denna någon tillförlitlig kunskap icke vinnas, så föranstaltar Domstolen, att genom Konungens Befallningshafvande lysning efter honom eller henne utfärdas, hvilken bör uppläsas å Predikstolarna i det Härad eller den Stad, der makarna under sin sammanlefnad haft sitt bo och hemvist. 15: 4 GB. Svea Hof-Rätts Bref d. 14 Nov. 1759 (hos *Flintberg*. Lagfarenhets-Bibliothek 2:dra De- len pag. 145) Kyrko-Lagen 16: 8, samt, i sednare fallet, äfven i de socknar, som gränsa närmast intill staden. Denna lysning bör äfven innehålla *föreläggande* för den bortreste, att inom natt och år komma tillbaka. Kommer han icke inom denna tid eller visar laga förfall, så kan Domstolen, om icke den hemmavarande under tiden förbrutit sig med hor, jfr 15: 6 GB., döma till skilnad, hvarefter Domcapitlet, såsom förut är nämndt, utfärdar skiljobref. — Har återigen resan skett i något lagligt ärende, så att från början ingen anledning är, att misstänka något uppsåt, att öfvergifva den hemmavarande maken, så kan det likväl hända, att anledning finnes, att misstänka det den bortreste *sedan* fattat ett sådant uppsåt. Anledning till sådan misstänka kan hemtas dels af tidens längd, under hvilken han eller hon varit borta, dels i synnerhet deraf, att den bortreste icke gifver sin hemmavarande maka någon underrättelse om sitt vistande. I sådant fall kan den hemmavarande maken gifva detta Domaren tillkänna, som, om man vet hvarest han vistas, förelägger honom någon efter omständigheterna afpassad tid, inom hvilken han skall komma tillbaka. Kan han då visa *laga förfall* d. v. s. giltiga skäl, hvarföre han icke kan komma tillbaka, så kan naturligtvis ingen skilnad äga rum. Detsamma gäller äfven om han kan lagligen bevisa, att den hemmavarande maken så för-

gått sig, att hon icke är berättigad till skilnads vin-
nande. Kan han deremot icke visa laga förfall, icke
heller beskylla den hemmavarande för "lösaktighet, eller
annat otillbörligt," eller gör han väl detta, men kan
icke bevisa det, och finner Domaren vid anställd ran-
sakning om deras förra sammanlesnad, att den hem-
mavarande maken "väl och ärliga sig förhållit," så kan
Domstolen, sedan ett år förlutit efter den tid, som
varit den bortreste förelagd, döma till skilnad, som af
Domcapitlet genom skiljobrefs utfärdande verkställes. —
Vet man åter icke om den bortreste lefver, eller hvar-
est han uppehåller sig, så bör Domstolen på samma
sätt, som förut är nämnt, låta lysa efter honom. Kom-
mer han då det oaktadt icke tillbaka inom sex år,
hvilka förmodligen böra beräknas från den tid, då man
sist hade underrättelse om att han lefde. Jfr *Nehrman*.
Föreläsningar öfver Giftermålsbalken pag. 199, ehuru
Romerska Lagen (Fr. 6 D. 24: 2) synes hänvisa på
en annan Terminus a quo, så uppkommer derigenom
en alternativ præsuntion, att han antingen är död, eller
efteråt fattat det uppsåtet, att öfvergifva sin hemma-
varande maka, hvarföre Domstolen kan gifva denna till-
stånd att ingå nytt äktenskap. Ja Domstolen kan till
och med före denna tidens förlopp gifva ett sådant
tillstånd, "om goda skäl thertill äro" d. v. s. om den
förutnämnda præsuntionen understödjes antingen af in-
dicier, som göra sannolikt, att den bortreste är död,
eller att han icke vill återvända, eller att han utomlands
begått äktenskapsbrott. Det kunde ifråga sättas, om
äfven i detta fall Domstolen bör döma till skilnad och
Domcapitlet utfärda skiljobref, eller icke? Denna frågas
besvarande beror väl hufvudsakligen derpå, om præ-
suntionen, att den bortreste är död, eller att han egen-
villigt öfvergifvit sin maka, bör anses såsom den öfver-
vägande. Det första har utan tvifvel mest skäl för sig

och synes äfven verkligan öfverensstämma med Lagens mening. Det är nemligen anmärkningsvärdt, att Lagen i detta fall hvarken nämner *äktenskapsskilnad* eller skiljobref, utan allenast talar om att Domstolen må "annat äktenskap tillstädja" 15: 6 GB. — Slutligen innehåller äfven Kongl. Förordn. d. 27 April 1810 speciella bestämmelser om hvad som skall iakttagas, då skilnad sökes hos Kongl. Maj:t. Ansökningen bör i sådant fall ingifvas till Justitie-Revisions-Expeditionen. Sökes skilnaden för brott *och undergången bestraffning* (hvarunder således icke innefattas den händelsen, då, såsom förut är nämndt, den brottslige genom Kongl. nåd fått förskoning från dödsstraffet eller äran återskänkt) bör då äfven bifogas utslaget, hvarigenom den andra maken blifvit dömd, med betyg om dess laga kraft, samt straffets verkställande. I andra fall bifogas behöriga bevis efter omständigheterna om "*undergångna varningsgrad r;*" hvarmed väl egentligen menas de, som nämnas i 16: 11 Kyrko-Lagen och 14: 1 GB. Dock kunna äfven de successivt stegrade böterna för dryckenskap, (numera enligt Kongl. Förordn. d. 16 Nov. 1841) såsom varningsgrader anses. Mera oegentligt är det väl då Förordningen äfven kallar det en varningsgrad, att någon enligt 19: 4 ÄB. blifvit för slöseri ställd under förmyndare. Derefter communiceras ansökningen med Domcapitlet, som inforrdar andra makans förklaring och "*vederbörande Presterskaps*" d. v. s. Prestens i den församling, der makarna haft sitt hemvist, "*betyg*," nemligen om deras sammanlefnad och uppförande, och sedan dermed saunt eget underdånigt utlåtande till Kongl. Maj:t inkommer. Derefter inforrdar Kongl. Maj:t öfver alltsamman Högsta Domstolens utlåtande och sedan äfven detta inkommit fattar Kongl. Maj:t i Statsrådet sitt beslut, hvarigenom ansökningen antingen beviljas eller afslås. Huruvida i förra fallet något *skiljo-*

brief af Domcapitlet behöfves, eller icke, derom hafva meningarna redan förr än 1810 års Förordning utkom varit delade och denna fråga är icke heller der besvarad. *Tengvall.* (Anmärkningar till Gistermålsbaken pag. 67) är af den tankan, att i allmänhet intet skiljobref behöfves. *Colling* deremot (de caussis divortii secundariis pag. 16) är af motsatt mening. Denna är också utan tvifvel den rätta, ty 1) gälla de skäl, hvarföre, då Domstol dömt till skilnad, skiljobref bör utfärdas, icke mindre om den händelsen, då Kongl. Majt genom Resolution bifallit skilnaden. Skiljobrefvets utfärdande kan nemligen icke annorlunda anses, än som skilnadens *verkställande*, "hvilken ej kan sägas vara *lagliga skedd eller fullbordad* förr än skiljobref är gifvel" Kongl. Br. d. 24 Mars 1748. 2) Därföre stadgar äfven 16: 4 Kyrko-Lagen, att *alla* äktenskapsskilnader böra ske i Domcapitlet. 3) Citerar den förstnämnde författaren sjelf (Loc. cit. pag. 66) ett Kongligt Bref af d. 27 April 1759, som i ett sådant fall *uttryckeligen* innehåller, att Domcapitlet skulle utfärda skiljobref. Men om också detta är med tysthet förbigånget, så bör det väl ändock förstås af sig sjelf. 4) Fastän icke heller 1810 års Förordning derom något innehåller, så låter det dock bevisa sig, att detta endast har sin grund deri, att det ansetts så klart, att det icke behöfde uttryckeligen sägas. Så mycket är åtminstone säkert, att både Lagutskottet och Riksen Ständer, då fråga var om nämnde Lags stiftande, voro af den tankan, att skiljobref vore nödigt, icke mindre då Konungen än då Domaren beviljar äktenskapets upplösning. Se Lagutskottets utlåtande d. 31 Oct. 1809 och Riksen Ständers skrivelse till Kongl. Majt d. 16 Dec. samma år (i Ridderskapets och Adelns protokoller vid Riksdagen 1809 4:de Bandets 1:sta Afdeln. pag. 775, och samma Bands 2:dra Afdeln. pag. 954). —

Att Kongl. Maj:t varit af annan tanka; dertill finnes icke det ringaste spår.

§. 391.

c) Verkan.

De verkningar och påföljder, som äktenskapsskilnaden har med sig, kunna indelas i tvenne hufvudclasser, nemligen: a) sådana, som afse makarnas *inbördes rättsförhållanden* och b) de, som afse deras *förhållande till barnen*. De förra äro återigen antingen a¹) sådana, som afse makarnas *personliga rättigheter*, eller b¹) sådana, som röra deras *förmögenhetsförhållanden*. — a¹) Att genom äktenskapsskilnaden den personliga förening och gemenskap, som förut ägt rum makarna emellan, upphör, säger sig sjelf. — Deremot är det, åtminstone annorstädes, vanligt, att en fränskild hustru behåller mannens namn, titel, rang och stånd. Se t. ex. *Göschens*. Vorlesungen über das gemeine Civilrecht 3:ter Band 1:ste Abth. pag. 98. *Gitzler*. Handbuch des gemeinen und Preussischen Eherechts. pag. 194. *Falck*. Handbuch des Schleswig-Holsteinischen Privatrechts 4:ter Band pag. 490; och, om jag icke mycket bedrager mig, är detsamma brukligt äfven hos oss. Åtminstone lär det väl icke ifrågasättas, att hustrun, om hon är oskyldig, har denna rättighet. Men äfven om hon icke är det kunna goda skäl anföras för, att hon ändock har samma rätt. Jfr härom *Örsted*. Haandbog i den Danske og Norske Lovkyndighed 2:det Bind 1:ste stycke pag. 235, 236 och *Kämmerer*. Untersuchung der Frage: Ob eine Wittwe durch ein begangenes Stuprum den Ihr zukommenden durch die Ehe erlangeten höheren Rang u. s. v. verwirke? (i Archiv für die Civilistische praxis 13:de Ban-

det pag. 88 seqv.) — En af de vigtigaste frågorna är den, huruvida de skiljda makarna hafva rätt, att ingå nytt äktenskap, eller icke. Det kunde så synas, som om denna fråga vore i *allmänhet* besvarad i Kongl. Förordn. d. 27 April 1810; ty då det der heter att "de makar, som varda i äktenskapet skiljde, må ej tråda i annat gifte *förr* än efter den tid och i den ordning 12 Cap. 2 §. Giftermålsbalken, samt tredje punkten af Kongl. Förklaringen d. 23 Mars 1807 föreskrifva," så kunde man här af draga den slutsatsen, att *sedan* denna tid är förfluten, så är i *allmänhet* ingenting, som hindrar, att de skiljda makarna kunna ingå nytt äktenskap. Men vid detta stadgande äro tvenne anmärkningar nödiga: 1:o att 2:dra §. i 12 Cap. GB. är återropad i stället för den tredje som kunde synas vara den rätta; dermed hänger sålunda tillhoppa. Lagutskottet hade i ett utlåtande af den 31 Oct. 1809 (i Ridderskapets och Adels protokoller 4:de Bandet pag. 773) återropat den 5:dje §.; äfven i Rikssens Ständers skrifvelse till Kongl. Maj:t d. 16 Dec. 1809 (ibid. 2:dra Afdeln. pag. 951) citeras samma §. Men i Kongl. Maj:ts svar till Rikets Ständer på Rikssalen d. 27 Febr. 1810 (i Riksdags-Tidningar 1810 Nr 163 sid. 655) förkastas denna citation och föreslås i stället, att den 2 §. i samma Cap. skulle återropas. Detta är orsaken, hvarföre denna §. sedan citeras både i Lagutskottets Betänkande angående Kongl. Maj:ts proposition d. 16 Mars 1810 (i Ridderskapets och Adels protokoller 6:te Bandets 1:sta Afdeln. sid. 929) och sedan i sjelfva Förordningen. 2:o Meningens med de ofvan återropade orden i 1810 års Förordning är alldeles icke den, att de skola innehålla ett stadgande angående rättigheten, att ingå nytt gifte, utan allenast angående tiden, *när* det får ske; förutsatt, att äktenskapets ingående är tillåtet. Att så är bevisas bäst deraf, att projecterna

till nämnde Förordning innehöllo särskilda bestämmelser angående frågan, om nytt äktenskap skulle vara tillåtet, eller icke. (Se t. ex. Lagutskottets Betänkande d. 10 Aug. 1809, i Ridderskapets och Adelsn. prot. för den 24 Aug. 1809 pag. 1258 och Kongl. Maj:ts Proposition till Rikens Ständer d. 3 Febr. 1810 ibid. 5:te Bandets 2:dra Afdeln. pag. 1564). På det sistnämnde stället föreslås, att när skilnad skedde derföre, att den ena maken blifvit dömd till landsflykt eller lifstidsfängelse, skulle angående gistorätt, morgongåfva, *annat giftes ingående*, samt barnens vårdande, gälla detsamma, som Lagen i 15: 1, 2 och 3 GB. stadgar angående den, som genom hor försakat skilnad. Detta förslag blef väl sedan förkastadt af det skälet, att det icke ansågs billigt, att straffet för den brottslige sålunda skärptes genom "förlust af egendom" (jfr Ridderskapets och Adelsn. protokoller 6:te Bandets 1:sta Afdeln. pag. 976—979) hvarvid man således icke tog i betraktande, att fastän *gistorätten* och *annat giftes ingående* blifvit tillsamman nämnda, det icke derföre var sagdt, att detsamma borde gälla om båda. Men följderna af detta förkastande blef naturligtvis endast den, att, enär 1810 års Förordning angående rättigheten att ingå nytt gifte ingenting innehåller, derom ännu gäller hvad allmänna Lagen förut stadgat. Jfr ibid. pag. 973.

— Då nu således den ofvannämnda frågan efter allmänna Lagen skall besvaras, och 15: 2 GB. är det enda lagrum, som derom något innehåller, så är det af mycken vikt, att veta, om det der förekommande kan extenderas till andra fall, eller icke. Denna frågas besvarande beror åter mycket derpå, om detta stadgande är att anse såsom straffbestämmelse, (*poena coelibatus*) eller icke. *Tengvall* (Anmärkningar till Giftermålsbalken pag. 68) synes verkligen vara af den förstnämnda meningen. Men att denna åsigt är riktig

betviflar jag. Snarare synes stadgandet i 15: 2 GB. härleda sig från Lagstiftarens önskan, att de skiljda makarna må åter förena sig med hvarandra och förnya äktenskapet, hvarföre vägen till en sådan återförening icke bör, åtminstone för den oskyldiga maken, tillstängas. Är denna åsigt af den nyss åberopade Lagens mening den rätta, så tyckes det, som om detta Lagrum kunde och borde extenderas till alla de fall, då äktenskapets återförnyande är önskligt, eller åtminstone möjligt. Häraf torde man kunna sluta, att, fastän Lagen ingenting särskildt nämnt om en egenvillig öfvergifvares rätt, att ingå nytt gifte, emedan det supponeras, att han vistas utrikes och således är underkastad den Lag, som gäller på hans viselseort, så lär han dock, om han återkommer sedan skilnad redan skett, när hans förra maka ännu lefver ogift, knappast få ingå nytt gifte utan hennes samtycke och Konungens lof. Att deremot i de fall, då enligt 1810 års Förordning Domstol kan döma till äktenskapsskilnad, det förra äktenskapets förnyande icke kan vara önskligt, är väl uppenbart, så att *i detta hänseendet* intet hinder möter för nytt äktenskaps ingående, såvida detsamma icke för *andra orsaker* är förbudet. I de fall åter, då Kongl. Maj:t tillåter äktenskapsskilnad, beror det utan tvifvel på honom, att efter omständigheternas föranledande antingen tillåta eller förbjuda den, som till skilnaden varit vållande, att ingå nytt gifte. Är endera eller båda de skiljda makarna af annan Religion än den Evangeliskt-Lutherska, så är naturligtvis dennes eller deras rätt, att ingå nytt gifte, äfven beroende deraf, om detta enligt denna Religionens grundsatser är tillåtet eller icke, hvarföre i sådant fall skilnadsdomen icke bör innehålla något om den fremmande Religionsförvandtens rätt i detta hänseende, utan derom förvisa honom till Läraren i dess församling. Kongl. Br. d.

13 Nov. 1795. Slutligen säger det sig sjelf, att det i 15: 2 GB. förekommande förbudet, att "gå i annat gifte," alldeles icke gäller om de förut skiljda makarna gifta sig med hvarandra. Detta ansågs till och med förr icke såsom något "nytt gifte" utan såsom en fortsättning af det förra, Just. Rev. Br. d. 16 Juli 1744; men nu måste i sådant fall lysning och vigsel äga rum, såsom annars. Kongl. Kung. d. 21 Mars 1755. — b^r) Beträffande sedan äktenskapsskilnadens verkan med hänseende till de skiljda makarnas förmögenhetsförhållanden, så är den allmänna reglen derom den, att boet dem emellan delas på samma sätt, som om äktenskapet genom döden blifvit upplöst. Men denna reglen lider dock undantag i de fall, då Lagen stadgar särskilda förmögenhetsstraff för den af makarna, som varit vållande till skilnaden. Dit hör: 1) att, om endera genom begänget har varit vållande till skilnaden, han eller hon har till den oskyldiga förverkat hälften af sin gifterätt i boet. Är det hustrun, som är brottslig, så mister hon äfven sin morgongåfva; hvaraf man å andra sidan kan sluta, att hon erhåller den, om hon är oskyldig. Angående fördelen gäller hvad derom redan i det föregående (jfr §. 385) är nämnt. Det är klart, att hvad nu är sagdt icke mindre gäller om brottet är af en ännu gröfre beskaffenhet, såsom tvegifte eller blodskam. 2) Om den ena maken genom egenvilligt öfvergifvande varit vållande till skilnaden, så har han sedan ingen rätt, att råda öfver sin lott i boet, eller sitt fasta gods. 15: 4 GB. Hvad öfvergifvaren sålunda förverkat, det njuter den hemmavarande maken, så länge hon eller han är ogift, äfvensom nyttan och räntan af hans eller hennes fasta gods d. v. s. dess "enskilda gods." Men vill den hemmavarande maken gå i nytt gifte, så bör förut afvitring ske, och då njuter den hemmavarande icke mer än hon eller

han "var gift och gifven till" d. v. s. sin giftorätt, hvarmed dock äfven fördel följer. Huruvida hustrun i sådant fall äfven njuter morgongåfva, kunde i fråga sättas. Denna frågas besvarande synes först och främst bero deraf, om morgongåfva är utfäst, eller icke, och i förra fallet, om den är utfäst i fast eller löst gods. Är morgongåfvan utfäst i fast gods, så lär hon icke kunna erhålla sådan, när hon går i nytt gifte. arg. 9: 4 GB.; men är den utfäst i löst, så är hennes rätt dertill icke deraf beroende. arg. 9: 5 GB. Är åter morgongåfvan icke utfäst, så beror det af mannens arfvingar, att gifva det antingen i löst eller fast, 9: 7 GB., hvaraf man i detta fall lär kunna sluta, att det beror af dem, om hon i detta fall skall hafva morgongåfva eller icke. — När nu boet sålunda är skiftadt, så tillfaller den bortresta makans lott "barnen" d. v. s. *dess* barn, utan afseende på om de äro sammanafnade med den hemmavarande maken, eller med en annan maka. Att i detta fall med "barnen" menas icke blott descendenter i första led utan descendenter i allmänhet, synes man utan betänkande kunna taga för gifvet. — Mera tvifvelaktig kunde den frågan vara, om barnen till det, som sålunda tillfaller dem, erhålla äganderätt, eller allenast nyttjanderätt, så att, om den bortreste sedan återkommer, godset måste till honom återlemnas. För denna sistnämnda mening skulle kunna anföras: 1) att barnen i detta fall träda i den numera gifta makans ställe och rätt, och hon hade, såsom förut är visadt, endast nyttjanderätt till godset, emedan hon var ogift. 2) Att det vore stridande mot den pietet, barn äro sina föräldrar skyldiga, om de skulle behålla godset, fastän fadren eller modren återkommer. För den motsatta meningen åter skulle kunna anföras, att det om hans "enskildta fasta gods" uttryckeligen säges, att de endast äga rätt, att nyttja detta, medan

han *borta* är d. v. s. utrikes, och att man således *a contrario* kan sluta, att det samma *icke* gäller om det öfriga godset. Härtill kommer, att Kongl. Förordn. d. 27 April 1810 i ett fall, som sättes i jembredd med egenvilligt öfvergifvande, uttryckeligen säger, att barnen skola hafva den egendom, som den i annat gifte trädande maken bör från sig lemna; oakadt i detta fall barnens fader eller moder supponeras vara i Riket qvar. — Har åter den bortresta maken inga descendenter, så heter det i 15: 5 GB., att den hemmavarande icke behöfver "gifva något ut af lösören och aflingegodset" d. v. s. att den nyttjanderätt, hon förut dertill haft, förvandlar sig till evärdelig äganderätt. — Att med "*aflingegodset*" här allenast menas sådan jord på landet, som är aflad under äktenskapet, synes man kunna sluta 1) deraf, att det opponeras mot hans enskildta fasta gods, 2) att med hänseende till stadsfastigheter vanligtvis ingen skilnad göres mellan sådant, som är ärfdt och afladt. 3) Att reglen är den förut nämnda, att den hemmavarande icke njuter mer än "hon var gift och gifven till." Det här i fråga varande stadgandet är således, såsom undantag, strictissimæ interpretationis. — Häraf kunna vi således sluta, att den hemmavarande måste "*gifva ut*" 1) den bortrestes enskildta fasta gods. 2) Hans lott i stadsfastigheter. — Men då uppstår den frågan: till hvem skall då detta gifvas ut? Man skulle kunna tro, att det bör utgifvas till den bortresta makans arfvingar: men här emot kunde invändas, att arfvingar icke hafva någon rätt förr än den är död, som de skola ärfva; (viventis nulla est hereditas) kan hända att således det rätta är, att godset sättes i goda mäns händer och vård, och att detsamma bör till honom utlemnas om han kommer åter. Häremot kunde dock, åtminstone med hänseende till sådant gods, som icke är hans enskildta

odalgods, invändas, att det vore stridande mot 15: 4 GB. in fine, hvarest säges, att den bortreste har "förverkat hela sin lott i boet." 3) Om den ena makans genom stämpling eller försåt mot den andra makans lif varit vållande till skilnaden innehåller Kongl. Förordn. d. 27 April 1810, att äfven han eller hon bör anses såsom den der egenvilligt öfvergifvit sin maka; hvarföre äfven i detta fall hvad nyss förut är nämndt bör tillämpas. — Huruvida skiljda makar äro skyldiga, att i nödfall sörja för hvarandras förnödenheter, är en fråga, som i *allmänhet* är något tvifvel underkastad. Så mycket är visserligen säkert, att enligt 1810 års Förordning, när orsaken till skilnaden är den ena makans galenskap, den andra makans icke dertill är befriad, att efter tillgång och behof om den andra makans framtida förnödenheter draga försorg; men huruvida detta stadgande får till andra fall extenderas, kunde i fråga sättas. Ingen lär dock neka, att det är i hög grad billigt, och äfven med den grund, hvarpå nyssnämnde stadgande stödjer sig, öfverensstämmande, att, äfven om skilnaden skett af annan orsak, åtminstone mannen, om han är den skyldige och hans fränskiljda hustru lefver ogift, är förbunden, att i nödfall understödja henne, om det gods, som vid bodelningen erhållit, icke räcker till hennes underhåll. — Äfvenledes kunde det i fråga sättas, huruvida en fränskiljd hustru efter mannens död är berättigad till lifstidsstädja, pension eller nådår. Efter all sannolikhet böra dock dessa frågor nekande besvaras, enär inga positiva skäl finnas, att tillerkänna en fränskiljd hustru dessa rättigheter; men i synnerhet är detta klart om mannen sedan gått i annat gifte, och efter sin död lemnar efter sig en annan Enka; ty att t. ex. en pensionsinrättning eller Enkecassa skulle vara skyldig, att utbetala pension till tvenne Enkor, är icke rimligt. — Hvad slutligen angår

skilnadens verkan med afseende på föräldrarnas förhållande till sina barn; så är det i allmänhet bäst, att de godvilligt öfverenskomma om, hvilkendera af dem skall hafva barnen hos sig och uppfostra dem; 15: 3 GB.; hvarföre Domaren bör försöka, att innan skilnadsdomen gifves förmå dem, att derom förlikas. 20: 2 RB. Men kan icke någon sådan förening träffas, så är i allmänhet den af föräldrarna, som sig ej förbrutit hafver, mest berättigad, att hafva barnen hos sig och uppfostra dem, 15: 3 GB., emedan det med skäl kan supponeras, att de af honom snarare än af den brottsliga uppfostras till gudsfruktan, dygd och ära. 22: 3 AB. Denna regel lider dock naturligtvis ett undantag då den oskyldige af andra orsaker icke är "fallen," att uppfostra barnen; t. ex. om han bekänner sig till annan lära än den Evangelisk-Lutherska, såvida, såsom vanligt är, barnen i denna lära skola uppfostras. 22: 2 AB. För öfrigt bör väl vid bedömandet af denna fallenhet afseende göras dels på barnens ålder dels på deras kön. Således t. ex. är det väl lämpligast, att modren behåller hos sig de små och späda barnen, och hvad de äldre angår, så är det ändamålsenligast, att sönerna uppfostras af fadren och döttrarna af modren. Men fastän en af föräldrarna behåller barnen hos sig, så följer dock icke deraf, att den andra får utestängas från umgänge med dem; ehuru stundom någon uppsigt, till förekommande af att de icke sålunda förderivas och förledas af en brottslig eller elak fader eller moder, kan vara nödig. Äfvenså uppenbart är det, att den af föräldrarna, som har barnen hos sig, icke derföre är skyldig, att bestrida hela underhållskostnaden. Äfven den andra måste i sin mån dertill bidraga. 15: 3 GB.

Skilnad till säng och säte.

Solander. Theses de separatione conjugum quoad thorum et mensam, Ups. 1766.

Om äkta makar lefva i kif och oenighet med hvarandra, så föreskrifver Kyrkolagen 16: 11, att "Predikanten" d. v. s. Kyrkoherden i den församling, der de bo, skall förmana dem till sänja och enighet. Men om dermed intet uträttas, skola de instännas till Domcapitlet, för att der erhålla nödiga föreställningar. Hjelper icke heller detta, så bör en actor publicus förordnas, som emot dem anställer åtal vid "verldslig Rätt" d. v. s. vid Domstolen i den ort, der de hafva sitt bo och hemvist. Der böra de återigen förmanas att förlika sig med hvarandra, arg. 20: 2 RB., hvarföre det visserligen kan vara nyttigt, att, såsom *Tengvall* (Anmärkningar till Giftermålsbalken pag. 69) vill, deras själasörjare der är tillstädes; uttryckeligen föreskrifvet är dock detta icke. Men antingen de då förlika sig med hvarandra, eller icke, bör dock den af dem, som finnes vara vållande till oenigheten, eller, i fall de båda äro vållande, begge dömas till böter, som böra lämpas efter vållandets större eller mindre grad. Kunnade de icke heller härigenom förmås till enighet, så böra de på samma sätt ånyo instännas och förmanas, hvarjemte de dömas till dubbelt så stora böter, som första gången. Men låta de sig icke heller deraf rätta, så instännas de ånyo, och då dömmes Rätten till skilnad på någon tid, till säng och säte, 14: 1 GB. eller, som det i Kyrkolagen 16: 11 heter, "till omgånge, säng, bord och hemvist," hvarföre det är vanligt, att de vid utsatt vite förbjudas, att besöka hvarandra, annorlunda än i tillkallade gode mäns och vitt-

nens närvaro, och efter föresats, att söka förening med hvarandra. Jfr. *Calonii* utlåtande i Högsta Domstolen d. 11 Augusti 1795 (i dess Opera omnia 3:dje Delen pag. 452). — Emedan Lagen icke noga bestämmer, på huru lång tid till sådan skilnad kan dömas, hafva meningarna derom varit olika. I det Loc. cit. förekommande mål hade Kämnars-Rätt och Hof-Rätt dömt till skilnad på *tre* år, hvilket öfverensstämmer med hvad i åtskilliga andra Länder t. ex. Frankrike och Danmark, är brukligt. Se Code Civil §. 310 och *Örsted*. Haandbog i den Danske og Norske Lovkyndighed. 2:det Bind 1:ste Stykke pag. 238. Äfven i Norrige beviljas icke ständig äktenskapsskilnad förr än skilnaden till säng och säte fortfarit i *tre* år. Se *Collett*. Foreläsningar over Personretten efter den norske Lovgifning. Christiania 1850 2:den Deel sid. 407. *Calonius* deremot har ansett denna tid vara längre än med Lagens rätta afsigt och ändamålet med detta förlikningsmedel möjligen kunde instämma, hvarföre han i stället föreslagit *ett* år, hvilket också öfverensstämmer med hvad i Preussen är stadgadt. Jfr *Gitzler*. Handbuch des gemeinen und Preussischen Eherechts pag. 185. Att likväl, om en gång ådömd sådan skilnad icke medför åsyftad verkan, ny skilnad af enahanda beskaffenhet kan äga rum, är åtminstone med praxis öfverensstämmande. Se t. ex. Kongl. Br. d. 16 Oct. 1755 och d. 18 Januari 1774 (hos *Flintberg* Lagf. Bibl. 2 Del. pag. 164 och 166). — Då nu således båda makarna icke skola bo tillsammans, så uppstår den frågan: hvilken af dem skall flytta? och hvilken af dem får sitta kvar, förvalta boet och uppfostra barnen? Vid besvarandet af dessa frågor kommer det först derpå an, om endera eller båda äro till skilnaden vållande. I förra fallet får den oskyldiga sitta kvar i boet och hafva de gemensamma barnen hos sig. Men har den andra

makan barn, som äro aflade i ett annat äktenskap, så får hon taga dem med sig. Är det då hustrun, som sitter kvar, och är hon icke fallen, att sjelf förvalta egendomen och uppfostra barnen, så bör Domaren förordna någon eller några personer, som biträda henne med råd och hjälp. Äfvenledes bör Domaren i sådant fall bestämma, huru mycket mannen, i mån af boets tillgångar, skall njuta till sitt underhåll och andra sina förnödenheter, om han icke med tjänst och slöjder kan uppehålla sig sjelf. Finnes då icke någon annan tillgång än ränta af mannens odalgods eller hvad han erhåller i lön, eller kan förtjena med sitt arbetet så böra hustrun och barnen deraf erhålla två delar och mannen en tredjedel. Är det åter hustrun, som är vållande till skilnaden och som således måste flytta ur huset, så bör Domaren äfvenledes bestämma, hvad mannen skall gifva henne till sitt underhåll, om hon icke sjelf kan ärliga nära sig. 45: 1 GB. — Äro återigen båda makarna till skilnaden vållande, så bör den af dem, som är bäst fallen, att förvalta boet och uppfostra barnen, och om de äro dertill båda lika fallne, mannen sitta i boet kvar, hvarföre Domaren bör efter boets tillgångar bestämma huru mycket hon eller han skall till den andra makans underhåll utgöra. Men är ingen af dem fallen, att förvalta boet och uppfostra barnen, så bör Domaren nämna tvenne gode män, som under förmyndareansvar barnen och egendomen vårda, och till båda makarna utgifva hvad till deras underhåll nödigt är. 45: 2 GB. För öfrigt medför denna skilnad icke någon annan förändring i makarnas personliga rättigheter och förmögenhetsförhållanden, än att, emedan mannen, då en sådan skilnad äger rum, icke kan anses som mot hustrun välviljande, hans målsmansrätt för henne under tiden hvilat. — Att denna skilnad upphör när den af Domstolen bestämda tiden är

ute, säger sig sjelf; men deremot kunde det i fråga sättas om icke makarna, äfven förr än denna tid är ute, kunna i godo förena sig om, att åter flytta tillsammans, Man kunde visserligen häremot invända, att då Domstolens utslag vunnit laga kraft, så bör det också ovilkorligen gå i verkställighet; men härpå kunde man svara, att när makarna försona sig med hvarandra, så upphör grunden till skilnaden, hvarföre det icke mer är ändamålsenligt, att densamma fortfar. Denna mening bekräftas äfven deraf, att annorstädes sålunda skiljda makar verkligen hafva rätt, att åter flytta samman, utan att behöfva afvakta den bestämda tidens utgång. Se t. ex. *Falck*. Handbuch des Schleswig-Holsteinischen Privatrechts 4:ter Band pag. 494. *Hurtigkarl*. Den Danske og Norske Private Rets første grunde. 1:ste Deel pag. 148. Jfr äfven *Solander* Loc. cit. pag. 5 th. 9.

Andra Afdelningen.

Rättsförhållandet mellan Föräldrar och Barn.

- Moller.* De fundamento patriæ potestatis. Lund 1727.
Lundius. De jure Parentum et Liberorum officiisque mutuis. Ups. 1704.
Upmarck. De Obligatione Parentum et Liberorum mutua. Ups. 1704.
Grönvall. De Origine Juris Parentum in liberos. Ups. 1723.
Ihre. De Fundamento potestatis Parentum. Ups. 1742.
Hernbergh. De potestate patria. Ups. 1788.
Kolmodin. De potestate Parentum. Ups. 1808.

§. 395.

Rättsförhållandet mellan Föräldrar och Barn i allmänhet.

- Ihre.* De officiis Parentum erga Liberos. Ups. 1748.
_____ De officiis Liberorum erga Parentes. Ups. 1750.

Angående den rättsgrund, hvarpå föräldramagten egentligen stödjer sig, hafva meningarna varit delade. Den i äldre tider rådande meningen var, att föräldrarnas rätt till barnen icke är annat än ett slags äganderätt, hvilken man återigen ansett grunda sig antingen derpå, att barnet är ett slags afkomst (fructus) af modren, eller derpå, att barnet af föräldrarna frambringas och produceras, eller på occupationsrätt, emedan det nyfödda barnet af föräldrarne upptages. Häraf har man

ytterligare slutat, att föräldrarna hade rätt, att döda barnet, att utsätta det till uppätande af vilda djur, och att sälja det liksom andra kreatur. Oriktigheten af denna grundsats synes bäst af de orimliga och omenskliga resultat, hvartill den leder. Emedlertid är det dock icke alldeles utan, att det verkeligen är ett slags analogie och likhet emellan äganderätten och föräldrarnas rätt till sina barn, på samma sätt, som en sådan likhet finnes emellan äganderätten och en människas rätt till sin egen kropp och sina lemmar. (jfr §. 81). *Kant* (metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre. 2:te Aufl. sid. 114, 115) har väl således icke så orätt, då han tillerkänner föräldrarna ett slags *reellt-personlig* rätt, eller att besitta dem så som vore de ting, ehuru icke att bruka dem som sådana. En följd af denna föräldrarnas rätt öfver barnen är, att de till dem äga ett slags *vindicationsrätt*, som de kunna använda mot den, som emot deras vilja tagit dem till sig. Långt mera kan det i fråga sättas om analogien mellan äganderätten och föräldrarnas rätt till sina barn får derhän utsträckas, att likasom en ägare kan, om han så finner för godt, öfvergifva sin egendom, också föräldrarna hafva rätt att, om barnen äro vanartade eller olydiga, *förskjuta* dem? Denna fråga bör utan tvifvel enligt vår Lag nekande besvaras. Det är i sådana fall vanligtvis ganska sannolikt, att föräldrarna hafva sig sjelfva att skylla. Det tillhör dem, att uppfostra och bilda sina barn, och försumma de detta, så är det icke mer än billigt, att de lida följderna af sin försumlighet. De hafva derföre i sådant fall visserligen rätt att använda de medel, som Lagen tillåter, för att corrigera sina barn, men förskjuta dem få de icke. Till och med rättigheten att på andra personer *öfverlåta* sin föräldramakt är dem visserligen icke alldeles betagen, men dock underkastad sådana inskränkningar, att icke bar-

nens välfärd derigenom äfventyras. Det är således uppenbart, att en sådan öfverlåtelse icke kan ske med andra vilkor, än att föräldrarna icke desto mindre fortfara, att hafva tillsyn öfver barnens uppfostran och att de kunna fordra dem tillbaka om de misshandlas eller vanvårdas. Men derom mera sedan. — *Pufendorff* har velat grunda föräldramakten på barnets *præsumerade samtycke*. Om, säger han, barnet då det födes hade bruket af sitt förnuft och förutsåge, att det utan föräldrarnas hjälp icke skulle kunna bibehålla lifvet, så skulle det frivilligt åt dem öfverlåta en sådan makt. Häremot har man dock invänt, att om föräldramakten grundade sig på barnets præsumerade samtycke, så skulle den upphöra när barnet sedan uttryckeligen förklarade, att det icke ville öfverlåta åt föräldrarna en sådan makt, och då skulle det i detta fall gå på samma sätt, som ofta annars, att, som ordspråket säger, "*den som går obeden till, går otackad ifrån.*" Jfr *Moller* Loc. cit. pag. 42. — Den allmännast antagna åsigten af föräldramaktens rättsgrund är dock den, att densamma stödjer sig på föräldrarnas *pligt*, att sörja för barnens välfärd; ty om de icke hade en sådan makt öfver barnen, skulle de icke kunna uppfylla den förre; denna pligt åter grundar sig derpå, att de sjelfva försatt barnet i ett värnlöst och hjälplöst tillstånd, hvarföre icke beller någon annan är närmare, att hjälpa dem derur. Häremot har väl *Örsted* (Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed 2:det Bind 1:ste stycke pag. 254) anfört, att om också icke föräldrarna ville draga försorg om barnet, så skulle dock icke deraf nödvändigt följa, att barnet gälves till pris åt fysiskt och moraliskt elände; ty detta hindrade icke, att någon annan kunde taga sig af dem. Han tror derföre lika med *Thomasius*, att föräldramakten stödjer sig icke på *rent juridisk* utan på *moralisk* grund, nem-

ligen på den allmänna moraliska pligten, att sörja för dem, som icke kunna sörja för sig sjelfva, hvilken ursprungligen moraliska pligt staten förvandlar till en *tvångspligt*, emedan det är staten af största vigt, att dess medborgare icke omkomma i nöd och elände. För min del tillstår jag dock, att jag icke kan inse att detta raisonnement är riktigt. Mig vill det synas som om den, hvilken försatt en annan i ett hjälplöst tillstånd, verkligen är icke blott *moraliskt* utan *juridiskt* förpligtad, att också hjälpa honom derur, och denna förpligtelse upphör icke derföre, att det är möjligt, att någon annan kan komma den nödstälde till hjälp. — En annan fråga, hvarom meningarna varit delade, är den, huruvida föräldramakten tillhör uteslutande fadren, eller äfven modren är deraf delaktig. Enligt Romerska Lagen tillhörde denna makt fadren allena, hvarföre den der kallas fädernemakt. (*Patria potestas*). Men så är det icke enligt vår Lag. Visserligen är det en följd deraf, att fadren är familjens hufvudman, att under varande äktenskap, om fadren och modren äro af olika tankar angående sådant, som rör barnens välfärd, hans vilja regulariter deciderar; se t. ex. 4: 2 GB. 20: 4 ÅB., men helt annorlunda är förhållandet när föräldrarna äro skiljda till säng och säte. Att i detta fall fadren icke har något företräde framför modren med hänseende till rättigheten att uppföstra barnen, utan att detta företräde bestämmes efter andra grunder ses af 15: 5. 15: 4, 2 GB. För öfrigt är rättsförhållandet mellan föräldrar och barn olika, om dessa äro äkta och om de äro oäkta, och rättsförhållandet mellan fosterföräldrar och fosterbarn skiljer sig från båda, hvarföre det är lämpligast, att hvardera för sig särskildt beskrifves.

Rättsförhållandet mellan Föräldrar och äkta Barn.**a) Uppkomst.**

Colling. De jure adoptionis moderno. Lund 1754.

Det vanligaste sättet, hvarigenom detta rättsförhållande uppkommer, är a) derigenom, att barn aflas i ett lagligt eller åtminstone putativt äktenskap. (Jfr § 28). Födes ett barn kort efter ett äktenskaps ingående, eller långt efter dess upplösning, så bör det, på sätt förut (ibid.) är nämndt, bestämmas, huruvida barnet skall anses såsom afladt i äktenskapet, eller icke. b) Mera sällan äro barn genom *Lagens blotta stadgande* att anses såsom äkta. Sådant är förhållandet med barn, som äro aflade under äktenskapslöfte eller våldtäkt. (Jfr ibid.). c) Kunna äfven barn blifva äkta genom *legitimation* d. v. s. derigenom, att fadren tager modren till äkta, eller åtminstone tillsäger henne äktenskap (jfr ibid.). Äldre jurister (t. ex. *Lundius*. De jure Parentum et Liberorum. Ups. 1704 pag. 54) och äfven *Nehrman*. Inledning til then Svenska Jurisprudenciam Civilem pag. 589 §. 16 och de jure retractus gentilitio. Lund 1757 pag. 8 omtala väl äfven en annan art af legitimation (*Legitimation per Rescriptum Principis*) såsom på deras tid bruklig, och det är icke utan, att den äfven af sednare Jurister nämnes såsom ännu bruklig, se t. ex. *Dellén*. Rättegångssättet i Sverige. 2:dra Upl. Ups. 1844 pag. 105 och *Bring*. Grunderna till Svenska Civillagfarenheten. Lund 1847 pag. 194, men denna legitimation äsyftade allenast, att befria oäkta barn från den levis nota macula, som vidlådade dem, och hvilken i äldre tider för dem medförde åtskilliga olägenheter, i synnerhet

den, att de icke kunde upptagas i något skrå. Numera är likväl sådan legitimation (*Legitimatio ad effectum delendæ maculæ*) för detta ändamål alldeles onödig, och derföre icke heller brukelig. En helt annan sak är, att en oäkta född af Konungen kan upphöjas i adeligt stånd, hvilken upphöjelse väl också stundom förekommer under namn af "*Legitimation*," se t. ex. Kongl. Resol. på Adelns Besv. d. 24 Dec. 1652, men i sjelfva verket är af en helt annan beskaffenhet. — Då barn genom legitimation erhålla äkta barns rättigheter, är det visserligen i de flesta fall likgiltigt, om legitimationen har retroactiv verkan, så att den anses såsom skedd vid den tid, då barnet föddes, eller om den allenast räknas från den tid, då den verkliga skedde, emedan i allmänhet äkta barn, såsom sådana, hafva lika rätt, utan afseende på om de äro äldre eller yngre, men någon gång, t. ex. när fråga är om ett fideicommiss, som skall tillfalla den äldste äkta sonen, kan dock denna fråga vara af vigt. *Lundius* (Loc. cit. pag. 55) är väl af den tankan, att i sådant fall legitimationen skall hafva retroactiv verkan och beräknas icke från den tid, då äktenskapet ingicks, utan från den tid, då den legitimerade sonen föddes; men denna mening är knappast väl grundad. Om detta vore riktigt, så skulle, om ett annat äktenskap kommit emellan den legitimerades födsel och det äktenskap, hvarigenom han blifvit legitimerad, en under det förra äktenskapet född son, genom den sednare inträffade legitimationen förlora sin redan förvärfvade rätt, hvilket visserligen vore ganska obilligt. Jfr *Örsted*. Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed. 2:det Bind 1:ste stykke pag. 271 och pag. 276 not *) och *Gitzler*. Handbuch des gemeinen und Preussischen Eherechts. pag. 156. — Slutligen kunde äfven den frågan uppkastas, om icke hos oss, som annorstädes, äkta

barns rättigheter också kunna erhållas genom *adoption*. *Lundius* (Loc. cit. pag. 32) och *Colling* (Loc. cit.) äro visserligen af denna tanka, men jag tviflar mycket på, att detta är riktigt. Vår närvarande Lag nämner icke ett ord om *adoption*. Icke heller gifvas några giltiga skäl, hvarföre man, oaktadt Lagens tystnad, bör antaga, att adoptionsrätt hos oss äger rum. Snarare finnas deremot icke oviktiga skäl. Vore *adoption* tillåten, så skulle derigenom icke allenast en egenvillig rubbning kunna äga rum i den lagliga arfsrätten, utan äfven vissa ståndsrättigheter, som endast tillhöra verkliga barn, kunna tilläggas andra, och en ovälkommen frände eller arfvinge kunna påtrugas den adopterandes skyldemän. Fastän det derföre är tillåtet, att borttestamentera sin egendom, såvida intet förbud deremot i Lagen förefinnes, och exempel äfven finnas, att Kongl. Maj:t stundom tillåtit ofrälse personer, att antaga en adelsmans namn och sköldemärke, (jfr *Colling* Loc. cit. pag. 23, 24) så är dock intetdera något tillräckligt skäl att antaga, det *adoption* enligt vår Lag är tillåten. Härmed vill jag dock icke hafva sagt, att det icke kan gå an, att säga, det *adoption* enligt vår lag är tillåten, om man tillika, såsom *Nehrman*, Inledning til then Svenska Jurisprudenciam Civilem pag. 591 §. 49, antager, att den icke är annat än testamente; men då vet jag icke, hvartill ordet *adoption* skall tjena, om icke till att förvirra begreppen. Med *adoption* bör icke heller sammanblandas det rättsförhållande, som äger rum mellan fosterföräldrar och fosterbarn. Men derom mera sedan.

b) Ömsesidiga rättigheter och skyldigheter.

a¹) Personliga.

Svederus Ciconia, seu de jure Antipelargiæ. Abo 1689.

Björklund. De obligatione reciproca Parentum et Liberorum ad alimentum præstanda. Abo 1735.

Föräldrarnas skyldigheter mot barnen kunna innefattas under den *allmänna* skyldigheten att bilda dem till nyttiga medlemmar i staten, eller, med andra ord, att efter förmåga befordra deras *fullkomlighet* och *välstånd*, och som denna kan vara af trenne slag nemligen: a) med hänseende till *kroppen*, b) med hänseende till *själen* och c) med hänseende till deras *tillstånd i allmänhet*, så åligga dem i alla dessa hänseenden särskilda *skyldigheter*. Men som dessa skyldigheter icke skulle kunna af föräldrarna vederbörligen uppfyllas, utan motsvarande *rättigheter*, så böra dessa i sammanhang med de förra här beskrivas. — I det förstnämnda hänseendet är det föräldrarnas hufvudsakligaste skyldighet, att förse barnen med kläder och föda, samt, om de blifva sjuka, så vidt deras förmåga det medgifver, med läkemedel och läkarevård. En motsvarande skyldighet, att underhålla föräldrarna, åligger nu, liksom i äldre tider, barnen. Kongl. Kung. d. 25 Januari 1855. — I det andra hänseendet åligger det föräldrarna, 1) att sörja för barnens *andeliga välfärd*. Hit skulle man kunna hänföra: a) att de äro skyldiga, att inom viss tid låta *döpa* dem. Kyrko-Lagen 5: 2. Men denna skyldighet är äfven i ett annat hänseende af största vikt. Hos oss föras nemligen inga andra anteckningar öfver födda än Kyrkoböckerna, hvori Presterna, när ett barn anmäles till dopet, an-

teckna när det är födt, en omständighet, hvarom i en mängd borgerliga förhållanden det är af största vigt, att hafva tillförlitlig visshet. b) Att sedan de kommit till mognare ålder låta *confirmera* dem i deras dopelseförbund. Jfr *Rabenius*. Lärobok i Svenska Kyrkolagfarenheten pag. 355. c) Att låta dem bevista husförhör. Kongl. Stadg. d. 20 Mars 1835 §. 2. d) Att icke afhålla dem från att besöka kyrkan och bevista allmänna gudstjensten. 5: 3 MB. in fine. e) I allmänhet att uppfostra dem i den rena Evangeliska Læran, 22: 2 ÅB., såvida de icke undantagsvis hafva rätt, att uppfostra dem i annan Religion. 2) Att antingen låta undervisa dem hemma, eller låta dem gå i skola. Kongl. Stadg. angående Folkundervisningen i Riket d. 18 Juni 1842, §. 3 mom. 3, 4, 5. 3) Att hålla dem till sådana öfningar och handteringar, hvaraf de framdeles kunna hafva sitt underhåll. Vid valet deraf böra föräldrarna göra afseende på dels sitt eget stånd och sin förmögenhet, dels på barnens fallenhet och förmåga. Men hafva barnen någon egen förmögenhet, så synes ingenting hindra, att den kan för detta ändamål användas. På det att föräldrarna må kunna uppfylla denna och andra dem åliggande skyldigheter, är det nödvändigt, att de af barnen kunna fordra *lydnad* och *vördnad*, 2: 3 GB., hvarföre också föräldrarna, om barnen äro olydiga eller annars vanartiga, hafva rätt att *aga* dem, allenast detta sker på sådant sätt, att de derigenom icke lida skada till lif eller helsa. 6: 5. 22: 2 ÅB. 50: 3 MB. — En annan följd af föräldrarnas nyssnämnda skyldighet är äfven den, att de å sin sida kunna fordra, att barnen skola vara dem till biträde uti sådana husliga sysslor och arbeten, som förefalla, hvilket äfven har den förmånen med sig, att de derigenom vänjas till sådane göromål, hvaraf de framdeles skola hafva sin näring, naturligtvis dock endast

för så vidt, som sådana arbeten kunna stå tillsammans med det yrke, hvartill de uppfostras. Jfr Legostadgan d. 23 Nov. 1833 art. 5 §. 13. — En annan fråga är, huruvida föräldrarne också kunna tvinga barnen, att välja ett visst lefnadsyrke? Denna fråga bör utan tvifvel nekande besvaras. Hade föräldrarna en sådan rättighet, så skulle de derigenom lätteligen kunna göra sina barn olyckliga för hela sin lifstid. Visserligen hafva föräldrarna så vida en viss rättighet, att *indirecte* tvinga barnen till något lefnadsyrke, som, enligt hvad ofvan är nämnt, det beror af dem, att hålla dem till de *öfningar*, som de finna för godt, och låta gifva dem undervisning i hvad de kunna finna tjenligt. Men äfven denna rättighet är, såsom förut är nämnt, icke alldeles oinskränkt. Knappast kunna väl föräldrar anses hafva rätt, att så *uteslutande* hålla barnen till någon viss öfning eller handtering, att de icke sedan kunna välja ett annat lefnadsyrke, om de icke finna sig tjenliga för det förra. Med mera skäl kan man tillerkänna föräldrarna rätt, att så länge barnen äro deras makt underkastade, äfven med tvång, om det skulle behöfvas, *hindra* barnen, att göra ett oförnuftigt och farligt val af lefnadsyrke. Naturligtvis får dock äfven denna rätt icke derhån utsträckas, att föräldrarna skulle kunna af en blott caprice, eller för sin egen fördel hindra barnen, att välja ett lefnadsyrke, för hvilket de hafva lust och fallenhet. — Slutligen är det en följd af föräldrarnas skyldighet, att i allmänhet göra barnens tillstånd så lyckligt, som möjligt, och så vidt i deras förmåga står befordra deras välfärd, att det åligger dem, att vara deras *förmyndare*, och att såsom *giftmän* för döttrarna förhindra, att de icke inlåta sig i öfverilade och olyckliga äktenskap, samt äfvenledes förordna den eller dem, som vid deras död skola vara förmyndare och Giftmän. 1: 2 GB. 20: 1, 2, 3 ÄB.

— Slutligen bör det här anmärkas, att så länge barnen äro hemma hos föräldrarna, är deraf en följd, att de i alla tvistemål, som röra deras person, lyda under samma Domstols jurisdiction, som fadren, 40, 4 RB. och i alla parochialförhållanden följa föräldrarna, samt att, likasom hustruns stånd och rang är beroende af mannens, så är äfven barnens, åtminstone till en del, beroende af fadrens.

§. 396.

b^I) **Förmögenhetsförhållanden.**

Så länge barnen lefva i föräldrarnas hus äger dem emellan ett slags förmögenhetsgemenskap rum, åtminstone för så vidt, att om barnen hemligen taga något från föräldrarna, detta icke anses såsom egentlig tjufnad, utan såsom bodrägt. 51 Cap. MB. Men barnen kunna äfven hafva särskild egendom, som de antingen erhållit af föräldrarna, eller af andra personer, t. ex. faddergåfva, eller sådant, som de genom arf eller testamente af andra erhållit. I sådant fall böra föräldrarna under förmyndareansvar vårda godset, och om de cedera bonis, och detsamma in specie finnes i boet, bör det uttagas och icke användas till betalning af föräldrarnas gäld. 47: 2 HB. Deremot är i allmänhet barnens dispositionsrätt ganska inskränkt, hvarföre den, som köper något af dem, som de icke hafva rätt att sälja, straffas såsom den der köpt af misstänkt person. 4: 8 HB. Jfr 49: 4 MB. Hafva barnen med egen industri förvärfvat något, så hafva de dock deröfver en friare disposition, sedan de äro 15 år gamla. 49: 4 ÅB. Dessutom hafva de arfsrätt efter föräldrarna, äfvensom föräldrarna efter dem. En följd af denna

barnens arfsrätt och föräldrarnas skyldighet, att sörja för barnens uppehälle, är äfven, att de förras rätt att göra testamento ofta är mera inskränkt, än sådana personers, som icke hafva barn. 17: 4, 5 ÅB., så vida icke barnen begått någon sådan förseelse, hvarföre föräldrarna hafva laglig rätt att göra dem arflösa. Deremot gör Lagen icke någon inskränkning i föräldrars rätt, att under sin lifstid genom contracter disponera öfver sin förmögenhet, så vida icke någon annan orsak finnes, hvarföre en sådan dispositionsrätt är dem betagen. Det förmögenhetsförhållande, som emellan föräldrarna och barnen uppkommer derigenom, att föräldrarna vid barnens giftermål eller vid annat tillfälle gifva dem hemföljd, är redan i det föregående omtaladt. (Jfr §. 384).

§. 397.

c) Upphörande.

Colling. De Jure Emancipationis. Lund 1761.

Som föräldramakten grundar sig på de föräldrarna åliggande skyldigheter, så ligger det i sakens natur, att den egentligen skulle upphöra när barnen kommit till den ålder, de kroppskrafter och den mognad i förståndet, att de kunna taga sig fram på egen hand, men som i ett borgerligt samhälle härtill fordras mer, än i det vilda tillståndet, så är också i ett sådant samhälle föräldramakten fortfarande utsträckt utöfver sina egentligen naturliga gränser. Häraf följer, att föräldramakten upphör: 1) när sönerna sätta eget hushåll, eller annars skiljas från föräldrarnas hus, t. ex. när de antaga årstjenst. 2) När de erhålla någon publik tjenst. 3) När dottrarna gifta sig; emedan de

då komma under mannens målsmanskap. Här af följer, att om också, hvilket bland allmogen stundom är händelsen, döttrarna efter giftermålet kvarstadna i föräldrarnas hus, så upphör dock den egentliga föräldramakten. Huruvida, såsom *Lundius* (Loc. cit. pag. 72) antager, förhållandet i sådant fall är annorlunda med sönerna, är mera tvifvelaktigt. Enär de icke få ingå äktenskap förr än de äro myndiga, så kan väl den egentliga föräldramakten icke heller öfver dem anses fortfara sedan de ingått äktenskap, om de också fortfara, att vistas i föräldrarnas hus. 4) När föräldrarna af någon orsak aldeles sättas ur stånd, att vårda barnen och sörja för deras välfärd, t. ex. om de falla i galenskap o. s. v. 5) Kan äfven utöfningen af föräldramakten sådana föräldrar betagas, som visa sig ovärdiga eller oskickliga att den utöfva. Kongl. Stadgan ang. Folkundervisningen i Riket d. 18 Juni 1842 §. 8 mom. 5. 13: 3. 15: 1, 2 GB. 6: 3 ÄB. 6) Att föräldramakten upphör genom föräldrarnas eller barnens död säger sig sjelf. — Slutligen bör det dock anmärkas, att fastän den egentliga föräldramakten upphört, så upphör dock icke den moraliska förbindelsen mellan föräldrarna och barnen, och äfven denna kan i särskilda fall medföra åtskilliga juridiska verkningar; i synnerhet den, att om barnen begå något brott mot föräldrarna eller föräldrarna mot barnen, så blir icke sällan straffet svårare, än om brottet vore begånget mot någon annan person. Se t. ex. 14: 1, 2, 3 MB.

§. 398.

Rättsförhållandet mellan Föräldrar och oäkta Barn.

Då ett barn födes i ett lagligt äktenskap, så är i allmänhet fadren viss. (Jfr §. 28). Helt annorlunda

är förhållandet när ett barn födes utom äktenskap. Då måste det först och främst bevisas hvilken är fader till barnet. Huruvida en sådan bevisning är tillåten äfven sedan præscriptionstiden för lägersmålsbrottets åtalande är förfluten, har varit i fråga satt. Jfr Juridiskt Arkif 5:te Bandets 2:dra häfte sid. 509 följ. och *Calonius. De præscriptione Criminum. Åbo 1785 §. 11.* Numera lär det dock enligt Kongl. Förordn. d. 10 Juni 1844 icke skäligen kunna i fråga sättas, att ju en sådan bevisning är tillåten, äfven sedan brottmålet är præscriberadt. I Preussen, hvarest dylik præscription äger rum, anses den dock icke tillämplig på talan angående fosterlön. Se *Bornemann. Systematische Darstellung des Preussischen Civilrechts 5:ter Band pag. 371.* I ett fall är dock enligt sakens natur sådan bevisning icke möjlig. Det kan nemligen hända, att när åtal anställes mot en person, han gör den invändningen, att vid samma tid flere manspersoner haft samlag med modren (*Exceptio plurium concumbentium, E. congressus cum pluribus*). Om han nu kan bevisa detta, och alla lägersmålen ägt rum å sådan tid, att det i fråga varande barnet då kan vara afladt, så är det icke möjligt, att med visshet afgöra, hvilken af dem, som verkligen är fader till barnet. Då uppstår följaktligen den kinkiga frågan: skola då alla dömas, att betala fosterlön, eller ingendera? Äfven härom äro meningarna delade. I Danmark antager man, att i sådant fall alla de manspersoner, som dömas att erlægga lägersmålsböter, äfven skola erlægga uppfostringshjelp, dock icke mer än annars en barnfader skolat erlægga, dock så, att de äro derföre ansvarige en för alla och alla för en. Se *Örsted. Haandbog i den Danske og Norske Lovkyndighed 2:det Bind 4:ste Stykke pag. 350.* I Preussen gäller något när detsamma, dock med den skilnaden, att allenast en i sender dömes, att betala

fosterlön; men om han icke kan betala, så kan samma anspråk göras gällande mot de öfriga, den ene efter den andre. (Jus variandi). Se *Bornemann* Loc. cit. pag. 363. Äfven *Nehrman* (Föreläsningar öfver Ärfda-Balken pag. 120) är af den tankan, att när modren haft samlag med flere, och det ej kan utrönas, hvilken af dem, som är fader till barnet, så böra de alla deltaga i uppfostringskostnaden. Att det samma äfven i allmänhet gäller i Tyskland, i de stater, hvarest derom ingenting särskildt är stadgadt; se *Görschen*. Vorlesungen über das gemeine Civilrecht 5:ter Band pag. 162. Deremot anses i Holstein och Schlesvig den, som kan bevisa denna invändnings riktighet, fri från skyldighet att betala fosterlön. Se *Falck*. Handbuch des Schlesvig-Holsteinischen Privatrechts 4:ter Band pag. 311. Till stöd för den förstnämnda åsigten har man anfört, att fastän blott en kan vara fader till barnet, så finnes dock emot alla en lika stark præsumption, och derföre åligger alla en lika förpligtelse. Detta bevis synes mig dock icke särdeles bindande. Förpligtelsen skulle väl egentligen grunda sig derpå, att den förpligtade är fader till barnet; men då det nu enligt sakens natur icke kan bevisas, hvilken som är det, så kunde det väl så synas som om med förpligtelsens grund också sjelfva förpligtelsen försvunne. En blott præsumption, och dertill en sådan, som möjligen kan hafva långt mer emot sig än för sig, synes icke böra vara tillräcklig, för att ålägga någon betalningsskyldighet. Om t. ex. lägersmännernas antal vore 3, så förhåller sig sannolikheten, att en af dem är fader till barnet till sannolikheten, att han icke är det, endast som 1 till 3, så att man icke ens kan säga, att den förutnämnda præsumptionen utgör halft bevis. Strängt taget stödjer väl således den förstnämnda åsigten sig icke på någon säker grund; men att den

har en viss billighet för sig nekas icke. — Redan af hvad nu är sagdt synes, att hufvudändamålet med den nämnda bevisningen är, att tvinga fadren att betala fosterlön. Härmed är dock icke sagdt, att han ensam måste underhålla barnet. Äfven modren måste, om hon kan, dertill bidra. 8: 7 ÄB. Är en af föräldrarna oförmögen dertill, så måste den andra ensam underhålla barnet. Äro båda dertill oförmögna, så bör det af fattigmedlen underhållas. Men är modren en gift qvinna, så är det klart, att det icke är nog, att det bevises, det en man med henne begått hor, vid den tid, då barnet kan vara afladt, ty härigenom försvinner icke den præsumptionen, att den äkta mannen är fader till barnet. Först när Domstolen förklarar, att han det icke är, kan fosterlön af lägersmannen fordras. Fosterlönens *quantitet* bestämmer Lagen icke närmare, än att det säges, det barnet skall "njuta nödortstig födo och uppfostran." Häraf lär man kunna draga den slutsatsen, att fosterlönen bör bestämmas i förhållande till den kostnad, som på den ort, der modren bor, erfordras att underhålla och uppfostra ett af allmogens barn. Äfven om fadren är af högre stånd, eller större förmögenhet, så följer dock icke deraf, att barnet till samma stånd bör uppfostras eller fosterlönen derefter lempas. Lagen bestämmer icke några *vissa år*, då fosterlönen skall af fadren utgöras, och Kongl. Br. d. 5 Febr. 1697 säger till och med uttryckeligen, att den skall bestämmas "utan anseende till några vissa år, som then förra Lagen föreskrifver." Men icke desto mindre är det i praxis vanligt, att i allmänhet en viss termin ut ad hvem bestämmas, och detta kan äfven i så mätto vara nyttigt, som framtida tvister derigenom förebyggas. — Vanligen är det modren, som fordrar fosterlön, och därför betraktar man den äfven såsom en skyldighet mot henne; men denna

åsigt är dock i sjelfva verket mindre riktig och kan lätteligen leda till falska slutsatser. Egentligen är fosterlönens utgörande en skyldighet af fadren mot barnet, och om derföre modren t. ex. ingått en sådan förlikning med fadren, att han mot utbetalande till henne af en liten summa i ett för allt, skall vara fri från ytterligare fosterlöns utgörande, så gäller en sådan förlikning icke mot barnet. Jfr. 20: 3 RB. — Till icke mindre oriktiga slutsatser leder den åsigten, att fosterlönen är att anse såsom ett slags gäld. Deraf skulle man nemligen kunna deducera, att om fadren tillika har äkta barn, och vid hans död så ringa tillgång finnes, att den icke räcker till för alla barnens underhåll, så skola de oäkta hafva företräde framför de äkta, ty gäld skall ju enligt 10: 1 ÅB. betalas, innan arf får skiftas? Rättare torde det derföre vara, att såsom *Örsted* (Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed 2:et Bind 1:ste Stycke pag. 525) gör, betrakta fosterlönen såsom ett slags surrogat för fadrens skyldighet, att uppfostra barnet; men då han deraf drager den slutsatsen, att barnets rätt dertill upphör med fadrens död, så tro jag, att han å andra sidan går för långt. Ätminstone i Tyskland är det allmänt antaget, att en lägersmans skyldighet, att betala fosterlön, går öfver på hans arfvingar. Se *Busch*. Ueber den Grund der verbindlichkeit des Erzeugers, sein uneheliches Kind zu ernähren (i Archiv für die Civilistische praxis. 25:ter Band. Haidelberg 1840 pag. 225.) Icke heller synes mig den af andra (se t. ex. *Bornemann* Loc. cit. pag. 372) antagna meningen, att i sådant fall de äkta barnen skola hafva företräde framför de oäkta, med vår Lag öfverensstämmande. Det rätta är utan tvifvel, att när tillgångarna icke förslå till mer än *nödtorftigt* underhåll åt barnen, så böra både de äkta och oäkta njuta lika rätt; ty till

nödorftigt underhåll äro enligt 8: 7 ÄB. äfven de oäkta barnen otvifvelaktigt berättigade, och till mer räkka icke tillgångarne ens för de äkta. En annan sak är, om fadren lemnar mera efter sig. Då hafva otvifvelaktigt de äkta barnen företråde framför de oäkta. Jfr. K. F. d. 24 Dec. 1857 § 2. För öfrigt skilja sig de oäkta och äkta barnens förhållande till föräldrarna hufvudsakligen deri, att de förra äro egentligen *utom familjen*, att de således icke njuta de familjerättigheter till godo, som tillkomma äkta barn, t. ex. arfsrätt efter föräldrarna och genom dem efter andra skyldemän. 8: 7 ÄB. Grunden härtill upplyses af lagcommissionens svar på en anmärkning häremot, som gjordes vid Ständernas granskning af denna §. Den uppgafs nemligen vara, att om ett oäkta barn finge ärfva sin fader, "så skulle mången lättfärdig kona igenom lägersmål komma till egendom, i det hon, när barnet sedan dödde, finge ärfva det, som barnet efter fadren i arf tillfallit." — Kinkigare är den frågan att besvara, huru enligt vår Lag det förhållande, hvori oäkta barn stå till *hvardera* af föräldrarna, skiljer sig från äkta barns förhållande till sina föräldrar. Å ena sidan synes det ligga i sakens natur, att sådana barns förhållande till modren är långt intimare än förhållandet till fadren, hvaraf man synes vara berättigad till den slutsatsen, att med hänseende till sådana barn uppfostringsskyldigheten, och följaktligen en deremot svarande rättighet, att behålla dem hos sig, tillhör modren. Också är det utan tvifvel det vanligaste, att de förblifva hos henne och uppfostras af henne. Kongl. Kung. d. 24 Januari 1781 synes äfven leda till samma resultat. Då det nemligen der heter, att oäkta barn, som njuta allmänt understöd, skola *utan afseende på mödrarna*, uppfödas i den Lutherska Läran, så synes man deraf vara berättigad att draga den slutsatsen,

att annars *regulariter* mödrarna hafva rätt att uppfostra barnen, och att således, om också fadren är af annan Lära, de likväl hafva rätt, att uppfostra barnen i den Evangelisk-Lutherska, hvartill de sjelfva bekänna sig. Också lär väl hvar och en medgifva, att det vore i hög grad onaturligt, om fadren skulle hafva rätt, att i de spädnare åren fräntaga modren sitt barn, och lemna det till uppfostran åt en annan. Men deremot synes 20: 1 ÅB. leda till ett motsatt resultat. Då det der i *allmänhet* heter, att fader är sina barns *rätte* förmyndare, och en förmyndare enligt 22: 2 ÅB skall uppfostra och följaktligen äfven har rättighet att uppfostra det barn, hvars förmyndare han är, så kunde det äfven så synas, som om fadren hade rätt att, om han så vill, taga ett oäkta barn till sig, för att uppfostra detsamma, eller lemna det till uppfostran åt någon annan. Att en fader har giftomannarätt öfver sin oäkta dotter är redan i det föregående nämndt.

§. 399.

Rättsförhållandet mellan Fosterföräldrar och Fosterbarn.

Detta Rättsförhållande är å ena sidan analogt med det Rättsförhållande, som äger rum mellan verkliga föräldrar och barn, men å andra sidan har det äfven likhet med det Rättsförhållande, som äger rum mellan husbönder och tjenstehjon; hvarföre detsamma icke allenast finnes i Tjenstehjons-Stadgan upptaget, utan fosterfader kallas till och med i Legostadgan d. 15 Maj 1805 Art. 3 § 4 "Husbonde." Det ligger således egentligen på gränsen mellan dessa båda Rättsförhållanden; men icke desto mindre är det utan tvifvel rättast, att det afhandlas tillsammans med Rättsför-

hållandet mellan föräldrar och barn. Den rätt, som tillhör fosterföräldrar, är nemligen intet annat än *öfverlåten* föräldrarätt, och att fosterföräldrar äfven kunna fordra "tjänst" af sina fosterbarn är intet annat än en följd deraf, att verkliga föräldrar, såsom redan förut är nämnt, hafva en sådan rätt mot sina egna barn. Derföre afhandlas också vanligen detta Rättsförhållande i sammanhang med föräldrarätten. Ändamålet med en sådan öfverlåtelse af denna rätt, är vanligtvis det, att sådana barn, som deras verkliga föräldrar icke kunna eller vilja till nyttiga medborgare uppfostra, icke skola sakna nödigt underhåll och vård, hvarföre åtskilliga uppmuntringar till upptagande af sådana barn finnas i Lagen gifna. Se t. ex. Legostadgan d. 25 Nov. 1853 Art. 5 §§. 19, 20. Der skiljes mellan tvänne särskildta fall, nemligen: a) då någon upptager fattigt *fader- och moderlöst barn*, d. v. s. ett sådant, som antingen icke har hvarken fader eller moder, eller hvars fader och moder åtminstone icke äro kända; t. ex. Barnhusbarn. Då i detta fall inga föräldrar finnas, som genom aftal med fosterföräldrarna kunna bestämmas och barnens ömsesidiga rättigheter, har Lagen i deras ställe bestämt desamma. Å ena sidan åligger det fosterföräldrarna, att förse barnet med föda, kläder och uppfostran. Till hvad yrke barnet skall uppfostras nämnes icke uttryckeligen, och detta beror således på fosterfadren, men det ligger väl annars i sakens natur, att det icke kan skäligen begäras, att barnet skall uppfostras till annat, än ett vanligt "arbets-hjon," jfr. Legostadgan d. 15 Maj 1805 Art. 5 § 4. Deremot äro fosterföräldrarna berättigade till samma tjänstbiträde af ett sådant barn, som verkliga föräldrar kunna fordra af sina barn, till dess att detsamma är tjuguett år. Legostadgan d. 25 Nov. 1853 Art. 5 §§ 18, 19. Har barnet någon egendom, så erhålla

dock fosterföräldrarna icke dertill någon rätt, icke heller äger å någondera sidan arfsrätt rum. Dö fosterföräldrarna, så qvarstadnar barnet under samma vilkor, som förut äro nämnda, hos den arfvinge, som vill det behålla, eller i fall flere arfvingar vilja det emottaga, den, som barnet sjelf utväljer. Det är klart, att som fosterföräldrars rätt är beroende deraf, att de uppfylla de förut nämnda dem åliggande skyldigheter, så upphör den äfven, när de deruti visa sig försumliga. Jfr. Legostadgan d. 15 Maj 1805 Art. 3 § 4. Ingenting synes hindra, att barnet sjelf, om det är kommet till den mognad i förståndet, att det kan finna, det fosterföräldrarna vanvårda detsamma, derom kan väcka påstående. Arg. 23: 1 ÄB. Annars tyckes det, som om hvilken annan som helst derom må kunna göra anmälan hos Domaren, hvilken det såsom öfverförmyndare åligger att tillse, det barnet ingen orätt sker. *ibid.* — b) Då någon emottager barn *af fattiga föräldrar*. I detta fall föreskrifver Legostadgan d. 25 Nov. 1833 Art. 3 § 20, att skriftligt aftal skall uppsättas emellan de verkliga föräldrarna och fosterföräldrarna i vittnens närvaro, angående de vilkor, med hvilka de förre åt de sednare öfverlåta sin föräldrarätt. Det synes således följa af sig sjelf, att den rätt, som öfverlåtes, icke kan vara större, men väl mindre än den, de verkliga föräldrarna sjelfva äga, att t. ex., fastän det anförda stället i Legostadgan talar om "vissa års tjenst," föräldrarna icke kunna tvinga sina barn, att förblifva i fosterföräldrarnas tjenst längre än till dess, att de uppnått tjuguetå års ålder. Jfr. *ibid.* §. 18. Emedlertid finnas dock viktiga skäl för, att föräldrarnas rätt i detta hänseende verkligen är mera vidsträckt. Redan i den för adlen utfärdade Gårdsrätt d. 4 April 1671 mom. 16 säges, att om någon tager en pojke i tjenst och sedan håller honom till att lära

något handverk, så skall han vara skyldig, att aftjena den omkostnad, som på honom blifvit använd med *visse års* arbete, "efter thy skäligt är *och theremot svara kan.*" I den äldre Legostadgan af d. 24 Aug. 1759 Art. 6 § 3 mom. 3 heter det äfven, att om någon upptager fattig mans barn, så skola dessa icke hafva rätt, att träda ur tjensten "innan husbondens möda och omkostnad skäligen varder ersatt," hvartill möjligen kan erfordras flere års tienst; och i ett sednare project till Legostadga, som finnes intaget i Modées Samling 5:te Delen pag. 3597 följ. Art. 6 § 3 mom. 4, bestämmes tienstetiden till på sin höjd 30 år för personer af mankön och 25 år för qvinnor. Skulle dock det ofvannämnda aftalet innehålla sådana vilkor, som medföra en uppenbar orättvisa mot barnen, så är det väl tydligt, att hvarken dessa eller föräldrarna äro deraf förbundna. — Vår Lag innehåller inga bestämmelser för den händelsen, att föräldrar lemna sina barn till uppfostran åt fosterföräldrar af lika eller lägre stånd. Icke desto mindre är det ingenting mindre än ovanligt, att detta sker. I sådant fall böra utan tvivel fosterföräldrarna uppfostra fosterbarnen i likhet med sina egna. För öfrigt bör Rättsförhållandet mellan de förra och de sednare hufvudsakligen bedömmas efter det derom gjorda aftal, och, för så vidt detta ingenting innehåller, icke vidare utsträckas, än ändamålet, barnens uppfostran, nödvändigt fordrar.

Tredje Afdelningen.

Rättsförhållandet mellan Husbönder och Tjenstehjon.

- Ihre.* De Fundamento Potestatis herilis. Ups. 1743.
Öhrn. De Societate Herili. Lund 1800.
Afzelius. Om Tjenstehjon. Ups. 1806—1813.
Chydenius. Tankar om Husbönders och Tjenstehjons naturliga rätt. Stockh. 1778.

§. 400.

Personerna.

Ordet *Husbonde* eller, som det i våra äldre Lagar heter, *Bonde* betyder väl egentligen familjens hufvudman (*Pater familias*) i motsats mot de öfriga till familjen hörande personer, t. ex. hustrun, stundom äfven i motsats mot landboar och gäster; men i vår närvarande Lag förekommer det vanligtvis i en inskränkta bemärkelse och betyder, i motsatts mot tjenstehjon, en mansperson, som gifver kost och lön åt andra hos honom boende och till hans familj hörande personer, emot det att dessa, enligt med dem slutadt contract, till honom under en viss längre tid (vanligen ett år eller ett halft år) utgöra åtskilliga, åtminstone till en viss grad obestämda tjänster, (*operæ indeterminatæ*) af lägre beskaffenhet d. v. s. sådana,

att till deras förrättande erfordras mera kropps- än själskrifter (operæ *illiberales*). Är husbonden gift, så kallas hans hustru, i förhållande till dessa personer, nu för tiden *Matmoder*, i äldre tider vanligen *Husfru*. Af hvad som nu är sagdt om begreppet husbonde är det lätt att sluta, hvad med *tjenstehjon* förstås. Om en person skall kallas *tjenstehjon* erfordras nemligen: 1) att han eller hon af en annan åtnjuter kost och lön. Legost. d. 23 Nov. 1855 Art. 2 § 5. Art. 3 § 15. Art. 5 §§ 51—54. 2) Att han har sitt hemvist hos denne, och räknas till dess familj och husfolk. Legostadg. 1855 Art. 2 § 6. Jfr. Com.-Coll. Kung. d. 27 Maj 1782 § 21. Adels Gårdsrätt d. 4 April 1674 Art. 2 räknar väl äfven till *tjenstehjon* sådana, som icke "dageligen vistas i ens huus och gård", men detta kan knappast anses öfverensstämmande med nu gällande Lag; Se Legost. 1855 Art. 3 § 16. Jfr. äfven 10: 1. 17: 7 RB. 3) Att han för en annan förrättar vissa tjänster. Deraf sjelfva benämningen. 4) Att dessa tjänster äro af en lägre beskaffenhet. Därföre räknas t. ex. Huslärare, Inspectorer, ja till och med Bokhållare och Skrifvare icke till *tjenstehjon*, utan Lagen skiljer mellan "*betjenter*" och "*tjenstehjon*" 17: 4 HB. "*Tjenstehjon*" och "*annan betjent*" 42: 1 MB. "*Tjenstehjon*" och "*annan enskild tjenare*" t. ex. köpmansbetjent, gesäll eller lärning. K. F. d. 4 Maj 1855 § 4 mom. 2. I den för Adlen utfärdade Gårdsrätt d. 4 April 1674. Inledn. skiljes äfven mellan "*högre*" och "*lägre betjente*," hvilka sednare svara mot hvad vi nu kalla *tjenstehjon*. 5) Att dessa tjänster äro till en viss grad obestämda. Legostadg. 1855 Art. 2 § 5. Art. 5 § 10. 6) Att de utgöras under en längre tid. Undantagsvis kan väl någon gång tiden vara temligen kort, se t. ex. *ibid.* Art. 1 § 1, men i allmänhet räknar man icke till

tjenstehjonens class *dagakarlar* och andra sådana, som för en kortare tid vistas i en annans hus och derunder för dem förrätta vissa tjänster. — Innan jag beskriver husbönders och tjenstehjons inbördes Rättsförhållande, är det det nödigt, att på förhand bestämma, hvilka personer hafva *rättighet*, att vara husbönder d. v. s. antaga andra personer i sin tjänst, och å andra sidan, hvilka äro *skyldiga*, att vara tjenstehjon, d. v. s. antaga tjänst hos andra. Hvad den första frågan beträffar, så besvaras den i Legostadg. 1835 2 Art. 3 § sålunda, att, för att såsom husbonde taga andra i försvar, erfordras: 1) att husbonden icke sjelf tarfvar laga försvar; hvilket väl i allmänhet bör sålunda förstås, att äfven den, som icke har något *annat* försvar, än som tjenstehjon bos en annan, icke är berättigad, att sjelf antaga tjenstehjon. Sker detta likväl, så är förmodligen det förstnämnda tjenstehjonets husbonde äfven att anse, som husbonde för det af detta antagna legohjon. Jfr. *Bergfalk*. Om försvarslösa personers behandling. Ups. 1833 pag. 48. För öfrigt är det nu genom Kongl. Stadg. d. 29 Maj 1846 Cap. 1 § 1 bestämdt, hvilka personer tarfva och hvilka icke tarfva laga försvar. 2) Att han behöfver tjenstehjonets arbete. Förr försökte man, att i mån af hvarje gårds storlek bestämma, huru många tjenstehjon en jordbrukare skulle anses behöfva; men denna method har man nu öfvergifvit. Numera præsummeras i allmänhet, att ingen antager flere tjenstehjon än han behöfver, hvilken præsumption endast på det sättet kan tillintetgöras, att det verkligen bevises, att någon antagit flere tjenstehjon än han kan sysselsätta, eller sådana, som icke verkligen i hans tjänst begagnas. Legostadg. 1835 Art. 2 § 4. — Den andra frågan besvaras i Legost. 1835 Art. 1 § 1 sålunda, att hvar och en, som icke har eller kan skaffa sig annat laga försvar, han bör skaffa sig sådant derigenom, att han antager tjänst hos någon husbonde.

§. 401.

Rättsförhållandets uppkomst.

Rättsförhållandet mellan husbonde och tjenstehjon uppkommer alltid genom ett legocontract (Locatio conductio operarum). Vanligtvis slutas detta af tjenstehjonet sjelf. Men är detsamma omyndigt eller vistas det i föräldrars eller fosterföräldrars hus och har ännu icke uppnått tjuuett års ålder, så äga dessa att för detsamma utse första tjensten, och om vilkoren derföre afsluta. Legostag. 1835 Art. 5 §§ 18, 19. — Har tjenstehjonet förut varit i tjenst hos en annan husbonde, så måste det vid contractets afslutande vara försedt med *orlofssedel*, (af *or* = ur, utur och *lof* = tillstånd) egentligen ett bevis, att den förre husbonden gifvit tjenstehjonet tillstånd, att gå i ny tjenst. Jfr. Gårdsrätten d. 4 April 1671 § 12. Men derjemte äsyftas, att orlofssedeln, till den blifvande husbondens underrättelse, skall gifva honom "ett riktigt och påliteligt besked, om det lediga tjenstehjonets beskaffenhet." Jfr. det project till Legostadga, som finnes intaget i Modées verk 5:te Delen pag. 5597 följ. Art. 4 § 5. Derföre bör orlofssedlen enligt Legostadg. 1835 Art. 4 § 24 innehålla: 1) tjenstehjonets namn, samt ort och ställe, der det tjent. 2) Huru länge det varit i den förre husbondens tjenst. 3) Tjenstehjonets frejd, med serskildt yttrande om dess nykterhet. 4) Huru det sin tjenst bestridt. 5) hvad slöjd och arbete det dessutom kan förrätta och 6) intygande om dess ledighet, att annan tjenst antaga. Orlofssedlen bör vara antingen af husbonden egenhändig underskrifven, med anteckning af dess hemvist, yrke eller tjenst, eller också, om husbonden icke kan skrifva, bestyrkt med hans bo-

märke och tvänne vitnens underskrift. Legostadg. 1833 Art. 4 § 25. Vid contractets afslutande öfverlemnas denna orlofsedel till den nye husbonden, och är i hans hand fullt bevis på, att den i frågavarande personen tagit tjenst hos honom. Legostadg. 1833 Art. 6 § 55. Derföre bör en husbonde, som med sitt tjenstehjon öfverenskommer om ytterligare tjenst, sedan han redan till detsamma utgifvit orlofsedel, icke försomma, att återfordra densamma. I annat fall har han sig sjelf att skylla, om tjenstehjonet sedan på denna orlofsedel antager annan tjenst. *ibid.* § 56. Undantagsvis kan dock, äfven om tjenstehjonet förut varit i annan tjenst, sådant Legocontract afslutas, fastän tjenstehjonet icke är försedt med orlofsedel af sin förre husbonde; om nemligen den förre husbonden antingen utan laga skäl vägrar, att gifva tjenstehjonet orlofsedel, eller är borta vid den tid, då den bör utgifvas, utan att hafva satt en annan i sitt ställe. I sådant fall kan tjenstehjonet i stället för orlofsedel taga bevis af tvänne inom den församling, der det tjent, boende trovärdiga män, hvilket, utom de förutnämnda uppgifter, som i en orlofsedel böra intagas, tillika bör innehålla intyg, att tjenstehjonet i behörig tid tjensten uppsagt, och orsaken, hvarföre orlofsedel icke kunnat af den förre husbonden erhållas. Legostadg. 1833 Art. 4 § 28. Har tjenstehjonet icke förut varit i tjenst hos någon annan, bör det äfven, i stället för orlofsedel, taga bevis af tvänne inom församlingen boende trovärdiga män, om sin person och sin frejd, *ibid.* § 29. I båda dessa sistnämnda fall gäller derföre ett sådant bevis i husbondens hand äfven som bevis om legocontractets lagliga afslutande. — För öfrigt hör till detta contracts form äfven, att *fästepenning* eller *städjepenning*, hvars storlek beror af contrahenternas eget godtfinnande,

skall af den blifvande husbonden till tjenstehjonet utgifvas; hvarföre också sjelfva contractets afslutande kallas *städsel*. Legostadg. 1855 Art. 6. Till bevis om, att ett sådant legocontract verkligen är slutadt, bör derföre husbonden, om tjenstehjonet det begär, till detsamma utgifva *stådjobevis*, som icke allenast innehåller intyg om contractets verkliga afslutande, utan äfven om den lön och öfriga förmåner, som tjenstehjonet sig betingat, och quitto öfver orlofsedelns mottagande. Legostadg. 1855 Art. 4 § 26. Art. 6 § 55. — Sedan contractet sålunda är lagligen slutadt får detsamma icke af någondera ensidigt brytas. *ibid.* Uppstår derföre tvist mellan tvänne personer, som påstå sig hafva rätt till ett tjenstehjon, så har alltid den af dem företräde, som visar sig först hafva lagligen stadt detsamma; och i sådant fall går Domstolens beslut genast i verkställighet, fastän den andre klagar. Legostadg. 1855 Art. 4 § 50. Art. 6 § 58. — Någon viss tid för contractets afslutande är icke föreskrifven, utan kan det ske när som helst, allenast tjenstehjonet kan förete behörig orlofsedel, eller annat sådant bevis, som i det föregående är nämndt. Legost. 1855 Art. 6 §§ 55, 56.

§. 402.

Ömsesidiga skyldigheter.**a) Tjenstehjonets.**

Sedan contractet sålunda är ordentligen afslutadt åligga tjenstehjonet hufvudsakligen följande skyldigheter: 1) att i rättan tid inställa sig i tjensten. Strängt taget borde detta ske å *flyttningsdagen*, som i allmän-

het är den 24 October, utom i Stockholm der flyttningdagarna äro tvänne om året, nemligen d. 24 April och d. 24 October. Legostadg. 1853 Art. 8 § 44, och åtskilliga andra städer, hvarest det äfven är brukligt, att flyttning äger rum tvänne gånger om året, jfr. Legostadg. d. 23 Nov. 1686 § 5, men denna stränghet är dock i så måtto något mildrad, att tjenstehjonet, om intet annat är uttryckeligen öfverenskommet, åtnjuter vissa så kallade *frihetsdagar*, så att det på landet först å sjunde, och i staden först å fjerde dagen efter flyttningdagen behöfver inställa sig i tjensten. Legostadg. 1853 Art. 8 § 45. Jfr. Legostadg. d. 21 Aug. 1739 Art. 6 § 4. Försummar åter tjenstehjonet, att då infinna sig, utan att hafva laga förfall, så kan husbonden antingen bryta contractet, eller låta hemta tjenstehjonet genom vederbörande executors handräkning, som honom lemnas, så snart han med orlofsedel eller annat sådant bevis, som i föregående § är nämndt, styrker, att han dertill är berättigad. 2) Att, om tjenstehjonet förut tjent, genast efter ankomsten i tjensten till husbonden aflemna det afskedsbetyg, som tjenstehjonet af sin förre husbonde undfått. Legostadg. 1853 Art. 8 § 46. 3) Att, om tjenstehjonet flyttat från annan församling, vid ankomsten för husbonden uppvisa det Prestbevis, tjenstehjonet erhållit. *ibid.* 4) Att icke undandraga sig det arbete och de sysslor, som husbonden *skäligen* föresätter. Legostadg. 1853 Art. 5 § 10. Som erfarenheten visat, att tjenstehjon i synnerhet velat undandraga sig vissa arbeten, har Lagstiftaren stundom ansett nödigt, att uttryckeligen bestämma, det sådana arbeten äro af den beskaffenheten, att de af husbonde *skäligen* kunna fordras. Sålunda t. ex. innehåller 22: 5 BB., att legohjon icke får undandraga sig att afdraga huden af döda kreatur,

och Legostadg. 1759 Art. 7 § 1 att "körslor med oxar och skorstenars sotande, å de orter, hvarest inga särskilda personer dertill finnas," äro sådana sysslor, som en husbonde *skäligen* kan ålägga ett tjenstehjon. 5) Att icke utan husbondens tillstånd förvara sin kista å annat ställe än der det tjenar. Legostadg. 1855 Art. 5 § 17; "på thet att legohjon måge icke öppnas tillfälle och anledningar till stöld och ötrohet" Legostadg. d. 30 Aug. 1664 § 8; d. 25 Nov. 1686 § 8. 6) Att icke vårdslöst handtera husbondens egendom, eller i annat fall ersätta den derigenom förorsakade skada. Legostadg. 1855 Art. 5 § 14. 7) Att "uttjena sin tjenstetid" d. v. s. att under den öfverenskomna tiden kvarblifva i tjensten; hvaraf äfven följer, att om husbonden under denna tid flyttar till annat ställe inom Riket, så är tjenstehjonet skyldigt att åtfölja honom. Legostadg. 1855 Art. 8 § 49. Afviker tjenstehjonet ur tjensten, förr än tjenstetiden är ute, är derföre husbonden berättigad, att genom Executors handräckning hemta det åter; *ibid.* § 52 jfr. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. K. Kung. d. 29 Maj 1846. Stundom händer dock, att Kronans tjenst kommer i collision med husbondens tjenst. Detta kan inträffa antingen derigenom, att tjenstehjonet tager värfning, eller är beväringskyldigt. I förra fallet måste i fredstid tjenstehjonet icke desto mindre först uttjena sin tid hos den private husbonden, men i krigstid upphör den privata tjensten genast vid skedd anvärfning. Legost. 1855 Art. 8 § 50. I sednare fallet får väl den privata tjensten icke hindra den beväringskyldige, att till publik tjenstgöring eller vapenöfning sig inställa; men upphör denna publika tjenstgöring förr, än den öfverenskomna tjenstetiden är ute, så är tjenstehjonet skyldigt, att i sin förra tjenst återgå, ehuru en motsvarande skyldighet, att åter mottaga detsamma, icke

åligger husbonden, såvida den publika tjenstgöringen varat öfver en månad. *ibid.* § 51. — Den frågan kunde äfven uppkastas, huruvida tjenstetidens bestämmande beror på öfverenskommelse mellan husbonden och tjenstehjonet, eller deras rätt, att derom öfverenskomma, är inskränkt inom vissa af Lagen bestämda gränser? Denna fråga synes böra sålunda besvaras, att tjenstetiden väl icke, med undantag af det fall, som i föregående § är nämnt, får vara *kortare* än ett år, eller i de städer, der det är brukligt, ett halft år, *jfr.* Legostadg. 1664 § 3. Legostadg. 1686 § 3. Legostadg. 1739 Art. 6 § 3, men att deremot ingenting hindrar, att längre tjenstetid öfverenskommes. Enär det nemligen både förr varit ansedt såsom berömligt, och äfven i nu gällande Legostadga så anses, att ett tjenstehjon längre tid kvarblifver på ett och samma ställe, och Lagen icke heller förbjuder, att öfverenskomma om längre tids tjenst, är det svårt att inse, hvarföre ett sådant aftal icke skulle vara tillåtet. Legostadg. 1725 § 4. Legost. 1739 Art. 6 § 3. Legost. 1835 Art. 2 § 7. *Jfr. Berg-falk.* Om försvarslösa personers behandling pag. 51, 52. Deremot synes ett tjenstehjon, om också öfverenskommelse skett om kortare tjenstetid, än den i Lagen bestämda, ändock vara skyldigt, att kvarblifva i tjensten till nästa flyttningdag. Har husbonden på egen kostnad låtit lära tjenstehjonet ett handverk, eller annat dylikt, så får icke heller tjenstehjonet skiljas ur tjensten, förr än det derföre gifvit honom ersättning, om han sådan fordrar. Legostadg. 1835 Art. 8 § 55. *Jfr. Gårdsrätten d. 4 April 1671 § 16.* Legost. 1739 Art. 6 § 3. 8) Att före afflyttningen ur tjensten räkna ifrån sig hvad af husbondens egendom tjenstehjonet om händer haft. I annat fall, äfvensom om tjenstehjonet af värdslöshet för-

stört eller skadat något, äger husbonden retentionsrätt i tjenstehjonets tillhörigheter för den skadeersättning, han har rätt att fordra. Legostadg. 1835 Art. 8 § 5. 9) Felar tjenstehjonet i sina ofvannämnda skyldigheters fullgörande af lättja, vårdslöshet eller olydnad, eller förer detsamma ett oordentligt eller straffbart lefnadssätt, t. ex. om det är otroget, uppstudsigt, oförnöjdt med husmanskost, begifvet på fylleri och annat oskick, om det ovarsamt umgås med eld, förklenar husbonde eller matmoder, går bort utan lof, eller blifver borta längre än husbonden tillåtit, o. s. v., är tjenstehjonet äfven underkastadt *husaga*, som det är skyldigt, att med *undergifvenhet* mottaga, d. v. s. att motstånd icke är tillåtet. Legost. 1855 Art. 2 § 5. Art. 3 §§ 10—16. Beskaffenheten af denna aga bestämmes icke närmare, än att den skall vara ”*mättlig*” Legostadg. 1835 Art. 2 § 5, hvilket den i allmänhet anses vara när den icke öfverskrider det *mått*, som 56: 2 MB. bestämmer. Legost. 1835 Art. 2 § 9. I äldre författningar bestämmes dess *beskaffenhet* närmare. Gårdsrätten d. 4 April 1674 talar om ”*hugg af ris*,” 6 § ”*fängelse*” ibid. ”*fängelse vid vatten och bröd*” och ”*annan slik aga*” ibid. 26 §. Huruvida alla dessa numera kunna användas torde dock med skäl kunna betvillas. Deremot kan man af husbondens rätt, att aga tjenstehjonet, äfven sluta, att om också husbonden uti de ”*föreställningar*,” som han enligt Legostadg. 1835 Art. 2 § 5 är berättigad, att gifva sitt tjenstehjon, begagnar sådana uttryck, som annars enligt Lag straffas såsom oqvädinsord, så är han dock derföre icke något straff underkastad. Annorlunda är förhållandet om han utan skäl gör tjenstehjonet några grofva beskyllningar. För öfrigt är det väl klart, att husbonden är ansvar underkastad icke blott om han öfverskrider den i 56: 2

MB. stadgade gräns för husagan, utan äfven om han misshandlar en oskyldig, fastän misshandlingen icke öfverskrider denna gräns. Likväl lär i allmänhet icke något strängt bevis för sanningen af det factum, som husbonden åberopar, kunna honom åläggas, enär derigenom det åsyftade ändamålet med husagan nästan helt och hållet skulle förfelas. Att tjenstehjonet vid legocontractets avslutande kan förbehålla sig, att vara fri från husaga, lär väl icke kunna sättas i tvifvel.

§. 405.

b) **Husbondens.**

Deremot åligger husbonden hufvudsakligen följande skyldigheter: 1) att låta hemta tjenstehjonet med dess kista och kläder, eller betala hvad hemtningen skäligen kostar. Legostadg. 1835 Art. 8 § 45. 2) Att förse tjenstehjonet med *försvarligt* underhåll (kost) och *tjenligt* husrum. *ibid.* Art. 2 § 6. *Försvarlig* lär väl kosten böra anses allenast den är "sund" jfr. Legost. 1805 Art. 2 § 4 och sådan, som i dylika hushåll i hvardagslag vanligen brukas ("*husmanskost*" Legostadg. 1835 Art. 5 § 15." Regulariter bör den väl lemnas in natura, men ingenting hindrar, att den också kan genom öfverenskommelse bestämmas till något visst i penningar. Jfr. Legostadg. 1805 Art. 2 § 4. Husrummet bör anses "*tjenligt*" när det är sådant, som *efter hvarje landsorts sed* åt ett dylikt tjenstehjon plägar gifvas. Jfr. *ibid.* 3) Att om tjenstehjonet blir sjukt låta detsamma sköta och vårda. Likväl är han regulariter berättigad, att afräkna hvad han till läkare eller läkemedel utgifvit. Legostadg. 1835 Art. 2 § 6. Det kunde i fråga sättas, om denna regel numera lider ett undantag, om tjenstehjonet i och för tjensten,

samt utan eget förvällande skada tagit? I Legostadg. 1805 Art. 2 § 4 finnes detta uttryckligen stadgadt. Deremot finnes det icke upprepadt i Legostadg. 1853, hvaraf man kunde draga den slutsatsen, att detta numera bör anses upphävet; men då man besinnar dels, att i tvifvelaktiga fall en Lag icke bör anses upphäven, dels att detta stadgande stödjer sig på allmänna rättsprinciper och har billigheten så mycket för sig, hvarföre det äfven annorstädes icke anses vara något tvifvel underkastadt, att husbondens förpligtelse är större mot ett sjukt tjenstehjon, när detta kommit till skada under sitt arbete för husbonden, än annars; se t. ex. *Örsted*. Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed. 2:et Bind 1:ste Stycke pag. 510, så tyckes, oaktadt den nu gällande Legostadgans tystnad, detsamma ännu böra anses som gällande. I Lagberedningens Förslag till Handels-Balk. Stockh. 1850 Cap. 11 § 11 är ett sådant stadgande uttryckligen föreslaget. Att husbonden icke får afräkna något på lönen derföre, att hans arbete under tjenstehjonets sjukdom blifvit försummadt, är i allmänhet uppenbart. Jfr. *Tengvall*. Tvistemålslagfarenheten pag. 102. Undantag från denna regel äro dock icke otänkbara. Dör tjenstehjonet tyckes det icke heller vara något tvifvel underkastadt, att husbonden bör låta begrafva detsamma; men äfven denna kostnad kan han, om han så vill, afräkna på lönen. I vår närvarande Legostadga nämnes väl derom ingenting, men i Gårdsrätten d. 4 April 1671 § 24 säges det uttryckeligen. 4) Att ansvara för tjenstehjonets personella kronoutskylder, hvilka dock sedan kunna å lönen afdrages, om icke annan öfverenskommelse derom skett. Legostadg. 1853 Art. 5 § 54. 5) När antingen husbonden uppsagt tjenstehjonet, eller tjenstehjonet uppsagt tjensten, åligger det husbonden, att i förra fallet

genast och i sednare fallet inom åtta dagar till tjenstehjonet utgifva en *sannfärdig* och för öfrigt så beskaffad orlofsedel, som förut är nämndt. Legostadg. 1855 Art. 4 §§ 21, 23, 24. Art. 7 § 41. Om tjenstehjonet mot husbonden anställer rättegång, med påstående att orlofsedlen är osannfärdig, så kunde den frågan uppkastas, huruvida han är skyldig, att föra juridiskt bevis för riktigheten af de deri gjorda uppgifter? Visserligen kunde det så tyckas, som om han dertill vore förbunden. I Legostadg. 1759 Art. 4 § 6 heter det, att om husbonden i orlofsedlen tillägger tjenstehjonet något "*obevisligt*" tillmäle, så skall det stånda tjenstehjonet fritt, att laga bot derä söka; hvilket synes förutsätta, att bevisningsskyldighet åligger husbonden. Detsamma synes äfven bekräftas af Legostadg. 1805 Art. 4 § 3, hvarest säges, att husbonden skall vara ansvarig, om han fördöljer sådan last eller fel, "*som han kunnat i bevis leda;*" men då man besinnar dels, att den nu gällande Legostadg. af 1855 Art. 4 § 25 begagnar helt andra ordalag, dels att det är hans skyldighet, att icke dölja hvad ofördelaktigt han vet om tjenstehjonet, så kan väl knappast en sådan strängt juridisk bevisningsskyldighet anses åligga honom, utan bör Domstolen undersöka, om tjenstehjonets klagan är grundad, eller icke. Se *ibid.* Men å andra sidan är det klart, att om husbonden gifvit tjenstehjonet en bättre orlofsedel än det förtjenar, så kan han äfven blifva skyldig, att gifva ersättning till tredje man, som deraf förledd tagit sådant tjenstehjon i sin tjänst, och derigenom lidit skada. 6) Om husbonden är frånvarande under uppsägningstiden, och tjenstehjonet derigenom nödsakas, att i stället för orlofsedel taga bevis af andra personer, så måste husbonden ersätta tjenstehjonet den derigenom förorsakade kostnad. Le-

gostadg. 1855 Art. 4 § 28. 7) Om tjenstehjonet begär att återfå orlofsedel eller afskedsbetyg, som det af sin förre husbonde erhållit, så får väl detta icke nekas, men husbonden bör då icke försunna, att å baksidan deraf göra en anteckning, hvarigenom ett sådant missbruk deraf kan förekommas, som i 4 Art. 50 § nämnes. Legostadg. 1855 Art. 4 § 24.

8) Att när tjenstehjonet uttjent sin tid och redo för sig gjort, till detsamma utgifva den öfverenskomna lönen. Legostadg. 1855 Art. 5 § 53. I äldre tider har det ofta varit genom Lag bestämdt *hvad* och *huru mycket* ett tjenstehjon skulle i lön erhålla, och ännu i den sednaste Legostadg. af år 1805 Art. 5 § 4 var det föreskrifvet, att lönen icke finge beräknas och utsättas i annat än penningar och klädespersedlar; hvarmed meningen utan tvifvel var, att förekomma, det tjenstehjon skulle betinga sig åker, äng, svedjeland eller annan näringsvinst, hvilket uti äldre Legostadgar finnes förbudet, se Legostadg. 1664 § 7. Legostadg. 1686 § 7. Legostadg. 1739 Art. 5 § 4. Alla dessa inskränknings halva numera upphört, så att lörens både kvantitet och kvalitet helt och hållet är beroende af det contrahenterna emellan slutade af-tal. Legostadg. 1855 Art. 5 § 51. Men kan det icke bevisas *hvad* och *huru mycket* husbonden till tjenstehjonet i lön utlofvat, så måste Domaren, om tvist derom uppstår, bestämma lönen, med afseende på tjenstehjonets beskaffenhet, och bruket å den ort, der detsamma haft sin tjenst. *ibid.* 52.

9) Att då äfven till tjenstehjonet utgifva *afskedsbetyg* angående dess förhållande i tjensten från den tid, då orlofsedel gafs, till flyttningdagen. Legostadg. 1855 Art. 4 § 22. För öfrigt gäller om afskedsbetyget detsamma, som förut om orlofsedel är sagdt. Se *ibid.* §§ 23, 24, 25, 27.

10) Sedan får icke heller husbonden

hindra tjenstehjonet, att ur tjensten sig begifva och sin kista samt öfriga tillhörigheter med sig taga. *ibid.* Art. 8 § 54. 11). Har tjenstehjonet flyttat med husbonden från den ort, der det sin tjenst antagit, till annan ort inom Riket, åligger det äfven husbonden att, der ej annorlunda åsämjes, på sin bekostnad förskaffa tjenstehjonet tillbaka till den förra orten. Legost. 1855 Art. 8 § 49. 12) Om ett tjenstehjon oafbrutet, troget och väl tjent hos en och samma husbonde från sitt trettionde år och till dess det för ålderdom kommit i den belägenhet, att ingen annan kan med dess tjenst vara belåten, så får ett sådant tjenstehjon icke af honom förskjutas, utan åligger det husbonden, att, om han det förmår, draga försorg, att ett sådant tjenstehjon till sin död har nödig utkomst och skötsel, mot de tjänster, det kan uträtta. *ibid.* Art. 2 § 7. Jfr. Legost. 1759 Art. 7 § 12. Legostadg. 1805 Art. 5 § 7.

§. 404.

Succession.

Både husbondens och tjenstehjonets rättigheter och skyldigheter kunna på åtskilliga sätt öfverlätas på andra personer. Således kan först och främst husbonden sålunda sätta en annan i sitt ställe, att denne, såsom hans fullmäktig, utöfvar hans husbondevälde, hvarföre tjenstehjonet måste bevisa denne samma hör-samhet och lydnad, som husbonden sjelf. Legostadg. 1855 Art. 2 § 8. I 15: 5, 6 MB. förekommer denne person under namn af *Förman*. Om en sådan person missbrukar sin rätt, att aga tjenstehjonet, så heter det i Legostadg. 1855 Art. 2 § 9, att husbonden skall utgifva skadeersättning och sedan söka sitt åter bäst han gitter. Det kunde i fråga sättas, om detta

är att anse såsom ett undantag, och om man således är berättigad att häraf sluta, det i andra fall husbonden icke är för denne person ansvarig? Denna fråga synes böra nekande besvaras. Det, som på ofvan anförda ställe stadgas, är icke annat än en följd af en allmän rättsprincip. Att husbonden skulle kunna till tjenstehjonets skada sätta en annan i sitt ställe, utan att vara skyldig, att ersätta denna skada, är icke rimligt. — Men husbonden kan äfven stundom sätta en annan i tjenstehjonets ställe. Om nemligen tjenstehjonet är vårdslöst och försumligt, att fullgöra hvad detsamma åligger, så kan husbonden låta sådant af en annan verkställas, och afräkna kostnaden å tjenstehjonets lön. Legostadg. 1855 Art 5 § 14. Deremot är icke tjenstehjonet sjelf berättigadt, att sålunda sätta en annan i sitt ställe; ty det är i allmänhet ingalunda likgiltigt för husbonden, om tjensten för rättas af en person, eller af en annan. — Men husbondens och tjenstehjonets rättigheter och skyldigheter kunna äfven öfvergå på andra personer genom *succession* (både *universal-* och *singularsuccession*). Om nemligen husbonden dör, så går hans rätt till tjenstehjonets tjenst öfver på hans arfvingar, men deremot är också tjenstehjonet å sin sida berättigadt, att antingen kvarblifva i tjensten den öfverenskomna tiden, eller också erhålla icke blott sin lön fullt ut, utan äfven kostpenningar till nästa flyttningdag, om det icke dessförinnan antingen sjelf skaffat sig annan tjenst, eller af arfvingarne fått sådan tjenst sig anvist, hvarmed det finner sig belåtet. Legostadg. 1855 Art. 8 § 47. Deremot är det uppenbart, att om tjenstehjonet dör, dess arfvinge icke dertfore är förbunden, att tjena i hans ställe, ehuru sådana rättigheter och skyldigheter mot husbonden, som icke äro af rent personlig beskaffenhet, t. ex. rättighet till lön,

till skadeersättning o. s. v., utan tvifvel gå öfver på tjenstehjonets arfvingar. — Stundom kan äfven husbondens rätt genom singularsuccession öfvergå på tredje man. Detta äger rum, när husbonde antingen afstår fast egendom till sina creditorers förnöjande, eller på annat sätt skiljes derifrån, så att han icke vidare tjenstehjonet behöfver; om den nye ägaren vill det samma i tjensten behålla. Legostadg. 1833 Art. 8 § 48. Men detta bör utan tvifvel anses såsom ett undantag, hvilket, såsom sådant, alldeles icke får vidare extenderas. I allmänhet måste såsom regel antagas, att tjenstehjonet icke är skyldigt, att i en husbondes ställe antaga en annan, om det icke med den nye husbonden finner sig belåtet. Jfr. Legost. 1833 Art. 8 § 47 in fine. Men deremot är icke tjenstehjonet å sin sida berättigadt, att transportera sin tjänst på en annan person. Vål är det sännt, att Legost. 1759 Art. 6 § 6 innehöll, att om ett tjenstehjon gifte sig, så skulle det hafva rätt, att skaffa ett annat tjenstehjon i sitt ställe, hvarmed husbonden skäligen kunde vara nöjd; men detta har icke blifvit upprepadt hvarken i 1805 eller 1833 års Legostadga, hvarföre det icke lär höra anses såsom ännu gällande. Men om det också skulle såsom ännu gällande anses, så är det dock nppenbart, att det är ett undantag, som alldeles icke får till andra fall extenderas. Jfr. *Tengvall*. Tvistemåls-Lagfarenheten pag. 103.

§. 405.

Rättsförhållandets upplösning.

Liljeblad. Ekonomiska Anmärkningar i afseende på flyttningstiden för tjenstefolk. Ups. 1803.

Det vanligaste sätt, hvarigenom detta Rättsförhållande upplöses, är: 1) att tjenstehjonet uttjent sin

tid, och således fullgjort det, hvartill det förbundet sig. Men i detta fall måste dock *uppsägning* hafva föregått. Annars anses contractet genom tyst öfverenskomelse (*tacita relocatio*) förnyadt, så att tjenstehjonet är skyldigt, att för samma städja och lön tjena till näst påföljande flyttningdag. Legostadg. 1855 Art. 7 § 39. Denna uppsägning bör regulariter ske ifrån och med d. 26 Juli till och med d. 24 Augusti. Men i Stockholm och andra städer, der flyttning äger rum tvänne gånger om året, bör, om flyttningen skall ske d. 24 April, uppsägningen ske ifrån och med d. 24 Januari till och med d. 22 Februari. Sker icke uppsägningen i rättan tid, så är den ogild, och påföljden blir densamma, som om ingen uppsägning skett. *ibid.* Ett undantag från denna regel äger dock rum, om tjenstehjonet under uppsägningstiden är borta i husbondens ärender; i hvilket fall uppsägningen är lika giltig, om den af tjenstehjonet sker inom ett dygn efter dess hemkomst. *ibid.* § 40. Men detsamma gäller icke, om den sker af husbonden. Uppsägningen kan ske antingen personligen, eller genom ombud, *ibid.* Men hafva föräldrar eller förmyndrare för ett tjenstehjon utsett första tjensten, så erfordras, om tjenstehjonet skall uppsäga, och detsamma ännu icke fyllt tjuguet år, dertill föräldrarnas eller förmyndarens samtycke. *ibid.* Art. 5 § 18. Detsamma gäller äfven, om fosterföräldrar utsett första tjensten för ett fosterbarn. *ibid.* § 19. Regulariter sker uppsägningen sålunda, att den uppsägande eller hans ombud tillsäger den andre *personligen* om contractets upplösning; men denna regel lider tvänne undantag, om det är tjenstehjonet, som uppsäger. I sådant fall är nemligen uppsägningen lika giltig, om den sker hos den, som husbonden satt i sitt ställe, eller, om husbonden är frånvarande under uppsägningstiden, utan att hafva

satt någon i sitt ställe, om den sker inför det öfriga husfolket, i tvänne inom församlingen boende trovärdiga mäns närvaro. *ibid.* Art. 7 § 40. Sker uppsägningen åter af husbonden, så måste han sjelf eller genom ombud tillsäga tjenstehjonet personligen och tillika genast tillstålla detsamma sin orlofsedel. I annat fall är uppsägningen ogild. *ibid.* och § 41. — Ett annat sätt, hvarigenom detta Rättsförhållande kan upplösas är: 2) *vräkning*. Den kan ega rum hufvudsakligen för följande *orsaker*: a) om tjenstehjonet är okunnigt eller eljest odugligt i tjensten. *ibid.* Art. 2 § 5. Art. 3 § 40. Jfr. Gårdsrätten 1674 § 14. b) Om tjenstehjonet är otroget eller uppstudsigt. Legostadg. 1833 Art. 2 § 5. Art. 3 § 40. Jfr. *ibid.* § 11 och 15. c) lätja, vårdslöshet, olydnad, ett oordentligt eller straffbart lefnadssätt, fylleri och "annat oskick," t. ex. oförnöjdhet med husmanskost, förklenande af husbonde eller matmoder, olofligt bortgående eller uteblifvande från huset o. s. v. Legostadg. 1833 Art. 2 § 5. Art. 3 § 40. Jfr. *ibid.* §§ 12, 14, 15, 16. För dessa sistnämnda orsaker får dock icke vräkandet (regulariter åtminstone) ske genast, utan allvarsamma föreställningar och, om dessa icke hjälpa, måttlig husaga måste hafva föregått. Först om tjenstehjonet icke desto mindre framhårdar i sitt felaktiga förhållande, kan vräkning ske. *ibid.* Art. 2 § 5. Art. 3 § 40. *Sättet*, huru den sker, är följande: Husbonden anmäler målet med sina omständigheter i Stockholm hos Öfverståthållare-Embetet för politie-ärender, men i andra städer hos Magistraten eller Poliskammaren, der sådan finnes, och på landet hos Kronofogde eller Länsman, som då anställer en summarisk undersökning om "sådant fel finnes med tjenstehjon," och om detta befinnes vara förhållandet, tillsäges detsamma, att genast ur tjensten träda. *ibid.*

2 Art. 5 §. I sådant fall är det dock naturligtvis tjenstehjonet obetaget, att, om det tror, att orätt det-samma vederfarits, söka rättelse hos Domaren. *ibid.* Samma rätt har äfven husbonden, om antingen de förutnämnda personerna vägra, att vråka tjenstehjo-net, fastän laga skäl dertill förefinnes, eller husbon-den icke med blotta vräkningen finner sig belåten, utan äfven vill yrka straff eller skadeersättning af tjenstehjonet. *ibid.* Art. 3 § 10. 3) *Entledigande.* Detta skiljer sig hufvudsakligen från vräkning deri, att det sker på tjenstehjonets begäran; i stället att vräk-ningen, såsom förut är nämndt, sker på husbondens. Det äger rum hufvudsakligen för följande orsaker: a) om husbonden eller den i hans ställe satt är öf-verskrider den lagliga gränsen för husagan. *ibid.* Art. 2 § 9. b) Om husbonden icke förser tjenstehjonet med försvarligt underhåll och tjenligt husrum. I detta sistnämnda fall får dock icke entledigandet ske *genast*, utan tjenstehjonet måste förut i tvänne goda mäns närvaro hafva begärt sin rätt af husbonden. Först sedan detta skett, kan tjenstehjonet, om det icke hjäl-per, anmäla sin klagan hos någon af de personer, som förut blifvit nämnda, hvilka på samma sätt, som äf-venledes är nämndt, anställa en summarisk undersök-ning "om sådan klagan skälig finnes," och om för-hållandet befinnes vara sådant, bör husbonden till en början "varnas och tillsägas, att sin skyldighet upp-fylla." Sker detta ändock icke, så gör tjenstehjonet derom ny anmälan hos någon af de förutnämnda per-sonerna, som, om tjenstehjonet befinnes, oaktadt den skedda varningen "lida i sin rätt," och därför vill från tjensten skiljas, *genast* entledigar detsamma ur tjen-sten. *ibid.* Art. 2 § 6, husbonden och tjenstehjo-net dock obetaget, att ytterligare söka sin rätt vid vederbörlig Domstol. *ibid.* 4) I vissa fall har hus-

bonden rätt, att sjelf förafskeda tjenstehjon, nemligen: a) om tjenstehjonet utan laga förfall försummar, att i rättan tid inställa sig i tjensten. Legost. 1835 Art. 8 § 45. b) Om tjenstehjonet afviker ur tjensten, förr än tjenstetiden är ute. ibid. § 52. c) Om husbonden skiljes vid fast egendom, och derföre icke mer behöfver tjenstehjonet. I detta fall bör dock tjenstehjonet erhålla icke allenast hela sin lön, utan äfven kostpenningar för den återstående tiden, så vida icke tjenstehjonet dessförinnan träder i annan tjenst. ibid. § 48. d) Det samma gäller äfven om husbonde afstår fast egendom till sina Borgenärers förnöjande. ibid. och e) om husbonden dör, och dess arfvingar icke vilja tjenstehjonet behålla. ibid. § 47. f) Om beväringsskyldigt tjenstehjon varit kalladt till tjenstgöring eller vapenöfning, som fortfarit öfver en månad, och husbonden icke sedan vill detsamma i sin tjenst återtaga. ibid. § 51. I detta fall är ingenting sagdt om lön eller kostpenningar; hvaraf förmodligen den slutsatsen bör dragas, att tjenstehjonet väl är berättigadt till lön för den tid, det varit i tjenst, men icke för den öfriga tiden, icke heller till kostpenningar för denna tid. 5) Att husbonden och tjenstehjonet kunna sinsemellan öfverenskomma om contractets upplösning före den bestämda tiden, är i sig sjelf tydligt och har derföre icke behöft särskildt stadgas.

Inledning.

Art och riter af Ätt.

Andra Hufvudafdelningen.

Rättsförhållandet mellan personer hörande till samma Ätt.

Första Afdelningen.

Arfsrätten.

Första Kapitlet.

Om den egentliga Arfsrätten.

- Colling.* De successione varia ratione. Lund 1771.
- Loccenius.* De Hereditate et successione ab intestato. Ups. 1636.
- Exercitium ex jure Svecano, de Hereditate et successione ab intestato. Ups. 1644.
- Lundius.* De successione ab intesto. Ups. 1697.
- Solander.* De successione ab intestato. Ups. 1744.
- Svederus.* De præcipuis successione legitima. Ups. 1721.
- De successione ab intestato. Åbo 1687.

Inledning.**a) Arf och arter af Arf.**

Colling. De obligatione heredis ad facta defuncti. Lund. 1770.

Solander. De cretione Hereditatis. Ups. 1781.

— De Transmissione Hereditatis. Ups. 1769.

Egentligen förstår man med *arf* en död persons kvarlätenskap, för så vidt densamma genom sjelfva Lagens föreskrift går öfver till en eller flere andra personer. Denna definition skall jag nu närmare förklara. Då jag här talar om den dödes *qvarlätenskap*, så menar jag dermed icke allenast sådana kroppsliga ting, fastigheter eller lösören, som han lemnar efter sig, utan äfven okroppsliga d. v. s. rättigheter och skyldigheter, såvida dessa icke äro af en sådan natur och beskaffenhet, att de icke kunna skiljas från den dödes person, hvarföre man icke heller kan säga, att han lemnar dem qvar efter sig. Här af kan man ytterligare draga följande slutsatser: 1) sådana ting, som tillhöra en annan än den döde, och således äfven sådana, som han innehaft i egenskap af fideicommissarius, räknas icke till arfvet, utan böra afskiljas derifrån. arg. 17: 2 HB. Likadant är förhållandet med sådana böcker, documenter &c. som en död Embetsman till följe af sin tjänst innehaft. Se t. ex. Kongl. Resol. på Prest. Besv. d. 14 Juni 1720. Kongl. Br. d. 9 Sept. 1761. 2) Deremot räknas i allmänhet den dödes obligatoriska både rättigheter och skyldigheter till hans qvarlätenskap. Från denna regel äger likväl undantag rum, om rättigheten eller skyldigheten grundar sig på den dödes personliga egenskaper; se t. ex. 15: 11 HB. eller på

personligt förtroende till honom, eller vänskap för honom, t. ex. 18: 3 HB. Men hafva redan under arflemnarens lifstid af sådana personliga rättigheter eller skyldigheter, andra rättigheter eller skyldigheter uppkommit, som kunna till något visst i penningar värderas, så räknas äfven dessa sistnämnda till hans qvarlåtenskap. Här af följer, att om den döde för någon af honom begången förbrytelse blifvit dömd till böter, så räknas äfven dessa till gälden, och följaktligen till hans qvarlåtenskap. Men är han icke dömd innan han dör, så kan arfvingen icke dömas till böter för hans förbrytelse. *Hernbergh* (Diss. Juridica quæstiones nonnullas legales solutura. Ups. 1786 § 7) påstår väl, att om den anklagade bekänt brottet eller detsamma på annat sätt är bevist, böterna böra utgå af hans gods, fastän han icke blifvit dömd till böter före sin död; men han anför intet skäl för denna sin mening och jag kan icke se, att den har stöd af Lag. — Vidare innehåller definitionen, att den dödes qvarlåtenskap endast för så vidt kallas arf, som den genom *sjelfva Lagens föreskrift* går öfver på en eller flere andra personer. Härvid bör dock anmärkas, att våra Jurister till och med vanligen taga ordet *arf* i en ännu inskränkta betydelse, så att de under denna benämning endast innefatta sådan den dödes qvarlåtenskap, som vid hans död går öfver till hans närmaste skyldemän. Se t. ex. *Nehrman*. Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem, pag. 580 § 2. *Tengvall*. Twistemåls-Lagfarenheten, pag. 228. *Solander*. De successione ab intestato, pag. 6 o. s. v. Men ehuru det visserligen måste medgifvas, att när i Lagen talas om arf, vanligen menas sådant, som tillfaller skyldemän, så brukas dock detta ord äfven om sådant, som tillfaller Konungen eller sådana personer, åt hvilka han förlänar detsamma; (Danaarf) se 15: 4, 2 ÄB. Deremot är det riktigt, att ordet *arf* i vår Lagbok

vanligen icke brukas om testamente, utan tvärtom opponeras deremot. Se t. ex. 10: 1 ÄB. — Då definitionen säger, att den dödes kvarlätenskap genom sjelfva Lagens föreskrift (*ipso jure*) går öfver på en eller flere andra personer, så är meningen dermed äfven den, att så snart en person är död, går *genast* kvarlätenskapen öfver på dessa personer, så att enligt vår Lag icke, såsom enligt den Romerska, något särskildt tillträdande af arvet (*cretio Hereditatis, aditio Hereditatis*) för detta ändamål är nödigt. Häraf följer naturligtvis äfven, att om den, hvilken kvarlätenskapen, eller en del deraf, tillfallit, sedan dör, så går densamma öfver på den, eller dem, som äro till arf efter honom berättigade (*Transmissio Hereditatis*) se t. ex. 5: 1 ÄB. — De personer, som sålunda äro till arf berättigade, kallas just derföre *arfvingar*. Härvid äro dock tvänne omständigheter, att märka: 1) emedan, såsom förut är nämnt, den vanligaste händelsen är, att arvet tillfaller den dödes skyldemän, så är det också vanligen dessa, som menas, då Lagen talar om *arfvingar*. 2) Fastän enligt sakens natur någon verklig arfsrätt icke kan äga rum, när den, som skall arfvas, ännu icke är död, så hafva dock skyldemän i allmänhet en *eventuell* rätt till hvarandras kvarlätenskap, hvarföre det icke är ovanligt, att de i allmänhet kallas *arfvingar*, och att Lagen äfven, när den vill utmärka de skyldemän, som, när en person är död, verkligen äro berättigade till hans kvarlätenskap, kallar dessa, till skilnad från de öfriga skyldemännen, ”*närmaste arfvingar*” se t. ex. 18: 4 ÄB. — Af hvad som nu är sagdt om den egentliga betydelsen af ordet *arf*, är det äfven lätt att finna hvad som egentligen förstås med *arfsrätt*, nemligen den rätt till en död persons kvarlätenskap, som enligt sjelfva Lagens föreskrift tillhör en annan person. — Emedlertid är det ingenting mindre

än ovanligt, att orden *arf*, *arfsrätt* och *arfvingar* också tagas i en vidsträcktare betydelse, så att man dermed afser de händelser, då en döds qvarlätenskap till följe af testamente eller öfverenskommelse tillfaller en annan person. Se t. ex. *Nehrman*. Inledning till then Svenska Jurisprudentiam civilem, pag. 414 § 24. *Tengvall*. Tvistemåls-Lagfarenheten pag. 244 § 29. Detsamma är äfven öfverensstämmande med det i Danmark och Norge förekommande språkbruk, se t. ex. *Örsted*. Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed 4:de Bind. pag. 575 följ.; hvilket verkligen har så mycket mer skäl för sig, som det uppenbarligen är ett ganska nära sammanhang mellan *arf* och *arfsrätt*, i den förutnämnda betydelsen, samt *testamenten* och *arfsföreningar*, hvilka nästan kunna anses såsom undantag från den i allmänhet gällande reglen, att en döds qvarlätenskap tillfaller dess närmaste skyldeman. Också är det säkert, att ganska många stadganden, som vår Lag innehåller angående *arf* och *arfvingar*, äfvenså väl äro tillämpliga på testamente och testamentstagare. Jag tror derföre, att det är mycket skäl, att distinguera på följande sätt: arfsrätt i vidsträckt betydelse är af tvänne slag: a) då Lagen sjelf bestämmer, hvem arvet skall tillfalla; *egentlig* eller *lagbestämd* arfsrätt (*successio legitima*). Vanligen förkommer den under en ur Romerska Lagen hemtad benämning och kallas *intestat-arfsrätt* (*successio ab intestato*). Denna benämning är dock hos oss i tvänne hänseenden mindre passande. Först derföre, att den antyder, att arfsrätt på grund af testamente skulle vara reglen, hvartill denna skulle förhålla sig såsom ett undantag; då det hos oss likväl förhåller sig just tvärtom; och sedan derföre, att denna benämning har afseende derpå, att enligt Romerska Lagen all arfsrätt, som icke grundade sig på testamente, hörde till denna class, emedan hos Ro-

marna inga arfsföreningar voro tillätna. Men så är det icke hos oss. Den vanligaste händelsen är visserligen: a') att denna arfsrätt tillhör den dödes närmaste skyldemän; hvarföre man kunde kalla den *ordinär* arfsrätt (*successio ordinaria*); men det är äfven möjligt, att b') undantagsvis Lagen bestämmer, att arvet skall tillfalla någon annan, t. ex. Konungen. Sådan arfsrätt kunde man derföre kalla *extraordinär* (*successio extraordinaria*), jfr. *Colling.* De successioneis variatione § 7. b) Då arflemnarens vilja bestämmer, hvem hans qvarlätenskap eller en del deraf efter hans död skall tillfalla. Denna arfsrätt kunde man, om man så vill, kalla *oegentlig arfsrätt*. Den är återigen af tvänne slag. a') Då arflemnarens ensidiga vilja bestämmer, hvem arvet skall tillfalla, *testamentarisk arfsrätt* (*successio testamentaria*) och b') då hans med en annan persons öfverensstämmande vilja afgör, hvem det samma skall tillfalla, *arfsrätt på grund af arfsförening* (*successio pactitia*). Dessa särskilda arter af arfsrätt skall jag här hvar för sig beskrifva, sedan jag först nämnt något, som gemensamt rör dem alla.

§. 407.

b) **Hvad som måste förutgå, innan Arf tages.**a') **Bouppteckning.**

Colling. De divisionem Hereditatis antecedentibus. Lund 1776.

— De Beneficio Inventarii. Lund 1755.

Wall. De Inventario rerum a defuncto relictarum. Ups. 1766.

För alla dem, som hafva någon rätt till den dödes qvarlätenskap, eller en del deraf, och således hufvudsakligen för arfvingar, testamentstagare och cre-

ditorer, är det af stor vigt, att veta, hvad och huru mycket dertill rätteligen hörer. Derföre är det också uttryckeligen stadgadt, att densamma bör på i Lagen föreskrifvet sätt upptecknas. — Regulariter får med denna uppteckning *icke uppskjutas* längre än högst tre månader efter dödsfallet. 9: 2 ÅB. Detta stadgande lär man dock stundom på det sättet hafva försökt att illudera, det man väl börjat uppteckningen inom denna tid, men sedan stundom en längre tid fördröjt dess fullbordande, jfr. Juridiskt Arkif utg. af *Schmidt*, 8:de Bandets 1:sta häfte pag. 114. Men det är uppenbart, att boupteckningen icke får sålunda "utdragas." Jfr. Kongl. Resol. på Götha Hof-Rätts memorial d. 16 Oct. 1723 § 7. (i *Backmans* Lagsamling 1:sta häftet pag. 64). Af jemförelse med Romerska Lagen, hvarur det är hemtadt, som vår Lag om de tre månaderna innehåller, blir detta ännu tydligare, ty denna Lag stadgade uttryckligen, att boupteckningen skulle börjas inom en månad och sedan fullbordas inom de *tvänne* derpå följande månaderna. l. ult. § 2. C de jure delib. — Undantagsvis kan dock tiden för boupteckningens verkställande vara stundom längre och stundom kortare än den nu nämnda. Om nemligen "icke något uppskof kan tålas" 9: 2 ÅB. eller, såsom densamma i Kongl. Resol. d. 28 Maj 1687 Art. 2 § 5 närmare förklaras, "ther osäkerhet är om egendomens tillräckande och förvar, eller fara är om riktighet," så bör antingen uppteckningen ske "genast," eller också godset förseglas och sättas i säkert förvar. *ibid.* Att, om i boet sådana varor finnas, som "löpa fara att taga skada," dessa böra *genast* upptecknas, ligger äfvenledes i sakens natur. arg. Kongl. Förordn. d. 6 Juli 1750 § 4. Jfr. *Colling*. De Beneficio Inv. pag. 9. Deremot om boet är vidlyftigt eller, som detsamma i nyssnämnda Kongl. Resol. uttryckes, "om sterbhuset har stora vidlyftighe-

ter och processer,“ eller annars boet är så beskaffadt, att det icke kan inom den i Lag föreskrifna tid upptecknas, så kan uppskof dermed begäras hos den Domstol, som det åligger, att hafva inseende öfver, att bouppteckningar i rättan tid ingifvas. Jfr. 9: 2 ÅB. d. v. s. den, till hvilken bouppteckningen, enligt hvad sedan skall visas, bör ingifvas; hvilken Domstol då bör utsätta annan tid, inom hvilken uppteckningen bör hafva skett. 9: 3 ÅB. På det att vederbörande Domstolar må kunna hafva ett sådant inseende öfver att bouppteckningar i rättan tid ske äro föreskrifter gifna derom, att dessa Domstolar böra underrättas om inträffade dödsfall. 1) På landet böra Kyrkoherdarna till Häradsrätterne å första rättegångsdagen af hvarje lagtima Ting ingifva bestyrkt förteckning öfver de *ofrälse personers* dödsfall, som inträffat efter det näst föregående Tingets början. K. Förordn. d. 18 Febr. 1846. 2) I städerna ingifvas sådana förteckningar i allmänhet till Rådstufvurätten för hvarjt sjerdedels år, inom en vecka efter denna tids förlopp. *ibid.* Men i Stockholm och Götheborg böra de ingifvas för hvar månad, inom en vecka derefter, i den förstnämnda staden till Justitie-Collegium och i Götheborg till Rådstufvurätten. *ibid.* § 2. 3) Öfver *adliga personers* dödsfall ingifvas sådana förteckningar till Domcapitlet för hvarjt halft år, nemligen för Januari till och med Juni inom Juli månads slut och för Juli till och med December inom nästa Januari månads slut, hvarest de samma af Domcapitlet böra till den Hofrätt, hvarunder sterbhusen lyda, insändas inom nästa Augusti och Februari månaders utgång. *ibid.* § 3. 4) När under nämnde tider något dödsfall icke timat, så bör skriftlig anmälan ske å ort och tid, som förut är nämnd. *ibid.* § 4. Ehuru detta icke uttryckligen säges angående adliga personers dödsfall, så måste det dock utan tvifvel vara Lagens me-

ning. 5) När den döde lemnat efter sig omyndigt barn bör äfven uppgift derom i förteckningen meddelas. *ibid.* § 4. 6) När en sjöfarande dör, skall Skepparen anmäla det hos Magistraten i den stad, der han utseglat, eller den döde antagit, eller der hans arfvingar finnas. 15 Cap. SkepmannaBl. SjöL. — Huruvida Lagens mening äfven är, att under den tid, som för bouppteckningens hållande blifvit stadgad, äfvensom under den betänketid, som blifvit arfvingarna lemnad, för att bestämma, om de vilja göra sig urarfva, eller icke, dessa skola vara fredade från utmätning för den dödes gäld, eller denna icke desto mindre kan utsökas; derom hafva meningarna varit ganska delade. De flesta af våra äldre Jurister nämna derom ingenting. *Colling* är den ende, som i den äberopade *Diss. de Beneficio Inventarii*, pag. 20, 24, vidrörer denna fråga, men han uttrycker sig så obestämdt, att man icke med visshet kan se, hvilken hans mening är. År 1325, då Konungens Befallningshafvande i Blekinge Län, med anledning af ett i Christianstads Hof-Rätt afgjordt mål, hos Kongl. Maj:t begärt förklaring häröfver, hafva i Rikets Hof-Rätter, Högsta Domstolen och Lagcommittéen högst divergerande meningar härom blifvit yttrade. För den meningen, att arfvingarna icke under den nämnda tiden äro fredade från utmätning, hafva hufvudsakligen följande skäl blifvit anförda: 1) att Lagen icke *uttryckeligen* förbjuder borgenärer, att under den tid erhålla utmätning. Se t. ex. Juridiskt Arkiv af *Schmidt*, 3.de Bandets 1:sta häfte pag. 77, 78. 2) Att ett sådant arfvingarna lemnadt anstånd med gäldens betalning kunde vara menligt för allmänna crediten. *ibid.* pag. 80. 3) Att creditorerna i sådant fall vore utsatta för, att tillgångarna under tiden förskingrades. *ibid.* pag. 81. 4) Att en borgenär, utan hinder af årsstämming, får

under anslagstiden sin fordran utsöka. *ibid.* pag. 94. Deremot har för den motsatta åsigten blifvit anfördt hufvudsakligen följande: 1) Fastän vår Lag icke derom innehåller något *uttryckligt* stadgande, så är det dock öfverensstämmande med dess anda och mening, att sterbhusdelägare äro fria från borgenärers kraf under den tid, som är dem förunnad till boupptecknings förrättande. *ibid.* pag. 97. 2) Då 9: 6 ÅB. förbjuder arfvingar, att "sätta sig i egendomen," innan de upptecknat densamma, så följer, att de dessförinnan icke heller deraf få betala gälden. *ibid.* pag. 37. 3) Under den förutnämnda tiden finnas egentligen inga parter, mot hvilka lagsökning kan anställas, enär det ännu är ovisst om arfvingarna göra sig urarfa, eller icke. *ibid.* pag. 98. — Till dessa skäl tror jag, att man ytterligare skulle kunna lägga följande: 1) Hvad vår Lag innehåller om anstånd med bouppteckningens förrättande är uppenbarligen hemtadt ur Romerska Lagen. Det synes således ändamålsenligt, att, när vår Lag är mindre tydlig, tolka den i öfverensstämmelse med sin källa. Men att enligt Romerska Lagen arfvingarnas så kallade *jus deliberandi* innefattade frihet från gäldens betalning är fullkomligen säkert. I. ult. § 11 C de jur. delib. 2) Att det verkligen varit Lagstiftarens mening, att lemna arfvingarna ett sådant *jus deliberandi*, synes ännu tydligare då man jämför Kongl. Förkl. d. 28 Maj 1687 Art. 2 § 5, hvaraf det, som vår närvarande Lag härom innehåller, närmast är hemtadt, hvarest den tid, som är arfvingarna lemnad, dels till bouppteckningens förrättande, dels att förklara sig, om de vilja vara arfvingar eller ej, kallas "tid att *betänkia sig*" (uppenbarligen icke annat än en öfversättning af Romerska lagens *jus deliberandi*). 3) Den invändningen, att godset under tiden kunde till creditorernas förfång förskingras, är af Lagstiftaren för-

utsedd. För att förekomma detta, kan, om så erfordras, antingen genom borgen eller kvarstad, eller Curatorers förordnande sörjas för borgenärernas säkerhet. *ibid.* Jfr. 9: 2 ÄB. Dessa skäl anser jag, för min del, såsom öfvervägande och jag kan icke erkänna att de äro, såsom *Juel* (om Danaarf. Ups. 1851, sid. 103 not. 1) förmenar, genom någon autentisk förklaring vederlagda. Jfr. Förordet till första Delen af denna Läroboks andra upplaga sid. IX. — *Stället*, hvarest bouppteckningen skall ske, är olika i olika fall. I allmänhet kommer det derpå an, om "boet lyder under Stadsdomstol" eller "under annan Domstol" Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845, och detta beror återigen i allmänhet på den dödes stånd, men fastigheter i staden böra alltid der upptecknas, och fastigheter på landet, der de äro belägna. Således t. ex. om den döde varit Borgare i staden bör utan tvifvel äfven den lösa egendom, som han har på landet, i staden upptecknas, och om tvärtom en Bonde har någon lös egendom i stad, så är ingenting, som hindrar, att den föres på landet och der upptecknas. Jfr. *Colling*. De Beneficio Inventarii pag. 3. — Finnes lös egendom på olika ställen, så kunna de antingen alla föras till ett ställe och der upptecknas, eller också kunna särskilda uppteckningar ske på särskildta ställen; men i sednare fallet böra dessa särskildta uppteckningar till en allmän sammanfattas, hvilken sedan bör till behörig Domstol ingifvas. *ibid.* — Annorlunda blir förhållandet, om särskilda delar af boet höra under särskilda Domstolar. I sådant fall böra äfven särskilda bouppteckningar uppsättas, af hvilka hvardera till sin Domstol ingifves. Se t. ex. Kongl. Maj:ts Dom d. 8 Juni 1795 (hos Norell pag. 448) d. 11 Jan. 1798 (*ibid.* pag. 245) d. 21 Mars 1836 (i Juridiskt Arkif af *Schmidt* 7:de Bandets 3:dje häfte pag. 477). De *personer*,

som vid bouppteckningen böra vara närvarande, äro hufvudsakligen följande: 1) den eller de, som skola uppgifva boet, nemligen den efterlemnade maken, om den döde varit gift, eller någon annan som vid dödsfallet haft egendomen om händer; t. ex. betjente i huset. 9: 7 ÅB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. 2) Arvingarna, eller, om de äro omyndiga, deras förmyndare, eller, om de äro frånvarande, deras ombudsmän, eller, om de äro gifta kvinnor, deras män. ibid. 3) Tvänne eller flere gode män, som egendomen uppteckna och värdera. ibid. Regulariter är det nog med tvänne, men "om sterbhusets beskaffenhet det növäändigt fordrar," så böra de vara flere. Kongl. Förordn. d. 1 Mars 1749. På landet hafva sterbhusdelägarna sjelfva rätt, att välja dessa upptecknings- och värderingsmän och samma rätt hafva äfven i städerna sterbhusdelägare, om den döde varit adelsman, eller en person hörande till Presteståndet. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. Jfr. Kongl. Resol. på Städernas Besv. d. 3 Oct. 1675 § 35. Resol. på Prest. Besv. 1719 § 14. Resol. på Städernas Besv. 1727 § 44. Kongl. Br. d. 29 Juni 1814; men annars har, om boet lyder under Stadsdomstol, och "ej annorlunda särskildt stadgadt är," Magistraten rätt, att utnämna dessa upptecknings- och värderingsmän. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. Jfr. Resol. på Borger-skapets Besv. 1720 § 1. Ett sådant särskildt stadgande finnes t. ex. för Fahlu stad, hvarest "vederbörande måga efter eget behag och godtycke taga hvem the vilja till sådana förrättningar." Förening emellan St. KopparbergL. och Fahlu stad d. 11 Oct. 1720 § 3. I Carlskrona få äfven sterbhusdelägare, när den döde hört till Amiralitets-staten, sjelfva välja boupptecknings- och värderingsmän. Kongl. Br. till Götha Hof-Rätt d. 27 Mars 1795. Vår närvarande

Lag nämner väl icke uttryckeligen, att dessa värderingsmän förut böra aflägga värderingsed, men enligt äldre Författningar, som icke genom Lagboken äro upphäfna, och således böra anses som ännu gällande, böra utan tvifvel desse värderingsmän, icke mindre än andra, aflägga värderingsed, hvarigenom de förbinda sig, "att så värdera egendomen, som the sjelfve för tiden then efter thes befundne lägenheter och nytta skulle vilja köpa." Kongl. Förordn. huruledes förhållas skall med värderingar d. 25 Oct. 1686. Ett undantag från denna regel äger dock rum med hänseende till Rådsmännen i Stockholm, när de äro värderingsmän vid bouppteckningar derstädes, emedan uti deras embetseder äfven värderingsed finnes innefattad. Kongl. Förordn. d. 22 Januari 1724. 4) Utom de nu nämnda personer kan det väl någon gång hända, att äfven andra böra vara vid bouppteckningen närvarande, t. ex. om den döde varit uppbördsman, några af Landshöfdingen förordnade personer, som inventera de till uppbörden hörande handlingar, Kammar-Collegii Bref d. 20 Dec. 1729; om han varit sjöfarande, skeppare, 15 Cap. Skeppmannab. SjöL.; om han varit Kronobetjent, någon, som skiljer den publika egendomen från den dödes enskilda. Kongl. Resol. d. 20 Jan. 1695; (hos *Flintberg* Lagf. Bild. 2:dra Del. pag. 254) vid bouppteckningar hos adlens betjente, någon som Herrskapet förordnat, o. s. v. Deremot är det icke nödvändigt, att creditorerna äro tillstädes, ehuru det är vanligt, att de genom annons i någon tidning underrättas när bouppteckningen kommer att hållas; deremot är det icke ens tillåtet för Domare på landet, att, om de icke särskildt derom anmodas, inblanda sig. Detsamma gäller äfven om Kronofogdar och Officerare. Jfr. *Colling*. De Div. Her. antec. pag. 8. — Det, som skall upptecknas, kan hänföras till följande

tre hufvudclasser: a) *Boets Activa*. Dit hör: 1) allt gods, som in natura finnes i boet, både fastigheter och lösören. Äfven den efterlevande makans enskilda egendom bör upptecknas; men deremot bör den antingen icke värderas, eller, om den värderas, värdet sedan afdragas från summa inventarii. Kongl. Maj:ts Dom d. 25 Mars 1829 (i *Backmans* Lagsamling 1:sta häftet pag. 68). Jfr. *Abrahamson*. Anmärkningar till Landslagen pag. 299. Det samma gäller förmodligen äfven om lånt, lagt och nedsatt gods, och i allmänhet sådant, som hör en annan till. *Abrahamson*. Loc. cit. Anmärkningsvärdt är det dock, att en Kongl. Dom finnes, som är nästan samtidig med den nyss åberopade, nemligen af d. 15 Maj 1828 (*Backmans* Lagsamling 1:sta häftet pag. 69) hvilken stödjer sig på en alldeles motsatt princip. Der antages nemligen, att, om en Judinna dör, endast hennes, men icke den efterlevande mannens egendom, bör upptecknas; hvar till såsom skäl uppgifves, att deras egendom icke är såsom hos oss gemensam. 2) Har den döde gifvit hemföljt till son eller dotter, så bör äfven den i bouppteckningen upptagas, antingen efter den uppteckning, som den döde själf derå gjort, om sådan finnes, 16: 1 GB., eller efter hemföljdtagarens egen uppgift. 16: 2 GB. 3) Utestående fordringar, hvilka böra hänföras till tvänne hufvudklasser, nemligen *vissa* och *ovissa* fordringar. Jfr. Kongl. Förordn. d. 10 December 1756. Allt detta upptecknas "sådant det vid dödstimman var" 9: 1 ÄB. Jfr. 1. 22 § 2 C 6: 50; så att om också något deraf sedan är utgifvet, det likväl bör i bouppteckningen upptagas. b) *Boets passiva* d. v. s. boets gäld. Här ibland upptages äfven: 1) utgifter af boet efter dödstimman, t. ex. begravningskostnaden. 2) Uppteckningsarvodet, som utgår med en procent af summa inventarii, d. v. s. sålunda, att

det beräknas af tillgångarna, utan att gälden förut afdrages, dock så, att ovissa fordringar icke beräknas. Men derföre hafva också arfvingarna rätt, att när gälden sedan betales, afräkna så mycket, som svarar mot uppteckningsarvodet. Kongl. Förordn. d. 4 Mars 1749, d. 10 Dec. 1756. Denna sistnämnda Förordning angår väl egentligen endast städerna, men i praxis tillämpas den dock äfven på landet. Vissa städer och åtskilliga härader på landet äro dock i detta hänseendet särskildt privilegierade. Jfr. *Backmans* Lagsamling 1:sta häftet pag. 60 och *Colling* de Div. Hered. Antec. pag. 12. 5) Värderingsarvodet. Detta är icke genom någon taxa bestämdt och utgöres derföre efter öfverenskommelse. Jfr. *Colling* Loc. cit. pag. 15. 4) Inregistreringsafgift, vid bouppteckningens ingifvande till Domstolen. Jfr. *Backmans* Lagsamling 1:sta häftet pag. 59 not. *). 5) Vissa afgifter, som af boet böra utgå. Hit kan man hänföra: a') stämpladt papper till bouppteckningen; b') de fattiges $\frac{1}{8}$ procent af summa inventarii 17: 4 HB. Kongl. Förordn. d. 21 Oct. 1698 § 7. c') De bevillningsafgifter, som stundom skola utgöras. d') De afgifter, som vissa städer, enligt särskildt privilegium, hafva rätt att fordra. Jfr. *Colling* Loc. cit. pag. 14, 15. e) Slutligen böra äfven alla sådana *skrifter och handlingar*, som röra boet, antecknas, t. ex. åtkomsthhandlingar, chartor, skuldebref, testamenten o. s. v. 9: 1 ÅB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. — Finnas i boet äfven publika handlingar, så äro angående deras inventering särskilda föreskrifter gifna. Se t. ex. angående Kronans handlingar, Canzli-Collegii Kungörelse d. 10 Juli 1706, (hos *Flintberg*. Lagf. Bibl. 2:dra Del. pag. 250), om till uppbordeu hörande handlingar i en död uppborrdsmans bo. Kammar-Collegii Br. d. 20 Dec. 1729 § 6 (ibid. pag. 254) och särskildt angående armeens pensionsscassas upp-

bördsmän, Kongl. Reglem. d. 11 Juli 1827 § 95, om Documenter i en död Prests bo, som angå Kyrkan eller Prestgården. Kongl. Resol. på Prest. Besv. d. 14 Juni 1720 § 7; och särskildt angående Kyrkoherdar i Skåne, Halland, Blekinge, Götheborgs och Bohus Län. Kongl. Instr. d. 12 April 1815 punkt 19, om Förordningar etc. hos Embetsmän, som emottaga sådana, Kongl. Br. d. 25 Maj 1749 o. s. v. Till *formen* är en bouppteckning vanligen af följande beskaffenhet: Till en början nämnes tiden, då bouppteckningen blifvit för rättad, och de personer, som dervid varit tillstädes. Derefter upptecknas qvarlätenskapen i följande ordning: först fastigheterna, sedan lösören under vissa rubriker, nemligen: guld, silver, koppar, tenn, malm, jern, trävaror, sängkläder, gångkläder &c., derefter contanta penningar, som finnas i boet, sedan utestående fordringar, sålunda att de vissa skiljas från de ovissa, derefter boets gäld samt de skrifter och handlingar, som boet röra. Slutligen underskrifves bouppteckningen först af den eller de personer, som uppgifvit boet, med *edlig förpliktelse*, derefter af de närvarande sterbhusdelägarne, och slutligen bevittnas densamma genom boupptecknings- och värderingsmännens underskrift.

9: 1 ÄB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. — Hvad här förstås med *Edlig förpliktelse*, kunde dock i fråga sättas. Så mycket är säkert, att i 1736 års Lag menades dermed detsamma som *skriftlig Ed*. Att så är bevisas 1:o deraf, att *Edlig förpliktelse* i 9: 1 ÄB. opponeras mot *liflig Ed*, alldeles på samma sätt, som i 17: 19 RB. *skriftlig Ed* opponeras mot "*liflig Ed*." Med *liflig Ed* menas nemligen på båda ställena intet annat än en sådan som afläggas "*med hand å bok*" såsom det heter i 17: 16 RB. Ordet *liflig* kommer nemligen af *lif*, tyskarnas *leib* = kropp, jfr. 54: 3 MB.; hvarföre den äfven af tyskarna kallas *körperlicher Ed*.

Benämningen är hemtad antingen deraf, att när Ed i äldre tider aflades, den svärjande höll i handen ett skrin, som innehöll ben af afsidna helgon, eller ett crucifix, hvarföre t. ex. i Konung Birgers bref 1508 (hos *Hadorph* vid Rimkrönikan pag. 2) talas om "juramentum *corporaliter* præstitum super *corpus Christi*," eller deraf, att de svärjande lägga sina fingrar på biblen. "Evangelium *corporaliter* manibus suis tangunt," såsom det heter i Carl IV:s Gyllene Bulla Cap. 2 § 2. Jfr. äfven *Colling*. De Juramento Perhorrescentiæ. Lund 1764 pag. 11 not. ***) hvarest talesättet *liflig Ed* på samma sätt förklaras och opponeras mot skriftlig Ed. 2:o Bevisas detsamma äfven deraf, att Kongl. Förkl. d. 28 Maj 1687 Art. 2 § 2 talar om "*Edsvurit Inventarium*." 3:o Att talesättet "*Edelig förpliktelse*" äfven annars tages i en sådan betydelse ses t. ex. af Instructionen för Provincialmedici d. 29 Juli 1774 § 8. 4:o Detsamma bekräftas äfven deraf, att enligt 9: 7 ÅB. den, som "falskeliga uppgifvit" boet, skall böta för mened som i Rättegångsbalken sägs d. v. s. enligt 17: 19 RB., hvilket lagrum åter icke vore tillämpligt om hvarken *liflig* eller *skriftlig Ed* ägt rum. 5:o Slutligen låter det äfven bevisa sig, att äldre Jurister tagit talesättet *Edelig förpliktelse* i sådan betydelse. *Colling* t. ex. de Benef. Invent. pag. 19 öfversätter det med "*jurata subscriptio*." Äfven *Nehrman* anser den i 9: 1 ÅB. omtalade *Edeliga förpliktelse* vara att anse som skriftlig Ed. Inledning till then Svenska Processum Civilem pag. 503 § 54. — Men det kunde i fråga sättas, om icke detta talesätt nu, enligt Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845, bör tagas i annan betydelse. I denna Förordning opponeras nemligen *Edlig förpliktelse* icke, såsom i Lagboken, mot *liflig Ed*, utan emot *Ed*, hvaraf man synes vara berättigad till den slutsatsen, att *Edelig förpliktelse* icke skall vara något slags Ed,

och detta synes äfven deraf bekräftas, att det i praxis länge varit vanligt, att bouppteckningar underskrifvas utan Ed. Men kan hända den rätta orsaken, hvarföre ordet *liflig* i nämnde Förordning blifvit uteslutet, icke är någon annan än den, att man ansett detsamma öfverflödigt, och att meningen med dess uteslutande icke varit, att i denna del göra någon ändring i hvad Lagboken förut innehöll. Kanske (och denna förklaring synes mig den sannolikaste) bör ordets uteslutande anses som ett bevis på, att Lagstiftaren godkänt den förut och ännu i praxis rådande mening om betydelsen af talesätet *edelig förpliktelse*. När bouppteckningen sålunda är författad, bör densamma, om den icke är skriven på stämpladt papper till behörigt belopp, dermed beläggas, och sedan tillika med en vidimerad afskrift deraf, hvilken dock icke behöfver vara skriven på stämpladt papper, jfr. Calonii utlåtande i Högsta Domstolen den 26 Oct. 1798, antingen öppen eller förseglad, 9: 4 ÅB., i rätten tid, d. v. s. till Häradsrätt vid nästa Ting, annars inom en månad efter dess upprättande, till vederbörlig Domstol ingifvas. *ibid.* Om den döde varit adelsman, ingifves bouppteckningen till Hof-Rätt; hvilket äfven gäller om adelsmän, som lydt under särskilte stater. Kongl. Förordn. d. 10 Januari 1755. Är åter den döde en ofrälseman, som bott på landet, ingifves bouppteckningen till Härads-Rätt; men har han varit borgare eller ofrälseman i staden, eller en till presteståndet hörande person, som bott i staden, bör bouppteckningen ingifvas till Rådstufvu-Rätt. Resol. på Städernas Besvär d. 28 Aug. 1727 § 44. Jemte bouppteckningen böra naturligtvis äfven bevis bifogas, att de afgifter, som af Sterbhus utgå, blifvit vederbörligen erlagde, nemligen om fattigprocentens erläggande vanligen bevis af Kyrkoherden i församlingen, Kongl. Resol. d. 25 Sept. 1744 § 5, men i de

städer, der särskilda fattigföreståndare finnas, utfärdas beviset af dem. Kongl. Br. d. 29 April 1761. I de fall, då bevillning bör erläggas, skall äfven bevis, att den blifvit erlagd, bifogas. Kongl. Kung. d. 11 Dec. 1811 § 4. Är bouppteckningen *förseglad* till Domstolen ingifven, så böra de afgifter, som blifvit beräknade, tecknas utan på omslaget, Kongl. Instr. d. 12 Dec. 1764 § 17 mom. 8. Är bevillning erlagd, böra äfven uppteckningsmännen hafva med sin underskrift bestyrkt dess belopp. Kongl. Kung. d. 11 Dec. 1811 § 4 mom. 2, hvarjemte särskildt bevis af förrättnings- och värderingsmännen bör bifogas, att bouppteckningen är belagd med stämpladt papper till behörigt belopp. (Jfr. *Backmans* Lagsamling 4 häftet pag. 64). — Sedan nu bouppteckningen med nämnde bilagor är till vederbörlig Domstol ingifven, bör afskriften der kvarblifva, men å originalet sker anteckning om afskriftens inlemnande, hvarefter densamma till sterbhusdelägarna återlemnas. Kongl. Förordn. d. 31 Maj 1795. För denna påskrift betales ingenting, men för afskriften, som kvarblifver i Rätten, erlägges *inregistreringsavgift*. Jfr. *Backmans* Lagsamling 4 häftet pag. 59. Bouppteckningen skall nemligen numera i ett särskildt protokoll inregistreras. Kongl. Circul. d. 11 Febr. 1847 mom. 2. Deremot kunna sterbhusdelägarna icke åläggas, att lösa protokollsutdrag öfver ingifvandet. Kongl. Br. d. 16 Aug. 1815. Är någon af arfvingarna omyndig eller utrikes faren är det äfven särskildt föreskrifvet, att *den rätt skall hos Domaren intecknas*, som han i arftet äger, 9: 4 ÅB., hvilket, enligt Kongl. Resol. på Prest. Besv. 1751 § 8, är sålunda att förstå, att bouppteckningen, och, i fall arfskifte skett, äfven detta, "til the omyndiges underrättelse vid deras mognade ålder intecknas." Jfr. Kongl. Instr. d. 12 Dec. 1764 § 17 mom. 7; men deremot är Domstolen icke

hvarken skyldig eller befogad, att ex officio granska uppteckningens eller värderingens beskaffenhet. Kongl. Förordn. d. 14 Januari 1748 § 19. Jfr. Kongl. Maj:ts Dom d. 5 Aug. 1815 (i *Backmans* Lagsaml. 1:sta häftet pag. 68); hvaraf äfven följer, att Domstolen icke är berättigad, att ålägga den, som uppgifvit boet, att den med liflig Ed styrka, när ingen af sterbhusdelägarna det påstår. Jfr. Kongl. Maj:ts Utslag d. 7 April 1826 (hos *Schmidt*. Juridiskt Arkif 16:de Bandets 1:sta häfte sid. 27). — Om nu antingen sterbhusdelägarna, eller någon annan person, som det åligger, att uppgifva boet, eller föranstalta om boupptecknings hållande, t. ex. förmyndare 22: 1 ÅB., försummar, att i rättn tid hålla och till vederbörlig Domstol ingifva densamma, så har detta för den försumlige dels criminella och dels civila påföljder. De criminella bestå deri, att de göra sig skyldiga till böter efter 9: 5 ÅB. och i civilt hänseende medför en sådan försummelse för sterbhusdelägarna i synnerhet den påföljden, att de icke njuta någon *uppteckningsförmån*, hvilket i 9: 6 ÅB. sålunda förklaras, att de svara till *fulla gälden*, ehvad egendomen räcker till eller ej. Jfr. Concurr-Lagen d. 12 Mars 1830 § 129, d. v. s. att de äro *in solidum* förbundna till gäldens betalning, jfr. 10: 2 ÅB. och l. ult. §§ 12, 14 C de jure deliberandi. Det samma gäller äfven om de "sätta sig i egendomen" 9: 6 ÅB. d. v. s. i allmänhet om de företaga sig sådana handlingar, hvaraf man kan sluta till deras vilja, att verkligen tillträda arvet (*pro herede gestio*), men i synnerhet, om de "förskingra eller försätta något af boets egendom", jfr. Concurr-Lagen § 150, innan bouppteckningen är hållen. Likväl hör väl äfven detta förbud, att "försätta och förskingra" icke tagas allt för strängt. Således lär man utan tvifvel kunna antaga, att sterbhusdelägarna, äfven förr än bouppteckningen är hållen,

kunna af boet bestrida nödiga utgifter, sälja sådant gods, som annars skulle förskämmas eller försämras, eller hvars förvaltning skulle erfordra allt för stor kostnad, indrivna utestående fordringar, och till och med betala gäld, hvarföre sterbhuset häftar, åtminstone om ett vite finnes bestämdt, i händelse den icke i rättan tid betales, eller pant, som är af värde, annars skulle komma att försäljas. Jfr. *Göschén*. Vorlesungen über das gemeine Civilrecht 3:tte Band 2:te Abth. pag. 383. Dessutom lider reglen, att den sterbhusdelägare, som försätter eller förskigrar något af boet, skall ansvara för gälden, ett undantag, om han vinner boskildnad, och det skingrade eller försatta varit sådant gods, som får undanskiftas. Conkurs-Lagen § 150. För öfrigt är det uppenbart, att då det talas om en sterbhusdelägarers skyldighet, att "svara till *fulla gälden*," fråga endast är om sådan gäld, som var vederlig när bouppteckningen bort ske, eller förskingringen skedde. *ibid.* Jfr. 10: 2 ÄB. Hafva sterbhusdelägare väl låtit uppteckna egendomen, men dock icke inom den i Lag eller af Domaren föreskrifna tid, så blir äfven påföljden deraf densamma, som om de icke alls låtit uppteckna den. Jfr. Kongl. Maj:ts Dom d. 6 Febr. 1839 (i Juridiskt Arkif utgifvet af *Carl Schmidt*. 10:de Bandets 2:dra häfte pag. 308). — Är det förmyndare, som i detta hänseendet är försumlig, så har en sådan försummelse äfven för honom den civila påföljden med sig, att han måste "sjelf svara för den gäld, som ej utgå kan af hvad den omyndige i boet äger" Conkurs-Lagen § 128, hvaremot denne är saklös "tä han med svornom Ede *uppgifver*, d. v. s. utgifver, allt thet han af arvet nutit" 9: 6 ÄB. — Af det, som nu är sagdt, om hvad det vill säga att sterbhusdelägare *icke* njuta uppteckningsförmån, kunde det så synas, som om man a contrario kunde sluta, att med *uppteckningsförmån*

(*Beneficium Inventarii*) förstås den förmån, att sterbhusdelägare, som på lagligt sätt låtit uppteckna boet, om det samma är gäldbundet, äro fria från betalning af all annan gäld än den, som i bouppteckningen finnes upptagen; och så förklaras äfven detta ord af *Colling*, (de Beneficio Inventarii pag. 24). Men härvid är dock en vigtig omständighet, att anmärka. Både i Romerska Lagen, (l. ult. § 14 C de jure deliberrandi) som är den källa, hvarur det, som vår Lag om denna förmån innehåller, ursprungligen är hemtadt, och i Kongl. Förkl. d. 28 Maj 1637 Art. 2 § 5, som är den närmaste källan, hvarur 9: 6 ÄB. är hemtad, förutsättes uttryckeligen, att arfvingarna inom de tre månaderna *icke blott* lagligen upptecknat boet, utan äfven förklarat sig, om de vilja vara arfvingar, eller ej. Sådän var derföre utan tvifvel äfven Lagbokens rätta mening, fastän densamma icke blifvit nog tydligen uttryckt, och detta har sedan gifvit anledning till, att enligt Concurs-Lagen det *numera* icke är nog, att bouppteckningen inom den i Lagen bestämda tid blifvit upprättad och till vederbörlig Domstol ingifven, utan det erfordras derjemte, att arfvingarna skola inom en månad sedan bouppteckningen är hållen göra sig urarfa, Concurs-Lagen § 120, så att tiden, inom hvilken detta bör ske, i sjelfva verket blifvit förlängd från tre till fyra månader.

§. 408.

b¹) Gældens betalning.

Strängt taget kan icke mera anses höra till den dödes formögenhet och således icke heller till arfvet, än det, som återstår sedan hans gäld är betald. (Hereditas non intelligitur nisi deducto ære alieno) jfr.

Bornemann. Systematische Darstellung des Preussischen Civilrechts 5:ter Band pag. 543. Här af följer, att regulariter icke något arf får tagas, förr än gälden är gulden; hvilken regel gäller icke blott om sådant arf, som grundar sig på skyldskap, utan äfven om sådant, som grundar sig på testamente, arfsför-ening, eller hvilken annan orsak det vara må. 10: 4 ÄB. Emedlertid är dock denna regel icke heller utan sina viktiga undantag och modificationer. Dit hör: 1) att om gälden är allenast *eventuell*, d. v. s. af den beskaffenheten, att man icke med visshet kan veta, om den verkeligen kommer att betalas, eller icke, hvilken ovisshet kan komma att fortvara många år, såsom t. ex. förhållandet är med vissa cautioner, så äro väl sterbhusdelägarna af sådan gäld knappast förhindrade, att skifta arfvet. Det enda, som de eventuella creditorerna kunna fordra, såvida godvillig öfverenskommelse med dem icke kan uppgöras, är att innan arfvet skiftas tillräcklig säkerhet dem ställes, ock Rätten derom under-rättas, och att i alla fall delningen endast får ske under reservation af deras rätt. 10: 4 ÄB. Jfr. angående detta ämne. *Örsted.* Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed 4:de Bind pag. 450. 2) Den frågan kunde äfven uppkastas, huru det bör förhållas, om gälden ännu icke är förfallen? Somliga äro af den tankan, att genom dödsfallet alla fordringar äro att anse som förfallna, och creditorerna följaktligen berättigade, att genast erhålla sin betalning. Se t. ex. Juridiskt Arkif utg. af *Carl Schmidt.* 8:de Bandets 1:sta häfte pag. 107. Men denna mening kan väl knappast anses hafva stöd af Lag. I sådant fall lär väl följaktligen intet annat vara att göra, än att sterbhusdelägarna an-tingen i godo öfverenskomma med creditorerna, eller att en tillräcklig summa till gäldens betalning afsättes, och i säkra händer deponeras, eller åtminstone tillräck-

lig säkerhet för gäldens betalning vid förfallotidens utgång borgenären ställes. Deremot lär han icke, då han erhåller sådan säkerhet, kunna hindra sterbhusdelägarna, att skifta arvet, fastän förfallotiden icke ännu är inne. 3) Kunde det äfven ifråga sättas, om icke arfvingarna hafva rätt, att dela gälden sins emellan? Denna fråga bör utan tvifvel sålunda besvaras, att en sådan öfverenskommelse visserligen kan vara giltig arfvingarna emellan, men på creditorernas rätt har den alldeles icke något inflytande. Dessa äro således i detta fall berättigade, att för fulla gälden söka hvilken eller hvilka af arfvingarna de sjelfva vilja. 10: 2 ÅB. Jfr. Kongl. Maj:ts Dom d. 3 Dec. 1828 (i Juridiskt Arkif 4:de Bandets 2:dra häfte pag. 285 följ.) och *Nehrman*. Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 402 § 58. Deremot är det klart, att 4) när gälden är för arfvingarna obekant, ingenting hindrar dem, att skifta arvet, fastän den icke är betald. Men då uppstår den frågan: huru skall förhållas, när gälden sedan verkligen yppar sig? Denna fråga besvaras i 10: 3 ÅB. på följande sätt: Det kommer först och främst derpå an, om borgenären gifver sin fordran tillkänna inom två år efter dödsfallet, ifall han vistas utrikes, eller inom ett år, om han vistas inom Riket, så vida han sjelf vet sig hafva en sådan fordran, eller i annat fall inom samma tid, sedan han fått veta detta; eller om han försummar, att inom denna tid bevaka sin rätt. I förra fallet böra arfvingarna till en början med svornom Ede återbära så mycket af hvar sin arfslott, som svarar mot dess andel i gälden. Är något deraf förskingradt, bör det värde ersättas, som det hade då arvet togs. Men räcker icke detta till, så böra äfven "de vanlige och ordinarie räntor, sådana, som egendomen af sig kastade, när arvet togs" gå till gäldens betalning. Men

deremot är ingen arfvinge skyldig, att betala ränta å dessa räntor, icke heller att betala gälden med hvad han annars med försigtighet och flit derigenom förtjent. Har någon nödig eller nyttig kostnad blifvit gjord å det i arf. emottagna, eller för dess skull, t. ex. bouppteckningskostnad, kan den äfven qvittas å det, som återbäres. Men äro någon eller några af arfvingarna icke solvendo, så äro de öfrige skyldiga, att gälda hvad som brister, hvar och en i proportion af sin arfslott, så långt den räcker. Men räcker icke allt detta till gäldens betalning, så behöfva de ändock icke betala mera, naturligtvis dock under den förutsättningen, att de icke försumma, att i sådan händelse i laga tid och på behörigt sätt göra sig urarfva. — I sednare fallet deremot, eller om borgenären försummat, att i rättan tid gifva sin fordran tillkänna, behöfva arfvingarna, såvida de icke svikligen förhållit sig, icke till gäldens betalning återbära mer, än hvar sin andel deri, med ränta derå, såsom förut är nämnt, om också någon eller några af dem icke skulle vara solvendo. Jfr. härom Kongl. Förkl. d. 28 Maj 1687 Art. 2 § 1 in fine, som är den källa, hvarur 10: 5 ÄB. är hemtat. — Ett sätt gifves dock, hvarigenom sterbhusdelägare i allmänhet kunna freda sig från all återbäringskyldighet, och detta består deri, att de begära årsstämming, på sätt 9 Capitlet i Concurs-Lagen d. 12 Mars 1850 närmare bestämmer. Om nemligen, när sådan årsstämming är utfärdad, en okänd borgenär icke inom den utsatta tiden hos Rätten anmäler sin fordran, så har han enligt 136 § *ibid.* förlorat sin rätt. Huruvida en borgenär, som under proclamatiden icke själf visste, att han hade en sådan fordran, härigenom bör anses prækluderad, är dock en fråga, som kan vara mycket tvifvel underkastad. Jfr. *Örsted. Loc. cit.*

Arfsrätt på grund af skyldskap.**a) i allmänhet.**

Colling. De probatione consanguinitatis. Lund 1775.

— De consanguinitate ficta. Lund 1774.

Solander. De jure posthumi. Ups. 1769.

I allmänhet hafva enligt vår Lag alla skyldemän en eventuell arfsrätt efter hvarandra, d. v. s. de hafva arfsrätt med det vilkor, att de lefva när arftet faller, och att då ingen närmare berättigad finnes. Med hänseende till denna eventuella arfsrätt är det icke ovanligt, att skyldemän i allmänhet kallas *arfvingar*, se t. ex. 14: 2 ÅB.; vanligare är det dock, att endast de skyldemän så kallas, som i ett särskildt fall verkligen äro berättigade till arf. Stundom skiljas dessa från arfvingar i den förutnämnda vidsträcktare betydelsen sålunda, att de kallas "rätta arfvingar" 14: 2 ÅB. "närmaste arfvingar" 18: 4 ÅB. I förhållande till hvarandra kallas sådana till arftet verkligen berättigade skyldemän "samarfa" 5: 10, 11 ÅB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. De vilkor, under hvilka en sådan verklig arfsrätt äger rum, äro hufvudsakligen följande: 1) måste, såsom nyss är nämnt, arvingen öfverlefa arflemnaren. Annars gäller den gamla reglen: "*angin ma annen qvikkæn ærfa*" Upl. ÅB. 8: pr. (*viventis nulla est hereditas*) 2) måste han i allmänhet vara antingen äkta född, eller vederbörligen legitimerad. I annat fall har han endast arfsrätt efter egna barn och bröstarfvingar, men icke efter ascendenter och collateraler. 8: 7 ÅB; deremot ärfvas oäkta födda likasom andra personer. 8: 8 ÅB. 5) Måste han icke på något lagligt sätt hafva förlorat eller förverkat sin arfsrätt,

t. ex. genom arflösgörelse o. s. v. 4) Måste vid dödsfallet ingen finnas, som är närmare än han till arfvet berättigad. Deremot är det icke absolut nödvändigt, att den, som skall vara till arf berättigad, måste vara framfödd till världen, när arfvet faller. Det är nog, att han då redan är aflad, och att han sedan lefvande framfödes, 5: 1 ÄB. (*posthumus*) och äfven detta sistnämnda erfordras icke alltid. Om nemligen hustrun är hafvande efter mannens död, och fostret af mannens arfvingar dräpes, eller hustru af dem så illa handteras, att fostret deraf förgås, så ärfver detsamma likväl, d. v. s. arfvet går genom transmission öfver på modren eller hennes arfvingar 6: 2 ÄB. Icke heller är det nödvändigt, att arfvingen skall hafva någon längre tid öfverlevvat arflemnaren. Det är nog, att han verkligen öfverlevvat honom, om det också vore blott ett ögonblick. Deraf följer, att om arfvingen sedan dör, så går arfvet genom *transmission* öfver på *hans* och icke på den dödes närmaste arfvinge. 4: 5 ÄB. Deremot säger det sig sjelf, att om tvänne personer dö, som äro hvarandras närmaste arfvingar, men man icke vet, hvilken af dem, som dött först, så kan icke heller någon af dem ärfva den andre, hvarföre icke heller någon *transmission* då äger rum, utan hvar och en af dem ärfves då af andra skyldemän, som äro till arfvet närmast berättigade. 4: 1 ÄB. T. ex. (4: 2 ÄB.) Schem. N:o 22. Om B är död, och sedan A, C och D dö, utan att man vet, hvilken af dem, som dött först, så kan icke heller någon af dem ärfva den andre. A ärfves derföre af sina närmaste skyldemän E och F. — C och D åter ärfvas af sina närmaste fränder E, F, G och H. — Likadant blir äfven förhållandet om A är förut död och sedan B, C och D dö, utan att man vet, hvilken af dem, som lefvat längst. Då kan icke heller någon af dem ärfva den andre. B ärfves der-

före af sina närmaste fränder G och H; C och D åter af E, F, G och H. — Slutligen är det äfven likgiltigt, om det gods, som ärfves, är af arflemnaren sjelf ärfdt eller förvärfdt, och i förra fallet om det är ärfdt af fäderne- eller modernefränder. 5: 14 ÅB. Kongl. F. d. 19 Maj 1845. Enligt en del utländska Lagar är det så, att det, som en person ärft af en fäderne- eller modernefrände, går vid hans död tillbaka till den ätt, hvarifrån det kommit (*jus recadentiæ*); men så är det icke hos oss. Ett undantag från den ofvannämnda reglen äger dock rum i det fall, som nämnes i 6: 5 ÅB., hvarom mera sedan; men deremot bör man icke af hvad i 6: 1 JB. säges om börsrätten draga några slutsatser angående arfsrätten; hvar emot icke heller det, som i 5: 12 ÅB. om arfsrätten säges, får på börsrätten tillämpas. — Deremot är det klart, att om tvifvel är, huruvida en arfspretendent verkligen är till arvet berättigad, eller icke, (*jäf i arf. 14 Cap. ÅB. rubr.*) så måste det lagligen bevisas, att han äger en sådan rättighet, innan arvet kan honom tillerkännas. De bevisningsmedel, som för detta ändamål kunna begagnas, äro i olika fall ganska olika. Är det tvifvelaktigt, om arfspretendenten verkligen är skyld med den döda, eller huru nära skyldskapen är, så äro i allmänhet kyrkoböcker de vanligaste och säkraste bevisningsmedlen, ehuru de icke kunna anses så fullkomligt tillförlitliga, att intet motbevis kan vara tillåtet; jfr. *Colling de prob. cons. pag. 11.* Är deremot ingen kyrkobok att tillgå, t. ex. om den är uppbrunnen, så äro äfven andra bevisningsmedel användbara t. ex. vitnen, personalier vid likpredikningar, geneologiska tabeller o. s. v. *Colling Loc. cit. pag. 12 seqv.* — Är åter tvist derom, huruvida arfspretendenten var aflad då, när arflemnaren aflad, eller icke, så gälla de samma præsumptionerna, hvaraf

det beror, om ett barn skall anses som äkta eller oäkta. 5: 2 ÄB. (jfr. § 23). — Är slutligen tvist derom, huruvida ett barn, som var afladt då, när arvet föll, sedan också blifvit lefvande till världen framfödt, eller icke, så är det först och främst klart, att bevisnings-skyldigheten åliger den, som påstår, att barnet var lefvande, då det föddes (*probatio est affirmantis, non negantis*). De bevisningsmedel, som för att styrka detta kunna begagnas, äro i allmänhet desamma, som vanligt; men emedan vid födslen ganska få ojäfviga vitnen pläga vara tillstädes, har Lagstiftaren ansett sig böra i någon mån lätta bevisningen i detta fall. Om derföre icke mer än ett ojäfvigt vitne, t. ex. en barnmorska eller accoucheur, vid födslen varit närvarande, och detta vitne intygar, att barnet var lefvande, då det föddes, så är det tillåtet för modren, om det är hon, som gör anspråk på arvet, eller för dem af hennes fränder, som varit närvarande vid födslen, om de äro arfspretendenter, att med sin Ed fylla den härigenom åstadkomna halfva bevisning. Har deremot ingen annan varit närvarande än modren sjelf, eller sådana af hennes fränder, som enligt Lag äro jäfviga, så säger det sig sjelf, att de icke få vitna. 5: 4 ÄB.

§. 410.

b) Arfsordningen.

Wall. De Hereditate in cognatione remota. (3: 41 ÄB.). Ups. 1759.

I föregående § hafva vi sett, att fastän alla skyldemän hafva en eventuell arfsrätt, så äro de likväl icke alla lika berättigade till arvet. Den frågan är således af största vikt: om flere skyldemän concurrera, hvilken eller hvilka af dem äro då *verkeligen* berättigade till

arvet framför de öfriga? Denna fråga kan i allmänhet så besvaras, att den eller de skyldemän, som efter civil computation äro *i närmare led* skylda med den döde, taga företräde framför de öfriga. Men denna regel lider dock undantag i de fall, då *representationsrätt* äger rum. Dermed förstår man egentligen och i sträng mening en persons rätt, att sålunda tråda i en annan redan död persons ställe, att han anses berättigad icke blott till lika mycket af arvet, som denne skulle hafva erhållit om han lefvat, utan äfven likasom om han vore i samma led skyld med den döde, som denne varit. För korthetens skull kan man kalla en sådan person *representant*, och den, i hvars ställe han träder, *representatus*. I motsats häremot säges den, som ärver, men icke till följe af representationsrätt, hafva *sjelfständig arfsrätt*, (*jus proprium succedendi*). Sådan representationsrätt hafva enligt vår Lag alla descendenter och alla collateraler af första grenen. Således t. ex. (Schem. N:o 23) är D, fastän han är af tredje led, berättigad till arf efter A tillsamman med E, ehuru denne är af första led, emedan han representerar B, som är af första led, 2: 2 ÄB. — Af samma skäl är (Schem. N:o 24) E samarfva med F, oaktadt denne är i första led skyld med den döde A; E deremot allenast i fjerde led. Orsaken är, att E representerar B, som äfven är af första led, 5: 2 ÄB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. — Men ordet *representationsrätt* tagas äfven i en vidsträcktare betydelse, så att man säger en skyldeman af fjermare led *representera* en af närmare led i alla de händelser, då han sålunda träder i en närmare skyldemans ställe, att han erhåller den arfslott, som denne skulle hafva erhållit om han lefvat, ehuru han icke är till arvet berättigad, om han icke sjelf är af närmaste led. I vår Lag uttryckes detta vanligen sålunda, att en person säges vara *genom*

en annan skyld med den döde. 3: 12 ÄB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. I denna mening kan man säga, att icke allenast descendenter, utan äfven collateralteraler och ascendenter af hvad led som helst hafva *representationsrätt*. Solander. De successione ab intestato pag. 51 kallar sådan representation, till skilnad från den förra, *analogisk representation* (*analogica representatio*). Man kan t. ex. säga, (Schem. N:o 25) att D representerar C, ehuru deraf icke följer, att om en annan skyldeman E finnes, som är af samma led med C, äfven D är med honom samarfva. Så är det icke, äfven om C (hvilket i detta fall icke är händelsen) verkligen vore samarfva med E. Äfvenså kan man säga, att i denna mening (Schem. N:o 26) D och E representera B och C, emedan, om de sednare äro döda, D erhåller så mycket af arfvet, som B skulle hafva erhållit, om han lefvat, och E så mycket deraf, som C skulle hafva erhållit. Här af följer äfven, att, om en person på en gång representerar flere andra personer, d. v. s. i händelse af flerfaldig skyldskap, (jfr § 26) så erhåller han af arfvet så mycket, som alla dessa personer skulle hafva erhållit, om de lefvat. 3: 11 ÄB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. T. ex. (Schem. N:o 27) om A är död, så representerar B både C och D, och tager följaktligen lika mycket af arfvet, som båda skulle hafva erhållit, om de lefvat. Äfvenledes kan här af slutas, huruvida halfslägt är berättigad till arf, eller icke. Det kommer nemligen derpå an, om den person, *genom hvilken* halfsläkten är skyld med den döde, ännu lefver, eller är död. T. ex. (Schem. N:o 28). Huruvida C är berättigad till arf efter A, eller icke, beror deraf, om B lefver, eller är död, ty i sednare fallet representeras B af C. 3: 12 ÄB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. En annan hit hörande vigtig fråga är den, huruvida, om *representatus*

förverkat sin arfsrätt, deraf äfven följer, att hans *representant* icke kan erhålla det arf, som han annars genom honom skulle hafva erhållit? Denna fråga måste i olika fall olika besvaras. Har nemligen representatus förverkat sitt gods under kronan, och något arf tillfaller honom sedan han är sakfälld, så tillfaller det hans representant. 7: 4 ÄB. Detsamma gäller äfven, om representatus är bittog lagd, eller rymt af landet för grof missgerning och sedan något arf faller, som han skulle hafva tagit, om han icke varit bittog eller rymd. 7: 2 ÄB. — Deremot om representatus är förvist Riket för affall från den evangeliska läran, så tillfaller icke det arf, som sedan faller, hans representant, såvida han icke tillika är den dödes näste arfvinge. 7: 4 ÄB. Äfvenså om representatus förverkat arfvet derigenom, att han med vilja eller af groft vållande dräpt arflemnaren; ty i detta fall äro alla, som *genom honom* kunde komma att ärfva, skiljda från arfvet. 6: 4, 5 ÄB. — I allmänhet bör det väl dock som regel antagas, att i alla de fall, då Lagens mening icke tydligen kan visas vara en annan, representanten icke bör anses sin arfsrätt förlustig, derföre att representatus förverkat sin. *Solander. Loc. cit. pag. 48, 49.* Äfven den frågan skulle kunna uppkastas, huruvida, om representanten gjort sig urarfva efter representatus, han då kan få tillträda ett annat arf, som han i egenskap af hans representant kan göra anspråk på; t. ex. (Schem. N:o 29) huruvida C kan få ärfva A, när han förut gjort sig urarfva efter B? Denna fråga bör utan tvifvel jakande besvaras, ty urarfvagörelse åsyftar arftagarens förmån i så mätto, att arfvingen derigenom befrias från, att betala arflemnarens gäld, och bör väl derföre icke sålunda tolkas, att den i stället länder honom till förfång. *Jfr. Solander. Loc. cit.* I detta hänseende vore det verkligen skäl att säga, det

äfven descendenter ärfva icke jure representationis utan jure proprio. Jfr. *Örsted.* Haandbog öfver den Danske og Norske Lovkyndighed, 4:de Bind pag. 422. Helt annorlunda är förhållandet om representatus lefvat, då arftet föll, men gjort sig urarfva, och sedan dör. Då kan icke representanten i hans ställe taga arftet, ty då gäller utan tvifvel reglen: "*hereditas non adita, non transmittitur.*" Ännu mera uppenbart är det, att representationsrätten icke sålunda bör förstås, att om representatus har gäld, som icke är betald, denna skulle enligt 10: 4 ÅB. böra betalas, innan representanten får taga arftet; ty enär representatus icke öfverlevat arflemnaren, så har han icke heller någonting ärfvt, hvarföre hans creditorer icke hafva något att pretendera. — För öfrigt äro de angående skyldemäns inbördes företräde framför hvarandra gällande reglor hufvudsakligen följande: 1) Om en descendent concurrerar med en ascendent eller collateral af samma led, så tar den förstnämnde företrädet. Men häraf kan man vidare sluta, att, som descendenter, enligt hvad nyss är nämnt, hafva representationsrätt in infinitum, och således en descendent i fjernare led, om de, hvilka han representerar, äro döda, anses likasom vore han af första led, så hafva descendenter, när sådana finnas, alltid företräde framför ascendenter och collateralers af hvad led, som helst. 1: 1. 2: 2 ÅB. in fine. 2) Om en collateral concurrerar med en ascendent af samma led, så har den förstnämnde företrädet. 5: 10 ÅB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. T. ex. (Schem. N:o 50) A och B äro båda af tredje led, men icke desto mindre har A företräde framför B. 5: 5, 6 ÅB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. 3) Om tvänne collateralers concurrera, som äro af samma led, men olika gren, så har den företrädet, som är af närmare stamfader eller stammöder med den döde. 5: 10 ÅB. K. F. d.

49 Maj 1845. — I öfverensstämmelse med dessa regler kan man således för arfsordningen uppgöra följande Schema (N:o 34). Om A är död, så ärfva 1) hans descendenter B, C och D &c. 2) Ascendenter i första led E. Men med dem äro collateraler i första grenen F, G, H samarfva, om de representera en ascendent i första led, naturligtvis under den förutsättningen, att en närmare *representatus* icke lefver; så att t. ex. H icke ärfver om G ännu lefver o. s. v. 5) Collateraler i första grenen F, G, H med representationsrätt. 4) Ascendenter i andra led (I). 5) Collateraler i tredje led, andra grenen (K). 6) Ascendenter i tredje led (L). 7) Collateraler i fjerde led, andra grenen (M). 8) Collateraler i fjerde led, tredje grenen (N). 9) Ascendenter i fjerde led (O) o. s. v.

§. 411.

c) Rättsförhållandet mellan samarfva.

a') När de lefva samman i bo oskiftö.

Emellan de skyldemän, som, enligt hvad i föregående § är nämndt, äro närmast berättigade till arfvet och således samarfva, uppkommer genast genom sjelfva arffallet en sådan rättsgemenskap, (*communio incidens*) som redan förut (§ 356) är omtalad. Denna kan för Interressenterna medföra många olägenheter. Sjelfva obestämdheten i detta rättsförhållande ger lätt anledning till tvister. Om boet genom en arfvinges flit och arbete förbättras, så är han icke derföre berättigad till en större andel, än han annars skulle hafva erhållit; 41: 4 ÄB., icke heller till någon särskild vedergällning för sitt besvär. Jfr. *Abrahamson*.

Anm. till 13 Cap. ÅB. Ll. not. b. Å andra sidan är den, som genom sitt vållande förvärrat boet, regulariter icke derföre skyldig, att gifva de andra någon skadeersättning, likasom han icke heller derföre är berättigad till en mindre andel. 11: 1 ÅB. *Abrahamson*. Loc. cit. not. a. Också har erfarenheten visat, att en sådan länge fortfarande gemenskap verkeligen, i synnerhet för omyndiga arvingar, medfört stor skada och förlust. Man har exempel, att arfsdelningen många år blifvit uppskjuten, och att derigenom deras arf blifvit helt och hållet förskingradt. Se Kongl. Resolutionen på Götha Hof-Rätts memorial d. 16 Oct. 1725 §. 7. — Dessa olägenheter kunna nu, åtminstone till en del, derigenom förekommas, att ett ordentligt bolagscontract uellan arvingarna upprättas, hvarom i allmänhet de reglor gälla, som redan förut (§ 525) blifvit anförda, nemligen: 1) att contractet alltid bör vara skrifteligt. 11: 1 ÅB. Jfr. 15: 1 HB. 2) Att, för bevisets skull, tvänne vittnen vid dess upprättande böra vara närvarande och detsamma underskrifva. *ibid.* 3) Att de vilkor, hvarom de förena sig, så utförligt och bestämdt, som möjligt är, upptagas; t. ex. hvad vedergällning den skall hafva, som genom sin flit och arbete förskaffat bolaget någon vinst; den ersättning, den skall gifva, som genom sitt vållande förorsakat detsamma någon förlust o. s. v. Men äfven om bolagscontractet derom ingenting innehåller, så säger det dock sig sjelf, att om någon af arvingarna tillika har någon enskild egendom, dess förökande eller förminskande alldeles icke länder de öfriga bolagsmännen hvarken till vinst eller förlust, och att, om någon af arvingarna tillfogar tredje man någon skada, han måste den ensam ersätta. 11: 4 GB. Jfr. *Abrahamson*. Loc. cit. not. a. 4) Om någon af arvingarna är omyndig, så är det klart, att ett för den omyndige så

viktigt contract icke kan för honom medföra någon förbindelse förr än hans förmyndare dertill gifvit sitt samtycke. 11: 1 ÄB. Har då denne gifvit sitt samtycke till ett för den omyndige skadligt contract, så blir han honom derföre ansvarig. Jfr. *Abrahamson*. *Loc. cit.* — Men äfven om contractet sålunda blifvit uppsatt, och alla möjliga præcautioner iakttagna, så kan det dock svårligen förekommas, att en sådan fortfarande gemenskap för arfvingarna medför många olägenheter. Derföre händer det äfven ganska sällan, att de alla komma öfverens, att länge lefva i oskift bo. Men det är uppenbart, att, som till hvart och ett contract nödvändigt fordras *alla* contrahenternas samtycke, så kan icke heller något sådant bolag komma att äga rum, om också blott en enda af arfvingarna vägrar att gå in derpå. Detta är det, som menas, då 11: 2 ÄB. innehåller, att den har *vitsord*, som skifta vill.

§. 412.

b^r) När de skola skifta arfvet.aⁱⁱ) Olika delningssätt.

Arfvet delas emellan samarfvingar i olika fall på olika sätt. Det enklaste är, att alla erhålla lika mycket hvardera. När arfvet, eller en del deraf, sålunda delas, så säges delningen ske *in capita*. Detta delningssätt äger enligt vår Lag rum, när flere barn efter en och samma fader eller moder skola sines emellan dela arf. T. ex. (Schem. N:o 52) om A är död, så delas arfvet mellan B, C, D och E så, att hvar och en af dem erhåller lika stor lott. ÄB. 2: 4. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. Älfvenså (Schem.

N:o 33) om arf skall skiftas efter A; då taga, om B är död, C, D och E hvardera lika mycket af den del af arvet, som skolat tillfalla B om han lefvat. 2: 3 ÄB. Likaså i sidolinien. Om t. ex. (Schem. N:o 54) A är död, och C, D och E äro hans närmaste arfvingar, så taga dessa tillsammans lika mycket, som B skulle hafva erhållit om han lefvat, och detta delas dem emellan sålunda, att hvardera af dem erhåller lika lott, o. s. v. — Men skall deremot arvet, eller en del deraf, delas mellan aflägsnare skyldemän, så kan detta återigen ske på tvänne sätt. Det kommer nemligen derpå an, om dessa aflägsnare skyldemän äro descendenter eller ascendent. I förra fallet säges arvet delas *in stirpes*. Då är det vanliga, att flere tillsammans erhålla lika mycket, som en deras gemensamme ascendent (stamfader eller stammoder, *stirps*) skulle hafva erhållit om den lefvat. T. ex. (Schem. N:o 35) om A är död, så erhålla D och E tillsammans så mycket af arvet, som deras fader B skulle hafva erhållit, om han lefvat, och F och G tillsammans så mycket, som deras moder C skulle hafva fått. 5: 12 ÄB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. Här af följer äfven, att om arf skall delas mellan flere grenar i en ätt, så tager hvar gren lika lott, 5: 13 ÄB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. T. ex. (Schem. N:o 36) om arf skall delas efter A, så taga C och D, som äro af samma gren, lika mycket med E, som är af en annan gren. Samma grundsats följes äfven om en hufvudgren delar sig i flere grenar. T. ex. (Schem. N:o 37) om A är död, så taga C, D, E och F, som alla höra till en gren, en lott, och G ensam den lott, som tillfaller den andra hufvudgrenen; men af den lott, som tillfaller den ena hufvudgrenen, taga C och D tillsammans den ena hälften; E och F den andra hälften. Deremot är det å andra sidan en följd af samma grundsats, att om skyldskapen är flersaldig, också en

person kan ensam erhålla lika mycket, som hans ascenderer (*stirpes*) tillsammans skulle hafva erhållit, om de lefvat. T. ex. (Schem. N:o 38) om A är död, så erhåller D ensam lika mycket, som B och C tillsammans skulle hafva erhållit, om de lefvat. Äro återigen de skyldemän, mellan hvilka arvet skall delas, Ascenderer, så säges det delas *in lineas*. Dermed tillgår på följande sätt: Först delas arvet på de närmaste ascendenterna, så att fader erhåller den ena hälften, och moder den andra, och sedan fortsättes på samma sätt. Äro då å ena sidan någon eller några döda, så tillfaller hela dess lott de öfrige, och äro alla å ena sidan döda, så tillfaller hela arvet den andra sidan. 5: 11 ÄB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. T. ex. (Schem. N:o 59) om A är död, så delas arvet först till hälften mellan B och C. Sedan taga D och E hvardera hälften af det, som B skulle hafva erhållit, om han lefvat, samt F och G hvardera hälften af det, som C skulle hafva erhållit, om hon lefvat. Derefter delas D^s lott till hälften mellan H och I, E^s lott till hälften mellan K och L, F^s lott till hälften mellan M och N och G^s lott till hälften mellan O och P. Äro deremot t. ex. H och I äfven döda, så taga K och L hälften hvardera af det, som skolat tillfalla B, om han lefvat. Äro äfven K och L döda, så delas hela arvet på samma sätt mellan M och N, O och P. o. s. v. Häraf kan man nu äfven sluta, huru det går till, när arf skall delas mellan collateraler. Dermed tillgår på samma sätt, blott med den skilnaden, att sedan arvet först är deladt *in lineas*, så delas det än ytterligare *in stirpes* och *in capita*. T. ex. (Schem. 40) om A är död, så skiftas arvet först *in lineas* mellan D och E, sedan *in stirpes*, så att H och I erhålla så mycket, som F skulle hafva fått, om han lefvat, och K och L så mycket, som G skulle hafva erhållit. Derefter de-

las F^s lott in capita mellan H och I och G^s lott in capita mellan K och L. 3: 44 ÄB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845.

§. 445.

b^{II}) Arfskiftet.

Hernbergh. De cautelis circa Divisionem hereditatis observandis. Ups. 1781.

När arf skall skiftas äga sterbhusdelägarna sjelfva öfverenskomma om *tid och ort*, när och hvarest det bör ske. Lagen har icke, såsom vid fråga om bouppteckning, kunnat föreskrifva någon viss tid, enär det enligt 11: 4 ÄB. beror af arfvingarna sjelfva, huru länge de vilja lefva i bo oskifto. Men kunna de icke alla derom komma öfverens, så kan den samma Domstolen, till hvilken bouppteckningen är inlemnad, på begäran af någon af dem, bestämma tid och ort för skiftet, då äfven något lempligt vite bör utsättas, hvartill den skall vara förfallen, som icke ställer sig Domstolens beslut till efterrättelse. 12: 1 ÄB. Jfr. 5: 44 UB. — *De personer*, som vid arfskiftet böra vara närvarande, äro: 1) arfvingarna sjelfve. Är någon af dem omyndig, så bör i hans ställe dess förmyndare, och om en gift kvinna är arfvinge, dess man vara tillstädes. Är någon af arfvingarna förhindrad, att sjelf infinna sig, så är ingenting, som hindrar, att en af honom förordnad fullmäktig bevakar dess rätt. 12: 44 ÄB. Men är någon af dem så fjerran stadd, att ej säkert bud kan till eller ifrån honom komma, så att han antingen icke kan underrättas om tiden, då arfskiftet skall ske, eller befullmäktiga någon, att vid skiftet vara tillstädes, så bör Domaren förordna någon, som bevakar hans rätt. 12: 4 ÄB. Det samma gäller naturligtvis äfven,

om man alldeles icke vet, hvarest en arfvinge sig uppehåller. Jfr. 15: 5 ÄB. Kongl. Förordn. d. 30 Maj 1835. 2) Har den döde varit gift, så bör äfven den efterlevande maken vid arfskiftet vara tillstådes så vida icke afvitring förut skett. 12: 3 ÄB. 3) Böra äfven *gode män* vid skiftet vara tillstådes, om hvilkas förordnande detsamma gäller, som om dem, hvilka, enligt hvad förut är nämndt, böra vara närvarande vid bouppteckningen. 12: 2 ÄB. Egentligen är väl meningen med dessa personers närvaro den, att de, i händelse af tvist, skola bevitna, huru det tillgått med skiftet. Derföre säges det om dem i 12: 2 ÄB. allenast, att skiftet skall ske i deras "*närvaro*" och i 12: 11 ÄB., att de skola "*delningen bivista*." Derföre erfordras äfven, att de skola vara "*redelige och trovärdige*," hvilket de anses vara när de hafva de egenskaper, som Lagen till vitnens ojäfvighet erfordrar. 17: 7 RB. Derföre äro de icke heller i allmänhet hvarken skyldiga eller berättigade, att verkställa delningen, om de icke af sterbhusdelägarna särskildt derom anmodas; hvarföre också i sådant fall deras delningsarfvode på öfverenskommelse ankommer. Jfr. Kongl. Maj:ts Dom d. 11 Januari 1798 (hos *Norell* pag. 245). Men denna regel lider dock undantag med hänseende till sådana gode män, som af Magistrater i städerna förordnas, att vid arfskiften vara tillstådes; ty dessa anses både skyldiga och berättigade, att *verkställa* skiftet, hvarföre också deras "*delningsarfvode*" är genom Lag bestämdt till en half procent, Kongl. Förordn. d. 4 Mars 1749 och Förklaringen deröfver d. 10 Dec. 1756. Jfr. Kongl. Maj:ts Dom d. 8 Juni 1795, (hos *Norell* pag. 418) men i Stockholm och Götheborg till en fjerdedels procent. Jfr. *Backmans* Lagsamling 1:sta Delen pag. 60 not. *). Lyder allenast en del af boet under Stadsrätt, men det öfriga icke, så har det dock varit i

fråga satt, om arfskiftet i sin helhet borde förrättas af de af Magistraten förordnade gode män, eller allenast den del deraf, som lyder under Stadsrätt, bör af dem skiftas. Det sednare synes vara öfverensstämmande med 12: 2 ÄB. jemförd med 9: 4 ÄB. sådant detta Lagrum lyder i Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845, men den förra meningen finnes antagen i en Kongl. Maj:ts Dom d. 26 Mars 1850 (i *Backmans* Lagsamling 7:de häftet sid. 19. Jfr. äfven Juridiskt Arkif af *Schmidt*. 22 Bandets 2:dra häfte sid. 525—529). — Innan det egentliga arfskiftet sker, bör: 1) sådant gods undantagas, som hör annan till. 17: 2 HB. 2) Om den döde varit gift, och dess maka lefver efter, så bör först dess lott afskiljas, nemligen: a) dess fördel b) dess giftorätt i boet c) om det är hustru, som lefver efter, dess morgongäfva, om hon dertill enligt Lag är berättigad. 12: 5 ÄB. d) är den efterlevande maken berättigad till vederlag för såld odaljord, så bör äfven det uttagas. 11: 7 GB. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. 3) Har den döde gjort testamente, så bör äfven detta uttagas, eller, i händelse klandertiden ännu icke är ute, åtminstone afsättas, innan det egentliga arvet skiftas. Jfr. 18: 5 ÄB. — Derefter bör allt godset, som skall skiftas, både fast och löst, redbart och fordringar läggas i jemngoda delar, 12: 4 ÄB., hvilket vanligen sker på det sättet, att allt det gods, som skall höra till en del eller lott, på en så kallad *lottsedel*, med åsatt värde, upptecknas. Härvid bör äfven sådant gods beräknas, som en bröstarvinge kan hafva emottagit såsom hemföljd. 12: 9, 10 ÄB. (*Collatio bonorum*). Långt mera tvifvelaktigt är, huruvida denna collationsskyldighet får derhän utsträckas, att, om son eller dotter, som emottagit hemföljd, dött före fader eller moder, som gifvit densamma, det gifna bör å barnbarnens lott beräknas, äfven om det gifna varit redan förskingradt, så att de

efter sina föräldrar ingenting deraf erhållit. Jfr. an-
 gående denna fråga *Örsted*. Haandbog over den Dan-
 ske og Norske Lovkyndighed 4:de Bind pag. 477, 478
 och *Juridisk Tidskrift* 12:te Bandets 2:dra häfte sid.
 14—17 och 16:de Bandets 2:dra häfte sid. 20—51.
 Deremot är det uppenbart, att om son eller dotter
 erhållit försträckning af fader eller moder, och vid dess
 död tillräcklig tillgång till gäldens betalning icke fun-
 nits, så att dess barn måst göra sig urarfva, dessa
 derföre icke äro skyldiga, att, när de sedan ärfva fa-
 derfader eller fadermoder, låta denna föräldrarnas gäld
 å sitt arf afräknas. Jfr. *Tengvall*. Twistemåls-lagfaren-
 heten pag. 251 § 46. Huru många de nämnda de-
 larna eller lotterna böra vara beror derpå, om arfvet
 skall delas in capita, in stirpes eller in lineas. Skall
 det delas in capita, blifva numera alltid lotterna lika
 många, som arfvingarna äro. T. ex. Schem. N:o 32.
 I detta fall delas hela arfvet i fyra jämgoda delar, af
 hvilka B, C, D och E erhålla en hvardera. Deremot
 om arfvet skall delas in stirpes, så blifva lotterna lika
 många, som stammarna (stirpes) äro. T. ex. Schem.
 N:o 33. I detta fall delas arfvet först i tre hufvud-
 lotter, af hvilka F och G taga hvar sin, men den lott,
 som skolat tillfalla B, om han lefvat, delas ytterligare
 i tre jämgoda delar, af hvilka C, D och E taga hvar
 sin. Skall åter arfvet delas in lineas, så delas det till
 en början i tvenne jemngoda delar, af hvilka en till-
 faller fädernefränderna, och den andra modernefränderna,
 och sedan delas hvardera af dessa delar ytterligare på
 samma sätt successivt. T. ex. Schem. N:o 39. I
 detta fall delas först hela arfvet i två jemngoda delar
 emellan B och C. Sedan delas ytterligare den delen,
 som skolat tillfalla B, om han lefvat, i tvänne delar,
 mellan D och E och hvar och en af dessa ytterligare
 i tvänne delar, af hvilka den ena tillfaller H och I,

och den andra K och L. På samma sätt fördelas den del af arvet, som skolat tillfalla C om hon lefvat, i tvänne jemngoda delar mellan F och G, och hvar och en af dessa ytterligare i tvänne, så att M, N, O och P erhålla en hvardera. — Sedan sålunda allt godset, som skall skiftas, är lagdt i jemngoda delar, så hafva stundom en eller flere arfvingar så kallad *tagelott*, eller rätt att "taga deras delar först ut", 12: 5 ÄB. En sådan rättighet tillkommer a) enligt nyssnämnde Lagrum bröder och broders barn, samt i allmänhet sådana arfvingar, som ärfva större del, med hänseende till fast gods å landet. Det kunde dock mycket i fråga sättas, huruvida detta stadgande bör anses såsom ännu gällande, eller icke. För den meningen, att det icke kan anses såsom nu gällande, skulle kunna anföras: 1) att det står i sammanhang med den större arfsrätt till fast gods på landet, som förr ägde rum, men att denna nu upphört, så att nu mera den händelsen *alltid* äger rum, som nämnes i slutet af 12: 5 ÄB., att nemligen alla arfvingarna hafva "lika del." 2) Att då 12: 8 ÄB. uttryckeligen innehåller, att ingen tagelott skall äga rum, när arf skall delas efter stadsrätt, så kan sådan numera icke äga rum, enär nu arf *alltid* delas på lika sätt, som förr efter stadsrätt. Häremot kan dock å andra sidan anföras, 1) att Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845, hvarigenom den lika arfsrätten blifvit införd, icke nämner ett ord derom, att 12: 5 ÄB. numera icke skall anses som gällande. 2) Att när tvifvel är om en Lag är upphäffen eller icke, det sednare måste antagas, och att en Lag icke får anses vara upphäffen, förr än det kan tydeligen bevisas, att den är det. 3) Att fastän Lagens grund nu kunde synas hafva upphört, så är dock reglen: *cessante ratione legis, cessat ipsa lex* icke någon riktig tolkningsregel. Dessutom 4) kan det, fastän arfsrätten numera i allmänhet är

lika, dock i särskildta fall vara möjligt, att, såsom 12: 5 ÄB. supponerar, någon arfvinge ärfver större del; t. ex. på grund af flerfaldig skyldskap, eller då helslägt concurrerar med halfslägt. 5) Synes äfven den omständigheten tala för, att det icke varit meningen att genom Kongl. förordn. d. 19 Maj 1845 upphäfva 12: 5 ÄB., att den lösningsrätt till jord på landet, som 12: 7 ÄB. tillade dem, som ärfde "större del," genom samma Förordning uttryckeligen blifvit tillagd "broder eller den, som ärfver broders lott" fastän numera broder och syster ärfva lika. — Men hvad man härom också må tänka, så böra dock sänje- och stadgehemman, så vida icke sänjebrefven annat innehålla, i detta hänseende anses lika med lösören, så att i dem ingen tagelott äger rum. Resol. på Adelns Besvär d. 27 Augusti 1668 § 53. b) Om icke mer än en sätesgård faller till arfs, så äger broder att taga sin lott deri, 12: 6 ÄB. Det samma gäller utan tvifvel äfven om ladugårdar, insocknehemman, samt rå och rörsheuman, hvilka för det nära sammanhang, hvori de stå med sätesgården, i detta hänseende böra anses som pertinenser dertill. Jfr. Kongl. Resol. d. 9 Mars 1686. Deremot njuter i sådant fall syster sin lott i *strögods* d. v. s. sådant fast gods, som är beläget längre från sätesgården och icke dermed står i ett så nära sammanhang, som de förut nämnda hemmanen, t. ex. utsocknehemman, utjordar och urfjellar o. s. v. 12: 6 ÄB. Kongl. Resol. d. 9 Mars 1686. Jfr. äfven Upl. ÄB. 12. — Äger deremot icke någon sådan företrädesrätt rum, så beror det i allmänhet på arfvingarna sjelfva, om de vilja dela arvet med eller utan lottning. Men kunna de icke alla derom komma öfverens, så äger den, som det vill, rätt att lotta, men sedan kunna de öfriga dela sig emellan utan lottning. Det samma gäller äfven om någon eller några af arf-

vingarna äro omyndiga. I sådant fall böra dock deras andelar alltid förut genom lottning bestämmas. I annat fall är skiftet ogildt, om det af den omyndige klandras *i laga tid* d. v. s. inom natt och år sedan han blifvit myndig. 12: 4 ÄB. Jfr. 25: 4 ÄB. — Sedan arfvet sålunda är deladt, är det likväl i vissa fall tillåtet, att en arfvinge löser till sig gods, som en annan fått på sin lott. En sådan lösningsrätt äger rum om flere fått del i jord på landet, som är af den beskaffenheten, att den enligt Lagarna om hemmansklyfning icke får delas i så små delar. I sådant fall har den, som genom skiftet erhållit större del deri, rättighet att efter laga värdering lösa de öfriga ut, antingen med penningar eller jemngod ränta, hvilketdera den helst vill, som skall taga lösen. 12: 7 ÄB. Men äro allas delar lika, så bör det förmodligen i allmänhet genom lottning bestämmas hvilken, som skall hafva rätt, att utlösa de öfriga, dock äga i sådant fall broder eller den, som ärfver broders lott, rätt att lösa till sig systems lott. Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845. — Slutligen bör skriftligt arfskiftesinstrument uppsättas, som innehåller fullständig beskrifning om, huru arfvet blifvit skiftadt, hvilket underskrifves af alla de personer, som, enligt hvad förut är nämnt, vid stiftet varit närvarande; hvarförutan det äfven är vanligt, att hvar och en arfvinge låter de öfriga underskrifva sin lottsedel. Hvad kraft och verkan sterbhusdelägarnes underskrift bör anses hafva, derom hafva meningarna varit olika. Men det rätta är utan tvifvel, att en sterbhusdelägares underskrift är ett medgifvande, att arfskiftet är lagligt och riktigt, hvarföre ett af alla sterbhusdelägarna underskrifvet arfskifte icke är annat än ett dem emellan slutadt aftal, hvaraf vidare följer, att ingen af dem sedan kan hafva rätt, att söka jämkning deri. Jfr. Kongl. Maj:ts Dom d. 25 Nov. 1850 (i

Backmans Lagsamling 7:de häftet sid. 18). Att deremot de goda mäns underskrift, som bivistat arfskiftet, icke är annat än ett vanligt vittnesintyg, säger sig sjelf. Att arfskiftet till Domstol inlemnas, är icke nödvändigt.

§. 414.

c^{II}) **Jämknings deri.**

I föregående § är nämndt, att när arf skall skiftas allt godset bör läggas i *jämngoda* delar, emedan annars den af arfvingarne, som erhåller en lott, som är mindre god än de öfriga, derigenom lider skada. Deraf följer, att om delarna icke i sjelfva verket varit *jämngoda*, så måste *jämknings* ske d. v. s. de måste göras jämngoda derigenom, att den brist fylles, som i någon lott finnes. Men nu kunna orsakerna, hvarföre lotterna icke äro jämngoda, hufvudsakligen vara tvänne; antingen kan godset, hvaraf en lott består, vara af en *sämre* beskaffenhet, än man vid skiftet visste, t. ex. ett ur kan vara af pinsbach, då man ansett det vara af guld, o. s. v., eller också kan orsaken, hvarföre en lott icke är jämngod med de öfriga, vara den, att något gods tillhör en annan, än arflemnaren, eller att en annan deri äger en sakrätt, som minskar dess värde t. ex. en servitut, panträtt o. s. v. — I förra fallet bör den, som anser sin lott vara *sämre*, än den bör vara, och derföre vill hafva *jämknings*, söka den hos Domaren, d. v. s. den Domstol, till hvilken bouppteckningen är ingifven, å landet inom natt och år, och i staden inom tre månader sedan skiftet skedde, sålunda, att han till denna Domstol instämmer sina medarfvingar, hvarest Domstolen nämner tvänne goda män, som lotterna öfverse och *jämka*, om något deri brister, dock så, att hvar och en be-

håller sin hufvudlott, 15: 1 ÄB., en regel, som väl dock lider undantag, om en lott är till den grad sämre, att den, som erhållit den, i sjelfva verket icke fått hälften af hvad han borde hafva; arg. 15: 2 ÄB. Men är sterbhuset af den beskaffenheten, att sterbhusdelägarna få sjelfve välja skiftesmän, så synas de äfven i detta fall hafva rätt, att sjelfve välja goda män, om de alla kunna derom komma öfverens. Äro uu arfvingsarna nöjda med denna jämkning, så böra de utan tvifvel på samma sätt, som 12: 11 ÄB. stadgar, underskrifva jämnkningsinstrumentet, och sedan har ingen af dem rätt, att söka ny jämkning. Men är någon dermed missnöjd, så fortsättes den genom förut nämnda stämning redan började rättegång och Domstolen meddelar sitt Utslag, hvori ändring får sökas på vanligt sätt. — I det sednare fallet deremot måste det naturligtvis, innan någon jämkning kan komma i fråga, först vara afgjort, att en annan verkligen är ägare till godset, eller deri äger en sakrätt, som minskar dess värde. Derföre bör, när gods klandras, som någon i arfskifte fått på sin lott, denne instämma sina medarvingar, hvilka äro skyldiga, att i hemul stånda. Kunna de då icke värja godset, så är den, som fått det på sin lott, berättigad, att erhålla jämkning. Huru snart i detta fall jämkning bör sökas, kunde dock i fråga sättas. Af Kongl. Förordn. d. 23 Juni 1727, jemförd med Kongl. Förordn. d. 15 Juni 1800, kunde det så synas, som om en sådan jämkning kunde få sökas inom tio år; men hvad den förstnämnda Förordningen innehåller måste väl anses vara ändradt genom allmänna Lagen, så att äfven i detta fall jämkningen bör sökas inom den i 15: 1 ÄB. nämnda tid, räknad från den dag, då Domen vann laga kraft. Äfven i detta fall bör icke något nytt skifte ske, om icke någon mistat hela sin lott eller bästa delen d. v.

s. mer än hälften deraf; men då har likväl den, som med stor kostnad förbättrat sin lott, rätt att i dess ställe gifva i vederlag så mycket, som svarar mot denna lottens godhet vid den tid, då skiftet skedde. Det samma gäller äfven om allt eller något af det gods, som en arfvinge fått på sin lott, redan är genom laga fång och på god tro kommet i en annans ägo, hvilken följaktligen icke är skyldig, att detsamma återlemna. 13: 2 ÄB.

§. 415.

d) Arfsrättens upphörande.

a¹) Arflösgörelse.

Colling. De jure Exheredationis. Lund 1755.

Hernbergh. De jure parentum exheredandi. Ups. 1785.

Colling Loc. cit. tager ordet arflösgörelse (*Exheredatio*) så vidsträckt, att han derunder innefattar alla de fall, då en skyldeman icke är berättigad till arf. Han skiljer derföre emellan de händelser, då *Lagen* bestämmer, att en skyldeman icke skall hafva rätt till arf, (*Exheredatio publica*) och de fall, då arfsrättens upphörande grundar sig i en *enskild* persons förklarade vilja, (*Exheredatio privata*) och denna sistnämnda indelar han ytterligare i *activ* (*Exheredatio activa*) då *arfoingen själf* förklarar, att han icke vill hafva arfvet, eller, som man vanligen kallar det, gör sig *ur-arfva*, 10: 2 RB., och *passiv*, (*Exheredatio passiva*) då arflemnaren förklarar, att han icke vill, att den skyldeman skall erhålla arfvet, hvilken regulariter är der-till närmast berättigad. Men i vår Lag tages denna benämning icke så vidsträckt. Der säges en arfvinge

endast då göras *arflös*, när han till följe af arflemnarens förklarade vilja går miste om ett arf, eller en del deraf, som han annars enligt Lag bort erhålla, och som icke heller arflemnaren regulariter var berättigad, att borttestamentera. Har arflemnaren allenast borttestamenterat sådant gods, som han i allmänhet enligt Lag får borttestamentera, så säges arfvingen icke derigenom *egentligen* hafva blifvit gjord arflös. Vår lag nämner uttryckeligen allenast tre fall, då arflösgörelse i denna inskräntare betydelse kan äga rum, nemligen: 1) Om mö gifter sig mot faders eller moders vilja. 6: 1 GB. Detta stadgande bör dock på följande sätt förstås: a) om giftermålet väl skett mot föräldrarnes vilja, men Domaren, enligt 6: 4 GB., dertill gifvit sitt samtycke, så får dottren icke därför göras arflös. b) Om fadren samtyckt till giftermålet, men icke modren, så kan hon regulariter icke därför göra dottren, arflös. Ett undantag från denna regel äger dock rum, när fadrens och modrens gemensamma samtycke till giftermålet erfordras. 2: 10 GB. c) Fadren kan icke göra dottren arflös efter modren, eller modren efter fadren, eller någon af föräldrarna göra henne arflös med hänseende till någon annan person, efter hvilken hon är till arf berättigad; ännu mindre frångåta henne ett arf, som redan tillfallit henne. d) Om den ena af föräldrarna samtyckt till giftermålet, men icke den andre, så är detta icke något skäl, hvarföre den förre kan göra dottren arflös. e) Då fader eller moder i detta fall kunna *helt och hållet* göra dottren arflös, så kan man sluta a majori ad minus, att de äfven kunna göra henne arflös med hänseende till *en del* af det gods, som hon annars enligt Lag efter dem skulle hafva arft. f) Deraf att föräldrarna i detta fall *hafva rätt*, att göra dottren arflös, få man icke sluta, att hon skall vara det, äfven om det icke kan bevisas,

att de verkligen velat detta; ty de kunna äfven förlåta henne sin förseelse. g) Ännu mindre bör detta stadgande derhän extenderas, att fader eller moder skulle hafva enahanda rätt att göra dottren arflös, derföre, att hon *icke* velat ingå ett äktenskap, hvartill de velat förmå henne. — 2) Samma rätt hafva äfven föräldrarna om son, han må vara myndig eller omyndig, eller dotter, som är Enka, gifter sig mot föräldrarnas vilja, medan han eller hon vistas i deras hus (nemligen ständigt, icke blott tillfälligtvis) och (= eller) åter deras bröd, d. v. s. af dem njuter underhåll, äfven om han af af dem underhålles på en annan ort, t. ex. student, som för sina studiers idkande vistas vid Akademien; så vida nemligen giftermålet äger rum af förakt och sidovördnad mot föräldrarna, eller med en person, som ej har godt namn och rykte. 6: 2 GB. — 3) Har äfven en annan Ascendent, som är giftoman, rätt att göra mö arflös, dock endast i allingejord och lösören, om hon gifter sig utan hans samtycke, så vida hon vid hans död är hans närmaste arfvinge. 6: 5 GB. Jfr. K. F. d. 24 Dec. 1857. — Det kunde mycket i frågasättas, huruvida arflösgörelse äfven kan äga rum för andra än dessa i Lagen uttryckeligen nämnda fall, eller icke. För den nekande meningen skulle kunna anföras, att de fall, då Lagen tillåter arflösgörelse, äro att anse såsom undantag från de allmänna reglor, som 17 Cap. ÅB. och K. F. d. 24 Dec. 1857 innehåller angående "hvad och huru mycket man må i testamente gifva," men att undantag äro strictissimi juris. Icke desto mindre är det af våra Jurister allmänt antaget, att arflösgörelse äfven för andra orsaker kan äga rum, och denna mening synes hafva något stöd af Testamentsstadgan 1686 § 2, hvarest det toges för gifvet, att i allmänhet arflösgörelse kan äga rum för "större och viktigare orsaker." Men antages nu detta, så är det en icke

mindre kinkig fråga, hvilka då de orsaker äro, som i detta hänseendet kunna anses såsom giltiga? De, som af våra rättslärdas enhälligt såsom sådana anses, för hvilka föräldrar kunna göra sina barn arflösa, äro hufvudsakligen följande: 1) om dotter låter lägra sig. *Hernbergh. Loc. cit. pag. 8. Nehrman. Jurisprudentia civilis pag. 391 § 20.* 2) Om barn göra sina föräldrar någon märkelig orätt eller skada. *Jfr. Nehrman. Loc. cit. pag. 410 § 13. Colling. Loc. cit. pag. 20, 21, 22. Hernbergh. Loc. cit. pag. 9.* 3) Om de begå sådana gerningar, som medföra juridisk vanfrejd (infamia juris.) — *Nehrman. Loc. cit. Hernbergh. Loc. cit. Colling. Loc. cit. pag. 24.* 4) Om de icke vårda sig om dem, när de råka i någon nöd. *Nehrman. Loc. cit. Hernbergh. Loc. cit. Colling. Loc. cit. pag. 22, 25.* *Jfr. äfven min Disp. de Testamentorum Infirmatione. Lund 1842 § 22.* — Slutligen kan det äfven i fråga sättas, huru och på hvad sätt arflösgörelsen bör ske. *Colling. Loc. cit. pag. 27* är af den tanken, att i detta hänseendet skilnad bör göras mellan de fall, då Lagen uttryckeligen medgifver arflösgörelse, och andra orsaker, för hvilka arflösgörelse äger rum; och då arflösgörelse sker för någon af de sist nämnda orsakerna tror han, att den icke kan medföra någon juridisk verkan, om den icke genom Domstols utslag är stadfäst. Men detta är utan tvifvel oriktigt. Arflösgörelse sker nemligen alltid genom testamente, och om detta icke af den arflösgjorde i laga ordning klandras, så blir det bestående, antingen arflösgörelsen skett för en eller en annan orsak; men klandras testamentet, så åligger det naturligtvis de öfriga arfvingarna, att bevisa, det den skett för sådan orsak, som antingen är i Lagen uttryckeligen nämnd, eller, såsom förut är visadt, dermed kan i jemnbredd ställas.

b¹) Arfsrättens förverkande.

Drissel. De privatione juris hereditatis. Ups. 1818.

Arfsrätten säges *förverkas*, när dess förlust är en följd af begångna förbrytelser. Jfr. 6: 5. 7: rubr. ÅB. — De förbrytelser, hvarigenom arfsrätten förverkas, äro hufvudsakligen följande: 1) alla sådana "grofva missgerningar," hvarigenom den brottsliges fasta eller lösa gods förverkas under kronan, 7: 1 ÅB. t. ex. de som nämnas i 4: 1. 6: 1. 22: 3, 4 MB. Orsaken är, att emedan han anses ovärdig, att äga gods, så anses han äfven ovärdig, att *förvärfa* gods genom sådan lucrativ titel. I detta fallet måste man skilja mellan den händelsen, att arvet faller *innan* eller *sedan* han är sakfäld, d. v. s. sedan den Dom fallit, hvarigenom han är dömd skyldig till en sådan förbrytelse. (Om denna Dom redan vunnit laga kraft, eller icke; derpå kommer i detta fall ingenting an). I förra händelsen gäller om det gods, som han sålunda ärft, detsamma, som om det öfriga, eller att det tillfaller kronan. I sednare händelsen åter anses han som död, sedan arvet tillfallit honom, eller, såsom Kongl. Stads-gan d. 17 Febr. 1617 § 10 uttrycker det, "han acktas och hålles uti alt arf *lika vid en död*," hvarföre arvet tillfaller hans närmaste arfvingar. 2) Sådana förbrytelser, för hvilka någon *för alltid* biltog lägges, d. v. s. landsförvises. 7: 2 ÅB. Häraf kunna vi sluta: a) att arfsrätten icke förverkas, om någon är allenast *till viss tid* biltog lagd; t. ex. för den förbrytelse, som nämnes i Kongl. Förordn. d. 10 Dec. 1744 § 4. I detta fall innehåller 7: 3 ÅB. uttryckeligen, att arvet skall hållas honom till handa till dess att han kommer åter. b) Att om den brottslige genom Konungens nåd befrias

från landsförvisningsstraffet, så mister han icke sin arfsrätt, äfven om straffet för öfrigt går i verkställighet.

c) Att om han sedan "*får frid*," d. v. s. tillstånd att återkomma, så bör det arf, som skulle hafva tillfallit honom, om han icke varit biltog, till honom återställas. 7: 2 ÄB. — Äfven i denna händelse tillfaller af samma skäl, som förut är nämndt, det arf, som faller sedan han blef biltog lagd, "*hans närmaste fränder*" d. v. s. de, som då är närmast, att ärfva honom. Men emedan det ännu är ovisst, om han icke genom Konungens nåd, kan få tillstånd, att återvända, måste de derföre ställa borgen. 7: 2 ÄB. Här säges äfven, att den biltoges barn, som aflas medan han är biltog, icke heller "*äga något arf här i Riket taga*", hvaraf man a contrario kan sluta det, som till yttermera visso i slutet af nämnde § uttryckeligen nämnes, att de, som äro aflade förr än han blef biltog, icke äro här uteslutna från arf, fastän de äro födda utrikes. Icke mindre klart är det, att om den biltoge sedan "*får frid*," så äro hans barn, icke mindre än han sjelf, till arf berättigade. — Mera tvifvelaktigt kan det vara, huruvida den biltoges barn äro uteslutna icke allenast från sådant arf, som *genom den biltoge* kan dem tillfalla, utan äfven från annat? För den sednare meningen skulle kunna anföras, att här säges, att de icke få taga "*något arf här i Riket*." För den förra deremot, 1) att orden "*tagen thet hans närmaste fränder*" utvisa, att här endast är fråga om sådant arf, som skulle hafva tillfallit honom, om han icke varit biltog. 2) Att detta äfven synes öfverensstämma med Lagens grund. Grunden, hvarföre den biltoges barn icke få ärfva, kan nemligen icke vara någon annan än den, att deras fader, *genom hvilken* de skulle komma till arfvet, har förverkat sin arfsrätt. 3) Bekräftas äfven denna mening af jembörelse med den Lag, som förut gälde.

8 Cap. ÄB. Ll., hvaraf 7: 2 ÄB. i vår närvarande Lag är hämtad, säger nemligen, om en biltog hade barn, att "thet barn må ej arf taga *efter fader sin,*" hvarföre också *Abrahamson*, Anmärkningar till Landslagen, pag. 521, 522, anser ingenting hindra, att ett sådant barn tager arf "*efter moder*" och "*å mödernesisidan.*"

4) Då denna tolkning så mycket har billigheten för sig, så synes den, när Lagens mening är tvifvelaktig, snarare böra antagas, än den motsatta. — Ett undantag från den reglen, att det arf, som faller sedan någon är biltog lagd, tillfaller den biltoges närmaste arfvingar, äger rum när orsaken till landsförvisningen är den, att någon affallit från Evangeliska läran. I sådant fall, äfven som när Svensk man (nemligen af Evangeliska läran) utrikes träder till "vilfarande läro," d. v. s. hvar och en annan än den Lutherska, tillfaller arfvet icke *hans* utan *den dödes* nästa arfvingar, om han icke låter sig rätta och på Konungens nåd kommer åter inom fem år, ifrån det han riket förvistades eller utländes affall gjorde; men i alla fall har han ingen rätt till den ränta, som förut uppburen är. Orsaken till denna olikhet är utan tvifvel den, att Lagstiftaren i *detta fall* vill att *hans egna arfvingar* skola hafva ett motiv, att söka förmå honom, att återgå till den rätta läran, och att, om arfvet tillfölle dem, detta tvärtom kunde vara ett motiv för dem, att söka stadfästa honom i sin villfarelse. Det kunde dock i fråga sättas, huruvida denna Lag bör anses såsom ännu gällande. För den meningen, att den det icke är, skulle kunna anföras: 1) att enligt 16 § Regeringsformen numera fri Religionsöfning är medgifven. 2) Att meningen varit, att genom denna § i Regeringsformen upphäfva 1: 3 MB., och således äfven 7: 4 ÄB., synes bekräftas deraf, att en af Ledamöterna i Constitutions-Utskottet ansåg sig böra uttryck-

ligen förklara, "at *han icke i annan mening* kunde bifalla hvad uti denna § om en fri Religionsöfning stadgades, än att derigenom *icke skulle vara förändradt* hvad allmänna Lagen om Svensk mans Religion förordnade" se *Naumann*, Sveriges Statsförfattningsrätt 1:sta Bandet sid. 533. Här af synes man nemligen kunna sluta, att de öfriga Ledamöterna varit af en annan mening. — Deremot kan för den motsatta åsigten anföras: 1) att det icke är alldeles gifvet, att, fastän en Ledamot *uttryckeligen* tillkännagifvit sin mening vara, att icke ändra allmänna Lagen, de öfriga varit af en motsatt mening. 2) Att, om äfven detta skulle hafva varit händelsen, dermed icke är bevist, att Kongl. Maj:t och Rikets Ständer varit af samma mening. 3) Att i en annan grundlag, nemligen Tryckfrihetslagen d. 16 Juli 1812 § 3 mom. 2, är 1: 4 MB. uttryckeligen såsom ännu gällande åberopad. 4) Att i allmänhet, när tvifvel är om en Lag är upphäffen, eller icke, det sednare måste antagas, till dess att det tydligen bevises, att den är upphäffen. — Denna sistnämnda mening är också den, som nästan allmänt både i teori och praxis är antagen, ehuru visserligen en och annan höjt sin röst deremot. — Men om detta medgifves, kunde det äfven i fråga sättas, huruvida det, som 7: 4 ÅB. om arfsrättens förverkande innehåller, äfven är tillämpligt på den, som för villfarande lärosatsers utspridande, enligt 1: 4 MB. blifvit förvist Riket. *Nehrman* (Föreläsningar öfver Ärfdabalken pag. 106) är af denna tankan, men här emot skulle kunna anföras, att hvarken 1: 4 MB. eller den af honom åberopade Kongl. Br. d. 2 Maj 1751 innehålla ett ord om arfsrättens förverkande, och att straffbestämmelser i tvifvelaktiga fall icke gerna böra extenderas. — Äfvenledes kunde det i fråga sättas, huru det bör förhållas med arfsrätten, om den, som

affallit från Evangeliska Lärnan, efter fem års förlopp af Konungen får tillstånd, att till Riket återvända. Det rätta torde vara, att, fastän Konungen icke är förhindrad, att, äfven efter denna tidens förlopp, benåda den brottslige, och han i sådant fall får taga det arf, som sedan faller, denna benådning dock icke får lända till deras förfång, som redan erhållit oåterkallelig rätt till ett arf, som förut fallit. Deremot måste naturligtvis de, som förr än de fem åren äro förflutna emottaga något arf, som skolat tillfalla apostaten, om han icke varit landsförvist, derföre ställa borgen. Jfr. 7: 2-ÅB. — Lika uppenbart är det, att dessa få behålla den ränta, som under hans frånvaro blifvit uppburen. Att nemligen denna ränta, såsom *Flintberg* (Lagfarenhetsbibliothek 2:dra Delen pag. 223) förmodar, enligt 7: 1 ÅB. skulle tillfalla *hans* närmaste arfvingar, är alldeles oriktigt. 5) Är äfven *rymning* stundom ett sätt, hvarigenom arfsrätt kan förverkas; nemligen: a) om någon rymmer af landet för *grof* missgerning d. v. s. en sådan, för hvilken Lagen utsatt urbota straff. I detta fall gäller det samma, som nyss är nämndt om biltoge. 7: 2 ÅB. b) Om *handverkare* eller *tjenstfolk*, som rest utrikes *med pass*, icke återkomma inom *tre år*, och icke kunna visa laga förfall, så hafva de förlorat all arfsrätt här i Riket. Afvika de åter hemligen och *utan pass*, så hafva de förlorat sin arfsrätt, om de icke återkomma inom *ett år*. Kongl. Förordn. d. 18 Febr. 1768. c) Om en *sjöman*, som låtit städja sig på Coopvaerdieskepp, bortrymmer utomlands, så har han förlorat sin arfsrätt; dock kan han få nåd, om han sedan *inom natt och år* antingen antager tjänst på svenskt skepp, eller återvänder hit, eller anmält sig till erhållande af pardon hos någon utrikes varande Svensk Minister, Agent, Consul eller Commissarie. Coopvaerdie-Reglementet d. 30 Mars 1748 Art.

3 § 4. Det arf, som sedan tillfaller honom, tillkommer dock icke, såsom annars, hans närmaste arfvingar, utan Coopvaerdie-Sjömanshuset. d) Om någon, af hvad stånd han vara må, utan Kongl. Maj:ts tillstånd sätter sig ner utrikes, eller träder i främmande tjänst, så har han äfven förverkat det arf, som sedan kan tillfalla honom. Kongl. Förordn. d. 18 Febr. 1768 mom. 2:o. Jfr. Kongl. Förbud. d. 20 Junii 1753.

4) Om någon med vilja eller groft vållande *dräper* en person, efter hvilken han är till arf berättigad, så har han förverkat sin arfsrätt, och deraf blir då sedan äfven en följd, att alla de, som genom honom kunde komma att ärfva, icke erhålla något arf efter den personen. Såsom groft vållande anses det äfven, om fader eller moder agar sitt barn så hårdeliga, att det får död deraf. 6: 4, 5 ÅB. Jfr. äfven 6: 5 ÅB. Orsaken, hvarföre arfsrätten i dessa fall är förverkad, är den, att Lagstiftaren befarat, det arfvets erhållande annars lätteligen kunde blifva ett motiv till dräpets begående. Deremot är arfsrätten icke förverkad, om dräpet sker i rätta lifsnöd. 6: 6 ÅB., eller i allmänhet, då någon är lagligen berättigad, att dräpa en annan t. ex. i de fall, som nämnas i 22: 1. 40: 7 MB., icke heller om det sker af *våda* 6: 4 ÅB., d. v. s. om dräpet kan försonas med *vådabot*; ty äger half mansbot rum, så se vi af 30: 1 MB., att arfsrätten är förverkad. Såsom våda anses det i allmänhet äfven, om moder ligger ihjel sitt barn, så vida det icke kan bevisas, att det skett med vilja. 6: 5 ÅB. Jfr. 30: 2 MB. Men denna regel lider utan tvifvel ett undantag, om samma moder förut legat ihjel ett barn, ty derigenom uppkommer då emot henne en starkare praesumption. Jfr. Kongl. Br. till Svea Hof-Rätt d. 15 Dec. 1723. Huruvida genom *delaktighet i dröp* arfsrätten förverkas, eller icke, beror väl äfven derpå, om straf-

fet blir svårare än vådabot. Mera tvifvelaktigt kunde det vara, om arfsrätt äfven förverkas genom *försök till dråp*. Denna fråga torde böra sålunda besvaras, att om försöket är af den grofva beskaffenheten, att Lagen derå utsatt dödsstraff, såsom då någon försökt med gift afdagataga en person, hvars arfvinge han är, 17: 1, 2, 3 MB., så är arfsrätten förverkad, äfven om Konungen benådar den brottslige, så att han får behålla lifvet. Deremot är arfsrätten icke förverkad i det fall, som nämnes i 24: 8 MB. — Äfvenledes kan det vara något tvifvel underkastadt, huruvida en person, som både genom dråparen och en annan är till arf efter den döde berättigad, har rätt, att taga *den del* af arfvet, som genom den sednare tillkommer honom? *Nehrman* är väl af denna tanka, men häremot skulle kunna invändas dels, att Lagens ord i 6: 1 ÄB., synas vara häremot, dels att Lagens grund äfven på detta fall synes vara tillämplig. Äfven i denna händelse vore det nemligen ganska möjligt, att en sådan person anstiftat fiendskap emellan dråparen och den dräpne, i afsigt att åtkomma åtminstone *en del* af arfvet. 5) Slutligen bör det anmärkas, att i vissa fall arfsrätten är allenast *till en del* förverkad. Hit hör: a) att om en arfvinge döljer något uppsåtliga undan, eller falskeligen uppgifver något till uppteckning, så har han derigenom förverkat sin andel *deri*. 9: 7 ÄB. b) Om en adelig Enka eller Jungfru låter lägga sig, så har hon derigenom i allmänhet förverkat sitt *fasta* arf. Adel. Priv. d. 16 Oct. 1723 § 29.

§. 417.

c') Præscription.

Genom præscription kan äfven arfsrätten upphöra. Regulariter är præscriptionstiden natt och år, som räknas från dödsfallet; men här gifvas äfven undantag, då terminus a quo är en annan, eller præscriptionstiden längre än natt och år. Præscriptionstiden är *natt och år från dödsfallet*, 1) om den döde har utländsk arfvinge, boende å den ort, der Svensk man arf njuter. 15: 2 ÄB. Här nämnes väl icke uttryckeligen, att præscriptionstiden skall räknas från dödsfallet, men att detta likväl är meningen, synes tydligen af jämförelse med 15: 5 ÄB. 2) Om arfvingen väl bor å en ort, der Svensk man icke arf njuter, men han är bröstarfvinge, och vill sätta sig neder här i landet, att bygga och bo, och derföre ställer borgen. 15: 4 ÄB. Här säges väl icke heller uttryckeligen, att præscriptionstiden skall räknas från dödsfallet, men att det är meningen, bevisas på samma sätt, som nyss är nämnt. I Stockholms Stads Privilegier d. 10 Mars 1656 står äfven uttryckeligen "innan åhr och dag *a tempore mortis*." I detta fall kunde det äfven i fråga sättas, huruvida det är nödigt, att arfvingen inflyttar inom natt och år, eller det är nog, att han inom samma tid ställer borgen för, att han skall inflytta. *Nehrman* synes vara af den förra meningen, och denna tyckes äfven bekräftas af jämförelse med 23 Cap. ÄB. Ll. och 18 Cap. ÄB. St.Ll., ty der säges, att han skall komma inom natt och år. Deremot synes ordalydelsen i 15: 4 ÄB. mera tala för den meningen, att det är nog, att han ställer borgen inom natt och år, och af denna tanka är äfven *Solander*, *De hereditate vacante*. Ups. 1765, men denna mening har den betänkligheten mot sig, att, om den antages, det är alldeles obe-

stämdt, huru snart han behöfver flytta in, för att njuta arfvet till godo. 3) Om man icke vet, om den döde har någon arfvinge, och han icke heller sjelf kommer, eller bud från honom, eller viss kunskap, hvar han är, inom natt och år. 15: 6 ÄB. I detta fall är väl icke heller uttryckeligen nämndt, att præscriptionstiden skall räknas från dödsfallet, men detta följer dock tydligen af 15: 5 ÄB., om arvingen är utländsk, hvarföre utan tvifvel detsamma äfven gäller om han är inländsk, enär Lagen i detta fall alldeles icke gör någon skilnad mellan inländsk och utländsk arfvinge. — Deremot är terminus a quo en annan i följande tvänne fall: 1) om arfvingen är inländsk, och äfven inrikes, men så fjerran boende, att han om arfvet ej kunskap hafva kan, eller han är utrikes, och kunnigt hvar han är. I sådant fall åligger det, enligt 15: 4 ÄB., samma Domstol, till hvilken bouppteckningen bör inlemnas, att låta honom veta, det arf tillfallit honom, och om han icke inom natt och år *derefter* bevakar sin arfsrätt, så har han sedan derå ingen talan. I den händelsen, att han förut på annat sätt fått kunskap om arfvet, kunde det dock i fråga sättas, om præscriptionstiden icke *derifrån* bör beräknas. Ville man strängt hålla sig vid orden "sedan han thet veta fick," så synes detta vara det rätta, men då det nyss förut säges, att Domaren skall "honom thet veta låta," så tyckes dock meningen vara, att præscriptionen skall beräknas från den tid, då han *på detta sätt* fått veta det. Denna tolkning synes äfven, då tvifvel är om Lagens rätta mening, hafva billigheten mest för sig. 2) Om någon, som bosatt sig å sådan ort, der Svensk man ej arf njuter, har barn som äro aflade här, om de också äro födda utrikes, eller som han tagit med sig då han flyttade utrikes, medan de ännu voro omyn-diga, så bibehålla dessa sin arfsrätt här, allenast de

flytta hit inom natt och år, *sedan the myndige varda*. 15: 7 ÄB. Grunden till detta stadgande är, att så länge de ännu äro omyndiga, det icke beror på dem sjelfva, att efter behag välja sitt hemvist. Häraf är man utan tvifvel berättigad, att sluta, det alldeles detsamma äfven gäller om hans hustru och döttrar, som utrikes ingå äktenskap; så att dessa behålla sin arfsrätt, allenast de inom natt och år *efter mannens död* hit inflytta. Jfr. Dock häremot *Juel*, Om Danaarf. Ups. 1851 sid. 111. Att i dessa fall personernas myndighet och deraf följande förmåga att flytta hit, beror af den Lag, som gäller, der de vistas, är uppenbart. — Deremot är i följande tvänne fall præscriptionstiden längre än natt och år: 1) om utländsk arfvinge icke inom natt och år bevakar sin rätt, så tager närmaste inländske arfvinge arvet, om han inom tre månader *derefter* gör sin rätt gällande. 15: 2 ÄB. Fastän detta uttryckeligen endast säges om den händelsen, att den utländske arvingen bor å den ort, der Svensk man arf njuter, så är det dock uppenbart, att detsamma gäller om den händelsen, som omtalas i 15: 4 ÄB., nemligen om en bröstarfvinge, som bor å den ort, der Svensk man icke arf njuter, icke, på sätt der nämnes, inom natt och år bevakar sin rätt. 2) Om arvingen är inländsk, men man icke vet, hvar han är, så bör Domaren i officiella tidningen tre gånger, minst en månad mellan hvarje gång, och första gången sist inom tre månader, från den dag, då Domaren genom bouppteckningens ingifvande fått kunskap om, att arf tillfallit honom, derom kungöra. Emedlertid hafva sjeremare arfvingar rätt, att lyfta arvet, om de för detsamma och dess afkomst ställa borgen, som af Rätten godkännes. Men annars förordnar Domaren god man, som detsamma vårdar och förvaltar. Gör sedan den frånvarande arvingen icke sin rätt gällande *inom tio*

är, från den dag, då kungörelsen tredje gången i tidningen infördes, så är han från arvet skiljd. 15: 5 ÄB. Kongl. Förordn. d. 30 Maj 1855. — I alla dessa fall är dock arvingen, oaktadt præscriptionstiden är förfluten, icke hindrad, att göra sin arfsrätt gällande, så vida han kan visa laga förfall. I många händelser är detta uttryckeligen nämndt, se 15: 3, 4, 5, 6 ÄB., men att detsamma i allmänhet gäller synes af jmförelse med 14: 2 ÄB. *Drissel* (de privatione juris hereditatis. Ups. 1818 pag. 6) är väl af den tankan, att detta icke gäller, när fråga är om utländningar; till hvilken mening han blifvit förledd deraf, att i 15: 1, 2 ÄB. ingenting nämnes om laga förfall; men att denna mening likväl är uppenbarligen falsk, synes af 15: 3 ÄB. — Slutligen bör det anmärkas, att præscription för testamentsklander äfven är en præscription, hvarigenom arfsrätt kan upphöra, ty det är klart, att om någon borttestamenterat något, som han enligt Lag icke haft rätt att borttestamentera, eller annars testamente är olagligt, så förlorar dock arvingen sin rätt, om han försummar, att i laga tid klandra testamentet.

§. 418.

d^r) Urarfvagörelse.

Arfvingar sägas "sig urarfva göra," 10: 2 RB., eller "afsäga sig" arf, 11: 5 JB., när de förklara att de icke vilja mottaga ett dem tillfallet arf. Detta kan visserligen ske af hvarjehanda orsaker, t. ex. af vänskap för andra skyldemän, som derigenom komma att erhålla större arfslott; jfr. *Colling*, De jure Exheredationis. Lund 1755 pag. 13, men det allra vanligaste är dock, att det sker, "för att vinna befrielse från

gäld" Conkurs-Lagen d. 12 Mars 1830 § 120, och således äfven från att i hemul stånda, emedan skyldighet att præstera eviction, som äfven är ett slags gäld, deraf kan blifva en följd. Jfr. 44: 5 JB. Detta är tillåtet, när det sker "lagliga" ibid. nemligen: 1) *i rättan tid* d. v. s. regulariter inom en månad efter den dag, då bouppteckningen hållen är, men om ny gäld sedan yppas, inom en månad, sedan arfvingen deraf erhållit kunskap. 2) *Vid behörig Domstol*, d. v. s. den, under hvilken den döde lydt. 10: 2 RB. Därföre bör, om den döde varit Adelsman, urarfvagörelsen ske i Hofrätten. 8: 2 RB. Jfr. Kongl. Förkl. d. 8 Maj 1767 § 41. 3) *Af behörig person*, d. v. s. en sådan, som har fri disposition öfver sin förmögenhet, eller i annat fall dess målsman eller förmyndare. Jfr. 128 § Conkurs-Lagen. 4) *Genom skriftlig anmälan*. 120 § Conkurs-Lagen, hvarvid äfven bouppteckningen bör såsom bilaga bifogas. Jfr. Kongl. Förklaringen d. 8 Maj 1767 § 9. 5) *Om urarfvagörelsen sker för gäld, som yppat sig efter bouppteckningen, så måste arfvingen äfven svärja, att han om den gäld ej förr kunskap haft.* 125 § Conkurs-Lagen. När urarfvagörelsen sålunda rätteligen skett, medför den huvudsakligen följande verkningar och påföljder: 1) *Blir arfvinge, som sig urarfva gjort, fri från allt ansvar för den dödes gäld.* 124 § Conkurs-Lagen. 2) *Urarfvagörelse innefattar uti sig cession.* Deraf följer vidare a) att den, som gör sig urarfva, måste afträda godset. b) *Är arvet redan skiftadt, så måste äfven allt det han emottagit återbäras.* 125 § Conkurs-Lagen. c) *Likasom annars, då egendomen afträdes till creditorers förnöjande, så böra äfven, då en eller flere arfvingar göra sig urarfva, borgenärerna kallas att höras, offentlig stämning utfärdas o. s. v. likasom i annan Conkurs.* 132 § Conkurs-Lagen. — Deremot är de

klart, att om en arvinge gör sig urarfva, detta icke får lända de öfriga till förfång. Häraf följer: 1) att de öfriga äro berättigade, att emottaga godset; hvar emot de då också, såsom annars, äro ansvariga för gälden, och som i detta fall præsumption är, att egendomen icke räcker till, så måste de för gäldens betalning ställa full borgen. 121 § Conkurs-Lagen. 2) Om någon eller några arvingar emottagit egendomen, då en annan arvinge gjort sig urarfva, så äro icke de förra pligtiga, att för egendomen göra honom någon redo. En annan sak är, om efter urfvagörelsen någon förut okänd tillgång yppas. Deruti njuta nemligen då alla laga rätt, naturligtvis med det vilkor, att de också alla deltaga hvar i sin mån i gäldens betalning. 151 § Conkurs-Lagen. — Deremot hafva, om en arvinge gör sig urarfva, äfven de öfriga i så måtto *gagn deraf*, att om egendomen sedan till borgenärsers förnöjande afträdes, denna urarfvagörelse äfven gäller till förmån för de andra, om de ej dessförinnan försummat sina fatalier derigenom, att de, om gälden varit dem förut bekant, icke inom laga tid, sedan de erhöilo en sådan kunskap, gjort sig urarfva. 126 § Conkurs-Lagen.

§. 419.

e¹) **Bosättning utrikes.**

Att arfsrätten stundom *förverkas* derigenom, att någon bosätter sig utrikes, är redan i det föregående nämndt. Men äfven om utflyttningen skett efter derom gjord anmälan, och med vederbörligt tillstånd jfr. Adelige Privilegierna d. 16 Oct. 1725 § 32, och Kongl. Kung. d. 5 Julii 1811, så att den icke kan anses som rymning, så *kan* likväl, om någon öfver-

gifver sitt fädernesland, och sätter sig alldeles neder "att bygga och bo under främmande herrskap," detta vara ett sätt, hvarigenom arfsrätten upphör. Detta är dock icke alltid händelsen, utan endast i följande fall, och med följande vilkor: 1) om den ort, der han ned-sätter sig, är en sådan, der Svensk man ej arf njuter; ty då njuter han ej större rätt till det arf, som sedan här i Riket falla kan, än andra utländska å samma ort. 15: 7 ÅB. 2) Måste han, om han genom sjelfva bosättningen utrikes skall förlora sin arfsrätt, icke vara den dödes bröstarfvinge, ty är han det så förloras arfsrätten först genom den i 15: 4 ÅB. nämnda præscription. — Men äfven om han sätter sig ner på en ort, der Svensk man icke arf njuter, så kan han dock för framtiden återvinna sin arfsrätt, om han åter hit inflyttar. 15: 7 ÅB. Men till det arf, som förut fallit, erhåller han icke derigenom någon rättighet. Äfven genom Konungens nåd lär han väl knappast i *allmänhet*, såsom *Nehrman* förmodar, kunna återvinna ett sådant arf. Visserligen är ingenting, som hindrar, att, om arfvet tillfallit Konungen, detsamma kan åt honom återskänkas; jfr. 15: 2 ÅB. in fine; men att detsamma icke gäller om arfvet tillfallit andra hemmavarande arfvingar är uppenbart.

§. 420.

Andra arter af lagbestämd arfsrätt.

Solander. De Hereditate vacante. Ups. 1763.

Dahlman. De jure Albinagii. Ups. 1752.

Juel. Om Dana-arf. Ups. 1851.

Ehuru i de allra flesta fall den dödes skyldemän, enligt hvad nu är visadt, äro de, som Lagen tiller-

känner rätt till hans qvarlätenskap, så kan det dock *undantagsvis* någon gång hända, att arfsrätten, till följe af Lagens föreskrift, (ab intestato) tillhör andra personer. De fall, då detta inträffar, äro hufvudsakligen tvänne: 1) Då den döde antingen icke har några skyldemän, eller dessa äro sådana utländningar, som här icke äro till arf berättigade. I detta fall har arftet från uråldriga tider tillbaka blifvit kalladt *Dana-arf*, eller *Danararf* och tillfaller numera regulariter Kronan. Angående detta ordets etymologie hafva meningarna varit ganska delade, jfr. *Solander* Loc. cit. §. 3. Den mest gängse och äfven i Svenska Rådets förklaring år 1456 antagna meningen, att *Dana* skulle vara genetivus pluralis, hvarföre ordet *Dana-arf* egentligen skulle betyda *Danska mäns*, och deraf i allmänhet utländska mäns, arf, vederlägges bäst derigenom, att samma ord, eller ett dylikt, förekommer äfven i Danska urkunder. I ett Gåfvobref af Konung Nils i Danmark af år 1117, som finnes intaget i *Diplomatarium Arna-Magn.* 1: 3, definieras *Danefe* "hereditas illorum, qui nullum post se certum hæredem relinqvunt," hvilket alldeles passar på hvad vi mena med *Danaarf*. Den rätta etymologien torde derföre vara den af *Schlyter*, i dess Glossarium till Uplandslagen voc. *danararf*, uppgifna, eller att ordet är sammansatt af *Danar*, som är genetivus af *Dan* (död) och *arf*, så att dermed egentligen förstås ett arf, som till följe deraf, att ingen arfvinge finnes, är liksom *dödt*. Här af synes, att vårt *Danararf* icke, såsom det i Kongl. Förordn. d. 7 Dec. 1814 antages, är alldeles synonymt med Fransosernas *Droit d'aubaine*, (*Jus Albinagii*) hvilket endast afser utländningar. Jfr. *Solander* Loc. cit. pag. 8. — Hvad serskildt dessa beträffar, så beror den frågan, om och huruvida de här äro till arf berättigade, hufvudsakligen deraf, om och huruvida Svenska

undersåtare äro berättigade till arf, eller icke, der de bo, ty den urgamla redan i Vestgöotalagen I ÞiuuæB. 12: uttalade grundsatsen, ”þy lík lagh ok ræt sum vtlenskír mæn göra os. þy líkæn uilium uir þem göra,” är ännu i allmänhet den, hvarefter utländningars rättigheter här bestämmas. Häraf kunna vi med hänseende till utländningars arfsrätt draga följande slutsatser: 1) om den dödes arfvingar bo på en ort, der Svensk man *alldeles icke* njuter arf, så få de i allmänhet icke här taga något arf. 15: 1 ÄB. Ett undantag från denna regel äger dock, såsom förut är nämndt, rum, om de äro den dödes bröstarfvingar. 2) om de bo på en ort, der Svenskar endast få ärfva visst gods, t. ex. endast lösören, så få de icke heller här ärfva något annat. Sådant är t. ex. förhållandet i England och Norra Amerika. Canzli-Styrelsens Br. d. 22 Dec. 1827. Kongl. Maj:ts Dom d. 11 Sept. 1822 (i Backmans Lagsamling 4 häftet pag. 79). 3) Om å den ort, der de bo, något afdrag göres å det arf, som derifrån skall utföras, så äger ett likadant afdrag rum å det arf, som här tillfallit dem, om de vilja detsamma ur Riket föra. 15: 2 ÄB. — Om nu derföre vid Svensk Domstol tvist förekommer om något en utländning här tillfallet arf, och Domaren är i oviss- het, om och i hvad mån Svenskar få taga arf der han bor, eller icke, och om något *jus detractus* der äger rum, eller icke, eller huru stort det är, så bör han derom förfråga sig *å behörig ort*. Kongl. Br. d. 19 Dec. 1757. Förr skedde sådana förfrågningar i den så kallade Canzli-Styrelsen, men numera, då denna är upphäfvden, bör förfrågningen ske hos Statsministern för utrikes ärenderna K. Kung. d. 30 Nov. 1855, hos hvilken äfven numera uppgifter böra göras angående främmande makts undersåte, eller å utrikes ort af andra än Svenska föräldrar född person, som här i

Riket afslidit. Kongl. Cirkulairt d. 11 Febr. 1847. — Deremot bör den förutnämnda reciprocitetsprincipen icke derhän utsträckas, att, om å den ort, der utländning bor, som skall ärfva här, en annan arfsordning äger rum, än den här gällande, detta här skulle lända honom antingen till förmån eller skada. Mera tvifvel underkastadt är det, huruvida en fiendtlig makts undersäte här kan få taga något arf, eller icke. Ett af *Flintberg* (Lagfarenhets-Bibliothek, 2:dra Delen pag. 310) åberopadt Kongligt Bref af d. 28 April 1711 säger väl, att en sådan icke här får ärfva, och af samma tanka är äfven *Colling*. De jure Exheredationis. Lund 1755 pag. 10. Men deremot är *Flintberg* sjelf *Löc. cit.* af motsatt mening. Det rätta torde väl vara, att äfven i detta fall reciprocitetsprincipen är tillämplig, men denna leder utan tvifvel, åtminstone i de allra flesta fall, till det resultatet, att en sådan utländning här icke kan få ärfva. — Såsom redan i det föregående är nämnt tillfaller *Danaarf* regulariter kronan; hvarföre det i den äldre Landshöfdinge-Instructionen d. 4 Nov. 1754 § 25 räknas till "*Regalia fisci*," och bör, "såsom andra *Kronans ingälder* komma statsverket tillgodö." Kongl. Br. d. 10 Aug. 1765. Men denna regel lider dock icke få undantag. Ofta är det så, att Konungen förlänt sin rätt till *Danaarf* åt någon annan, vanligtvis någon *Stad*, *Corporation* eller *enskildt verk*. Kongl. Kung. d. 22 Febr. 1810. Stundom tillfaller en del af arfvet Kronan, och en annan del någon stad. *ibid.* Sålunda t. ex. tillkommer, om arfvet faller i Stockholm, hälften deraf Kronan, och den andra hälften staden. Stockholms Stads Privilegier d. 10 Mars 1636 § 35. Äfvenså i Landskrona, Landskrona Stads Privilegier d. 14 Mars 1663 § 35, Carlshamn, se denna Stads Privilegier d. 20 Oct. 1668 § 18 (hos *Lagerbring* de Carlshammia urbe Blekingiæ. Lund 1749).

Philipsstad. Se denna Stads Privilegier d. 6 April 1611 § 15 (hos *Fernow*. Beskrifning öfver Wermland. Götheborg 1775 sid. 554). Enahanda var äfven förhållandet i Götheborg, enligt denna Stads Privilegier d. 4 Juni 1621 § 24 (hos *Cederbourg*. Beskrifning öfver Götheborg. Götheborg 1759 sid. 170) men sedan har denna stad fått full rättighet till Danaarf sig förlänad, så att den nu icke delar med Kronan. Se Instruction för Magistraten i Götheborg 1695 § 3 (hos *Cederbourg* loc. cit.). Äfven Borås Stads Privilegier d. 25 Maj 1622 § 10 (hos *Erl. Sam. Bring*. Borås Urbs Westrogothiæ. Lund 1785 sid. 21) gifva någon anledning till den förmodan, att denna Stad har rätt till Danaarf till hälften med Kronan. Beträffande andra Corporationer, som erhållit en dylik rätt till Danaarf sig förlänad, anser jag mig böra nämna, att *Nehrman* i ett handskrifvet Collegium öfver Sveriges Jus Publicum som finnes i mitt ägo, sid. 249, påstår, att Lunds Universitet har rätt till Danaarf "efter de prester, som dö i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän;" men hvarpå denna hans uppgift egentligen grundar sig, säger han icke. Dessutom hafva städerna i allmänhet rätt, att lösa till sig hus och jord, som Konungen i Danaarf tillfaller. Kongl. Ordinantien d. 12 Oct. 1617 § 19; och en likadan lösningsrätt har Adlen, när någon frälsejord genom Danaarf tillfallit Kronan. Adel. Privil. d. 16 Oct. 1725 § 25. Att likväl denna arfsrätt, liksom den, som grundar sig på skyldskap, äfven i sig innefattar skyldighet, att betala gälden, är i sig sjelf uppenbart. Detta är icke annat än en simpel följd af den allmänna grundsats, som 10: 4 ÄB. innehåller. Att, såsom *Juel* påstår, L. cit. sid. 102, Danaarf, fastän det i Arfdabalken både kallas arf och tydligen behandlas såsom en art af arf, likväl icke skulle vara såsom arf, att anse, tarfvar starkare bevis, än han för denna

sin mening anført. Men äfven om man icke ville anse Danaarf, såsom en art af arf, så vore det ändock den uppenbaraste orättfärdighet, att Kronan skulle taga godset, utan att betala gälden. I alla fall kan man med skäl säga, att icke mer egentligen hör till den affidnes kvarlätenskap än hvad som återstår sedan gälden är betald. Derföre innehåller äfven Romerska Lagen (Fr. 11 D 49: 14) uttryckeligen: *Non possunt ulla Bona ad Fiscum pertinere, nisi quæ creditoribus superfutura sunt. Id enim bonorum cujusque esse intelligitur, quod æri alieno superest.* Deraf synes äfven otvunget följa, att Kronan, eller den person, åt hvilken Konungen förlänt sin rätt till Danaarf, om den icke anser det vara för sig förmånligt, att på sådant villkor emottaga arvet, i rättan tid bör göra sig urarfva; hvilket också stundom verkligen finnes hafva skett. Se *Flintbergs Lagfarehets-Bibliothek 2:dra Delen* pag. 286. Då der följande ord förekomma: "så *afsade sig* Kongl. Maj:t och Kronan *all arfsrätt*" så måtte väl, ehvad *Juel L. cit.* pag. 101 anför, detta vara ett "Exempel på urarfvagörelse;" och då han sjelf säger, att Rikets Ständer d. 10 Julii 1766 varit af den tankan, att "det icke kunde vara Kongl. Maj:t och Kronan betaget, att *afsäga sig all arfsrätt*", så måtte det väl vara tydligt nog, att Rikets Ständer trott, att Kongl. Maj:t och Kronan kunde göra sig urarfva, så vida det icke kan bevisas, att talesätten: "*göra sig urarfva*" och "*afsäga sig arfsrätt*" hafva olika betydelser. För öfrigt bekräftas den meningen, att Kronan, om hon vill undgå att betala gälden, måste göra sig urarfva, af jemförelse med Romerska Lagen, hvaraf vår Lags Lära om Danaarf uppenbarligen är hemtad. *Puchta.* (De ficturni, quæ tolluntur, Personarum bonis (Kleine civilistische Schriften. Leipzig 1851 pag. 605) säger derom: "Jure romano, si quis nullo herede vel testamentario vel legi-

timo moritur, bona ejus Fisco deferuntur, qui, nisi repudianda ea bona vacantia censet, loco heredis est." Slutligen är äfven den frågan af mycken vigt, huruvida denna arfsrätt kan genom testamente inskränkas och upphävas, eller icke. *Botin* (om Svenska hemman 2 Delen pag. 16) och *Solander* (Loc. cit. pag. 10) citera ett Kongl. Bref af d. 27 Mars 1675, till följe hvaraf Kronan skall hafva samma rätt till Dana- arf, som en bröstarfvinge, hvarföre de tro, att testamentet bör ändras om den döde borttestamenterat sådant gods, som enligt Lag icke får från sådana arfvingar borttestamenteras. Men huruvida detta bör anses såsom ännu gällande torde med skäl kunna betviflas. Ätminstone tillerkänna åtskilliga Stads-Privilegier Konungen och Staden arfsrätt endast när någon aflider utan blodsforvandter "och utan någon särdeles sin sidsta viljas disposition." Se Stockholms Privilegier d. 10 Mars 1656 § 55, Carlshamns Privilegier d. 20 Oct. 1668 § 18, Landskrona Privilegier d. 14 Mars 1665 § 55. — En annan art af extraordinär lagbestämd arfsrätt är följande: 2) Den arfsrätt, som tillhör skyldemän, grundar sig egentligen på den vänskap, som de antagas hysa för hvarandra, hvarföre de äfven kallas *fränder* (*freunde*). Om det derföre visar sig, att en sådan vänskap dem emellan icke äger rum, hvarpå den omständigheten är ett uppenbart bevis, om skyldemännen icke bevisa en nödställd skyldeman den hjälp och bistånd, som han af dem kunde vänta, så är det icke *obilligt* om vänskapen, och äfven den derpå grundade arfsrätten, öfverflyttas på en annan person, som verkligen bevisar honom den hjälp, som han behöfver. Detta är orsaken, hvarföre redan Romerska Lagen (Nov. 115 Cap. 3 § 12) innehöll, att om en vansinnigs Intestatarfvingar, fastän dertill uppfordrade, icke ville vårda sig om honom, så skulle han ärfvas

af den, som åtagit sig hans vård, med uteslutande af alla Intestatarfvingar. Jfr. *Gans*. Das Erbrecht in weltgeschichtlicher Entwicklung. 2:ter Band. Berlin 1825 pag. 405. Ett dylikt stadgande innehåller äfven vår Kyrkolag 28: 15. Det heter der, att om någon gammal och oför vill blifva intagen på ett *hospital*, så skola hans släktingar först tillspörjas, om de vilja taga emot honom; men vägra de detta, så må han intagas i hospitalet, och sedan hafva hans arfvingar efter hans död ingen rätt till arf efter honom. Har deremot underhålls- och beklädnadskostnad för ett hospitalshjon blifvit till fulla beloppet hospitalet årligen godtgjord, så har detsamma icke en sådan arfsrätt till hospitalshjonets kvarlätenskap. Kongl. Kung. d. 3 Dec. 1847. En dylik arfsrätt är äfven tillagd *fattighus* och *fattiggassor*. Kongl. Br. d. 15 Mars 1751, hvarest likväl oriktigt åberopas en stadga om tiggeri af 1682. Det bör i stället vare d. 28 Febr. 1642 § 4, som är den närmaste källa, hvaraf 28: 15 Kyrkol. är hämtad. Mera tvifvelaktigt kan det vara, om samma rätt bör tillerkännas enskilda personer, som åtaga sig en fattig och nödlidande, som hans närmaste anhöriga icke velat underhålla. Åtminstone synas en del af våra äldre Lagar gifva skälig anledning, att antaga detta, hvilket äfven, såsom förut är visadt, har billigheten ganska mycket för sig. Jfr. t. ex. VGL. II JB. 3. ÖGL. ÅB. 12. Äfven den nyss åberopade Tiggarestadgan den 28 Febr. 1642 § 4 synes gifva någon anledning till samma mening.

Andra Kapitlet.

- Om Testamenten.

Sidenius. De Testamentis. Ups. 1665.

Lundius. De Testamentis. Ups. 1686.

Solander. De Testamentis. Ups. 1754.

Munck af Rosenschöld. De Testamentis, secundum præcepta antiquiora et recentiora. Lund 1808.

§. 421.

Om Testamenten i allmänhet.

a) Begrepp.

Anon. Försök, att i korthet utreda hvad med Testamente rätteligen förstås, (i Juridiska Föreningens Tidskrift, 12:te häftet, Stockh. 1856 sid. 209).

Testamente är ett latinskt ord, men det tages dock hos oss i en vidsträcktare betydelse än i Romerska Lagen. Hos oss förstås med *testamente*, en menniskas yttersta vilja angående sin förmögenhet eller en del deraf, och hvem densamma efter dess död skall tillfalla. 16: rubr. ÄB. 8: 2 mom. 8. 10: 2 RB. — Af denna definition kunna vi ytterligare draga följande slutsatser: 1) Testamente är allenast *en persons* vilja, så att något *samtycke* af den, som efter hans död skall erhålla hans förmögenhet, icke erfordras. Derföre åstadkommer ett testamente icke någon obli-

gation, icke heller är någonting, som hindrar, att viljan kan så ofta som helst ändras. Af detta skäl kallas också testamente en människas *yttersta* vilja; ty har han ändrat sin vilja, så är den förut förklarade viljan, strängt taget, icke hans testamente. Häri består äfven skilnaden mellan testamente och *gåfva med varm hand*, samt *arvsföreningar* i allmänhet, ty dessa äro verkliga aftal, hvarföre till dem icke en persons vilja är tillräcklig, utan *samtycke* erfordras. Jfr. Protokollet vid Ständernas granskning af 16: 5 ÄB. Deremot är det icke lika väsendtligt, att viljans förklaring skall hafva skett "*vid dödstimman*." 8: 2 mom. 8 RB. Det är nog, att den är den *yttersta* d. v. s., att den icke genom en sednare vilja blifvit ändrad. 2) Endast människor, men icke juridiska personer, kunna göra testamenten, ty dessa sistnämnda äro egentligen blotta fictioner, och hafva således ingen *vilja*, icke heller kan man om dem i egentlig mening säga, att de *dö*. Derföre heter det, att testamente är "*mans eller kvinnas*" yttersta vilja. 16: rubr. ÄB. 5) Testamente angår alltid en människas *förmögenhet*. Derföre är det icke i egentlig mening testamente, om viljan angår något annat. T. ex. om någon förordnar huru det skall förhållas med hans begrafning, om förmynderskap för hans barn, eller giftomannarätt för hans döttrar, om efterlemnade papper, o. s. v. Deremot är det icke, såsom *Tengvall* (Tvistemåls-lagfarenheten pag. 254, 271) förmodar, väsendtligt, att testamentet angår den dödes egendom, eller att det angår äganderättens öfverlåtande. Fastän 8: 2 mom. 8 RB. talar om mans eller kvinnas förordning "*om theras egendom*" så tages dock *egendom* på detta ställe så vidsträckt, att det innefattar *förmögenhet* i allmänhet. Ingenting hindrar, att testamentet kan angå godsets *förvaltning*, Kongl. Förordn. d. 27 April 1810, testators utestående fordringar,

o. s. v., ja det är till och med icke omöjligt, att testamentet kan innehålla ett åläggande, att köpa och till någon öfverlemna ett ting, hvartill en annan är ägare. Jfr. *Nehrman*. Inledning till then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 408 § 10. 4) Det är icke nödvändigt, att testamentet angår *all* testators förmögenhet. Ingenting är enligt vår Lag, som hindrar, att det kan angå endast en del deraf, eller ett eller flere särskildta ting, och att intestatarfvingarna taga det öfriga; så att Romerska Lagens regel: *nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest*, icke är öfverensstämmande med vår Lag. 5) Deremot är det väsendtligt, att viljan först *efter testators död* går i verkställighet. Har någon förordnat något om sin förmögenhet, som skall gå i verkställighet redan under hans lifstid, så är detta intet testamente.

§. 422.

b) Arter.

Romerska Lagen skiljde mellan *testamenten* och *legater*. Till ett testamente erfordrades, såsom ett väsendtligt vilkor, *institutio heredis* d. v. s. att någon skulle vara insatt till universell eller hufvudarfvinge (*heres*). Om deremot testator tillika förordnat, att en del af hans förmögenhet eller ett särskildt ting skulle af denne lemnas till en annan person, så kallades ett sådant förordnande ett *legat* (*legatum*) och särskildt om denne person (*legatarius*) skulle hafva rätt, att sedan gälden var betald framför så väl *heres* som andra legatarier, utbekomma detta, ett *prælegat* (*prælegatum*). Enligt vår Lag deremot är väl ingenting, som hindrar, att en person kan insättas till universell

testamentstagare, med det vilkor, att han till en eller flere andra personer skall utbetala en viss summa, eller utlemna vissa ting, i hvilket fall man kan kalla dessa sistnämnda förordnanden *legater*, men dessa äro likväl såsom testamenten att anse, och hvad vår Lag om testamenten innehåller är icke mindre tillämpligt på legater, än på sådana testamenten, hvarigenom någon blifvit till hufvudtestamentstagare förordnad. — Icke heller gör vår Lag en så sträng åtskilnad, som den Romerska, mellan *testamenten* och *fideicommiss*. Äfven dessa sistnämnda kunna enligt vår Lag vara, ehuru de icke alltid verkeligen äro, en art af testamenten. Ett sådant fideicommiss är enligt vår Lag testamente, hvarigenom testator icke blott bestämt den person, som efter hans död skall hafva hans qvarlätenskap, utan äfven, hvilken eller hvilka personer, som sedan skola efterträda denne. Jfr. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. — Stundom är det icke blott en utan tvänne eller flere personer, som på en gång göra testamente, och ömsesidigt testamentera till hvarandra. Sådana *gemensama* testamenten kallar man *inbördes testamenten* (*testamenta reciproca*). — Slutligen kunna testamenten äfven till sin yttre form vara af skiljaktig beskaffenhet. I detta hänseende skiljer man först och främst emellan *mundliga* och *skriftliga* testamenten. 16: 1 ÄB. Till den förstnämnda classen höra alla sådana, som munteligen upprättas, om de också sedan, för bättre minnes skull, skriftligen författas. Är ett testamente af testator sjelf med egen hand både skrifvet och underskrifvet, 16: 1 ÄB., så kallar man det *testamentum holographum*. Men här gifves äfven en art af testamenten, som på sätt och vis kan anses såsom en medelclass emellan muntliga och skriftliga. Det går nemligen äfven an, att ett testamente på det sättet upprättas, att en person antingen *mundligen* inför Rätta till-

kännagifver sin yttersta vilja, och låter densamma intagas i Domstolens protokoll, eller också *skriftligen* uppsätter densamma, och sedan inlemnar uppsatsen till någon Domstol, med tillkännagifvande, att den innehåller hans yttersta vilja. Jfr. *Tengvall*. Twistemålslagfarenheten pag. 259 § 16. Ett sådant testamente kallar man ett *testamentum judiciale*. Jfr. härom § 427. De viktigaste af dessa särskilda arter blir det sedan tillfälle, att närmare beskrifva.

§. 425.

c) **Personerna.**

a¹) **Testamentsgifvaren.**

Colling. De libertate testandi. Lund 1765.

Hvarje testamente förutsätter nödvändigt tvänne personer; en, som upprättar testamentet, (*testamentsgifvaren, testator*) och en, till hvars fömån det upprättas (*testamentstagaren, heres testamentarius*). — Som ett testamente är en persons yttersta *vilja*, så följer, att hvar och en, som icke har eller supponeras hafva en fullkomligen förnuftig vilja, som icke är vid "sundt och fullt förstånd" 16: 1 ÄB., icke kan göra testamente. Sådana äro icke blott de, som äro i egentlig mening *vansinniga*, utan äfven de, som äro *druckna*, eller ligga i feberyra. Äfven personer, som icke fyllt *tjuguett år*, anses i allmänhet icke vara af så "moget" förstånd, 16: 2 ÄB., att de kunna göra testamente. Ett undantag från denna regel äger dock rum med hänseende till dem, som äro eller varit gifta, och den man eller qvinna, som fyllt femton år, får göra testamente om det, som han eller hon med egen

industrie förvärfvat. Kongl. Förordn. d. 30 Maj 1835. Det kunde i fråga sättas, huruvida man häraf får draga den allmänna slutsatsen, att omyndiga, och särskildt de, som för slöseri äro satta under förmynderskap, icke få göra testamente? Häröfver äro meningarna delade. *Nehrman* (*Jurisprudentia Civilis* pag. 405 § 4) är af den tankan, att de, som äro förklarade för slösare, icke få göra testamente. *Flintberg* deremot (*Lagfarenhets-Bibliothek 2:dra Delén* pag. 522) är af motsatt tanka, ehuru han på sätt och vis är i motsägelse med sig sjelf, enär han gör det enfalldiga tillägget, att enligt 17: 7 ÅB. det uti testamentet bör rättas, "som möjligen kan utmärka slöseri." Icke desto mindre synes den sednare meningen vara den rätta. Att icke omyndiga i allmänhet för denna orsak äro oskickliga, att göra testamente, bevisas deraf, att kvinnor, som äro öfver tjuguet år, icke äro förhindrade, att göra testamente. Kongl. Förordn. d. 30 Maj 1835. — Ännu tydligare är det, att hvarken förmyndaren kan göra testamente för den omyndige, icke heller, om testator är under 21 år, testamentet derföre blir giltigt, att hans förmyndare dertill gifvit sitt samtycke. — Å andra sidan synes en hustru icke, såsom *Nehrman* på grund af Testamentsstadg. 1686 § 6 tror, numera behöfva inhemta mannens råd, för att få göra testamente. Kongl. Förordn. d. 30 Maj 1835 nämner ingenting derom. Icke heller lär en person derföre vara förhindrad, att göra testamente, att han förverkat sin arfsrätt. *Nehrman* *Loc. cit.* påstår väl, att en *biltog* icke får göra testamente, men detta påstående synes icke hafva något stöd af vår nu gällande Lag, hvarföre det också af *Tengvall* (*Twistemåls-lagfarenheten* pag. 256 § 6) bestrides, och *Nehrman* sjelf är uti en under hans præsidium af *Colling* utgifven disputation (de fideicommissis familiarum illustrium.

Lund 1740 pag. 23) af annan mening. Deremot ligger det i sakens natur, att *den, som förverkat sitt gods under Kronan*, icke kan derom göra något testamente. I detta fall är testamentet lika ogiltigt, om testamentet blifvit gjordt förr än eller sedan han är sakfälld, emedan i alla fall testamentet, såsom hans *yttersta* vilja, refereras till dödstimen. Jfr. den nyss åberopade disputationen Loc. cit. Icke mindre uppenbart synes det vara, att personer, som blifvit intagna i ett hospital eller fattighus, icke, till dess förfång, kunna göra något tesamente, jfr. Förslag till allmän Civillag ÅB. 42: 6, och att det samma gäller om den, som genom en arfsförening afsagt sig en sådan disposition öfver sin förmögenhet, eller en del deraf, så vida en sådan förening är lagligen giltig. — Deremot synas *utländningar*, icke mindre än inländska, här kunna göra testamente, och det utan afseende på den religion, hvartill de bekänna sig, och om de äro från en ort, der Svensk man arf njuter, eller icke. Jfr. dock *Nehrman* och *Colling* Loc. cit. pag. 21. Icke heller är någon förhindrad, att göra testamente, derföre, att han är *blind* eller *döf*; men hvad särskildt *döfstumma* beträffar, så kommer det väl derpå an, om de kunna skriva, eller icke. I förra fallet är ingenting, som hindrar, att de kunna upprätta ett skriftligt testamente; i sednare fallet åter, och när de endast genom tecken kunna tillkännagifva sin vilja, lära väl dessa knappast kunna anses vara så säkra och tillförlitliga, att man kan anse testamentet såsom giltigt. — Slutligen kunde äfven den frågan uppkastas, huruvida det är nödvändigt, att testamentsgifvaren i egen person upprättar testamentet, eller detta äfven kan ske *genom fullmäktig*? Denna fråga synes i allmänhet sålunda böra besvaras, att testamentet endast i förra fallet kan anses som giltigt; hufvudsakligen af det skälet, att testamentsvitnena

annars icke kunna lemna ett sådant intyg, som Lagen fordrar, derom att testator, då testamentet upprättades, var vid sundt och fullt förstånd och att han icke blifvit tvungen eller förledd, att gifva en sådan fullmakt, till testamentets upprättande.

§. 424.

b¹) Testamentstagaren.

Testamentstagare kunna både fysiska och juridiska personer vara; till och med sådana, som icke ännu existera, hvarken vid den tid, då testamentet upprättas, eller då Testator dör; allenast de existera vid den tid, då enligt testators förordnande testamentet skall gå i verkställighet. — Äfven kunna de vara antingen sådana, som testator *omedelbarligen* till testamentstagare nämner, (*institutio*) eller sådana, som han utnämnt såsom testamentstagare för den händelsen, att den eller de, som han förut nämnt, af någon orsak icke skulle komma, att emottaga det, som blifvit dem testamenterradt (*substitutio*). Deremot synas sådana personer, som här icke få taga *något* arf, icke heller kunna taga testamente. Jfr. *Colling. De fideicommissis familiarum illustrium* pag 38. Är åter oförmågan, att taga arf, endast relativ, så kan förhållandet vara olika i olika fall. Fastän oäkta födda icke i allmänhet få taga arf efter sina skyldemän, så hindrar detta dock icke, att de kunna få taga testamente både efter dem och efter andra personer. Endast med hänseende till fideicommissar kan denna regel stundom synas lida undantag, men då är orsaken alldeles icke den, att de i sjelfva verket äro mera oskickliga, att taga fideicommiss än annat testamente, utan den, att det icke är eller supponeras vara testators vilja, att de skola göra

det. Jfr. *Colling*, Loc. cit. pag. 37. — Deremot får den, som med vilja eller groft vållande dräpt en person, väl icke taga testamente efter denne, men derföre är ingenting, som hindrar, att han kan få taga testamente efter andra personer. Utländningar äro väl icke i allmänhet ur stånd, att här taga testamente. Jfr. Protokollet vid Ständernas grausknig af 17: 4 ÄB., men när de icke här i Riket få förvärfva fastigheter, så är det uppenbart, att sådana icke heller till dem kunna testamenteras. Efter stadsrätt synas de till och med i allmänhet förr hafva varrit utestängda från rätt, att här taga testamente. Jfr. 17: 5 ÄB. Men vid jämförelse af det nyssnämnda Protokollet tyckes dock meningen allenast hafva varit, att det är tillåtet, att i testamente "gå utländsk arfvinge alldeles förbi." I alla fall är detta Lagrum nu upphäfvit genom K. F. d. 21 Dec. 1857. Deremot är den omständigheten, att en person är af främmande religion, icke något, som hindrar honom, att taga testamente, enär främmande här boende religionsförvandter i allmänhet åtnjuta medborgerliga rättigheter. Kongl. K. d. 24 Jan. 1781.

§. 425.

c¹) Testamentsexecutorer.

Enligt Romerska Lagen var det alltid arfvingen, som var executor testamenti, och denna Lag vet icke af någon annan. Hos oss kunde det väl på sätt och vis vara sannt, att, såsom *Nehrman* (Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 414 § 23) säger, Domaren är executor testamenti; men detta är endast så vida riktigt, som det åligger honom, att slita de tvister, som om testamentets verkställighet kunna uppkomma. Ville man deremot antaga, att det åligger honom, att ex officio sjelf sörja för testamentets verk-

ställighet, så vore detta högst oriktigt. Rättare är det, att äfven enligt vår Lag, om ingen särskild testaments-executor är förordnad, det åliger den dödes intestatarfvingar, att ställa testamentet i verket. Men emedan deras interesse vanligen är motsatt testamentstagarens kan det ofta vara nyttigt, att en eller flere särskilda personer förordnas till testamentsexecutorer, i synnerhet när de dispositioner, som testamentet innehåller, äro af en mera invecklad beskaffenhet och svåra, att ställa i verket. Dessa kunna då antingen vara sådana, åt hvilka testamentets verkställighet i *allmänhet* uppdrages, (*universalexecutorer*) eller åt hvilka endast verkställigheten af *en del* deraf, t. ex. anordningen af en from stiftelse, är uppdragen (*Specialexecutorer*). Ofta kan äfven förhållandet vara sådant, att det är nödigt, att flere testamentsexecutorer *successive* efterträda hvarandra, t. ex. när testamentet angår en *fortfarande* stiftelse. I sådant fall är ingenting, som hindrar att testamentsexecutorerna förordnas antingen utan afseende på någon viss personlighet t. ex. innehafvaren af ett visst embete, eller sålunda, att det tillåtes en executor, att *substituera* en annan i sitt ställe, eller på annat dylikt sätt. — Frågar man nu vidare, efter hvilka rättsreglor, det genom en sådan executors förordnande uppkommande rättsförhållande bör bedömas, så synes vid första påseendet denna fråga vara ganska lätt, att besvara, och testamentsexecutorer tyckas, såsom också Lagkommittéen (Förslag till allmän Civillag ÄB. 12: 19) verkligen antager, böra anses lika med andra sysslomän. Men ehuru man måste medgifva, att det verkligen är stor likhel mellan det rättsförhållande, som uppkommer genom ett vanligt fullmaktscontract, och det, som uppkommer derigenom, att en testaments-executor förordnas, så äger likväl emellan båda den väsentliga olikheten rum, att då ett vanligt fullmakts-

contract *upphör* genom mandantens död, 18: 3 HB., så *uppkommer* i stället det rättsförhållande, hvarom här är fråga, först genom testators död. Vile man anse denne såsom en vanlig mandant, så skulle väl hans arfvingar, såsom representerande hans person, hafva samma rättigheter mot executorn, som i ett vanligt fullmaktcontract mandanten mot mandatarien; således skulle de t. ex. kunna återkalla eller ändra det af testator gifna uppdrag; men nu är det tvärtom i detta rättsförhållande alldeles väsendtligt, att executorn i förhållande till arfvingarna intager *en sjelfständig ställning*; det är derföre en väsendtlig olikhet emellan det rättsförhållande, som uppkommer derigenom, att någon *af testator* förordnas till testamentsexecutor, och det, som uppkommer derigenom, att någon *af arfvingarna* befullmäktigas till verkställande af testamentet eller en del deraf. — Å andra sidan äger äfven en viss likhet rum emellan det rättsförhållande, som uppkommer genom en testamentsexecutors förordnande, och det, som uppkommer genom en *testamentarisk förmyndares* förordnande; men äfven emellan dessa rättsförhållanden är dock i många hänseenden olikheten ganska betydlig. Det rätta torde derföre vara, att det här i fråga varande rättsförhållande bör i första rummet bedömas efter testamentet, för så vidt detta derom innehåller bestämmelser, men när dessa fela, efter omständigheterna dels efter de om fullmaktcontractet, dels efter de om testamentariskt förmynderskap gällande rättsreglor. Häraf torde man angående detta rättsförhållande *i allmänhet* kunna draga hufvudsakligen följande slutsatser: 1) Det beror alltid på den i testamentet nämnde executorns fria vilja, om han vill åtaga sig uppdraget, eller icke. 18: 1 HB. 2) Men sedan han en gång åtagit sig detsamma beror det icke mer på honom, att godtyckligt och utan giltiga skäl afsäga sig det-

samma. 18: 7 HB. 5) Han måste derföre i allmänhet, så vidt det i hans magt står, sörja för testamentets upprätthållande och verkställande. Således t. ex. måste han först och främst a) i vederbörlig ordning bevaka testamentet. Jfr. *Tengvall*. Twistemåls-lagfarenheten pag. 274 § 44 och Kongl. Maj:ts Dom d. 25 April 1844 (i Juridiskt Arkiv af *Schmidt*, 12:te Bandets 1:sta häfte sid. 144). b) Ofta är det så, att han icke kan vederbörligen verkställa sitt uppdrag, utan att taga boet under sin förvaltning. I sådant fall är han naturligtvis äfven berättigad, att sättas i besittning deraf, utan att i allmänhet någon borgen af honom kan fordras. Men deremot åligger det honom också a') att, om houppteckning icke redan skett, sörja för att den genast företages, arg. 22: 4 ÄB. b') Boets fordringar bör han uppbära och betala dess skulder, hvarföre han också måste anses såsom behörigen legitimerad, att föra de boet rörande rättegångar. Deremot lär han väl knappast böra i allmänhet anses berättigad, att utan sterbhusdelägarnas samtycke sluta förlikningar, arg. 15: 7 RB. c') I allmänhet innefattas icke heller under hans förvaltningsrätt rättighet, att föryttra hvad till boet hörer, så vida icke detta antingen är nödvändigt till betalning af boets skulder, eller han dessförutan icke kan, enligt testators vilja, verkställa testamentet, eller annars en sådan föryttringsrätt kan anses såsom en följd af förvaltningsrätten. d') När förvaltningen är slutad, är han skyldig, att derföre göra redo och räkning, 18: 8 HB., hvarvid houppteckningen bör tjena till grund för redogörelsen. e') Men deremot är han också, om äfven testamentet derom ingenting innehåller, berättigad till en skäligen ersättning för sitt besvär, 18: 5 HB., äfvensom för den kostnad och skada, testamentets verkställande kan hafva förorsakat honom; hvilken ersättning bör såsom en boets

skuld ur detsamma utgå. f') Men har han sjelf förorsakat sterbhusdelägarna eller andra till qvarlätenskapen berättigade personer någon skada, så måste han naturligtvis den ersätta. 4) Äro testamentsexecutorerna flere, och ärenderna dem emellan icke särskildt fördelade, så böra dessa också af dem gemensamt utföras. Men är någon af dem förhindrad, att deri taga del, och uppskof icke rådligt, så synes ärendet äfven af de öfriga kunna med laga verkan utföras. Äro åter testamentsexecutorerna af olika mening, så måste väl i allmänhet pluralitetens beslut gälla, men i viktigare fall bör väl den af dem, som dermed är missnöjd, kunna fordra, att vederbörlig Domstol sliter tvisten dem emellan. När testamentsexecutorerna sålunda äro flere, hvilkas befattning är gemensam, lär dock deras ansvarighet enligt vår Lag icke böra anses såsom solidarisk, arg. 25: 5 ÄB. 5) Detta rättsförhållande kan upphöra a) derigenom, att sjelfva testamentet förklaras ogiltigt. b) Om testamentet bestämmer någon viss tid, när executionen skall vara slutad, eller något vilkor, hvaraf den skall bero; när denna tid är ute, eller detta vilkor inträffar. c) Om boet kommer i Concurstillstånd, och således ingenting finnes, som kan blifva föremål för testamentets verkställande. d) Om testamentsexecutorn på giltiga skäl afsäger sig uppdraget. e) Om han blir förståndsatt, att verkställa detsamma, t. ex. om han dör; så vida icke substitution i sådant fall äger rum. f) Om han af Domstolen skiljes från sin befattning. Att detta kan ske lär väl icke skäligen kunna betviflas; ty att en testamentsexecutor under alla omständigheter, tilläfventyrs till sterbhusdelägarnas stora skada, skulle vid sin befattning bibehållas, lär väl icke i allmänhet kunna antagas vara öfverensstämmande med testators vilja. Svårare är, att med bestämdhet afgöra, hvilka skäl, som härtill må kunna anses som tillräck-

liga. Till äfventyrs torde de grundsatser, som gälla angående förmyndares remotion, kunna analogice användas, dock så, att en testamentsexecutor endast då bör skiljas från sin befattning, när hans ovärdighet eller oskicklighet är alldeles otvifvelaktig. Jfr. för öfrigt angående detta ämne *Beseler*. Von den Testamentsvollziehern, (i Zeitschrift für deutsches Recht von *Beseler*, *Reyscher* und *Wilda*. 9:ter Band pag. 144 och 522).

§. 426.

d) **Objektet.**

Solander. Theses de Surrogato. Ups. 1765.

Hernbergh. De Legitima. Ups. 1782.

Läran om "hvad i Testamente gifvas må," som förr var temligen invecklad och omtvistad, har nu genom K. F. d. 24 Dec. 1857 blifvit så förenklad, att derom föga är att säga. Nu mera får i allmänhet allt gods utan åtskillnad borttestamenteras. Men lemna testator efter sig bröstarfvinge, så får han icke borttestamentera mer än hälften af sin kvarlätenskap, *ibid.* 1 §. Undantagsvis är det dock i detta sistnämnda fall förbudet, att borttestamentera så mycket. Om nemligen testator lemna efter sig omyndigt barn, som ej af sitt arf eller annan tillgång kan njuta underhåll och uppfostran, så skall af det borttestamenterade så mycket aftagas, som Rätten pröfvar barnet efter stånd och vilkor nödigt hafva till dess det kan sig sjelf nära, dock ej för längre tid, än till dess barnet fyllt tjugueutt år, *ibid.* 2 §. Huruvida med *barn* här menas endast en descendent i första led eller descendent i allmänhet, hvilken sednare betydelse icke är alldeles ovanlig, kunde i fråga sättas. Förordningens tydliga syftemål,

att framför andra gynna *bröstarvingar*, utan att i allmänhet någon skilnad göres mellan dem, som äro af första eller fjermare led och naturlig billighet tyckes tala för den sistnämnda tolkningen. Men då man besinnar, att denna Lagen är en undantagslag och att sådana Lagar böra tolkas snarare restrictivt än extensivt, så torde dock en så extensiv tolkning af ordet *barn* svårligen kunna anses vara med säkra lagtolkningsregler äfverensstämmande. Af samma skäl lär det väl ännu mindre vara tillständigt, att så vidt ntsträcka stadgandet, att det skulle tillämpas äfven på ascenderer, ehuru K. Kung. d. 25 Januari 1855 (jfr. § 395) kunde gifva någon anledning till en sådan mening. Orden "efter stånd och vilkor" utvisa, att i alla fall någon skilnad bör göras mellan äkta och oäkta barn. Jfr. 8: 7 ÄB. Lemnar testator efter sig barn, som är ofärdigt, med svår (chronisk) sjukdom behäftadt, eller litet vetande (vansinnigt) och som icke kan af sitt arf eller annan tillgång njuta tillräckligt underhåll, så bör äfven af det borttestamenterade godset undantagas så mycket, som för barnets underhåll nödigt pröfvas, så länge behovet fortfar. *ibid.* I samma fall kan äfven den lott, som Lagen i allmänhet tillerkänner bröstarvingar, så vida lida en minskning, att om testator genom testamente anslagit viss årlig inkomst till ett sådant barns uppfostran eller underhåll, så gäller testamentet för den tid, som ofvan är nämnd. — Om nu likväl en testator borttestamenterat mera, än han, enligt hvad ofvan är nämndt, vid den tid då han aflider, har rätt att borttestamentera, (ty såsom testamentet är hans *yttersta vilja*, så anses det som vore det då upprättadt äfven om det skett förut) så blir följden deraf den, att testamentet rättas *efter Lagen*, 17: 7 ÄB., hvarföre man kallar den del af kvarlåtenskapen, som enligt *Lag* icke får borttestamenteras, utan måste till-

falla den dödes bröstarfvingar, deras *Laglott (legitima)*. K. F. d. 21 Dec. 1857 § 1. Häraf följer äfven, att denna Laglott icke får genom vilkor, eller på något annat sätt, inskränkas, ty detta skulle i sjelfva verket innefatta en minskning deraf (*legitima non patitur conditionem*). — Att likväl denna inskränkning i rättigheten att göra testamente icke gäller, när en testator är enligt Lag berättigad, att göra⁷ sin närmaste arfvinge arflös, är i sig sjelf uppenbart.

§. 427.

e) Testamentets Form.

Palmén. Om Testamentens Form (i Rätthistoriska Bidrag till Tolkningen af 1734 års Lag, sid. 52—101. Helsingfors 1850—51).

Det vanligaste *sättet*, att göra testamente, är att testator för tvänne tillkallade vittnen antingen muntligen tillkännagifver sin yttersta vilja, eller också för dem uppvisar det skriftliga document, som innehåller densamma, hvarefter de böra vid vederbörlig Domstol bevitna detsamma. Att vitnena äro för detta ändamål *tillkallade* är icke allenast af det skälet nödvändigt, att de så mycket bättre må gifva akt på det, som säges, utan äfven derföre, att annars tillfälliga yttranden lätteligen skulle komma att anses som testamenten. Dessutom är detta i Testamentsstadgan 1686 § 9 uttyckeligen stadgad. Huruvida testamentsvitnena nödvändigt måste vara män, eller äfven qvinnor äro giltiga testamentsvitnen, är en fråga, hvarom förr meningarna varit delade, men nu innehåller Kongl. Förklaringen d. 21 Dec. 1857, att qvinna ej mindre än man må bevitna testamente.

Att vitnena skola inför vederbörlig Domstol bevitna testamentet säges uttryckeligen i 16: 1 ÄB., ty att det der förekommande ordet "vitne" icke blott betyder, att de skola underskrifva, som vitnen, synès tydeligen deraf, att det der förutsättes, att testamentet äfven kan ske "munteliga." Dessutom har det viktiga skäl för sig. Erfordrades icke detta, så skulle falska och understuckna testamenten långt lättare vara möjliga. Häraf kunna vi ytterligare draga åtskilliga ganska viktiga slutsatser: 1) att testamentsvitnen, lika som andra, måste, då vitnesmålet afläggas, vara *ojäfviga*. Jfr. Testamentsstadg. 1686 § 9. *Tengvalls* påstående (Tvistemåls-lagfarenheten pag. 262 § 20) att det är tillräckligt, att de äro *ojäfviga*, då testamentet sker, är således alldeles ogrundadt. Så var det visserligen enligt Romerska Lagen, jfr. *Göschén*. Vorlesungen über das gemeine Civilrecht 5:ter Band 2:te Abth. pag. 145, 146, och häraf, eller af någon Commentator öfver denna Lag, har sannolikt *Tengvall* blifvit förledd att antaga detta. Men just häri skiljer sig vår Lag från den Romerska. Angående de omständigheter, som kunna anses som laga jäf, gäller detsamma som i allmänhet. Huruvida testamentsexecutorer kunna anses såsom *ojäfviga*, eller icke, har dock varit omtvistadt. I ett särskildt mål har den sednare meningen segrat. Se Juridiskt Arkif af *Carl Schmidt* 8:de Bandets 5:dje häfte sid. 448. 2) Om endera eller båda dö innan de aflagt sitt vitnesmål, så kan testamentet icke anses såsom giltigt. Jfr. Jur. Ark. 2:dra Bandets 1:sta häfte sid. 85 följ. Hvad *Tengvall* Loc. cit. härom säger, är följaktligen äfvenledes oriktigt. — När vitnesmålet skall afläggas är väl icke i Lagen uttryckeligen bestämdt, och det är således tillräckligt, att det sker efter testators död, men rådligt kan det dock vara, att han enligt 17: 23 RB. låter vitnena inför Domstol af höras

Tengvalls förmenande (Tvistemåls-lagfarenheten pag. 258 § 15) att testamentsvitnen "böra ej beediga sine afgifne berättelser förr än det äskas *af laga arfvinge eller dess ombud*" är uppenbart orimligt. Hvarföre skulle det icke lika så väl kunna ske på testators eller testamentstagarens begäran? — *Hvad* de skola vitna om är olika i olika fall. I allmänhet fordrar väl Lagen i 16: 1 ÄB. till testamentets giltighet allenast, att vitnena skola intyga, "att testamentet är gjordt med sundt och fullt förstånd och af fri vilja," men det är uppenbart, att, om testamentet är muntligt, de äfven måste vitna om detsammias innehåll. Är det åter skriftligt är detta så mycket mindre nödigt, som testator icke ens behöfver låta dem veta innehållet, 16: 1 ÄB. Men äfven i detta fall böra utan tvifvel sådana frågor till vitnena framställas, som kunna tjena till förekommande deraf, att icke ett understuckt testamente må såsom giltigt anses; t. ex. om vitnena personligen känt testator, och äro öfvertygade, att det varit han, som för dem uppvisat det ifrågavarande testamentet, o. s. v. — Af samma skäl synes det i sådant fall vara nödvändigt, att detsamma är antingen af testator underskrifvet, eller, om han icke kan skriva, åtminstone i vitnenas närvaro för honom uppläst. Deremot synes det icke vara alldeles nödvändigt, att testamentet är af vitnena underskrifvet. Lagen fordrar icke detta, (jfr. *Tengvall*. Tvistemåls-lagfarenheten pag. 260) hvarföre det icke ens är *alldeles omöjligt*, att äfven sådana personer, som hvarken kunna skriva eller läsa skrifvet, likväl bevitna skriftliga testamenten. Jfr. Juridiskt Arkiv 4:de Bandets 5:dje häfte sid. 382. Ganska rådligt är det dock utan tvifvel, att testamentet är af vitnena underskrifvet, hufvudsakligen af det skälet, att det annars är för dem vida svårare, att intyga testamentets identitet. Deremot är ingenting, som hindrar, att, om testamentet är för-

segladt, så att vitnena icke få veta dess innehåll, namnteckningen sker å convolutet. Äfvenledes är uppenbart, att, då vitnenas underskrift icke ens är alldeles nödvändig, testamentet ännu mindre af det skälet kan anses som ogildt, att de underskrifvit på olika tid. Jfr. *Tengvall*. Tvistemåls-lagfarenheten pag. 260. — Hvad nu är sagdt om sättet, huru testamente upprättas, är den allmänna reglen; men denna regel lider ett undantag, om testator intill sin död varit ur stånd satt, ett vitnen anskaffa t. ex. då en mycket smittosam sjukdom grasserar (*testamentum tempore pestis conditum*. Jfr. 1 8 C 6: 25). I detta fall äger testamentet "laga kraft" d. v. s. det är i formellt hänseende giltigt, så framt det finnes med testators egen hand skrifvet och underskrifvet. 16: 1 ÅB. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. Huruvida i något annat fall, än de förut nämnda, ett testamente kan anses giltigt när testators vilja är fullkomligen säker och otvifvelaktig, kan i fråga sättas. *Tengvall* (Tvistemåls-lagfarenheten sid. 259 § 16) antager i öfverensstämmelse med Romerska Lagen (l. 49 C 6: 25) att ett giltigt testamente äfven kan ske på det sättet, att "testamentsgifvaren inför Domaren förklarar sin vilja, eller skriftligen ingifver testamentet, samt tager therå bevis genom påskrift eller utdrag af Domboken." Att *Calonius* varit af samma mening har jag sett af handskrifna anteckningar öfver hans Föreläsningar. Också saknas icke exempel, att testamenten verkligen blifvit sålunda upprättade. Se t. ex. Juridiskt Arkif af *Schmidt*. 4:de Bandets 3:dje häfte sid. 584, 585. Är nu detta riktigt så tyckes det, som man deraf kunde sluta, att äfven i andra fall testamentet kan vara giltigt när icke ringaste tvifvel är om testators verkliga vilja. Men häremot kan invändas att i Kongl. Förklar. d. 7 Oct. 1801 med uttryckeliga ord säges, att "testamente icke må äga kraft, som ej är

bestyrkt af tvenne gode män, *så framt ej* utredt var-
der, att testator när det författades, samt derefter in-
till sin död, varit satt utur stånd, att vitnen till testa-
mentets styrkande anskaffa samt Testamentet då fin-
nes med egen hand skrifvet och underskrifvet." Detta
skäl skulle vara fullkomligt afgörande om icke Kongl.
Förordningen d. 27 April 1810 sedan utkommit. Denna
Förordning har bibehållit en del af hvad Kongl. Förkl.
1801 innehåller. Den har nemligen bibehållit den
förklaringen af 16: 1 ÄB., att ett testamente, som är
med egen hand skrifvet och underskrifvet, endast i det
fallet skall anses giltigt, om "testator intill sin död
varit utur stånd satt, att vitnen anskaffa." Men der-
emot har den uteslutit de orden, att "*testamente icke
må äga kraft, så framt ej* etc. Att detta uteslutande
af så viktiga ord icke skett utan afsigt har jag goda
skäl, att antaga. I ett svar af Juridiska Fakulteten i
Lund på en förfrågan om våra testamentslagars rätta
förstånd d. 20 Juni 1858, yttrar sig Fakulteten (*Holm-
bergson och Schlyter*) på följande sätt: "*Någon viss form
för testamenterande fordrar icke Sveriges Lag. Endast
för bevisningen* om ett testamentes verklighet erfordras
i allmänhet tvänne vid testerandet på en gång närva-
rande gode män, som *vitna*, att testamentet då var
gjordt med sundt och fullt förstånd och af fri vilja;
hvilket intygande, i händelse af tvist, bör enligt La-
gens rätta, ehuru i praxis sällan iakttagna mening,
inför Domstol med ed fästas." På *bevisningen* kommer
det således hufvudsakligen an, eller, med andra ord,
det kommer derpå an, att, såsom 1801 års Förklaring
uttrycker sig, testamentet är "*så styrkt, att tvifvels-
mål om testators vilja samt testamentets verklighet ej
upstå*", att testamentet "ätföljes med den *visshet och sä-
kerhet*, som är möjlig att anskaffa, men utan vitnen
ofta *svårligen* vinnes." Det bör anmärkas, att *Holm-*

bergsons mening äfven i det hänseendet torde vara af någon vigt, att det just var han, hvilken, såsom Sekreterare i Lagutskottet, uppsatte förslaget till den Lag, som sedan af Konungen och Ständerna antogs. Att denna tolkning är riktig bevisas nu än mera af Kongl. Förklaringen d. 21 Dec. 1857, hvaraf tydligen synes, att det numera endast kommer på bevisningen an, så att någon viss form för testamentes giltighet knappast kan anses nödig. Att den också är med allmänna tänkesättet öfverensstämmande bevisas tillräckligen af den tendens, som i sednare tiders Lagstiftning uppenbarligen röjer sig, att å ena sidan allt mer och mer utvidga testamentefriheten både i materiellt och formellt hänseende, och å den andra sidan inskränka intestatarfvingarnas rätt; en tendens, som historiskt låter både förklara och försvara sig. — Men man må nu antingen antaga eller förkasta min mening; så serdeles farlig torde den dock icke vara, ty sällan lär det väl hända, att ett testamente, som hvarken kan med vitnen styrkas, eller är af testator skrifvet och underskrifvet, kan på ett otvifvelaktigt sätt styrkas. Endast, att detta icke är alldeles omöjligt har jag velat visa med det märkvärdiga exempel, som jag i min Afhandling de Testamentorum Infirmatione pag. 27 anført.

§. 428.

f) **Tolkning.**

Testamenten innehålla alltid ett undantag från den rätt, som Lagen i allmänhet tillerkänner intestatarfvingar. Häraf följer, att denna rätt alltid måste tillkomma dem, när det icke kan tydligen och klart bevisas, att ett testamente på lagligt sätt deri gjort

någon ändring. Häraf får man likväl icke draga den slutsatsen, att testamenten alltid böra tolkas restrictivt, och det så mycket mindre, som vid deras tolkning icke alltid fråga är om någon strid mellan testamentstagares och intestatarfvingars rätt. Tvärtom kan det ofta vara alldeles säkert, att det varit testators mening, att utesluta dessa, men deremot kan testamentstagarnas inbördes rätt vara mer eller mindre tvifvelaktig. Stundom händer, att en testator genom ett testamente, eller flere sådana, som likväl icke upphäfva hvarandra, bortgifvit mer än hela sin förmögenhet, eller den del deraf, som enligt Lag får genom testamente bortgifvas. I sådant fall måste alla testamentstagarna, när det icke är klart, att testator velat gifva någon eller några af dem företräde framför de öfriga, på samma sätt, som lika berättigade creditorer i Concurs, fälla slikt af mark, som af mark. Är det tvifvelaktigt om testator verkéligen velat borttestamentera mer eller mindre, så bör det sednare anses hafva varit hans mening. (*In dubio minimum præsimitur*). Föröfrigt gälla angående tolkning af testamenten alldeles samma regler, som om tolkning i allmänhet, att man nemligen bör taga i betraktande alla de momenter, hvaraf testators vilja kan inhämtas, jemföra det föregående och efterföljande, efterforska de orsaker till välvilja eller hat mot arfvingarna eller de i testamentet nämnda personer, som kunna hafva förmått testator till en eller annan disposition o. s. v. Jfr. *Colling. De fideicommissis familiarum illustrium* pag. 40 och min *Disp. De Testamentorum Infirmatione*. Lund 1842] pag. 28 not. 5.

§. 429.

g) **Bevakning.**

Ett testamente säges *bevakas*, när den, som vill njuta detsamma till godo, iakttager hvad Lagen i detta hänseende föreskrifver, 18: rubr. ÅB. Hvar och en, som fått något testamente, måste nemligen i staden inom sex månader, och å landet sist å det Ting, som infaller näst efter sex månader, sedan han fick veta, att testamente till honom är gjordt och testators död, uppvisa detsamma tillika med en riktig afskrift deraf vid den Domstol, der bouppveckningen efter den döde bör inlemnas, hvarefter afskriften, af Domstolen jemförd med originalet och af densamma till sin riktighet bestyrkt, bör den dödes närmaste arfvingar tillställas, 18: 4 ÅB. Kongl. Kung. d. 12 Mars 1850. Har testamentstagaren icke på en gång fått veta, att testamente till honom är gjordt och testators död, så bör præscriptionstiden utan tvifvel beräknas från den dag, då han fått veta det sista, så att om han redan förut visste, att testamente till honom var gjordt, och sedan fått veta testators död, så beräknas tiden från det, att han fick veta det sistnämnda, men har han först efter testators död fått veta, att testamente till honom är gjordt, så beräknas præscriptionstiden från den dag, då han fick veta detta. Att afskriften skall af Domstolen vidimeras är väl icke uttryckeligen sagdt, men dock utan tvifvel öfverensstämmande med Lagens mening och ändamål. Vore det tillräckligt, att densamma är af andra personer vidimerad, så är det svårt att inse, hvarföre den skulle till Domstolen ingifvas, och arfvingarna skulle då icke kunna vara alldeles vissa på, att den är "riktig". Äro testamentstagarne flere, och allenast en af dem, eller också testamentsexecutor, om någon sådan är förordnad,

iakttagit hvad sålunda är föreskrifvet, så tyckes det som om detta skulle gälla äfven till förmån för de öfriga, om de icke dessförinnan försuttit laga tid till testamentets bevakning, arg. Conkurs-Lagen d. 12 Mars 1850 § 126. Af denna mening har också Rikets Ständers Justitie-Ombudsman varit, men den är ogillad i en Kongl. Kung. d. 14 Febr. 1850 (i Stockholms Aftonpost för 1850 N:o 59) hvarföre det nu kan anses som afgjort, att testamentet måste af hvarje testamentstagare för sig bevakas. Någon viss tid inom hvilken den förutnämnda afskriften bör arfvingarna tillställas, har Lagen icke föreskrifvit, utan tvifvel derföre, att det supponeras, att testamentstagaren sjelfmant gör det ju förr dess hellre, emedan han dessförinnan icke kan vara säker om en ostörd besittning af det testamenterade, enär tiden för klander af testamentet beräknas från den dag, då afskriften blifvit arfvingen tillställd, 18: 5 ÅB. Jfr. *Tengvall*, Tvistemåls-lagfarenheten pag. 276 § 45. Har testamentstagaren icke sjelf testamentet i handom, så är det till en början nog, att han (utan tvifvel inom samma tid, som förut är nämnd) gifver detta för Domstolen tillkänna. Men när han sedan får det i handom, bör utan tvifvel äfven han iakttaga hvad ofvan är nämndt, så vida icke närmaste arfvingen sjelf har testamentet i sin gömme, 18: 2 ÅB., i hvilket fall det naturligtvis vore öfverflödigt, att tillställa honom en afskrift deraf. — Vistas testamentstagaren utriket, så lider det, som nu är nämndt, i så måtto ett undantag, att tiden för testamentets bevakning då beräknas allt efter som testamentstagarens vistelseort eller han sjelf är bekant, efter 15: 4, 5, 6 ÅB. och Kongl. Förordn. d. 30 Maj 1855. — Hafva flere personer upprättat ett gemensamt testamente, så synes tiden för detsammans bevakning rätteligen böra beräknas från den dag, då den

siste af dem är död; så att de alla i detta hänseendet äro att anse såsom en person. Jfr. *Calonii* utlåtanden i Högsta Domstolen d. 12 Febr. och d. 12 Mars 1794. — Numera skall, om testamentet angår fast gods, detsamma äfven lagföras, på sätt om köp skifte och gåfva stadgas i 1: 2 JB., dock icke förr än testamentet vunnit laga kraft d. v. s. sedan tiden för dess klandrande tilländalupit, eller, i händelse det klandras, detsamma blifvit "ståndande" d. v. s. genom laga kraftvunnet utslag stadfästadt. Kongl. Förordn. d. 24 December 1857.

§. 430.

h) Ogiltighet.

Brandt. De testamentis et speciatim de modis, quibus ea infirmantur. Åbo 1771.

Schrevelius. De testamentorum infirmatione. Lund 1842.

Dellén. Om testametes verklighet, (i strödda Akademiska afhandlingar. 1 Fl. Ups. 1835 pag. 8—24).

Orsakerna, hvarföre ett testamente kan vara ogiltigt, äro både till sin beskaffenhet och verkan ganska olika. Stundom är testamentet *från första början ogiltigt*. Dit hör: 1) om testator är en sådan person, som, enligt hvad förut är nämnt, icke får göra testamente. 2) Om testamentstagaren är en sådan person, som, då testamentet upprättas, icke kan taga testamente. Härvid bör dock anmärkas, att i detta fall testamentets nullitet icke är alldeles ohjelpig; ty om han allenast vid den tid, då testator dör, är i stånd att emottaga testamentet, så blir detsamma ändock giltigt. 3) Om det, som blifvit borttestamenteradt, är sådant, som antingen icke är in commercio privatorum, eller redan upphört att existera. Deremot är

testamentet icke ogiltigt derföre, att det, som borttestamenteras, icke existerar då testamentet upprättas, allenast det existerar då det skall emottagas. Icke heller är testamentet ogiltigt derföre, att testator borttestamenterat *mer*, än han enligt Lag får borttestamentera, så vida icke desto mindre vid testators död det borttestamenterade är af den beskaffenheten, att det får borttestamenteras, och hans förmögenhet *då* så stor, att arfvingarna icke desto mindre erhålla sin legitima. 4) Om testamentet icke kan lagligen styrkas och bevisas. I andra fall är testamentet från början giltigt, men *upphäfves sedermera* antingen alldeles, eller till en del. Dit hör: 1) om testator efter testamentets upprättande blir oskicklig, att göra testamente, och denna oskicklighet fortfar intill hans död. T. ex. om han förverkar allt sitt gods. Härvid bör dock anmärkas, att denna regel lider många undantag. Om t. ex. testator då testamentet upprättades var vid sundt förstånd, men sedan blir vansinnig, så blir testamentet icke derföre ogiltigt. 2) Om testamentstagaren vid den tid, då han skall emottaga testamentet, icke är dertill lagligen skicklig. T. ex. om han dräpt testator o. s. v. 3) Om det, som blifvit testamenteradt, efter testamentets upprättande antingen upphört att existera, eller att vara in *commercio privatorum*. 4) Om testator ändrar eller återkallar testamentet. Det kunde dock i fråga sättas, om detta måste ske på samma sätt, som då ett testamente upprättas. Denna fråga synes böra sålunda besvaras, att om testamentet *allenast* ändras eller upphäfves, så erfordras icke detta; men om ändringen eller återkallelsen innefattar en ny disposition öfver testators förmögenhet, så är det klart, att denna är att anse, som ett nytt testamente. Således är t. ex. ingenting, som hindrar, att ett testamente kan sålunda ändras eller upphäfvas, att testator

sönderrifver eller uppbränner detsamma, eller också utstryker eller uträderar något deri. Men i sådant fall är det dock, om också icke absolut nödvändigt, åtminstone i högsta grad rådligt, att vitnen uttryckeligen attestera, att detta skett med testators vilja. Jfr. *Örsted*, Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed 4:de Bind pag. 615. Deremot är det oriktigt att, såsom *Tengvall*, (Tvistemåls-lagfarenheten pag. 265 § 25) påstår, ett äldre testamente endast därför bör anses såsom ändradt, att testator sedan gjort ett annat. I sådant fall blifva båda bestående, för så vidt, som det sednare icke motsäger det förra. 5) Om testamentstagaren dör före testator, eller om testamentet är villkorligt, förr än villkoret inträffar. 6) Om testamentstagaren antingen uttryckeligen förklarar, att han icke vill emottaga testamentet, eller också försummar, att på lagligt sätt bevaka detsamma. Härvid bör dock anmärkas, att i praxis det icke anses såsom ett nödvändigt villkor för testamentets bestånd, att en afskrift af detsamma blifvit inom föreskrifven tid till Domstolen ingifven. Se Juridiskt Arkif af *Schmidt*, 25 Bandets 2:dra häfte sid. 531. 7) Om testator efter testamentets upprättande får barn, eller annan bröstarfvinge, så vida nemligen så mycket är genom testamente bortgifvet, att, om testamentet blir fullkomligen bestående, denne bröstarfvinge icke erhåller sin legitima, eller i de fall, som förut är nämnda, om icke så mycket återstår, som behöfves till ett barns föda och uppfostran, K. F. d. 21 Dec. 1857 (jfr. §. 426). Äro testamentstagarna flere än en, kan, när en eller några sålunda icke erhålla den andel, som dem var tilltänkt, äfven den frågan uppkastas, om då dennes eller deras andel tillfaller de öfriga? Enligt Romerska Lagen var det så, och man kallade denna testamentstagare tillhörande rättighet till den del af kvarlåtenskapen, som en eller

annan testamentstagare icke erhöll, *jus accrescendi*; (ett slags accessionsrätt) men enligt vår Lag kunna testamentstagare i allmänhet, och så vida icke testator uttryckeligen förordnat detta, icke anses hafva en sådan rättighet, utan bör det, som en eller annan testamentstagare sålunda icke erhåller, tillfalla den dödes intestatarfvingar. Jfr. *Nehrman*, Inledning til then Svenska Jurisprudentiam civilem pag. 414 § 22. — Stundom är orsaken till testamentets ogiltighet af den beskaffenheten, att detsamma af sig sjelf (*ipso jure*) upphäfväs. Sådant är t. ex. förhållandet om ett borttestamenteradt *species* genom en olyckshändelse förkommer eller om testamentstagaren dör före testator; men i de flesta fall är det så, att om också testamentet är enligt Lag ogiltigt, så blir det dock bestående, om det icke i laga ordning klandras, och vederbörlig Domstol genom ordentligt utslag förklarar detsamma ogiltigt. Sådant *testamentklander*, som noga bör skiljas från klander af gods, som någon genom testamente erhållit, får naturligtvis endast anställas af testators närmaste arfvingar, 18: 4 ÄB., emedan inga andra hafva någon rätt till den dödes qvarlätenskap, och således äro såsom rätta målsägande att anse; men dör en arfvinge efter testator, och således sedan arfvet verkligen tillfallit honom, så är det klart, att *dennes* arfvinge är, såsom hans representant, lagligen berättigad, att klandra testamentet. Deremot är det uppenbart, att, om den dödes närmaste arfvingar äro okända, ingen Domstol (såsom likväl någon gång skett) är befogad, att förordna någon, att å sådana okända arfvingars vägnar klandra testamentet. Se Svea Hofrätts Utslag d. 18 Maj 1845 (i Juridiskt Arkif, af *Schmidt*, 16:de Bandets 1:sta häfte pag. 56). Mera tvifvelaktigt kan det vara, huruvida, om en arfvinge klandrar testamentet, och detsamma till följe deraf ändras eller upphäf-

ves, detta kommer de öfriga arfvingarna till godo, eller icke; hvilken fråga dock synes böra nekande besvaras. Klandret bör anställas inom natt och år, sedan testamentet på förutnämnde sätt blifvit arfvingen communiceradt, vid Domstolen i den ort, der den döde bott eller sin tjenst haft, 10: 2 RB., eller, om han varit adelsman, vid den Hof-Rätt, hvarunder han lydt. 8: 2 mom. 8 RB. Emedlertid är testamentstagaren icke desto mindre berättigad, att sättas i besittning af det till honom testamenterade, så vida han kan ställa borgen deraf; men i annat fall sättes det i qvarstad, eller goda mäns händer och vård, till laga utslag. 18: 3 ÄB. Jfr. Testamentsstadgan 1686 §. 10.

§. 451.

Särskildta Testamenten.

a) Fideicommisser.

(*Tengvall*). Afhandling om Fideicommisser. Lund 1790.

Om inskränkning i friheten att göra fideicommisser. Stockh. 1810.

Nehrman. De fideicommissis familiarum illustrium. Lund 1740, sedan fortsatt af *Colling* 1753—1754.

Palmén. Om Fideicommiss-Stiftelser (i Rätthistoriska Bidrag till tolkningen af 1734 års Lag, sid. 102—122. Helsingfors 1851.

Ordet *fideicommiss* är likasom ordet testamente, ett latinskt och ur Romerska Lagen hämtadt ord. Benämningen härrör deraf, att när någon ville testamentera något till en person, till hvilken han icke lagligen kunde testamentera, så begagnade han den utvägen, att han *anmodade* någon annan person, nemligen antingen sin laglige arfvinge, eller ock någon annan, till hvilken han hade *förtroende*, och till hvilken han testamente-

rade det, som han sålunda ville bortgifva, (*heres fiduciarius*) att öfverlemna detsamma till den, åt hvilken han egentligen ville testamentera det, (*heres fideicommissarius*). I detta fall berodde det nemligen allenast på den förres *redlighet* och *hederskänsla*, (*fides*) eller det var *ejus fidei commissum*, om han ville efterkomma testators önskan, eller icke, ty lagligen förbunden dertill var han ej. Detta blef dock i *Augusti* tid sålunda ändradt, att derefter *heres fiduciarius* ansågs verkligen förpligtad, att restituera godset till fideicommissarien. Det, som således egentligen karakteriserar ett fideicommiss, är att testator icke allenast utnämner den närmaste testamentstagaren, utan äfven den eller dem, som efter honom skola emottaga det testamenterade. Deremot är det icke väsendtligt, att fideicommisset är ett *familjefideicommiss*, eller att ändamålet dermed är, att bibehålla godset inom familjen, jfr. testamentsstadgan 1686 § 5, ehuru sådana fideicommisser visserligen äro de vanligaste. Numera är också genom Kongl. Förordn. d. 27 April 1810 rättigheten, att stifta fideicommiss, sålunda inskränkt, att då äldre fideicommiss vanligen innehöllo en "*perpetuel förordning*," Testamentsstadgan 1686 Loc. cit., om huru fideicommissarierna skulle successivt efterträda hvarandra, så är det, om fideicommisset angår fast egendom, hvarmed der menas endast fastigheter på landet, numera icke tillåtet, att sträcka förordnandet om dess förvaltning längre, än till förste emottagarens eller dess makas lifstid, eller om äganderätten vidare, än till utnämmande af testamentstagarens näste efterträdare. — Alla de *personer*, som kunna göra testamente, äro äfven lagligen berättigade, att stifta fideicommiss, jfr. Testamentsstadg. 1686 § 5, så att, fastän *adeliga* fideicommiss hos oss äro de vanligaste, man icke deraf får sluta, att icke äfven ofrälse personer kunna stifta sådana. — Å andra si-

dan äro också i *allmänhet* alla de, som kunna vara testamentstagare, likaledes berättigade, att emottaga fideicommiss. En annan sak är, att fideicommisset kan vara af den särskildta beskaffenheten, att det icke kan supponeras vara med fideicommittentens vilja öfverensstämmande, att alla, som kunna emottaga testamente, också skola vara berättigade, att emottaga fideicommisset; t. ex., om fideicommisset är ett familjefideicommiss, oäkta barn. I sådant fall får man icke sluta från rättigheten, att taga testamente, till rättighet, att emottaga fideicommisset. Jfr. *Colling*, *Loc. cit.* pag. 59. Angående sådana personer, som förordnas, att hafva tillsyn öfver, att fideicommisset behörigen efterlefves, gälla äfven samma regler, som om testamentsexecutorer i allmänhet. (Jfr. *Tengvall*, *Loc. cit.* pag. 28).

— *Objectet* för ett fideicommiss, hvilket hos oss vanligen äfven kallas *fideicommiss*. Jfr. *Colling*, *Loc. cit.* pag. 5, är visserligen vanligtvis "fast egendom" Kongl. Förordn. d. 27 April 1810, och till och med i de allra flesta fall jord å landet; men detta är dock för ingen del väsendtligt. Testamentsstadgan 1686 § 5 nämner såsom föremål för fideicommiss äfven "frugtbart capital" och "jouveler," och exempel saknas i sjelfva verket icke, att äfven lösören blifvit gjorda till fideicommiss. Jfr. *Colling*, *Loc. cit.* pag. 52. I en Disputation af *Lagerbring*, *De Territorio Bräkne*. Lund 1747 sid. 25 och 45, förekommer ett märkvärdigt Exempel, att ett gammalt Dryckeshorn varit fideicommiss i en bondslägt. Ett annat dylikt mycket gammalt exempel nämnes af *Botin*, (Utkast till Svenska Folkets Historia. Stockholm 1766 sid. 631). Han omtalar en person, som gjort en Handskrift af *Corpus Juris canonici* och några andra Juridiska Manuscripter till fideicommiss inom sin slägt. Deremot får icke mera göras till fideicommiss, än som lagligen får bort-

testamenteras. De förmenta undantag från denna regel, som *Tengvall*, Loc. cit. nämnt, äro i sjelfva verket inga sådana, ty en annan sak är, att mera än Lagen tillåter icke får genom testamente eller fideicommiss bortgifvas, en annan åter, att ett testamente eller fideicommiss likväl kan blifva beständande, om det icke i laga ordning klandras, eller inga skyldemän finnas, som kunna klandra detsamma. — Samma *formaliteter*, som måste iakttagas vid testamentes upprättande, böra, för så vidt sådana i allmänhet anses nödvändiga, äfven iakttagas vid stiftande af fideicommiss, men dessa äro också tillräckliga, så att det visserligen är oriktigt, då *Tengvall*, Loc. cit. pag. 15 påstår, att fideicommiss nödvändigt måste ske skriftligen; ehuru det kan medgifvas, att det är ganska rådligt, att så sker. Jfr. *Colling*, Loc. cit. pag. 29. — Äfven deri öfverensstämma fideicommisser med andra testamenten, att de böra vid fideicommittentens död af förste emottagaren eller fideicommissexecutorn lagligen *bevakas*, och om de sedan icke i laga ordning *klandras*, så blifva de i de flesta fall beständande, om de också äro i något hänseende olagliga t. ex. såsom nyss är nämndt, om fideicommisset angår mera, än som får genom testamente bortgifvas. Men sedan erfordras icke någon ytterligare bevakning, då en annan fideicommissarius tillträder fideicommisset. Äganderätten till ett fideicommiss, så länge det fortfar att vara sådant, tillhör egentligen och strängt taget sjelfva stiftelsen, såsom en juridisk person; men den närvarande innehafvaren har 1) rätt, att nyttja och bruka detsamma. Jfr. Testamentsstadgan 1686 § 5. 2) att fritt disponera öfver afkastningen deraf. *Tengvalls* påstående, Loc. cit. pag. 35, att afkomst af fideicommiss, lika med benådningar och pensioner, icke får gå till gälds betalning, är således

ogrundadt. 5) Deraf följer äfven, att det icke kan honom förmenas, att för sin besittningstid bortarrendera detsamma. 4) Är Jus Patronatus dermed förbundet, så äger han äfven att utöfva det. 5) Om någon med våld eller Rättegång vill beröfva honom detsamma, så äger han, att det lagligen *värja*, och 6) om någon beröfvat honom besittningen deraf, att vindicera detsamma. Jfr. *Colling*, Loc. cit. pag. 46. — Deremot får han regulariter icke hvarken föryttra, förvärra, således icke heller förminska eller förstöra detsamma. Jfr. Testamentssadg. 1686 § 5. Häraf kan man äfven sluta, att det regulariter icke heller får *förpantas*, emedan pantsättning är närmaste steget till föryttring, och skulle vara onyttig, om icke föryttring, deraf kunde blifva en följd. Icke heller kan ett fideicommiss genom lifstidsstads upplätas på en annan, emedan påföljden deraf kunde blifva, att när den närvarande fideicommissinnehafvaren dör, hans efterträdare icke skulle komma att tillträda detsamma; hvartill han dock är lagligen berättigad. Jfr. *Colling*, Loc. cit. pag. 53. Mera tvifvelaktigt kan det vara, huruvida en fideicommissinnehafvare kan på en annan *transportera* sin rätt, eller icke? Denna fråga torde i allmänhet hvarken jakande eller nekande kunna besvaras. Det kommer nemligen derpå an, af hvad beskaffenhet fideicommisset är, och till hvem det transporteras; deremot är otvifvelaktigt, att en fideicommissinnehafvare kan afsäga sig sin rätt till förmån för den, som är närmast efter honom dertill berättigad. Jfr. *Colling*, Loc. cit. pag. 56—58. Huruvida han annars kan afsäga sig sin rätt, eller icke, beror derpå, om detta kan ske utan förfång för tredje man, *ibid.* pag. 64. — Har nu icke desto mindre fideicommissinnehafvaren förytttrat fideicommisset, så hafva de personer, som dertill hafva eventuell rätt, magt att vindicera detsamma, och är

det af honom skadadt eller försämradt, så är han skyldig, att af annat sitt gods derföre gifva ersättning. *Nehrman*, Inledning till then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 414 § 15. och *Colling*, Loc. cit. pag. 54. — De sätt, hvarigenom ett fideicommiss kan *upphöra*, äro hufvudsakligen följande: 1) om alla de personer, som hafva eventuell successionsrätt dertill, samtycka, så att fideicommissets upphäfvande icke län-der tredje man till förfång. *Colling*, Loc. cit. pag. 67 (jfr. § 41). 2) Derigenom, att objectet för det-samma förstöres; hvilket visserligen, om detsamma är jord, i vårt land, hvarest jordbäfningar sällan eller aldrig inträffa, icke gerna är möjligt, men om detsam-ma består af hus eller lösören, lätteligen kan hända. 3) "Då testatoris föreskrefne *vilkor* expirera, så att om det borttestamenterade icke vidare stadgadt finnes" Testamentsstadgan 1686 § 5, (att nemligen fideicom-miss anses såsom *vilkorliga* Testamenten, se *Palmén*, Loc. cit.) T. ex. om icke någon sådan person finnes, som enligt fideicommissbrevets lydelse är berättigad, att tillträda detsamma, eller, om fideicommissiet är upprättadt efter 1810, om den förste emottagarens närmaste efterträdare är död. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. I denna händelse tillfaller fideicommisset den siste innehafvarens närmaste arfvingar, likasom annan "dess *oconditionerade* egendom" Testamentsstadg. 1686 § 5, och om fideicommisset är jord på landet anses den i siste innehafvarens hand såsom arfvejord. Kongl. Förordn. d. 27 April 1810. 4) Om fideicommisset af Kongl. Maj:t upphäfves. Att Konungen har en så-dan rättighet nekas väl af *Colling*, Loc. cit. pag. 71 och 72; men då Lagar och författningar, när de fin-nas skadliga, kunna af Kongl. Maj:t ändras, så lär det väl icke kunna skäligen nekas, att Konungen har en sådan rättighet med hänseede till sådana privata för-

fattningar, när de befinnas för det allmänna skadliga. Jfr. Kongl. Förordn. d. 3 April 1810. — Deremot upphör icke fideicommisset derföre att den närvarande innehafvaren *förverkat* detsamma. För hvilka orsaker detta kan ske, är i allmänhet, och så vida fideicommissbrevet derom ingenting särskildt bestämmer, svårare att afgöra. De af *Colling*, Loc. cit. pag. 62—64 uppgifna orsaker torde knappast böra i allmänhet såsom tillräckliga anses. Snarare torde såsom allmän regel kunna antagas, att fideicommisset förverkas för de orsaker, hvarigenom fideicommissinnehafvaren blir enligt Lag ovärdig, att emottaga ett testamente. I detta och andra fall, då den närvarande innehafvaren förlorar sin rätt till fideicommisset, tillfaller detsamma den, som näst efter honom är dertill berättigad. Jfr. Testamentsstadgan 1686 § 5.

§. 452.

b) Inbördes Testamenten.

Hernbergh. De testamentis reciprocis. Ups. 1784.

Schildener. Testamentum reciprocum secundum leges scriptas. Ups. 1801.

D—n. Om inbördes testamenten, (i Juridiskt Arkif utgifvet af *Carl Schmidt*. 2:dra Bandets 3:dje häfte pag. 450).

Med ett inbördes testamente förstår man ett sådant, hvarigenom tvänne eller flere personer testamentera till hvarandra qvarlätenskap, eller en del deraf, sålunda, att den eller de, som öfverleva den eller de andra, skall taga hvad denne eller de lemna efter sig. *Schildener*, Loc. cit. pag. 8. Att testatorerna endast äro tvenne är visserligen det vanligaste, men icke vä-

sendtligt. De kunna äfven vara flere, emedan likväl de rättsreglor, som böra tillämpas, äro de samma, antingen de äro tvänne eller flere, så kunna vi här, för enkelhetens skull, förutsätta, att de endast äro tvänne. Äfvenså är visserligen den vanligaste händelsen, att sådana testamenten af äkta makar upprättas; men detta är icke heller väsendtligt. Ingenting hindrar, att testatorerna också kunna vara andra personer. Stundom innehålla sådana testamenten äfven förordnande om, hvilken eller hvilka personer efter bådaskas död skall erhålla bådaskas gemensamma qvarlätenskap. Sålunda t. ex. är det ganska vanligt, att sådana testamenten, mellan äkta makar upprättade, bestämma, att den efterlevande makkan, såsom det vanligen heter, skall sitta i orubbadt bo, men att efter bådaskas död båda makarnas qvarlätenskap skall delas mellan deras gemensamma arvingar. — Som vår Lag icke innehåller några uttryckliga bestämmelser angående sådana testamenten, så har följden deraf blifvit den, att meningarna i theorie och praxis både om deras egentliga natur och de rättsreglor, som på dem äro tillämpliga, äro ganska delade. Somliga påstå, att sådana testamenten icke äro några verkliga testamenten, hvarföre icke heller de om testamenten gällande rättsreglor på dem äro tillämpliga. Se t. ex. *Schildener*, Loc. cit. pag. 13, 24. Andra deremot äro af den tankan, att som de kallas testamenten, så äro de det äfven, hvarföre hvad Lagen om sådan stadgar äfven gäller om inbördes testamenten. Se t. ex. *Hernbergh*, Loc. cit. § 9, men i synnerhet pag. 29. — För min del kan jag icke annat finna, än att denna strid är en verkelig ordstrid. Å ena sidan är väl ingenting, som hindrar, att, fastän de kallas testamenten, de dock i sjelfva verket äro arfsföreningar. Men å andra sidan ser jag icke heller något hinder, hvarföre de icke kunna vara verke-

liga testamenten, d. v. s. "gemensamma testamentariska förordnanden." Jfr. Kongl. Maj:ts Dom d. 29 Mars 1853 (i Juridiskt Arkif utgifvet af *Carl Schmidt*, 3:dje Bandets 3:dje häfte pag. 446). Huruvida de nu verkligen äro det ena, eller det andra, är väl egentligen en *quæstio facti*, och beror derpå, om de i fråga varande personerna *velat*, att de skola vara ömsesidigt förbindande aftal, eller verkliga testamenten. Då de kallas testamenten är väl præsumptionen snarast för det sednare. Jfr. *Beseler*, Die Lehre von den Erbverträgen. 2:ter Th. Göttingen 1837 pag. 551, 552. Här talar jag derföre endast om sådana inbördes testamenten, som verkligen äro testamenten. De andra höra rätteligen till arfsföreningarnas class. — Deraf att ett sådant testamente är ett verkligt testamente kan man i synnerhet draga den viktiga slutsatsen, att detsamma *regulariter* kan, lika som andra testamenten, af testatorerna efter behag ändras och återkallas. Men denna regel lider dock åtskilliga i sådana testamentens *särskilda* natur grundade icke mindre viktiga modificationer. Dit hör: a) att om en af testatorerna under bådus lifstid ändrar sitt testamente, så blir följden deraf, att äfven den andres förfaller; ty hvarderas testamentariska disposition kan anses såsom beroende af det tysta *vilkor*, att också den andres blir beståndande. Jfr. *Hernbergh*, Loc. cit. pag. 30. *Tengvall*, Tvistemåls-lagfarenheten pag. 270 § 37. b) Om endera är död, och den andre emottagit det, som honom af denne är testamentariskt, så får han icke derom göra någon ny disposition, som är stridande mot hvad den förre genom sitt testamente förordnat. Orsaken dertill är den, att han, för så vidt, är att anse som *testamentstagare* med de vilkor, den förres testamente innehåller. Jfr. Kongl. Maj:t Dom d. 25 Aug. 1798 (hos *Norell* pag. 324). Mera tvif-

velaktigt kan det vara, huruvida han sedan får göra något nytt testamente om silt eget gods. Å ena sidan kunde man säga, att han äfven med hänseende till detta är bunden af det förutnämnda villkoret. Å den andra åter, att det är en följd af testamentes natur, att det kan ändras och återkallas, äfven om testator förbundet sig, att icke göra det. 16: 3 ÅB. Denna mening synes vara den både i theorie och praxis antagna. Se *Tengvall*, Tvistemåls-lagfarenheten pag. 270 § 58; D—n, Loc. cit. pag. 456 och Kongl. Maj:ts Utslag d. 16 Juli 1788 (åberopadt i Juridiskt Arkif utgifvet af *Carl Schmidt*, 17:de Bandets 2:dra häfte pag. 249). Jfr. äfven *Örsted*, Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed, 4:de Bind pag. 652. Men en annan fråga är, om han i sådant fall likväl får behålla det, som blifvit honom af den andre testamenteradt, eller icke. Härom äro meningarne delade, men den nekande meningen synes verkligen hafva billigheten mest för sig. Jfr. *Beseler*, Loc. cit. pag. 539, 540. — Angående *bevakning* af sådana testamenten äro äfven meningarna delade. Att, när en af testatorerna är död, dennes testamente måste af den efterlevande bevakas, är visserligen allmänt antaget, och äfven otvifvelaktigt, men om det inbördes testamentet äfven innehåller, att qvarlåtenskapen efter bådas död skall tillfalla en tredje, t. ex. bådas gemensamma arfvingar, så har det varit i fråga satt, huruvida dessa äfven böra bevaka testamentet, när endera dör, eller de kunna och böra vänta dermed, till dess att båda äro döda. Af den förstnämnda meningen är t. ex. D—n, Loc. cit. pag. 458. Men den sistnämnda meningen har dock utan tvifvel så mycket för sig, att det icke skäligen bort betviflas, att den är den rätta. Jfr. Juridiskt Arkif utgifvet af *Carl Schmidt*, 5:dje Bandets 5:dje häfte pag. 455. *Calonius*, Utlåtande i Hög-

sta Domstolen d. 12 Febr. och 12 Mars 1794. —
 För öfrigt gäller angående de *personer*, som kunna
 göra och emottaga sådant testamente, det *gods*, som
 genom sådant testamente kan bortgifvas, *sättet*, huru
 det skall upprättas, *klander*, deraf, o. s. v. alledeles
 detsamma, som om testamenten i allmänhet, hvilket
 således icke behöfver här ytterligare upprepas.

Tredje Kapitlet.

Om Arfsföreningar.

§. 433.

Arfsföreningar i allmänhet.

a) Begrepp.

Med en arfsförening förstå vi ett aftal, hvarigenom tvänne eller flere personer öfverenskomma om det arf, eller en del deraf, som kan komma att falla efter en af paciscenterna eller tredje man. Här af följer, att det icke är någon arfsförening, om tvänne personer öfverenskomma, att *framdeles* med hvarandra sluta ett sådant aftal. Utländska Jurister taga väl vanligtvis arfsföreningar i så inskränkt betydelse, att de dermed förstå allenast sådana, som angå antingen en persons *hela* förmögenhet eller en bestämd *qvot* deraf, men icke sådana dispositioner, som angå ett särskildt ting eller en bestämd summa; men då enligt vår Lag ingenting hindrar, att ett särskildt ting eller en bestämd summa kan vara föremål för ett testamente, så finnes intet giltigt skäl, hvarföre icke detsamma också kan vara föremål för en arfsförening. Deremot är det mera väsendtligt, att öfverenskommelsen angår ett arf, som ännu icke fallit, d. v. s., att den person, som skall ärfvas, ännu icke är död. Angår öfverenskommelsen

qvarlåtenskapen efter en person, som redan är död, eller en del deraf, så är den icke någon egentlig arfsförening, utan ett aftal, hvarpå helt andra rättsreglor äro tillämpliga, än de, som gälla om verkliga arfsföreningar. Somliga taga väl arfsföreningar så inskränkt, att de dermed förstå endast sådana, som angå arf efter en af paciscenterna, men icke sådana, som angå arf efter tredje man; men ehuru det måste medgifvas, att olikheterna mellan båda äro ganska betydliga, så finnes dock å andra sidan dem emellan så stor öfverensstämmelse, att de kunna under en benämning sammanfattas, hvilket äfven vanligen sker. Se t. ex. *Abrahamsson*, Anmärkningar till Landslagen pag. 322, och *Nehrman*, Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 381 § 3. — Af hvad som nu är sagdt om sådana föreningsars natur är det lätt att finna, huru de skilja sig från andra beslätade rättsärender. Men i synnerhet är skilnaden emellan arfsföreningar och testamenten af mycken vikt. Testamenten innehålla blott *en* persons vilja, hvarföre de äro efter behag återkalleliga; deremot ligger det i arfsföreningars natur, att de, såsom andra aftal, äro för paciscenterna förbindande, och således icke kunna af endera upphälfvas utan den andres samtycke. Jfr. Protokollet vid Ständernas granskning af 16: 3 ÄB. Båda äro derföre af så stridig natur, att de i flere hänseenden äro med hvarandra alldeles oförenliga. Således t. ex. kan ett testamente icke innehålla ett aftal om, att testamentet icke kan ändras (*pactum de testamento non mutando*), emedan ett sådant aftal vore i rak strid med ett testamentes natur. 16: 3 ÄB. Af samma orsak synes man äfven kunna draga den slutföljden, att ett aftal, hvarigenom någon förbinder sig, att göra en annan testamente, måste anses såsom alldeles ogiltigt. Hvertill skulle ett sådant testamente tjena

den andre paciscenten, om man antager, att testator efter behag kan ändra och upphäfva detsamma? Antager man åter att han af aftalet är förhindrad, att göra detta, så är detta aftal i rak strid med ett testaments natur. Deremot är förhållandet helt annorlunda, om någon med sin lagliga arfvinge slutar en arfsförening, hvarigenom han förbinder sig, att *icke* göra något testamente. Som nemligen rättigheten, att göra testamente, hvarken till sin natur är eller i vår Lag anses såsom någon oförytterlig rättighet, så synes ingenting hindra, att ett sådant aftal är fullkomligen giltigt. Icke heller är någonting, som hindrar, att ett testamente kan förvandlas till en arfsförening; ty detta är något helt annat, än att genom ett aftal allenast modificera ett testamente, såsom sådant.

§. 454.

b) Arter.

Arfsföreningar äro af mycket olika beskaffenhet, och kunna derföre på många olika sätt fördelas. Först och främst är det, såsom redan i föregående § är nämnt, en betydlig skilnad mellan sådana arfsföreningar, som angå arf efter en af paciscenterna, och sådana, som angå arf efter tredje man. Endast de förra äro så vida i sträng mening arfsföreningar, som de hafva arfsrätten *omedelbartigen* till föremål, hvar emot de sednare allenast åstadkomma en *obligation*, till följe hvaraf den ursprunglige arfvingen är förbunden, att till den andre paciscenten utgifva ett honom efter en tredje person tillfallet arf. Somliga kalla sådana arfsföreningar *dispositiva*. Se t. ex. *Nörregaard*,

Foreläsningar over den Danske og Norske private Ret. 2:den Part 2:den Del pag. 101. Men vanligare är det dock numera, att man med *dispositiva* arfsföreningar förstår sådana, hvarigenom en tredje, som icke sjelf deltagit i föreningen, erhåller arfsrätt. Jfr. *Beseler*, Die Lehre von den Erbverträgen 2:ter Th. Göttingen 1837 pag. 12, 15. För öfrigt skiljer man vanligen emellan 1) *adqvisitiva* arfsföreningar, d. v. s. sådana, hvarigenom någon erhåller en rättighet till arf, som han förut icke hade; 2) *conservativa*, som ingås för att bibehålla en arfsrätt, som man redan förut har. Dessa arfsföreningar äro dock egentligen äfven *acqvisitiva*, emedan en arfsrätt, som förut berodde på arflemnarens godfinnande, och af honom kunde genom testamente upphävas, derigenom fastställas. Ungefärligen detsamma kan man äfven säga 3) om så kallade *restitutiva* arfsföreningar, hvarmed man egentligen förstår sådana, hvarigenom ett fideicommiss stiftas. 4) *renunciativa*, hvarigenom någon afsäger sig en arfsrätt, som honom förut tillhörde. — I ett annat hänseende skiljer man äfven mellan *universella* arfsföreningar, hvarmed man förstår sådana, som angå hela en persons qvarlätenskap, såsom en *universitas juris*, och *partikulära*, som angå särskilda ting. — Slutligen bör det här anmärkas, att stundom, äfven af våra Jurister, (se t. ex. *Colling*, De Successionis väria ratione. Lund 1774 § 1) till arfsföreningarnas class hänföras åtskilliga i Tyskland i äldre eller sednare tider brukliga aftal, som antingen icke äro verkliga arfsföreningar, eller åtminstone hos oss hvarken varit eller äro brukliga. Sådana äro 1) det aftal, som Tyskarna kalla *Einkindschaft* (*unio prolium*), hvarmed förstås ett aftal, hvarigenom makar, af hvilka endera eller båda hafva barn af ett annat äktenskap, öfverenskomma, att dessa barn skola ärfva

båda makarna, likasom vore de deras egna. Jfr. derom *Beseler*, Loc. cit. 2:ter Band pag. 150—192; och 2) *Erboverbrüderung (pactum confraternitatis)* ett i synnerhet inom den högre Tyska adeln i äldre tider brukligt aftal, hvarigenom tvänne eller flere familjer, eller särskilda linier af samma slägt, öfverenskommo, att, om den ena släkten eller linien dog ut, så skulle densamma ärfvas af den andra. Jfr. derom *Beseler*, Loc. cit. pag. 90—106. Dessa behöfva naturligtvis icke här närmare beskrivas; ty om också dylika äfven hos oss kunna förekomma, så böra de dock bedömas efter de om arfsföreningar i allmänhet hos oss gällande grundsatser.

§. 455.

c) **Giltighet.**

Det är bekant att vår Lagbok innehåller icke någonting om arfsföreningar. I anledning häraf kunde den frågan med skäl uppkastas, om då sådana aftal hos oss verkligen äro giltiga, eller icke? Vore frågan om stiftande af ny Lag, så är det onekligt, att ganska viktiga skäl emot dem kunde anföras. Man kunde med skäl säga, först och främst, att de icke äro af något verkligt behof framkallade. Om någon vill bestämman en person, som efter hans död skall taga dess kvarlätenskap, så lär han hellre göra detta genom ett återkalleligt testamente, än genom en arfsförening, hvaraf han är för alltid bunden. Att någon till följe af ett sådant aftal är tvungen, att lemna sin kvarlätenskap till en person, om hvilken han efter aftalets slutande fått en sämre tanka, och hvilken tilläfventyrs af goda skäl är honom förhatlig, har

uti sig något odiöst och kan stundom föranleda ganska ledsamma följder. Ännu mera hafva sådana aftal emot sig, om man antager, att genom dem arfsrätt kan titulo oneroso förvärfvas, att t. ex. densamma skulle kunna blifva föremål för ett verkligt köp. Göres arfsrätten sålunda beroende af låga penningespekulationer, så är derigenom vägen öppnad för all slags nedrighet. I synnerhet gäller detta, om det köpta arfvet är ett arf efter tredje man; hvarföre ett sådant köps ogiltighet äfven af förra Lagcommittéen (Förslag till allmän Civillag. 1: 10 HB. Jfr. Motiverna pag. 171) på goda skäl är föreslagen. Man kan till och med i allmänhet påstå, att alla aftal om arf efter tredje man, hvarigenom dennes præsuntiva arfvingar visa, huru de sysselsätta sig med speculationer på dess blifvande fränfälle, innehålla uti sig något stötande och oanständigt. — Icke desto mindre måste man antaga, det sådana föreningar hos oss verkligen äro i allmänhet giltiga. Både i theorie och praxis är nemligen deras giltighet allmänt erkänd; så att om man icke vill bestrida Juristrättens gällande kraft, man svårligen kan undgå, att i allmänhet tillerkänna sådana aftal fullkomlig giltighet. Se t. ex. *Nehrman*, Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 581 § 3. pag. 410 § 14. pag. 412 § 17. *Solander*, De Testamentis. Ups. 1754 pag. 23. *Colling*, De fideicommissis familiarum illustrium. Lund 1740 pag. 16. Juridiskt Arkif utgifvet af *Carl Schmidt*, 5:te Bandets 3:dje häfte pag. 416 och 6:te Bandets 3:dje häfte pag. 391. Jfr. äfven Lagcommissionens yttrande vid granskningen af 16: 3 ÅB. Dessutom bevisas, att de i praxis anses såsom giltiga, äfven deraf, att så kallade inbördes testamenten, hvilka i sjelfva verket, fastän de kallas testamenten, ofta äro arfsföreningar, allmänt äro brukliga. För öfrigt saknas icke spår äfven i äldre

Lagar, att sådana också förr ansetts som giltiga, se t. ex. Upl. ÅB. 4. Äfven af Kongl. Resol. på Adelns Besvär d. 1 Sept. 1664 § 20 synes man a contrario kunna sluta, att sådana föreningar, om de icke skedde "in fraudem heredum", i allmänhet ansågos såsom giltiga. Jfr *Nehrman*, Loc. cit. pag. 410 § 14, hvarföre sådana äfven stundom af Kongl. Maj:t blifvit stadfästade. Se Kongl. Resol. d. 29 Nov. 1669. — Långt mera tvifvel är den frågan underkastad, om ett aftal mellan tvänne personer, hvarigenom dessa icke slutat någon verkelig arfsförening, utan allenast förbundit sig, att *framdeles* ingå en sådan, också bör anses såsom så giltigt och förbindande, att promittenten kan lagligen tvingas till löftets fullbordande? Denna fråga synes enligt vår Lag böra nekande besvaras, icke allenast derföre, att de förut återopade skälen för verkliga arfsföreningars giltighet icke gälla om sådana aftal, utan äfven derföre, att särskildta skäl emot sådana aftals giltighet förefinnas, som icke äro af ringa vikt. Först och främst synes det vara temmeligen opassande, att vilja tvinga någon, att utnämna en tilläfventyrs honom förhållig person till sin arfvinge; sedan är äfven ett sådant aftals upprättande en personlig handling, hvartill det är svårt, att tvinga någon. Kan han der till icke godvilligt förmås, så skulle han väl således egentligen ersätta den skada, som blifvit en följd af hans försummelse, att uppfylla sin förbindelse. Men här möter den svårigheten, att skadan består i arfsrättens förlust, och att bestämman värdet af ett arf efter en ännu lefvande person är omöjligt, emedan detta kan af hvarjehanda orsaker på mångfaldigt sätt förändras. — Af dessa aftals ogiltighet synes man äfven kunna draga den slutsatsen, att fastän verkliga arfsföreningar, såsom förut är nämnt, äro giltiga, och någon viss form för deras ingående icke är föreskrifven,

så måste dock en Domare vara ytterst försiktig, att icke förklara ett sådant aftal giltigt och bindande, förr än det är fullkomligen visst, att det verkligen varit paciscenternas mening, att sluta ett fullgiltigt aftal, så att icke tillfälligtvis eller samtalsvis gifna löften anses såsom bindande. — Hit hör nu slutligen äfven den frågan, huruvida en arfsförening kan såsom giltig anses, hvarigenom arfsrätt betingas till förmån för tredje man? Denna fråga synes i allmänhet kunna jäkande besvaras; ty det är i sjelfva verket ganska vanligt, att sådant sker. I inbördes testamenten, hvilka, såsom nyss är nämnt, ofta äro verkliga arfsföreningar, bestämmes icke sällan, att qvarlåtenskapen efter bådas död skall tillfalla en eller flere andra personer, och conventionella fideicommissar äro icke heller alldeles ovanliga. Emedlertid är det icke alldeles utan, att sådana föreningars giltighet, med hänseende till tredje man, är underkastad vissa inskränkingar, i synnerhet den, att denne tredje icke genom en sådan arfsförening erhåller en sådan sjelfständig rätt, att den icke kan af den, som betingat honom en sådan återigen estergifvas, utan att hans samtycke dertill behöfves.

[§. 456.

Särskilda Arfsföreningar.

a) **Adqvisitiva.** a') **Ingående.**

Hvad med en adqvisitiv arfsförening förstås är redan förut (§ 454) visadt. När ett sådant aftal skall ingås, måste både de *personer*, som ingå detsamma, vara sådana, att de kunna med laga verkan sluta ett sådant, och de *ting*, hvarom det slutas, af den be-

skaffenheten, att de genom ett sådant aftal kunna öfverlätas, och aftalet måste slutas på ett sådant sätt, att det kan såsom lagligt anses. I det förstnämnda hänseendet erfordras, att *promittenten* icke allenast är en sådan person, som i allmänhet kan sluta ett giltigt aftal, utan han måste dertill vara en sådan, som har rätt, att göra testamente. I annat fall skulle en sådan arfsförening lätt kunna begagnas, för att illudera de om testamenten gällande Lagar. Å andra sidan deremot synes man icke alltid få sluta från rättigheten, att göra testamente, till rättigheten, att genom arfsförening disponera öfver sin förmögenhet. En ogift qvinna t. ex., som fyllt tjuguet år, är enligt Kongl. Förordn. d. 30 Maj 1835 berättigad, att göra testamente; men detta torde icke vara tillräckligt skäl, att sluta, det hon också utan förmyndarens samtycke får genom arfsförening bortgifva sin kvarlåtenskap, enär en arfsförening icke är, såsom ett testamente, efter behag återkallelig. Af samma skäl, som nyss är nämnt, måste äfven *acceptanten* icke blott vara en person, som har de egenskaper, som erfordras för att sluta ett giltigt aftal, utan äfven en sådan, som är lagligen berättigad, att emottaga ett arf eller testamente. Likväl är det tillräckligt, att han är så beskaffad vid den tid, då aftalet ingås, och vid den tid, då *promittenten* dör. Huruvida han under mellantiden har dessa egenskaper, eller icke, derpå kommer intet an. — Hvad sedan *föremålet* för ett sådant aftal beträffar, så är det af samma skäl klart, att icke mera får genom en sådan arfsförening bortgifvas, än det, som genom testamente får bortgifvas, så att 17 Cap. ÄB. är äfven på arfsföreningar fullkomligen tillämpligt. Jfr. Kongl. Resol. på Adels Besvär d. 1 Sept. 1664 § 20 och *Nehrman*, Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Ci-

vilem, pag. 410 § 14. I sammanhang härmed kunde den frågan uppkastas, om icke, när laga skäl dertill förefinnes, en arfvinge kan göras arflös likasåväl genom en arfsförening, som genom testamente? Här om äro meningarna delade. De, som neka detta, åberopa i synnerhet, att en arfsförening väl kan lända till *förmån* för tredje man, men här af får man icke å andra sidan sluta, att också *rättigheter* kunna dem genom sådana aftal betagas. Se t. ex. *Beseler*, Von den Erbverträgen. 2:ter Th. pag. 304. Men för min del kan jag icke finna detta skäl tillräckligt bevisande, det icke arflösgörelse, enligt vår Lag, likasåväl kan ske genom arfsförening, som genom testamente. — Beträffande slutligen *sättet*, huru sådana föreningar kunna slutas, är det väl redan i det föregående nämndt, att någon viss form, som dervid bör iakttagas, icke är föreskrifven; men det kunde dock i fråga sättas, om icke denna regel bör anses lida ett undantag, om föreningen angår fast gods; om nemligen densamma icke då bör enligt 1: 2 JB. ske skriftligen med tvägga manna vitne, och sedan uppbjudas? Denna fråga synes mig dock böra nekande besvaras, så mycket mer, som acceptanten genom en sådan förening icke ens erhåller någon *verkelig* arfsrätt, utan endast *förhoppning* om sådan, hvars realisation ännu är mycket oviss. Då nu icke ens en arfvinge, som *verkeligen* genom arf erhåller en fastighet, behöfver uppbjuda densamma, så synes ännu mindre den, som erhåller löfte om en sådan uti en arfsförening, behöfva uppbjuda densamma. En annan fråga är, om han icke måste göra det när arvet verkeligen tillfaller honom? Då, såsom nyss är nämndt, Lagen icke föreskrifver, att *arf* skall uppbjudas, kunde man tro, att äfven denna fråga bör nekande besvaras; men då nu, enligt K. F. d. 21 Dec. 1857, testamenten om

fastigheter böra uppbjudas, måste man utan tvivel säga detsamma om arfsföreningar. — Slutligen bör det här anmärkas, att en sådan arfsförening antingen kan slutas sålunda, att allenast en af paciscenterna derigenom erhåller en eventuell arfsrätt, eller också kan arfsföreningen vara *ömsesidig*, så att båda paciscenterna göra hvarandra till sina arfvingar, sålunda, att den af dem, som lefver längst, skall ärfva den andre. I detta fall kunde den frågan uppkastas, om icke en sådan arfsförening rätteligen bör anses såsom tvänne särskilda? Denna frågan är i synnerhet i det hänseendet af mycken vikt, att, om detta antages, den enas ogiltighet (t. ex. derföre, att promittenten är en person, som icke kan sålunda disponera öfver sin qvarlätenskap), icke har den andras ogiltighet i följe med sig; då deremot, om man antager att arfsföreningen är såsom en enda att anse, i sådan händelse hela aftalet blir ogiltigt. Egentligen är väl denna fråga en *Quæstio facti*. Det kommer derpå an, hvad paciscenterna i detta hänseende sjelfve velat; men i allmänhet är väl största skäl, att præsamera, det paciscenternas mening varit, att föreningen skall anses såsom ett enda oskiljaktigt aftal, så att, om detsamma å ena sidan upplöses, följden deraf blir att det äfven å den andra blir ogiltigt.

§. 457.

b¹) Verkan.

Genom detta aftal erhåller acceptanten allenast en *eventuell* arfsrätt efter promittenten, d. v. s. intet annat än en *förhoppning*, att få ärfva honom, men deremot uppkommer icke genom detta aftal, såsom

genom contracter, något obligatoriskt förhållande emellan honom och promittenten. Af denna grundsats kunna med hänseende till detta aftals verkningar och påföljder de viktigaste slutsatser dragas. Här af följer således: 1) att acceptanten icke kan på någon annan transportera den genom detta aftal erhållna arfsrätt, såsom han skulle kunna, om den vore att anse som en vanlig fordringsrätt. 2) Om acceptanten dör före promittenten, så går icke hans rätt, såsom en vanlig fordringsrätt, öfver på hans arfvingar. Ett undantag från denna regel äger endast då rum, när promittenten för den händelsen, att acceptanten skulle dö före honom, substituerat hans arfvingar i hans ställe och rätt; men strängt taget är detta icke ens något undantag, ty då grundar sig arfvingarnas rätt icke derpå, att de äro acceptantens arfvingar, utan på promittentens förklarade vilja. 3) Så länge promittenten lefver äger han i allmänhet rätt, att fritt disponera öfver sin förmögenhet. Visserligen är det sannt, att sålunda kvantiteten af det, som acceptanten en gång vid hans död kan komma att erhålla, hufvudsakligen beror på promittentens välvilja mot honom och redlighet; men detta ligger också fullkomligen i detta aftalets natur och beskaffenhet. Emedlertid är det väl icke alldeles utan, att denna regel lider åtskilliga undantag; om t. ex. promittenten börjar, att bortslösa sin egendom, så synes acceptanten, icke mindre än hans intestatarfvingar, berättigad, att låta ställa honom under förmynderskap, 19: 4 ÅB. Stundom kan äfven arfsföreningen uttryckeligen innehålla större eller mindre inskränkningar i promittentens rätt, att inter vivos disponera öfver sin förmögenhet, hvilka han då måste ställa sig till efterrättelse. Att det icke kan anses vara honom tillåtet, att genom testamente eller en ny arfsförening till en annan person bortgifva sin

qvarlätenskap, är icke heller annat än en uppenbar följd deraf, att han derigenom skulle bryta det med acceptanten förut ingångna aftal, hvilket icke kan anses vara honom tillåtet. 4) Så snart promittenten är död gäller om acceptanten alldeles detsamma, som om arfvingar efter Lag eller testamente, eller att hans arfsrätt genast tager sin början; så att, om han sedan dör, densamma går öfver på hans närmaste arfvingar. I sådant fall kunde det möjligen äfven i fråga sättas, huruvida en sådan arfvinge bör anses ansvarig för den dödes gäld, eller icke? Denna frågas besvarande beror derpå, om han i detta hänseende skall anses lika med en arfvinge efter Lag, eller efter testamente; men det sednare är uppenbarligen det rätta. Ansvarighet för den dödes gäld har Lagen endast ålagt hans intestatarfvingar. Deremot är det uppenbart, att, likasom testamente icke får tagas förr än den dödes gäld är betald, 10: 1 ÅB., så tillfaller icke heller den, hvars rätt grundar sig på en arfsförening, mera än hvad som återstår, sedan gälden är betald. Deremot 5) är det en följd af förutnämnde grundsats, att, om egendomen icke räcker till gäldens betalning, en sådan paciscent icke sjelf får anses såsom creditor, så att han med de öfriga skulle kunna deltaga i concursen. — Äro acceptanterna flere, och en af dem dör före promittenten, så hafva de öfriga, lika litet som testamentstagare, något *jus accrescendi*, så vida det icke kan bevisas, att det varit promittentens mening, att tillerkänna dem sådant; ty annars gäller om arfsföreningar samma grundsats, som om testamenten, nemligen, att de böra stricte tolkas, och att i allt, hvarom föreningen ingenting innehåller, allmänna Lagen bör följas. — Mera tvifvelaktig kan den frågan vara, huruvida, om en arfsförening innehåller några vilkor, man

derpå bör använda de grundsatser, som gälla om vilkor i contracter, eller de, som gälla om vilkor i testamenter. Denna fråga besvaras i ntländska Lagar olika. Österrikiska Lagen antager det förra; Preussiska Lagen deremot det sednare. Det rätta torde dock vara, att denna fråga icke alltid kan på enahanda sätt besvaras, och att det beror på omständigheterna i särskilda fall, om de förra eller de sednare grundsatserna böra följas.

§. 458.

c') Upphävande.

De orsaker, hvarigenom en arfsförening upphäves, äro i allmänhet desamma, hvarigenom också andra rättsärender och aftal upphävas, och dessa behöfva således här icke beskrifvas. Endast följande vill jag här särskildt nämna: 1) om acceptanten afsäger sig sin på aftalet grundade rätt till arvet, hvartill han utan tvifvel i allmänhet är berättigad, men likväl, såsom arflemnarens närmaste skyldeman, har rätt till arvet, så kunde dock den frågan uppkastas, om han i sådant fall, fastän han afsagt sig sin fördragsmässiga arfsrätt, icke desto mindre kan betjena sig af den som Lagen tillerkänner honom. Denna fråga torde i olika fall böra olika besvaras. Gör han det af egennytta, t. ex. för att slippa utbetala legater, eller andra præstationer, som han genom arfsföreningen åtagit sig, så synes frågan böra nekande besvaras; men i annat fall synes intet hinder deremot före finnas. 2) Om genom en arfsförening mera är bortgifvet, än Lagen tillåter. (Jfr. § 456). I sådant fall gäller om] arfsföreningar alldeles detsam-

ma, som om testamenten, att de nemligen *för så vidt* upphävas, som de icke äro öfverensstämmande med Lag; men för öfrigt blifva de gällande. Jfr. 17: 7 ÄB. 5) Om acceptanten dör före promittenten. (Jfr. § 437). — Slutligen kunde äfven den frågan uppkastas, om en adqvisitiv arfsförening icke också kan återkallas för otacksamhet, likasom förhållandet är med gåfva? Men då man besinnar, att en arfsförening likväl icke är någon verkelig gåfva, torde det vara betänkligt, att derpå använda de om gåfva gällande rättsreglor.

§. 439.

b) Renunciativa.

a) Begrepp.

Att med en renunciativ arfsförening förstås en sådan, hvarigenom någon afsäger sig en honom förut tillhörande arfsrätt, är redan förut sagdt och dessutom af sig sjelf tydligt nog; men detta begrepp behöfver här något närmare bestämmas. 1) Att här endast är fråga om *eventuell* arfsrätt, men icke om sådan, som redan tillfallit renuncianten, följer redan af det förut utvecklade begreppet om en arfsförening. 2) Den arfsrätt, som någon sålunda afsäger sig, kan grunda sig antingen på Lag eller arfsförening; men deremot är det mera tyfvelaktigt, om den också kan vara testamenterisk; i sådant fall synes nemligen renunciationen vara alldeles öfverflödig, enär testator dessförutan kan efter behag ändra sitt testamente. 3) Här är endast fråga om en sådan renunciativ arfsförening, hvari den ene pasiscenten (*renuncianten*) afsäger sig sin rätt till arf efter den andre pasiscenten.

Angår åter aftalet arf efter tredje man, så är det af annan beskaffenhet, hvarom mera sedan. 4) Detta aftal bör äfven skiljas från ett sådant förberedande aftal, (*pactum de renunciando*) hvarigenom tvänne personer allenast öfverenskomma, att framdeles sluta ett sådant. 5) Ingenting är som hindrar, att en sådan renuntiation kan ske mot betingadt vederlag, och i sådant fall erhåller renuncianten rättighet dertill, utan afseende på, om det arf, som han afsagt sig, sedan verkligen tillfaller honom, eller icke. 6) För öfrigt är detta aftal, lika litet som en adqvisitiv arfsförening, ett obligatoriskt aftal, utan ett sådant, som *omedelbarligen* medför arfsrättens förlust.

§. 440.

b^r) **Ingående.**

Angående detta aftalets ingående gäller i allmänhet detsamma, som förut är nämndt, eller att inga formaliteter dervid erfordras. Endast om det angår fastigheter skulle det möjligen kunna i fråga sättas, om det icke enligt 4: 2 JB. måste ske skriftligen och med tvågga manna vitne; men af de skäl, som redan äro anförda, torde denna fråga böra nekande besvaras. Att, om renuncianten är omyndig, hans förmyndares samtycke erfordras, är i sig sjelf tydligt; men angår renuntiationen fast gods kunde det äfven i fråga sättas, om detta är tillräckligt, eller äfven nästa fränders hörande och Domarens samtycke, enligt 22: 5 ÅB., 4: 8 JB., erfordras? Denna fråga synes dock böra nekande besvaras, när man besinnar, att det, som renuncianten afsäger sig, är allenast en förhoppning och icke något, som redan hör till hans förmögenhet,

hvarföre en sådan renunciation icke kan anses såsom någon föryttring.

§. 441.

c1) **Verkan.**

De verkningar och påföljder, som detta aftal medför, följa redan af sjelfva dess begrepp, men kunna här något vidare utvecklas. Således 1) är det en följd deraf, att en sådan arfsförening icke är något obligatoriskt aftal, att icke heller någon derpå grundad förbindelse går öfver på renunciants arfvingar; och häraf följer vidare, att, om renuncianten dör före den person, hvars arf han afsagt sig, så äro hans arfvingar, om de äfven äro denne personens närmaste arfvingar, icke af hans renunciation förhindrade, att taga arf efter denne. Men i sådant fall synas de dock vara skyldiga, att återlemna det vederlag, som renuncianten betingat sig för renunciation af arfsrätten; att de nemligen skulle få behålla både denna och vederlaget dertföre vore i högsta grad obilligt. 2) Har renuncianten flere medarfvingar, så tillfaller det arf, som han afsagt sig, regulariter dessa, till följe af det dem tillhörande *jus accrescendi*, men denna regel lider ett undantag, om renunciationen skett till förmån för en annan bestämd person. I sådant fall är aftalet med hänseende till denne att anse såsom en adqvisitiv arfsförening, hvarpå de förut nämnda rättsreglor äro tillämpliga. 3) Är renuncianten icke allenast den andre paciscentens laglige arfvinge, utan har äfven förr än renunciationen skedde genom testamente eller arfsförening varit utnämnd till hans arfvinge, så anses, i tvifvel-

aktiga fall, renunciationen angå icke blott hans på lag, utan äfven på testamente eller aftal grundade arfsrätt, så vida det icke kan särskildt bevisas, att hans mening allenast varit, att afsäga sig sin lagliga arfsrätt. 4) Renunciation af arfsrätt innefattar naturligtvis äfven renunciation af Renunciantens Logitima, såsom varande en del deraf, hvarföre den andre paciscententen är oförhindrad, att, när sådan renunciacion skett, borttestamentera mera än 17 Cap. ÄB. annars tillåter.

§. 442.

d) Upphåfvande.

Angående sådana aftals återupphåfvande är i synnerhet den omständigheten att märka, att, som de icke äro några obligatoriska aftal, kunna de icke heller, såsom sådana, genom remissoriska aftal upphåvas, utan upphåfvandet måste i stället ske genom en adqvisitiv arfsförening, hvarigenom renuncianten återigen af den andre paciscenten utnämnes till hans arfvinge; på hvilket aftal således de rättsreglor äro tillämpliga, som i allmänhet gälla om sådana arfsföreningar.

§. 445.

c) Aftal om arf efter tredje man.

(Pactum de hereditate tertii).

Till detta aftalets kännemärken hör: 1) att det angår arf efter någon annan person, än en af pacis-

scenterna. 2) Denne kan vara antingen en bestämd eller obestämd person; ehuru, då man talar om ett *pactum de hereditate tertii*, den förstnämnda händelsen vanligen afses. 3) I detta fall måste han äfven vara en person, efter hvilken en af paciscenterna, antingen till följe af skyldskap, eller arfsförening, kan vänta sig arf, och 4) en person, som ännu lefver; ty i annat fall hör, såsom redan förut är nämnt, aftalet icke till arfsföreningarnas class. — För öfrigt kunna sådana aftal på många sätt variera. Stundom angå de allenast sättet, huru en persons qvarlätenskap skall emellan dess skyldemän fördelas. Stundom är ett sådant aftal *renunciativt*, så att det innefattar afsägelse af den rätt, en af paciscenterna kan hafva till arf efter en tredje. Är det åter *adquisitivt*, så är det väl sannt, att dess verkan såvida beror deraf, att den af paciscenterna, som öfverlätit sin arfsrätt på den andre, öfverlefver den tredje, hvars arf aftalet angår, att i annat fall acceptanten icke erhåller något arf, men häraf får man dock icke, såsom *Nehrman*, (Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 584 § 3) sluta, att i annat fall aftalet är alldeles kraftlöst. Det kan nemligen hända, att den af paciscenterna, som afstått sin arfsrätt till den andre, derföre betingat sig ett vederlag, och då kan han fordra detta, fastän den andre icke erhåller arfvet. Visserligen kunde det i fråga sättas, om icke aftalet är ogildt när ett sådant vederlag betingas, och man måste medge, att från legislativ synpunkt mycket skäl kunde vara att antaga detta; men hvarken *Nehrman*, *Loc. cit.*, icke heller *Abrahamson*, (Anmärkingar till Landslagen pag. 522) hvilka båda antaga, att aftal om arf efter tredje man äro giltiga, göra deras giltighet beroende deraf, att intet vederlag är betingadt; icke heller hafva vi någon Lag, som stadgar detta,

eller hvaraf en sådan slutsats kan dragas. — Mera tvifvelaktigt kan deremot den frågan vara, huruvida till ett sådant aftals giltighet erfordras den tredjes samtycke, om hvars arf fråga är, ty derom äro *Nehrman* (Loc. cit.) och *Abrahamson* (Loc. cit.) verkligen af olika tankar. Den sednare antager nemligen detta, men den förre gör icke aftalets giltighet deraf beroende. Kan hända är vid besvarande af denna fråga en distinction nödig. Är nemligen aftalet allenast *renunciativt*, så synes mindre skäl vara, att fordra den tredjes samtycke, än om det är *adquisitivt*. Åtminstone synes *Abrahamson*, Loc. cit. allenast hafva haft afseende på den sistnämnda händelsen.

Andra Afdelningen.

Förmynderskapsrätten.

Sidenius. De Tutela. Ups. 1654.

Plumius. Differentiæ Juris Romani et Sveciæ circa Tutelas. Köpenh. 1626.

Mehdem. Jus Tutelare Svionicum ex antiquitatibus erutum. (Bifogad andra uplagan af *Wexionii* Disputationes ad Pandectas cum collatione juris Sveonici. Stockh. 1668).

Åkerman. De Tutelis. Ups. 1675.

Wexionius. De Tutoribus. Åbo 1652.

Svederus. De Tutela pupillorum præcipuisque tuendi modis. Åbo 1689.

Dabelow. Geist der Schwedischen Vormunderordnung vom 17 Mars 1669. Dorpat 1820.

Solander. De Tutela. Ups. 1751.

Boëthius. De Tutela. Ups. 1814.

[§. 444.]

Begrepp och Arter.

Colling. Curator Prodigii. Lund 1765.

Om en menniska antingen till följe af ungdom, oförstånd eller andra orsaker är ur stånd satt, att vårda sig sjelf och sitt gods, samt att afsluta nödiga rättsärender, och icke heller förmår, att till sitt bi-träde sjelf välja någon, som i detta hänseendet kan

vara honom till hjälp, så har Lagen vanligen bestämt, att någon annan tjenlig person skall vårda honom och hans gods, och sköta hans angelägenheter. Den förre kallas då *omyndig*; (*pupill*) den sednare *förmyndare*, och rättsförhållandet dem emellan *förmynderskap*. — Af denna definition kunna vi ytterligare draga följande slutsatser: 1) Fastän äfven Juridiska personer enligt sin natur *alltid* äro ur stånd, att sjelfva besörja sina angelägenheter, så anses likväl deras *föreståndare* enligt vår Lag icke egentligen såsom förmyndare. Jfr. 17: 3 HB., ehuru det är onekligt, att dem emellan i flere hänseenden är stor likhet. 2) Om någon, som icke är i stånd, att uträtta ett eller flere ärender, sjelf väljer och utnämner en annan, som skall företräda hans ställe, så är denne icke någon förmyndare, utan en vanlig ombudsman, hvarföre rättsförhållandet dem emellan icke är att bedöma efter de om förmynderskap gällande Lagar, utan efter 18 Cap. HB. — En förmyndares befattning är i vissa hänseenden att anse såsom ett slags offentligt *ämbete*, och kallas så äfven på flere ställen i Förmyndareordningen d. 17 Mars 1669; se t. ex. Inledningen och §§ 12, 13, 14. Deraf följer vidare, att denna befattning också är af en rent personlig natur, så att den hvarken genom arf går öfver på förmyndarens arvingar, eller af honom kan efter behag på andra transporterats, eller godtyckligt nedläggas. I detta hänseendet närmar sig läran om förmynderskap till den offentliga Rätten. I andra hänseenden åter åstadkommer förmynderskapet emellan pupillen och förmyndaren ett verkligt obligatoriskt förhållande, som har likhet med det, som uppkommer genom ett ombudcontract, och följaktligen är en obligatio *quasi ex contractu*. Slutligen är förmynderskap, i de flesta och vigtigaste fall, att anse som ett *surrogat för för-*

äldramagten. Den vanligaste händelsen, då förmyndare förordnas, är nemligen den, då föräldrar dö bort från sina barn, och derföre andra personer, i deras ställe, måste besörja barnens uppfostran. I detta hänseendet, men äfven af flere andra orsaker, hör läran om förmynderskap rätteligen till familjerätten; ty icke allenast är det medlemmarna af familjen, i detta ordets vidsträcktare betydelse, som det *regulariter* äligger, att vara förmyndare, utan det är äfven dem, som det *regulariter* äligger icke allenast, att sörja för, att förmyndare förordnas för dem, som behöfva sådana, utan äfven sedan hafva uppsigt öfver och controllera förmyndarens förvaltning, och i händelse de finna, att han icke rätteligen sköter sin syssla, besörja om, att han från densamma afsättes, såsom jag sedan utförligare skall visa. — Man skiljer vanligen mellan flere särskilda arter af förmynderskap. Först och främst distingvera både Romerska Lagen och de flesta andra Lagar mellan förmynderskap i egentlig mening (*Tutela*) och *Curatel* (*Cura, Curatio*). Det kunde i fråga sättas om denna distinction är öfverensstämmande äfven med vår Lag, eller icke? Så mycket är visserligen sannt, att vår nu gällande Lag endast talar om förmynderskap. Men äldre Lagar distingvera uttryckeligen mellan *Tutela* och *Cura*. Se t. ex. Kongl. Förordn. d. 27 April 1667 § 8. Äfven sådana Författningar, som utkommit dels ungefärligen samtidigt med allmänna Lagen, dels efter densamma tala uttryckeligen om "*laga Curatorer*." Se t. ex. Kongl. Förordn. d. 12 Nov. 1750, d. 7 Juni 1749 § 8. Äfven Kongl. Br. d. 29 Juni 1814 skiljer uttryckeligen mellan "*Förmyndare*" och "*Curatorer*." Men antages det då, att vår Lag gör en sådan skilnad, så blir det en annan fråga: hvilken är då skilnaden emellan egentligt *förmynderskap* och *curatel*, egent-

liga *förmyndare* och "*laga curatorer?*" Vanligen har man förr antagit, att den hufvudsakliga skillnaden mellan båda vore den, att förmyndare förordnas egentligen för den omyndiges *person*; curator åter för hans *gods*; och af denna tanka synas äfven *Colling* (Loc. cit. pag. 5) och *Boëthius* (Loc. cit. pag. 4) vara. Men denna mening grundar sig på en oriktig tolkning af Romerska Lagen. Man skulle snarare kunna säga, att det förhåller sig precis tvärtom. Se *Göschén*, Vorlesungen über das gemeine Civilrecht 3:tte Band. 1:ste Abth. pag. 185. Enligt vår Lag torde man rättast på det sättet distingvera mellan egentliga *förmyndare* och *curatorer*, att de förra äro sådana, som förordnas för dem, som för sin ungdoms skull icke anses kunna väl sköta sina angelägenheter; curatorer åter sådana, som förordnas för dem, som af andra orsaker, t. ex. vanvett, slöseri o. s. v. icke kunna vårda sig sjelfva eller sitt gods. Denna distinction tyckes icke allenast öfverensstämma med ofvan åberopade författningar utan äfven till en del med Romerska Lagen. Dessutom är det onekligt, att det verkligen är icke så obetydlig skillnad mellan dessa båda arter af förmynderskap. Från dessa curatorer bör man dock skilja dels sådana, som äro sjelfvalda, och följaktligen icke annorlunda att anse, än som vanliga mandatarier, dels sådana, som i alla fall icke kunna anses såsom något slags förmyndare t. ex. curatorer i en *Concurs*. I Kongl. Br. d. 10 Mars 1699 tages ordet *curatorer* så vidsträckt, att äfven sådana under denna benämning innefattas. — Med hänseende till förmynderskapets omfång skiljer man emellan *generelt förmynderskap*, (*Tutela Generalis*) som angår den omyndiges angelägenheter i allmänhet, och *speciellt*, (*Tutela Specialis*) som endast rör något visst eller några vissa sådana. — Vanligen betraktar man

äfvén den befattning med förmyndares till- och afsättande, samt uppsigten öfver deras förvaltning, som åligger vissa Domstolar eller så kallade förmyndarekammare, der sådana äro inrättade, såsom en art af förmynderskap, som man också derföre kallar *öfverförmynderskap*, ehuru denna benämning icke i vår Lagbok förekommer. — Slutligen skiljer man med hänseende till den rättsgrund, hvarpå förmynderskapet egentligen stödjer sig, mellan *naturligt* (T. *naturalis*), *lagligt* (T. *legitima*), *testamentariskt* (T. *testamentaria*), *fördragsmässigt* (T. *pactitia*) och *dativet* (T. *dativa*) förmynderskap. Men dessa distinctioner blir det lempigare tillfälle att beskrifva, då jag sedan kommer att omtala de *personer*, som böra eller kunna vara förmyndare.

§. 445.

Personerna.a) **Pupillen (then som under förmyndare stå bör. 19 ÅB. rubr.).**

Vår Lag nämner följande personer som böra stå under förmyndare: 1) *Manspersoner, som ännu icke fyllt tjuguet år*, 19: ÅB. Jfr. Kongl. Förkl. d. 10 Oct. 1721 § 1, äfvén om de erhållit Konungens tillstånd, att ingå äktenskap. Kongl. Br. d. 30 Oct. 1721 § 1, dock så, att de, som äro femton år gamla, hafva fri disposition öfver det, som de genom egen industri förvärfvat, emedan den, som har förstånd nog att förvärfva, han anses äfvén kunna väl använda det förvärfvade. Här af kunna vi sluta, att det samma icke gäller om gods, som sådana omyndiga vunnit på spel, eller erhållit till skänks, eller genom

testamente, eller annars på hvad sätt som helst utan egen omtänka och skicklighet. Jfr. *Tengvall*, Tvistemålslagfarenheten pag. 282. Denna vår Lags distinction mellan ynglingar, som äro under och öfver femton år, har ett slags likhet med den, som Romerska Lagen gjorde mellan *pupilli* och *minores*. 2) *Qvinnor af hvad ålder som helst, som icke äro eller varit gifta*, 19: 2, 3 ÄB. Deremot kunna gifta qvinnor, fastän de stå under mannens målsmansskap, icke enligt vår Lag anses såsom egentligen omyndiga. Undantagsvis kunna ogifta qvinnor, när skäl dertill förefinnas, af Kongl. Maj:t förklaras myndiga, Riksd. Besl. d. 2 Maj 1810 § 31, hvilket dock vanligtvis icke sker utan vissa inskränknningar. Dit hör, att, om de vilja ingå äktenskap, Giftomans samtycke erfordras, hvaraf man äfven kan sluta, att dennes samtycke erfordras till ett i sådan händelse upprättadt äktenskapsförord. Med hänsende till försäljning och förpantning af fast gods äro de äfven underkastade de inskränknningar, som 4: 8 JB. föreskrifver, jfr. Kongl. Förkl. d. 2 Mars 1802, och vanligen innehåller äfven den Kongl. Resolution, hvarigenom qvinnor förklaras myndiga, att derest arf skulle framdeles dem tillfalla, laga förmyndare bör vid delningen tillstådesvara, och deras rätt bevaka. Se Backmans Lagsamling 1:sta häftet pag. 88 not. **). Deremot är i allmänhet ingenting, som hindrar, att sådana qvinnor kunna sluta contracter af hvad slag som helst, således äfven, ehuru detta varit betvifladt, arrendeaftal om jord på landet. Kongl. Förkl. d. 2 Mars 1802. Huruvida en Enka, som ännu icke fyllt tjuguet år, skall vara myndig eller icke, kunde väl synas något tvifelaktigt och *Örsted* (Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed 2:det Bind 1:ste stycke pag. 497) tror derföre, att hon icke är det, men den mot-

satta meningen synes dock vara den med Lagens mening öfverensstämmande, likasom den är den allmänt antagna. — I sednare tider har det varit mycket i fråga satt, om icke kvinnor likasåväl som manspersoner vid en viss ålder (t. ex. vid tjugufem år) borde blifva myndiga. Till stöd för denna mening har man anfört, att vid denna ålder den mognad hos kvinnor vanligen infinner sig, att de kunna sköta yttre angelägenheter, att man därför skulle göra dem orätt, om man vägrade dem, att sedan de kommit till denna ålder, råda öfver sitt gods, att kvinnans beroende af mannen, om det icke skall förfela sitt syftemål, måste vara själfvaldt, från den ålder, då hennes bildning är fulländad, och att det således icke tillhör Lagen, att, i stället för detta frivilliga beroende, sätta ett ovillkorligt tvång. Men häremot torde dock med skäl kunna invändas, att kvinnor icke äga eller gerna kunna äga den erfarenhet i borgerliga ärender, att de med fördel kunna sköta sina angelägenheter, och det är i alla fall i flere hänseenden skadligt, att kvinnor allt för mycket i borgerliga ärenden inblandas. De behöfva således alltid någon mans biträde; men finge de sjelfve välja denne, så skulle de ofta välja ganska illa, och derigenom underkastas stora förluster. Det är därför vida bättre, att Domaren väljer en person, som är lagligen förbunden, att värda kvinnans gods. Vore endast fråga om en för kvinnan nyttig rättighet, så måtte man gerna tillerkänna henne den, men om denna rättighet för henne skulle blifva verkligen skadlig, så vore hon väl dermed föga betjent. Någon skulle till äfventyrs vilja invända, att i Norge ogifta kvinnor blifva myndiga vid 25 års ålder; men detta är ett missförstånd. Det är mycket långt ifrån, att kvinnor der vid 25 års ålder blifva *fullständigt* myndiga. De stå icke desto mindre under en *Curator*, utan hvilkens samtycke de

icke kunna sluta köp, skifte, lega, bolag, försträckning o. s. v. eller utgifva förskrifningar, transporter eller qvit-
tencer. En sådan qvinna kan icke heller, ens med sin
curators samtycke, gå i borgen för en annans gäld.
Hvar och en finner, att allt detta icke kan stå tillsam-
man med hvad vi förstå med, att vara *myndig*. Ja
qvinnors myndighet är till och med enligt norsk Lag
så vida mindre än hos oss, att ogifta qvinnor icke ens
af Regeringen kunna förklaras fullmyndiga. Äfven *En-
kor* stå i Norge under en så kallad *Laugværgje*, hvars
råd hon måste inhemta i alla viktigare förmögenhets-
angelägenheter. Detta sistnämnda är något, som hos oss
snarare förtjente efterföljd. Jfr. *Collett*, Föreläsningar
over Personretten efter den norske Lovgivning. 5:dje
Delen. Christiania 1853, sid. 165, 167, 419, 427,
428, 435. — Det rätta torde derföre vara, att det
förblifver, som det nu är; att nemligen qvinnor *i all-
mänhet* äro ömyndiga, men att, om *undantagsvis* någon
qvinna skulle hafva de egenskaper, att hon till *sin egen
fördel* kan sjelf sköta sina angelägenheter, hon då må
kunna myndig förklaras. Jfr. *Rudorff*, Das Recht der
Vormundschaft. 1:ster Band. Berlin 1852 pag. 64, 65.
3) *Vanvettiga*. 19: 4 ÄB. Har den vanvettige så kal-
lade *Lucida Intervalla*, så kunde det dock i fråga sät-
tas, om han icke, fastän under förmyndare ställd, lik-
väl under ett sådant bör anses såsom fullmyndig, och
följaktligen alla af honom i sådant tillstånd afslutade
rättsärender böra anses såsom fullkomligen giltiga? Så
var det verkligen enligt Romerska Lagen, l 6 C de
cur. fur. Men då man besinnar huru ovissa sådana lu-
cida intervalla verkligen äro, och huru lätt galenskapen
kan dölja sig under en skenbar yta af förstånd,
torde det vara belänkligt nog, att antaga denna grund-
sats såsom äfven hos oss gällande. 4) *Slösare*. 19: 4
ÄB. Svårt är dock att gifva en definition på slösare.

Romerska Lagen (Fr. 1 pr. D. 27: 40) definierar slösare sålunda: "Qvi neque tempus neque finem expensarum habent, sed bona sua dilacerando et dissipando profundunt"; men utom det, att denna definition är i sig sjelf temmeligen obestämd, så har den äfven det felet, att den innehåller just det ord, som skulle definieras. I Kongl. Förordn. d. 12 Nov. 1750 anses begifvenhet på spel, såsom ett säkert kännemärke på slöseri. Det rättaste torde dock vara, att till begreppet slösare höra väsendtligen tvänne omständigheter: a) att han använder sin förmögenhet på *onyttiga ändamål*, eller för sådana ändamål sätter sig i skuld. b) att det är ett sådant *missförhållande* mellan hans förmögenhet och utgifter, att dessa förr eller sednare måste consumera den förra, om hans oförståndiga förvaltning icke hämmas. 5) De, som för *andra orsaker* icke kunna värda gods sitt. 19: 4 ÄB. Hvilka dessa orsaker äro har vår Lag icke närmare bestämt, men då man besinnar, att så mycket annat, som vår Lag om förmynderskap innehåller, är hämtadt dels ur Romerska Lagen, dels från gamla Tyska Lagar, samt Tysk teori och praxis, jfr. *Dabelow*, Loc. cit. pag. 15, 14, så är det väl icke så alldeles osannolikt, att Lagstiftaren här kan hafva åsyftat icke allenast frånvarande och fångna, utan äfven Tyskarnas så kallade "*presshafte Personen*" (qvi propter infirmitatem rebus suis superesse non possunt) nemligen döfva, stumma, blinda, lama, sjuka och älderstigna. Jfr. *Rudorff*, L. cit. pag. 142—145. Visserligen kunde deremot invändas, att dessa kunna sjelfve välja personer, som sköta deras angelägenheter, men dels är detta icke alltid händelsen, dels kunna de lätteligen göra ett dåligt val, dels kan det lätt hända, att den, som de välja, icke vill åtaga sig ett sådant besvär. Att hög ålderdom är ett skäl, hvarföre en person kan sättas under förmynderskap, antager åtminstone *Stjernhök*,

De jure Sveonum, Cap. 2 p. 174, och detsamma synes äfven öfverensstämma med Uplandslagen. JB. 4: 5, åtminstone om der läses *gamblum* i stället för *galnum*, hvilket tyckes hafva mycket för sig, då man besinnar, att *vettvilling* nyss förut är nämnd; och att en långvarig sjukdom, hvarigenom själskrafterna blifvit försvagade, kan vara skäl, att sätta en person under förmynderskap, antager äfven *Calonius*, Utlåtande i Högsta Domstolen d. 5 Nov. 1794. Men hvad man härom må tänka; så mycket är åtminstone visst, att *utrikes vistande* är ett skäl, hvarföre en person kan erhålla förmyndare; jfr. 25: 4 ÄB.; hvarföre äfven våra Jurister antaga, att *cura bonorum absentis* är öfverensstämmande med vår Lag. Se t. ex. *Colling*, Loc. cit. pag. 20.

§. 446.

b) Förmyndaren.

Som förmynderskap egentligen icke är annat, än ett surrogat för föräldramagten, så tyckes det, som om förmynderskap vore öfverflödigt när någon står under denna makt. Från denna synpunkt betraktades också verkeligen förmynderskap i Romerska Lagen, så att den, som stod under en annans *patria potestas*, icke ansågs behöfva någon förmyndare. Endast med hänseende till det så kallade *peculium adventitium*, d. v. s. sådan förmögenhet, som en under föräldramagten stående person af andra personer erhållit, t. ex. genom arf efter modernefränder, närmade sig enligt denna Lag fädernemagten mycket till förmynderskap. Jfr. *Rudorff*, Loc. cit. pag. 181. Icke desto mindre finna vi, att föräldrarna i vår Lag, 20: 1, 2 ÄB., nämnas i första rummet bland *rätte* förmyndare, d. v. s. sådana, som enligt sjelfva Lagens föreskrift böra vara förmynd-

dare (*tutores legitimi* i vidsträckt mening). Orsaken härtill torde kunna förklaras på följande sätt. Enligt de gamla Germaniska Lagarna gjordes icke en så sträng skilnad, som enligt den Romerska, mellan fädernemagten och förmynderskap, utan fadren betraktades såsom en verkelig förmyndare, jfr. *Rudorff*, *Loc. cit.* pag. 176, 177. Då sedermera Romerska Lagen fick insteg i Tyskland öfverensstämde dess grundsatser angående fadrens rätt att förvalta sina barns *adventitia* ganska väl med de äldre tyska grundsatserna, och derföre bibehöll sig den satsen, att fadren var att anse såsom sina barns naturlige förmyndare, äfven i den sednare praxis och Lagsiftningen. Men nu äro, såsom redan i det föregående är visadt, vår Lags grundsatser angående förmynderskap hufvudsakligen hämtade från Tyskland, hvarföre äfven den talar om föräldrar såsom sina barns *rätta* eller *naturliga* förmyndare, utan tvifvel hufvudsakligen med hänseende till sådant gods, som genom arf tillfaller dem efter andra personer. Har åter den omyndige inga föräldrar, eller existerar något hinder, hvarföre de eller någon af dem icke, eller åtminstone icke ensam, kan vara sina barns förmyndare, så är det regulariter den omyndiges närmaste fränder, d. v. s. de, som äro närmast att ärfva honom, som också äro närmast, att vara hans förmyndare; de äro således också *rätta* förmyndare, eller *tutores legitimi*, och denna benämning användes till och med vanligtvis *uteslutande* om dem; hvartill orsaken är den, att, såsom förut är nämndt, fadren enligt Romerska Lagen icke ansågs som förmyndare. Men likasom frändernas arfsrätt förfaller, när aflemnaren upprättadt ett giltigt testamente eller arfsförening, så äga också de personer, åt hvilka föräldrarna, eller någon af dem, genom testamente eller öfverenskommelse uppdragit, att vara förmyndare för deras barn, (*Tutores testamentarii* och *pactitii*) före-

träde framför *Tutores legitimi*, så att i sådant fall, såsom ordspråket säger, *förord bryter Lag*. — Slutligen kan det hända, att ingen finnes, som antingen enligt Lag, testamente eller öfverenskommelse bör vara förmyndare, eller att en sådan har någon laga ursäkt, att förebära. I sådant fall är, på det den omyndige ändock icke må sakna förmyndare, ingen annan utväg öfrig, än att någon annan god man eller flere förordnas till hans förmyndare. Dessa särskilda arter af förmyndare skall jag nu något närmare beskrifva, i den ordning de hafva företräde framför hvarandra till förmynderskapet. 1) *Tutores naturales*. Lefva båda föräldrarna, så är fadren närmast, att vara sina barns förmyndare, utan afseende på om de äro äkta eller oäkta, 20: 4 ÅB., och har han, sedan barnen föddes, gått i annat gifte, så hindrar detta dock icke, att han ändock kan vara deras förmyndare. Men är fadren död, eller af annan orsak hindrad, att vara förmyndare, så är modren närmast, att vara förmyndare för sina barn; likväl förstås det af sig sjelf, att om en ogift qvinna har ett oäkta barn, hon icke får vara dess förmyndare, enär hon då sjelf står under förmynderskap. Af samma skäl kan icke heller en Enka, som gått i annat gifte vara förmyndare för sina barn, emedan hon då sjelf står under mannens målsmanskap. Något mera tvifvelaktigt kunde det tilläfväntas synas, huruvida en Enka, som ännu icke fyllt tjugufem år, får vara förmyndare för sina barn. Man skulle kunna säga, att Lagen supponerar, det hon derigenom, att hon redan varit gift, förvärfvat sig tillräcklig erfarenhet. Men detta skäl är icke tillräckligt. Den erfarenhet, som t. ex. en sextonårig Enka förvärfvat sig, kan icke vara stor. Lagens stadgande i 20: 3 ÅB. är allmänt, och man måste antaga, att hvad Lagen i allmänhet stadgat om förmynderskap, det gäller både om

män och kvinnor, så vida det icke särskildt läter bevisa sig, att den med hänseende till de sistnämnda gjort något undantag. Derföre får icke heller, efter Romerska Lagen, en Enka som är under tjugufem år, vara förmyndare för sina barn. Jfr. *Rudorff*, L. cit. pag. 259. 2) *Tutores testamentarii* och *pactitii*. Med *Tutores testamentarii*, hvilken benämning verkeligen förekommer i Kongl. Förordn. d. 25 April 1667 § 8, skulle väl egentligen förstås sådana, som genom ett verkligt testamente blifvit till förmyndare nämnde, och så tages det verkeligen på många ställen; se t. ex. Förmyndareordn. d. 17 Mars 1669 §§ 1, 11, 12, 14, 36; men att det likväl icke är alldeles nödvändigt, att ett sådant förordnande skett genom ett "lagligt" testamente, säges uttryckeligen *ibid.* § 2. Det är nog, att det kan lagligen bevisas, att föräldrarna verkeligen velat nämna den eller den personen till förmyndare för sina barn. *ibid.* (att nemligen någon annan än föräldrar skulle kunna göra ett sådant förordnande, det gifver vår Lag ingen anledning att antaga. Jfr. Förmyndareordn. 1669 § 1). Deremot är det uppenbart, att ett sådant förordnande icke gäller, om det icke skett vid sundt och fullt förstånd *ibid.*, eller grundar sig på någon väsendtlig villfarelse, eller af någon, som dertill blifvit tvungen, lockad eller förledd. Äfvenledes är det klart, att ett sådant förordnande, likasom ett testamente, sedan kan efter behag ändras och återkallas. Icke heller är någonting, som hindrar, att det kan vara vilkorligt, eller beroende af en tidsbestämmelse. Äfven för ännu ofödda barn synas derföre föräldrarna sålunda kunna förordna förmyndare. Lefva båda föräldrarna, så är naturligtvis fadren i första rummet berättigad, att göra ett sådant förordnande, dock så, att han icke derigenom får utestänga modren från förmynderskapet, om hon är skicklig, att detsam-

ma förestå, jfr. Svea Hof-Rätts Dom d. 10 Febr. 1685 (hos *Abrahamson*, Anmärkningar till Landslagen pag. 298); men är han död, utan att hafva nämnt någon, så har modren samma rätt. 20: 5 ÄB. Beträffande de personer, som sålunda kunna nämnas till förmyndare, gäller detsamma, som i allmänhet, så att de, som enligt 20: 3 ÄB. icke få vara förmyndare, icke heller kunna genom testamente dertill nämnas, såvida icke hindret är allenast öfvergående, i hvilket fall förordnandet anses hafva skett med det vilkor, att detta hinder sedan upphör. Något mera tvifvelaktigt kan det vara, om en qvinna kan utnännas till testamentarisk förmyndare. *Dabelow*, Loc. cit. pag. 54, nekar detta i allmänhet, hufvudsakligen af det skälet, att förmynderskap enligt vår Lag, likasom enligt den Romerska, är ett *munus civile*, ehuru han medgifver, att ett sådant förordnande kan respecteras, om en annan manlig förmyndare tillika är utnämnd. Men detta skäl är väl knappast tillräckligt. I Danmark åtminstone, hvar-est likväl äfven förmynderskap anses såsom ett offentligt ämbete, se *Hurtigkarl*, Den Danske og Norske Private Rets første grunde, 1:ste Deel pag. 162, hindrar detta likväl icke, att en qvinna kan förordnas till testamentarisk förmyndare. Se *Örsted*, Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed. 2:et Bind 1:ste stycke pag. 558. Men icke blott angående den eller de personer, som skola blifva förmyndare, utan äfven om mycket annat kan ett sådant förordnande innehålla bestämmelser, som äro giltiga, så vida de icke äro i strid med någon absolut Lag. Således t. ex. kan förordnandet bestämma: a) huru förmynderskapets förvaltning mellan flere förmyndare skall delas. b) Kunna personer deri nämnas, af hvilka förmyndaren skall vara skyldig, att inhemta råd. c) Kan äfven sättet, huru förmynderskapet skall förvaltas, deri när-

mare bestämmas; t. ex. huru den omyndige skall uppfostras, huru ofta räkenskap skall afläggas, o. s. v. d) Slutligen kan äfven den tid, under hvilken annars enligt Lag en person bör stå under förmynderskap, af föräldrarna, när så skäligt finnes, förlängas. Förmyndareordn. 1669 § 36. — *Fördragsmässigt förmynderskap (Tutela pactitia)* nämnes väl icke uttryckeligen i vår Lag, hvarföre också *Dabelow*, Loc. cit. pag. 49 påstår, att något sådant enligt vår Lag icke kan äga rum; men då en faders eller moders ensidiga vilja är tillräcklig, så måtte väl icke heller något hinder vara, att ju föräldrarna kunna öfverenskomma med någon derom, att han efter deras död åtager sig förmynderskapet för deras barn. En annan fråga är dock, huruvida ett sådant aftal är å ömse sidor förbindande. Denna fråga synes böra sålunda besvaras, att föräldrarna icke äro förhindrade, att återkalla ett sådant uppdrag, och detta är det väl, som *Dabelow*, Loc. cit. menar, då han kallar ett sådant förmynderskap *qvasi-testamentariskt*; men deremot lär väl den, som sålunda åtagit sig förmynderskap, icke utan giltiga orsaker kunna vägra, att uppfylla sitt löfte. arg. 18: 7 HB. De orsaker, som annars anses såsom "laga ursäkt ifrån förmynderskap," 21 Cap. ÄB., lära väl dock i detta fall knappast få anses som tillräckliga. Jfr. *Örsted*, Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed. 2:et Bind 1:ste stycke pag. 559. — 3) *Tutores legitimi*. Om den omyndige icke har några föräldrar, och dessa icke heller för honom utnämnt någon förmyndare, så äro hans fränder dess *lagliga* eller *rätta* förmyndare 20: 4 ÄB. (*Tutores legitimi*. Kongl. Förordn. d. 27 April 1667). Detta kan för dem anses på en gång såsom en skyldighet och en rättighet; det sednare i det hänseendet, att förmynderskapet kan anses såsom ett slags säkerhetsmedel för deras blifvande arfsanspråk.

Af denna grundsats kunna vi draga följande vigtiga slutsatser: a) som endast skyldemän, men icke besvägrade, äro berättigade till arf, så äro också endast de förre, men icke de sednare skyldiga och berättigade till arf, så äro också endast de förre, men icke de sednare skyldiga och berättigade till förmynderskapet. b) Som oäkta skyldemän icke äro berättigade till arf, så äro de icke heller skyldiga att vara förmyndare. Jfr. *Dabelow*, L. cit. pag. 46. c) Af samma skäl äro andra skyldemän, som af någon orsak icke äro berättigade till arf, icke heller berättigade, att blifva förmyndare. T. ex. om den ena maken dräper den andra, så få icke dräparens fränder vara förmyndare för barnen. 6: 5 ÅB. d) I samma mån, som skyldemännen äro berättigade till arf, äro de äfven skyldiga, att vara förmyndare, så att de närmaste arfvingarna utesluta fjernare skyldemän. Denna regel är dock icke alldeles utan undantag, ty descendenter och collateral-descendenter, äro väl närmast, att ärfva, men få dock icke vara förmyndare för sina ascender och Collateralascender, och fastän kvinnor kunna vara närmast att ärfva, så få de dock icke vara Tutores legitimi. Man kan således vid bestämmandet af den, som är närmast att vara förmyndare, följa samma regler, som 4: 5 GB. innehåller angående Giftomannarätten. Behöfvas flere förmyndare än en, och lika nära skyldemän finnas på fäderne- och mödernesidan, så böra väl lika många af hvardera tagas. Jfr. Förmyndareordn. 1669 § 41. Men i annat fall måste utan tvifvel, om de icke kunna i godo komma öfverens derom, Domaren bestämma, hvilken eller hvilka af dem, som skola vara förmyndar. Jfr. *Dabelow*, L. cit. pag. 48. — 4) *Tutores Dativi*. Finnes icke någon sådan person, som, enligt hvad förut är nämndt, bör vara förmyndare, eller är han af laga jäf hindrad, eller har någon laga

ursäkt, att förebära, så åligger det vederbörlig Domstol, d. v. s. på landet Härads-Rätt, i staden Rådstufvurätt, om den omyndige är Adelsman Hof-Rätt, och i Stockholm Förmyndarekammaren, att gifva eller förordna förmyndare för den omyndige, hvilka också derföre kallas *Dativi*. 20: 6 ÄB. 8: 2 mom. 8 RB. Kongl. Instructionen för Förmyndarekammaren i Stockholm d. 12 Dec. 1764. Jfr. äfven Kongl. Br. d. 21 Dec. 1695 (hos *Colling*, De Tutorio. Lund 1775 pag. 12). Det samma gäller äfven om den, som bör vara förmyndare, icke kan genast tillträda förmynderskapet, eller om en redan varande förmyndare blir under någon tid derifrån hindrad; i hvilket fall vederbörlig Domstol förordnar en eller flere *interimistiska* förmyndare; 20: 7 ÄB. T. ex. om förmyndaren kommer i process med sin pupill, och denne icke har flere förmyndare, af hvilka endera kan föra Rättegången, (*litis curatel*) om den skyldeman, som enligt Lag bör vara förmyndare, icke ännu kommit till den i 20: 8 ÄB. bestämda ålder, o. s. v. Den Domstol, som i dessa och andra dylika fall är competent, (*forum pupillare*) är regulariter den omyndiges *forum domicilii*, hvilket återigen, om orsaken hvarföre förmyndare bör förordnas är, att den omyndige mistat sin fader, är det samma, som fadrens *forum domicilii* (*forum originis*) 40: 4 RB. Men är det så, att den omyndige har egendom på ett annat ställe, så kan äfven förmyndare förordnas af den Domstol, inom hvars jurisdiction denna är belägen. Förmyndareordn. d. 17 Mars 1669 §§ 12, 15. Jfr. Fr. 27 pr. D. 26: 5. Deremot är det enligt vår Lag icke alldeles nödvändigt, att den, som förordnas till förmyndare, också skall vara boende inom samma Domstols jurisdiction, ehuru detta i allmänhet anses nyttigt, emedan Domstolen då kan så mycket lättare hafva uppsigt öfver förmyndaren. *ibid.* En sådan öfveruppsigt

öfver förmyndare åligger nemligen i allmänhet de Domstolar, som förordna förmyndare; hvarföre man äfven plägar kalla dessa Domstolar *öfverförmyndare*. De functioner, som i denna egenskap åligger dessa Domstolar, äro dels sådana, som afse förmynderskapets *början*; dit hör, såsom redan är nämnt, deras skyldighet, att förordna förmyndare, att pröfva de jäf och ursäkter, som kunna anföras, att tillhålla dem, som tredskas, att förmynderskapet tillträda 20: 5 ÅB.; dels sådana, som afse förmynderskapets *förvaltning*; dit hör t. ex. skyldigheten, att, när så nödigt är, förordna personer, som granska förmyndarens räkenskaper, 25: 1 ÅB., att pröfva huruvida köp eller skifte af den omyndiges fastigheter må äga rum eller icke; 22: 5 ÅB., 4: 8 JB., o. s. v.; dels sådana, som afse förmynderskapets *upphörande*; dit hör t. ex. skyldigheten att afsätta oskickliga förmyndare, o. s. v. På det alla dessa Domstolar må kunna så mycket bättre uppfylla dessa sina åligganden, och hafva så mycket bättre kunskap om, hvad som rör omyndiga, åligger det dem äfven, att deröfver föra särskildta så kallade *förmynderskapsprotokoller*. Slutligen hör det anmärkas, att enligt 25: 1 ÅB., sådan den lyder i Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845, numera stad, socken och härad äga utse *gode män*, en eller flere, att hafva *tillsyn* öfver förvaltningen af dithörande omyndigas egendom, hvilka äga samma granskningsrätt i detta hänseendet, som annars tillhör den omyndiges fränder.

§. 447.

c) **Fränderna och deras functioner.**

Det kunde i fråga sättas, huruvida vår Lag vet af ett sådant *familjeråd*, (*consilium propinquorum*) som

i en del nyare Lagar förekommer? *Dabelow*, Loc. cit. pag. 71 följ. har försökt, att bevisa detta, och påstår till och med, pag. 51, att detta Rättsinstitut bestämdt är af Götiskt ursprung. Medgifvas måste, att, fastän sjelfva namnet icke i vår Lag förekommer, och icke heller detta Rättsinstituts organisation är så noga bestämd, som t. ex. i Franska Civillagen (Code Civil art. 405, 406) eller *Tengvalls* påstående (Tvistemåls-lagfarenheten pag. 285 § 9) att "*Domaren* bör *omständligen* föreskrifva *hvilka* råd skola gifva, och *huru* de skola tagas" har tillräckligt stöd af Lag, så är det icke desto mindre obestridligt, att både förmyndareordningen af år 1669, vår nu gällande Lag och sednare författningar verkligen underkastat förmynderskapet nästa fränders controll, och ålagt dem åtskilliga ganska viktiga functioner, hvilka, om förmyndaren är en fädernefrände, förnämligast synas tillhöra modernefränderna och, om han är en modernefrände, fränderna å fädernet, men annars både fädernefränder och modernefränder gemensamt. arg. 20: 1, 2 ÄB. Jfr. 4: 5 GB. och *Dabelow*, Loc. cit. pag. 70. Det förnämsta i detta hänseendet dem åliggande functioner äro hufvudsakligen följande: 1) om en person behöfver ställas under förmynderskap, så tillhör det fränderna, att hos vederbörlig Domstol begära, att han må blifva ställd under förmyndare, och att föreslå den eller de personer, som böra till förmyndare förordnas. Kongl. Förordn. d. 7 Juni 1749 § 8. Kongl. Förordn. d. 12 Nov. 1750. Jfr. Förmyndareordn. 1669 § 11. 2) Att hafva uppsigt öfver förmynderskapets förvaltning. Således a) att affordra förmyndaren årlig räkenskap öfver förmynderskapets förvaltning. 25: 4 ÄB. Jfr. Förmyndareordn. 1669 § 35. b) Att granska de af förmyndaren ingifna årliga eller treåriga räkenskaper. *ibid.* c) Att, om något är mot räkningen att påminna, anställa åtal

mot förmyndaren, och i allmänhet att, om de finna, att han illa förestår förmynderskapet, yrka på hans afsättning. 3) Om förmyndaren dör, eller annars något hinder inträffar, som gör, att han icke kan fortfara med förmynderskapet, måste äfven fränderna sörja för, att han erhåller en annan förmyndare. 4) Om förmyndaren vill sälja eller bortskifta den omyndiges fasta gods bör äfven alltid frändernas råd förut inhämtas. 22: 3 ÄB. 4: 8 JB. Jfr. Kongl. Förordn. d. 27 April 1667 § 11. Kongl. Instr. för Förmyndarekammaren i Stockholm d. 12 Dec. 1764 § 6.

§. 448.

Förmynderskapets begynnelse.**a) Hinder för förmynderskapets tillträdande.****a¹) i allmänhet.**

Om något förmynderskap skall äga rum, så måste den person, som skall vara förmyndare, både vara dertill skicklig, och icke anföra något laga förfall, som ursäktar honom. De orsaker, som göra att en person är oskicklig att vara förmyndare, kunde man med en passande, ehuru icke i Lagboken förekommande benämning, kalla *jäf mot förmyndare*. Jfr. *Tengvall*, *Tvistemåls-lagfarenheten* pag. 287 § 20. I Romerska Lagen förekomma de under namn af *excusationes necessariae*, emedan enligt denna Lag en sådan persons förmynderskap väl icke var helt och hållet ogiltigt, men om han icke sjelf ursäktade sig från förmynderskapet, så blef följden deraf den, att han afsattes, och stundom äfven straffades. Se *Rudorff*, L. cit. 2:ter Band

pag. 15, 16. Dessa hinder för förmynderskapets tillträdande äro dels *absoluta*, som i allmänhet hindra en person från att vara förmyndare, dels *relativa*, som hindra honom, att vara förmyndare för den i fråga varande pupillen. De hinder deremot, som äro af den beskaffenheten, att de väl *kunna* anföras som skäl, hvarföre en person icke är *skyldig*, att åtaga sig ett förmynderskap, men deremot, om han sjelf vill åtaga sig förmynderskapet, icke kunna åberopas emot honom, förekomma i vår Lag, 24 ÄB. rubr. under namn af "*laga ursäckt ifrån förmynderskap (excusationes voluntariæ)*". Båda dessa arter af hinder för förmynderskapets tillträdande, hvilka återigen kunna vara antingen sådana, som för alltid hindra en person från förmynderskapet, (*excusationes perpetuæ*) eller som blott för en tid hindra honom derifrån, (*excusationes temporales*) böra nu hvar för sig tagas i närmare betraktande.

§. 449.

b¹) **Jäf mot Förmyndare.**

De jäf mot förmyndare, som i vår Lag (20: 8 ÄB.) nämnas, äro följande: 1) Om den, som skall vara förmyndare, är "*litet vetande*." Härmed synes på detta ställe menas icke allenast den, som är *afvita* eller *vanvettig*, utan alldeles efter orden den, som *icke vet så mycket*, som icke har de kunskaper, att han kan förvalta det i fråga varande förmynderskapet, (sva *osniælder*, "at han kan egh" ÖGL. GB. 19). I nordiska Fornspråket förekommer ordet *vittlätill* i alldeles samma betydelse; se t. ex. Olof Trygvasons Saga (i Forn-

manna Sögur 2:dra Delen. Köpenh. 1826 sid. 154). Det är ganska sannolikt, att denna bestämmelse i vår Lag afser hvad Romerska Lagen innehåller om *rusticitas*, såsom hinder för förmynderskaps tillträdande. Om t. ex. förmynderskapet är af den beskaffenheten, att dess förvaltning erfordrar mycken skrifning och räkning, eller kunskap i handel, så är det klart, att en person, som hvarken kan läsa eller skriva, är i detta hänseendet "litet vetande," huru förständig han annars må vara. Jfr. *Rudorff*, Loc. cit. pag. 54—56. Det är således klart, att detta hinder är allenast relativt, och att en person, som af denna orsak är hindrad, att förestå ett förmynderskap, icke därför nödvändigt är hindrad, att förestå hvart och ett annat. Att för öfrigt den, som är verkeligen *vanvettig*, icke kan vara förmyndare, säger sig sjelf. 2) Om han är "gäldbunden" d. v. s., såsom detta ord i 16: 1 HB. närmare förklaras, "så afsigkommen, att han ej mächtat betala all sin gäld." Jfr. *Colling*, Curator prodigi. Lund 1765 pap. 17. 3) Om han är *slösare*; emedan en sådan enligt 19: 4 ÄB. sjelf bör stå under förmyndare. Här af kan män således draga den allmänna slutsatsen, att hvar och en, som sjelf står, eller bör stå under en annans förmynderskap, den kan icke få vara förmyndare för en annan, emedan, såsom det heter i 19 GB. ÖGL. "þen kan egh för annars goþz sea, sum egh kan firi sinu sea." 4) Om han är "barnens (= den omyndiges) vederdeloman" d. v. s., såsom detta ord i Förmyndareordningen 1669 § 15 närmare förklaras, den, "som antingen ligger med them i någon verkelig tvist, eller ock med tiden theri råka kan." här af synes följa, att den, som är den omyndiges debitor eller creditor, icke bör blifva förmyndare för honom. I Förmyndareordn. 1669 § 15 säges detta uttryckeligen och detsamma är äfven öfverensstämmande

med Romerska Lagen, hvaraf det mesta af det, som vår Lag innehåller om jäf mot förmyndare, uppenbarligen är hämtadt. Jfr. *Rudorff*, L. cit. pag. 30. Äfven *Boëthius*, L. cit. pag. 7, anser detsamma såsom ännu gällande. Detta kan dock vara något tvifvel underkastadt. Man skulle också kunna säga, att, enär detta stadgande i Förmyndareordningen icke finnes i vår Lagbok uttryckeligen upprepadt, så måtte meningen hafva varit, att der icke skall anses såsom numera gällande. Mera otvifvelaktigt är, att man deraf, att den omyndiges vederdeloman icke får vara hans förmyndare, ex potiore ratione kan sluta att hans *uppenbare ovän* icke får vara det. Kan hända till och med, att sådan ovänskap emellan förmyndaren och pupillens fader, i enlighet med hvad Romerska Lagen innehåller, jfr. *Rudorff*, L. cit. pag. 22 följ., bör anses såsom ett sådant hinder. 5) *Om han icke ännu fyllt tjugufem är.* Ett stadgande, som äfven uppenbarligen är hämtadt från Romerska Lagen. Jfr. *Rudorff*, Loc. cit. pag. 20. 6) *Om han är så gammal*, att han förmynderskapet ej förestå kan. Svårare är det att bestämma, *huru gammal* då en person måste vara, för att icke få vara förmyndare. Så mycket synes man kunna sluta af 21: 4 ÄB., att han måste vara öfver sextio år. Det rättaste synes dock vara, att åldren i och för sig sjelf icke är något hinder, så vida den icke medfört ett sådant försvagande af kropps- och själskrafterna, att någon *af det skälet* icke kan få vara förmyndare, ty det är 7) också ett sådant hinder, om han är så *vanför*, att han förmynderskapet ej förestå kan; d. v. s. om han är så sjuk till kropp eller själ, att han icke kan sköta sina egna angelägenheter; då följer nemligen af förut nämnde grundsats, att han ännu mindre kan sköta en annans. Jfr. *Rudorff*, Loc. cit. pag. 44, 45 och Förmyndareordn. 1669 § 15. 8) *Om han är så fattig*,

att han förmynderskapet ej förestå kan. Svårare är det att bestämma när då en person kan anses vara så fattig? Denna frågas besvarande berör hufvudsakligen på den princip, å hvilken detta stadgande stöder sig, och denna synes enligt vår Lag vara den, att förmyndaren bör hafva den förmögenhet, att den omyndige deri har tillräcklig underpant för sin förlust, i händelse förmyndaren förskingrar hans gods. Jfr. 17: 8 HB. och *Dabelow*, L. cit. p. 54. Derföre innehöll Förmyndareordn. 1669 § 15 den reglen, att förmyndarens egendom skulle vara "större, eller til thet ringaste så myckin, som then omyndigas." Deremot stöder sig ett i Romerska Lagen förekommande liknande stadgande på en helt annan princip. Enligt denna Lag var väl äfven fattigdom en excusationsgrund från förmynderskap, så vida den gjorde det för förmyndaren omöjligt, att egna sin tid åt förmynderskapets förvaltning, och detta ansågs vara händelsen, när någon icke hade andra medel till sin subsistens, än hvad han med sitt arbete kunde förtjena, så att han icke kunde taga befattning med förmynderskapet, utan att sakna sitt nödvändiga lifsuppehälle; jfr. *Rudorff*, Loc. cit. pag. 52. Derföre var denna excusation enligt Romerska Lagen en *excusatio voluntaria*. Som denna princip icke är öfverensstämmande med vår Lag, så lär den icke heller kunna läggas till grund vid bedömandet deraf, om en person skall anses vara så fattig, att han icke får vara förmyndare. En annan sak är, om icke, äfven enligt vår Lag, så stor fattigdom bör anses såsom "laga ursäkt från förmynderskap," en fråga, som synes böra jakande besvaras. 9) Om han är *utländsk man*, d. v. s., såsom detta i Förmyndareordn. 1669 § 15 närmare förklaras, om han icke är både här boende (*besulten*) och här äger *jus civitatis*. Deraf följer äfven, att om för en utomlands boende omyndig förmynd-

dare der blifvit förordnad, så har likväl denne ingen rätt att disponera öfver den omyndiges härvarande egendom. *ibid.* 10) Om han är af *annan* lära. Det kunde dock i fråga sättas, om dermed, att förmyndaren icke får vara af *annan* läro, menas; att han icke får vara af annan lära än den Evangeliskt-Lutherska, eller af annan lära än den omyndige? Då man besinnar denna Lagens grund, nemligen, att enligt 22: 2 ÄB. det åligger förmyndaren, att uppfostra den omyndige i *rätta Evangeliska läran*, och att han icke supponeras kunna eller vilja delta, om han icke sjelf bekänner sig till denna lära, synes denna fråga böra sålunda besvaras, att *regulariter* förmyndaren icke får vara af annan lära, än den Evangeliska; men om undantagsvis den omyndige får uppfostras i en annan lära, så synes ingenting hindra, att han är af denna lära. 11) Om han har Kronans eller andra sådana medel (kyrkors, fattighusmedel etc. 17: 8 HB.) under händer. Grunden dertill är den, att om förmyndarens egendom icke räcker till, Kronans etc. och den omyndiges interesse kunde komma i collision med hvarandra, och endera blifva lidande, hvilket Lagstiftaren har velat förekomma. — Utom dessa i Lagen uttryckeligen nämnda jäf mot förmyndare, finnas dock visserligen äfven andra. Dit hör 12) att *qvinnor* regulariter icke få vara förmyndare. Detta är väl vanligtvis en följd af den förut nämnda grundsatsen, att den, som sjelf står under målsman eller förmyndare, icke kan vara förmyndare för en annan; men detta är dock icke alltid händelsen. Enkor äro sjelfva myndiga, men de få likväl icke vara förmyndare för andra än sina egna barn. 13) Att *ärelösa* och *vanfrejdade* personer icke få vara förmyndare är redan i Inledningen (§ 32) nämndt. Förmyndareordn. 1669 § 15 säger, att förmyndare skola vara "*ährliche och gode män*" och äfven i vår närvarande Lag, då der

talas om personer, som kunna förordnas till förmyndare, heter det alltid, att de skola vara *gode* män. Se t. ex. 20: 6, 7 ÄB. 14) Vidare synes det uppenbarligen ligga i sakens natur, att den, som redan förut för oredlighet eller oskicklighet blifvit afsatt från förmynderskap, icke bör återigen förordnas till förmyndare för en annan. Jfr. 1 4 § 8 C 5: 45 och *Nehrman*, Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 418 § 8. 15) Äfven så uppenbart är det, att den, som dräpt fadren, icke bör kunna förordnas till förmyndare för hans barn. Jfr. 6: 5 ÄB. och *Nehrman*, Loc. cit.

§. 450.

c¹) **Laga ursäkt från förmynderskap.**

De "laga skäl, med hvilka man sig från förmynderskap ursäktat må" äro deremot enligt 24: 1 ÄB. följande: 1) Om den, som skulle vara förmyndare, är "*utrikes stadd*." Orsaken är, att Lagstiftaren icke anser det vara ändamålsenligt, att pålägga en sådan person ett förmynderskap, som af en närmare boende med större förmån för den omyndige kan förvaltas. Förmyndareordningen 1669 § 52 förklarade det allenast vara "laga förfall" om den, som skulle vara förmyndare, "*uti Kronans tjänster utrikes brukades*" men detta har i vår närvarande Lag blifvit vidare utsträckt. 2) Om han är "*så fjerran i landet boende*, att han ej barnen (= den omyndige) eller theas gods rätteliga värda kan." Svårare är det, att i allmänhet bestämma, när detta kan anses vara händelsen, enligt Romerska Lagen var det tillräcklig ursäkt från förmynderskap, om någon blifvit nämnd till förmyndare på en annan

ort, än der han sjelf bodde. 1 46 § 2. D 27: 4 och äfven Förmyndareordn. 1669 § 45 innehåller, att det "är tjenligast, så framt det ske kan, att förmyndaren har sitt hushåll "i samma Lagsaga eller Stad, ther then onyndige är boendes och hafver sin egendom, at han så mycket bättre uppsigt kan hafva på allt, som veder- torf." Men icke desto mindre torde det vara tvifvel underkastadt, om enligt vår nu gällande Lag den onständigheten allenast, att den, som förordnas till förmyndare, är boende inom en annan Domstols Jurisdiction, kan anses som laga ursäkt. Det måste väl således bero på Domarens pröfning, att i hvarje särskilt fall bestämman, om en person kan anses vara så fjerran boende. Uppljningsvis kan dock nämnas, att uti Romerska Lagen, på ett annat ställe, (fr. 24 § 2 D 27: 4) den sades vara fjerran boende och af detta skäl kunde ursäktas sig från förmynderskap, som bodde "ultra centesimum lapidem" d. v. s. öfver hundra Romerska mil från pupillens hemvist. Då nu en Romersk mil utgjorde $\frac{5}{36}$ eller på det närmaste $\frac{1}{6}$ Svensk mil, så skulle efter denna beräkning den vara ursäktad från förmynderskap, som bodde 17 Svenska mil från det ställe, der han annars borde förordnas till förmyndare. 5) Om han så trågit ämbete halver, at etc. Hvilka ämbeten kunna anses vara af denna beskaffenhet är i vår Lag icke närmare bestämdt. Men då denna ursäkt, icke mindre än de andra i vår Lag förekommande excusationes voluntariæ, uppenbarligen är hämtad ur Romerska Lagen, torde det icke vara ur vägen att uppljningsvis nämna åtskilliga ämbeten, hvilka denna Lag ansåg som medförande laga ursäkt från förmynderskap. Enligt Romerska Lagen voro följande personer, med hänseende till sina ämbeten, fria från skyldigheten, att åtaga sig förmynderskap, nemligen: a) *Ledamöterna af Regentens Råd*. Så är det också enligt de vigtigaste nyare La-

gar. Jfr. *Rudorff*, L. cit. pag. 97. Äfven Förmyndareordn. 1669 § 52 synes deri instämma, att ett så "högt och vicktigt ämbete" måste anses såsom laga ursäkt från förmynderskap. b) *Prester*. Jfr. *Rudorff*, L. cit. pag. 107. Äfven nyare Tyska Lagar antaga, att dessa icke äro skyldiga, att åtaga sig förmynderskap. *ibid.* pag. 111, och att det är på samma sätt äfven enligt vår Lag antager åtminstone *Colling*, De Tutorio. Lund 1775 pag. 16. c) *Professorer*. Jfr. *Rudorff*, Loc. cit. I nyare Tyska Lagar utsträckes denna förmån i allmänhet till ordinarie Lärare vid Skolor, Gymnasier och Universiter. *ibid.* pag. 122. d) *Practiserande Läkare*. Jfr. *Rudorff*, Loc. cit. pag. 111. Andra ämbeten, som enligt Romerska Lagen medförde en lika förmån, är det öfverflödigt, att här nämna. 4) Om han så *sjuk* är, at etc. d. v. s., såsom detta i Förmyndareordn. 1669 § 52 närmare förklaras, om han "mästedelen af sin lifstid plägas af sjukdom." 5) Om han är *sextio år gammal*, d. v. s., såsom detta i Förmyndareordn. 1669 § 52 närmare förklaras, om han är "öfver sina 60 år" eller redan fyllt 60 år. Upplysningsvis kan nämnas, att enligt *Sachsenspiegel* 1: 42: 1 den, som var sextio år gammal hade rätt att sjelf erhålla förmyndare, om han ville. 6) "Om han sjelf *många barn* äger, eller om flere kullar äro, them han förese bör." Detta stadgande är temligen obestämdt, men som det är hemtadt från Romerska Lagen torde det genom jämförelse med denna Lag, och den grund, hvarpå det stödjer sig, kunna närmare bestämmas. Enligt Romerska Lagen sades den hafva *många barn*, jfr. fr. 2 § 2 D 27: 1, som i en provins hade minst fem, jfr. pr. I 4: 25. Här af torde man kunna draga den slutsatsen, att äfven hos oss ett mindre antal icke kan anses som laga ursäkt från förmynderskap. Då i Romerska Lagen ordet *liberi* begagnas, hvarunder

äfvén barnbarn innefattades, jfr. *Rudorff*, L. cit. pag. 459, så synes man deraf kunna draga den slutsatsen, att ordet *barn* i 21: 1 ÄB. äfvén bör tagas lika vidsträckt, dock under den förutsättningen, att de uppfostras uti faderfadrens eller moderfadrens hus. Att likväl endast *äkta* barn kunna i detta hänseendet åberopas synes vara en följd deraf, att de oäkta äro egentligen utom familjen, och vanligen icke uppfostras i fadrens hus. Jfr. *Rudorff*, L. cit. pag. 446. Af samma skäl torde man äfvén kunna draga den slutsatsen, att endast sådana barn, som äro omyndiga, och icke de, som redan äro skiljda från föräldrarnes hus, kunna i detta hänseendet åberopas. Att barnen måste vara i lifve då, när ursäkten åberopas, att de måste, såsom det i Romerska Lagen, L. cit. uttrycktes, vara "*liberi superstites*" är äfvén uppenbart. I vår Lag ligger detta i ordet "*äger*" 21: 1 ÄB. "*Flere kullar*" säges den hafva, som varit gift mer än en gång och har lefvande barn af båda äktenskapen. 7) "Om han redan tvänne *förmynderskap* hafver, eller ett sådant, som annat ej tola kan" äfvén detta är uppenbarligen hämtadt ur Romerska Lagen, dock med en liten förändring. Romerska Lagen erfordrar nemligen "*tria onera tutelorum*" fr. 5 D. 27: 4, då deremot enligt vår Lag *tvänne* äro tillräckliga. Men deri öfverensstämmer vår Lag med den Romerska, L. cit., att det icke kommer an på pupillernas antal, utan derpå, att förmyndaren har mer än en förmögenhetsmassa under sin förvaltning, och således måste uppgöra mer än en förmyndareräkning. (ut non numerus pupillorum plures tutelae faciat, sed *patrimoniorum separatio*). Huruvida ett förmynderskap allenast må kunna anses såsom laga ursäkt beror derpå, om detta enda förorsakar förmyndaren så mycket besvär, att det kan anses jemförligt med tvänne vanliga; i detta fall är det Lagens mening, att

detta "annat ej tola kan." — Den frågan kunde äfven uppkastas, om icke flere dylika ursäkter, som icke hvar för sig äro fullt tillräckliga, likväl sammanräknade må kunna anses såsom laga ursäkt från förmynderskap. T. ex. om någon är 59 år gammal, har 4 barn och ett förmynderskap. Härom voro Romerska Juristerna af olika meningar, men den herrskande meningen var dock, att detta icke var tillräckligt, jfr. fr. 15 § 11 D 27: 1 och *Rudorff*, L. cit. pag. 159. Det samma synes äfven vara öfverensstämmande med vår Lag. — Slutligen är det uppenbart, att de nämnda ursäkterna icke gälla, om den, som bör vara förmyndare, redan uttryckeligen eller tacite afsagt sig sin rätt, att åberopa dem. Sådant är förhållandet icke allenast om någon genom öfverenskommelse med pupillens fader *åtagit* sig, att vara förmyndare för hans barn, utan äfven om någon, som har en sådan ursäkt att förebara, icke desto mindre sjelf tillträder förmynderskapet. Mera tvifvelaktigt kan det vara, huruvida sådana personer, som genom testamente blifvit förordnade till förmyndare, *ens behöfva* anföra någon sådan ursäkt, för att befrias från förmynderskapet. Förmyndareordningen 1669 § 12 synes antaga, att sådana personer, icke mindre än den omyndiges "näste slächt," äro skyldiga, att åtaga sig förmynderskapet, om de icke kunna "förebringa någon laga ursächt", och så var det äfven enligt Romerska Lagen. Jfr. *Rudorff*, L. cit. 1:ster Band pag. 311. Men å andra sidan synes det ligga i sakens natur, att, likasom ingen kan tvingas, att emottaga ett testamente, så bör han icke heller kunna tvingas, att mottaga ett testamentariskt förmynderskap. Så är det också enligt nyare Europeiska Lagar. Se t. ex. angående Danmark och Norge. *Ørsted*, Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed 2:et Bind 1:ste stycke pag. 359. Men hvad man härom i *allmänhet* må tänka; så myc-

ket är emedlertid visst, att om den, som i sitt testamente utnämnt någon till förmyndare för sina barn, tillika testamenterat honom något, som kan anses såsom vedörgällning för det att han åtager sig ett sådant besvär, så kan denne, om han emottagit detta, icke mer ursäkta sig från förmynderskapet; ty emottagandet af det testamenterade kan icke annorlunda anses än som en renuntiation af de ursäkter, han annars kunnat förebära. Jfr. *Rudorff*, L. cit. 2:ter Band pag. 178, 182.

§. 451.

b) **Förmyndares förordnande.**

Colling. De Tutorio. Lund 1775.

Huruvidå alla förmyndare behöfva Domstols förordnande, eller icke, derom äro meningarna delade. *Tengvall* (Tvistemåls-lagfarenheten pag. 285 § 14) är af den tankan, att "egentligt förordnande för förmyndare icke alltid erfordras. Detta synes också öfverensstämma med 20: 1—4 ÅB. 20: 1, 2 ÅB. nämna icke ett ord derom, att fader eller moder, när de äro förmyndare för sina barn, dertill behöfva Domstols förordnande. Om testamentariska förmyndare heter det i 20: 5 ÅB., att de *nämnas* af fader eller moder, ehuru det tillägges, att de böra taga "Domarens bevis therå." Om Tutores legitimi säges i 20: 4 ÅB. att de allenast behöfva "*gifva Domaren tillkänna*," att de tillträdt förmynderskapet. Det samma synes äfven bekräftas af jembörelse med Romerska Lagen, hvaraf, såsom förut är nämnt, vår Lags bestämmelser angående förmynderskap för större delen äro hemtade. Enligt denna Lag äro de, som enligt Lag eller testamente böra vara

förmyndare, ipso jure att såsom förmyndare anse, utan att något förordnande erfordras. Se *Rudorff*, L. cit. 1:ster Band pag. 177, 194, 313. — *Bring* deremot (Grunderna till Svenska Civil-lagsfarenheten 1:sta Delen pag. 200) är af den tankan, att "hvar och en förmyndare måste stadfästas af Domaren". *Boëthius*, L. cit. pag. 9 tror, att *Tutores naturales* icke behöfva något förmyndareförordnande, men att deremot (ibid. pag. 40, 44, 42) *testamentarii* och *legitimi* böra af Domstol förordnas. Det rätta synes dock vara, att, fastän vår Lagbok i detta hänseendet är mindre tydlig, så är dock dess mening densamma, som i Förmyndareordningen 1669 § 47 finnes tydligare uttryckt, att nemligen förmynderskap väl kan *emottagas*, utan att något förmyndareförordnande föregått, emedan annars den omyndige kunde hafva skada af dröjsmålet, men att alla förmyndare böra dock af Domstol *stadfästas* och förordnas. Innan förmyndaren har Domstolens *fullmagt* är det för tredje man ganska betänkligt, att med honom inlåta sig, enär det är ganska möjligt, att den, som föregifver sig vara förmyndare, enligt Lag icke är det. Dessutom är det väl i sin ordning, att, då det tillhör Domstolen såsom öfverförmyndare, att hafva uppsigt öfver förmyndaren, han också bör *pröfva*, om han har de för förmynderskapets tillträdande nödiga egenskaper, och, om flere äro dertill skyldiga eller berättigade, välja den dertill tjenligaste. Äfven är en sådan förmynderskapets stadfästelse af Domstol (*Confirmatio ex jure germanico*) öfverensstämmande med Tyska äldre och nyare rättsåsigter, (hvaraf, såsom förut är visadt, det, som vår Lag om förmynderskap innehåller, för en stor del är hemtadt), endast med den skilnaden, att en *husfaders* naturliga förmynderskap icke anses tarfva en sådan stadfästelse. Se *Rudorff*, L. cit. 2:ter Band pag. 244—245. — Med förmyndares förordnande tillgår

det på följande sätt: Om en person, som redan är kommen til myndig ålder, sjelf inser sitt behof af förmyndare, så är ingenting, som hindrar, att *han sjelf* kan begära, att blifva ställd under förmyndare; men annars åligger det *regulariter* den omyndiges föräldrar, närmaste anhöriga eller förmyndare, att så fort möjligt är vid vederbörlig Domstol begära, att förmyndare för honom må förordnas, och då äfven nämna och föreslå den eller de, som dertill kunna vara tjenliga. (*nomina tutorum edere*, såsom det i Romerska Lagen heter. Jfr. *Rudorff*, L. cit. pag. 423). Men försumma de detta, så åligger enahanda skyldighet "Kronans ombudsmän eller fiscaler." Se Förmyndareordningen 1669 § 11. Kongl. Frordn. d. 12 Nov. 1750. d. 7 Junii 1749 § 8. När förmyndares egendom afträdes till concurs och för concursdomstolen uppgifves, att han innehafver förmynderskap, åligger det äfven denna Domstol, att, om annan Domstol är competent att förordna ny förmyndare, hos denna derom göra anmälan, och när förmyndare dör böra de, som hafva boet i vård, utan dröjsmål anmäla dödsfallet hos Rätten, på det att ny förmyndare må blifva tillsatt. 20: 7 ÅB. sådan den lyder i K. F. d. 19 Maj 1845. I allmänhet åligger det Domstolen att pröfva, dels om den i fråga varande personen verkeligen är i behof af förmyndare, dels om den, som föreslås till förmyndare, äger de dertill enligt Lag erforderliga egenskaper, om de ursäktar, som förebäras, äro tillräckliga, o. s. v. allt detta utan att någon ordentlig stämning behöfver hafva föregått, och utan att hvarken den omyndige eller den föreslagne förmyndaren nödvändigt behöfver vara närvarande. Jfr. *Tengvall*, Tvistemålslagfarenheten pag. 287 § 18, se dock äfven *ibid.* § 19 mom. 2. Derefter meddelar Domstolen sitt beslut, hvaraf den förordnade förmyndaren erhåller del genom utdrag af förmynderskaps-

protokollet. Detta sålunda meddelade förordnande innehåller vanligen, utom pupillens och förmyndarens namn, en uppgift på summan af de medel, som ställas under förmyndarens förvaltning, och en påminnelse om de förmyndare enligt Lag åliggande skyldigheter. Jfr. *Colling*, L. cit. pag. 13. Var den, som sålunda ställes under förmyndare, förut "enligt Lag myndig" bör äfven kungörelse om förordnandet i officiella tidningen införas. Kongl. Kung. d. 11 Maj 1774. — Den, som med ett sådant Domstolsbeslut är missnöjd, äger att deröfver anföra besvär i Hof-Rätten inom den i 16: 1 RB. nämnda tid, dock utan att, såsom der föreskrifves, något missnöje med beslutet förut behöfver vara anmaldt. Kongl. Förordn. d. 7 Juni 1749 § 8. Öfver Hof-Rätts beslut i sådana mål anföras besvär hos Kongl. Maj:t och någon Revisionsskilling behöfver icke nedsättas. Kongl. Br. d. 24 Jan. 1762. d. 12 Nov. 1767. Inom hvilken tid, dessa besvär böra till Kongl. Maj:t ingifvas hafva olika meningar yppat sig, men i ett särskildt mål har Högsta Domstolen förklaradt, att de böra ingifvas "inom den i 50 Cap. 9 § 1 mom. och 18 § RB. föreskrifne tid." Se Juridiskt Arkif af *Schmidt* 24 Bandets 5:dje häfte sid. 535. — Vill nu den, som sålunda är till förmyndare förordnad, icke desto mindre icke tilltråda förmynderskapet, så hindrar detta icke, att han likväl anses såsom förmyndare, från den tid, då han bort tilltråda förmynderskapet, hvaraf vidare följer, att han måste ersätta all den skada, som härrört af dröjsmålet dermed (*periculum cessationis*). Jfr. 20: 5 ÄB. och *Rudorff*, Loc. cit. 2:ter Band pag. 7.

§. 452.

Förmynderskapets förvaltning.

a) I allmänhet.

Genom förmynderskapet uppkommer emellan för-

myndaren och pupillen ett obligatoriskt förhållande, som har likhet med det, som uppkommer genom ett fullmaktscontract. De till följe deraf förmyndaren åliggande skyldigheter afse dels pupillens person, dels hans förmögenhet, dels hans rättsärender, och dels hans rättgångar, och det är i utöfningen af dessa skyldigheter, som förmynderskapets förvaltning består. Sättet, huru denna förvaltning bör ske, är i allmänhet genom Lag bestämdt, och såsom regel derföre gäller, att förmyndaren bör i sin myndlings angelägenheter använda samma sorgfällighet, samvetsgrannhet och redlighet, som i sina egna ("diligentia, qualem suis rebus adhibere solet" såsom det i Romerska Lagen heter). Jfr. 22: 1 ÄB. Men de allmänna angående förmynderskapets förvaltning gällande rättsreglorna kunna äfven, dels genom föräldrarnas testamente, dels genom öfverenskommelse mellan dem och förmyndaren annorlunda modifieras, för så vidt, som dessa rättsreglor icke äro af absolut natur, och således reglen "*förord bryter Lag*" på dem användbar. I sådant fall synas dock dessa föräldrarnas bestämmelser om förmynderskapets förvaltning, icke mindre än deras förordnande om förmyndarens person, böra af Domstolen prövas och stadfästas, och endast då såsom giltiga förklaras, när de verkligen finnas lända till myndlingens bästa. — Äro förmyndarna flere än en, så kan antingen deras förvaltning vara gemensam; de kunna, såsom det heter i 25: 5 ÄB. hafva barnagodset "*under samnad hand*," eller också kan förvaltningen dem emellan delas. En sådan delning kan visserligen också ske genom testamente eller öfverenskommelse, antingen mellan föräldrarna och förmyndaren, eller emellan förmyndare inbördes, men om den skall vara giltig erfordras likväl dertill alltid Domstolens bifall och samtycke. 25: 5 ÄB. I sådant fall ansvarar hvar och en endast för den gren

af förvaltningen, som blifvit honom anförtrodd. Men äfven om förvaltningen är gemensam, så åligger likväl icke alla förmyndarna någon *solidarisk* ansvarighet, *ibid.* Jfr. *Tengvall*, Twistemålslagfarenheten pag. 297 § 37, så vida de icke äro delaktiga i något brott eller förseelse, hvarigenom den omyndige tagit skada; i sednare fallet förutsatt, att, förseelsen är sådan, att en förmyndare derföre ansvarar. Jfr. 22: 1 ÄB. — Dör förmyndaren, så gå väl icke de honom, såsom sådan, åliggande skyldigheter öfver på hans arfvingar, emedan de äro af en rent personlig natur, men i sammanhang med dessa kunna dock äfven sådana stå, hvilka, såsom andra obligatoriska skyldigheter, gå öfver på den dödes arfvingar. Sålunda t. ex. om den omyndige genom förmyndarens svek lidit någon skada, är visserligen icke hans arfvinge underkastad det straff, som skulle drabbat honom sjelf, om han lefvat, men deraf följer icke, att denne icke heller är skyldig, att ersätta den skada, som den omyndige lidit. Sålunda bör det, som *Nehrman* (Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 424 § 21) härom säger, rätteligen förstås. Motsvarande de här nämnda förmyndaren åliggande skyldigheter har han äfven åtskilliga rättigheter. Båda böra nu något närmare beskrivas.

§. 455.

b) Förmyndarens skyldigheter.

a¹) Med hänseende till myndlingens person.

De förmyndaren, med hänseende till myndlingens person, åliggande skyldigheter äro hufvudsakligen följande: 1) Om han är i den ålder, att han behöfver *uppsöstran*, så måste förmyndaren först och främst sörja

derföre, att han undervisas "i rätta Evangeliska läran" 22: 2 ÄB., så vida det icke undantagsvis är honom tillåtet, att uppfostra sin pupill i en annan lära. Derrföre böra äfven, om pupillen skall resa utrikes, sådana försigtighetsmått vidtagas, som kunna hindra, att han icke förledes till affall från den Evangeliska Läran. Jfr. Förmyndareordn. 1669 § 20. Men om det också är förmyndaren tillåtet, att låta honom undervisas i en annan religion, så åligger det honom dock alltid, att låta honom upptuktas i Gudsfruktan, *dygd* och *ära*" d. v. s. att försöka bilda honom till en *duglig* medbergare och hålla honom till något *ärligt* yrke. Om derföre förmyndaren t. ex. i stället lär honom att stjäla, så är han underkastad straff. Se 44: 2 MB. Vid valet af de "*öfningar*" t. ex. "*studier och bokliga konster*" eller "*handel och vandel*" Kongl. Förordn. d. 27 April 1667 § 12, Förmyndareordningen 1669 § 20, eller "*handteringar* (egentligen = handtverk. Se *ibid.*), till hvilka han skall hålla den omyndige, bör han i synnerhet afse, dels hans "*stånd*," hvilket i allmänhet är detsamma som fadrens, om han är äkta född; annars detsamma, som modrens; dels hans "*vilkor*" d. v. s. "*förmögenhet*" Instr. för Förmyndarekammaren i Stockholm d. 12 Dec. 1764 § 2 och "*medel*" Kongl. Förordn. d. 27 April 1667 § 12; dels hans "*ämne*" d. v. s. det, hvartill han har lust och fallenhet. Jfr. Förmyndareordn. 1669 § 20 ("hvad thet vara må, som the sig *ämnas* til"). Kongl. Förordn. d. 27 April 1667 § 12 och Instructionen för Förmyndarekammaren i Stockholm d. 12 Dec. 1764 § 8, hvarvid äfven dess "*natur*" och "*gåfvor*" Förmyndareordn. 1669 § 19 böra tagas i betraktande. Men sedan det en gång, på grund häraf, blifvit bestämdt, till hvad slags öfningar och handteringar den omyndige skall hållas, bör förmyndaren hindra, "at han icke börjar en ting och sedan tillstädjes vara

vekaktig och *släppat*, utan tillhåles med allt alfvär derutinnan *fortfara*, till dess han den fullkomlighet vunnit, att han kan sitt bröd förtjena." Kongl. Förordn. d. 27 April 1667 § 12. Har den omyndiges fader eller moder i sitt testamente eller genom aftal med förmyndaren gifvit någon särskild instruction angående sättet, huru den omyndige bör uppfostras, så bör derä det afseende göras, som förut är nämndt. Jfr. *Dablow*, L. cit. pag. 65, 64. Lefver den omyndiges moder, så får hon regulariter icke hindras, att behålla sitt barn till uppfostran "i sitt hus" 20: 2 ÅB., men annars beror det på förmyndaren, att antingen hemma hos sig uppfostra den omyndige eller lemna honom till uppfostran åt någon annan. Är den omyndige så fattig, att tillräckliga medel för hans undervisning och uppfostring saknas, så bör förmyndaren antingen lemna honom i tjänst hos någon god husbonde, eller, när tillfälle dertill finnes, så laga, att han blir intagen i något barnhus eller annan uppfostringsanstalt. Förmyndareordn. 1669 § 21. — 2) Att sörja för pupillens *underhåll* med kläder och föda. Dervid bör äfven afseende göras å pupillens stånd och vilkor. Regulariter bör endast räntan af pupillens capital för detta ändamål användas. Men räcker icke denna till, så kan äfven capitalet tillgripas, dock synes det som om närmaste fränder först derom böra höras, och öfverförmyndaren gifva sitt samtycke. Är åter pupillen så fattig, att hans egna medel icke räcka till hans underhåll, så måste han underhållas af fattigmedlen. Jfr. Kongl. Förordn. d. 27 April 1667 §§ 14, 15. Förmyndareordn. 1669 § 27. 3) Är myndlingen vansinnig, så åligger det förmyndaren att öfver honom hafva den uppsigt, att han icke kan tillfoga sig eller andra någon skada; i hvilket fall förmyndaren stundom är till straff förfallen. Se 32: 1 MB. Är vansinnigheten

af den beskaffenheten, att den kan botas, åligger det äfven förmyndaren att derom draga försorg. — Deremot åligger enligt vår Lag förmyndaren icke någon befattning med hänseende till den omyndiges giftermål, så vida han icke tillika, hvilket visserligen ofta är händelsen, är dess giftoman.

§. 454.

b') **Med hänseende till myndlingens förmögenhet.**

a^u) **Med hänseende till förmögenhetens inventering.**

Först och främst är det nödigt att veta hvad och huru mycket rätteligen hör pupillen till. Derföre åligger det förmyndaren, att, om bouppteckning icke redan är hållen, sörja för, att den sker 22: 1 ÄB., emedan denna sedan skall läggas till grund för den redogörelse, som förmyndaren åligger. Kan uppteckningen icke genast ske, åligger det honom att åtminstone sörja för, att godset förseglas och sättes i säkert förvar. 9: 2 ÄB. Af bouppteckningen lemnas ett exemplar till den omyndiges fränder, eller, om inga sådana finnas, till den Domstol, som är öfverförmyndare. Förmyndareordn. 1669 § 18, men ett annat behåller förmyndaren sjelf. 9: 4 ÄB. Jfr. Förmyndareordn. 1669 §§ 4, 6, 8. Kongl. Förordn. d. 27 April 1667 § 18. Den sist åberopade § i Förmyndareordningen tillägger äfven, i öfverensstämmelse med Romerska Lagen, (jfr. *Rudorff*, L. cit. 2:ter Band pag. 247), att, om någon utan föregående inventering tillvällar sig förvaltningen af pupillens egendom, så bör han hållas för misstänkt och derföre afsättas.

b¹¹) Med hänseende till förmögenhetens Conservation.

I detta hänseende åligger förmyndaren hufvudsakligen följande skyldigheter: Om bland den omyndiges gods något finnes, som löper fara att bortskämmas, så bör han så fort ske kan detsamma bortsälja; det öfriga bör han på ändamålenligt sätt förvara, men i synnerhet gäller detta om sådant gods, "som antingen för kostbarhetens skull icke så väl föryttras eller ock för äldromen till åminnelse tjena kunde" Förmyndareordn. 1669 § 23. Den omyndiges *fasta gods* bör han väl häfda, ibid. § 22 och icke försumma nödiga reparationer å byggnaderna. För öfrigt står det honom fritt, att efter omständigheternas föranledande antingen bortlega detsamma till andra, eller sjelf för den omyndiges räkning sköta det. Den omyndiges *utestående fordringar* bör han icke försumma, att i rätten tid infordra, så att præscription icke åkommer. Det samma gäller äfven, om han finner, att den närvarande gäldenären icke mera är säker, utan börjar komma på obestånd. Jfr. Förmyndareordn. 1669 §§ 24, 26. Vid utlåning af den omyndiges egna medel bör äfven förmyndaren sörja för icke allenast, att gäldenären är en tillförlitlig person, och att tillräcklig pant eller annan säkerhet för gälden ställes, utan äfven att densamma genom handskrifter, eller andra säkra bevis vederbörligen styrkes. ibid. § 24. Öfverlemnar en förmyndare annars den omyndiges gods till förvaltning åt någon annan, så bör han äfven dervid iakttaga vederbörlig försigtighet, så att han icke förtror godset åt andra, än sådana personer, "som han sine egne saker kan betro." Men iakttager han sådan försigtighet, och årligen infordrar räkenskap af dem, så är han icke vidare för dem ansvarig, "i fall sådana ombudsmän sig försäge

och komme till korta." *ibid.* § 23. Jfr. 13: 6 HB. Icke heller är förmyndaren för godset ansvarig, om det samma "efter all möjlig flit antingen genom vatten, eld eller någon annan våda, utom hans förvällande, förfaras skulle." Förmyndareordn. 1669 § 30.

§. 456.

cⁱⁱ) **Med hänseende till förmögenhetens förökande.**

Men det är icke nog dermed, att förmyndaren bibehåller myndlingens förmögenhet sådan den är; han bör äfven föröka och förkofra densamma. Detta sker hufvudsakligen på det sättet, att han utsätter dess penningar på ränta. 22: 4 ÄB. Äfven förmyndaren kan dock emot ränta sjelf bruka pupillens penningar, men det kan i fråga sättas, huru stor ränta han i sådant fall bör erlægga? Kongl. Instr. för Förmyndarekammaren i Stockholm d. 12 Dec. 1764 § 10 nämner $4\frac{1}{2}$ procent. Men detta är ett undantag, hvaraf ingen allmän regel kan hemtas. *Tengvall* (Tvistemåls-lagfarenheten pag. 297 § 38) påstår, att förmyndaren icke behöfver gifva mer än 5 procent; men de skäl, hvarmed han försöker att bevisa detta, äro icke öfvertygande. Förmyndareordn. 1669 § 25 innehåller deremot uttryckeligen, att förmyndaren skall gifva "så hög ränta som någon annan" och detta bör utan tvifvet anses såsom ännu gällande. Men denna regel lider ett undantag, när den omyndiges fader eller moder i sitt testamente eller genom aftal med förmyndaren tillåtit honom, att begagna den omyndiges penningar mot lägre ränta. Jfr. I. 47 § 4 D 26: 7. Äfven de räntemedel, som inflyta, böra när de icke användas till myndlingens behof, läggas till kapitalet och änyo förräntas. För-

myndareordn. 1669 §§ 24, 27. Men det kan i fråga sättas, huru snart detta bör ske? Instructionen för Förmyndarekammaren i Stockholm d. 12 Dec. 1764 § 10 säger allenast, att det skall ske "så fort, som görligt är," men en Kongl. Dom af d. 10 Mars 1801 (i Backmans Lagsamling 1:sta häftet pag. 95) antager, att det bör ske efter trenne månaders förlopp från hvarje års slut. Det rätta är, att ingen viss tid kan i allmänhet bestämmas. Förmyndaren är saklös när han vårdar barnagodset, som sitt eget. 22: 1 ÄB. Men underlåter han detta, så blir följden deraf den, att han sjelf måste erlägga ränta å dessa räntemedel. Jfr *Rudorff*, L. cit. 5:ter Band pag. 80, 81. En annan fråga är, huruvida icke den reglen, att förmyndaren skall betala ränta för den omyndiges penningar, som han till sin nytta använder, icke i vissa fall lider undantag. *Nehrman* (Föreläsningar öfver Ärfdabalken pag. 258) säger, "att han har anledning af Svenska handlingar, att räkna Tutela parentum till *Tutela usufructuaria*" och Förmyndareordn. 1669 § 50 innehåller, att "om någon hafver barnagods under händer och är ej förbunden efter Lag til åhrlig räkenskap, af honom fordras icke mer än att han återställer detsamma "så godt och så mycket som thet var, när han thet emottog," hvilket äfven *Dabelow*, L. cit. pag. 45, anser vara i grunden detsamma, som om förmynderskapet vore usufructuariskt. Detta stämmer också väl öfverens med den nyssnämnda uppgiften af *Nehrman*, enär föräldrar enligt 22 Cap. ÄB. LL. och Förmyndareordningen 1669 § 5 verkligen voro fria från årlig räkenskaps afgifvande. Vår närvarande Lagbok synes dock icke göra något undantag för föräldrar, hvarken med hänseende till skyldigheten att förränta barnens medel, eller derföre göra årlig räkenskap. Men hvad man också härom må tänka, så lär man dock icke

i *allmänhet* vara berättigad, att sluta från förmyndarens rätt, att mot ränta bruka den omyndiges penningar, att han också har rätt att bruka och begagna andra honom tillhöriga ting. Jfr. *Dabelow*, L. cit. pag. 58.

§. 457.

d^{II}) **Med hänseende till förmögenhetens minskning.**

Strängt taget kunde man säga, att förmyndaren icke egentligen har rätt, att minska myndlingens förmögenhet, ty om förmögenheten i *ett hänseende* minskas, så bör myndlingen deraf i *ett annat* hänseende hafva en motsvarande förmån. Häraf kunna vi sluta, att det visserligen är förmyndaren tillätet, att använda den omyndiges gods till nödvändiga och nyttiga utgifter för dess person och för så vidt de för hushållningen och förmögenhetens förvaltning erfordras, äfvensom det är honom tillätet, att betala myndlingens gäld, dock så, att myndlingens egna fordringar dertill helst användas. Jfr. Förmyndareordningen 1669 §§ 16, 27, 29; men deremot är det honom icke tillätet att bortskänka myndlingens gods, såvida icke undantagsvis antingen anständigheten fordrar det, t. ex. så kallade drickespenningar, eller något nyttigt ändamål dermed kan vinnas. I annat fall går genom en sådan gåfva ingen äganderätt öfver på gåfvotagaren, utan myndlingen har allt framgent sin vindicationsrätt öppen. För öfrigt kan förmögenheten minskas på flere olika sätt: A) genom egentlig *föryttring* (*Alienatio, Distractio*). I detta hänseendet äligga förmyndaren med afseende på lösören och fastigheter olika skyldigheter. Beträffande de förstnämnda kommer det derpå an, om antingen deras förvaring är svår och kostsam, eller också desamma, om de behållas, äro underkastade stor minsk-

ning i sitt värde, antingen genom fysisk försämring, eller genom modets förändring. I sådant fall åligger det förmyndaren, att, så snart som möjligt är, försälja dem, helst genom offentlig auktion. 22: 4 ÄB. Förmyndareordningen 1669 § 23. Men deremot böra sådana lösören, som antingen myndlingen sjelf behöfver, eller som äro så kostbara, att man icke kan erhålla deras fulla värde, eller som för myndlingen äga ett pretium affectionis, icke gerna föryttras. *ibid.* Med hänseende till fastigheter är förmyndarens föryttringsrätt långt mera inskränkt. Med *fastigheter* förstå vi här, som annars, icke blott res corporales och pertinenser dertill, t. ex. boskap och åkerredskap, 10: 5 GB., (i 1736 års Lag) utan äfven sådana rättigheter, som höra till fastigheternas class; och *föryttras* säges fastigheten icke blott när äganderätten dertill, antingen helt och hållet eller till en del, utan äfven när andra sakrätter deri, t. ex. panträtt, servituträtt o. s. v. på en annan öfverlätas, eller en sakrätt, som myndlingen har i en annans fastighet, estergifves. Deremot är det icke såsom någon sådan föryttring, hvarom här är fråga, att anse, om en fastighet allenast bortleges eller borthyres, eller om förmyndaren öfverlåter en redan varande panträtt i pupillens fastighet på en annan borgnär, som försträcker penningar till den förre panthafvarens betalning, så vida icke fastigheten förpantas till den sednare för en större summa, eller högre ränta; ty annars innefattar en sådan transport af en redan varande panträtt alldeles icke någon ytterligare minskning i pupillens förmögenhet. Icke heller hör det hit, om en person, åt hvilken pupillens fader pantsatt en fastighet, yrkar densammas försäljning, ty då är föryttringen redan af fadren skedd, och försäljningen är sedan deraf en nödvändig följd. Jfr. *Rudorff*, L. cit. 2:ter Th. pag. 412. Om verkelig föryttring skall vara

förmyndaren tillåten, så erfordras: 1) En behörig och rättmätig orsak till föryttring (*caussa alienandi*). Denna orsak kan dock vara olika. Regulariter erfordras "nöd och trångmål" 22: 5 ÅB. "rätt nöd" 4: 8 JB. "störste trångmål" Kongl. Förordn. d. 27 April 1667 § 11; t. ex. om försäljningen erfordras till den omyndiges "föda och nödiga uppfostring" 4: 8 JB. eller till gälds betalning. Men om föryttringen sker genom skifte synes det vara tillräckligt, att det länder den omyndige till nytta 22: 5 ÅB., d. v. s., att han åtminstone erhåller fullt gen fullo, och ännu mera är således föryttringen tillåten om den länder till hans "särdeles nytta" Kongl. F. d. 27 April 1667 § 11. 2) Måste föryttringens tillståndighet af behörig Domstol, d. v. s. af den, som förordnat förmyndaren och under hvars öfveruppsigt denne står, i behörig ordning pröfvas (*caussa probatio*). Dervid böra icke allenast förmyndaren, som begär, att få föryttra fastigheten, utan äfven den omyndigas närmaste fränder vara tillstådes, på det att de deremot må kunna göra de invändningar, hvartill de kunna finna sig befogade. Domstolen bör undersöka: a) om en sådan orsak till föryttring, som förut är nämnd, verkligen finnes. b) Om icke någon annan fastighet, eller andra den omyndige tillhöriga saker äro för honom mera umbärliga, och således snarare böra föryttras. Förmyndareordn. 1669 § 29 föreskrifver den ordning, som dervid bör följas. Om den omyndige har lösören, så böra de först tagas innan det fasta godset tillgripes. Men finnas icke sådana, eller räcka de icke till, så böra först "strögods och umäger" användas, men om ingenting annat finnes att tillgå, kan "sätesgården" föryttras. c) Föryttringssättet; t. ex. om det är nödigt, att fastigheten säljes, eller om det är tillräckligt, att den allenast förpantas. d) Sjelfva föryttringsvilkoren, och huruvida dessa äro för den omynd-

dige tillräckligen fördelaktiga, t. ex. om fastigheten skall säljas, det pris, som derföre erbjudes, om den skall bortskiftas, vederlagets värde och beskaffenhet, om den skall pantsättas, kvantiteten af det lån, som derå skall tagas. Kongl. Förordn. d. 29 April 1756. Slutligen sedan Domstolen tagit alla dessa omständigheter i behörigt öfvervägande meddelar den sitt beslut (*decretum*), huruvida föryttringen tillåtes, eller icke. I förra fallet blir följden deraf den, att föryttringen är fullkomligen giltig, och att således det föryttrade icke kan af pupillen, sedan han blifvit myndig, vindiceras. 4: 8 JB. Deremot lära icke den omyndiges fränder, fastän de icke satt sig emot föryttringen, vara förhindrade, att i laga tid börda den föryttrade fastigheten i de fall, då bordsrätt enligt Lag äger rum. Detta synes man vara befogad att sluta deraf, att enligt 4: 8 JB. en såld fastighet icke säges vara fullkomligen fri från kländer förr än "laga stånd therå kommit." Dessutom säger Förmyndareordn. 1669 § 29 uttryckeligen, att när den omyndiges fasta gods af förmyndaren föryttras, så är "börderätten hvarjom och enom, som Lag förmår, förbehållen." Ett annat sätt, hvarigenom myndlingens förmögenhet kan minskas är B) genom *åtagande af passiva obligationer*. Derom gäller samma grundsats, som förut är nämnd, att nemligen myndlingens förmögenhet kan på sådant sätt i *ett hänseende* minskas, när han derföre erhåller behörigt vederlag; men innefattar ett sådant åtagande en verkelig gåfva, så är det utan tvifvel ogildt. Slutligen C) kan också hans förmögenhet minskas genom *öfverlåtande* eller *estergift* af hans *activa obligationer*; t. ex. genom cession, novation o. s. v. Äfven derom gäller samma grundsats. Ewottagande af betalning å pupillens vägnar kan äfven på sätt och vis föras hit, emedan den fordran upphör, som pupillen förut hade; men under förutsättning, att

betalningen sker på behörigt sätt, lider pupillens förmögenhet derigenom icke i sjelfva verket någon minskning, utan erhåller snarare en tillökning, emedan det vanligen är vida bättre, att vara i verkelig besittning, än att blott hafva en fordran.

§. 458.

eⁿ) Redogörelseskyldighet.

Slutligen åligger det förmyndaren, att göra redo och räkning för den omyndiges förmögenhet, som han har under sin förvaltning. Äro pupillerna flere, så böra utan tvifvel lika många räkningar göras, så vida icke förmögenheten ännu är odelad, men hafva flere förmyndare förmynderskapet under samnad hand, så är en räkning tillräcklig. Jfr. *Tengvall* (Tvistemålslagfarenheten pag. 296 §§ 56, 57. Regulariter bör sådan räkning, med tillhörande verificationer, vid hvar års slut tillställas den omyndiges nästa fränder, eller enligt K. F. d. 19 Maj 1845 utsedde gode män. Men begära de det icke, bör det ske åtminstone hvar tredje år. 25: 4 ÅB. Denna redogörelseskyldighet synes dock kunna genom testamente eller öfverenskommelse annorlunda bestämmas och till och med alldeles eftergifvas. Hvad nemligen 25: 4 ÅB. härom innehåller synes icke vara en sådan absolut Lag, som icke genom förord kan brytas. Förmyndareordningen 1669 § 50 innehåller uttryckeligen, att en förmyndare icke alltid är förbunden till årlig räkenskap. Äfven i Tyskland kan en förmyndare genom testamente eller aftal befrias från en sådan redogörelseskyldighet. Se *Rudorff*, L. cit. pag. 480. Förr voro till och med föräldrar såsom förmyndare för sina barn i allmänhet fria från denna årliga redogörelse, men huruvida detta kan anses såsom ännu

gällande är, såsom förut är nämnt, tvifvelaktigt. Men utom denna periodiska redogörelseskyldighet åligger det dessutom alltid förmyndaren, att, när förmynderskapet upphör, göra slutlig redo för sin förvaltning. 23: 3, 4 ÅB. och i sammanhang med denna skyldighet står äfven den, att utgifva hvad som efter utgifternas bestridande återstår af den omyndiges förmögenhet. 23: 3, 4 ÅB. Denna sistnämnda redogörelseskyldighet synes, i motsats mot den förstnämnda, vara så väsendtlig och i sakens natur grundad, att den icke ens genom testamente eller öfverenskommelse kan estergifvas, hvarföre, om man också antager att föräldrar äro från den förra fria, deraf dock icke följer, att de äfven äro fria från den sednare. Jfr. *Dabelow*, L. cit. pag. 65.

§. 459.

c¹) **Med hänseende till myndlingens Rättsärender.**

Med hänseende till den omyndiges Rättsärender åligger förmyndaren en dubbel function, nemligen dels att, såsom den omyndiges representant, för honom afsluta sådana rättsärender, som äro nödiga eller förmånliga, dels att pröfva beskaffenheten af de rättsärender, som pupillen ensam icke med laga verkan kan afsluta, och att, om dessa för den omyndige äro förmånliga, till dem meddela sitt samtycke. I båda fallen skulle dock förmyndarens eget interesse komma i collision med den omyndiges, om det vore honom tillåtet, att sjelf eller genom någon mellanperson afsluta sådana rättsärender med den omyndige, eller gifva sitt samtycke till sådana, som den omyndige med honom sjelf slutar. Visserligen kunde det vid första påseendet så synas, som om vår Lag, 22: 4 ÅB., endast nekade förmyndaren rätt, att *handla till sig* (= köpa)

något af den omyndiges gods; men då man besinnar denna Lagens förutnämnde grund, så synes fullkomligt skäl förefinnas, att tolka densamma så extensivt, som här skett; hvarföre det icke allenast bör anses lika mycket otillåtligt för förmyndaren, att *sälja* till pupillen, (jfr. Juridiskt Arkif 45:de Bandets 2:dra häfte p. 371) utan den i Romerska Lagen förekommande grundsats: *nullum negotium inter tutorem et pupillum contrahitur*, § 2 I 5: 28 bör utan tvifvel äfven enligt vår Lag anses tillämplig på alla *sådana* obligationer, som nyss äro nämnda, ehuru icke på sådana, som, enligt hvad sedan skall nämnas, af den omyndige själf, utan förmyndarens samtycke, kunna slutas. Af denna grundsats synes man således än ytterligare kunna sluta, att, äfven enligt vår Lag, icke mindre än enligt Romerska Lagen, det måste anses vara förmyndaren förbudet, att låta af andra på sig transporterats fordringar mot sin pupill. Jfr. *Rudorff*, L. cit. pag. 474. Åtminstone synes detta tydligen följa af hvad som i Förmyndareordningen 1669 § 45 är stadgadt, jfr. *Nehrman*, Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 420 § 11, och fastän vår närvarande Lag i detta hänseendet är mindre tydlig, så synes dock intet skäl förefinnas, att det skulle varit Lagstiftarens mening, att göra någon ändring i det, som härom förut gällde. För öfrigt synes den ofvannämnda reglen lida ett undantag om förmyndaren öppet och bona fide på offentlig auktion köper något af pupillens gods, jfr. *Tengvall*, Tvistemålslagfarenheten pag. 124 § 7, eller om någon annan person, t. ex. en af Domstol förordnad god man, bevakar den omyndiges interesse. — Med hänseende åter till den sednare förmyndaren åliggande functionen måste man skilja mellan trenne slag af rättsärender, nemligen: a) sådana, som pupillen kan ingå, utan att dertill behöfva förmyndarens samtycke, b) sådana, till

hvilka förmyndarens samtycke erfordras och c) sådana, som icke en gång genom förmyndarens samtycke kunna blifva giltiga. Till den första classen höra följande:

1) alla sådana, som endast lända den omyndige till förmån, och hvaraf han icke kan hafva någon skada; t. ex. aftal, hvarigenom han befrias från en honom förut åliggande passiv obligation o. s. v. 2) Trolöfning och äktenskap samt sådana aftal, som dermed stå i sammanhang, t. ex. äktenskapsförord; ty ehuru den omyndige icke alltid på egen hand kan sluta sådana aftal, så är det dock aldrig förmyndaren, såsom sådan, utan giftomannen, hvars samtycke dertill behöfves. Rättsärender af denna beskaffenhet synas allt för väl kunna äga rum äfven emellan pupillen och förmyndaren. Enligt vår Lag är t. ex. ingenting, som hindrar, att förmyndaren kan gifta sig med sin pupill. Till den andra classen höra i allmänhet sådana rättshandlingar, hvarigenom pupillen åtager sig en passiv obligation, så vida de icke undantagsvis höra till tredje classen. Skall ett sådant rättsärende medföra en civil obligation, så erfordras, om den omyndige har allenast en förmyndare, dennes samtycke, men äro förmyndarna flere, och är förvaltningen dem emellan delad, så är det tillräckligt, att den af dem samtycker, till hvars befattning det närvarande rättsärendet hör, men i sådant fall är också rättsärendet lika giltigt, som om det vore avslutadt af en myndig person. Till den sistnämnda classen höra slutligen enligt vår Lag 1) Borgen 10: 15 HB. 2) Gåfvocontracter i allmänhet. Dock är denna regel icke alldeles utan undantag. 3) Sådana contractus onerosi, hvarigenom fastigheter föryttras, emedan till deras giltighet äfven fordras vederbörlig Domstols samtycke, sedan den omyndiges fränder förut äro hörda. Med testamenten är, såsom förut (§ 423) är visadt, en egen beskaffenhet. Visserligen få sådana

omyndiga, som äro under tjuguet år, i allmänhet icke göra testamente, till och med om förmyndaren dertill gifver sitt samtycke; men deremot synas omyndiga i allmänhet allenast af sin omyndighet icke vara förhindrade, att göra testamente, och det utan att förmyndarens samtycke dertill erfordras.

§. 460.

a') **Med hänseende till myndlingens rättegångar.**

Att det åligger förmyndaren skyldighet, och att han har en motsvarande rättighet, att föra myndlingens rättegångar, ligger redan i benämningen *målsman*, hvarmed han stundom betecknas, se t. ex. 15: 1 RB., och hvarmed i allmänhet förstås en person, som utan särskild fullmakt, äger att föra en annans rättegångar. Dock är i detta hänseendet den skilnaden mellan tvistemål och brottmål, att i de sednare myndlingen måste sjelf personligen inställa sig, och förmyndaren bör endast göra honom bistånd; i tvistemål deremot är sådan personlig inställelse i allmänhet icke nödig, *ibid.* Hafva flere förmyndare förmynderskapet "under samnad hand", så kan hvar och en af dem i hvad sak som helst uppträda såsom den omyndiges målsman, men är förmynderskapet deladt dem emellan så har hvar och en af dem en sådan rättighet och motsvarande skyldighet endast i de till dess befattning hörande mål. Är förmyndaren hindrad, att sjelf föra rättegången, så står det honom fritt, att, äfven utan särskildt tillstånd dertill, substituera en annan i sitt ställe. Å ena sidan får väl förmyndaren icke underlåta en process, när detta skulle lända pupillen till skada, och intet annat mindre kostsamt medel att undvika den finnes, men å andra sidan måste han också akta sig, att inlåta sig i

en chicanös eller onödig rättegång, så vida han vill undvika att ansvara efter 29 Cap. RB. Finner derföre förmyndaren, att ett mot myndlingen väckt anspråk är med rättvisan öfverensstämmande, så bör han i stället att processa genast betala hvad denne är skyldig, men är saken åtminstone så tvifvelaktig, att skäligen anledning till rättegång förefinnes, så bör en sådan icke försummas. Med hänseende till sjelfva processen äligga förmyndaren i allmänhet samma skyldigheter, som vanliga rättegångsfullmäktiga. Han måste således ställa sig processlagarna till noga efterlefnad, icke försumma fatalier, eller att, om pupillens sak är rättvis och han i en instans förlorat processen, på lagligt sätt underkasta saken högre Domstols pröfning. Vinner åter pupillen, så bör han sörja för, att Domen blir på behörigt sätt ställd i verket. När förmyndaren sålunda för en rättegång för sin pupill, så är verkan deraf, ehvad han vinner eller förlorar, alldeles densamma, som om denne, i fall han varit myndig, sjelf utfört Rättegången. Arg. 15: 7 RB.

§. 461.

c) **Förmyndarens rättigheter.**

Förmyndarens rättigheter stå i ett så nära sammanhang med dess skyldigheter, att derom redan i det föregående blifvit något nämnt, men följande förtydning dock, att särskildt releveras. 1) Kan förmyndaren af sin pupill fordra ett aktningfullt bemötande. Förmyndareordningen 1669 § 59. Äfven sedan förmyndarskapet redan upphört fortfar denna rättighet så vida, att det ligger i tveböte om denne besvärar sin förre förmyndare med onödig rättegång (calumnia),

eller gör honom *orätt* med ord eller gerning. (*verbal- och realinjurier*) 23: 6 ÅB. Jfr. 8: 2 JB. Lika med de förra anses äfven *symboliska* injurier (ohöfviska och föraktliga åthäfvor. 60: 6 MB.). 2) Är den omyndige af den ålder, att han skall uppfostras, så har förmyndaren rätt, att äga honom "såsom en fader sina barn" Förmyndareordn. 1669 § 59, hvilken rättighet han äfven öfverlåter på de lärare, (*lärofäder*) som han åt honom utser. Kongl. Förordn. d. 27 April 1667 § 15. Jfr. fr. 15 § 4 D 19: 2. Låter den omyndige sig icke deraf rätta, så kan den Domstol, som är *öfverförmyndare*, låta ytterligare näpsa honom. Kongl. Förordn. d. 27 April 1667 bestämmer denna näpst till "arbete uti spinn- eller tukthus" och Instructionen för Förmyndarekammaren i Stockholm d. 12 Dec. 1764 § 6 innehåller, att han kan näpsas med "fängelse eller arbete, eller på annat tjenligt sätt, efter omständigheterna, samt stånd och värde, dock så, att hans välfärd derigenom ej spilles." Jfr. äfven Förmyndareordn. 1669 § 59. 3) Är förmyndaren berättigad till erättning för de kostnader, som han af egna medel på pupillen eller för dess skull använt, t. ex. för resor i pupillens ärender, aflöning åt betjening &c. Förmyndareordn. 1669 § 40, i hvilket fall han äfven är berättigad till ränta å de af honom använda penningar, emedan äfven denna kan anses såsom en kostnad, enär förmyndaren annars på annat håll kunnat erhålla ränta för sina penningar; jfr. *Nehrman*, Inledning til then Svenska Jurisprudentiam Civilem pag. 425 § 17, detta allt dock under den förutsättningen, att förmyndaren dervid handlat på förståndigt sätt, så att han t. ex. icke använt sina penningar, då pupillens egna medel voro tillräckliga, och att qvittning äger rum, om förmyndaren sjelf är pupillen något skyldig. 4) När förmyndaren gjort slutlig redo för förmynderskapet, och utgifvit allt hvad

han om händer har, så är han berättigad att erhålla "bevis att han sitt förmynderskap väl förestått," 23: 5 ÅB. (*decharge*) hvarefter han är "för ansvar fri" d. v. s. icke allenast, att han är fri från criminell ansvar, utan äfven från alla af förmynderskapet här rörande fordringar. Af hvem detta bevis skall meddelas är väl icke i vår Lag uttryckeligen bestämdt, men det har mycket skäl för sig och är äfven annorstädes brukligt, att det meddelas af den Domstol, som haft öfverinseendet öfver förmyndaren. Jfr. *Tengvall*, *Twistemåls-lagfarenheten* pag. 296 § 55. Slutligen 5) är förmyndaren, icke mindre än andra sysslomän, berättigad till honorarium, så vida han "förmynderskapet väl och troliga förestått" 23: 5 ÅB. Dess belopp kan vara antingen genom testamente af pupillens föräldrar, eller genom öfverenskommelse mellan dem och förmyndaren, eller af Domstolen i sjelfva förmyndareförordnandet redan på förhand bestämdt, eller kan det bestämmas genom öfverenskommelse mellan förmyndaren och pupillen sjelf, sedan han blifvit myndig, eller ock kan, när vederbörande icke derom åsämjas, den Domstol, under hvars inseende förmyndaren stått, efter omständigheterna bestämma, huru mycket han skäligen bör hafva. 23: 5 ÅB. I Praxis lär det ännu vara vanligt, att detta bestämmande sker i öfverensstämmelse med Förmyndareordn. 1669 § 40, så att förmyndaren erhåller "hvar tjugonde penning" af den omyndiges årliga räntor och inkomster. Se t. ex. Kongl. Maj:ts Dom d. 10 Mars 1801 (i *Backmans Lagsamling* 1:sta häftet pag. 95). Men såsom allmän regel är detta icke riktigt. Domstolen är oförhindrad, att efter omständigheterna bestämma förmyndarearvodet både högre och lägre.

Förmynderskapets upphörande.

Man måste i allmänhet skilja mellan den rättsgrund, hvarpå förmynderskapets upphörande stödjer sig, och sjelfva upphörandet. Vanligen är det väl så, att, när den orsak upphör, hvarföre en person stått under förmynderskap, detta visserligen är laga skäl, hvarföre förmynderskapet kan och bör upphöra, jfr. *Tengvall*, *Twistemåls-lagfarenheten* pag. 296 § 76, men deraf följer icke, att också förmynderskapet i och med det samma ipso jure upphör. Väl är detta stundom händelsen, nemligen då en mansperson, som för minderårighet stått under förmyndare, fyllt tjuguet år, eller mö blifvit gift, 25: 4 ÅB.; men deremot kan man som allmän regel antaga, att, om en person, som redan är myndig, genom Domstolsbeslut blir ställd under förmyndare, så upphör icke förmynderskapet allenast deraf, att den orsak upphör, hvarföre han blifvit under förmyndare ställd, utan det erfordras tillika ett laga kraftvunnet beslut af samma eller högre Domstol, hvarigenom han åter för myndig förklarar. Kongl. Förordn. d. 7 Juni 1749 § 8. Stundom kan äfven förmynderskapet genom Kongl. Maj:ts särskilda nåd upphöra. De vanligaste fall då detta inträffar äro, då en minderårig yngling erhåller *venia ætatis*, eller en ogift kvinna *venia sexus*, men exempel lära icke heller saknas, att personer, som för slöseri blifvit blifvit ställda under förmynderskap, blifvit genom Konglig nåd derifrån frikallade. Se *Colling*, *Curator Prodigii*. Lund 1765 pag. 20. Föröfrigt kunna de orsaker, hvarföre förmynderskapet upphör, vara af mångfaldig beskaffenhet, nemligen: 1) såsom nyss förut är nämndt, om en minderårig mansperson fyllt tjuguet år. 25: 4 ÅB. 2) Om mö blifvit gift. *ibid.* emedan hon då kommer

under mannens målsmanskap. 9: 4 GB. Men då måste också äktenskapet vara fullkomnadt med vigsel. I ofullkomligt äktenskap är förhållandet annorlunda. 3) Om en vanvetting fått sitt förstånd igen. 25: 4 ÄB. 4) Om den hemkommit, som för frånvaros skull blifvit ställd under förmyndare. *ibid.* 5) Om en slösare "gifver tillförlitliga prof af försiktig hushållning." Kongl. Förordn. d. 7 Juni 1749 § 8. 6) Om någon under ett resolutivt vilkor eller med bifogande af en slutterm blifvit till förmyndare förordnad, och detta vilkor inträffar, eller tiden är ute. T. ex. om förmynderskapet är allenast interimistiskt. 20: 7 ÄB. 7) Om förmyndaren blir oskicklig, att med förmynderskapet fortfara. Hit höra icke allenast alla de fall, som nämnas i 20: 8 ÄB., utan äfven i allmänhet alla de orsaker, för hvilka en förmyndare kan från förmynderskapet *afsättas*. I hvilka fall detta får ske, är i vår närvarande Lag icke noga bestämdt. I Förmyndareordningen 1669 nämnes såsom en sådan orsak, om förmyndaren försummar, att vid förmynderskapets tillträdande låta behörigen inventera den omyndiges gods, *ibid.* § 48. I allmänhet kan man såsom regel antaga, att en förmyndare kan *afsättas*, om han "ej väl" förmynderskapet förestår, 25: 4 ÄB. Jfr. Förmyndareordn. 1669 § 7. Kongl. Förordn. d. 30 Oct. 1721 § 2, d. v. s. icke blott om han kan öfverbevisas om dolus, utan äfven om culpa låta (låta negligentia) faller honom till last. Kan den omyndige sjelf finna, att förhållandet är sådant, så står det honom fritt, att angifva det hos Rätten, som, om den finner angifvandet hafva skäl för sig utan tvifvel bör förordna en interimistisk förmyndare, som kan utföra Rättegång mot den förre förmyndaren och när skäl dertill är, yrka på hans *afsättande*, 25: 4 ÄB. sådant detta lagrum nu lyder, enligt K. F. d. 19 Maj 1845. Men i annat fall åligger

regulariter en sådan skyldighet den omyndiges nästa fränder, eller de förut nämnda gode män, om de t. ex. vid den årliga räkningens granskning finna, att förmyndaren icke försvarligen föreställt förmynderskapet. Försumma de denna sin skyldighet, så kan utan tvifvel en actor publicus ex officio yrka på förmyndarens afsättning. Ja till och med om ingen anklagare uppträder, kan Domaren, när angivelse hos honom skett om förmyndarens dåliga förvaltning, ex nobili officio afsätta honom, om hans felaktighet är bevist. Se K. F. d. 19 Maj 1845. 9) Något mera tvifvelaktigt kan det vara, om de i 24: 4 ÅB. nämnda excusationes voluntariæ kunna gälla som laga skäl, hvarföre en förmyndare kan befrias från ett redan åtaget förmynderskap? Denna fråga lär icke i alla fall böra på enahanda sätt besvaras, utan får det väl ankomma på Domarens pröfning i hvarje särskildt fall, om en sådan ursäkt må kunna anses giltig, eller icke. Slutligen 10) är det ett särskildt sätt, hvarigenom moders förmynderskap för sina barn upphör, om hon går i annat gifte; ty då måste hon träda från förmynderskapet, fastän hon derföre icke är frikallad från skyldigheten, att "låta sig om barnen vårda" 20: 2 ÅB. — *Följden* af förmynderskapets upphörande är icke allenast den, att förvaltningen för framtiden upphör, utan äfven att, såsom redan förut är nämnt, förmyndaren, eller, om han är död, hans arvingar måste göra redo och räkenskap. Om sedan den myndige blifne, eller, om den omyndige är död, hans arvingar, eller, om han kommit under en annan persons förmynderskap, denne är med förvaltningen missnöjd, så bör talan anställas mot förmyndaren eller hans arvingar inom natt och år sedan räkningen blifvit vederbörande tillställd, antingen vid den Domstol, som förordnat förmyndaren, eller der denne bor, 10: 4 RB.; men processen är då icke

så summarisk, som när fråga är om förmyndares förordnande. Rättegången bör derföre genom stämning, på vanligt sätt, börjas och om någon är missnöjd med Domen fullföljes målet genom vad, och icke genom besvär. Det samma gäller om förmyndaren vill anställa rättegång mot pupillen eller dess arfvingar. Jfr. *Tengvall*, Tvistemåls-lagfarenheten pag. 298 § 39.

Tredje Afdelningen.

Bördrätten.

Sidenius. De jure retractus seu protimiceos. Ups. 1647.

Lundius. De jure retractus. Ups. 1687.

Nehrman. De jure retractus gentilitio. Lund 1737.

Ol. Rabenius. De jure retractus gentilitio, Sveth. *Bördrätt.* Ups. 1764.

(*Tengvall*). Afhandling om Bördrätten efter Sveriges Rikes Lag och dertill hörande stadgar författad. Lund 1792.

Lagus. Strödda anmärkningar hörande till läran om Bördrätt. Helsingfors 1842.

Fröman. De jure retractus gentilitio observationes. Ups. 1844—45. Äfven öfversatt på Svenska: Anmärkningar om Bördrätten. Stockh. 1846. Jfr. *Lindblad*, Anmärkningar vid Jur. Utr. Candidaten N. A. Frömans Akademiska specimen om rättegången i Bördstvister. Ups. 1845 och *densammes*: Granskning af Juris Candidaten N. A. Frömans Svenska öfversättning af hans Akademiska disputation: De jure retractus gentilitio observationes. Ups. 1846.

§. 465.

Begrepp.

Ordet *Börd* kommer af *bära*, betyder således egentligen *bärande* (*portatio*) och är nära beslägtadt med ordet *börda* (*onus*). Men emedan trädet *bär* frukt och modren *bär* sitt foster, så har ordet *bära* och *börd* deraf äfven kommit att betyda ett naturligt

frambringande eller framalstrande och således äfven födelse. T. ex. i talesätten *bärande* träd, *välboren*, *barnsbörd*. Sålunda säger man om en ko att den *burit*, när den framfödt en kalf; och måhända har ordet *bära* i denna betydelse frändskap med Tyskarnas *gebären*. Deraf kommer vidare att ordet *börd* också betyder den släktskap, som uppkommer genom födelse, eller *skyldskap*, och de *personer*, som till hvarandra stå i ett sådant skyldskapsförhållande. Vidare äfven den jord, som tillhör en sådan slägt, (*slägtjord*, *ättjord*, *arfvejord*). Att åtminstone i våra äldre Lagar ordet *börd* förekommer i denna betydelse är otvifvelaktigt. Se *Schlyter*, Glossar till Upl. voc. *Byrþ*. Men äfven på åtskilliga ställen i vår närvarande Lag synes som om ordet *börd* tages i denna bemärkelse. T. ex. då det talas om "rätt till *börd*" 6 Cap. JB. rubr. och att "dela om *börd*," 6: 3 JB. Deremot förekommer ordet *börd* i vår närvarande Lag i ett annat hänseende i en inskränktare betydelse, än i våra äldre Lagar. I stället att, såsom förut är nämndt, alla skyldemän förr räknades till börden, så räknas numera, sedan bördsrätten blifvit inskränkt inom vissa led, endast de skyldemän dit, som numera hafva bördsrätt. T. ex. i talesätten: "utom *börd* sälja" 4: 5 JB. d. v. s. sälja till en person, som icke är bördeman, "döma i *börd*" 5: 42 JB. d. v. s. tilldöma en eller flere bördemän lösningsrätt; "lösa i *börd*" 6: 3 JB. o. s. v. Vidare betyder ordet *börd* i vår närvarande Lag också stundom *lösen* af slägtjord, t. ex. då det i 5: 8 JB. heter "i *börd* (d. v. s. i bördelösen) gälle aldrig klander utan med penningar," och slutligen betyder det äfven *rätt* till sådan lösen; t. ex. i 5: 9 JB. Men denna *rätt* eller *rätlighet* kallas dock vanligen *bördsrätt*, och det är denna, som vi här hafva att närmare förklara och beskrifva. Vi förstå dermed *den rättighet, som Lagen*

tillerkänner vissa skyldemän, att lösa till sig vissa fastigheter för det värde, hvarföre de blifvit förtrytade. Af denna definition draga vi följande slutsatser: 1) Denna rättighet kan icke tillhöra andra än skyldemän, och således icke transporterats på en oskyld. 2) Men den tillhör icke heller alla skyldemän, utan endast dem, som Lagen särskildt kallar bördemän, och hvilka dessa äro skall sedan blifva närmare förklaradt. Häraf synes följa, att bördsrätten icke heller kan transporterats af en bördeman på en skyldeman, som är utom bördemän, men ingenting hindrar, att en bördeman kan till förmån för en annan bördeman afstå sin bördsrätt. 3) Det är endast vissa fastigheter, som äro bördsrätt underkastade. Hvilka dessa äro skall sedan närmare beskrivas. Man får således icke anse lösningsrätt till alla slags fastigheter, äfven om den kan af skyldemän utöfvas, såsom verkelig bördsrätt. Sålunda t. ex. hafva skyldemän ett slags lösningsrätt till Kronorusthåll, som mycket närmar sig till bördsrätten, men som likväl i flere hänseenden är dermed olik, och derföre icke bör dermed sammanblandas. Se Kongl. Förordn. d. 22 Febr. 1749. *Grunden till, och ändamålet* med bördsrätten har från äldre tider hufvudsakligen varit omsorgen, att bibehålla familjernas styrka och anseende. Jfr. *Nehrman*, *Loc. cit.* pag. 3, men numera torde det *pretium affectionis*, som vissa fastigheter anses för de närmaste skyldemännen äga, vara förnämsta skälet till dess bibehållande. Jfr. *Förslag till allmän Civillag Motivering* pag. 119. — Slutligen bör det anmärkas, att ordet bördsrätt också förekommer i andra betydelser. Stundom tages detta ord så vidsträckt, att derunder innefattas alla de rättigheter, som grunda sig på födsel (börd i denna betydelse), jfr. *Ol. Rabenius*, *L. cit.* pag. 2. Stundom åter betecknas dermed detsamma som *skatterättighet*, hvarföre också Skattehemman kal-

läs *bördsrättshemman* emedan, i motsats till Kronohemman, bördsrätt till sådana åtminstone *kan* äga rum. Jfr. *Botin*, Om Svenska Hemman 4:sta Delen pag. 47, 48.

§. 464.

Personerna.

Fastän de personer, som hafva bördsrätt, i Lagen kallas *bördemän*, så förhåller det sig dock med detta ord på samma sätt, som med orden *giftoman*, *syssloman* o. s. v., att det nemligen betecknar både män och kvinnor. Se t. ex. 6: 3 JB. — Deremot är bördsrätten åtminstone så vida beroende af arfsrätten, att den icke tillkommer andra personer, än dem, som hafva arfsrätt. Häraf kunna vi t. ex. sluta, att oäkta födde icke hafva bördsrätt, så vida de icke antingen genom legitimation erhållit arfsrätt, eller undantagsvis äga sådan t. ex. efter egna barn och bröstarfvingar. 8: 7 ÄB. Men icke nog härmed. Vi kunna äfven af denna grundsats ytterligare sluta, att äfven sådana äkta födde, som genom en oäkta född äro skylda med en annan, icke hafva bördsrätt till fastigheter, som denne föryttrar. Jfr. *Nehrman*, Loc. cit. pag. 7. — Deremot lider den reglen, att de, som hafva arfsrätt, också hafva bördsrätt, många och viktiga undantag. Först och främst sträcker sig icke bördsrätten, såsom arfsrätten, till alla skyldemän. Fastän nemligen alla descendenter hafva så väl arfsrätt som bördsrätt, så går dock bördsrätten, åtminstone för collateraler, icke längre än till och med sjerde led, efter civil computation. 6: 4 JB. Numera, då genom Kongl. Förordn. d. 19 Maj 1845 collateralers representationsrätt i första grenen blifvit utsträckt in infinitum, och således en collateral af sjernare led

kan vara samarfva med eller närmare berättigad till arf än en collateral af fjerde eller närmare led, kunde det visserligen mycket i fråga sättas, om icke i och med detsamma också bordsrätten för sådana collateralerna numera bör anses vara lika så vidsträckt som arfsrätten. 6: 3 JB. talar verkligen för denna mening, men att likväl afsigten med nämnde Förordning icke varit, att sålunda utvidga bordsrätten, fastän arfsrätten blifvit utsträckt, ses tydligen af Lagutskottets betänkande vid 1845 års Riksdag N:o 51 pag. 44. Deremot äro meningarna mycket delade angående den frågan, om också ascendenters bordsrätt är inskränkt till fjerde led, eller denna sträcker sig in infinitum. De, som äro af denna sednare mening, stödjade sig hufvudsakligen på Kongl. Förordn. d. 27 Junii 1720 § 5. Till denna bekänna sig t. ex. *Zenius* (Lagcommittéens protokoll d. 16 Nov. 1816). *Lagus* (Loc. cit. anm. 1, 2) och, som det synes, äfven *Fröman* (Loc. cit. pag. 44 not. 68). Att Juridiska Fakulteten i Lund för icke länge sedan varit af samma mening ses af ett af denna Fakultet utgifvet Responsum d. 20 Junii 1838 och att Lagutskottet vid 1845 års Riksdag äfven varit af samma tanka ses af dess utlåtande N:o 51 pag. 44, så att det har all sannolikhet för sig, att denna mening är den allmännast rådande. De, som äro af den förra mening, åberopa deremot, som det mig synes med mera skäl, 6: 3 ÄB. Antager man nemligen den andra mening, så skulle t. ex. en ascendent i femte led, fastän han icke är lika berättigad till arf, som en collateral i samma led, likväl hafva bordsrätt framför denne, hvilket vore i rak strid med denna §. Denna mening har äfven för sig väl så viktiga auctoriteter. Att *Nehrman* varit af denna tanka ses af hans förut åberopade afhandling pag. 40, och det

synes som om denna vore af så mycket större vigt, som han utan tvifvel varit i tillfälle, att inhämta de personers verkliga mening, åt hvilka Lagbokens slutliga redaction varit anförtrödd. Hvad börsordningen härom innehöll var honom visserligen icke obekant. Af samma tanka äro äfven *Ol. Rabenius*, Loc. cit. pag. 3 och *Tengvall*, Loc. cit. pag. 44. *Calonius* påstås angående denna fråga på olika tider hafva hyst olika meningar; se *Lagus*, Loc. cit. anm. 4. Men att han åtminstone d. 11 Febr. 1799, då han afgaf sitt bekanta utlåtande om rätta förståndet af sista mom. i 6: 1 JB., varit af den tankan, att ascendenters börsrätt icke sträcker sig längre än collateralers, synes man hafva god anledning att sluta af den stora vigt, han fäster vid 6: 5 JB. jemförelsevis med 4 § i samma Cap. — Vidare skiljer sig börsrätten från arfsrätten äfven deri, att också de personer, som äro så nära skylda med föryttraren, som nu är nämndt, äfven om de äro de närmaste arftagarna, likväl icke alltid hafva börsrätt. Skilnad måste nemligen göras mellan föryttrarens *fäderne* och *mödernefränder*. Hvar och en person hör nemligen till tvänne särskilda ätter. Om nu den fastighet, som föryttras, är slägtjord (arfvejord eller bördköpt jord) hörande till den ena af dessa ätter, så hafva den andra ättens medlemmar ingen börsrätt, om de också äro föryttrarens närmaste arfvingar. T. ex. (Schem. N:o 44) A, B, D, E, F och G höra till en ätt, nemligen A^s fäderneätt, och A, C, H, I, K och L till en annan ätt, nemligen A^s möderneätt. Om nu A föryttrar slägtjord, så hafva väl medlemmarna af båda dessa ätter börsrätt, ehuru hvar och en endast till den jord, som är slägtjord inom hans ätt; men om den föryttras af en medlem af den ena ätten t. ex. D, så hafva väl de öfriga medlemmarna af samma ätt

(A, B, E, F och G) bödsrätt; men deremot icke medlemmarna af den andra ätten (C, H, I, K och L). Men har jorden en gång genom arf gått öfver från den ena ätten till den andra, t. ex. sålunda, att B efter A ärft sådan jord, som förut varit slägtjord i dennes moderneätt, så har denna derigenom blifvit slägtjord i fäderneätten, hvarföre den sedan väl kan bördas af D, E, F och G, men deremot icke af C, H, I, K och L. Jfr. 6: 2 JB. Det, som nu är sagdt, bestrides väl af sömliga, och isynnerhet märkvärdigt är, att den berömda *Calonius*, i sitt ofvan åberopade utlåtande af d. 11 Febr. 1799, försökt att ål 6: 1 JB., jemförd med 5 § i samma Capitel, gifva en annan tydning; men de skäl, som han för denna sin mening anför, äro ytterst svaga. Att 5: 12 AB. (numera 5: 14 AB., enligt K. F. d. 19 Maj 1845), som af honom åberopas, alldeles icke är tillämplig på bödsrätten, enär den då skulle vara i uppenbar strid med 6: 1 JB., finner hvar och en. För öfrigt är det till vederläggning af *Calonii* mening alldeles tillräckligt, att åberopa hvad som förekommer i "Berättelse om de förhandlingar angående bödsrätten, hvilka hos Ridderskapet och Adeln vid Riksdagarna 1720 och 1725 förevo, utdragen ur samma stånds protokoll och acta" (intagen i *Frömans* Afhandling om bödsrätten Bih. N:o 1). Der förekomma nemligen följande ord: "til det andra hörer till den omständigheten, der Lagen är klar: att som det andra Cap. Jordb. LL. förmäler: att fäderne skall uppjudas fädernefränder och moderne mödernes fränder; så kunna *aldrig* fädernes fränder börda möderne, eller mödernes fränder fäderne. Skulle någon vilja draga hit de orden af 6 Cap. vari then närmare lösa byrd, som närmer är efter arftali, så vore det, att derigenom mot alt skiähl kullkasta detta Capitels tydlige ord i stället att det 6 Cap. hör uttydas och

förstås efter detta, således, att när *fädernes fränder dehla sins emellan om fäderne, eller mödernens fränder om möderne*, vari då den närmare till börd, som närmare är efter arftali." Detta är fullkomligt öfverensstämmande med vår närvarande Lags mening, och härigenom vederlägges Calonius allra bäst. Jfr. dock *Fröman*, L. cit. pag. 50—56. — För öfrigt öfverensstämma arfsrätten och bordsrätten med hvarandra äfven deri, att om flere bördemän concurrera, den, som är närmare att ärfva, också är närmare att börda, och om de äro samarfva, så hafva de äfven gemensam bordsrätt sålunda, att hvar och en äger rätt, att börda så mycket, som svarar mot dess arfslott. Men kan icke det, som skall bördas, sålunda delas, så har den företräde, som har största delen. Äro delarna lika och kunna de icke i godo komma öfverens, så måste lottning skilja dem emellan. 6: 5 JB. Men om de närmaste bördemännen icke vilja, eller af någon orsak icke kunna börda, så är ingenting, som hindrar, att aflägsnare bördemän utöfva sin bordsrätt. Visserligen har *Tengvall*, L. cit. pag. 45, af orden i 6: 1 JB. "så länge the til äro" velat draga den slutsatsen, att om descendenter finnas, icke andra skyldemän skola hafva rätt att börda, äfven om de förra icke vilja utöfva sin bordsrätt; men denna mening är så uppenbarligen falsk att den icke förtjenar någon vederläggning, i synnerhet som sjelfva källan till denna Lag, Kongl. Förordn. d. 27 Junii 1720 § 5 tydligen visar dess oriktighet. Jfr. dock äfven *Fröman*, L. cit. pag. 40—42 och hvad Kammar-Collegii Kung. d. 29 Febr. 1808 innehåller om skyldemäns rätt till besittning af Kronohemman. — Är rätter bördeman omyndig, så är i allmänhet ingenting, som hindrar, att hans förmyndare kan å hans vägnar utöfva dess bordsrätt, men försummar han detta, så har pupillen endast en personlig

talan mot honom om skadeersättning, men någon bordsrätt kan han naturligtvis icke vidare utöfva, när fatalierna för dess utöfning äro ute. 6: 4 JB. Jfr. Kammar-Collegii Kung. d. 29 Febr. 1808. I ett fall synes dock den nämnda reglen angående förmyndarens utöfning af bordsrätten böra lida ett undantag. Om nemligen förmyndaren sjelf föryttrat, t. ex. sålt, en sådan fastighet, som är börd underkastad, så synes det vara en orimlighet, att han sedan skulle kunna å sin pupills vägnar från köparen återbörd denna fastighet, och således för denne tillintetgöra verkan af sin egen handling. Ett sådant förfarande synes icke rätt väl vara förenligt med den grundsatsen, att köp bör ske utan svek och list. Se *Solander*, Strödda besvarade Lagfrågor 16:de fortsättningen, och *Tengvall*, L. cit. pag. 38. — De personer, *mot hvilka* bordsrätten kan utöfvas, äro i allmänhet sådana, till hvilka fastigheter, som äro bördlösen underkastade, äro föryttrade genom ett sådant fäng, hvori bordsrätt äger rum, utan afseende på, om dessa äfven äro bördemän, så vida de ändock äro fjemmare skylda; ja till och med om den, till hvilken en sådan fastighet är föryttrad; är jemnskyld med den, som vill börd, så hindrar detta ändock icke bordsrättens utöfning, med hänseende till så stor del af det föryttrade, som svarar mot hans arfslott. 6: 3 JB.

§. 465.

Objectet.

Att endast *fastigheter*, men icke lösören, äro föremål för bordsrätten, är redan i definitionen nämndt. Endast i den händelsen, att de sednare äro pertinenser till fastigheter, och sålunda likasom iklädt sig fa-

stigheters natur, kunna äfven dessa vara föremål för börsrätten. Sådant är t. ex. förhållandet med *"boskap och åkerredskap,"* som höra till ett hemman, 10: 5 GB. samt *"husgeråd och afvel,"* som äro sålda tillika med en fastighet. 5: 4 JB. Deremot äro icke blott kroppsliga ting, utan äfven res incorporales, som höra till fastigheternas class, t. ex. frälseränta, börsrätt underkastade. Visserligen har det förr varit omtvistadt hurvida börsrätt äger rum till frälseränta, eller icke; se den förut åberopade berättelsen; (hos *Fröman*, L. cit. pag. 7) men numera är det utom tvifvel, att äfven sådan ränta kan bördas. Kongl. Förordn. d. 27 Junii 1720 § 4. Jfr. Kongl. Förordn. d. 10 April 1810. — Vidare är det äfven en följd deraf, att, såsom äfvenledes i definitionen blifvit nämndt, börsrättens utöfning alltid förutsätter "föryttring" af en fastighet, att icke heller andra fastigheter äro börsrätt underkastade, än sådana, som kunna i egentlig mening föryttras, d. v. s. sådana, hvartill äganderätten kan af en enskild på en annan öfverlätas. Visserligen äger ett slags lösningsrätt rum äfven till Kronohemman, hvilken i många delar har mycken likhet med börsrätten, och i synnerhet har den lösningsrätt, som skyldemän hafva till Kronobergsmanshemman dermed den största öfverensstämmelse, men rättast torde dock vara, att denna lösningsrätt icke med den verkliga börsrätten sammanblandas. Af denna tanka är äfven *Nehrman*, L. cit. pag. 15. Jfr. Kammar-Collegii Kung. d. 29 Febr. 1808, Kongl. Förordn. d. 22 Febr. 1749, Kongl. Förkl. d. 29 Junii 1814 och Kongl. Förordn. d. 4 Juli 1759. För öfrigt kommer det derpå an, om en fastighet är belägen på landet, eller i staden. På landet är endast arfvejord och bördköpt jord, men i allmänhet icke *afstingejord* (under hvilken benämning äfven sådan jord innefattas, som af föryttraren blifvit köpt

till skatte. Jfr. Kongl. Förordn. d. 19 Aug. 1802) bördelösen underkastad; i städerna deremot äger numera ingen bördsrätt rum. K. F. d. 21 Dec. 1857. Med *arfvejord* åter förstås, i detta hänseendet, icke allenast alla sådana fastigheter på landet, som genom *arf*, i detta ordets inskränkta betydelse (successio ab intestato) kommit i föryttrarens hand, utan äfven sådana, som han erhållit genom gifva eller testamente af en skyldeman, så vida de i dennes hand voro arfvejord, jfr. K. F. d. 4 Febr. 1804, och sådan jord, som blifvit satt i arfvejords ställe, antingen vid bodelning markar emellan, 44: 7 GB., eller vid skifte, 5 Cap. JB. Med *bördköpt jord* åter förstås, i detta hänseendet, alla fastigheter på landet, som titulo oneroso blifvit föryttrade af en bördeman till en annan, utan att i detta fall något afseende göres på den i Kongl. Förkl. d. 25 Mars 1807 förekommande distinction. Jfr. *Ol. Rabenius*, Loc. cit. § 9. Men det är dock icke nog dermed, att jorden *öfver hufvud* är arfvejord eller bördköpt. Det erfordras äfven, att den skall vara arfvejord eller bördköpt i en af de ätter, till hvilka föryttraren hör, att den skall vara, såsom detta i 6: 1 JB. uttryckes, antingen hans *fädernejord* eller hans *mödernejord*. Någon gång har man häraf velat draga den slutsatsen, att endast sådan jord skulle vara bördelösen underkastad, som varit föryttrarens och bördemannens "*förfäders egendom*," så att t. ex. om någon efter sin fader ärft jord, som i dennes hand varit aflingjord, hans faderbroder icke skulle vara berättigad att bördad den; se den ofvan återopade berättelsen; (hos *Fröman*, L. cit. pag. 4) men denna mening har icke vunnit bifall. Se *ibid.* pag. 14. — Den reglen, att *aflingjord* icke är underkastad bördelösen, lider ett undantag, om både arfvejord och aflingjord äro genom *ett köp* föryttrade d. v. s. om blott en köpeskilling för båda är

bestämd, ty annars äro *tvänne* köp slutade. Jfr. *Abrahamson*, Anmärkningar till Landslagen pag. 554. Orsaken är, att i detta fall aflingejorden, *om köparen så vill*, skall anses som pertinens till arfvejorden. Det samma gäller följaktligen äfven om lösören, som äro inbegripna i ett köp med arfvejorden. 5: 4 JB. Men är antingen särskild köpeskilling bestämd för arfvejorden och särskild för aflingejorden eller lösören, eller vill icke köparen, att dessa skola följa med den förra, så äger bördemannen ingen rätt, att lösa till sig aflingejorden eller lösörena tillsammans med arfvejorden. *Tengvall*, L. cit. pag. 6 nämner väl äfven ett annat fall, då enligt hans förmenande aflingejord skall vara bördelösen underkastad, nemligen då den till creditorer afträdes till gälds betalning. Men då 5: 7 JB. innehåller, att om någon är tvungen, att till gälds betalning afstå sin *arfvejord*, så skall bördeman hafva rätt till lösen, så kan man deraf utan tvifvel a contrario sluta, att detsamma icke gäller om aflingejord. Jfr. *Fröman*, L. cit. pag. 25 not. 36.

§. 466.³

De rättsärender, hvori bördsrätt äger rum.

Papke. De contractibus, in quibus obtinet retractus consanguinitatis. Åbo 1747.

Ol. Rabenius, L. cit. § 10 uppgifver den reglen, att i alla de rättsärender, hvori uppbud och fasta kan äga rum, i dem äger äfven bördsrätt rum. Men denna regel är icke fullt tillförlitlig. Som ändamålet med uppbudena numera icke allenast är, att tillbjuda det föruttrade åt bördemännen, utan i allmänhet att gifva publicitet åt föryttringen, så är det onekligt, att uppbud numera äga rum äfven i sådana fall, då ingen börd-

rätt kan utöfvas. Sålunda t. ex. äger uppbud rum äfven af såld aflingjord, 4: 1 JB., fastän den icke kan bördas, och fastän någon bördsrätt icke heller äger rum i rent skifte, 3: 1 JB., så hindrar detta dock icke, att likväl detta fång bör uppjudas. 1: 2 JB. Riktigare torde det derföre vara att uttrycka reglen negativt sålunda, att i de rättsärender, hvori uppbud *icke* äger rum, i dem äger icke heller någon bördsrätt rum. Numera äger bördsrätt rum 1) i *köp*, 5: 1 JB. Häraf kan man ytterligare sluta, att bördsrätt äger rum äfven uti sådana fång, som äro eller anses som köp, äfven om de förekomma under annat namn. Sålunda t. ex. är det ett verkeligt köp, om någon afstår en fastighet till gälds betalning, 5: 7 JB., ty detta är i sjelfva verket detsamma, som om den vore såld för så mycket, som mot gälden svarar. Äfven om en gäldenär cederar bonis, och hans creditorer efter cessionen sälja en fastighet, så äger likväl bördsrätt rum, icke mindre än om han sjelf sålt den, emedan creditorerna i detta fall icke annorlunda anses, än som hans representanter. Jfr. Kongl. Br. den 18 April 1699. Icke heller är det annat än datio in solutum när, såsom det heter i Adel. Privil. d. 16 Oct. 1725 § 25, frälsegods "för allahanda esterräkningar och gravationer &c. indragas till kronan; ty äfven dessa äro icke annorlunda att anse än som gäld. Alldeles af samma orsak äger äfven bördsrätt rum då någon mot arfvejord eller bördköpt jord erhåller både jord och penningar eller andra lösören, när de sednare antingen äro af större eller åtminstone af lika värde med den sistnämnda jorden; ty fastän i detta fall contractet, strängt taget, är en blandning af köp och skifte, så antingen närmar det sig mera till köp, eller anses det dock som köp. 3: 2 JB. Må hända skulle detsamma kunna sägas om den händelsen, då någon bortskiftat arfvejord på landet mot

hus och tomt i staden. Då det nemligen i 5: 4 JB. in fine heter: "Ej må man arfvejord å landet emot hus och jord i staden skifta," (hvertill orsaken är, att ett sådant skifte anses i så mätto lända bördemannen till förfång, som den tillskiftade stadsfastigheten icke, såsom jord på landet, kan blifva "arfvejord i stället" för den bortskiftade); så skulle dessa ord möjligen kunna sålunda förstås, att ett sådant skifte icke skall anses som skifte utan som köp, eller med andra ord, att arfvejorden skall anses såsom såld för stadsfastighetens värde, så att bördemännen äga rätt, att börda densamma för detta värde. Åtminstone vore en sådan tolkning öfverensstämmande både med Lagens grund och med praxis vid den tid, då Lagboken utkom. Derföre säger *Abrahamson* (Anmärkningar till 47:de Cap. JB. LL. not. 6). "Vil man skifta jord sine af lande in i köpstad, då gäller bördelösen". 2) Äger bördsrätt äfven rum i *pant*, och det i tvänne fall, som böra noga åtskiljas, nemligen: a) då det pantsatta är pantvis uppbudet, och pantägaren försummat, att i rätten tid lösa det åter. I detta fall anses nemligen panten såsom såld antingen för pantskillingen, i fall utbrytning äger rum, eller annars för värderingssumman; jfr. 9: 5 JB. b) Om panthafvaren erhållit införsel i panten, eller, i annat fall, om pantgifvaren är död. Denna bördelösen skiljer sig dock från den förra deri, att i detta fall det är sjelfva *panträtten*, men icke äganderätten, som bördemannen kan lösa till sig. 9: 7 JB. Äfven denna *bördemännen* tillhörande lösningsrätt bör noga skiljas från den, som i 9: 9 JB. tillägges "*arfvingarna*," ty den sednare är icke någon bördsrätt, utan jordägarens egen lösningsrätt, som genom hans död gått öfver på hans arfvingar och som blott i det hänseendet är bättre, än den han sjelf ägde, att arfvingarna hafva rätt att lösa jorden åter förr än förfallotiden är ute. 3) Äger börd-

rätt numera enligt K. F. d. 21 Dec. 1857 äfven rum i *testamente* och *gåfva*, hvilken förordning dock enligt 12 § icke får, såsom en blott förklaring af hvad som redan förut varit gällande, tillämpas retroactivt, hvilket kan anses såsom ett indirect ogillande af deras mening, som antagit, att bordsrätt äfven förr lagligen kunde äga rum i testamente och gåfva. — Å andra sidan är det säkert, och äfven allmänt medgifvet, att bordsrätt icke äger rum: 1) i *arf* (*successio ab intestato*). Ett märkvärdigt undantag från denna regel äger dock rum med hänseende till sådan *arfvejord*, som genom arf tillfaller hospitaler och fattighus, och hvar till den dödes bördemän, enligt Kyrkolagen 1686 Cap. 28 § 13 och Kongl. Br. d. 13 Mars 1751, hafva bordsrätt. Orsaken dertill är utan tvifvel den, att denna hospitaler och fattighus tillhörande arfsrätt i sjelfva verket icke anses vara annat än en ersättning för de kostnader och det besvär, som på den döde blifvit använda; så att jorden på sätt och vis kunde anses såsom till dem såld för värdet deraf. Då i detta fall bordsrätt äger rum, är man utan tvifvel äfven deraf berättigad, att sluta, det arfvejorden också bör uppbjudas, ehuru annars uppbud af arffallna fastigheter hvarken är vanligt eller i Lag föreskrifvet. 2) Är det äfven säkert, att bordsrätt icke äger rum i *skifte*, för så vidt det som sådant anses, d. v. s. då jord på landet skiftas mot jord på landet, äfven om en mellangift i penningar eller lösören gifves, som dock i värde icke går upp mot den jord eller fastighet, som gifves tillika; emedan i alla dessa fall bördemännen, i stället för den bordsrätt, de förut hade till det bortskiftade, erhålla bordsrätt till det tillskiftade. 5: 1, 2 JB. Icke heller äger i allmänhet någon bordsrätt rum när allenast besittnings- och nyttjanderätt, eller annars någon annan sakrätt äro äganderätt och panträtt, på en annan öfverlåtes t. ex.

vid öfverlåtelse af *emphyteutisk rätt*, *superficiarisk rätt* till ofria tomter, *lega*, *morgongåfva* och *hemföljd*. Jfr. *Ol. Rabenius*, L. cit. § 44.

§. 467.

Bördsrättens utöfning.

a) i allmänhet.

Genom de rättsärender, hvori bördsrätt äger rum, uppkommer regulariter allenast ett obligatoriskt rättsförhållande mellan föryttraren och den, till hvilken fastigheten är föryttrad. Först sedan åtminstone ett *uppbud* derå är taget inträder bördemannens rätt, att lösa den till sig. Likasom nemligen först härigenom det förutvarande endast contrahenterna emellan gällande obligatoriska förhållandet förvandlar sig till en *mot* tredje man gällande sakrätt, (jfr. § 145) så är det äfven fullkomligen *conseqvent*, att en *för* tredje man (bördemanen) gällande rätt, att lösa fastigheten till sig, först då uppkommer, när uppbud skett, och den sålunda blifvit honom offentligentillbudet. Häraf kunna vi draga den vigtiga slutsatsen, att förr än åtminstone ett uppbud är taget är *köpare* och *säljare*, d. v. s. den, som föryttrat, och den, till hvilken fastigheten är föryttrad, icke förment, att antingen upphäfva det dem emellan slutade aftal, eller på hvad sätt de behaga förändra och förvandla detsamma, enär detta då ännu icke anses lända "bördemannen till förfång" 5: 5 JB. Jfr. min afhandling om arfvejord (i Juridiskt Arkif 7:de Bandets 5:dje häfte pag. 574, 575 not. 5) och *Lagus*, L. cit. anm. 4. De af *Fröman* (L. cit. pag. 80, 84 not. 444) häremot anförda förmenta skäl äro af alldeles ingen betydenhet. Dock lider den nu nämnda reglen ett undantag. Emedan nemligen Lagen icke föreskrifvit, att uppbud skall

ske när en fastighet pantsättes, så är icke heller i detta fall uppbud något vilkor för bördemans rätt, att lösa panträtten till sig. 9: 7 JB. — Om nu bördemannen, då tiden för bördelösen är inne, verkligen vill utöfva sin bördsrätt, så äro tvänne händelser möjliga. Antingen kan han med den, till hvilken godset är för- yttradt, derom i godo öfverenskomma, eller också gör denne "jäf mot bördelösen" 5: 41 JB., d. v. s., efter orden, han betviflar bördemannens rätt, att lösa godset till sig, eller med andra ord, han vägrar, att till honom utlemna detsamma. I förra fallet är det dock icke nog dermed, att den, till hvilken godset är för- yttradt, allenast medgifver bördemannens rätt till lösen, utan öfverenskommelse måste ske om alla de särskildta punkter, som dermed stå i sammanhang, d. v. s. om bördeskillingen och tiden för dess betalning, (ty att i detta fall någon nedsättning af bördeskillingen icke är nödig säger sig sjelf. Jfr. Kongl. Maj:ts Dom d. 3 Mars 1797 (hos *Norell*, pag. 439) ersättning för de kostnader, som å godset blifvit gjorda, eller den skada, som detsamma kan hafva lidit, tiden, då detsamma skall tillträdas o. s. v. Kunna de icke om allt detta i godo öfverenskomma, och detta är den vanligaste händelsen, så blir följden deraf den, att en bördstvist dem emellan uppkommer, som måste slitas på det i Lagen föreskrifna sätt. De derom gällande rättsreglor höra väl egentligen till civilprocessen, men stå dock med sjelfva bördsrätten i ett så nära sammanhang, att jag icke kan undgå, att här upptaga och framställa desamma.

§. 468.

b) Då jäf göres mot bördelösen.

a¹) Stämningen.

Likasom i tvistemål i allmänhet "stämning är be- gynnelse och grundval till följande rättegång" 5: 2

Skipmålalbaken Sjöl., så är förhållandet äfven med bördstvister, och derom gäller i allmänhet detsamma, som om annan stämning. Endast angående *tiden*, inom hvilken stämning bör ske, och *Domstolen*, till hvilken målet bör instämmas, innehåller Lagen med hänseende till bördstvister särskilda bestämmelser. Tiden, inom hvilken stämningen bör ske, är beroende deraf, om *träne*, *tvänne* eller allenast *ett ting* om året hållas på den ort, der stämningen skall ske. I första fallet måste den, till hvilken godset är föryttrad, instämmas till *fjerde* tinget efter det, då första uppbudet är taget, i andra fallet åter till det ting, då *tredje uppbudet sker*, och i tredje fallet, då allenast tvänne uppbud äga rum, till *det ting, då andra uppbudet beviljas*. Kongl. Förordn. d. 15 Juni 1800. Är åter en fastighet *pantvis uppbuden*, så bör bördemannen stämma till det ting, som följer näst efter det, då Lagfarten till ända går, Kongl. Förordn. d. 15 Juni 1800, förutsatt nemligen, att icke ägaren sjelf begagnar sin lösningsrätt. Är slutligen en fastighet allenast *pantsatt*, i hvilket fall, såsom förut är nämndt, inga uppbud äga rum, så kan bördemannen, om han vill lösa till sig panträdden, instämma pant-hafvaren när som helst, så vida denne erhållit införsel; men har han icke erhållit sådan, så äger ingen lösningsrätt, och följaktligen icke heller någon stämning rum, förr än pantgifvaren är död. 9: 7 JB. — Den *Domstol*, till hvilken bördstvisten skall instämmas, är regulariter den Häradsrätt, hvarest uppbuden ske, 4: 1 JB. Kongl. Förordn. d. 15 Junii 1800. Men om flere fastigheter tillsamman skola bördas, hvilka äro belägna inom särskilda Domstolars Jurisdiction, så skall bördstvisten slitas, der hufvudgården är belägen, eller, om ingen hufvudgård är föryttrad, der *måste* godsens belägne äro (*forum continentiae caussarum*) 5: 11 JB.; hvaraf då också följer, att stämningen bör uttagas till

denna Domstol. Men äro *lika många* gods belägna inom 2:ne härader, så tyckes bördemannen hafva optionsrätt, så att han kan instämma målet till hvilken af dem han behagar. Att nemligen, såsom *Fröman*, L. cit. pag. 70 förmodar, särskild stämning skulle behöfva uttagas till hvarje Domstol, inom hvars jurisdiction något af godset är beläget, är icke rimligt. Det gäller i detta fall alldeles detsamma, som i allmänhet när mål, som kunde synas höra till särskilda Domstolars jurisdiction, för det sammanhang de med hvarandra äga, afgöras vid *en* Domstol. Skulle en afvikelse äga rum från denna allmänna regel, så hade det varit nödigt, att en sådan blifvit uttryckeligen stadgad.

§. 469.

b) Bördeskillingens nedsättning och lyftning.

Som bördemannen påstår sig hafva rätt, att lösa till sig det föryttrade, så måste han å andra sidan erkänna köparens rätt till löseskillingen. Men om nu likväl antingen han vägrar, att emottaga densamma, eller det dock, till dess att bördstvisten är afgjord, ännu är ovisst, om bördelösen äger rum, eller icke, så följer af de i allmänhet angående dylika fall gällande grundsatser (jfr. 268), att löseskillingen eller, som den vanligen kallas, *bördeskillingen* måste deponeras. Den första frågan blir således, *huru stor* denna rätteligen bör vara? Denna fråga besvaras i 5: 4 JB. sålunda, att bördemannen skall nedsättas "*fulla köpeskillingen*" d. v. s. fullt ut så mycket, som den, till hvilken godset är föryttradt, derföre utfäst sig, att gifva. Här af följer: 1) att bördemannen icke är berättigad, att lösa till sig allenast en del af det föryttrade, så vida han icke kan ófverenskomma derom med köparen, och att

följaktligen, om han blott deponerar en del af köpeskillingen, deraf icke följer, att han också får lösa till sig så mycket af det sålda, som deremot svarar. 5: 2 JB.

2) Alldeles detsamma gäller om både arfve- och aflingjord eller lösören, som äro pertinenser till arvejorden, äro i ett köp. I sådant fall är det således icke nog, om icke köparen dertill samtycker, att endast arvejordens värde deponeras, utan värdet af allt det sålda hör deponeras. 5: 4 JB. Häraf kan man äfven sluta, att om både *fäderne* och *mödernejord* är i ett köp, och t. ex. en fädernefrände vill börda, så är det icke nog dermed, att han allenast deponerar fädernejordens värde, utan han måste äfven deponera lösen för modernejorden. Jfr. Kongl. Maj:ts Dom d. 5 Mars 1807 (i Backmans Lagsamling 1:sta häftet pag. 120).

3) Om bördeman vill lösa till sig pantsatt fastighet, så är det i allmänhet icke nog, att han allenast nedsätter pantskillingen, utan han måste äfven nedsätta "hvad panten högre värderas före", "ther utbrytning ej ske kan" d. v. s. om fastigheten är af den beskaffenheten, att så mycket deraf kan fränskiljas, som svarar mot pantskillingen, och ägaren äfven medgifver detta; ty att denne, om också utbrytning lagligen är möjlig, likväl är berättigad att fordra det alltsamman skall lösas, synes man kunna sluta af analogien med 5: 2, 4 JB. — Deremot är det icke ovilkorligen riktigt, att den köpeskillning, som köpebrevet innehåller, nödvändigt måste nedsättas "huru orimlig den ock må vara"; se *Fröman*, Loc. cit. pag. 78. Just detta påstående är nemligen orimligt. Vore detta riktigt, så skulle det helt och hållet bero på köparen och säljaren, att tillintetgöra bördemannens rätt, d. v. s. han skulle i sjelfva verket icke hafva någon bördsrätt. Tvärtom är det just för att förekomma en sådan orimlighet, som 5: 6 JB. tillåter bördemannen, att fordra köparen och säljaren på Ed, om han tviflar

på att köpeskillingen verkligen är så stor, som köpebrevet innehåller. Naturligtvis kan det icke heller vara bördemannen betaget, att *på annat sätt* bevisa, huru stor köpeskillingen är. Uppstår nemligen tvist derom, huruvida bördemannen verkligen nedsatt så mycket, som han bör nedsätta, så är detta en præliminär fråga, som måste först afgöras, och hvaraf det beror, om bördemannen får lösa till sig det föryttrade, eller icke. Kan denne då bevisa, att han verkligen nedsatt så mycket, som han bort nedsätta, om också mindre än köpebrevet innehåller, så vore det orimligt, att anse honom hafva försuttit sin rätt. — Men man har äfven, med hänseende till 5: 6 JB., i fråga satt, hvilken påföljden blir, om i det der nämnda fall endera går Eden, men den andre icke; huruvida nemligen i sådant fall det derigenom skall anses vara bevist, att köpeskillingen är den, som köpebrevet innehåller, eller tvärtom? Se *Lagus*, L. cit. anm. 7. Denna fråga vore verkligen kinkig nog, om man, såsom nämnde författare, antager, att bördemannen *måste* fordra *både* köpare och säljare på Ed, och icke *kan* fordra, att *endera* allena aflägger Eden. Men jag kan icke finna, att hvarken 5: 6 JB., eller Bördordsn. 1720 § 11 innehåller detta, icke heller hvarföre man skall vara så angelägen om, att ur Lagen deducera orimliga resultat. 5: 6 JB. innehåller, så vidt jag kan finna, ingenting annat, än att *köparen* är *skyldig*, att med Ed styrka, det köpeskillingen verkligen är den, som köpebrevet innehåller, och att enahande *skyldighet* äfven åligger *säljaren*. Något annat innehåller icke heller den åberopade § i Bördordsordningen. Någon bördemannen åliggande *skyldighet*, till följe hvaraf han icke skulle kunna fordra *endera*, utan nödvändigt *måste* fordra *båda* på Ed, kan jag icke finna, att någotdera af dessa Lagrum innehåller. Af samma tanka är äfven *Nehrman*, Inledning til then

Svenska processum civilem pag. 500 § 45. — Men den reglen, att hela den bördade fastighetens värde nödvändigt måste nedsättas, är icke heller alldeles utan sina undantag. Dit hör: 1) Om för arfvejord på landet både jord och penningar blifvit gifna till skiftes, men den sistnämnda jordens värde ännu icke hunnit att blifva genom värdering bestämdt, innan bördeskillingen måste nedsättas. 5: 2 JB. Jfr. *Ol. Rabenius*, L. cit. § 20. 2) Synes det äfven vara uppenbart, att om köparen, sedan han tagit ett uppbud, återigen säljer det köpta för en högre köpeskillning till en annan, som uppbjuder detsamma, bördemannen är berättigad, att lösa till sig det sålda för den köpeskillning, som det första köpebrevet innehåller; ty att hans rätt skulle af köparen, utan hans medgifvande, kunna honom betagas är icke rimligt. Jfr. 5: 5 JB. *Calonii* utlåtande i högsta Domstolen d. 20 Nov. och d. 17 Dec. 1794. *König*, Lärdomsöfning. 2:dra Tomen pag. 145 § 54. Förslag till allmän Civil-Lag JB. 11: 28. Slutligen kunde det äfven i fråga sättas, huruvida, om bördemännen äro flere, hvar och en af dem måste nedsätta *fulla* köpeskillingen, eller om det är nog, att alla tillsammans nedsätta den? Denna fråga bör utan tvifvel sålunda besvaras, att om de alla anställa *gemensam* bördetalan, och gemensamt instämna köparen, så är det också nog, att de alla nedsätta en bördeskillning, 6: 3 JB.; men stämna de hvar för sig, och tvista de med hvarandra om bättre rätt till bördelösen, så måste de också hvar för sig nedsätta fulla köpeskillingen. Jfr. *Tengvall*, L. cit. pag. 50. — Beträffande sedan *bördeskillingens kvalitet*, så innehåller 5: 3 JB., att den alltid skall bestå i *penningar*, nemligen enligt 5: 4 JB. ”thet mynt, som i köpebrevet står”, men lika dermed anses likväl ”sådana bevis på nedsatta penningar som *allmänt i Riket* gälla”, *ibid.* Här af är man således utan tvifvel

berättigad att antaga, det köpeskillingen kan deponeras i Riksbankens sedlar, jfr. Kongl. Maj:s Försäkran för Banken d. 17 Sept. 1668 § 6. Men deremot kunna hvarken lösören eller privatbankssedlar, eller assignationer på Banken, eller vaxlar, eller skuldsedlar, om de också äro ställda på innehafvaren, såsom bördeskillning deponeras. Jfr. *Fröman*, L. cit. sid. 78, 79. Men är köpebrevet stäldt på *utländskt mynt*, så är det icke desto mindre tillåtet, att deponera motsvarande *Svenskt mynt*. Jfr. 16 Cap. SkipmålaBl. SjöL. och *Abrahamsons* Anmärkningar till 32 Cap. TingmålaBl. LandsLagen. — Angående *tiden, då bördeskillingen skall nedsättas*, innehåller Kongl. Förordn. d. 13 Juni 1800 i allmänhet, att den bör nedsättas å första rättegångsdagen af det Ting, då Lagfarten till ända går. Men är den fastighet, som skall bördas, pantevis uppbuden, så bör bördeskillingen nedsättas sednast å första rättegångsdagen af det Ting, som infaller näst efter det, då Lagfarten till ända gått. Kongl. Förordn. d. 15 Junii 1800. — Nu, då enligt K. F. d. 21 Dec. 1857 äfven testamenterade och gifna fastigheter på landet kunna bördas, måste naturligtvis bördeskillingens storlek först bestämmas, innan det är möjligt, att nedsätta densamma, och detta kan, sedan testaments- eller gåfvotagaren i laga tid blifvit instämd, ske antingen genom öfverenskommelse eller laga värdering. *ibid.* 9 §. Sedan bördeskillingen sålunda är bestämd, måste den i Rätten deponeras å första rättegångsdagen af det Ting, som näst efter en månad infaller. Sker ej det, har bördemannen sin talan förlorat. *ibid.* 10 §. Hvad sålunda om testamente och gåfva är stadgadt, torde numera utan betänkande äfven kunna tillämpas på de händelser, då bördsrätt till en af ett Hospital eller Fattighus ärfd fastighet äger rum. — *Stället, hvarest bördeskillingen skall nedsättas*, är i allmänhet den Domstol, hvarest

uppbuden ske; men om flere fastigheter skola återlösas, som äro belägna inom särskilda Domstolars Jurisdiction, så deponeras hela bördeskillingen vid den Domstol, som skall slita bördetvisten. Att i sådant fall, såsom *Fröman L. cit. pag. 70* förmenar, särskild bördeskilling skulle behöfva nedsättas vid hvar och en af dessa Domstolar, saknar all rimlig grund. — Sedan bördeskillingen sålunda är nedsatt, är köparen, d. v. s. i allmänhet den, till hvilken fastigheten är förtryttad, närmast berättigad, att *lyfta* densamma, så vida han kan visa, att köpeskillingen är till säljaren betald, och att fastigheten icke heller för annan gäld häftar. I annat fall åter är han icke berättigad, att lyfta mer än det, som återstår efter afdrag af denna gäld, eller så mycket, som han betalt af köpeskillingen, om han icke för det öfriga till bördemannens säkerhet ställer full borgen. För hvad han sålunda lyfter måste han enligt 5: 11 JB. erlægga fem procents ränta från den tid, då bördeskillingen nedsattes, utan afseende på om han sedan i bördstvisten tappar eller vinner. Men vill han icke lyfta bördeskillingen, så står det bördemannen fritt, att, utan förfång af sin talan, återtaga densamma, så vida han ställer full borgen för den kostnad och skada, han vid sakens slut kan kännas skyldig, att till köparen gälda, om han sin bördetalan förlorar. Någon borgen för bördeskillingen behöfver han deremot icke ställa, emedan han i alla fall, om han vinner egendomen i börd, icke får tillträda densamma förr, än han betaler bördeskillingen. Dock äger han i detta fall innehålla så mycket deraf, som egendomen bevisligen häftar före. Kongl. Förordn. d. 7 Augusti 1766. Huruvida bördemannen skall betala någon ränta, eller icke, derom nämner denna Förordning ingenting. Orsaken är naturlig. Om han nemligen tappar processen, så äro penningarna hans egna, hvarföre han icke kan vara skyldig, att

derföre erlægga någon ränta. Vinner han deremot, så är det väl sannt, att penningarna tillfalla köparen, men denne har då haft den motsvarande förmånen, att under processen uppbära afkastningen af den bördade fastigheten, hvarföre äfven i detta fall ingen ränta af bördemannen erlægges. Genom denna bördemannen nu tillagda lyftningsrätt synes grunden förfalla till stadgandet i 5: 11 JB.; att köparen skall betala ränta för bördeskillingen om han saken tappar, äfven om han icke lyftat densamma. Jfr. *Tengvall*, L. cit. pag. 72. — Deremot får bördeskillingen af ingen i *quarstad sättas*, 5: 10 JB., utan tvifvel derföre, att om den icke sinne lyftas, detta lätteligen kunde gifva anledning till, att den blefve bortstulen, eller af olyckshändelse förkomme. Jfr. Kongl. Förordn. d. 7 Aug. 1766. — *Verkan af bördeskillings nedsättning* är, om bördemannen verkligen är till bördelösen berättigad, hufvudsakligen den, att han helt och hållet träder i köparens, d. v. s. i allmänhet dens, till hvilken fastigheten blifvit förytttrad, ställe och rätt, så att förhållandet blifver detsamma, som om fastigheten, blifvit omedelbarligen till honom förytttrad. Jfr. *Ol. Rabenius*, L. cit. § 12. Af denna grundsats kunna ytterligare en mängd ganska vigtiga slutsatser dragas. Här af följer t. ex. 1) att lika litet, som en köpare kan bryta ett lagligen slutadt köp; lika litet är en bördeman, sedan han nedsatt bördeskillingen, berättigad att egenvilligt åtra sig, om han skulle finna det vara för sig förmånligare. Jfr. *Nehrman*, L. cit. § 21. 2) Alla de vilkor, som köparen i köpebrevet åtagit sig, blir han skyldig att i dennes ställe uppfylla. Jfr. *Ol. Rabenius*, L. cit. §§ 12, 13. 3) Om den fastigheten, som han vill börda, under hördstvisen genom någon olyckshändelse lider någon skada, så drabbar den honom. *ibid.* § 16. 4) Deremot lider han icke förlusten, om bördeskillin-

gen af någon olyckshändelse förkommer. Annorlunda, om han tappar processen; ty då kommer han att såsom ägare lida förlusten. *ibid.* 5) Fastän bördemannen vinner processen, så följer dock icke deraf, att säljaren är skyldig, att præstera köparen eviction; hvarföre också processen i bördstvister är helt olika den, som enligt 14 Cap. JB. äger rum, då klander i jordafång sker. Jfr. *Ol. Rabenius*, L. cit. § 17. *Nehrman*, L. cit. § 18. Ett undantag från denna regel äger dock rum, när en fastighet, sedan ett uppbud derå blifvit taget, gått igenom flere händer, och den siste köparen måste till bördemannen utlemna densamma för den första köpeskillingen; i hvilket fall han är berättigad, att för den derigenom lidna förlust söka ersättning af sina fängemän enligt 11: 5 JB. Jfr. *Tengvall*, L. cit. pag. 56.

§. 470.

c) Jäf mot Bördelösen.

Sedan bördemannen sålunda genom stämning och hördeskillingens nedsättning banat sig väg för sin bördstalan, kommer det vidare derpå an, om köparen, eller i allmänhet, den till hvilken fastigheten blifvit för-yttrad, kan anföra något giltigt *jäf mot bördelösen* d. v. s. någon sådan invändning, hvarigenom han kan hindra honom från bördsrättens utöfning. Utom de invändningar, som i hvarje rättegång kunna förekomma, synas de, som särskildt uti bördstvister äro användbara, kunna hänföras till följande hufvudclasser: De afse antingen a) bördemannens *person*, t. ex., att han icke är så nära skyld, att han har rätt till börd; att han af något skäl förlorat sin bördsrätt, o. s. v. Hit hör äfven den invändningen, att han icke bördar för sig sjelf, utan för någon annan, d. v. s., att hans afsigt icke är, att

behålla den bördade fastigheten; i hvilket fall det åligger bördemannen att med sin Ed styrka detta. 5: 6 JB. Jfr. den förut åberopade berättelsen (hos *Fröman*, L. cit. pag. 6). Eller också b) kan jäfvet afse den bördade *fastighetens* beskaffenhet; att den nemligen icke är bördsrätt underkastad; eller c) kan invändningen afse *processen*; t. ex. att stämningen är ogild, eller icke skett i rättan tid; att den nedsatta bördeskillingen icke är så stor eller så beskaffad, som den bör vara, o. s. v.

§. 471.

d¹) **Den bördade fastighetens tillträde.**

Kan nu köparen, eller i allmänhet den, till hvilken fastigheten är förtrydd, icke anföra något sådant jäf, eller lagligen bevisa detsamma, så som det honom enligt Lag åligger, jfr. 17: 33 RB., så blir följden deraf den, att fastigheten "*dömes i börd*" 5: 12 JB., d. v. s., att Domaren förklarar bördemannen berättigad, att tillträda densamma. *Tiden*, då detta tillträde får ske, är olika i olika fall. Om Domen, hvarigenom den bördade fastigheten blifvit tillerkänd bördemannen, vunnit laga kraft, eller annars är af den beskaffenheten, att den bör genast gå i verkställighet, så kommer det derpå an, om Domen fallit "*före Thomedag*", d. v. s. någon dag emellan fardagen (d. 14 Mars) och Thomedag (d. 21 December); eller "*efter Thomedag*", d. v. s. någon dag emellan det ena årets Thomedag och det påföljande årets fardag. I förra fallet äger bördemannen rätt, att tillträda fastigheten nästa fardag derefter; i sednare fallet åter är innehafvaren berättigad, att *njuta* fardag, d. v. s. att sitta kvar å fardagen; hvaraf vidare följer, att han får sitta kvar till den derpå följande

fardagen. 5: 42 JB. Numera är väl den så kallade
nya stylen (Gregorianska kalendern) genom Kongl. Förordn.
 d. 24 Febr. 1752 införd, men derigenom bör dock icke
 fardagen anses flyttad till annan dag. Jfr. Kongl. Br.
 d. 18 Nov. 1812. Vore Domen gifven å sjelfva far-
 dagen eller Thomedagen, så vore det svårare, att be-
 stämma, när fastigheten bör tillträdas; men denna svår-
 righet synes på det sättet böra förekommas, att en
 sådan Dom å ingen af dessa dagar gifves. Jfr. *Teng-*
vall, L. cit. § 20. — Men innan köparen, d. v. s. i
 allmänhet den, till hvilken fastigheten är förtryttad, af-
 träder densamma, är han berättigad till ersättning för
 den *nödiga* kostnad, han å godset och för dess skull
 gjort 5: 44 JB. in fine. Deremot är han i allmänhet
 icke berättigad till ersättning för *nyttig* kostnad; eme-
 dan han, då det ännu är ovisst, om han får behålla
 godset, eller icke, ej sålunda får försvåra för börde-
 mannen detsammans återlösande. Jfr. *Nehrman*, L. cit.
 § 50; men i hvad fall, som hellst, har han icke för
 sådan kostnad, såsom för den *nödiga*, någon retentions-
 rätt. Att han icke kan fordra ersättning för *öfverflödig*
 kostnad är uppenbart. Jfr. den ofvan åberopade be-
 rättelsen (hos *Fröman*, L. cit. pag. 6 och 8). — Hu-
 ruvida å andra sidan bördemannen är berättigad, att af
 köparen, testamentstagaren etc. fordra ersättning för den
afkomst, den bördade fastigheten under bördetvisten
 gifvit af sig, nämner Lagen icke; men då man besin-
 nar, att denne måste betala ränta å bördeskillingen, och
 att bördemannen, om han tillika finge uppbära afkast-
 ningen af den bördade fastigheten, skulle erhålla dub-
 bel ränta för sina penningar, så lär en sådan rättighet
 icke kunna honom tillerkännas. Jfr. *Nehrman*, L. cit.
 § 20.

Bördsrättens upphörande.

Bördsrätten kan upphöra 1) derigenom, att *börde-*
mannen förlorar de egenskaper, eller rättigheter, hvaraf
 bördsrätten beror. Sålunda t. ex. är det klart, att, som
 bördsrätten beror af arfsrätten, så *förverkas* den förra
 genom alla de förbrytelser, hvarigenom den sednare
 upphör. Deremot får icke det, som nu är sagdt, der-
 hån utsträckas, att om en bördeman i ett särskildt fall,
 gjort sig urarfva, han också derigenom förlorar sin
 bördsrätt; ty urarfvagörelse äsyftar en förmån, den
 nemligen, att befrias ifrån skyldighet, att betala en an-
 nans persons gäld, och bör derföre icke så förstås, att
 den i stället skulle lända honom till skada. Jfr. Kongl.
 Maj:ts Dom d. 23 Nov. 1797 (*Backmans* Lagsamling
 1:sta häftet pag. 419) och Jur. Ark. af *Schmidt*, 12:te
 Bandets 1:sta häfte pag. 445 följ. Om en bördeman
dör, kunde det stundom i fråga sättas, om bördsrätten
 upphör, eller går öfver på hans arfvinge? t. ex. om
 tvänne jemnskylda bördemän tillsammans nedsatt börde-
 skilling, och en af dem sedan dör, huruvida då hans
 arfvinge, eller den andre bördemannen har bättre rätt?
 För bördemannen skulle i detta fall kunna anföras, att
 bördsrätten såsom en *rent personlig* rättighet, icke kan
 gå öfver på arfvingar; för arfvingen deremot, att när
 bördeskillingen är deponerad, så har bördemannen der-
 igenom förvärfvat en *fordran*, hvilken likasom andra
 sådana kan gå öfver på hans arfvingar. Denna sist-
 nämnda mening synes hafva mera för sig. 2) Derige-
 nom, att det ting, som är *föremål* för bördsrätten, upp-
 hör att vara bördsrätten underkastad. Sålunda t. ex.
 är det klart, att om ett Skattehemman förvandlar sig
 till Krono, derföre att ägaren låter förmedla detsamma,
 så upphör derigenom bördsrätten till detta hemman.

Kongl. Br. d. 16 Januari 1695 (hos *Botin*, Om Svenska Hemman 1:sta Delen pag. 64). Af samma skäl är det uppenbart, att om ett hemman, som t. ex. varit arfvejord i en persons fäderneätt, genom arf går öfver till moderneätten, så upphör derigenom fädernefrändernas bordsrätt till detta hemman. 6: 2 JB. 5) Genom *præscription*, eller, som det vanligare uttryckes, derigenom, att *laga stånd åkommer* det fäng, hvarigenom en fastighet blifvit föryttrad, 11: 2 JB., d. v. s. derigenom, att bördemannen försunmar, att inom den förut (§§ 468 och 469) nämnda tid stämma köparen, testamentstagarer etc. och nedsätta bordskillingen. 4) Genom *renunciation*, d. v. s. derigenom, att bördemannen antingen uttryckeligen eller tacite afsäger sig sin bordsrätt. Säsom ett sådant tyst eftergifvande af bordsrätten anses det, om en bördeman underskrifver köpebref som vitne utan förbehåll af sin börd. 5: 9 JB. Emedlertid anses han derigenom endast *för den gången* hafva afsagt sig sin bordsrätt. Är nemligen också köparen hans skyldeman inom börd, så är ingenting, som hindrar, att han kan begagna sin bordsrätt om samma fastighet ånyo föryttras. Icke heller får det anses som en tyst afsägelse af bordsrätten om bördemannen allenast är närvarande, då köpet slutas, utan att protestera deremot. Hafva flere bördemän nedsatt bordskilling och en af dem sedan afstår från sin bordsrätt, så kunde det dock i fråga sättas, om denna renunciation då kommer de öfriga till godo, så att dessa kunna träda i hans ställe och rätt? Denna fråga besvaras nekande i en Kongl. Maj:ts Dom d. 2 Nov. 1815 (i *Backmans* Lagsamling 4:sta häftet pag. 421).

Tillägg.

Efter tryckningen hafva åtskilliga viktiga Författningar utkommit, som innehålla ändringar uti det, som i denna andra upplaga är sagdt, och hvilka derföre här böra i korthet anmärkas.

Första Delen:

Sid. 61. Genom K. F. d. 27 Nov. 1854 är det nu närmare bestämdt när en bortkommen människa skall anses vara död. Tiden är olika i olika fall. a) I allmänhet är det så, att om någon underrättelse finnes, att den bortkomne inom de sist förlutna tjugu åren varit vid lif, så kan hos Domstolen i den ort, der han sist hade sitt hemvist, ansökning göras derom, att han må för död anses; hvarefter samma Domstol, sedan den förut sökt utröna om förhållandet är sådant, som förut är nämndt, låter tre gånger, minst en månad emellan hvarje gång, i allmänna Tidningarne kungöra kallelse å honom, att gifva sig an hos Rätten eller dess Ordförande. Ibid. 1 §. Sedan år och dag förlutit från det kallelsen sista gången i Tidningarna kungjordes, fullföljes anmärkningen och om det icke heller då varder veterligt, att den bortkomne varit vid lif inom sagde tid, eller att han aflidit, så förklarar Domstolen, att han skall anses för död *vid utgången af tjugonde året från den dag, han senast veterligen var vid lif.* Ibid. 5 och 4 §§. b) Men om den bortkomne varit i någon lifsfara och det icke kan visas, att han blifvit räddad, så kan på samma sätt förfaras sedan fem år förlutit, sedan han veterligen var vid lif, och då förklarar Domstolen, att han skall anses död *å den dag, lifsfaran inträffade.* Ibid. 2, 5 och 4 §§. c) om den bortkomnes ålder skulle, om han vore vid lif, öfverstiga nittio år, så kan enahanda förfarande äga rum efter samma tids förlopp, men då förklarar Domstolen, att han skall anses död *å den dag, då han skulle, om han vid lif varit, fyllt nittio år.* Ibid. §§ 2, 5, 4. d) var han öfver åttiofem år, då han senast veterligen var vid lif, så förklarar Domstolen, sedan på samma sätt är förfaret, som nyss är nämndt, att han skall anses död *vid utgången af femte året från den*

dag, han senast veterligen var vid lif. *ibid.* 2, 5 och 4. — Alla dessa Præsumtioner måste dock vika för sanningen om det sedan kan bevisas antingen, att han lefde då han förklarades vara död, eller att dödsfallet inträffat å annan tid. *ibid.* 5 och 6 §§.

Sid. 35. Nu innehåller K. F. d. 27 Febr. 1858 närmare bestämmelser om utlänningars *naturalisation*. En utlänning måste för att kunna vinna Svensk Medborgarerätt i allmänhet 1) hafva uppnått 21 års ålder, 2) ega god frejd, 3) hafva utväg att sig försörja, 4) hafva varit boende i Riket trenne år. Endast den sistnämnda reglen lider undantag om utlänningen, epligt hvad i 28 § Regeringsformen medgifvet är, blifvit i Rikets tjänst anställd, eller gjort sig känd för utmärkt skicklighet i vetenskap eller konst, eller i landbruk, bergsbruk, eller annan näring, eller hans upptagande till Svensk medborgare eljest finnes för Riket medföra gagn; i hvilka fall Svensk medborgarerätt äfven förr kan honom beviljas. 2 §. — Ansökning om *naturalisation* göres hos Konungen och bör, till följe af hvad nyss är nämndt, vara åtföljd af bevis 1) om sökandens ålder, 2) från hvilket land han är, 3) tiden, då han i Riket inkommit och den eller de orter, der han sedermera varit boende, 4) om hans frejd och trosbekännelse. 4 och 5 §§. — Denna ansökning remitteras till vederbörande Embetsmyndighet, som, om de nyssnämnde bevisen icke äro nog fullständiga, bör söka att inhämta och i sitt utlåtande meddela de ytterligare upplysningar, som kunna finnas af nöden. 5 § 2 mom. — Bifalles ansökningen, så sker det, om sökanden icke förut styrkt, att han upphört, att vara fremmande makts undersåte, i allmänhet med det vilkor, att han skall, inom förelagd tid, styrka detta, och alltid inom samma tid aflägga tro- och huldets-ed såsom Svensk medborgare. 4 §. Men är han från sådant land, hvars lagar icke tillåta befrielse från undersätlig förbindelse, bör han vid tro- och huldetsedens afläggande skriftligen afsäga sig de politiska förmåner och rättigheter, han i det främmande landet innehar. *ibid.* 2 mom.

Sid. 134 följ. Hvad här är sagdt om återkallelse af Gåfva är nu genom K. F. d. 21 Dec. 1857 till en stor del ändrad och upphäfvat. Då det der säges, att hela 8 Cap. JB. skall vara upphäfvat, så är detta likväl icke alldeles riktigt. Hvad 3: 2 JB. innehåller om återkallelse af Gåfva för otacksamhet är nemligen ännu till en del bibehållet. Ännu, likasom förr, kan Gåfva återkallas om gåfvotagaren gjort gifvaren "märkelig orätt eller skada." I sådant fall bör dock talan derom instämmas inom natt och är

sedan gifvaren fick veta, att sådan orätt eller skada blifvit honom af gäfvotagaren tillfogad. K. F. d. 21 Dec. 1857 § 5. Likasom förr får dock gäfvan icke återkallas om gifvotagaren afhändt sig densamma, ibid. § 7, eller om gäfvan är remuneratorisk, ibid. § 6. I förra fallet bör dock gäfvans värde återgäldas till gifvaren eller hans arvingar då dessa äro berättigade, att återkalla gäfvan, § 7. En sådan rättighet hafva nemligen dessa om gifvaren dör utan att hafva försutit laga tid till gäfvans återkallande och utan att hafva eftergifvit sin rätt till talan, ibid. § 5. — Såsom ett slags partiell återkallelse, eller åtminstone något, som närmar sig derintill, kan det äfven anses, då samma Förordning i § 5 stadgar, att om någon genom gäfvan afhändt sig fast egendom och sedan kommer i nöd, så att han icke kan försörja sig sjelf, så skall gäfvotagaren vara skyldig, att efter förmåga ärligen bidraga till gifvarens nödortliga underhåll, hvilket bidrag icke får öfverstiga hälften af den gifna egendomens behållna afkomst. Ett likadant försörjningsbidrag bör enligt § 4 i samma Förordning äfven lemnas om gifvaren lemnar efter sig barn, som enligt § 2 är berättigadt till understöd af egendom, som i testamente gifven är, så vida testators kvarlåten-skap icke räcker till. I båda fallen äger dock icke någon sådan underhållsskyldighet rum om gäfvan är remuneratorisk, ibid. § 6. — I sammanhang härmed bör äfven nämnas, att den sid. 186 citerade § 12 af Adels Priv. 1725 och Bafskedet d. 22 Sept. 1668 § 5 nu äro genom en annan Förordning, också af d. 21 Dec. 1857 upphäfne.

Andra Delen:

Sid. 225. Hvad här är sagdt om Viderboendes och Nabos lösningsrätt är genom K. F. d. 21 Dec. 1857 sålunda ändradt, att sådan lösningsrätt icke äger rum om pantgifvare och pantinnehafvare äro med hvarandra i det skyldskapsförhållande, som i § 6: 1 JB. sägs, men i annat fall och då således Viderboende eller Nabo är till lösen berättigad, bör han sin talan derom i laga ordning instämma sist inom fjorton dagar ifrån det ägarens rätt, att det pantsatta återlösa, tilländagått.

Sid. 342. Samma förordning gör äfven den ändring i det, som här är sagdt om Viderboendes och Nabos lösningsrätt, att denna rätt icke får utöfvas när köpare och säljare äro med hvarandra i nyssnämnde skyldskapsförhållande; men är detta icke händelsen, så bör lösningsrätten, på sätt ofvan är nämndt, göras

gällande sist inom fjorton dagar från den, då tredje upphudet å köpet meddelades.

Sid. 549. Hvad här är sagdt derom, att genom inteckning någon såsom sakrätt gällande nyttjanderätt till stadsfastighet icke kan förvärfvas, är nu genom en annan Förordning, också af den 21 Dec. 1857, sålunda ändradt, att afhandling angående nyttjanderätt till hus och gård i stad, del i sådant hus eller gård, jord, som till hus och tomt hörer, eller stadsjord, som till tomt ej hörer, kan intecknas hos den Rätt, hvarunder fastigheten lyder, på sätt och med den verkan, som angående inteckning af sådan afhandling om jord å landet finnes stadgad, så att i sådant fall reglen: köp bryter legostämman, icke gäller. Har en sådan afhandling blifvit upprättad före 1858, så får den dock icke intecknas utan medgifvande af fastighetsägaren. *ibid.* 4 §.— Dessutom bör här äfven anmärkas, att hvad K. F. d. 15 Juni 1800 § 5 innehåller derom, att det emellan jordägare och arrendator slutade contract bör intecknas sist vid det ting, som infaller sex månader, sedan contractet slöts, blifvit ändradt redan genom K. F. d. 19 Maj 1845.

Sid. 544. 16: 10 JB., som här åberopas, är nu genom K. F. d. 21 Dec. 1857 sålunda ändrad, att i stället för att det enligt denna § berodde på Contrahenterna sjelfva, att efter behag öfverenskomma om legotidens längd, är densamma nu genom lag bestämd. Angår nemligen contractet hus eller gård i stad, del i hus eller gård i stad, eller jord, som till hus och tomt hörer, så gäller contractet icke utöfver tio år. *ibid.* 1 och 2 §§. Angår åter contractet stadsjord, som till tomt ej hörer, så gäller, i afseende på tiden för aftalets bestånd, hvad för arrendecontracter angående jord å landet stadgad är, nemligen genom K. F. d. 15 Juni 1800. *ibid.* 5 §.

Sid. 545. 16: 16 JB. är nu genom samma Förordning sålunda ändrad, att om någon leger hus eller gård i staden till tvänne, den har företräde, som först låtit inteckna sitt contract, fastän den andres contract är äldre.

Tredje Delen:

Sid. 11. Sedan detta arket redan var tryckt har 1: 4 GB. genom K. Förordn. d. 21 Dec. 1857 erhållit en förändrad lydelse. Der säges 1) att om det är *tvjvelaktigt*, af hvem Gifto-mannarätt utöfvas må, så skall det pröfvas af Rätten, då *anmälan* derom sker. Således förutsattes nemera icke någon *twist*

och således icke heller någon *stämning*. 2) "Vil man jäfva Giftoman, för thy att han ej skicklig är; varde och det jäf hos Rätten anmält". Detta låg väl redan i den gamla Lagen, ty ett påstående att giftomannen ej är "fallen eller välviljande" är väl ett jäf mot honom och svärligen lär det väl af annat skäl kunna påstås, att han ej är "skicklig", än att han antingen icke är "fallen", eller icke "välviljande". 3) Att om jäfvet gillas", den skall vara giftoman, som närmast den jäfvande är, efter thy i 2 och 3 §§ skils." Äfven detta låg i de ord, som förekomma i den gamla Lagen, att Domaren skulle pröfva "efter bästa förstånd och samvete"; ty att dermed icke menas, ett han får döma efter godtycke, utan, att han skall döma efter lag, torde väl vara bekant nog. 4) Att det skall vara lag samma der rätt giftoman ej är i tillstånd, att giftomannarätten utöfva". Då gäller detsamma som nyss är nämndt, ty då är han ju "ej fallen," att vara giftoman? 5) Att om ej vederbörlig Giftoman finnes, Rätten skall giftoman nämna. Förr skulle i sådant fall förmyndare vara giftoman, hvaraf följde, att, om ingen sådan fanns Domstolens nämnde giftoman i och med detsamma, som den nämnde förmyndare. Jfr. 4: 3 GB. in fine.

Sid. 177. Genom K. Kung. d. 1 Okt. 1858 är 36: 2 MB. nu upphäfvne och 5, 9 och 10 §§ i Legost. 1855 hafva erhållit förändrad lydelse. Enligt 5 § är Husaga nu endast tillåten när tjenstehjonet, om det är af munkön, är under 48 och, om det är af qvinkön, under 46 år.

Sid. 529. Nu har genom K. F. d. 15 Juni 1858 blifvit stadgadt, att *ogift Qvinna*, (hvilka ord här böra tolkas restrictivt och icke tillämpas på Enka) som fyllt tjugofem år, blir myndig om hon vid den Domstol, hvarunder hon i förmyndare mål lyder, anmäler, att hon icke längre vill stå under förmyndare. Nu kommer det således att visa sig om qvinnorna sjelfva i *längden* finna det vara för dem så förmånligt, att icke stå under förmyndares värjo.

Register.

Den första ziffran utmärker Delen, den andra efter : Sidan.

- A.**
- Abolition. 1: 12.
Abulia. 2: 371.
 Acceptant. 2: 387.
 Accession. 2: 45.
Accessio naturalis. 2: 47.
 — — *industrialis*. 2: 47.
 — — *mixta*. 2: 47.
 — — *civilis*. 2: 47.
 — — *possessionis*. 2: 69.
 Accessoriska Contracter. 2: 658.
Accidentalibus Contractibus. 2: 387.
Actio redhibitoria. 2: 216.
 — *quanti minoris*. 4: 416.
 Activa Bolagsmän. 2: 603.
Actus. 2: 159.
 Adelsståndet. 1: 95.
Adjunctio. 2: 56.
Aditio hereditatis. 3: 192.
 Administration. 2: 574.
 Adoption. 3: 152.
Affinitas superveniens. 1: 79.
 Afhängighet. 1: 88.
 Afkomst. 1: 137.
 Afungejord. 1: 129.
 Afrad. 2: 531.
 Afradsdag. 2: 539.
 Afskedsbetyg (till tjenstehjon).
 3: 181.
 Afsättning af förmyndare. 3: 319.
 377.
 Aftal. 1: 173.
 — obligatoriska. 1: 174. 2:
 364.
 — liberatoriska (remissori-
 ska). 2: 365. 2: 444.
- Aftal. ensidiga. 2: 365.
 — tvåsidiga. 2: 365.
 — om arf efter tredje man.
 3: 319.
 — hufvudaft. 2: 366.
 — biaft. 2: 366. 2: 658.
 Afvel. 1: 138. 2: 48.
 Afvittring. 3: 16.
 Aktiebolag. 2: 603. 2: 628.
 Aktie (*Actio*). 2: 628. 2: 634.
 2: 634.
 Aktionär. 2: 628.
 Alliteration. 2: 106.
 Allmän rätt. 1: 5.
 Alluvion. 2: 51.
Alterum tantum. 2: 361.
 Analogie. 1: 31.
 Analogisk representation. 3: 219.
Anatocismus. 2: 360.
Animalia discernibilia. 1: 122.
 — — *indiscernibilia*. 1: 122.
Animus novandi. 2: 447.
 — — — *sibi habendi*. 2: 1.
 Annullation (af äktenskap). 3:
 109.
Annus naturalis. 1: 195.
 — — *civilis*. 1: 195.
 Anomalisk rätt. 1: 5.
 Anonymt Bolag. 2: 602.
 Anståndsbrief. 2: 437.
Antichresis. 2: 180.
 Använd familjerätt. 1: 207.
 Apostater. 1: 103.
 Apprehension. 2: 5.
 Arbete. 2: 554.
 Arbetslön. 2: 554.

- Arbetsbeting. 2: 521. 2: 553.
 Arf. 2: 89. 3: 190. 3: 191.
 Arfsrätt. 1: 210. 3: 192.
 — — egentlig (lagbestämd).
 3: 193.
 — — ordinär. 3: 194.
 — — själfständig. 3: 218.
 — — extraordinär. 3: 194.
 — — oegentlig. 3: 194.
 — — testamenterisk. 3: 194.
 — — på grund af arfsföre-
 ning. 3: 194.
 Arfvingar. 3: 192.
 — — — rätta. 3: 214.
 — — — närmaste. 3: 192.
 Arfsordningen. 3: 217.
 Arfskifte. 3: 227.
 Arfskiftesinstrument. 3: 233.
 Arfslösgörelse. 3: 236.
 Arfsföreningar. 3: 302.
 — — — dispositiva. 3: 304.
 3: 305. 3: 309.
 — — — adqvisitiva. 3: 305.
 3: 309.
 — — — conservativa. 3: 305.
 — — — restitutiva. 3: 305.
 — — — renunciativa. 3: 305.
 3: 316.
 — — — universella. 3: 305.
 — — — partikulära. 3: 305.
 Arfvejord. 1: 128.
Argumentum a contrario. 1: 28.
 Arrende. 2: 532.
 Arrende-afhandling. 2: 532.
 Arrende-contract. 2: 532.
 Arrendator. 2: 532.
 Arrendeafgift. 2: 532.
 Arrendesumma. 2: 532.
 Arrendetid. 2: 532.
Arrha confirmatoria. 2: 522.
 — — *sponsalitia*. 3: 39.
 Arrest. 2: 325.
 — — personell. 2: 325.
 — — reell. 2: 325.
 Arvode. 2: 550.
 Arvodesslön. 2: 550. 2: 587.
 Ascendenter. 1: 72.
 Ascensionsrätt. 2: 216. 2: 285.
 Assignant. 2: 587.
Assignatarius. 2: 587.
Assignatus. 2: 587.
 Auction. 2: 493.
 — — enskild. 2: 493.
 — — offentlig. 2: 493.
 — — frivillig. 2: 493.
 — — tvungen. 2: 493.
 — — genom uppslag. 2: 493.
 — — genom afslag. 2: 494.
 — genom upp- och afslag.
 2: 494.
 Auctionskammare. 2: 494.
 Aversion. 2: 554.
 Avulsion. 2: 51.
- B.**
- Baierska Civil-lagen. 1: 246.
 Barn. 1: 64. 2: 374. 3: 350.
 Barnarf. 2: 197.
 Bedrägeri. 1: 146.
 Befallning. 2: 586.
 Begynnelsetermin. 1: 157.
Beneficium competentie. 1: 99.
 2: 430.
 — — — *ordinis*. 2: 673.
 — — — *excussionis*. 2: 673.
 — — — *divisionis*. 2: 674.
 — — — *cedendarum actionum*.
 2: 675.
 — — — *Inventarii*. 3: 210.
 Besittning. 1: 205. 2: 1.
 — — — laglig. 2: 3.
 — — — olaglig. 2: 3.
 — — — på god tro. 2: 3.
 — — — ursprunglig. 2: 3.
 — — — derivativ. 2: 3.
 — — — egentlig. 2: 4.
 — — — oegentlig. 2: 4.
 Besittningens förmåner. 2: 7.
 Besittningsrätt. 1: 205. 2: 7.
 Beskärmelembref. 2: 437.
 Beslag. 2: 325.
 Betalning. 2: 429.
 Betjent. 3: 169.
 Bevakning af testamenten. 3: 285.
 Bevillningsafdrag. 2: 357.
 Bevisning af urminnes häfd. 2:
 84.
 Bi. 2: 40.
 Biaftal. 2: 658.

Billigare. 2: 107.
 Bilbref. 2: 196.
 Billighet. 1: 32.
 Biltog. 1: 86.
 Bisaker. 1: 135.
 Bleck. 2: 110.
 Bo. 3: 68.
 Boets activa. 3: 202.
 — — passiva. 3: 202.
 Bouppreckning. 3: 194.
 Bolag. 2: 598.
 Bolagsstämma. 2: 617.
 Bolstada skiäl. 2: 104.
 — — — — naturliga. 2: 105.
 — — — — artificiella. 2: 106.
 Bomärken. 2: 110.
 Bodmeri. 2: 196.
 Bonde. 1: 97. 2: 529.
 Bondeståndet. 1: 97.
 Borgare. 1: 97.
 Borgareståndet. 1: 96.
 Borgenär. 1: 208.
 Borgen. 2: 664.
 — — personlig. 2: 667.
 — — reell. 2: 667.
 — — egentlig. 2: 667.
 — — oegentlig. 2: 667.
 — — *in solidum*. 2: 667.
 — — *pro rata parte*. 2: 667.
 Borgerligen döda. 1: 86.
 Bottnfynd. 2: 32.
 Brandförsäkring. 2: 645.
 Brandförsäkringsinrättningar. 2: 647.
 Brandstodsöreningar. 2: 408.
 Brandstodsbolag. 2: 647.
 Byggnings-servituter. 2: 140.
 2: 170.
 Bysättning. 2: 325.
 — — — af gods. 2: 325.
 Bytesaftal. 2: 369. 2: 479.
 Börd. 3: 380. 3: 381.
 — rätt till B. 3: 381.
 — dela om B. 3: 381.
 — utom B. 3: 381.
 — döma i B. 3: 381. 3: 413.
 — lösa i B. 3: 381.
 Bördsrätt. 3: 381. 3: 382.
 Bördemän. 3: 383.
 Bördeskilling. 3: 398.

Bördköpt jord. 1: 129.
 — — — — köpt i börd. 1: 129.
 — — — — löst i börd. 1: 129.

C.

Canon. 2: 298.
 Canoniska Lagen. 1: 223.
 Capital. 2: 351.
Casus. 2: 397.
Causa possessionis. 2: 3.
 Caution. 2: 668.
Cautio de arresto avertendo. 2: 330.
 — — *de arresto impetrando*. 2: 330.
 Cedent (*Cedens*). 2: 423.
 Cession (af obligationer). 2: 423.
Cessionarius. 2: 423.
Cessus. 2: 423.
 Chartor. 2: 106.
 Chremastiskt Hypothek. 2: 196.
 Circularer. 1: 10.
Cives. 1: 82.
 — *Originarii (indigene)*. 1: 83.
 — *adventitii (adscititii)*. 1: 83.
 — *temporarii*. 1: 84.
Civiliter mortui. 1: 86.
 Civilprocess. 1: 5.
 Civilrätt. 1: 4.
 Cohabitationsrätten. 3: 61.
 Collateral. 1: 72.
 Collateralascender. 3: 10.
 Collateraldescender. 3: 10.
Collatio bonorum. 3: 101. 3: 229.
 Collision mellan Svensk och utländsk Lag. 1: 35.
 — — — mellan Rättsförhållanden. 1: 213.
 — — — mellan Obligationer. 2: 419.
Colonia partiaria. 2: 520.
 Commanditbolag. 2: 608.
 Commissionär. 2: 584.
 Commissoriskt aftal. 2: 687.
Commoda possessionis. 2: 7.
Commodum rei venditæ. 2: 500.
Commodatum. 2: 565.
 — — — — *commodati*. 2: 568.
Common labour. 2: 585.

- Communio incidens.* 2: 418. 2: 600. 2: 708.
Communio bonorum universalis. 3: 68.
 — — — — — *particularis.* 3: 68.
 — — — — — *prorogata.* 3: 71.
 Communasbeslut. 1: 12.
 Communicabelt gods. 3: 84.
 Comparativ Juridik. 1: 3.
Compensatio voluntaria. 2: 462.
Computatio civilis. 1: 73. 1: 199.
 — — — *canonica.* 1: 73.
 — — — *naturalis.* 1: 199.
 Concumbenter. 1: 76.
Conditio pendens. 1: 152.
 — — — *existens.* 1: 152.
 — — — *deficiens.* 1: 153.
 — — — *in prateritum collata.* 1: 148.
 — — — *in præsens collata.* 1: 148.
 — — — *potestativa.* 1: 149.
Condominium pro diviso. 2: 16.
 — — — *pro indiviso.* 2: 16.
Conductor. 2: 519.
 — — — *opererum.* 2: 549.
 — — — *operis.* 2: 553.
Confirmatio (tutelæ) ex jure germanico. 3: 353.
 Confusion. 1: 213. 2: 54. 2: 455.
 Connossement. 2: 102.
Consensus præsumtus. 2: 388.
Consilium propinquorum. 3: 339.
 Consolidation. 2: 17.
Constitutio Legis. 1: 13.
Constitutum possessorium. 2: 92.
 Contingentborgare. 1: 96.
 Contracautio. 2: 668.
 Contract. 1: 174.
 — — — *Consensual C.* 2: 368.
 — — — *Real C.* 2: 368.
 — — — *Formal C.* 2: 369.
Contractus pignoratitius. 2: 659.
 Contraprotokoll (vid auction). 2: 495.
 Convalescens (af rättsärender). 1: 172.
 Corporation. 1: 109.
Creditor. 1: 208.
- Cretio hereditatis.* 3: 192.
 Criminalprocess. 1: 5.
 Criminalrätt. 1: 4.
Culpa. 2: 395. 2: 397. 2: 398.
 — — *in abstracto.* 2: 398.
 — — *in concreto.* 2: 398.
Cura. 3: 324.
 — *bonorum absentis.* 3: 331.
Curatio. 3: 324.
 Curatel. 3: 324.
 Curatorer. 3: 324.
- DD.**
- Dag. 1: 196.
 — astronomisk. 1: 196.
 — naturlig. 1: 197.
 Dagakar. 3: 170.
 Dagort. 2: 37.
 Dagsverksskyldighet. 2: 321.
Damnum positivum (emergens). 2: 391.
 — — — *negativum.* 2: 391.
 — — — *directum.* 2: 392.
 — — — *indirectum.* 2: 392.
 Dana arf. 3: 254.
 Danska Lagen. 1: 225.
Datio in solutum. 2: 429.
Debitor. 1: 208.
 — — *cessus.* 2: 423.
Debitum conjugale. 3: 58.
Decharge (för förmyndare). 3: 375.
Declaratio nullitatis. 3: 43. 3: 109.
 Deldarf. 2: 105.
 Delegation. 2: 277. 2: 425. 2: 449.
 — — — fullständig. 2: 277.
 — — — ofullständig. 2: 277.
Delegens. 2: 449.
Delegatus. 2: 449.
Delegatarius. 2: 449.
 Deposition. 2: 443.
Depositum. 2: 573.
 — — — *regulare.* 2: 575.
 — — — *irregulare.* 2: 576.
 — — — *voluntarium (simplex).* 2: 576.
 — — — *necessarium.* 2: 576.
 — — — *miserabile.* 2: 577.
 — — — *in specie tale.* 2: 576.

- Depositum publicum.* 2: 576.
 — — — *privatum.* 2: 576.
Deponens (depositor). 2: 573.
Depositarius. 2: 573.
Dereliction. 2: 128.
Derogatoriskt jus consuetudina-
rium. 1: 51.
Descendentes. 1: 72.
Desertio simplex. 3: 120.
Desertionsprocess. 3: 128.
Detention. 2: 1.
Detentionsrätt. 2: 179. 2: 211.
 2: 292.
 — — — *frivillig.* 2: 292.
 — — — *legal.* 2: 292.
 — — — *conventionell.* 2: 292.
 — — — *testamentarisk.* 2: 292.
 — — — *simpel.* 2: 292.
 — — — *qualificerad.* 2: 292.
Dies naturalis. 1: 197.
 — *civilis.* 1: 197.
Direction i Bolag. 2: 606.
Dispensation. 1: 11.
Dispositiones perplexæ. 1: 158.
 — — — — *præpostera.* 1: 158.
Divisio hereditatis in capita. 3:
 224.
 — — — — — *in stipes.* 3: 225.
 — — — — — *in lineas.* 3: 226.
Divortium. 3: 107.
Djur. 1: 122.
 — *tama.* 1: 122.
 — *vilda.* 1: 122.
 — *tamda.* 1: 122.
Dolus. 2: 397.
Dom, såsom laga fång. 2: 88.
 — *såsom grund för panträtt.*
 2: 204.
Domicilium voluntarium. 1: 104.
 — — — *necessarium.* 1: 104.
Dominium absolutum. 2: 13.
 — — — *restrictum (limitatum).*
 2: 13.
 — — — *eminens.* 2: 14.
 — — — *plenum.* 2: 18.
 — — — *minus plenum.* 2: 18.
 — — — *directum.* 2: 19.
 — — — *utile.* 2: 19.
 — — — *irrevocabile.* 2: 20.
 — — — *revocabile.* 2: 20.
Dominium revocabile ex nunc. 2:
 20.
 — — — — — *ex tunc.* 2: 20.
Dominus negotiorum. 2: 710.
 — — — *superficiæ.* 2: 308.
Donatio sub modo. 1: 183. 1: 187.
 — — *remuneratoriæ.* 1: 183.
 — — *inter vivos.* 1: 183.
 — — *mortis causa.* 1: 183.
 — — *inofficiosa.* 1: 184.
Donationsjord. 1: 131.
Dos æstimata venditionis causa.
 3: 103.
Driftfä. 2: 39.
Droit d'Aubaine. 3: 254.
Dryckenskap. 1: 70. 2: 372.
Dygn. 1: 196.
Död, præsumerad. 3: 410.

B.

- Edlig förpliktelse. 3: 204.
 Egentlig familjerätt. 1: 208.
 Egenvilligt öfvergifvande. 3: 119.
Einkindschaft. 3: 305.
 Elementer i lagtolkning. 1: 24.
 Embets- och tjänstemän. 1: 98.
 Embets- och publik jord. 1: 132.
Emphyteusis. 2: 297.
 Emphyteutisk rätt. 2: 298.
Emtio spei. 2: 486.
 — — *rei speratæ.* 2: 487.
 — — *per aversionem.* 2: 487.
 Engelska Civilrätten. 1: 246.
 Enfaldighet. 1: 70.
 Enfä. 3: 104.
 Enka. 1: 64.
 Entledigande (af tjenstehjon). 3:
 187.
 Entreprenad. 2: 554.
 Entreprenads-contract. 2: 554.
 Entreprenar. 2: 554.
Erbverbrüderung. 3: 306.
Error in corpore. 1: 166.
Essentialia contractus. 2: 387.
 Eviction. 2: 115.
Exceptio non numeratæ pecuniæ.
 2: 561.
 — — *plurium concubentium.*
 3: 159.

- Excusationes* (a tutela) *necessaria*. 3: 341.
 — — — — — *voluntaria*.
 3: 342.
 — — — — — *perpetua*.
 3: 342.
 — — — — — *temporales*.
 3: 342.
 Exeges. 1: 22.
Exhereditio. 3: 236.
 — — — *publica*. 3: 236.
 — — — *privata*. 3: 236.
 — — — *activa*. 3: 236.
 — — — *passiva*. 3: 236.
 Exhibition. 2: 341.
 Exigibilitet. 2: 426.
 Existimation. 1: 89.
Existimatio simplex. 1: 89.
 — — — *qualificata*. 1: 89.
Expense. 1: 141.
Expromissio. 2: 449.
 Expropriationslagen. 2: 15.
Exstasis. 2: 371.
 Exterritorialitet. 1: 83.
- F.**
- Facta concludentia*. 1: 162.
 Familj. 1: 208.
 Familjefideicommiss. 3: 292.
 Familjeförhållanden. 1: 208.
 Familjeråd. 3: 339.
 Familjerätt. 1: 268.
 — — — ren. 1: 211.
 — — — använd. 1: 211.
 Fardag. 2: 531. 2: 544. 3: 407.
 — — njuta F. 2: 532.
 Farvägar. 2: 169.
 Fasta. 2: 513.
 Fastebrief. 2: 514.
 Fastigheter. 1: 124.
 Fastighetsköp. 2: 504.
 Fattighus. 2: 197.
 Fel. 2: 415.
 Femstenarör. 2: 106.
 Fenster. 2: 175.
 Fideicommiss. 1: 12. 3: 266. 3: 291.
Fidejussor principalis. 2: 668.
 — — — *fidejussoris*. 2: 268.
Fidejussores succedanei. 2: 668.
- Firma. 2: 604.
 Firmabolag. 2: 627.
 Fiske. 2: 26.
 Fjording. 2: 515.
 Flotholme. 2: 51.
 Flottleder. 2: 167.
 Flyttningdag (för tjenstehjon).
 \ 3: 173.
 Folk rätt. 1: 48.
 Fordran. 1: 203.
 Formaliteter. 1: 161.
Forum Arresti. 2: 334.
 — — *Domicilii*. 3: 338.
 — — *originis*. 3: 338.
 — — *pupillare*. 3: 338.
 Fosterbarn. 3: 164.
 Fosterföräldrar. 3: 164.
 Fosterlön. 3: 161.
 Franska Civillagen. 1: 247.
 Fredlyst villebräd. 2: 26.
 Frestetid. 2: 501. 2: 697.
 Fri grund. 1: 130.
 Frihet. 1: 87.
 Frihetsdagar. 3: 174.
 Frihetsår. 2: 539.
 Friskilling. 2: 515.
Fructus. 1: 137.
 — — *naturales*. 1: 138.
 — — *industriales*. 1: 138.
 — — *pendentes*. 1: 138.
 — — *separati*. 1: 138.
 — — *percepti*. 1: 138.
 — — *percipiendi*. 1: 138.
 — — *exstantes*. 1: 138.
 — — *consumti*. 1: 138.
 — — *civiles*. 1: 139.
 Frälsemän. 1: 97.
 Frälseränta. 2: 321.
 Fränder. 1: 212.
 Fullmakt. 2: 583.
 — — hemlig. 2: 586.
 — — öppen. 2: 586.
 Fullmaktsekontrakt. 2: 583.
 Fullmäktig. 2: 584.
 Fynd. 2: 29.
 Fångaman. 2: 114.
 Fä. 1: 122.
 Fädrift. 2: 159. 2: 169.
 Fängelse. 1: 87.
 Fästpenning. 2: 522.

Fästning. 3: 38.
 Fästehjon. 3: 39.
 Fästeman. 3: 39.
 Fästeqvinna. 3: 39.
 Fästningagåfvor. 3: 39.
 Fästningaskilnad. 3: 43.
 — — — egentlig. 3: 43.
 Förbehåll. 1: 163.
 — — — om frestetid. 2: 697.
 Förbindelse. 1: 203. 2: 340.
 Förbud. 2: 326.
 Förbuden tid. 2: 26.
 Förbättring (å morgongåfva). 3: 92.
 Fördel. 3: 104.
 Föreståndare. 1: 114.
 Förklaringar. 1: 11.
 Förköpsaftal. 2: 693.
 Förslag. 2: 196.
 Förman. 3: 182.
 Förmyndare. 3: 323. 3: 331.
 — — — rätte. 3: 331.
 — — — interimistiska. 3: 338.
 Förmyndareförordnande. 3: 352.
 Förmynderskap. 3: 323.
 Förmynderskapsprotokoller. 3: 339.
 Förmånsrätt. 2: 189.
 Förmögenhet. 1: 98. 1: 203.
 Förmögenhetsförhållanden. 1: 202.
 Förmögenhetsrätt. 1: 203.
 Förordningar. 1: 10.
 Förskjutande af barn. 3: 147.
 — — — af tjenstehjon. 3: 182.
 Förskrifning. 2: 560.
 Försträckning. 2: 558.
 Försummelse. 2: 397.
 Försäkring. 2: 645.
 — — — ömseödig. 2: 647.
 Försäkringsaftal. 2: 409.
 Försäkringsgifvare. 2: 645.
 Försäkringsstagare. 2: 645.
 Försäkringsafgift. 2: 645.
 Försäkringsrätt. 2: 646.
 Försäkringssumman. 2: 646.
 Försäkringsbref. 2: 647.
 Förvaltning (af makars bo). 3: 79.
 Förvaringsaftal. 2: 573.
 Förverkande af arfsrätt. 3: 240.
 Förvärfvade rättigheter. 1: 202.

G.

Genantborgare. 1: 96.
 Genboar. 2: 310.
 Gestio negotii. 2: 418. 2: 710.
 Giftoman. 3: 6.
 Giftorätt. 3: 67.
 — — — legal. 3: 68. 3: 71.
 — — — conventionell. 3: 68.
 3: 74.
 Giftostämna. 2: 531.
 Gluggar. 2: 175.
 Goda mäns pröfning. 1: 160.
 Gode män, som hafva tillsyn öfver förmyndare. 3: 339.
 Gods. 3: 68.
 Grundlagar. 1: 9.
 Guds Lag. 1: 216.
 Gåfva. 1: 175.
 — — med varm hand. 1: 179.
 — — renumeratorisk. 1: 183.
 — — ren. 1: 183.
 — — blandad. 1: 183.
 — — gen G. 1: 183.
 Gåfvocontract. 2: 637.
 Gångstigar. 2: 169.
 Gåldbunden. 3: 343.
 Gåldenär. 1: 208.
 Gäst. 2: 544.

H.

Halfskylda. 1: 74.
 Halfvuxna. 1: 66.
 Handel. 2: 483.
 Handverkare. 2: 554.
Hasta Scotationis. 2: 516.
 Haveri gross. 2: 409.
 Hazardspel. 2: 654.
 Hedersskuld. 2: 343.
 Helskylda. 1: 74.
 Hembud. 2: 513.
 Hemföljd. 3: 98.
 Hemgift. 3: 98.
 Hemul. 2: 114.
 — — i h. stånda. 2: 114.
 — — till h. binda. 2: 115.
 — — åt h. brista. 2: 115.
 Hemula. 2: 116.
 Hemulsman. 2: 114.

- Heres.* 3: 265.
 — — *testamentarius.* 3: 267.
 — — *fiduciarius.* 3: 292.
 — — *fideicommissarius.* 3: 292.
 Hermaphroditer. 1: 62.
 Hermeneutik, juridisk. 1: 22.
 Hittelön. 2: 38.
 Hjertesten. 2: 107.
 Holländska Civillagen. 1: 247.
Honorarium. 2: 551. 2: 585.
 — — — åt förmyndare. 3: 377.
 Hor. 3: 115.
 Hufvudman. 2: 584. 2: 711.
 Hufvudsak. 1: 135.
 Hufvudstol. 2: 351.
 Hund. 1: 122.
 Husaga. 2: 530. 3: 177. 3: 414.
 Husbonde. 2: 530. 3: 168.
 Hushyra. 2: 544.
 Husmanskost. 3: 178.
 Husröta. 2: 195. 2: 541.
 Hustru. 1: 64.
 Husvärd. 2: 544.
Hyperocha. 2: 189. 2: 663.
 Hypothek. 2: 180. 2: 234.
Hypotheca tacita. 2: 193. 2: 234.
 — — — — *generalis.* 2: 193.
 — — — — *ex privi-*
legio caussa. 2: 193.
 — — — — *ex privi-*
legio persona. 2: 196.
 — — — — *specialis.* 2: 194.
 — — — — *expressa.* 2: 235.
 — — — — *vulgaris.* 2: 235.
 — — — — *chrematistica.* 2:
 196. 2: 235.
 Hyra. 2: 521. 2: 544.
 Hyretid. 2: 544.
 Hyresman. 2: 544.
 Häfd. 1: 191. 2: 61.
 — ettårig. 2: 73.
 — tjuguårig. 2: 64.
 — urminnes. 2: 76.
 — ä' servituter. 2: 145.
 Häftiga sinnesrörelser. 2: 372.
 Hälftenbruk. 2: 520.
 Händelse. 2: 397.
 Högdjur. 2: 26.
- I.
- Immission. 2: 220.
Impedimenta matrimonii. 3: 5.
 — — — — *dirimentia.* 3: 34.
 — — — — *impedientia.* 3: 35.
Impensa. 1: 135. 1: 141.
 — — — *voluptuaria.* 1: 140.
Indebitum. 2: 418. 2: 702.
Infamia juris. 1: 89.
 — — — *facti.* 1: 90. 1: 93.
 — — — *immediata.* 1: 93.
 — — — *mediata.* 1: 93.
 — — — *implicita.* 1: 90.
 — — — *minor.* 1: 93.
 Införsel. 2: 220.
 Inhibition. 2: 326.
 Inlag. 2: 573.
 Inlagsfä. 2: 573.
 Inmutningsrätt. 2: 36.
 Inmutare. 2: 37.
 Inregistreringsafgift. 3: 203. 3:
 207.
Institutio heredis. 3: 265. 3: 270.
 Instruction. 1: 10.
 Insättningssumma. 2: 493.
 Inteckning. 2: 240.
 — — — — provisorisk (conserva-
 torisk). 2: 246.
 — — — — peremptorisk. 2: 246.
 — — — — generell. 2: 247.
 — — — — speciell. 2: 248.
 — — — — af köpecontract om lös-
 ören. 2: 100.
 — — — — af nyttjanderätt. 2: 317.
 2: 537. 3: 413.
 — — — — af äktenskapsförord.
 3: 77.
 — — — — sökes. 2: 242.
 — — — — sker. 2: 242.
 — fastställa I. 2: 242.
 — förnya I. 2: 243.
 — äga I. 2: 243.
 — döda I. 2: 243.
 — bevilja I. 2: 243.
 — kraftlös I. 2: 243.
 — förfallen I. 2: 243.
 — nedsättning (postposition) af
 I. 2: 267.
 Inteckningshafvare. 2: 243.

- Inteckningshandling. 2: 249.
 Inteckningsrätt. 2: 241.
 Interesse. 2: 352.
Interpellatio judicialis. 2: 72.
 — — — *extrajudicialis*. 2: 71.
Interpretatio realis. 1: 25.
Interruptio temporis. 2: 473.
Interusurium. 2: 623.
Invecta et illata. 2: 195. 2: 547.
 Invisning. 2: 587.
- J.**
- Jagt. 2: 24.
 Jagträttighet. 2: 24.
 Jernbref. 2: 437.
 Jord å landet. 1: 128.
 Jordbruksservituter. 2: 140. 2: 158.
 Jordskyld. 1: 130. 2: 321.
 Jördägare. 2: 529. 2: 535.
 Judar. 1: 102. 1: 382. 3: 31.
Juramentum in Litem. 2: 412.
 Juridiska facta. 1: 143.
 Juridisk kritik. 1: 25.
Jurisprudentia judicialis. 1: 54.
 — — — — *extrajudicialis*. 1: 54.
 — — — — *cautelaris (heurematica)*. 1: 54.
 — — — — *illustris*. 1: 54.
 — — — — *consultatoria*. 1: 54.
 Juristrätt. 1: 8. 1: 52.
Jus accrescendi. 3: 290.
 — *ad rem*. 1: 203.
 — *albinagii*. 3: 254.
 — *alienandi*. 2: 218.
 — *antipelargia*. 3: 153.
 — *ascensionis*. 2: 216. 2: 287.
 — *commune*. 1: 5.
 — *constitutum*. 1: 5.
 — *consuetudinarium*. 1: 7.
 — *deliberandi*. 3: 198.
 — *detractus*. 3: 255.
 — *fruenti*. 2: 11.
 — *generale*. — 1: 6.
 — *innozie utilitatis*. 1: 120.
 — *in re (aliena)*. 1: 206.
 — *occupandi*. 2: 24.
 — *offerendi*. 2: 271.
 — *officiendi luminibus vicini*. 2: 176.
- Jus possessionis*. 1: 205. 2: 9.
 — *possidendi*. 1: 205. 2: 11.
 — *postliminii*. 2: 44.
 — *prohibendi*. 2: 609.
 — *proprium (succedendi)*. 3: 218.
 — *recadentia*. 3: 216.
 — *scriptum*. 1: 8.
 — *separationis*. 2: 420.
 — *sequela*. 2: 25.
 — *singulare*. 1: 5.
 — *speciale*. 1: 6.
 — *utendi*. 2: 11.
 — *cariandi*. 3: 160.
Justa causa traditionis. 2: 91.
Justificatio arresti. 2: 334.
 Jäf i arf. 3: 216.
 — mot bördelösen. 3: 405.
 — mot förmyndare. 3: 341. 3: 342.
 — mot äktenskap. 3: 20.
 Jämkning. 2: 18.
 Jämkning i arfskifte. 3: 234.
- K.**
- Kalendern. 1: 194.
 — — — — den Julianska. 1: 195.
 — — — — den Gregorianska. 1: 195.
 Kalenderår. 1: 196.
 Kalendermånad. 1: 196.
 Kalenderdag. 1: 197.
 Klander. 2: 111. 2: 114.
 Klockare. 1: 97.
 Knärå. 2: 109.
 Konststycken. 2: 34.
 Kostnad. 1: 139.
 — — nödig. 1: 139.
 — — nyttig. 1: 139.
 — — onyttig. 1: 140.
 Krigsbyte. 2: 43.
 Krokrå. 2: 109.
 Kronan. 1: 108.
 Kull. 3: 350.
 Kyndelsmäsas. 2: 543.
 Kärreslättar. 2: 162.
 Köp. 2: 480.
 Köpebref. 2: 506.
 Köpmans-Coutumer. 1: 49.

- U.**
- Lasio ultra dimidium.* 2: 358.
 Lag. 1: 6.
 — beskrifven. 1: 8.
 — declarativ. 1: 9.
 — dispositiv. 1: 9.
 — absolut. 1: 9.
 — medlande. 1: 9.
 — transitoriskt. 1: 15.
 Laga fång. 2: 23.
 — — — ursprungliga. 2: 23.
 — — — derivativa. 2: 61.
 Laga stånd. 3: 409.
 — ursäkt från förmynderskap.
 3: 347.
 Lagens grund. 1: 27.
 Lagfarenhet. 1: 6.
 Lagfart. 2: 98. 2: 507.
 — — af pant. 2: 223. 2: 231.
 Laglott. 3: 278.
 Lagstiftande makt. 1: 7.
 Lagståndet köp. 2: 512.
 Lagständer pant. 2: 234.
 Lagtolkningslära. 1: 22.
 Landbo. 2: 529.
 Landsed. 1: 7. 1: 49.
 Landstrykare. 1: 85.
 Last. 2: 320.
 Langvørge. 3: 329.
 Led. 1: 72.
 Ledare. 2: 108.
 Leda till sin man. 2: 115.
 Lega. 2: 519. 2: 521.
 Legogifvare. 2: 519.
 Legostämma. 2: 544.
 Legotagare. 2: 519.
Legatum. 3: 265.
Legatarius. 3: 265.
Leges conventionales. 1: 12.
 — — — *perfectae.* 1: 13.
 — — — *minus quam perfectae.* 1: 14.
 — — — *imperfectae.* 1: 14.
Legitima. 3: 278.
Legitimatío. 1: 81. 3: 150.
 — — — *ad effectum delende maculae.* 3: 151.
 — — — *per rescriptum principis.*
 1: 81. 3: 150.
 Lejonbolag. 2: 599.
 Lertägt. 2: 162.
- Levis notæ macula.* 1: 94.
Liberi. 3: 349.
 — — — *superstites.* 3: 350.
 Lifgeding. 3: 92.
 Liflig Ed. 3: 204.
 Lifrantecontract. 2: 642.
 Lifstids städja. 2: 533.
 Lilla jagten. 2: 26.
Linea. 1: 72.
Lineæ collaterales. 1: 72.
 Linsänke. 2: 166.
 Litet vetande. 1: 71. 3: 342.
Litis curatela. 3: 338.
 — — — *Denunciatio.* 2: 115. 2: 414.
Locarium. 2: 519.
Locatio rerum. 2: 523.
 — — — *operarum.* 2: 521. 2: 549.
 — — — *operis.* 2: 521. 2: 553.
Locator. 2: 520.
Locator operarum. 2: 549.
 — — — *operis.* 2: 553.
 Lossning (af inteckning). 2: 287.
 Lottsedel. 3: 229.
 Lübeckska Lagen. 1: 246.
Lucida intervalla. 1: 70. 2: 372.
 3: 329.
Lucrum cessans. 2: 391.
 Lysning (till äktenskap). 3: 47.
 — bevilja L. 3: 49.
 — verkställa L. 3: 49.
 Lytesbot. 2: 391. 2: 410. 2: 423.
 Lån. 2: 565.
 Lärofäder. 3: 374.
 Löfte om gifva. 1: 180.
 Löftesman. 2: 664.
 Löfteskraft. 2: 670.
 Lön. 2: 554.
 Lösningsrätt. 2: 304.
 — — — conventionell. 2: 304.
 — — — legal. 2: 304.
 — — — superficierisk. 2: 308.
 — — — testamentarisk. 2: 304.
 Lösören. 1: 121.
- VI.**
- Makars gäld. 3: 83.
 — — — — gemensam. 3: 83.
 — — — — enskild. 3: 83.
 — — — — gjord före äkten-
 skapet. 3: 83.

- Makars gäld gjord under äkten-
 skapet. 3: 83.
 — — — till den andra ma-
 kan. 3: 87.
 — — — till hela äktenskaps-
 bolaget. 3: 87.
 — — — till tredje man. 3: 87.
Malitiosa Decertio. 3: 119.
 Mandant. 2: 584.
Mandatarius. 2: 584.
Mandatum. 2: 583.
 — — — *arcanum.* 2: 586.
 — — — *cum libera.* 2: 586.
 — — — *generale.* 2: 586.
 — — — *in rem suam.* 2: 587.
 — — — *judiciale.* 2: 587.
 — — — *manifestum.* 2: 586.
 — — — *presuntum.* 3: 66.
 — — — *sine libera.* 2: 586.
 — — — *speciale.* 2: 586.
Mania. 2: 371.
 Mannens husbondevälde. 3: 63.
 — — — mälsmansrätt. 3: 63.
 Materiell rätt. 1: 5.
 Matmoder. 3: 169.
 Medborgarerrätt. 1: 82.
 Medelbara rättskällor. 1: 217.
 Medgift. 3: 98.
 Melancholi. 2: 371.
 Mellangift. 2: 505.
 Menighet. 1: 109.
Mensis naturalis. 1: 196.
 — — *civilis.* 1: 196.
Merces. 2: 519.
 Mineral- och metallstrek. 2: 36.
Minores. 3: 327.
 Missilier. 2: 32.
Modus. 1: 159.
 — — *adpirendi.* 2: 21.
 — — *originarius.* 2: 23.
 Mogande man. 1: 65.
Mohatra. 2: 359.
Monstrum. 1: 59.
 Mosaiska Lagen. 1: 216.
Mora. 2: 437.
 — — *accipiendi.* 2: 438.
 — — *solvendi.* 2: 438.
 Moralisk person. 1: 106.
 Moratorier. 2: 437.
 Morgongäfvä. 3: 89.
 Mulbetesrätt. 2: 158.
 Mutbevis. 2: 36.
 Mutsedel. 2: 36.
 Myndiga. 1: 67.
 Målsman. 3: 372.
 Månad, naturlig. 1: 196.
 — — Kalender M. 1: 196.
 Mö. 1: 63. 1: 64.
 Mörker. 2: 176.

N.

- Nabo. 2: 310.
 Naborätt. 2: 309. 3: 412.
 Natt. 1: 197.
 Natt och år. 1: 198.
Naturalia Contractus. 2: 387.
 Naturalisation. 1: 83. 3: 411.
 — — — mindre. 1: 83.
 — — — större. 1: 83.
 Naturalisationsbref. 1: 83.
 Nedgrafven skatt. 2: 32.
 Nedflyttning af inteckning. 2:
 269.
Negligentia. 2: 397.
Negotia Juris. 1: 145.
Negotiorum Gestio. 2: 710.
 — — — *Gestor.* 2: 710.
Negotium mixtum. 1: 183.
Nomina tutorum edere. 3: 354.
 Nordamerikanska Civilrätten. 1:
 246.
 Norska Lagen. 1: 246.
Novatio. 2: 446.
 — — *cumulativa.* 2: 447.
 — — *privativa.* 2: 447.
 — — *simplex.* 2: 448.
 Nullitet. 1: 169.
 Nya Stylen. 1: 195.
 Nyttigt villebråd. 2: 26.
 Näfverflät. 2: 161.
 Nödrätt. 2: 14.

O.

- Obligation. 1: 203. 1: 207. 2:
 339. 2: 560.
 — — — accessorisk. 2: 350.
 — — — alternativ. 2: 348.
 — — — naturlig. 2: 341.

- Obligation, *pro rata*. 2: 348.
 — — — solidarisk. 2: 347.
 — — — passiv. 2: 347.
 — — — activ. 2: 347.
Obligaciones ex Contractu. 2: 363.
 — — — *ex Delicto*. 2: 363. 2:
 715.
 — — — *ex variis causarum fi-*
guris. 2: 363. 2: 418.
 — — — *quasi ex Contractu*. 2:
 363. 2: 418. 2: 700.
 — — — *quasi ex Delicto*. 2: 363.
 2: 715.
 — — — *ex Lege*. 2: 418. 2: 716.
 — — — *personalissimæ (imma-*
nentes). 2: 422.
 — — — *transeuntes*. 2: 424.
 Obligatoriskt förhållande. 1: 203.
 Obligatoriska aftal. 2: 364.
 Obligationsrätt. 1: 208.
 Occupation. 2: 5. 2: 23.
 Ochristne. 1: 103.
 Ocker. 2: 352.
 Oetroi. 2: 633.
 Odalfasta. 3: 87.
 Odaljord. 3: 84.
 Offentlig rätt. 1: 5.
 Ofri grund. 1: 130.
 Ofråsemän i Städerna. 1: 97.
 Ogiltighet af Rättsärender. 1: 169.
 Ombudsman. 2: 584.
Omissio Custodia. 2: 397.
 Omyndig. 3: 323.
 Onera. 2: 320.
 — — — *realia*. 2: 320.
Opera honesta. 2: 549.
 — — — *liberales*. 2: 550. 2: 585.
 — — — *illiberales*. 2: 550.
 — — — *serviles*. 2: 585.
 — — — *determinata*. 2: 550.
 — — — *indeterminata*. 2: 550.
Opus. 2: 522.
 Ordningar. 1: 10.
 Ordspråk. 1: 49. 1: 216. 1: 232.
 Orlofsedel. 3: 171.
 Oäkta födsel. 1: 59. 3: 158.
- P.**
- Pactum*. 2: 367.
 — — — *addictionis in diem*. 2: 695.
Pactum adjectum. 2: 652. 2: 685.
 — — — *Antichreseos*. 2: 221.
 — — — *commissorium*. 2: 186. 2:
 687.
 — — — *confraternitatis*. 3: 306.
 — — — *de commadando*. 2: 565.
 — — — *de deponendo*. 2: 574.
 — — — *de Hereditate tertii*. 3: 319.
 — — — *de mutuo dando*. 2: 558.
 — — — *de renunciando*. 3: 317.
 — — — *de retroemendo*. 2: 689.
 — — — *de retrovendendo*. 2: 692.
 — — — *de Testamento non mu-*
tando. 3: 303.
 — — — *Hypotheca*. 2: 659.
 — — — *legitimum*. 2: 367.
 — — — *nudum*. 2: 367.
 — — — *praparatorium*. 2: 368.
 — — — *protimiseos*. 2: 304. 2: 693.
 — — — *remissorium*. 1: 190.
 — — — *successorium*. 1: 182.
 — — — *turpe*. 2: 340. 2: 384.
 Palteboken. 2: 106.
 Pant. 2: 177.
 — — — antichretisk. 2: 180. 2: 220.
 — — — conventionell. 2: 181.
 — — — frivillig. 2: 181.
 — — — handfången. 2: 180. 2: 219.
 2: 228.
 — — — judiciell. 2: 181.
 — — — legal (tyst). 2: 181.
 — — — testamentarisk. 2: 181.
 — — — tvungen. 2: 181.
 Pantcontract. 2: 658.
 Pantebref. 2: 239.
 Pantförskrifning. 2: 236. 2: 238.
 Pantgifvare. 2: 182.
 Panthafvare. 2: 182.
 Panträtt. 2: 177.
 — — — egentlig. 2: 181.
 — — — oegentlig. 2: 181.
 — — — tyst (legal). 2: 211.
 — — — i okroppsliga ting. 2:
 294.
 Pantskilling. 2: 233.
 Panttagare. 2: 182.
 Pantägare. 2: 182.
Paranoia. 2: 371.
Pars quota. 1: 134.
 — — — *quanta*. 1: 134.

- Partes divisa.* 1: 134.
 — — *indivisa.* 1: 134.
Passiva Bolagsmän. 2: 603.
Passiv förmögenhet. 1: 203.
Patenter. 1: 10.
Pater familias. 3: 168.
Patria potestas. 3: 149. 3: 331.
Patrimonium populi. 1: 120.
 — — — *universitatis.* 1: 120.
Peculium adventitium. 3: 331.
Peregrini. 1: 83.
Periculum Cessationis. 3: 355.
Perpetuella arrenden. 2: 521.
Personer. 1: 58.
 — — — *juridiska.* 1: 58. 1: 106.
 — — — *physiska.* 1: 58.
Personliga rättsförhållanden. 1: 202.
Personrätten. 1: 209.
Personales Constitutiones. 1: 11.
Pertinenser. 1: 135.
Pignus. 2: 180.
 — — *pignori datum.* 2: 295.
Placater. 1: 10.
Poena coelibatus. 3: 19. 3: 135.
 — — *conventionalis.* 2: 411. 2: 685.
Police. 2: 647.
Possessio justa. 2: 3.
 — — — *injusta.* 2: 3.
 — — — *bona fidei.* 2: 3.
 — — — *male fidei.* 2: 3.
 — — — *corporis.* 2: 4.
 — — — *juris.* 2: 4.
Posthumus. 3: 215.
Postposition (af in-teckning). 2: 269.
Præclusion. 2: 463.
Prædialservituter. 2: 130.
Prædium dominans. 2: 131.
 — — — *serviens.* 2: 131.
Præjudikater. 1: 53.
Prælegatum. 3: 265.
Præmie. 2: 408. 2: 645.
Prænotationer. 2: 246.
Præscription. 1: 192. 2: 463.
 — — — *acquisitiv.* 1: 192.
 — — — *exstinctiv.* 1: 192.
 — — — *af arfsrätt.* 3: 247.
Præstatio Casus. 2: 408.
Præstatio culpa. 2: 398.
 — — — *evictionis.* 2: 119. 2: 413.
Praxis. 1: 52.
Presshafte Personen. 3: 330.
Presteståndet. 1: 96.
Pretium affectionis. 2: 412.
Preussiska Lagen. 1: 247.
Principal. 2: 584.
Prioritet. 2: 189.
Pris. 2: 489.
Privaträtt. 1: 4.
Privilegier. 1: 5. 1: 11.
Privilegia personalia. 1: 11.
 — — — *realia.* 1: 11.
Processfatalier. 2: 463.
Processrätt. 1: 4.
Pro herede gestio. 3: 208.
Promittent. 2: 386.
Proamium Legis. 1: 13.
Proprietet. 2: 11.
Protectorier. 2: 437.
Protestation. 1: 163.
Provision del Credeve. 2: 591.
Pubertati proximus. 1: 66.
Publication af Lagar. 1: 14.
Publicitets-principen. 2: 244.
Pupill. 3: 323. 3: 326.
Purgatio mora. 2: 441.

Q.
Quantitas. 1: 135.
Qvarlåenskap. 3: 190.
Qvarstad. 2: 324.
Quasi-Contracter. 2: 700.
 — — *possessio.* 2: 4.
 — — *respectus parentele.* 1: 78.
 — — *testamentariskt förmynderskap.* 3: 336.
Querela non numeratæ pecunie. 2: 561.
Qvinlig ära. 3: 92.
Qvittning. 2: 456.
Qvittobref. 2: 433.

R.
Raseri. 2: 371.
Ratihabition. 1: 172. 1: 189.
Realservituter. 2: 130.

- Receptum.* 2: 577.
 Recommendation. 2: 586.
 — — — — af bref. 2: 578.
 — — — — sluten. 2: 579.
 — — — — öppen. 2: 579.
 Reglementen. 1: 10.
 Relaxation af inteckning. 2: 287.
 — — — af kvarstad. 2: 337.
 Remission. 2: 444.
 Renunciation. 1: 189.
Renunciatio mandati. 2: 595.
 — — — *intempestiva.* 2: 619.
 — — — *dolosa.* 2: 619.
 Rent personliga rättigheter. 2: 422.
Representatus. 3: 218.
 Representant. 3: 218.
 Representationsrätt. 3: 218.
Res accessoria. 1: 135.
 — *communes omnium.* 1: 119.
 — *corporales.* 1: 117.
 — *derelecte.* 1: 119. 2: 23.
 — *incorporales.* 1: 118.
 — *mera facultatis.* 2: 80.
 — *nullius.* 1: 119. 2: 23.
 — *principales.* 1: 135.
 — *private.* 1: 119.
 — *publice.* 1: 120.
 — *singule.* 1: 134.
 — *universitatum.* 1: 120.
 Rescissibilitet. 1: 169.
 Rescripter. 1: 10.
 Reservfond i aktiebolog. 2: 634.
 Reservation. 1: 163.
 Resolutioner. 1: 10.
Respectus parentele. 1: 73.
 Restitution. 2: 341.
 Retroactiv verkan. Lagars. 1: 15.
 — — — — Ratihabitions.
 1: 189.
 Revers. 2: 560.
Revocatio mandati. 2: 596.
 Ringrä. 2: 109.
 Ringrör. 2: 109.
 Romerska Lagen. 1: 218.
Rusticitas. 2: 343.
 Rymmingar. 1: 86.
 Ryska Civillagen. 1: 246.
 Råd. 2: 585.
 Rågata. 2: 108.
 Rågång. 2: 109.
 — — uppgå R. 2: 109.
 Rålineen. 2: 107.
 Rå och rör. 2: 106.
 Ränta. 2: 351. 2: 531.
 — — öfverenskommen. 2: 353.
 — — uppskofsr. 2: 353.
 — — straffr. 2: 354.
 Räntefot. 2: 352.
 Rântegifvare. 2: 643.
 Rânta på Rânta. 2: 360.
 Rät Rå. 2: 109.
 Rätt. 1: 1.
 — allmän. 1: 5. 1: 6.
 — anomalisk. 1: 5.
 — Civilr. 1: 4.
 — Criminalr. 1: 4.
 — Folk. 1: 4. 1: 7.
 — i objectiv betydelse. 1: 1.
 — i subjectiv betydelse. 1: 1.
 — offentlig. 1: 5.
 — positiv. 1: 2.
 — Privatr. 1: 4.
 — Processr. 1: 5.
 — Statsr. 1: 4.
 — vetenskaplig. 1: 8.
 Rättsförhållanden. 1: 142.
 Rättshandlingar. 1: 145.
 Rättsinstitut. 1: 2.
 Rättssfer. 1: 1.
 Rättsvetenskap. 1: 6.
 Rättsärender. 1: 145.
 Rättighet. 1: 9.
 Röjlselrätt. 2: 297.
 S.
 Sachsenspiegel. 1: 225.
 Sakrätter. 1: 203. 1: 204.
Salarium. 2: 585.
 Samarfvva. 3: 214.
 Samegendom. 2: 16.
 Sammanblandning. 2: 54.
 Sammanfogning. 2: 56.
 Samnad hand. 3: 356.
Sanctio Legis. 1: 13.
 Sardiniska Civillagen. 1: 248.
Schema. 1: 72.
 Sedvanerätt. 1: 7.
 Sedvana. 1: 7. 1: 49.
Separatio quoad thorum et men-
sam. 3: 109.

- Separatister. 2: 420.
 Seqvester. 2: 325. 2: 576.
 Sequestration. 2: 325.
Sequestrum voluntarium. 2: 576.
 — — — *necessarium.* 2: 576.
 — — — *publicum.* 2: 576.
 — — — *privatum.* 2: 576.
 — — — *de non abalienando.*
 2: 327. 2: 576.
 Servituter. 2: 129.
 — — — *activa.* 2: 130.
 — — — *passiva.* 2: 130.
 — — — *personella.* 2: 130.
 — — — *reella.* 2: 130.
 — — — *naturliga.* 2: 133.
 — — — *legala.* 2: 133.
 — — — *conventionella.* 2: 133.
 — — — *affirmativa (positiva).*
 2: 138. 2: 139.
 — — — *negativa.* 2: 138. 2:
 139.
Servitutes apparentes. 2: 139.
 — — — *non apparentes.* 2: 139.
 — — — *continuae.* 2: 140.
 — — — *discontinuae.* 2: 140.
 — — — *quasi continuae.* 2: 140.
 — — — *urbanae.* 2: 140.
 — — — *rusticae.* 2: 140.
Servitus aqvam ducendi. 2: 163.
 — — *aqvam hauriendi.* 2: 166.
 — — *fluminis recipiendi.* 2:
 173.
 — — *fluminis non recipiendi.*
 2: 165.
 — — *luminibus non officendi.*
 2: 176.
 — — *oneris ferendi.* 2: 170.
 — — *pecoris ad aqvam ad-*
pulsus. 2: 166.
 — — *stilticidii recipiendi.* 2:
 173.
 — — *tigni immittendi.* 2: 170.
 Simulation. 1: 165.
 Sinnessvaghet. 2: 371.
 Sjelfpantning. 2: 206.
 Sjelfägande jord. 1: 131.
 Sjöförsäkring. 2: 645.
 Sjökast. 2: 409.
 Skada. 2: 391.
 Skaftebref. 2: 515.
- Skeppsfynd. 2: 42.
 Skifte. 2: 517.
Skilled Labour. 2: 585.
 Skiljemynt. 2: 350. 2: 431.
 Skiljobref. 3: 130.
 Skilnad till säng och säte. 3: 142.
 Skogsrätt. 2: 160.
 Skottdag. 1: 196. 1: 199.
 Skottska Civilrätten. 1: 246.
 Skuldebref. 2: 560.
 Skyldskap. 1: 71.
 — — — *enkel.* 1: 74.
 — — — *flerfaldig.* 1: 74.
 Skärpning. 2: 37.
 Skötebref. 2: 515.
 Sluttermin. 1: 152.
 Slösare. 3: 330.
Societas leonina. 2: 599.
 — — *mixta.* 2: 601.
 — — *omnium bonorum.* 2: 601.
 — — *operarum.* 2: 601.
 — — *particularis.* 2: 601.
 — — *qvastuaria.* 2: 602.
 — — *qvoad dominium.* 2: 601.
 — — *qvoad usum.* 2: 601.
 — — *rerum.* 2: 601.
 — — *simplex.* 2: 602.
 — — *universalis.* 2: 601.
Société en Commandite. 2: 603.
Sole corporation. 1: 106.
Solutio. 2: 429.
 — — *indebiti.* 2: 702.
Solvere Obligationem. 2: 340.
 Sorgetid. 3: 18.
 Spannemålsarrende. 2: 532.
Species. 1: 134.
 Specification. 2: 58.
 Spel. 2: 653.
 — sällskaps S. 2: 653.
 — äfventyrligt. 2: 654.
Sponsores naturales. 3: 9.
 — — — *testamentarii.* 3: 9.
 — — — *legitimi.* 3: 10.
 — — — *dativi.* 3: 11.
Sponsalitia largitas. 3: 39.
 Stadgepenningar. 2: 299.
 Stadgerätt. 2: 297.
 Stadsfastigheter. 1: 130.
 — — — *ärfda.* 1: 132.
 — — — *förvärfda.* 1: 132.

- Stadsfastigheter, bördköpta. 1: 132.
 Stadsjord. 1: 131.
 Stadstomter. 1: 130.
 Stafleden. 2: 107.
 Staf och sten. 2: 106.
 Stam. 1: 72.
 Statsrätt. 1: 4.
 Statens Öfveregendom. 2: 14.
 Stemna. 2: 531.
 Stiftelser. 1: 110.
Stirps. 3: 225.
 Stollar. 2: 37.
 Stollnärer. 2: 37.
 Stora jagten. 2: 26.
 Strandvrak. 2: 42.
 Streklíneen. 2: 107.
 Sträckrör. 2: 109.
 Strögoods. 3: 232.
 Stubbrätt. 2: 297.
 Stupiditet. 1: 70.
 Styrelse i Bolag. 2: 606. 2: 633.
 Stånd. 1: 95.
 Ståndspersoner. 1: 98.
 Städja. 2: 530.
 Städjehemman. 2: 530.
 Städjepemning. 2: 290. 3: 172.
 Städsel. 2: 531. 2: 536. 3: 173.
 Städjovevis. 3: 173.
 Stämning i bördstvister. 3: 396.
 Ständig besittningsrätt. 2: 302.
Subconductor. 2: 536.
Subdepositorius. 2: 579.
Sublocator. 2: 536.
Sublocatio. 2: 535.
 Substitution. 2: 589. 3: 270.
 Succession. 1: 144.
 — — — singular. 1: 144.
 — — — universal. 1: 144.
 — — — i obligationer. 2: 421.
 — — — i panträtt. 2: 212.
Successio legitima. 3: 193.
 — — — *ab intestato*. 3: 193.
 — — — *ordinaria*. 3: 194.
 — — — *extraordinaria*. 3: 194.
 — — — *testamentaria*. 3: 194.
 — — — *pactitia*. 3: 194.
Summa Inventarii. 3: 202.
Superficies. 2: 308.
Superficiarius. 2: 308.
 Superficiarisk lösningsrätt. 2: 308.
 Svenska Civilrättens källor. 1: 216.
 — — — litteratur. 1: 216.
 — — — hjälpmedel. 1: 216.
 Svågerskap. 1: 76.
 — — — första. 1: 77.
 — — — andra. 1: 77.
 — — — oegentligt. 1: 78.
 Svårt förseende. 2: 397.
Syndici. 1: 114.
 Syssloman. 2: 584. 2: 710.
 Sämje- och Stadgebref. 2: 298.
 Sämjerätt. 2: 294.
 Söknedag. 1: 261.
- T.**
- Tacita Relocatio*. 2: 522. 3: 185.
 Tagelott. 3: 231.
 Taka händer. 2: 327.
 Takdropp. 2: 173.
 Teckningssumman i aktiebolag. 2: 631.
 Teg. 2: 105.
Tempus continuum. 1: 201.
 — — — *utile*. 1: 201.
 Testamente. 2: 97. 3: 263.
 — — — inbördes. 3: 266. 3: 297.
 — — — muntligt. 3: 266.
 — — — skriftligt. 3: 266.
Testamentum holographum. 3: 266.
 — — — *judiciale*. 3: 267.
 — — — *reciprocum*. 3: 266.
 — — — *tempore pestis conditum*. 3: 281.
 Testaments-executorer. 3: 271.
 — — — universal E. 3: 272.
 — — — special E. 3: 272.
 Testamentsgifvare. 3: 267.
 Testamentsklander. 3: 290.
 Testamentstagare. 3: 267. 3: 270.
Testator. 3: 267.
 Thomedag. 2: 543.
 — — — före T. 2: 543. 3: 406.
 — — — efter T. 3: 406.
 Tidsbestämmelser. 1: 156.
Tignum junctum. 2: 56.
 Tillbehör. 1: 135.
 Tillåten tid. 2: 26.
 Timma. 1: 197.

- Ting. 1: 117.
 — fysiska. 1: 117.
 — okroppsliga. 1: 118.
 — lefvande. 1: 122.
 — fungibla. 1: 123.
 — delbara. 1: 133.
 — odelbara. 1: 133.
 — särskildta. 1: 134.
 — sammansatta. 1: 134.
 — förtärliga. 1: 123.
 — oförtärliga. 1: 123.
 — *in commercio*. 1: 119.
 — *extra commercium*. 1: 119.
 Tingande. 2: 389.
 Tionde. 2: 321.
Titulus adquirendi. 2: 21.
 — — *possessionis*. 2: 3.
 Tjenstehjon. 3: 169.
 Tjenstlega. 2: 521. 2: 549.
 Tolkning af Lagar. 1: 22.
 — — — — autentisk. 1: 16.
 1: 23.
 — — — — declarativ. 1: 28.
 — — — — doctrinell. 1: 23.
 — — — — extensiv. 1: 28.
 — — — — grammatisk. 1: 24.
 — — — — legal. 1: 23.
 — — — — logisk. 1: 24.
 — — — — mutativ. 1: 28.
 — — — — restrictiv. 1: 23.
 — — — — usuell. 1: 23.
 — — — — af Rättsärender. 1: 168.
 — — — — af Obligatoriska aftal.
 2: 389.
 — — — — af Borgen. 2: 670.
 — — — — af Testamenten. 3: 283.
 Tomtöre. 1: 130. 2: 321.
 Torfskyrd. 2: 162.
 Tradition. 2: 5. 2: 90.
Traditio brevi manu. 2: 92.
Transmissio hereditatis. 3: 192.
 3: 215.
 Transport. 2: 303. 2: 425. 2: 505.
 Trolofning. 3: 38.
 — — — — hemlig. 3: 38.
 — — — — högtidlig. 3: 38.
 Tunga. 2: 320.
Turbatio Sangvinis. 3: 19.
Tutela. 3: 324.
 — — *dativa*. 3: 326.
Tutela generalis. 3: 325.
 — — — — *legitima*. 3: 326.
 — — — — *naturalis*. 3: 326.
 — — — — *pactitia*. 3: 326. 3: 336.
 — — — — *specialis*. 3: 325.
 — — — — *testamentaria*. 3: 326.
 — — — — *usufructuaria*. 3: 363.
Tutores legitimi. 3: 332. 3: 336.
 — — — — *naturales*. 3: 333.
 — — — — *testamentarii*. 3: 334.
 — — — — *dativi*. 3: 337.
 Tvång. 1: 146.
 — — — — fysiskt. 1: 146.
 — — — — psykiskt. 1: 146.
- U.**
- Ugedagstjenare. 2: 530.
 Undantagsaftal. 2: 698.
 Underpant. 2: 180. 2: 2: 234.
Unio prolium. 3: 305.
 Universal. 1: 10.
Universitas hominum. 1: 109.
 — — — — *rerum*. 1: 134.
Universitates ordinatae. 1: 114.
 — — — — *inordinatae*. 1: 114.
 Uppbud. 2: 507.
 Uppbördsmän. 1: 98.
 Uppskofsränta. 2: 410.
 Uppsäga. 2: 535.
 Uppsägelse. 2: 543.
 Uppsägning (af tjenstehjon). 3:
 185.
 Uppteckningsarvode. 3: 202.
 Uppteckningsförmån. 3: 209.
 Urräfvagörelse. 3: 250.
 Urrätt. 1: 202.
Usura conventionales. 2: 353.
 — — — — *ex mora*. 2: 353.
 — — — — *punitoriae*. 2: 354.
 — — — — *palliate*. 2: 358.
Usurpatio naturalis. 2: 71.
 — — — — *civillis*. 2: 71.
 Utbrytning. 2: 226.
 Utliggare. 2: 108.
 Utläggning. 1: 22.
 Utländning. 1: 84. 2: 382. 3: 345.
 Utländska Sändebud. 1: 83.
 Utmål. 2: 37.
 Utmätning. 2: 203.
 Ut pantning. 2: 203.

Utrop. 2: 493.
 Utsäga. 2: 549.

V.

Vad. 2: 648.
 Vanfrägd. 1: 89.
 — — — total. 1: 90.
 — — — partiell (mindre). 1: 93.
 Vanhäfd. 2: 397.
 Vanrykt. 2: 397.
 Vansinnighet. 2: 371. 3: 122.
 Vanvett. 2: 371.
 Varor. 2: 481.
 Varp. 2: 36.
 Vattendrägt. 2: 166. 2: 171.
 Vattenledningsrätt. 2: 163.
 Vattenställe. Rätt till. 2: 166.
 Vecka. 1: 197.
 Vederdeloman. 3: 343.
Venia sezus. 3: 376.
 — — *atatis.* 3: 376.
Verba enuntiativa. 1: 13.
 — — *dispositiva.* 1: 13.
 Viderboende. 2: 309.
 Viderboenderätt. 2: 309. 3: 412.
 Vidermäle. 2: 210.
 Vigsel. 3: 52.
 Viljelöshet. 2: 371.
 Vilkor. 1: 147.
 — — nödvändiga. 1: 148.
 — — omöjliga. 1: 148.
 — — — absolut o. 1: 151.
 — — — relativt o. 1: 151.
 — — — moraliskt o. 1: 152.
 — — tysta. 1: 148.
 — — positiva. 1: 149.
 — — negativa. 1: 149.
 — — potestativa. 1: 149.
 — — suspensiva. 1: 149.
 — — resolutiva. 1: 149.
 — — regelmässiga. 1: 150.
 — — anomaliska. 1: 150.
 — — perplexa. 1: 151.
 Villfarelse. 1: 165.
 — — — väsendtlig. 1: 165.
Vinculum juris. 2: 339.
 — — — *stricti juris.* 2: 341.
 — — — *aquitatis.* 2: 341.
 Vindicationsrätten. 2: 110. 3: 147.

Visare. 2: 108.
 Vite. 2: 411. 5: 685.
 Vitesbrott. 2: 685.
 Vitlitill. 3: 342.
 Vrak. 2: 42.
 Vräkning (af tjenstehjon). 3: 186.
 Väda. 2: 397. 2: 398.
 — — full. 2: 397.
 — — rätt. 2: 397.
 Vädaed. 2: 407.
 Vällande. 2: 395. 2: 397. 2: 398.
 — — — groft. 2: 398.
 — — — mindre. 2: 398.
 Vårda. 2: 497.
 Vårdslöshet. 2: 397.
 Vägfynd. 2: 37.
 Vägservituter. 2: 167.
 Värderingsarvode. 3: 203.

Y.

Yxbörd. 2: 160.

Z.

Ziguner. 1: 85.

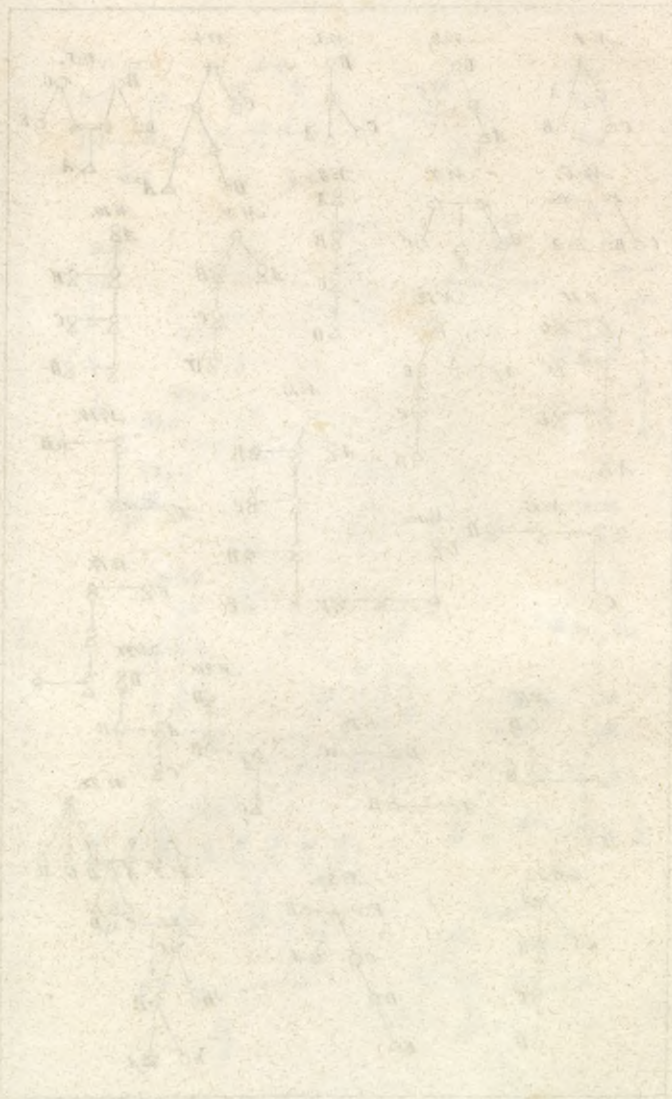
Å.

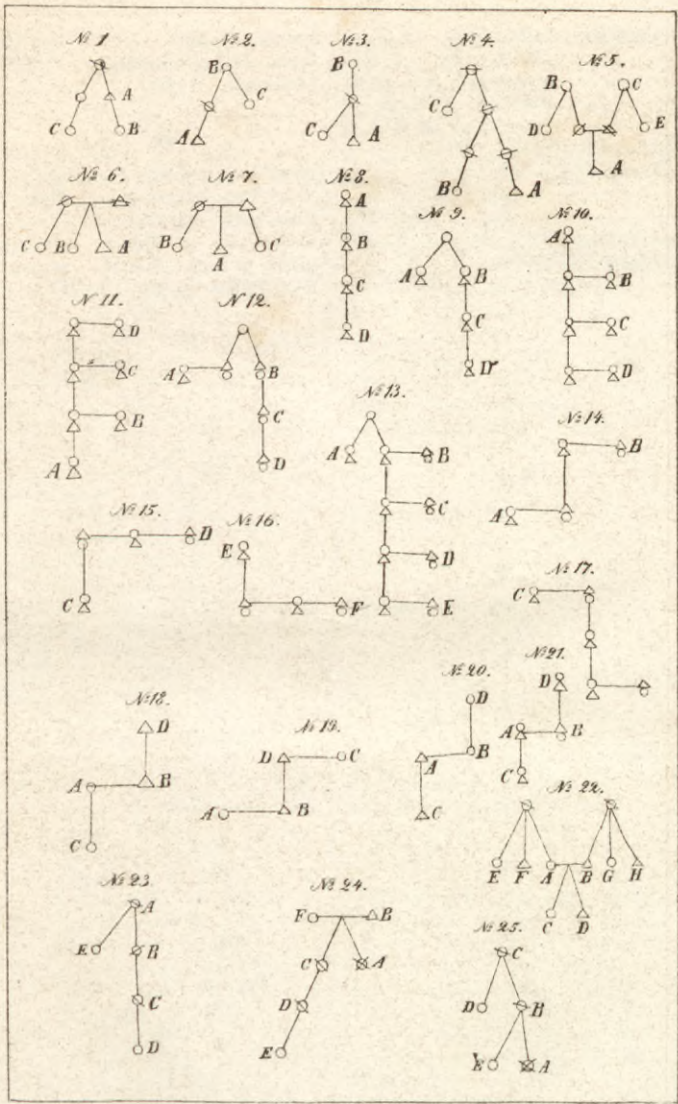
År. Naturligt. 1: 196.
 — kalender å. 1: 196.
 År och dag. 1: 198.
 Återgiftsaftal. 2: 369. 2: 558.
 Återköpsaftal. 2: 689.
 Återsäljningsaftal. 2: 692.

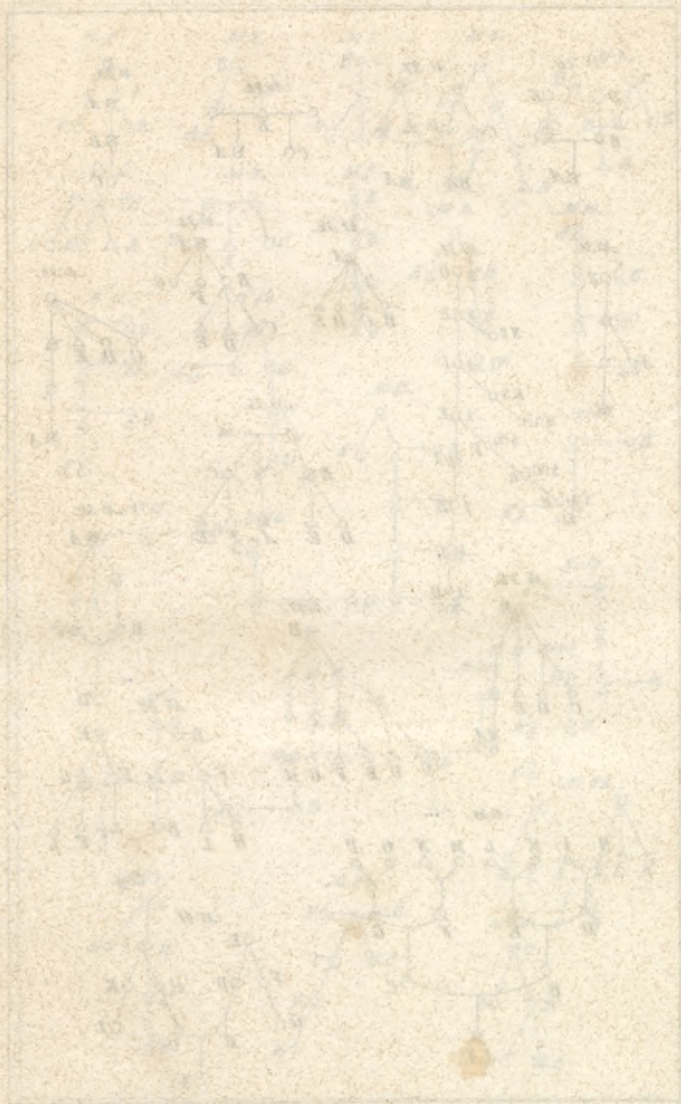
Ä.

Äfventyrsaftal. 2: 366. 2: 640.
 Äganderätt. 1: 206. 2: 10.
 — — — absolut. 2: 13.
 — — — inskränkt. 2: 13.
 — — — fullständig. 2: 18.
 — — — ofullständig. 2: 18.
 — — — återkallelig. 2: 20.
 — — — oåterkallelig. 2: 20.
 Ägande syn. 2: 110.
 Ägare. 2: 544.
 Äkta födsel. 1: 79. 3: 150.
 Äktenskap. 1: 174. 3: 1.

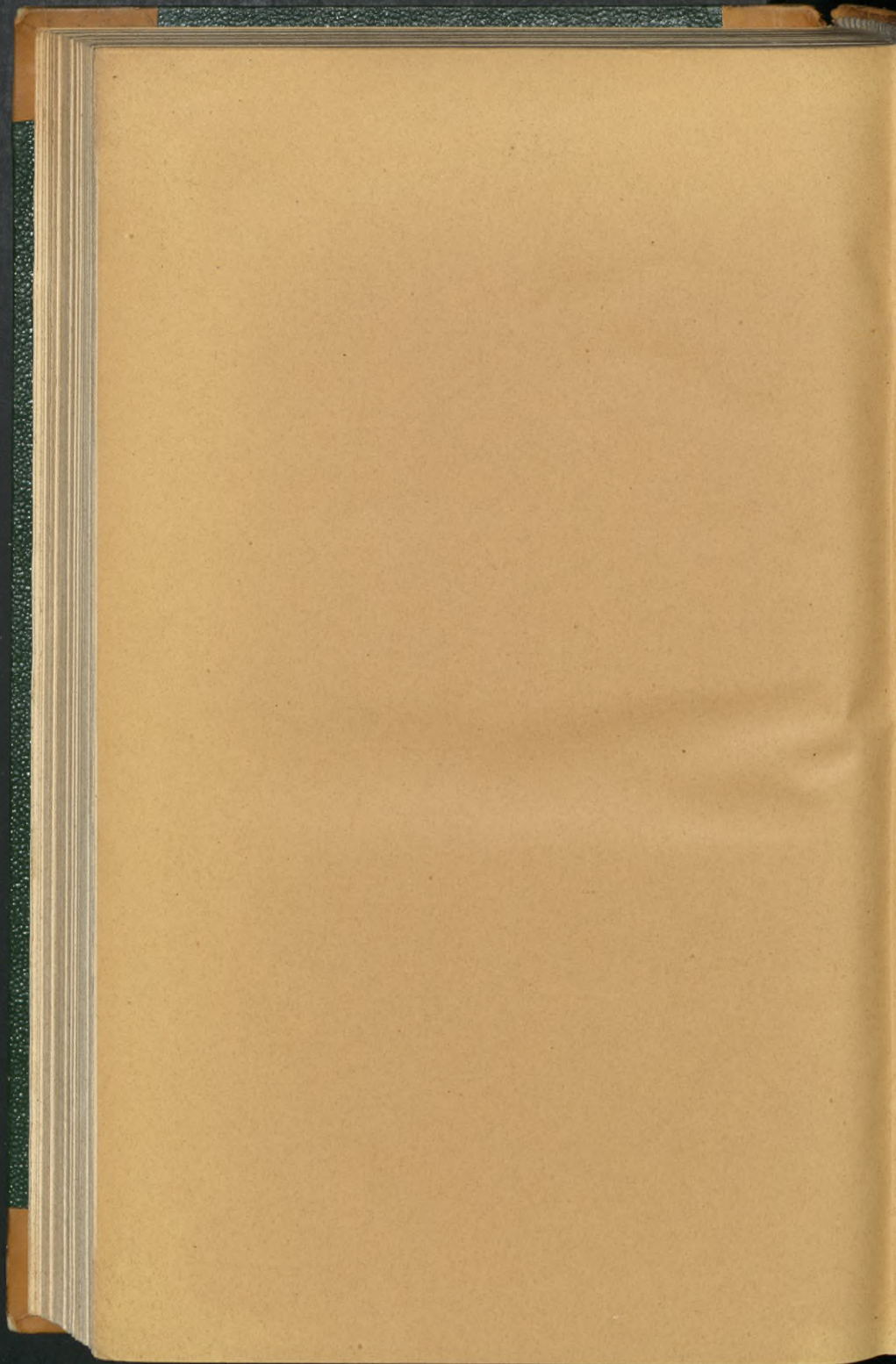
Äktenskap, fullkomligt. 3: 3.	Ämne. 3: 358.
— — — ofullkomligt. 3: 3.	Ändamålsbestämmelser. 1: 159.
— — — borgerligt. 3: 3. 3: 4.	Ärelöshet. 1: 90.
— — — hemligt. 3: 3. 3: 4.	
— — — naturligt. 3: 3.	
Äktenskapsförord. 3: 74.	
Äktenskapshinder. 3: 5.	
— — — — absoluta. 3: 5.	
— — — — relativa. 3: 5. 3: 21.	
Äktenskapspligt. 1: 175. 3: 58.	
Äktenskapsskilnad. 3: 109.	
— — — — egentlig. 3: 109. 3: 114.	
	Ö.
	Öfverförmyndare. 3: 339.
	Öfverförmynderskap. 3: 326.
	Öfvermage. 1: 65.
	Öfverränta. 2: 354.
	Öppen gafvel. 2: 107.
	Österrikiska Lagen. 1: 247.
-

6000137267

Göteborgs universitetsbibliotek

